

NOVUM
JESU CHRISTI
TESTAMENTUM;

A

SEBASTIANO CASTALIONE

LATINE redditum.

In Usū SCHOLARUM.

EDITIO NOVISSIMA,

Prioribus longè emaculatioꝛ.

LONDINI:

Impensis W. INNES & J. RICHARDSON,
R. WARE, C. HITCH & L. HAWES,
J. HODGES, J. WARD, M. & T. LONG-
MAN, & P. DAVEY & B. LAW.

MDCCLVI.

244.

11. 11.

151.

De A U T H O R E hujus Versionis
JUDICIA, & TESTIMONIA doctorum
aliquot VIRORUM.

SEBASTIANUS CASTALIO, sive, ut alii vo-
cant, CASTELLIO, natione Sabaudus, Basileæ
per 18 annos Græcas literas è Cathedrâ docuit;
ZUINGLERO ibidem Ecclesiæ, necnon in Reforma-
tione Evangelicâ principi viro, probè notus, & ob sum-
mam eruditionem vitæque innocentiam magnoperè proba-
tus: in qua urbe etiam supremum diem obiit, Anno
salutis MDLXIII, ætatis XLVIII, die 29 Decembris.
Vir apprimè doctus, pius, humilis & integer, atque
adeo bene instructus ad Bibliorum interpretationem,
quam Genevæ aggressus A. D. 1542, perfecit A. D.
1550, id est, novem annis, magna animi alacritate in
iis vertendis & prosperâ valetudine semper usus; quod
ipse ait in Præfatione ad EDVARDUM VI, An-
glorum Regem. Quinimo sæpè, à Deo, ex sui diffi-
dentiâ, ut virum pium utut eruditum decuit, locorum
obscuriorum intelligentiam vehementibus precibus efflagita-
vit; ex qua ejus Translatione id commodi Lector perci-
piet, quod & SS. Scripturas facile intelliget, & linguam
Latinam unâ eâdemque operâ addiscet. Nam id erat
illi institutum, id consilium, ut detersâ omni barbarie,
qua pleræque Versiones scatebant, & civitatis Hebraicis
& Hellenisticis loquendi modis, qui in utroque quâ Ve-
tere quâ Novo Instrumento utramque paginam conficiunt.
Romani sermonis proprietatem ac puritatem sectaretur.
Est igitur, ut paucis expediam, hæc versio isthoc nomine
commendatissima. Quod nē gratis nos affirmare suspice-
ris, en tibi judicia & testimonia, quæ polliciti sumus,

Doctorem Virorum. Ad hos Doctos & Egregios Viros provocamus partim extraneos, Melanchthonum & Bucerum; partim nostrates, Johannem Checum Equitem, & Laurentium Humfredum Divæ MARGARETÆ olim, ni fallor, apud Oxonienses Professore: quanquam nec Bucerum est quòd in Albo nostratum non reponam, utpote qui Cantabrigiæ Professorio munere functus sit. Habes itaque, mi Lector, utriusque Academiæ suffragia de hoc Homine, de hoc Opere. Tu vale & fave iis, qui de studiosâ juventute, & sacris & bonis literis imbuendâ, bene mereri student.

ANDREAS HYPERIUS, Libro II. De
Ratione studii Theologici.

LAudantur etiam quòd magnâ curâ, nec minori religione, interpretati sint Biblia, Theologi Tigurini & Sebastianus Castalio.

PHILIPPUS MELANCHTHON
Sebastiano Castalioni S. D.

ETSI hæcenus ad te nihil scripsi; nam in hac & varietate & barbarie negotiorum parum mihi superest temporis, ad illud genus literarum dulcius, quò magis delector; sæpe etiam languescit me intuentem horribiles confusiones inter eos, qui sapientiæ & veritatis studiosi videri volunt, ingens mœstitia; tamen conspectâ formâ orationis tuæ, semper te magni feci; est enim, ut scis, ingenii, prudentiæ, judicii & veræ etiam virtutis index recta & elegans oratio. Scis autem illud Musarum canticum, καλὸν φίλον ἐστὶ, quare cùm illa tua ornamenta considerarem, ne fieri quidem potuit, quin te diligerem, etiam si familiaritas nulla fuit: suntque multi testes meorum sermonum, quos de te honorificos sæpè inter amicos habeo, &c.

Ex Literis *CHRISTOPHORI CARLEILI*
Angli ad Castalionem: Anno 1562. iii. Kal.
Maii datis.

IN altero, qui in te invehitur, tum majorem in judicando æquitatem, tum in reprehendendo modestiam, desiderassem. Convicia dedecent Christianum, & immanitas hominem. Legi quidem tua omnia studiosè, & quotidie lego, unde uberrimum & salutarem percipio fructum. *JOHANNEM CHECUM* Latinè, Græcè & Hebraicè perbene scientem, equestri ordinis virum, nonnunquam sum adortus, & reperi semper tua legentem Biblia: percontabar de tuâ in interpretando fide & eloquentiâ: tum ille ridendo, ut erat affabilis, *Mehercule*, inquit, *majorem percipio fructum in legendo Castalionem, quàm in evolvendis omnium scriptorum commentariis: oratio facilis est, explicata, dilucida, suavis, concinna & diserta: verba pura & quæ propius naturam rationemque Græcæ Hebraicæque locutionis attingunt: MARTINUM BUCERUM* audiavi explanantem Psalmum cxix, & cùm omnia exposuisset, quæ Græci, Latini & Hebræi doctores, de eâ quam tractavit sententiâ, præclarè scripssissent, monuit audientem Castalionem, qui, inquit, ut est tum pius tum eruditus, ita de Hebræis tum gravius tum disertè convertit in hunc modum: atque hoc fecit me præsentem in Academia Cantabrigiensi, &c.

LAURENTIUS HUMFREDUS Anglus,
Lib. I. De Ratione convertendi Autores.

NE C sua laude fraudandus est *Sebastianus Castalio*, vir in linguis doctissimus, qui omnes opes Latinæ linguæ ad Dei verbum omni instrumento oratorio exornandum deprompsit. Si quid erravit, errarunt & alii: nec verum semper dicunt qui ad carpendum alios sunt promptissimi; nec statim meliùs dicit, qui reprehendit acrius. Errores humani sunt, & sanè Biblia, sacrosancta Dei oracula & mysteria, sine omni errore in

aliam linguam posse transferre, humani ingenii & eloquentiæ non est. Quis etiam hominum Dei linguam, ut est, propriâ suâ & germanâ specie exprimere poterit; nec Græcorum quisquam hoc fecisse legitur, nec, quod sciam, Latinorum. Quare homines debemus in errores hominum non sævire. Nec ideo erravit quisquis erravit, quòd Latinè & eleganter studuerit sacros libros traducere: errorum aliæ sunt causæ; eloquentiam nullo modo accusandam censeo. Cur enim alibi compti, hîc incompti; alibi politi, hîc polluti: alibi *Cicerones*, hîc *Infantes* aut *Barbari* erimus? Cur cæteræ artes humanæ & profanæ nitescere, sola verò scriptura horrere debet? Si rem rectè existimare velimus: hic finis omnium est, Dei gloria, quæ illustratur, si illustrior ejus reddatur oratio; huc *Rhetorum* expolitiones; huc linguarum cognitio; huc quicquid est disciplinarum omnium & doctrinarum, tanquam ad scopum unicum & ultimum referunt, &c. *Item in eodem libro: Castalio* multos annos domi suam versionem, ut audio, suppressit, trutinavit, expendit, elimavit: *Hebraicas phrasas* cum *Latinis* diligentissimè, & *Græcissimos* item cum *probatissimis* autoribus linguæ *Romanæ* conjungendo, ut quàm appositissimè *idiotismum* redderet, & *Hebraismos* explicaret.

ORDO LIBRORUM *Novi Fæderis.*

E Vangelium auctore Mat-thæo.

Evangelium auctore Marco.

Evangelium auctore Luca.

Evangelium auctore Johanne.

Acta Apostolorum.

EPISTOLÆ.

Pauli ad Romanos una.

Ad Corinthios duæ.

Ad Galatas una.

Ad Philipenses una.

Ad Colossenses una.

Ad Thessalonicenses duæ.

Ad Timotheum duæ.

Ad Titum una.

Jacobi Epistola una.

Petri duæ.

Johannis tres.

Judæ una.

Epistola ad Hebræos una.

Apocalypsis.

E Pissolam ad *H E B R Œ O S*, quòd non satis liquidò constat eam à *D. Paulo* esse conscriptam, ob eam puto causam, *Vir Doctus* ad calcem *Epistolarum* rejecit.

E V A N.

EVANGELIUM

AUTORE MATTHÆO.

CAPUT I.

*Christi genealogia, & conceptus,
Josephi suspicio, & confirmatio
de virgine. Jesu nomen.*

E Numeratio generis Jesu Christi, prognati Davide, prognati Abrahamo.

2 Abrahamus genuit Isaacum. Isaacus Jacobum. Jacobus Judam, & ejus fratres.

3 Judas Pharem & Zaram, ex Thamare. Phares Esromum. Esromus Aramum.

4 Aramus Aminadabum. Aminadabus Naassionem. Naassion Salmonem.

5 Salmon Boozum ex Rachaba. Boozus Obedem ex Rutha. Obed Jessæum.

6 Jessæus Davidem regem. David rex Solomonem, ex ea quæ fuerat Uriæ.

7 Solomon Roboamum. Roboamus Abiam. Abias Asam.

8 Asa Josaphatum. Josaphatus Joramum. Joramus Oziam.

9 Ozias Joathamum. Joathamus Achazum. Achazus Eze-
ciam.

10 Ezecias Manassæm. Manassæ Amonem. Amon Josiam.

11 Josias Joacimum. Joacimus Jechoniam & ejus fratres, in exilio Babylonico.

12 Post exilium Babylonicum Jechonias genuit Salathielem. Salathiel Zorobabelem.

13 Zorobabel Abiudem. Abiud Eliacimum. Eliacimus Azorem.

14 Azor Sadocum. Sadocus Achimum. Achimus Eliudem.

15 Eliud Eleazarum. Eleazarus Matthanem. Matthan Jacobum.

16 Jacobus Josephum Mariæ virum, ex qua natus est Jesus nomine Christus.

17 Igitur in universum ab Abrahamo ad Davidem genera sunt quatuordecim. A Davide item ad exilium Babylonicum quatuordecim. Ab exilio Babylonico ad Christum, quatuordecim.

18 Jesu Christi autem natiuitas sic se habet: Cum esset desponsa mater ejus Maria Josepho, priusquam convenissent, comperta est uterum ferre ex Spiritu Sancto.

19 Josephus verò vir ejus, qui justus esset, nec in eam vellet exemplum edere, statuit eam clam repudiare.

20 Hæc cum haberet in animo, ecce Domini angelus in somnis apparuit ei, & ita locutus est: Josephæ Davide prognate, ne metue asciscere Mariam uxorem tuam: nam quod in ea genitum est, ex Sancto Spiritu est.

21 Pariet autem filium, quem Jesum nomine vocabis: is enim suos ab ipsorum peccatis vindicabit.

22 Hoc autem totum factum est, ut confieret quod à Domino dictum fuerat per vatem ita dicentem:

A 4

23 Virgo

23 Virgo ventrem latura est, & editura Filium, qui nominabitur Emmanuel: quod perinde est ac si dicas, Nobiscum Deus.

24 Igitur expectatus à somno Josephus, fecit ut ei præceperat Domini angelus, ascivitque suam conjugem:

25 Nec eam cognovit, donec ea peperit Filium suum primogenitum, quem Jesum nomine vocavit.

C A P U T II.

Christi ortus. Per Magos Herodis furor: eorundem adoratio, & munera. Josephi fuga. Infantum cædes. Josephi reditus. Nazaræi cognomen.

JESU autem Bethlehemæ in Judæa nato, tempore regis Herodis, venerunt ab Oriente Magi Hierosolymam,

2 Et ubinam esset Judæorum natus rex exquæsierunt. Sese enim ejus vidisse stellam in Oriente, itaque eum adoratum venisse.

3 Quibus auditis, turbatus unâ cum tota Hierosolyma rex,

4 Convocatis omnibus pontificibus, & scribis populi, sciscitatus est ab eis, ubinam Christus nasciturus esset:

5 Cui illi responderunt: Bethlehæ Judææ: sic enim à vate scriptum esse:

6 Et tu Bethlehema Judææ terra, nequaquam minima es præfecturarum Judææ: ex te enim mihi prodibit dux, qui meum reget Israëliticum populum.

7 Tunc Herodes clam vocatis Magis, perquisivit ab eis tempus quo stella apparuisset.

8 Eosque Bethlehëmam dimisit, ita dicens: Ite, & de puero diligenter inquirite: ac cum inveneritis, certiore me facitote, ut ego quoque ad eum adorandum profisciscar.

9 Igitur illi audito rege, profecti sunt: ac tum stella, quam in Oriente viderant, eos antecessit, donec venit stetitque supra locum ubi puer erat.

10 Illi, visâ stellâ, maximo gaudio lætati sunt:

11 Et domum ingressi, puerumque cum ejus matre Maria nacti, prociderunt, eumque adorarunt: & apertis suis capsis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12 Deinde oraculo moniti in somnis, ne ad Herodem revertentur, per aliam viam se receperunt in patriam.

13 Digressis illis, Domini angelus Josepho in somnis apparet: Surge, inquit, & assumpto puero ejusque matre, fuge in Ægyptum, & illic esto, donec ego te moneam. Quæsiturus est enim puerum Herodes ad necem.

14 Igitur ille surgit, & unâ cum puero, ejusque matre, noctu concessit in Ægyptum.

15 Ibique fuit usque ad Herodis obitum: ut confieret quod fuerat à Domino dictum per vatem ita dicentem: Ex Ægypto evocavi Filium meum.

16 Tunc Herodes, videns se à Magis illusum esse, aded iratus est, ut miserit interfectum pueros, quotquot Bethlehæ, & in toto ejus territorio erant, infra bimum, pro tempore quod à Magis perquisierat.

17 Tunc accidit id, quod à Jeremia vate ita dictum fuerat.

18 Auditur apud Ramam vox, lamentatio, comploratioque, & multus questus Rachel est, suos natos deplorans insolabiliter, quia perierunt.

19 Defuncto autem Herode, Domini angelus Josepho in somnis apparet in Ægypto, & eum sic alloquitur: 20 Surge,

20 Surge, & unâ cum puero, ejusque matre, proficiscere in Israëliticam terram: mortui sunt enim, qui pueri vitam petebant.

21 Ita ille surgit, & assumpto puero, ejusque matre, contendit in terram Israëliticam.

22 Sed audiens Archelaum in Judæa Herodi patri suo in regnum successisse, timuit illd ire: & oraculo secundum quietem admonitus, contulit se in agrum Galilæum:

23 Ivitque commoratum in oppidum quoddam Nazareth dictum: ut id fieret quod à vaticibus prædictum erat, Nazaræum vocatum iri.

CAPUT III.

Sedes, victus, doctrina Joannis: cum eo Christi colloquium, & baptismus. Vox cœlestis.

QUODAM autem tempore venit Joannes Baptista, qui in Judææ solitudine prædicaret.

2 Ac diceret: Corrigite vos: instat enim cœleste regnum.

3 Is est enim qui dictus est ab Esaia vate, dicente: Vox clamantis in solitudine: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4 Habebat autem Joannes ex camelinis pilis indumentum, lateribus pelliceo cingulo circumdatis. Cibus ejus erant locustæ, & mel sylvestre.

5 Tunc ad eum proficiscebatur Hierosolyma, omnisque Judæa, & Jordanis ora,

6 Ab eoque baptizabantur in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Cùm vidisset autem multos Pharisæorum & Sadducæorum ad suum baptisma venientes, dixit eis: Progenies viperina, quis vos summonuit futuram iram fugere?

8 Edite ergo fructus emendatâ vitâ dignos:

9 Nève animum inducite sic apud vos dicere, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, posse Deum ex his saxis suscitare natos Abrahamo.

10 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque arbor omnis fructum bonum non edens, excidenda est, & in ignem injicienda.

11 Ego quidem baptizo vos aquâ, ad vitæ emendationem: sed post me venit, qui quidem adeo me præstantior est, ut ego non sim dignus qui ejus calceamenta portem. Is vos Sancto Spiritu & igne baptizabit.

12 Is in manu sua habens ventilabrum, aream suam expurgabit, frumentumque suum comportabit in horreum: paleam autem igni cremabit inextincto.

13 Tunc adiit ex Galilæa Joannem Jesus ad Jordanem, ut ab eo baptizaretur.

14 Sed eum prohibebat Joannes, dicens: Mihi ut à te baptizer opus est, & tu venis ad me?

15 Cui respondens Jesus: Sine modò, inquit: sic enim decet nos omni justitia perfungi. Tunc ille eum finit.

16 Et Jesus, simulac baptizatus est, ascendit ab aqua: Et ecce apertis ei cœlis, vidit Joannes Dei spiritum descendantem quasi columbam, & in eum venientem.

17 Et ecce vox ex cœlis, dicens: Hic est meus charissimus Filius, qui mihi acceptus est.

CAPUT IV.

Jejunium, tentatio, victoria Christi de Satanâ. Angeli ad Christum: ejusdem recessus, concio, deletus Petri, Andreæ, Jacobi, Joannis. Miracula.

TUM Jesus à spiritu subductus est in solitudinem, ut tentaretur à diabolo.

2 Cùmque quadraginta dies, & totidem noctes jejunasset, tandem esuriit.

3 Igitur aggreditur eum tentator : Si Dei Filius es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.

4 Cui ita respondit ille : Scriptum est, Non solo pane vivit homo, sed omni verbo per os Dei prodeunte.

5 Tunc adducit eum diabolus in sanctam urbem & in templi pinnis constitutum, sic alloquitur;

6 Si Dei Filius es, jace te deorsum. Scriptum est enim : Angelis suis de te mandabit, ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides offendas.

7 At Jesus : Rursum scriptum est (inquit ille) ne tentato Dominum Deum tuum.

8 Rursum adducit eum diabolus in præaltum montem, eique omnia regna mundi, & eorum gloriam ostendit :

9 Et, hæc omnia tibi dabo, inquit, si procubueris, & me adoraveris.

10 Hic Jesus : Abi è conspectu meo, Satana, inquit ei. Scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorato, eumque solum colito.

11 Tunc omittit eum diabolus : et ecce advenerunt angeli, qui ei ministrarent.

12 Audiens autem Jesus captum esse Johannem, petiit Galilæam :

13 Et relicta Nazareth, Capernaum profectus, ibi commoratus est (ea est maritima, in finibus Zabulonii & Nephthalensibus.)

14 Ut fieret quod erat ab Esaia vate dictum in hunc modum,

15 Zabulonia Nephthalensif-

que terra, mare versus, trans Jordanem, Galilæa extraneorum,

16 Populus in tenebris degens, vidit lucem magnam, & manentibus in tetra noctis regione lux orta est.

17 Ex eo cæpit Jesus prædicare, & dicere : Corrigite vos : instat enim cæleste regnum.

18 Ambulans autem Jesus apud lacum Galilææ, cùm vidisset fratres duos, Simonem cognomine Petrum & Andream ejus germanum, rete jacentes in lacum (erant enim piscatores.)

19 Dixit eis : Sequimini me, & faciam vos hominum piscatores.

20 Atque illi continuo, relictis retibus, eum secuti sunt.

21 Inde progressus vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi filium, & Joannem ejus fratrem, in navi cum suo patre Zebedæo sarcientes sua retia, eosque vocavit.

22 Atque illi protinus, relicta navi, patreque suo, secuti sunt eum.

23 Obibat autem totam Galilæam Jesus, docens in eorum collegiis, & regium publicans Evangelium, omnesque morbos & languores vulgò sanans.

24 Itaque tanta ejus fama totam Syriam pervasit, ut afferrentur ei quicunque malè affecti diversis morbis & cruciatibus tenebantur, furiosi, lunatici, membris capti, quos ille sanabat :

25 Eumque secuta est ingens hominum turba à Galilæa & Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa, et ora Transjordanina.

C A P U T V.

Viventis piæ beatitates. Apost. dignitas : munus : culpave : de lege Christi partes, ejusdem falsi doctoris, ac boni. Antiquorum

15 Cavete autem falsos vates, qui quidem veniunt ad vos in vestimentis ovium, cum intus sint rapaces lupi.

16 Eos ex suis fructibus cognoscetis. Scilicet colligitur ex spinis uva? aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fructus bonos edit: tetra autem arbor fructus malos edit.

18 Non potest arbor bona fructus ferre malos: nec arbor tetra fructus ferre bonos.

19 Omnis arbor bonum fructum non ferens, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Igitur ex suis illos fructibus cognoscetis.

21 Non quisquis mihi dicet, Domine, Domine, intrabit in caeleste regnum: sed qui fecerit quod vult Pater meus, qui est in caelis.

22 Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne tuo nomine vaticinati sumus? Et, tuo nomine daemonia expulimus? Et, tuo nomine multa prodigiose fecimus?

23 Quibus ego tum apertè dicam. Nunquam cognovi vos: Facessite à me malefici.

24 Igitur quisquis hæc mea dicta & audit & exequitur, eum ego cum viro prudenti comparo, qui suam domum in rupem construit.

25 Quæ domus delapso imbre, venientibus fluviiis, spirantibus ventis, & in eam irrudentibus, non tamen cadit, quippe fundata in rupe.

26 Quisquis verò hæc mea dicta audit, nec exequitur, similiter facit, ac si quis stultus homo suam domum in arena construat:

27 Quæ domus, delapsa pluvia, venientibus fluviiis, spiranti-

busque ventis, & in eam impingentibus, corruat, & ingentem ruinam det.

28 Postquam hanc orationem finivit Jesus, stupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam:

29 Quippe cum doceret eos, ut potestate præditus, non ut scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosi sanitas, & instructio. Centurio pro puero: fideles & infideles ignorati. Petri socrus, miracula. Christi tenuitas. Vana sollicitudo. Christus in tempestates. Dæmones in suis. Dimissus Jesus.

DEgressum autem eum de monte secuta est ingens hominum turba.

2 Tum venit leprosus, qui eum veneratus dixit: Domine, si vis, potes me mundare.

3 Et Jesus illum porrecta manu tetigit dicens: Volo, mundus esto. Ac statim mundata est illius lepra.

4 Et Jesus: Vide, inquit, ne cui dicas: sed i ostensum te sacerdoti, & munus offer, quod præcepit Moyses, ut esset eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capharnaum, convenit Centurio quidam, & hujusmodi verbis oravit.

6 Domine, puer meus jacet domi fideratus, graviterque cruciatur.

7 Cui Jesus: Ego eum sanatum ibo, inquit.

8 At centurio respondens: Domine, non sum dignus, inquit, cujus tu testum subeas, sed tantum jube verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam ego quoque qui sub alterius sum potestate, si quem eorum quibus præsum militum ire jubeo

jubeo, it: si alium venire, venit: si servum meum aliquid facere, facit.

10 Hoc audito, miratus Jesus, ita dixit sequentibus: Hoc vobis confirmo, me ne in Israëlitis quidem tantam invenisse fidem.

11 Et sanè sic habetote, multos ab oriente & occidente venturos, qui cum Abrahamo, Isaaco, & Jacobo accumbant in regno cælesti:

12 Cùm interea regii in imas ejicientur tenebras, ubi fletus stridorque dentium futurus est.

13 Tum centurionem alloquens Jesus: Abi, inquit, & ut confidisti, sic tibi accidat. Itaque sanatus est illius puer eadem illâ horâ: reversusque domum suam centurio eadem illâ horâ, puerum offendit valentem.

14 Ingressus autem Jesus domum Petri: videns ejus socrum jacentem, ac febricitantem,

15 Ejus manum tetigit, atque eam reliquit febris: illa verò surgere, & eis ministrare.

16 Ubi autem advesperavit, adducti sunt ei furiosi multi: isque verbo spiritus ejecit, & omnes male affectos sanavit,

17 Ut fieret quod fuerat ab Esaia vate dictum his verbis: Is nostras infirmitates, morbosque suscepit atque tulit.

18 Videns autem Jesus ingentem circum sese turbam hominum, jussit *L.* discipulos *G.* trajicere.

19 Et aggressus eum quidam Scriba, inquit ei: Magister, sequar te quocunque ibis.

20 Cui Jesus: Vulpes latebras habent, & æreæ volucres nidos: at Filius hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius item ejus discipulo-

rum dixit ei: Domine, permittet mihi prius ire sepultum patrem meum.

22 At Jesus: Sequere me (inquit ei) & mortuos sine suis sepelire mortuos.

23 Ingressum autem eum in navem, secuti sunt ejus discipuli:

24 Et ecce tanta tempestas extitit in lacu, ut fluctibus obrueretur navis. Ipse autem dormiebat.

25 Igitur eum aggressi ejus discipuli excitant: Domine, inquiunt, serva nos, perimus.

26 At ille: Cur timidi estis, (inquit eis) ô parum fidentes? Deinde surrexit, & ventos ac lacum increpuit: unde tanta tranquillitas extitit ut admirati homines ita dicerent:

27 Qualis est hic vir, ut ei venti & lacus obediant?

28 Deinde ubi in Gergesenum agrum trajecit, occurrerunt ei duo furiosi ex monimentis prodeuntes, aded. feri, ut illac transire nemo posset.

29 Atque ii sic tum clamant: Quid tibi nobiscum rei est, Jesu Dei Fili? Huccine venisti ante tempus vexatum nos?

30 Cùm esset autem procul ab eis numerosus porcorum grex pascentium,

31 Dæmones eum ita rogant: Si nos ejicis, permittet nobis in porcorum gregem immigrare.

32 Quibus ille: Ite, inquit. Atque illi egressi, in porcorum gregem immigrarunt: Et ecce ruit universus porcorum grex per præceps in lacum, suntque in aqua mortui.

33 Pastores autem fugerunt: Et oppidum profecti, cùm alia omnia, tum de furiosis nunciarunt.

34 Tum tota civitas exiit obviam Jesu, eoque viso rogarunt ut à suis finibus discederet.

CAPUT IX.

Paralyticus. Christus in noxas. Matthæus electus; publicani Jesu convivæ. Medicus cui: miseratio quanta, ad Johannis discipulos responso, profluvium muliebre, puella rediiviva. Cæci duo mutus dæmone vexatus, messorum inopia.

Igitur navem ingressus trajecit, & in oppidum suum venit.

2 Tum ei allatus est jacens in lecto fideratus. Et Jesus, videns illorum fidem, dixit fiderato: Confide nate, remittuntur tibi peccata tua.

3 Hic Scribarum quidam secum cogitare, eum impiè loqui.

4 Quorum cogitationes videns Jesus, ita dixit: Cur vos pravè cogitatis cum vestris animis?

5 Utrum enim facilius est dicere: Remittuntur tibi peccata: an dicere: Surge & ambula?

6 Atqui ut sciatis potestatem habere Filium hominis in terris peccata condonandi: Surge (inquit tum fiderato) tolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Atque ille surrexit, domumque suam discessit.

8 Id quod videns hominum turba mirata Deum collaudavit, qui tantam hominibus potestatem dedisset.

9 Illinc digrediens Jesus, conspiciatus hominem ad publicanorum mensam sedentem Matthæum nomine, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, & eum est secutus.

10 Eo autem domi accumbente, cum frequentes publicani, & improbi venissent, & cum Jesu ejusque discipulis discumberent.

11 Pharisei id videntes, quæsierunt ex ejus discipulis, Cur cum publicanis & improbis cibum caperet eorum magister?

12 Quo audito, Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed malè affecti.

13 Ite nunc, & discite quid sit: Pietatem malo quàm sacrificium. Non enim veni vocatum insontes, sed fontes ad bonam frugem.

14 Tunc Johannis discipuli eum hujusmodi verbis aggressi sunt: Cur cum nos & Pharisei multum jejunemus, discipuli tui non jejunant?

15 Quibus Jesus: Possuntne mœrere qui celebrant nuptias, quamdiu cum eis sponsus adest? Sed veniet tempus, cum eis sponsus auferetur: tum demum jejunabunt.

16 Neque verò quisquam adhibet rudis panni pittacium veteri vestimento: auferret enim id supplementum partem vestis, atque ita deterior ruptura fieret.

17 Neque recondi solet vinum novum in veteres utres, alioquin rumperentur utres, & vinum effunderetur, & utres perirent. Sed vinum novum in recentibus conditur utribus, atque ita ambo conservantur.

18 Hæc eo illis loquente, venit quidam de magistratu, qui ei honore præstito ita dixit: Filia mea modò obiit: sed veni ei impositum manum tuam, & reviviscet.

19 Tum Jesus surrexit, & eum secutus est unà cum suis discipulis.

20 Hic quædam mulier, quæ sanguinis profluvio duodecim annis laborabat, eum aggressa à tergo, ejus togæ oram tetigit.

21 Sic

21 Sic enim secum ipsa cogitabat : Si vel ejus togam tetigero, salva sum.

22 Jesus autem conversus, ea visa dixit : Confide filia, tua te fiducia servavit. Itaque sanata est mulier eadem illâ hora.

23 Ut venit autem Jesus in ædes illius qui magistratum gerebat, viditque tibicines, & turbam tumultuantem.

24 Dixit eis : Discedit, non enim mortua est puella, sed dormit. Illi verò eum deridere.

25 Deinde ejectâ turbâ, apprehendit puellæ manum, atque illa surrexit,

26 Emanavitque ejus rei fama in totam illam regionem.

27 Inde digredientem Jesum secuti sunt duo cæci, clamantes in hunc modum : Miserere nostrî, Davidide.

28 Deinde ingressum in ædes adire cæci. Et Jesus : Creditis, inquit eis, posse me istud facere ? Etiam Domine, inquirunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens : Ut vestra est fiducia, ita vobis accidat. •

30 Itaque aperti sunt eorum oculi. Comminatus est autem eis Jesus in hunc modum : Videte ne quis hoc resciscat.

31 At illi digressi, eum per totam illam regionem divulgaverunt.

32 Illis autem digredientibus, allatus est ei mutus homo, furiosus.

33 Unde ejecto dæmonio locutus est mutus ; id quod homines vulgò mirati sunt, negantes unquam talia apud Israëlitas fuisse visa.

34 At Pharisei dicebant, eum per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

35 Obibat autem Jesus urbes

omnes, atque vicos, docens in eorum conventibus, & regium evangelium publicans, omnemque morbum & languorem sanans vulgò.

36 Visa autem hominum multitudine, misertus est eorum, quòd palantes errarent tanquam pastore carentes oves.

37 Tum suos discipulos sic alloquitur : Messis quidem multa est, sed operarii pauci.

38 Orate igitur messis Dominum, ut operarios emittat in messem suam.

C A P U T X.

Apostolorum potestas, numerus, legatio, nuditas, mandata, discrimina, prudentia, probitas, ærumna, consolatio, orbis dissidia, beati, piorum fuga, & præsidium. Christus quid præstet : munificentia pondus.

Itaque advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis contra spiritus impuros potestatem, ut eos expellerent, & omnes morbos, omnesque languores sanarent.

2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon cognomine Petrus, & Andreas ejus Frater. Jacobus Zebedæi filius, & Johannes ejus frater.

3 Philippus & Bartholomæus. Thomas & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananita, & Judas Iscariota, is qui eum prodidit.

5 Hos duodecim dimisit Jesus, eis ita præcipiens : Ad exteras gentes iter ne habueritis, neve in ullam Samaritanorum urbem intraveritis :

6 Sed ite potius ad perditas Israëliticæ domûs oves.

• Euntes

7 Euntes autem prædicatæ, dicentes, instare cæleste regnum.

8 Ægros curate: leprosos purgate: mortuos suscite: dæmonia ejicite: gratis accipistis, gratis date.

9 Ne habete aurum nec argentum, nec æs in crumenis vestris.

10 Nève peram ad iter, neve binas tunicas, nève calceos, nève baculum. Dignus est enim operarius alimento suo.

11 In quamcunque autem urbem aut vicum intraveritis, exquirite equis sit in eo dignitate præditus atque illic manete, donec discedatis.

12 Intrantes autem domum, salutate eam, dicentes: Salveat hæc domus.

13 Et siquidem erit digna domus, eveniat ei vestra salus. Si non erit digna, revertatur ad vos vestra salus.

14 Quod si quis vos non admiserit, neque vestra dicta audierit, vos exeuntes ex ea domo, aut urbe, excutite pedum vestrorum pulverem.

15 Hoc à me certò habete, tolerabilius actum iri cum Sodomitanorum Gomorranorumque gente, in die iudicii, quàm cum illa urbe.

16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lupos. Estote ergo, & astuti ut serpentes, & sinceri ut columbæ.

17 Cavete autem homines: sistent enim vos in concilia, inque suis collegiis verberabunt.

18 Quin ad principes quoque regesque ducemini propter me, ut eis exterisque gentibus sitis testimonio.

19 Cùm autem sistent vos, nolite curare quomodo aut quid loquamini: suggeretur enim vo-

his eadem horâ quid loquamini.

20 Non enim vos eritis qui loquimini, at Patris vestri spiritus in vobis loquens.

21 Tradet autem fratrem frater in mortem, & pater filium, consurgentque nati in parentes, & eos occident:

22 Eritisque omnibus invisi propter nomen meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is servabitur.

23 Cùm autem vos insectabuntur in aliqua urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo, non vos antè perlustraveritis urbes Israëliticæ, quàm veniat Filius hominis.

24 Non est discipulus supra magistrum, neque servus supra dominum suum.

25 Bene æquitur cum discipulo, si eadem conditione est, qua ejus magister: & cum servo, si eadem qua dominus. Si patrem-familiàs Beelzebulem vocarunt, quantò magis ejus domesticos?

26 Ne igitur eos timueritis. Nil enim tam tectum est quod non sit detegendum: aut tam occultum, quod non sit cognoscendum.

27 Quod vobis in tenebris dico, dicite in luce: Et quod in aurem auditis, prædicare in tectis:

28 Et ne formidate eos, qui corpus interficiunt, sed animam interficere nequeunt. Quin magis eum formidate, qui potest & animam & corpus in gehennam perdere.

29 Cùm duo passeruli asservæneant, tamen nullus eorum cadit humi sine Patre vestro.

30 At vestrum etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne formidaveritis igitur : longè passeribus antecellitis vos.

32 Quisquis ergo me agnoverit apud homines, ego eum quoque agnoscam apud Patrem meum, qui in cœlis est.

33 Qui verò me negaverit apud homines, ego eum quoque negabo apud Patrem meum, qui in cœlis est :

34 Nolite arbitrari, me venisse conciliatum pacem in terris : non veni conciliatum pacem, sed bellum.

35 Veni enim ad dissociandum filium à patre suo, & filiam à matre, & nurum à socru,

36 Ita ut homines inimicos habituri sunt suos domesticos.

37 Qui patrem aut matrem amat supra me, non est me dignus : Et qui filium aut filiam amat supra me, me non est dignus :

38 Et qui non sumit suam crucem, & me sequitur, non est me dignus.

39 Animam suam qui invenerit, perdet : Et qui animam suam meâ causâ perdiderit, inveniet.

40 Qui vos accipit, me accipit : Et qui me accipit, eum accipit qui me misit.

41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mercedem accipiet : Et qui iustum iusti nomine accipit : iusti mercedem accipiet :

42 Et qui horum minimo vel poculum frigidæ bibendum dederit nomine discipuli, scitote eum non frustratum iri mercede sua.

C A P U T. XI.

Ad Johannem Christi responsum ; Baptistæ laus, isto quis prior. Increpati Judæi, omnia dira in oppidum. Christi ad Patrem

preces, afflictorum solamen, Christi jugum.

Postquam desit Jesus suis præcipere duodecim discipulis, digressus est illinc, ut in illorum urbibus doceret ac concionaretur.

2 Johannes autem, cum audisset in vinculis opera Christi, misit suorum discipulorum duos qui ita dicerent :

3 Tûne is es qui venturus est? an alius nobis est expectandus?

4 Quibus respondit Jesus in hunc modum : Ite renunciatum Johanni quæ auditis & videtis.

5 Cæci vident, & claudi ambulant : Leprosi purgantur, & surdi audiunt : Mortui resurgunt, & pauperes Evangelium docentur :

6 Et sælix est qui in me non offenderit.

7 Eis autem abeuntibus, cœpit Jesus hominum turbæ, sic de Johanne dicere : Ad quid spectandum egressi estis in solitudinem? Arundinem vento agitatum?

8 Veruntamen ad quid videndum exiistis? Hominem mollibus indutum vestibus? At qui molles gestant sunt in regum domibus.

9 Sed ad quem tandem videndum exiistis? Vatem? Etiam (inquam vobis) & plusquam vatem.

10 Hoc est enim de quo scriptum est : Ego tibi meum nuncium præmissurus sum, qui tibi viam præparet.

11 Scitote enim nullum in fœminarum natis majorem extitisse Johanne Baptista ; & tamen qui est in regno cœlesti minimus, major est eo.

12 A tempore autem Johannis baptistæ hætenus, cœleste regnum expugnatur, idque rapiunt violenti.

13 Omnes enim vates atque lex ac Johannem usque vaticinati sunt ;

14 Et si eum vultis accipere, is est Elias ille venturus.

15 Qui aures habet ad audiendum audiat.

16 Cui verò comparabo hanc nationem ? Perinde est, ac cùm versantes in foro pueri clamant ad æquales suos in hunc modum :

17 Fistulavimus vobis, neque saltastis : Ejulavimus vobis, neque planxistis.

18 Venit enim Johannes, qui nec comedit neque bibit, & eum dicunt esse furiosum.

19 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit ; & eum dicunt hominem esse voracem, vinosum, publicanorum & improborum amicum : Estque suis aliena sapientia.

20 Deinde cœpit in civitates invehì, quæ cùm in eis tot fuissent ejus edita miracula, tamen non rediissent ad frugem.

21 Væ tibi Chorazim, væ tibi Bethsaida : Nam si Tyri & Sidone edita forent, quæ in vobis edita sunt miracula, jampridem in centonibus & pulvere vitam correxissent.

22 Itaque sic habetote, cùm Tyro & Sidone mitius actum iri in die judicii, quam vobiscum.

23 Et tu Capharnaum, quæ ad cælum usque elata es, ad inferos deprimeris. Nam si Sodomis eadem, quæ in te, edita fuissent miracula, mansissent ad hodiernum diem.

24 Itaque scitote tolerabiliorem fore Sodomitanæ nationis conditionem in die judicii, quàm tuam.

25 Aliquando Jesus locutus in hunc modum est : Ago tibi gratias Pater, cœli terræque Domine, qui hæc sapientes, peritòsque celaveris, & infantibus patefeceris :

26 Idque, ô Pater, quoniam sic tibi placitum est.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, neque quisquam Filium cognoscit, nisi Pater : neque Patrem quisquam cognoscit, nisi Filius, & cui voluerit Filius patefacere.

28 Venite ad me omnes laborantes & onusti, & ego recreabo vos :

29 Subite jugum meum, & à me discite, qui mitis sum, & animo summissus : Et invenietis animis vestris requiem.

30 Meum enim & jugum commodum, & onus leve est.

CAPUT XII.

Causa de spicis pro discipulis in Judæos, miseratio. Jesu majestas. Judæi confutati, contracta manus. In Christum conjuratio. Vaticinium de Christi ingenio. In Jesum calumniæ dilata. Peccatum inextinguibile. Pharisei increpati. Judicii severitas. Qui petant signa. Spiritus oberrans. Jesu consanguinei.

QUODAM tempore ibat Jesus Sabbatis per sata : ejus autem discipuli, cùm esurirent, cœperunt spicas vellere atque vesci.

2 Quo viso, Pharisei dixerunt ei : En faciunt tui discipuli, quod in Sabbato facere non licet.

3 Quibus ille : Non legistis, inquit, quid fecerit David cùm aliquando esuriret ipse & ejus comites ?

4 Ut ingressus sit Dei domum, & apposititios panes comederit,

rit, quibus nec ei licebat, nec ejus comitibus vefci, fed folis facerdotibus?

5 An non legiftis in lege, Sabbatis in fano facerdes Sabbatum profanare? & tamen infontes funt.

6 Atqui fcitote, hic majorem efle fano.

7 Quòd fi fciretis quid fit, Pietatem malo, quàm facrificium, non damnaretis infontes.

8 Eft enim Sabbati quoque dominus filius hominis.

9 Inde profectus venit in eorum collegium.

10 Ubi cùm homo effet manum habens tabidam, illi ex eo, an Sabbatis fanare licet, quæfiverunt, ut eum criminarentur.

11 Quibus ille: Quis homo veftrùm eft, inquit, qui fi vel unam ovem habeat, quæ Sabbatis in foveam deciderit, non eamprehendat & attollat?

12 Quantum autem ovi præftat homo? Ergo licet Sabbatis benefacere.

13 Deinde dicit homini, Porrige manum tuam: atque ille porrexit, eaque tam fana reddita eft, quàm erat altera.

14 Pharifæi verò egressi, confilium de eo perimendo ceperunt.

15 Quo cognito, Iesus illinc difceffit, fequente eum ingenti hominum multitudine, quos omnes fanavit,

16 Eifque interminatus eft, ne fe palam facerent.

17 Ut fieret illud ab Efaia vate dictum his verbis:

18 Ecce meus fervus, quem elegi: dilectus meus, animo meo chariffimus. Eum fpiritu meo donabo, ifque jus dicet gentibus.

19 Non rixabitur, nec cla-

mabit, nec ejus vocem quifquam per plateas audiet:

20 Quaffatam arundinem non perfringet, neque fumigans lignum extinguet, eoufque ut jus perducat ad victoriam.

21 Atque in ejus nomine fpergentes habebunt.

22 Tunc allatus eft ei furiofus, cæcus & mutus, quem ille fanavit, ita ut cæcus & mutus loqueretur ac videret.

23 Qua re attonitum omne hominum vulgus fic dictitare: Num hic eft Davidides?

24 Et Pharifæi, eis auditis, dicere, eum non nifi per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

25 Quorum cogitationes intelligens Iesus, dixit eis: Omne regnum ab feffe diffidens, defolatur, & omnis civitas aut familia fecum ipfa diffidens, non ftat.

26 Quòd fi Satanas Satanam expellit, fibi ipfe adverfatur, Quif fieri poteft igitur, ut ftet ejus regnum?

27 Quòd fi ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, veftri generis homines per quem ejiciunt? Itaque ii veftri erunt judices.

28 Sin ego per Dei Spiritum ejicio dæmonia, fequitur vobis adveniffe divinum regnum.

29 Quif poffet enim quis in alicujus potentis ingredi domum, ejufque fupellectilem diripere, nifi prius potentem illum vinciat, ut tum demum ejus diripiat domum?

30 Qui à me non eft, contra me eft: & qui mecum non congerit, diffipat.

31 Itaque fic habetote: omne peccatum ac maledictum ignofcetur hominibus, at maledictum

dictum adversus Spiritum non ignoscetur.

32 Et si quis quid dixerit contra Filium hominis, ignoscetur ei: at si quis contra Sanctum Spiritum dixerit, non ignoscetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & ejus fructum bonum: aut facite arborem tetram, & ejus fructum tetrum: ex fructu enim arbôr cognoscitur.

34 Viperina proles, quomodo possitis bene loqui, cum sitis mali? Nam ex animi redundantia loquitur os.

35 Bonus homo ex bono animi promptuario bona depromit: item malus homo ex malo promptuario mala depromit.

36 Scitote autem quodcumque malum verbum locuti fuerint homines, reddituros esse ejus rationem in die judicii.

37 Ex tuis enim dictis absolveris, & ex tuis dictis damnaberis.

38 Tum Scribarum & Phariseorum quidam sic locuti sunt: Magister, vellemus à te signum videre.

39 Quibus ille respondens: Prava adulterina natio signum quærit, & signum ei non dabitur nisi signum Jonæ vatis.

40 Ut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies, & totidem noctes: sic erit Filius hominis in terræ meditullio tres dies & totidem noctes.

41 Homines Ninivitæ surgent in judicio cum hac natione, eamque condemnabunt, quòd ad Jonæ præconium redierint ad frugem, cum hic sit plus quiddam quam Jonas.

42 Regina Austri surget in judicio cum hac natione, eam-

que condemnabit, quòd ab ultimis usque terris venerit ad audiendum Solomonis sapientiam, cum hic sit quiddam Solomone præstantius.

43 Cum autem spiritus impurus ex homine migravit, peragrat siticulosa loca, requietem quærens: quam ubi non invenit,

44 Statuit domum suam, unde migraverat, repetere. Postquam eò venit, ubi eam vacantem, versam, ornatamque nanciscitur.

45 Vadit ascitum sibi septem alios spiritus pejores se, eoque ingressi ibi degunt, sitque posterior illius hominis conditio prior deterior. Sic erit & malæ huic nationi.

46 Adhuc eo vulgus alloquente, aderant foris ejus mater & fratres eum volentes alloqui.

47 Et quidem ei ita dixit: Adsunt foris tua mater & fratres, te volentes alloqui.

48 At ille ei, qui id sibi dixerat, ita respondit: Quæ est mea mater, & qui sunt mei fratres?

49 Tum porrectâ ad discipulos suos manu, Ecce mea mater, inquit, fratresque mei.

50 Quisquis enim voluntatem exequitur mei Patris, qui est in cælis, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT XIII.

Parabola sati seminis. Zizaniarum, sinapis, fermenti, thesauri, mercatoris. Christi populares.

QUODAM autem die egressus domo, Jesus sedit apud lacum:

2 Tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut ipse conscensâ navi sederet, & astante ad

ad littus omni multitudine.

3 Eos multis per similitudines alloqueretur in hunc modum : Aliquando profectus est quidam sator ad ferendum.

4 Atque eo ferente, alia ceciderunt ad viam, sed venerunt volucres, quæ ea comederunt.

5 Alia ceciderunt in saxetum : ubi cum non multum terræ haberent, celeriter exorta sunt, quod profundâ terrâ carerent.

6 Deinde orto sole æstuantia, defectu radice aruerunt.

7 Alia ceciderunt in spinas, eaque crescentibus spinis suffocata sunt.

8 Alia in bonam delapsa terram, fructum extulerunt; partim cum centesimo, partim cum sexagesimo, partim cum trigesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

10 Tum cum his verbis convenerunt ejus discipuli; Cur eos per similitudines alloqueris?

11 Quibus ille respondit ita : Quoniam vobis regni cœlestis arcana nosse datum est : at illis non datum est.

12 Qui enim habet, huic dabitur, isque abundabit : qui verò non habet, huic etiam quod habet, auferetur.

13 Propterea per similitudines eos alloquor, quoniam videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 In eisque comprobatur illud Esaiæ oraculum, quod sic habet : Audiatis quidem, sed non intelligetis : & ita videbitis, ut non perspiciaitis.

15 Obtorpuit enim spiritus hujus populi, & auribus obtusè audiunt, & claudunt oculos, ne

& oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, redeantque ad frugem, atque ita ego eis medear.

16 Vestri verò beati sunt oculi, qui videant : & aures quæ audiant.

17 Scitote enim multos vates & justos cupiisse videre quæ cernitis vos, neque tamen vidisse : & audire quæ auditis vos, nec tamen audivisse.

18 Vos igitur audite de satore similitudinem.

19 Cum quis regium sermonem audit, nec intelligit, supervenit Malus, qui satum in ejus animo rapit. Hic est qui secundum viam satus est.

20 Qui autem in saxetum satus est, is est qui sermonem audiens, protinus accipit cum lætitia.

21 Sed radicem in sese non habet, estque temporarius : ac exorta propter sermonem calamitate ac vexatione statim desiscit.

22 Qui autem in spinas satus est, is est qui sermonem audit, quem sermonem hujus vitæ sollicitudo, & divitiarum fraus ita suffocat, ut sic infructuosus.

23 Qui verò in terram bonam satus est, is est qui sermonem & audit & intelligit, qui sanè fructum fert : redditque alius centuplum, alius sexagecuplum, alius trigecuplum.

24 Aliam similitudinem eis proposuit his verbis : Similiter accidit in cœlesti regno, ut in homine qui bonum semen sevit in fundo suo :

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus satum malas herbas inter frumentum, ac discessit.

26 Deinde, ubi germinavit herba,

herba, ediditque fructum, tunc apparuerunt etiam malæ herbæ.

27 Igitur servi patremfamilias sic convenerunt: Here, nonne bonum semen in fundo tuo seminasti? Unde igitur habet malas herbas?

28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, inquit. Et servi: Vis igitur ut eas lectum eamus?

29 Non (inquit ille) ne fortè legentes malas herbas, frumentum unà cum eis eradicetis.

30 Sinite ambo crescere usque ad messem. Messis tempore mandabo messoribus, ut primùm malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas: frumentum autem in meum comportent horreum.

31 Aliam similitudinem illis proposuit his verbis: Simile est cœleste regnum grano sinapis, quod capit homo, & in fundo suo ferit.

32 Quod, cùm minimum sit omnium seminum, ubi adolevit est olerum maximum, arborefcitque ita, ut in ejus ramis nidificatum veniant aeræ volucres.

33 Aliam similitudinem locutus est eis: Simile est cœleste regnum fermento, quod capit mulier & in farinæ satura abdit, donec tota fermententur.

34 Hæc omnia plebi elocutus est Jesus per similitudines, nec eos sine similitudine alloquebatur.

35 Ut fieret quod ab Esaia vate prædictum fuerat his verbis: Aperiam in similitudines os meum, effabor quæ ab orbe condito abdita sunt.

36 Deinde reliquæ hominum

multitudine, venit domum Jesus, quem sui discipuli convenerunt hujusmodi verbis: Ediffere nobis similitudinem de fundi malis herbis.

37 Quibus ille respondit in hunc modum: Qui bonum semen ferit, filius hominis est.

38 Fundus est mundus, Bonum semen, regii sunt. Malæ herbæ sunt mali filii.

39 Inimicus, earum sator, est Diabolus. Messis est finis ævi, messores angeli sunt.

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, & igni cremantur, sic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet Filius hominis suos angelos, qui ex ejus regno omnia detrimenta maleficosque colligent:

42 Et in ignis fornacem conicient, ubi ploratus erit, dentiumque stridor.

43 Tunc iusti solis ritu relicebunt in regno sui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item simile est cœleste regnum abdito thesauro in agro, quem nactus aliquis homo occulit, & præ lætitia it venditum suas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde est cœleste regnum, ac si quis mercator homo bonos quærat uniones.

46 Et unum nactus pretiosum unionem, eat venditum suas omnes facultates, eumque comparat.

47 Item simile est cœleste regnum jacto in mare everriculo, & cujusque modi res colligenti.

48 Quod repletum subducunt in littus, & sedentes, quæ bona sunt congerunt in vasa, mala autem foras jaciunt.

49 Sic erit in ævi fine. Pro-
dibunt Angeli, qui malos sepa-
rabunt à iustis:

50 Et in ignis fornacem con-
jicient, ubi ploratus erit stridor-
que dentium.

51 Intelligitis hæc omnia ?
inquit eis Jesus: Etiam, Domine,
inquiunt illi.

52 Et ille: Itaque (inquit eis)
omnis eruditus, regni cœlestis
res edoctus, similis est homini
patrifamiliâs, qui ex promptuario
suo & recentia depromit & ve-
tera.

53 Postquam finem fecit Je-
sus his similitudinibus, discessit
illinc.

54 Et in suam patriam pro-
fectus, docebat contreraneos suos
in eorum collegio, ita ut attoni-
ti sic dicerent: Unde huic ea
sapientiâ, atque vires?

55 Nonne hic est fabri filius?
nonne ejus mater ea est quæ
Maria vocatur? ejusque fratres
Jacobus, & Joses, & Simon, &
Judas.

56 Et ejus forores, nonne sunt
omnes apud nos! Unde igitur
huic hæc omnia?

57 Itaque in eo offendeabantur.
At Jesus: Non est (inquit illis)
vates inglorius, nisi in suâ patriâ
atque domo.

58 Itaque non multa illic edi-
dit miracula, propter eorum in-
credulitatem.

C A P U T XIV.

*Baptistæ obtruncatio, ac sepultu-
ra. Jesu secessus, panes quinque
duoque pisces. Per undas Je-
sus. Petri discrimen. Christus
in fluctus, ac morbos.*

PER id tempus audiens He-
rodes, quartæ partis rex, quæ
de Jesu dicebantur,

2 Dixit suis, eum esse Johan-
nem Baptistam, qui revixisset,

ideoque eam miraculorum effica-
ciam haberet.

3 Ceperat enim Johannem He-
rodes, et vinctum dederat in cus-
todiam, propter Herodiadem
Philippi sui fratris uxorem.

4 Quod Herodi dixisset Jo-
hannes, ei non licere eam ha-
bere.

5 Cùmque vellet eum occide-
re, metuebat vulgus, quòd illum
pro vate habebant.

6 Celebrandis autem Herodis
natalibus, saltavit Herodiadis
filia in medio; adeoque placuit
Herodi:

7 Ut ei cum jurejurando pro-
miserit, daturum esse quicquid
ea postulâisset.

8 Illâ verò subornatâ à matre
suâ, dixit: Da mihi hîc in pa-
tinâ caput Johannis Baptistæ.

9 Doluit rex: sed propter juf-
jurandum, & convivas, jussit ei
dari.

10 Misitque decollatum Jo-
hannem in carcere:

11 Allatumque est ejus caput
in patinâ, & puellæ traditum,
quæ id matri suæ tulit.

12 Ejus autem discipuli ejus
corpus sublatum iverunt, ac se-
peliverunt, & rem Jesu nuncia-
tum iverunt.

13 Eo audito, Jesus discessit
illinc in navi in desertum locum,
seorsum: quo audito, secutum
est eum pedibus vulgus hominum
ex urbibus.

14 Et egressus Jesus, animad-
vertens tantam hominum mul-
titudinem, misertus est eorum,
sanavitque ægrotos eorum.

15 Sub vespem, autem ag-
gressi sunt eum ejus discipuli hu-
jusmodi verbis: Desertus est lo-
cus, & horâ jam præterit: dimit-
te hanc hominum turbam; ut in
vicos eant emptum sibi cibaria.

16 Qui-

16 Quibus Jesus: Non est opus ut abeant, inquit, præbete vos eis quod comedant.

17 At illi: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Et ille: Afferte huc, inquit, eos mihi.

19 Deinde iussit hominum multitudinem per gramina discumbere, sumptis quinque panibus duobusque piscibus, in cælum intuens, laudes egit, fractosque panes tradidit discipulis, discipuli porro multitudini.

20 Atque illi comederunt omnes ad satietatem, sublataque sunt reliquiarum fragmentorum duodecim canifra plena.

21 Qui comederunt autem erant virorum circiter quinque millia, præter feminas & parvulos.

22 Deinde statim coëgit de Jesus suos discipulos navim conscendere, & ante se trajicere, dum ipse hominum multitudinem dimittit.

23 Multitudine dimissâ, montem conscendit seorsum precandi gratiâ. Vespere autem cum solus illic esset.

24 Jam navis erat in medio lacu, & fluctibus vexabatur: quippe contrario vento.

25 Quartâ autem noctis vigiliâ, venit ad eos Jesus, per lacum ambulans.

26 Quem in lacu ambulantem conspicati ejus discipuli, turbati sunt, spectrum esse dicentes, & præ timore exclamarunt.

27 Hic protinus eos alloquens Jesus: Bono este animo, inquit, ego sum, ne metuite.

28 Et Petrus respondens:

Domine, inquit, si tu es, jube me ad te venire per aquam.

29 Et ille: Veni. Tum degressus de navi Petrus, ingreditur per aquam, ut Jesum adiret.

30 Sed ventum cernens vehementem timuit: & summergi incipiens, sic exclamavit: Domine, serva me.

31 Tum Jesus continuo porrectâ manu eum prehendit, &, O parum fidens, inquit ei, cur dubitasti?

32 Deinde eis navem ingressis, placatus est ventus.

33 Qui verò erant in navi, ei honorem præbitum venerunt, dicentes: Verè Dei filius es.

34 Ita trajecto lacu, venerunt in Gennezarethanum agrum.

35 Eo cognito, incolæ significarunt per omnem finitimam regionem, ut ei adducerentur quibuscunque malè erat.

36 Eumque orabant, ut vel ejus togæ laciniam tangerent; ac quotquot tetigerunt, sanati sunt.

CAPUT XV.

Pro suis Christus, de lotionem manuum abjurgantur iniqui. Quæ vitient. Chananææ repulsa: favor. Miracula multa. Septem panes pisciculique.

TUM Hierosolymitani Scribæ & Pharisei Jesum his verbis conveniunt:

2 Cur faciunt tui discipuli contra veterum institutum? quippe qui non lavent manus cum cibum capiunt.

3 Quibus ille respondit in hunc modum; Cur & vos instituto vestro contra Dei præceptum facitis?

B 2

4 Deus

4 Deus enim sic præcepit: Honora patrem atque matrem: & qui patri matrive maledixerit, morte plectatur:

5 At vos dicitis, si quis suo patri matrive dixerit, sua donata illi profutura,

6 Nihil opus esse ut patrem matremve honoret. Atque ita vestro instituto Dei præceptum rescidistis.

7 Simulatores, rectè vaticinatus est de vobis Esaias, dicens:

8 Hic populus me & ore accedit, & labiis honorat, sed eorum animus procul abest à me.

9 Frustra autem me venerantur, humanorum præceptorum doctrinam docentes.

10 Deinde advocatâ hominum multitudine: Audite (inquit eis) & intelligite.

11 Non quod in os intrat, coïnquinat hominem, sed quod ex ore prodit, id coïnquinat hominem.

12 Tunc eum aggressi ejus discipuli, dixerunt ei: Ecquid scis Phariseos, audito isto dicto, esse offensos?

13 At ille respondens: Omnis planta, inquit, quam meus pater cœlestis non plantavit, extirpabitur.

14 Sinite eos, duces sunt cæci cæcorum. Cæcus autem cæcum si ducat, ambo in foveam cadent.

15 Hic Petrus eum allocutus est in hunc modum: Explica nobis hanc similitudinem.

16 Et Jesus: Adéone etiam vos tardi estis? inquit:

17 An nondum intelligitis, quicquid in os intrat, id in ventrem ferri, & in latrinam ejici?

18 At quæ ex ore egrediun-

tur, ex animo prodeunt, atque ea polluunt hominem.

19 Ex animo enim prodeunt malæ cogitationes, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, maledicta:

20 Hæc sunt quæ polluunt hominem. Sed illotis manibus cibum capere, non polluit hominem.

21 Inde profectus Jesus, contulit se in Tyrios Sidoniosque tractus.

22 Et ecce mulier Chananæa, ab illis profecta finibus, clamabat ad eum his verbis: Miserere mei Domine Davidide: filia mea malè furiata est.

23 Sed cùm ille nihil ei respondisset, aggressi eum ejus discipuli sic rogare: Absolve eam, clamat enim ponè nos.

24 At ille respondens: Non sum missus, inquit, nisi ad oves perditas Israeliticæ domûs.

25 Cumque illa venisset, & ei præbens honorem diceret: domine succurre mihi:

26 Ille sic respondit: Non convenit sumere liberorum panem, & objicere catellis.

27 Et illa: Ita est, Domine, & tamen catelli quoque comedunt de micis, quæ decidunt de mensâ dominorum suorum.

28 Tum Jesus respondens: O mulier, inquit ei, magna est tua fiducia: obtineto quod vis. Ita sanata est ejus filia eâdem illâ horâ.

29 Illinc digressus Jesus venit ad lacum Galilææ, & consensu monte consedit ibi.

30 Ad eumque venit ingens hominum multitudo qui secum habebant claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, quos ad Jesu pedes abjecerunt: atque ille eos sanavit.

31 Ita ut vulgo videntes multos loquentes, mutilos fanos, claudos ambulantes, cæcos videntes, mirarentur, Israelitarumque Deum collaudarent.

32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit: Misere me hujus hominum multitudinis, qui jam triduum apud me hærentes, non habent quod comedant, & eos dimittere jejunos nolo, ne defetiscantur in viâ.

33 Cui discipuli: Unde nobis in solitudine tot panes, inquit, ut satietur tanta multitudo?

34 Et Jesus: Quot panes habetis? inquit eis. Septem, inquit, & paucos pisciculos.

35 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere:

36 Sumptosque septem panes & pisces, actis laudibus, fregit, suisque discipulis tradidit, & discipuli multitudini.

37 Omnesque comederunt ad satietatem, suntque sublatae frustorum reliquiae plenae septem sportis.

38 Qui comederunt autem, erant virorum quatuor millia, præter feminas & pueros.

39 Deinde dismissâ hominum multitudine, conscensâ navi, venit in fines Magdalanæ.

CAPUT XVI.

Pharisæorum quæstiones, objuratio, fermentum. Apostolorum infirmitas. Quis Christi naturam doceat. Ecclesiæ fundamentum, robur, claves. Imperatum de Christo silentium. Prædicta mors. Petri temeritas. Crux fidelium. Quanti beatitudo.

TUM eum aggressi Pharisæi & Sadducæi tentandi gratia rogant, ut sibi signum de cælo ostendat.

2 Quibus ille respondens: sub vesperam, inquit, dicitis serenum erit, rubet enim cælum.

3 Et mane: Hodie tempestas erit, nam triste rubet cælum. Simulatores, cæli faciem scitis dignoscere: temporum signa non potestis?

4 Prava adulterinaque natio signum quærit, nec ullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis. Deinde relictis illis discessit.

5 Cum trajecissent autem ejus discipuli, obliti fuerant panes sumere.

6 Et Jesus dixit eis: Videte ut Phariseorum Sadducæorumque fermentum caveatis:

7 Illi verò secum ipsi cogitabant, illud eò pertinere, quod non sumpsisset panes.

8 Id quod intelligens Jesus, dixit eis: Quid apud vos cogitatis, parum fidentes, non sumpsisse panes?

9 An nondum intelligitis, neque meministis quinque panes illorum quinque millium, & quot canistra receperitis?

10 Neque septem panes quatuor millium, & quot receperitis sportas?

11 Quis sit ut non intelligatis, non me vobis de pane dixisse, cavendum esse fermentum Phariseorum, ac Sadducæorum?

12 Tunc illi intellexerunt, non eum hoc dixisse, cavendum esse panis fermentum, sed Phariseorum, Sadducæorumque doctrinam.

13 Cum venisset autem Jesus in tractum Cæsareæ Philippi, interrogavit suos discipulos his verbis: Quem me dicunt homines esse, me Filium hominis?

14 Cui illi: Hi Johannem Baptistam, illi Eliam, alii Jeremiam, aut vatum aliquem.

15 Et ille: Vos verò (inquit eis) quem me esse dicitis?

16 Cui Simon Petrus ita respondit: Tu es Christus, Dei viventis Filius.

17 Et Jesus ei respondens: Beatus es, inquit Simon Jonãide, quoniam non patefecit istud tibi caro & sanguis, sed Pater meus qui in cœlis est.

18 Ego quoque tibi dico: Tu es Petrus, & in hâc petrâ construam meam ecclesiam, quam orci portæ non superabunt:

19 Tibique cœlestis regni claves dabo, ac quicquid in terrâ ligaveris, erit ligatum in cœlis: & quicquid in terra solveris, erit solutum in cœlis.

20 Tunc præcepit suis discipulis, ut nemini dicerent se esse Jesum Christum.

21 Deinceps cœpit Jesus demonstrare suis discipulis, sibi eundum esse Hierosolymam, & multa à senatoribus & pontificibus scribisque patiendâ, seque occidendum, & tertio die revicturum.

22 Hic Petrus eum prehensum cœpit objurgare, dicens: Parce tibi, Domine, non accidet istud tibi.

23 At ille versus: Abi pone me, Satana, inquit Petro: impedimento mihi es: quippe qui non divina, sed humana sapias.

24 Deinde dixit Jesus discipulis suis, Si quis me vult sequi, renunciât ipse sibi, tollatque crucem suam, & me sequatur.

25 Nam qui animam suam servare voluerit, eam perdet: qui verò animam suam meâ causâ perdidit, eam inveniet.

26 Quid enim proderit homini, si vel totum mundum lucretur, & animæ suæ jacturam faciat! aut quid dabit homo, quò animam suam æquiparet?

27 Est enim venturus Filius hominis in sui Patris gloriâ, cum suis angelis: ac tum pro suis quemque factis remunerabitur.

28 Hoc vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hîc adsunt, qui non prius mortem gustabunt, quam videant Filium hominis venientem in regno suo.

C A P U T XVII.

Christi transformatio. Moses & Elias. Petri futilitas. Vox cœlestis. Johannes, Elias, Lunicus. Apostolorum diffidentia. Fidei precum, & jejunii virtus. Supplicium prædictum. Christi tributum, ac Petri.

POST sex autem dies adhibet Jesus Petrum, & Jacobum ejusque fratrem Johannem, & in arduum montem seducit.

2 Ac coram eis transfiguratus est, ejusque & facies solis modò resplenduit, & vestimenta tam candida facta sunt, quàm est lux.

3 Et ecce conspecti sunt eis Moses & Elias cum eo colloquentes.

4 Tum Petrus Jesum alloquens: Domine, inquit, bonum est hîc esse nos, Si vis, faciamus hîc tria tabernacula: tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce, lucida nubes illos obumbravit & ex nube vox extitit, ita dicens: Hic est meus charissimus Filius, qui mihi acceptus est: hunc audite.

6 Hoc audito, magnopere ter-
riti discipuli, cecidère proni.

7 At Jesus eos aggressus, te-
tigit. Surgit, inquit, néve me-
tuite.

8 Tum illi sublati oculis
neminem viderunt, nisi solum
Jesum.

9 Descendentibus autem eis
de monte, præcepit eis Jesus,
ne cui visum illud dicerent, do-
nec Filius hominis à mortuis re-
surrexisset.

10 Tunc discipuli sic eum in-
terrogant: Quid ergo dicunt
Scribæ, Eliam oportere venire
prius?

11 Quibus respondens Jesus:
Venturus est quidem prius E-
lias, & instauraturus omnia.

12 Sed scitote Eliam jam ve-
nisse, quem illi non agnove-
runt, sed ei quæ voluere fece-
runt. Sic & Filius hominis ab
eis passurus est.

13 Tunc intellexerunt disci-
puli, eum id sibi de Johanne Bap-
tista dixisse.

14 Ut autem pervenerunt ad
hominum multitudinem, aggressus
eum quidam homo, conge-
nulans:

15 Sic dixit, Domine, misere-
re mei filii, qui lunaticus est, &
malè habet. Nam sæpe in ignem,
sæpe cadit in aquam.

16 Et quidem eum tuis disci-
pulis adduxi, sed eum non potu-
erunt sanare.

17 Et Jesus respondens: O
incredula, inquit, pravaque na-
tio: quousque vobiscum ero? quo-
usque vos feram? Adducite huc
eum mihi.

18 Deinde illum increpuit Je-
sus, exiitque ex eo dæmonium,
& sanatus est puer eadem illâ
horâ.

19 Tum aggressi Jesum dis-

cipuli seorsum, quæsierunt, cur
ipsi non potuissent illud expel-
lere?

20 Propter incredulitatem ve-
stram, inquit eis. Hoc enim vo-
bis confirmo, si tantum fidei ha-
bueritis, quantum est granum si-
napis, si dixeritis huic monti,
Migra istinc, illuc migrabit: ni-
hilque non poteritis.

21 Cæterum hoc genus non
exit, nisi per preces & jejunium.

22 Versantibus autem eis in
Galilæa, dixit eis Jesus: Tra-
dendus est Filius hominis in ho-
minum manus.

23 Qui eum interficient, is-
que tertio die resurget. Id illis
valde doluit.

24 Cum venissent autem Ca-
pharnaum, hujusmodi verbis ad-
orti sunt Petrum, qui didrach-
ma exigebant. Non pendit ma-
gister vester didrachma?

25 Eriam, inquit ille. De-
inde ubi domum ingressus est,
prævenit eum Jesus his verbis:
Quid tibi videtur, Simon? reges
orbis à quibus tributa aut cen-
sum exigunt? à suisne, an ab
alienis?

26 Ab alienis, inquit ei Pe-
trus. Et Jesus: Ergo sui sunt
liberi, inquit ei.

27 Sed, ne nos offendamus, i ad
lacum, & hamum jacito: & qui
primus extrahetur piscis, eum tol-
lito, & aperto ejus ore staterem
invenies: eum capito, & illis pro
me teque dato.

CAPUT XVIII.

*Manfuetudo quanta, offensi bu-
miles. Scandala. Christi mu-
nus. Pastoris comparatio. Læ-
dentium castigatio. Discipu-
lorum autoritas. Concordia:
Christus ubi. Condonata inju-
ria. Rex rationes reposcens, in-
clementum pœna.*

ILLâ horâ discipuli Jesum convenerunt, quærentes quis futurus esset in regno cœlesti maximus.

2 Et Jesus advocatum puerum collocavit inter eos, & hoc vobis, inquit, Confirmo, nisi mutati fueritis,

3 Et pueris similes redditi, non intrabitis in cœleste regnum.

4 Quisquis ergo seipsum sum-miserit, ut est hic puer, is erit in regno cœlesti maximus.

5 Et quisquis hujusmodi puerum meo nomine accipit, me accipit.

6 Quisquis verò vel minimum horum mihi fidem habentium offenderit, præstaret ei, suspensâ de ejus collo asinariâ molâ, in maris æquor demergi.

7 Sunt quidem calamitosæ mundo offensiones, tamen offensiones accidere necesse est: sed vix homini per quem accidit offensio.

8 Quòd si te tua manus aut pes offendit, abscinde eum, & abjice. Satiùs est tibi claudum aut mancum in vitam ingredi, quàm duas manus aut pedes habentem in sempiternum ignem conjici.

9 Et si te tuus oculus offendit, erue eum, & abjice: satiùs est tibi unoculum in vitam ingredi, quàm duos oculos habentem, in ignis gehennam conjici.

10 Videte ne vel minimum horum contemnatis. Scitote enim eorum angelos in cœlis semper aspicere faciem Patris mei, qui in cœlis est.

11 Venit enim Filius hominis servatum perditâ.

12 Quid vobis videtur? Si

cui homini centum sunt oves, & earum una deeraverit, nonne reliquis nonaginta novem in montibus, ita quæsitum errantem?

13 Et si eam invenire contigerit, hoc vobis pro certo dico, eum illa magis gaudere, quàm nonaginta novem non palatis.

14 Sic voluntas non est vestri Patris, qui est in cœlis, ut pereat vel minimus horum.

15 Quòd si in te peccaverit frater tuus, i reprehensum eum, ita ut tecum ipse solus adsit. Si te audiverit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin minus audiverit, adhibe unâ tecum insuper unum aut alterum, ut ex ore duorum triumve testium de re omni statuatur.

17 Quòd si eos non audierit, dicito ecclesiæ. Quòd si ne ecclesiam quidem audierit, esto tibi perinde ac extraneus & publicanus.

18 Sic certò habetote, quæcunque in terra ligaveritis, ligato fore in cœlo: & quæcunque in terra solveritis, in cœlo soluta fore.

19 Item certò scitote: si duo vestrum in terra consenserint, quamcunque rem petierint, impetraturos à Patre meo, qui in cœlis est.

20 Ubi sunt enim duo tresve meo nomine congregati, illic ego sum inter eos.

21 Tunc aggressus eum Petrus: Domine, inquit, quoties peccanti in me fratri meo ignoscere debeo, ad septiesne?

22 Cui Jesus: Non dicam tibi ad septies, sed ad septuagies septies.

23 Itaque similiter accidit in regno cœlesti, ac in homine rege, qui

qui voluit rationes conferre cum suis servis.

24 Cùm cœpisset autem conferre, adductus est ei quidam decies mille talentorum debitor.

25 Qui cum solvendo non esset, iussit eum dominus ejus, uxoremque & liberos & omnes ejus facultates vendi atque ita solvi.

26 Sed servus procubuit, & ei præbens honorem dixit: Domine, expecta me diutius, & omnia tibi solvam.

27 Ita illius servi misertus dominus, eum dimisit, eique debitum condonavit.

28 At servus ille digressus, quandam nactus conservorum suorum, qui debebat ei centum denarios, comprehendit, & ei colulum obtorquet: Solve mihi, inquit, quod debes.

29 Cùmque ejus conservus procubuisset, & eum oraret, ut se diutius expectaret, sese ei omnia soluturum.

30 Noluit, sed eum in custodiam datum ivit, donec solvisset debitum.

31 Quam rem videntes ejus conservi, ægerrimè tulerunt, dominoque suo rem omnem declaratum iverunt.

32 Tunc eum dominus ejus accersitum sic alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum nomen illud, rogatus à te, condonavi:

33 Nonne debebas tu vicissim tui conservi misereri, ut & ego tui misertus eram?

34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum tortoribus, donec solvisset quicquid sibi debebatur.

35 Sic meus quoque cœlestis Pater vobis faciet, nisi aliis

ex animo delicta condonaveritis.

CAPUT XIX.

Conjugium, repudium, adulterium.

Duplex eunuchus. Quorum sit cœlum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum præmia. In ecclesia anceps eventus.

Postquam hanc orationem finivit Jesus, ex Galilæa profectus venit in Judææ fines trans Jordanem,

2 Eumque secuta est ingens hominum multitudo, quos illic sanavit.

3 Pharisei verò eum, tentandi gratiâ, convenerunt, quærentes an liceret viro uxorem suam qualibet de causa repudiare?

4 Quibus ille respondit in hunc modum: Nonne legistis quî principio fecit (L.) hominem, (G.) eos marem & fœminam fecisse?

5 Atque ita pronunciatum esse? Propterea relinquet vir patrem atque matrem, & adhærebit uxori suæ, fietque ex duobus una caro.

6 Itaque non jam sunt duo, sed una caro. Proinde quod Deus conjunxit, homo ne disjungat.

7 Et illi: Cur ergo præcepit Moses divortii tabulam dari uxoremque repudiari?

8 Quibus ille: Moses utique propter vestram pervicaciam vobis uxores vestras repudiare permisit. Verùm principio non fuerat ita factitatum.

9 Atque hoc scitote, quisquis uxorem suam repudiaverit (nisi ob stuprum) & aliam duxerit, eum adulterare: & qui repudiatam duxerit, eum adulterare.

10 Huic discipuli: Si ea est (inquiunt ei) viri cum uxore con-

conditio, non expedit connubia conjungere.

11 Quibus ille: Non omnes hanc rem præstare possunt: sed quibus datum est.

12 Sunt enim quidam castrati, qui sic ab utero matris nati sunt. Sunt & castrati, qui ab hominibus castrati sunt: item sunt castrati, qui seipsos, propter regnum cæleste castraverunt. Qui præstare potest, præstato.

13 Tunc adducti sunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & oraret. Ac discipulis illos objurgantibus.

14 Jesus ita dixit: Sinite pueros, nec eos ad me venire prohibete: nam talium est cæleste regnum.

15 Deinde cum illis manus imposuisset, digressus est illinc.

16 Tum quidam eum convenit his verbis: Magister bone, quid boni faciam, ut vitam adipiscar æternam?

17 Cui ille: Quid me dicis bonum? Nullus est bonus, nisi unus, Deus. Quod si vis in vitam ingredi, exequere præcepta.

18 Quænam? inquit ille. Et Jesus: Illa, inquit. Ne occidito: Ne adulterato: Ne furator: Falsum testimonium ne dicito.

19 Honora patrem atque matrem: & Alterum ut teipsum diligito.

20 Et adolescens: Omnia ista (inquit ei) executus sum à pueritiâ. Quid mihi restat?

21 Et Jesus: Si vis esse perfectus (inquit ei) i venditum facultates tuas, inque pauperes erogato, habiturus in cælo thesaurum: deinde adesto, & me sequere.

22 His verbis auditis adoles-

cens abiit, dolens: quippe qui multas facultates haberet.

23 At Jesus suos discipulos alloquens: Hoc vobis, inquit, confirmo, divitem difficulter in cæleste regnum ingredi.

24 Iterumque hoc vobis dico, facilius esse rudentem per foramen acûs trajici, quàm divitem in Dei regnum intrare.

25 Hoc audito, admodum stupefacti ejus discipuli, dixere: Quis ergo servari potest?

26 Quos intuitus Jesus, dixit eis: Ab hominibus hoc fieri non potest: at à Deo fieri possunt omnia.

27 Tum Petrus ita loquitur: En nos reliquimus omnia, teque secuti sumus: quod ergo hinc assequemur?

28 Et Jesus: Hoc vobis confirmo (inquit eis) vos qui me secuti estis, in renovatâ vitâ, cum sedebit filius hominis in suo glorioso tribunali, sessuros esse vos quoque in duodecim tribunalibus, judicantes duodecim tribus Israëlitarum.

29 Et quisquis domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mei nominis causâ reliquerit, is centuplum adipiscetur, & vitam obtinebit sempiternam.

30 Sed multi primi erunt ultimi, & ultimi primi.

C A P U T XX.

In vineâ, operariorum præmia. Mors Christi prædicta, & redditus in vitam. Quis Christo primus, quis postremus. Quorsum Christus. Cæci duo.

PErinde enim accidit in cælesti regno ac in homine patrefamiliâs, qui exiit primo mane ad conducendos operarios in vineam suam.

2 Pactusque operariis singulos denarios in diem, dimisit eos in vineam suam.

3 Deinde circa tertiam horam egressus, vidit alios in foro stantes otiosos.

4 Et, Ite (inquit eis) vos quoque in vineam meam: & quod æquum erit dabo vobis.

5 Atque illi iverunt. Item circa septimam & nonam horam egressus, fecit similiter.

6 Circa undecimam autem horam egressus, offendit alios stantes otiosos, &, Quid hic statis (inquit eis) totum diem otiosi?

7 Cui illi: Quia nemo nos conduxit, inquit. Et ille: Ite & vos (inquit) in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis.

8 Sub vesperam autem jubet vineæ dominus procuratori suo, ut vocet operarios, eisque ab ultimis exorsus ad primos, mercedem solvat.

9 Ita cum venissent qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10 Item primi cum venissent, arbitrati se plus accepturos, acceperunt & ipsi singulos denarios.

11 Quibus acceptis, fremebant contra patrem familiam.

12 Dicentes: Hi postremi unam horam operati sunt, & tu eos nobis pares fecisti, qui diei onus ardoremque pertulimus.

13 At ille respondens dixit eorum uni: Amice, non facio tibi injuriam. Nonne mecum denario convenisti?

14 Aufer tuum, & abi. Volo autem huic ultimo tantum dare, quantum tibi.

15 An mihi non licet meis uti meo arbitratu? An tuus

oculus malus est, quoniam ego bonus sum?

16 Ita erunt & ultimi primi, & primi ultimi: Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

17 Ascendens autem Jesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos seorsum in viam, eisque dixit:

18 En ascendimus Hierosolymam, & Filius hominis Pontificibus Scribisque tradetur, qui eum capite damnatum,

19 Tradent externis illudendum, & verberandum, & crucifigendum, isque die tertio resurget.

20 Tum eum aggressa mater filiorum Zebedæi cum suis filiis, honore præbito, petebat aliquid ab eo.

21 Cui ille: Quid vis? inquit. Et illa: Jube (inquit ei) ut hi duo mei filii tibi alter dexter, alter sinister assideant in regno tuo.

22 At Jesus respondens; Nescitis quid petatis. Potestis ibidem bibere poculum, quod ego bibiturus sum? & eodem baptismo, quo ego baptizandus sum, baptizari? Possumus, inquit illi.

23 Et ille: Meum quidem poculum bibetis, inquit, meoque baptismo baptizabimini. Sed ut mihi dextram laevamque assideatur, non est mihi dare, nisi quibus id paratum est à patre meo.

24 Hoc audito, reliqui decem indignati sunt ob duos fratres.

25 At Jesus advocatis eis dixit: Scitis, gentium principes in eas dominari, & magnos viros in eas potestatem obtinere.

26 Inter vos non sic agetur: B 6. quoniam

quín qui volet in vobis maximum fieri, sit vester famulus :

27 Et qui volet in vobis esse primus, esto servus vester :

28 Sicut Filius hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ministraret ipse, animamque suam in multorum liberationem impendat.

29 Eis autem Hierichunte discedentibus, cum eum sequeretur frequens hominum multitudo,

30 Cæci duo secundum viam secutes, ubi audiverunt præterire Jesum, sic exclamârunt : Miserere nostri, Domine Davidide.

31 Cumque vulgo objurgarentur, ut tacerent, eò clamabant altius, dicentes : miserere nostri, Domine Davidide.

32 Tum Jesus restitit, & eos vocavit : Quid vultus, inquit, ut vobis faciam ?

33 Cui illi : Domine, inquirunt, ut nostri aperiantur oculi.

34 Jesus vero misericordiâ motus, eorum tetigit oculos, statimque illi oculis viderunt, & eum secuti sunt.

C A P U T XXI.

Christus ovans asina. Profanum templum. Ficus arida. Fidei vis, ac precum. Seniorum confutatio. Gemini fratres ad vineam. Vineæ parabola secunda repudiatus lapis. Gentium gratia : in Christum insidiæ.

Postquam autem Hierosolymis propinquârunt & Bethphage ad olivarum montem venerunt, misit Jesus duos discipulos,

2 Dicens eis : Ite in vicum qui contra vos est, & protinus invenietis asinam ligatam, & pullum eum ea : solvitote, & mihi adducitote.

3 Quod si quis vobis aliquid

dixerit, dicetis, Dominum eis egere, & statim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut id accideret quod à vate dictum fuerat his verbis :

5 Dicite puellæ Sioni : Ecce rex tuus tibi venit mansuetus, infidens asinæ, & asello jumentum pullo.

6 Igitur profecti discipuli, fecerunt sicut mandaverat eis Jesus ;

7 Asinamque & pullum adduxerunt, & eis vestimenta sua imposuerunt, & eum super ea collocârunt.

8 Maxima autem hominum multitudo suis vestimentis viam consternere : alii abscissos ex arboribus ramos per viam sternere.

9 Vulgus autem partim præcedens, partim subsequens sic acclamare : Hosanna Davididæ, bene sit ei qui venit in nomine Domini, Hosanna in supremis.

10 Eo autem ingressô Hierosolyma, commota est tota civitas, dicens : Quis est hic ?

11 Vulgus autem dicebat : Hic est Jesus Vates à Nazareth Galilææ.

12 Et Jesus in Dei templum ingressus, ejicit omnes in templo vendentes & ementes, & nummulariorum mensas sellasque vendentium columnas evertit.

13 Scriptum est, inquit eis : Domus mea domus supplicationis vocabitur ; at vos ex ea fecistis speluncam latronum :

14 Cumque eum cæci & claudi in templo adiissent, sanavit eos.

15 Pontifices & Scribæ videntes quàm mira fecisset, & pueros in fano Hosanna Davididæ acclamantes, indignati dixerunt ei :

16 Audis

16 Audis quid hi dicunt? Etiam, inquit eis Jesus. Nunquamne legistis? Per os infantium ac lactentium laudem condidis.

17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe est Bethaniam, ibique diversatus.

18 Manè autem urbem repensens esuriit:

19 Et animaversâ quâdam apud viam ficu, venit ad eam: cumque nihil in ea, nisi folia duntaxat, invenisset, dixit ei: Ne posthac ex te fructus oriatur unquam: statimque ficus aruit.

20 Quo viso, admirati discipuli dicere, Ut subito aruit ficus?

21 Quibus respondit Jesus: Hoc vobis confirmo, si fiduciam habebitis, neque dubitabitis, non solum hoc de ficu facietis, verum etiam, si huic monti iusseritis ut amoveatur, & in mare projiciatur, fiet:

22 Ad quicquid precibus fidenter petieritis, obtinebitis.

23 Cum venissent autem in fanum, pontifices & populi senatores eum docentem conveniunt his verbis: Quâ potestate ista facis? & quis tibi potestatem istam dedit?

24 Quibus respondens Jesus, Rogabo vos ego vicissim quiddam, quod si mihi dixeritis, ego quoque vobis dicam quâ potestate hæc faciam.

25 Baptisma Johannis unde erat? à cætone, an ab hominibus? At illi sic apud sese ratiocinari: Si dixerimus à cæto, dicet nobis, Cur ergo ei non credidistis?

26 Sin dixerimus ab hominibus, turbam metuimus: om-

nes enim Johannem pro vate habent.

27 Itaque Jesu sic responderunt: Nescimus. Et ille: Nec ego vobis dico, inquit, quâ hæc potestate faciam.

28 Quid vobis autem videtur? Habebat homo quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis: Nate abi ad faciendum opus hodie in vinea mea.

29 Cui ille respondens: No-lo, inquit: post tamen mutatâ sententiâ ivit.

30 Alterum item iisdem verbis aggressus est. Atque ille, Faciam, Domine, inquit respondens: neque tamen ivit.

31 Uter paruit voluntati patris? Prior, inquiunt ei. Et Jesus: Credite mihi, publicani & meretrices antecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes iustitiæ viâ, cui vos tamen non credidistis, cum publicani & meretrices crediderint: quod vos cum videritis, non mutastis tandem sententiam, ut ei crederetis.

33 Aliud exemplum audite: Fuit quidam paterfamiliâs, qui vineam conseruit, & septo circumdedit, in eaque torcular defixit & turrim extruxit, eamque agricolis elocavit, deinde peregrè profectus est.

34 Postea instante tempore fructuum, misit servos suos ad agricolas ad ejus fructus percipiendos.

35 At agricolæ comprehensos ejus servos partim pulsârunt, partim interfecerunt, partim lapidaverunt.

36 Ille rursus alios plures prioribus misit, sed illi eis idem fecerunt.

37 Postremò misit ad eos filium suum, ita cogitans: Revere-buntur filium meum.

38 Agricolaè verò viso filio, sic inter sese dixere: Hic est hæres, agite interficiamus eum, & ejus hæreditatem occupe-mus.

39 Itaque eum ceperunt, & ejectum extra vineam pereme-runt.

40 Cùm ergo venerit vineæ dominus, quid faciet illis agri-colis?

41 Cui illi: Malos malè per-det, inquit, & vineam aliis elocabit agricolis, qui ei fructus pendent suis temporibus.

42 Et Jesus: Nunquàmne le-gistis (inquit eis) in literis? Quem lapidem improbaverant fructores, is adhibitus est ad caput anguli: id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

43 Quamobrem scitote auferendum à vobis Dei regnum, & genti dandum fructus edi-turæ.

44 Ac qui in eum lapidem ceciderit, confringetur: & in quem lapis inciderit, eum con-teret.

45 Igitur Pontifices & Phari-sæi, auditis ejus exemplis, intel-lexerunt eum de ipsis dicere:

46 Sed eum volentes compre-hendere, timuere vulgus, quòd eum pro vate habebat.

C A P U T XXII.

Regiæ nuptiæ. Sordidus conviva, Electi Judæorum insidiæ, cap-tiones. Tributa. Sadducæorum rejectio. Præceptorum summa, Pharissæorum ignorantia.

AT Jesus eos iterum his verbis per similitudines al-locutus est.

2 In regno cælesti similiter

accidit atque in rege quodam, qui filii nuptias sui facturus.

3 Dimisit servos suos, qui in-vitatos ad nuptias vocarent. Sed illi noluerunt venire.

4 Itaque alios item servos mi-sit, dicens: Dicite invitatis, me meum parasse prandium: meos juvencos & altilia esse mactata, & omnia parata, veniant ad nup-tias.

5 At illi neglexerunt, & dis-cesserunt alius in suum prædium, alius ad mercaturam suam.

6 Cæteri comprehensos ejus servos cum ignominia pereme-runt.

7 Quo audito iratus rex, mis-sis eò suis copiis, homicidas illos perdidit, eorumque urbem cre-mavit.

8 Deinde suis servis ita dix-it: Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed invitati non erant digni.

9 Quamobrem abite in trivia, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Ita profecti in vias illi ser-vi, congregarunt quotquot in-venerunt, tum malos, tum bo-nos, ita ut complerentur nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ad con-vivas spectandos, animadvertit ibi quendam non nuptiali vestitu-indutum.

12 Et, Amice, inquit ei, qui sit ut huc intraveris sine vesti-mento nuptiali? Cùmque ille obmutuisset.

13 Jussit rex famulis, ut eum pædibus manibusque constrictum, in penitissimas tenebras compin-genter, ubi futurus esset ploratus stridorque dentium.

14 Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

15 Tunc Pharisei consilium
I captum

captum iverunt, de eo in verbis illaqueando.

16 Eique discipulos suos cum Herodianis miserunt, qui dicerent: Magister, scimus te veracem esse, divinamque vitæ viam verè docere, neque quenquam curare, quippe qui non spectes hominum personam.

17 Dic ergo nobis quid censeas, liceatne pendere tributum Cæsari, necne?

18 At Jesus, cognitâ eorum malitiâ, dixit: Quid me tentatis, simulatores?

19 Ostendite mihi nummum tributarium. Illi ei denarium attulerunt.

20 Et ille: Cujus est imago hæc (inquit eis) & inscriptio?

21 Cui illi: Cæsaris (inquit.) Tunc ille: Solve igitur (inquit eis) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo.

22 Hoc audito, admirati illi, eo relicto discesserunt.

23 Illo die convenerunt eum Sadducæi, qui negant esse resurrectionem, eumque in hunc modum interrogarunt:

24 Magister, jussit Moses, ut si quis mortuus fuerint sine liberis, ducat ejus frater uxorem; fratrique suo prolem suscitet.

25 Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus uxore ductâ obiit, & prole carens reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Itidem & alter, & tertius, usque ad septem.

27 Postremò omnium mortua est etiam mulier.

28 Igitur in resurrectione, cujus ex septem erit uxor, cum omnes eam habuerint?

29 At Jesus respondens illis: Erratis, inquit, non intelligentes literas, neque Dei potestatem.

30 Siquidem in resurrectione nec viri ducunt uxores, nec fœminæ nubunt: sed divinorum angelorum similes sunt in celo.

31 De resurrectione autem mortuorum nonne legistis quod vobis à Deo his verbis dictum est?

32 Ego sum Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Non est Deus mortuorum Deus, sed viventium.

33 Hoc audito, stupebant vulgò ejus doctrinam.

34 Pharisei verò audientes ab eo confutatos Sadducæos, coiverunt eodem.

35 Eumque quidam eorum legisperitus, tentandi gratiâ sic interrogavit.

36 Magister, quòdnam præceptum est in lege maximum? Cui Jesus:

37 Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, totâ mente amato:

38 Hoc est primum & maximum præceptum. Alterum autem est huic simile:

39 Alterum ut teipsum amato.

40 Ab his duobus præceptis tota lex vatesque pendent.

41 Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Jesus in hunc modum.

42 Quid censetis de Christo? cujus prognatum fore? Davidis, inquit ei.

43 Et ille: Quis sit ergo (inquit eis) ut eum David affiatu divino Dominum vocet ita dicens:

44 Ait Dominus Domino meo, sede ad meam dextram, donec tuos hostes effecero scabellum pedum tuorum.

45 Quòd si eum David Do-

minum

minum vocat, quî sit ut sit ejus prognatus?

46 Itaque nemo ei quicquam respondere potuit, nec eum ab illo die quisquam deinceps interrogare ausus est.

C A P U T XXIII.

Verus doctor, sceleratus. Pharisei in præceptis, fimbriis, mensis, consilio, foro, titulis, Magister qui. Studium mutuum. Pater quis, ac doctor. Elatio: Humilitas. Hypocritæ increpati. Hierosolyma pertinax.

TUNC Jesus plebem, discipulosque suos sic allocutus est:

2 In Moysi sede sedent Scribæ & Pharisei.

3 Quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini & facite: sed eorum facta nolite imitari. Dicunt enim, nec faciunt.

4 Quippe qui colligent onera gravia & portatu difficilia, aliorumque humeris imponant, cum ea ipsi ne digito quidem movere velint.

5 Omnia autem opera sua faciunt, ut speculentur ab hominibus: utuntur autem latis custoditoriis magnisque vestimentorum limbis atque laciniiis.

6 Amantque primas in cœnis accubationes, & primas in collegiis sessiones.

7 Et in foris salutationes, & ab hominibus vocitari Rabbi.

8 At vos nolite vocari Rabbi: unus est enim rector vester Christus, vos verò omnes estis fratres.

9 Neve patrem vobis in terris vocate: unus est enim vester Pater, qui est in cœlis.

10 Neve rectores vocemini: unus est enim rector vester Christus,

11 Quin vestrum maximus vester sit famulus.

12 Quisquis verò seipsum extulerit deprimetur: & quisquis seipsum deprefferit, extolletur.

13 Væ vobis autem Scribæ & Pharisei simulatores, qui cœleste regnum aliis præcluditis, utpote qui nec intretis ipsi, nec intrare conantes finatis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui viduarum domus comeditis, idque longarum precum prætextu itaque eo graviores dabitis pœnas.

15 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui & mare & terram peragratis, ut unum asciscatis adventitium: quod ubi factum est, efficitis eum duplo gehenna digniorem quàm estis vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, si quis per templum juret, nihil esse: si quis per templi aurum juret, eum teneri.

17 O stulti & cæci: utrum enim majus est aurum an templum quod aurum consecrat?

18 Item si quis per aram juraverit, id nihil esse: at si quis per donarium quod in ea est juraverit, eum teneri.

19 O stulti & cæci, utrum enim majus est? donarium, an ara quæ donarium consecrat?

20 Itaque qui per aram jurat, is & per eam jurat, & per quicquid est supra ea.

21 Et qui per templum jurat, is & per id jurat, & per ejus incolam.

22 Et qui per cœlum jurat, is & per Dei solium jurat, & per eum qui sedet in eo.

23 Væ vobis Scribæ & Pharisei

risæi simulatores, qui mentam & anethum, & cuminum decumatis, omisiss quæ sunt in lege graviora, scilicet jure & pietate, atque fide. Oportebat & hæc facere, & illa non omittere.

24 O duces cæci, qui culicem percolatis, & camelum deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores; qui poculi scutellæque partem externam purgatis, cum ea intus rapina intemperantiaque referta sint.

26 O Phariseæ cæce, purga prius interiora poculi & scutellæ, ut eorum exteriora quoque pura sint.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui similes estis incrustatis sepulchris, quæ foris quidem pulchra videntur, sed intus ossibus mortuorum & omni fœditate plena sunt.

28 Sic & vos foris quidem aliis justis esse videmini, sed intus simulationis estis scelerisque pleni.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui vatum sepulchra extruitis, & justorum monumenta ornatis.

30 Dicitisque: Si majorum nostrorum temporibus fuissetis, non sollemus eorum in vatum sanguine locuti.

31 Itaque ipsi de vobis testamini, eos eorum esse posteros, qui vates interfecerunt.

32 Et vos majorum vestrorum mensuram complete.

33 Serpentes, viperina progenies, poteritisne gehennæ supplicium effugere?

34 Itaque ego ad vos missurus sum vates, & sapientes & literatos, quos partim interficietis, ac in crucem tolletis, partim verberabitis in vestris col-

legiis, ac ex alia in aliam urbem persequemini.

35 Ut in vos expetat omnis innocens sanguis in terris effusus, ab Abelis justis sanguine, usque ad Zachariæ sanguinem, Barachæ filii, quem vos inter ædem & aram necastis.

36 Itaque certo scitote horum omnium pœnas daturam esse nationem hanc.

37 Hierosolyma, Hierosolyma, quæ vates occidis, & ad te missos lapidas, quoties volui congregare tuos natos, quomodo gallina suos pullos sub alas congregat, & noluitis.

38 Scitote vestram domum vobis desertam relictum iri.

39 Sic enim habetote, vos non esse me visuros deinceps, donec dicatis, Bene sit venienti in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Templi solo æquatio. Cædes. Fidelium angustia. Pseudovates, Consilium afflictis. Orbis judicium. Christi reditus. Veritatis firmitas. Cui nota judicii momenta. Servus diligens ac nequam.

CUM autem egressus Jesus discederet ex fano, venerunt ejus discipuli ostensum ei templi structuram.

2 At Jesus: Videtisne hæc omnia, inquit eis: hoc vobis confirmo, fore ut hic nullus lapis super lapidem relinquantur, quin diruatur.

3 Sedentem autem eum in monte olivarum, aggressi sunt discipuli seorsim his verbis: Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum sit adventus tui, interitusque mundi.

4 Quibus Jesus ita respondit: Videte ne quis vos fallat;

5 Multi enim venient in meo nomine

nemine, qui se Christos esse dicent, multosque decipient.

6 Futurum est autem ut bella bellorumque rumores audiat: videte ne perturbemini: oportet enim omnia fieri, sed nondum finis erit.

7 Consurget enim gens contra gentem, et regnum contra regnum, eruntque fames & pestes & terræ motus certis locis:

8 Quæ omnia principium erunt dolorum.

9 Tunc in calamitatem trademini, & occidemini, eritisque cunctis gentibus inuisi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent atque oderint:

11 Existentque multi falsi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt scelera, refrigescet multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perseveraverit, is servabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quod sit cunctis gentibus testimonio, ac tum veniet finis.

15 Cùm autem calamitosum nefas (quod à Daniele vate prædictum est) stare videritis in loco sacro, qui legit, intelligat:

16 Tunc qui erunt in Judæa, fugiant in montes:

17 Qui erit in tecto, ne descendat ad auferendum aliquid ex domo suâ:

18 Et qui erit ruri, nè retrò revertatur ad tollenda sua vestimenta.

19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat vestra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hæcenus

ab orbe condito fuit, nec futura est:

22 Quid nisi decurtaretur illud tempus, nemo prorsus evaderet: sed propter electos decurtabitur illud tempus.

23 Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic Christus, aut hic, ne creditote.

24 Existent enim falsi Christi, falsique vates, qui tanta portenta ac prodigia edent, ut decipiantur (si fieri posset) etiam electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dicetur in sylvis adesse, ne exitote: si in penetralibus, ne creditote.

27 Ut enim fulgur ab Oriente profectum apparet ad Occidentem, sic erit adventus Filii hominis.

28 Nam ubicunque erit cadaver, eò congregabuntur aquilæ:

29 Protinus autem post illius temporis calamitatem, sol obscurabitur, neque luna suum splendorem emittet, & stellæ de cælo cadent, cælique potestates concutientur.

30 Ac tum apparebit in cælo signum Filii hominis. Tum verò plangent omnes terrarum nationes, videbuntque Filium hominis venientem in cælestibus nubibus, cum multâ potentiâ atque gloriâ.

31 Qui suos nuncios mittet cum vocalissimâ tubâ, qui ejus electos à quatuor ventis, ab extremo cæli ad alterum extremum congregabunt.

32 A ficu autem discite similitudinem. Cùm jam ejus rami tenerescunt, & enascuntur folia, cognoscitis instare æstatem.

33 Sic vos quoque, cùm hæc omnia videbitis, scitote instare præ foribus.

34 Hoc vobis confirmo, non prius hanc ætatem præterituram esse, quam fiant hæc omnia.

35 Etiam si cælum & terra intereant, mea dicta non interibunt.

36 Cæterum illam diem atque horam nullus scit, ne cœlestes quidem angeli, sed meus Pater solus.

37 Ut autem accidit tempore Noë, sic erit etiam adventus Filii hominis.

38 Ut enim tempore, quod fuit ante diluvium, comedebatur, potabatur, contrahebantur, invicem matrimonia, usque ad diem quo Noë in arcam ingressus est.

39 Nec antè cognitum est quam venit diluvium, quod omnes sustulit: sic erit etiam adventus Filii hominis.

40 Tunc ex duobus, qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur.

41 Ex duabus in pistrino molentibus, altera assumetur, altera relinquetur.

42 Vigilate igitur, quandoquidem nescitis quâ horâ vester herus venturus sit.

43 Illud autem scitis, si sciret paterfamiliâs quâ vigiliâ fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum:

44 Quapropter vos quoque estote parati: nam quâ horâ non arbitramini, venturus est Filius hominis.

45 Quod si quis est fidelis servus, atque prudens, quem herus præfecerit suæ familiæ, ut ei alimoniam suo tempore præbeat:

46 Beatus est ille servus quem cum venerit ejus herus, offenderit suum officium facientem:

47 Profectò (inquam vobis) eum suis omnibus præponet facultatibus.

48 Quòd si malus ille servus cum suo animo cogitans, herum suum diu adventum differre,

49 Cœperit pulsare conservos, epularique & potare cum vinolentis:

50 Veniet illius servi dominus inexpectato ei die, ignotæque horâ.

51 Et eum dissecabit, ac ad simulatorum conditionem rediget, ubi ploratus erit stridorque dentium.

CAPUT XXV.

Virgines obviæ sponso. Vigilantia.

Attributa talenta. Orbis iudicium. Beati, miserique.

TUNC similiter accidet in regno cœlesti, atque in decem virginibus, quæ sumptis suis lucernis profectæ sunt obviam sponso.

2 Erant autem earum quinque stultæ, & totidem prudentes.

3 Quæ quidem stultæ, sumptis suis lucernis, non sumpsere secum oleum:

4 At prudentes oleum cum lucernis sumpserunt in suis vasis.

5 Tardante autem sponso, dormitârunt omnes, dormieruntque.

6 Deinde mediâ nocte clamor extitit: Adventat sponsus, prodite ei obviam.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, suasque lucernas adornârunt.

8 At fatuæ prudentibus dixerunt: Impertite nobis de oleo vestro, nam lucernæ nostræ extinguuntur.

9 Sed prudentes eis ita responderunt: Quid si non satis sit nobis & vobis? quin ite potius.

potius ad venditores & vobis emite.

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit sponsus cum quo quæ paratæ erant ingressæ sunt ad nuptias, clausæque sunt fores.

11 Postea veniunt & reliquæ virgines: & Domine, Domine, inquirunt, aperi nobis.

12 At ille: Profectò non novi vos, inquit respondens.

13 Quamobrem vigilate, quandoquidem diem aut horam nescitis, quâ sit venturus Filius hominis.

14 Quemadmodum homo quidam peregrè profecturus, vocavit servos suos, eisque facultates suas tradidit:

15 Et uni quinque talenta dedit, altera duo, alteri unum, pro sua cuique facultate: deinde continuo peregrè profectus est.

16 Igitur qui quinque talenta acceperat, ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta peperit.

17 Similiter & qui duo, lucratus est ipse quoque altera duo.

18 Qui vero unum acceperat, ivit cavatum terram, dominique sui pecuniam abdidit.

19 Multo post tempore venit fervorum illorum dominus, & cum eis rationes confert.

20 Igitur qui quinque talenta acceperat, accessit, & altera quinque obtulit, dicens: Domine, tu mihi quinque talenta tradidisti: en ego altera quinque per ea lucratus sum.

21 Et Dominus: Rectè (inquit ei) serve bone & fidelis: ego te, qui in paucis fidelis fueris multis præficiam: ingredi in Domini tui voluptatem.

22 Item qui duo talenta ac-

ceperat, accessit: & Domine, inquit, tu mihi duo talenta tradidisti: per quæ ego altera duo lucratus sum.

23 Et Dominus: Rectè (inquit ei) serve bone & fidelis, quoniam tu in paucis fidus fuisti, ego te multis præficiam: ingredi in Domini tui voluptatem.

24 Qui verò unum talentum acceperat, accessit & ipse: & Domine, inquit, sciebam te hominem esse severum, qui & metas ubi non seminasti, & inde colligas ubi non impendisti.

25 Id veritus, ivi obrutum humi tuum talentum: en habes tuum.

26 At Dominus ei respondens: Nequam, inquit, & ignave serve, cum scires me & metere ubi non seminavi, & inde colligere ubi non impendi,

27 Deuisti meam pecuniam committere mensariis: ita ego cum venissem, meum cum fœnore recepissem.

28 Quamobrem auferite ei talentum, & ei date qui habet talenta decem.

29 Nam omni habenti dabitur, ita ut abundet: ab eo verò qui non habet, etiam quod habet auferetur.

30 Inutilem verò servum conjicite in imas tenebras, ubi fit ploratus stridorque dentium.

31 Cum autem venerit Filius hominis cum sua gloria, necnon omnes sancti angeli cum eo, tum sedebit in suo glorioso tribunali.

32 Coramque eo congregabuntur gentes omnes, isque eos alios ab aliis separabit, quemadmodum separat pastor oves ab hædis.

33 Statuetque oves ad dexteram

ram suam, hædos autem ad lævam.

34 Deinde edicet rex eis qui erunt ad ejus dexteram: Adeste beati Patris mei, possidete paratum vobis regnum ab orbe condito.

35 Nam cum esurirem, dedistis mihi comedere: cum sitirem, bibere: me, cum hospes essem, accepistis:

36 Cum nudus, vestivistis: cum æger, visitastis: cum in custodia, vivistis:

37 Tum iusti sic ei respondebunt: Domine, quando te vidimus esurientem, ut paverimus? aut sitientem, ut potum dederimus?

38 Quando autem te vidimus hospitem, ut acceperimus? aut nudum, ut vestierimus?

39 Quando autem te vidimus ægrum aut vinctum, ut inviserimus?

40 Quibus respondebit rex: Certo scitote, quatenus vel minimo horum meorum fratrum fecistis, vos mihi fecisse.

41 Deinde dicet sinistris: Facecite à me, execrabiles in ignem sempiternum, Diabolo ejusque angelis paratum:

42 Qui mihi nec esurienti cibum, nec sitienti potionem dederitis.

43 Nec hospitem acceperitis, nec nudum vestieritis, nec ægrum & vinctum visitaveritis.

44 Tum illi quoque sic ei respondebunt: Domine, quando te vidimus esurientem aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrum, aut vinctum, neque subvenimus?

45 Quibus ille sic respondebit: Profecto (inquam vobis) quatenus vel minimo horum non fecistis, mihi non fecistis.

46 Ita abibunt hi in poenam sempiternam: iusti verò in vitam sempiternam.

CAPUT XXVI.

In Jesum consilium. Apud Simonem unguentum, Judas proditor. Pascha, Cæna Christi. Petrus audax. Jesus orans, Discipulorum Sopor. Petrus vulnerat. Vulnerantis poena. Discipulorum fuga. Jesus tractus ad Caiapham. Petri abnegatio, perjurium, poenitentia.

Postquam hanc omnem orationem absolvit Jesus, sic allocutus est suos discipulos:

2 Scitis post biduum actum iri Pascha, cum quidem Filius hominis tradetur ad crucifigendum.

3 Tunc coiverunt Pontifices, & Scribæ, & Senatores populi, in atrium Pontifices qui dicebatur Caiaphas.

4 Et consultârunt de Jesu fraudulenter capiendo, ac interficiendo.

5 Sed id festo die faciendum esse negabant, ne tumultus fieret in populo.

6 Cum esset autem Jesus Bethaniz in ædibus Simonis Leprosi.

7 Accessit ad eum mulier, alabastrum habens unguenti pretiosi, quo ejus accumbentis caput perfudit.

8 Quo viso, ejus discipuli indignati dicere: Quorsum ista profusio?

9 Cum posset unguentum hoc vanire multo, & in pauperes erogari:

10 Id quod animadvertens Jesus dixit eis: Quid negotium facessitis mulieri? cum opere bono functa sit erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum, at me non semper habebitis.

12 Nam quoddam hæc unguentum hoc in corpus meum contulit, id ad me sepeliendum fecit.

13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque publicabitur evangelium hoc per totum orbem, dicatur id quoque, quod ea fecit ad ejus memoriam.

14 Deinde unus ex duodecim, nomine Judas Iscariota, Pontifices aggressus, quæsiit ex eis.

15 Ecquid sibi dare vellent, ut eum illis proderet? Cui illi triginta pacti sunt nummos argenteos.

16 Itaque deinceps quærebat opportunitatem eum prodendi.

17 Primo autem Azymalium die discipuli Jesum conveniunt, quærentes ubinam vellet ut ei Pascha epulandum pararent.

18 Quibus ille præcepit, ut in urbem irent ad quendam, eique sic dicerent: Magister dicit suum instare tempus, quo sit apud te acturus Pascha cum suis discipulis.

19 Igitur fecerunt discipuli ut eis mandaverat Jesus, & Pascha præpararent.

20 Vespere autem cum accumberet cum duodecim.

21 Epulantibus eis dixit: Certò scitote, fore ut unus vestrum me prodatur.

22 Hic illi vehementer dolentes, cœperunt ei singuli dicere: Egone is sum? Domine?

23 Et ille respondens: Qui mecum manum, inquit, catino intinxerit, is me prodet.

24 Abit quidem Filius hominis, quomodo de eo scriptum est. Sed vae homini illi, per

quem Filius hominis prodendus est. Satiùs fuisset homini illi non nasci.

25 Et Judas, ejus proditor, sic est locutus! Isne ego sum, Rabbi? Cui ille: Tu dixisti.

26 Epulantibus autem eis, Jesus panem cepit, actisque laudibus, fregit, deditque discipulis, & Accipite, inquit, comedite: hoc est corpus meum.

27 Deinde capto poculo, actisque laudibus, dedit eis, dicens: Bibite ex eo omnes:

28 Hic est enim sanguis meus novi fœderis, pro multis effundendus ad veniam peccatorum.

29 Sic autem habetote, non me dehinc bibiturum esse de hoc fructu viteo, usque ad illam diem, quâ eum bibam vobiscum novum in regno patris mei.

30 Deinde dictis laudibus, profecti sunt ad montem olivarum.

31 Tum Jesus: Vos omnes, inquit eis, me deferetis hac nocte: Scriptum est enim, Percutiam pastorem & dispergentur oves gregis.

32 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

33 At Petrus ei respondens: Etiam si te deferuerint omnes, ego tamen nunquam deferam.

34 Et Jesus: Hoc tibi confirmo, inquit ei, fore ut hâc ipsâ nocte, priusquam gallus cantet, tu me ter neges.

35 At Petrus: Etiam si mihi tecum moriendum sit, non te negabo. Similiterque etiam omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit cum eis Jesus in locum nomine Gethsemane, & discipulos sic alloquitur: Sedete hic, dum ego illuc prædicandum eo.

37 Tum assumpto Petro, & duobus Zebedæi filiis, dolere cœpit atque angī.

38 Deinde dicit eis Iesus: In tanto sum animi dolore, ut emoriar. Manete hic, & vigilate mecum.

39 Deinde paululam progressus, pronus præcidit, & hunc in modum supplicat: Mi pater, si fieri potest, fac ut effugiam hoc poculum: quamquam non ut ego volo, sed ut tu.

40 Deinde venit ad discipulos, quos nactus dormientes, dicit Petro: Ad eone non potuistis unam horam vigilare mecum?

41 Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

42 Rursus iteratò supplicatum ivit his verbis: Mi pater, si non potest hoc à me declinari poculum, quò minùs id bibam, fiat quod tu vis.

43 Deinde ubi venit, offendit eos rursus dormientes: erant enim eorum oculi gravati.

44 Igitur relictis eis, rursus ivit oratum tertio iisdem verbis.

45 Deinde venit ad suos discipulos &, Dormite dehinc, inquit eis, ac requiescite. En adest hora quâ Filius hominis tradatur in manus improborum.

46 Surgite, eamus: en adest meus proditor.

47 Adhuc eo loquente, ecce aderat Judas unus ex duodecim, & unâ cum eo ingens multitudo, cum gladiis, & fustibus, à pontificibus senatoribusque populi.

48 Qui eum autem prodidit, dederat eis signum, dicens. Quem osculatus fuero, is est, eum comprehendite.

49 Igitur Jesum protinus aggreffus, dixit: Ave Rabbi, eumque deosculatus est.

50 Et Iesus: Amice (inquit ei) quorsum ades?

51 Tum illi Jesum aggressi manus in eum injecerunt, eumque comprehenderunt. Ecce autem unus comitum Jesu gladium suum admotâ manu strinxit, & Pontificis servum percussit, eique auriculam amputavit.

52 Tum Iesus: Refer, inquit ei, gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui gladio utuntur, gladio peribunt.

53 An existimas non posse me jam exorare Patrem meum, ut mihi plusquam duodecim angelorum legiones præbeat?

54 Sed quo pacto confierent, quæ fieri oportere proditum est literis?

55 Eâ horâ dixit Iesus illi multitudini: Vos quasi ad latronem profecti estis cum gladiis & fustibus ad me capiendum. Quotidie apud vos degebam, docens in fano, neque comprehendistis.

56 Hoc verò totum factum est, ut vatum scripta comprobarentur. Tunc discipuli omnes, eo relicto, fugerunt.

57 Illi autem comprehensum Jesum abduxerunt ad Caiapham Pontificem, quò Scribæ Senatoresque convenerant.

58 Petrus verò eum procul secutus est, usque ad Pontificis atrium, & introgressus resedit cum ministris, ut exitum videret.

59 Pontifices autem & senatores totusque confessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum occiderent.

60 Nec inveniebant: eumque multi accessissent falsi testes, tamen

tamen non inveniebant. Tandem acceſſerunt duo falſi teſtes ;

61 Qui dixerunt eum dixiſſe, poſſe ſe Dei templum diruere, & triduo inſtaurare.

62 Tum Pontifex ſurrexit, & ei dixit : Nihilne reſpon-des ? quid teſtantur hi contra te ?

63 Cùmque ſileret Jeſus, Pon-tifex eum his verbis affatus eſt : Obteſtor te per Deum viventem, ut nobis dicas an tu ſis Chriſtus Dei Filius.

64 Cui Jeſus : Eſt ut dixiſti, inquit : ac ſcitote futurum eſſe, ut Filium hominis videatis ſe-dentem ad dexteram poteſtatis, & in nubibus venientem cœle-ſtibus.

65 Tum Pontifex veſtimenta ſua lacerare, eum impie locutum eſſe dicens : Quid jam nobis opus eſt teſtibus ? en nunc audiviſtis ejus impiam vocem.

66 Quid cenſetis ? Illi verò morte dignum eſſe, reſpondere : Tum ei faciem conſpuere, & colaphos impingere. Alii alapis ferire.

67 Dicentes : Divina nobis, Chriſte, quis ſit qui te percuſit.

68 Interea Petrum foris in atrio ſedentem, aggreſſa eſt his verbis ancilla quædam.

69 Tu quoque eras cum Jeſu Galilæo.

70 At ille coram omnibus negavit ſcire ſe quid illa di-ceret.

71 Deinde egreſſum eum in veſtibulum conſpicata alia, di-xit eis qui illic erant : Hic quoque erat cum Jeſu Naza-reno.

72 Ille verò rurſum jurejurando negavit ſe noviſſe hominem.

73 Paulò poſt qui aderant aggreſiuntur Petrum : Profeſſò, inquit, tu quoque ex iis es, nam tua te locutio manifeſtum reddit.

74 Tum ille ſe diris agere, & jurare cœpit ſe non noviſſe hominem : ſtatimque gallus can-tavit.

75 Et Petrus Jeſu dictum re-cordatus, qui ſibi dixiſſet, fore ut priuſquam gallus cantaret, ter eum negaret : foràs egreſſus eſt, & acerbè flevit.

C A P U T XXVII.

Judæ mors. Ager emptus. Chriſti ſilentium. Barabbas. Mulie-ris inſomnium. Pilati lotio. Judæorum in ſemet diræ. Jeſu cruciatus. Cruci ſuffixus po-ratus. Veſtes Chriſti, titulus, Latrones. Probra, Tenebræ. Jeſus qd Patrem. Ejus mors. Portenta, Milites, Humatio Jeſu, ſepulcrum obſignatum, cuſtoditum.

MANÈ autem conſilium inie-runt omnes Pontifices, & Senatores populi contra Jeſum, de eo interficiendo.

2 Eumque vinctum abduxe-runt, & Pontio Pilato prætori tradiderunt.

3 Tum Judas ejus proditor videns eum eſſe damnatum, pœ-nitens reddidit triginta nummos argenteos Pontificibus & Sena-toribus.

4 Seſe peccaviſſe dicens : qui ſanguinem prodidiſſet innocen-tem. At illi : Quid ad nos ? inquit : tu videris.

5 Ille verò, abjeſtis in tem-plo nummis, diſceſſit & ſe laqueo præſocatum ivit.

6 Pontifices autem, ſumptis nummis, dixerunt eos non licere in templi ſiſcum referre, quippe cùm pretium eſſet ſanguinis.

7 Itaque

7 Itaque capto consilio, emerunt eis agrum figuli, ad peregrinorum sepulturam:

8 Ideoque vocatus est ager ille, ager sanguinis ad hunc diem.

9 Tunc accidit quod à Jeremia vate dictum fuerat his verbis: Itaque sumperunt triginta argenteos, pretium æstimati, quem licitati emerunt ab Israëlitis,

10 Eosque impenderunt in agrum figuli, quemadmodum mihi præcepit Dominus.

11 Jesus autem stetit ante prætorem, eumque sic prætor interrogavit. Esne tu rex Judæorum? Cui Jesus: Est ut dicis, inquit.

12 Cùmque à Pontificibus & Senatoribus accusaretur, nihil respondit.

13 Tum Pilatus dixit ei: Non audis quæ contra te testentur?

14 At ille ei ad nullum præfatus verbum respondit, adeo ut valde miraretur prætor.

15 Per festum autem solebat prætor unum vincitum plebi remittere quem vellent.

16 Habebant tum quendam vincitum illustrem, nomine Barabbam.

17 Igitur cùm convenissent, dixit eis Pilatus, Utrum vultis vobis remittam? Barabbam, an Jesum, cognomine Christum?

18 Sciebat enim eum per invidiam ab eis esse traditum.

19 Sedente autem eo pro tribunali, sic ei significandum curavit ejus uxor: Nihil tibi rei sit cum innocente isto: multa enim hodie secundum quietem passa sum propter eum.

20 Pontifices verò & senato-

res plebi persuaserunt, ut Barabbam peterent, Jesumque perderent:

21 Itaque cùm prætor ex eis quæsisset, utrum duorum vellet ut eis remitteret, dixerunt Barabbam.

22 Et Pilatus: Quid ergo, inquit eis, faciam de Jesu nomine Christo? Cui omnes, Crucifigatur, inquit.

23 Et prætor: Quid enim mali fecit? At illi vehementius clamare: Crucifigatur.

24 Igitur videns Pilatus se non solum nihil proficere, sed etiam majorem tumultum fieri, sumpta aqua manus coram plebe lavit, dicens: Ego insons hujus innocentis sanguinis sum, vos videritis.

25 Et universus populus sic respondit: Ejus sanguinem luamus nos nostrique nati.

26 Tunc ille Barabbam remisit eis: Jesum autem verberavit, & crucifigendum tradidit.

27 Tum prætoriani milites Jesum in prætorium ducunt, & ad eum totam cohortem congregant.

28 Eumque spoliatum induunt chlamyde coccino.

29 Et contextam ex spinis coronam imponunt ejus capiti, & arundinem in ejus dexteram, atque ita ante eum congenulantes, illudunt ei dicentes: Salve rex Judæorum.

30 Eumque conspuunt, & sumpta arundine ei caput contundunt.

31 Deinde, postquam ei iluserunt, spoliant eum chlamyde, ipsiusque vestibus induunt, & in crucem tollendum abducunt.

32 Exeuntes autem nacti sunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, quem coëgerunt Jesu ferre crucem.

33 Deinde ubi venerunt in locum nomine Golgotha, qui Calvariæ locus appellatur.

34 Dederunt ei bibere acetum cum felle mixtum: quod ille cum gustâisset noluit bibere.

35 Eo autem crucifixo, ejus vestimenta sorte jacta dispertiverunt, ut comprobaretur dictum illud vatis: Mea inter sese vestimenta partiti, super veste mea sortem jecerunt.

36 Igitur sedentes eum illic observabant.

37 Posuerant autem supra caput ejus scriptam ejus causam: HIC EST JESUS REX JUDÆORUM.

38 Tum crucifiguntur cum eo latrones duo, alter ad dexteram, alter ad sinistram.

39 Qui præteribant autem, ei maledicebant, motantes sua capita,

40 Et dicentes: Qui templum destruis, & triduo instauras, serva teipsum. Si Dei Filius es, descende de cruce.

41 Similiter & Pontifices cum Scribis & Senatoribus illudentes dicebant,

42 Alios servavit, seipsum servare non potest. Si Israëlitarum rex est, descendat nunc de cruce & ei credemus.

43 Deo confidit, liberet nunc eum, si ei favet: quandoquidem dixit esse se Dei Filium.

44 Atque idem ei etiam latrones cum eo crucifixi exprobrabant.

45 A sexta autem hora extiterunt per universam terram tenebræ usque ad horam nonam.

46 Circa nonam horam ex-

clamavit Jesus magna voce, dicens: Eli Eli lama sabachthani: hoc est, Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti?

47 Quo audito, quidam eorum, qui illic aderant, Dicebant eum vocare Eliam.

48 Ac statim cucurrit eorum unus, sumptâque spongiâ, & aceto repleta, affixaque arundini, dabat ei bibere.

49 At reliqui dicere: Sine, videamus an veniat Elias servatum eum.

50 Jesus autem, cum rursus ingenti voce clamâisset, emisit spiritum.

51 Et ecce templi velum in duas partes à summo ad imum fissum est, & terra commota est & saxa fissa.

52 Et monumenta aperta, multaque corpora sanctorum, qui obdormiverant, surrexerunt.

53 Qui ex monumentis egressi, post ejus resurrectionem, ingressi sunt in sanctam urbem, & multis apparuerunt.

54 Centurio verò & ejus comites, Jesum custodientes, viso terræ motu, & iis quæ acciderant, vehementer territi, confessi sunt eum verè Dei Filium fuisse.

55 Erant autem illic multæ mulieres procul spectantes quæ Jesum ex Galilæa secutæ fuerant ei ministrantes.

56 In quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi & Josis mater, & mater filiorum Zebedæi.

57 Sub vesperam autem venit dives homo ab Arimathæa, nomine Josephus, qui & ipse fuerat à Jesu disciplina.

58 Is Pilatum aggressus petiit Jesu corpus. Tum Pilatus jussit tradi corpus.

59 Et Iosephus sumptum corpus involvit mundo linteo,

60 Et in suo novo monimento posuit, quod in saxo exciderat, advolutoque ingenti lapide ad ostium monimenti discessit.

61 Cùm quidem illic esset Maria Magdalena, & altera Maria, è regione sepulchri sedentes.

62 Postero die, qui est post præparationem, coiverunt Pontifices & Pharisei ad Pilatum,

63 Et eum sic allocuti sunt: Domine, meminimus deceptorem illum dicere, cùm adhuc viveret, sese intra tres dies esse resurrecturum.

64 Quare jube muniri sepulchrum usque ad diem tertium, ne fortè ejus discipuli eum surreptum eant, dicantque populo, eum ex mortuis surrexisse, atque ita novus oriatur error prioris deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis custodiam, inquit: ite id munimentum vestro modo.

66 Ita illi sepulchrum munimentum iverunt: & lapidem, præter adhibitam custodiam, sigillârunt.

CAPUT XXVIII.

Angelus ad sepulchrum. Custodum pavore. Angelus ad mulieres, iisdem Jesus obvius. Obærat custodes. Jesus in Galilæa: doctrina ad suos & Baptistam.

EA autem nocte septidui, quæ in primam à Sabbato diem illucescit venit Maria Magdalena, & altera Maria, spectatum sepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræ motus. Angelus enim Domini de cælo degressus, venerat avolutum lapidem ab ostio, &

super eo sedebat.

3 Erat autem ejus species fulguris similis, & indumentum tam album quàm est nix,

4 Atque ejus metu percussæ custodes, pene exanimati sunt.

5 Is angelus sic est mulieres allocutus: Ne metuite vos: Scio vos Jesum quærere crucifixum.

6 Non est hîc: surrexit enim, quemadmodum prædixerat. Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 Ac protinus ite nunciatum discipulis, eum à mortuis surrexisse, & vos in Galilæam antecedere: illic eum visuros esse. Hoc ego vobis dico.

8 Igitur illæ confestim ex monimento cum metu & ingenti lætitiâ egressæ, id ejus discipulis renunciatum concurrerunt.

9 Ut autem id discipulis renunciatum ibant, ecce Jesus occurrit eis. Salvete inquit. Atque illæ acceperunt, ejusque pedes prehenderunt, & eum veneratæ sunt.

10 Tum Jesus: Ne metuite, inquit eis: ite nunciatum meis fratribus, ut abeant in Galilæam, & ibi me videbunt.

11 Euntibus autem illis, quidam custodem venerunt in urbem, & Pontificibus rem omnem nunciârunt.

12 Atque illi cum senatoribus coiverunt: & capto consilio satis grandem pecuniam militibus dederunt.

13 Atque ita dixerunt: Dicite, ejus discipulos venisse noctu, & eum vobis dormientibus surripuisse.

14 Quod si hoc apud prætor-
em fuerit auditum, nos id ei
persuadebimus, securosque red-
demus vos.

15 Igitur illi, acceptâ pecu-
niâ, fecerunt ut erant edocti,
estque res illa divulgata apud
Judæos ad hunc diem.

16 Undecim autem discipuli
in Galilæam profecti sunt in
montem, quod eis Jesus præce-
perat.

17 Eumque visum adorârunt:

nonnulli dubitârunt.

18 Et Jesus aggressus eos, sic
est locutus: Mihi data est om-
nis potestas in cælo & in
terra.

19 Vadite igitur doctum om-
nes gentes eosque baptizate in
nomen Patris, & Filii, & Spiri-
tûs Sancti,

20 Docentes eos exequi quæ-
cunque vobis præcepi. Ego vo-
bis adfuturus sum perpetuò, us-
que ad finem sæculi.

EVANGELIUM

AUTHORE MARCO.

CAPUT I.

De Johanne vaticinium: ejusdem locus, actio, contio, vestis, cibus, Christi baptismus & Johannis. Baptizatus Jesus. Vox cum columba. Christi tentatio: ad hunc angeli: ejus doctrina. Simonis, Andreae, Jacobi, Johannis vocatio. Spiritus impurus, Petri socrus. Ad sacerdotem leprosus.

Initium Evangelii Jesu Christi Dei Filii.

2 Ut scriptum est in vaticiniis: Ego tibi meum prae-mittam nuncium, qui tibi viam praeparat.

3 Vox clamantis in solitudine: Parate viam Domini: dirigit semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in solitudine & emendationis vitae baptismum publicabat ad peccatorum veniam:

5 Ad eumque proficiscebatur tota Judaeae regio, ac Hierosolymitani, & ab eo baptizabantur omnes in Jordane fluvio, confidentes peccata sua.

6 Erat autem Johannes indutus camelinis pilis, lateribus pelliceo cingulo cinctis, vescébaturque locustis & melle sylvestri.

7 Atque hujusmodi verbis publice docebat: Venit quidam post me, aded me praestantior, ut ego non sim dignus qui ejus calceorum corrigium pronus solvam.

8 Ego quidem vos aqua baptizavi: at is vos Sancto Spiritu baptizabit.

9 Accidit autem ut per eos dies veniret Jesus à Nazaretha

Galilaeae, isque à Johanne baptizatus est in Jordane:

10 Qui Johannes simulac ex aqua egressus est, vidit caelum findi, & Spiritum quasi columbam descendere in eum,

11 Extititque vos ex caelo: Tu es meus charissimus Filius, qui mihi acceptus es.

12 Statimque Spiritus eum egit in solitudinem.

13 Ibique fuit in solitudine dies quadraginta, tentatusque est à Satana, eratque cum feris, & ei ministrabant angeli.

14 Postquam autem captus est Johannes, venit Jesus in Galilaeam, divinique regni evangelium publicavit,

15 Dicens, Completum esse tempus, & instare Dei regnum, corrigerent se, & evangelio crederent:

16 Ambulans autem apud Galilaeae lacum, vidit Simonem & Andream ejus fratrem jacentes in lacum retia: erant enim piscatores.

17 Et Jesus dixit eis: Venite post me, & efficiam ut sitis hominum piscatores.

18 Atque illi confestim, relictis suis retibus, eum secuti sunt.

19 Inde paululum progressus vidit Jacobum Zebedaei filium, & Johannem ejus fratrem, qui & ipsi in navi reficiebant fundas.

20 eosque protinus vocavit atque illi, patre suo Zebedaeo in navi cum mercenariis relicto, eum subsequuti sunt.

21 Profecti sunt autem Ca-phar-

pharnaum, atque ille continuò ingressus Sabbatis in collegium docet.

22 Illis ad ejus doctrinam attonitis: quippe qui eos doceret ut potestate præditus non ut Scribæ.

23 Erat autem in eorum collegio homo impurum habens spiritum, qui sic exclamavit:

24 Heu, quid tibi nobiscum rei est, Jesu Nazarene? venisti perditum nos? Scio te quis sis, Sanctus Dei.

25 At Jesus eum increpuit, dicens: Obmutesce, & ex isto migra.

26 Tum illum spiritus impurus laceravit, & ingenti cum clamore exiit ex eo.

27 Id quod admirati sunt omnes, ita ut inter sese disceptarent quidnam id esset? quænam ea foret nova doctrina? quod per potestatem etiam impuris spiritibus imperaret, iique ei parerent:

28 Itaque dimanavit celeriter ejus fama in omnia Galilææ finitima.

29 Simulac autem ex collegio egressi sunt, venerunt in ædes Simonis & Andræ, cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis jacebat febricitans, id quod illi ei statim dixerunt:

31 Atque ipse eam aggressus, ejus manu prehensa allevavit: eaque protinus liberata febre, cepit eis ministrare.

32 Sub vesperam autem, occidente sole, adferebantur ad eum omnes malè affecti, ac furiosi,

33 Totaque civitas convenerat ad fores.

34 Atque ille multos, qui variis morbis vexabantur, sanavit, & multa dæmonia ejecit, neque

sinebat dicere dæmonia, se scire eum esse Christum.

35 Manè autem, multa adhuc nocte, surrexit exiitque Jesus, & abiit in desertum locum, atque illic orabat,

36 Quem consecuti Simon & ejus comites.

37 Eumque nacti, dicunt ei eum ab omnibus conquiri.

38 Quibus ille: Eamus, inquit, in finitima oppidula, ut illic quoque prædicem. Hac enim de causa profectus sum.

39 Itaque publicè docebat in eorum collegiis per totam Galilæam, & dæmonia ejiciebat.

40 Aggressus autem eum leprosus congenulans hujusmodi verbis rogavit: Si vis, potes me purgare.

41 Et Jesus misertus illum porrecta manu tetigit: Volo, inquit ei, purgator.

42 Et simul eo locuto, discessit ab illo lepra, isque purgatus est.

43 Ei autem interminatus, eum protinus ejecit.

44 Et vide, inquit, Ne cui quid dicas: sed i ostensum te sacerdoti & offer ob tui purgationem quæ præcepit Moses ut eis essent testimonio.

45 At ille egressus cæpit multa prædicare, & rem ita divulgare, ut Jesus non jam posset palam in urbes ingredi, sed foris desertis in locis esset, cum quidem ad eum veniretur undique.

C A P U T II.

Paralyticus. In peccata Jesus. Levi. Cum Christo peccatores. Cui Christus. Pro discipulis de jejunio, ac spiciis.

CUM autem rursus post aliquot dies ingressus esse Capharnaum.

2 Ubi auditum est eum esse domi, protinus tam multi convenerunt,

venerunt, ut eos ne vestibulum quidem caperet.

3 Ad quos cū verba faceret, veniunt ad eum quidam membris captum ferentes, qui à quatuor portabatur.

4 Qui cū ad eum accedere propter hominum turbam non possent, detexerunt tectum ubi erat ille, factoque foramine demisere grabatum in quo jacebat sideratus.

5 Eorum visa fiducia Jesus, dicit siderato: Nate, ignoscuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem Scribarum quidam illic sedentes qui cum suis animis sic cogitabant:

7 Quis sit, ut hic ita loquatur impiè? Quis potest ignoscere peccata, nisi unus Deus?

8 Tum Jesus, cū protinus animo suo eos sic secum cogitare cognovisset, dixit eis: Quid ista cogitatis cum vestris animis?

9 Utrum facilius est dicere siderato: Ignoscuntur tibi peccata? an dicere: Surge, & tolle grabatum tuum & ambula?

10 Atqui ut sciatis potestatem habere Filium hominis ignoscendi in terris peccata,

11 Tibi dico (inquit siderato) Surge, & sublato grabato tuo, abi domum tuam.

12 Atque ille protinus surrexit, sublatoque grabato exiit coram omnibus, adeo ut omnes attoniti Deum collaudarent, sese nihil unquam tale vidisse confitentes.

13 Profectus est autem rursus ad lacum, & ad eum omnes vulgo veniebant, isque eos docebat.

14 Præteriens autem Jesus, conspicatus Levim Alphæi filium, ad publicanorum mensam sedentem, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, eumque secutus est.

15 Accidit autem ut Jesu in illius ædibus convivante, cū multi publicani, & improbi cum eo ejusque discipulis accumberent (erant enim multi qui eum secuti fuerant)

16 Scribæ & Pharisei, eo viso cum publicanis & improbis cibum capiente, quærent ex ejus discipulis, quid fieret ut cum publicanis & improbis cibum potionemque sumeret?

17 Quo audito, Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed malè affecti. Non veni vocatum infontes, sed fontes ad frugem.

18 Cū solerent autem Joannis & Phariseorum discipuli jejunare, eum hujusmodi verbis convenerunt: Quis sit ut Joannis & Phariseorum discipuli jejunent, tui discipuli non jejunent?

19 Quibus Jesus: Possuntne qui nuptias celebrant, inquit, dum eis sponsus adest, jejunare? Quandiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Sed veniet tempus cū eis sponsus auferetur quo quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quisquam panni rudis pittacium assuit veteri vestimento. Alioquin novum illud ejus supplementum auferret veteris partem, atque ita deterior fieret fissura.

22 Neque quisquam vinum novum in veteres utres recondit: alioquin rumperet utres vinum novum, & vinum effunderetur, & utres perderentur: sed est vinum novum in novos utres condendum.

23 Accidit autem ut eo per fata transeunte, cum Sabbati dies esset, ejus discipuli iter facientes spicas vellerent?

24 Itaque Pharisei dixerunt ei: En, cur faciunt Sabbatis, quod non licet?

25 Quibus ille: Nunquamne legistis, inquit, quid facerit David, cum aliquando egeret, & esuriret, ipse ejusque comites?

26 Ut Dei domum ingressus, Abiathare Pontifice, apposititios panes (quibus non nisi sacerdotibus vesci fas est) comederit, & suis etiam comitibus imperaverit?

27 Sabbatum (inquit eis) propter hominem factum est, non homo propter Sabbatum.

28 Itaque Dominus Filius est hominis etiam Sabbati.

C A P U T III.

Arida manus. Concilium in Jesum. Discipulorum numerus, legatio, virtutes. Calumnia in Christum de Beelzebub. Peccatum inexpiabile. Quis Christo cognatus.

Ingressus est autem rursus in collegium, ubi cum homo esset aridam habens manum,

2 Illi eum observabant, an Sabbato eum sanaret, ut eum incusarent.

3 Igitur ille homini siccam habenti manum dixit: Surge in medium.

4 Tum illos alloquens: Licetne Sabbatis benefacere, an malefacere? vitam servare, an interficere?

5 Cumque illi tacerent, ille eos irate circum intuitus, eorum animi callum dolens, dicit homini: extende manum tuam. Atque ille extendit, eaque tam sana reddita est, quam erat altera.

6 Pharisei vero egressi, protinus cum Herodianis consilium de eo perimendo ceperunt,

7 At Jesus sese cum suis discipulis recepit ad lacum, eumque ingens hominum multitudo à Galilæa secuta est, & à Judæa.

8 Et à Hierosolymis, & ab Idumæa, & ab agro Transjordanino, Tyroque & Sidoni finitimi, cum audivissent quæ faceret, ad eum ingenti multitudine venerunt:

9 Itaque ille suis discipulis mandavit, ut sibi præstod esset navicula, propter turbam, ne ab illis premeretur:

10 Multos enim sanaverat: itaque ruebant in eum, ut eum tangerent, quotquot erant in aliquo cruciati.

11 Item spiritus impuri, cum eum aspexerant, accidebant ei, & ita clamabant: Tu es Dei Filius.

12 Quos ille multum objurabat, ne se manifestum facerent.

13 Ascendit autem in montem, & advocavit quos voluit, atque ubi illi ad eum venerunt.

14 Constituit duodecim, qui se comitarentur, & quos ad publicè docendum dimitteret,

15 Quique potestatem haberent curandi morbis, & dæmonia ejiciendi.

16 Imposuit autem Simoni nomen Petrum:

17 Itemque Jacobum Zebedæi filium, & Johannem Jacobi fratrem, quibus nomina imposuit Boanerges, hoc est, tonitruum filii:

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi filium, & Thaddæum, & Simonem Cananitam,

19 Et Judam Iscariotam, eum à quo proditus est.

20 Deinde ubi domum venerunt, convenit rursus multitudo, adeo, ut ne cibum quidem capere possent.

21 Que audito, sui ad eum capiendum profecti sunt: dicebant enim eum esse insanum.

22 Scribæ autem, qui à Hierosolymis descenderant, dicebant eum habere Beelzebulem, & per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

23 At ille eos advocatos sic est per similitudines allocutus: Potestne Satanas Satanam ejicere?

24 Quod si quod regnum ab sese diffidet, id regnum stare non potest.

25 At siqua domus secum ipsa diffidet, ea domus stare non potest.

26 Quod si Satanas secum ipse pugnat, ac diffidet, stare nequit, sed finem habebit.

27 Non potest quisquam alienius potentis supellectilem, in ejus ædes ingressus, diripere, nisi prius prætentem illum vinciat, atque ita demum ejus ædes diripat.

28 Certò scitote, omnia hominum generi peccati, & quæcunque maledicta dixerint ea esse ignoscenda.

29 Sed qui Sancto Spiritui maledixerit nunquam affecutus est veniam, sed obnoxius est supplicio sempiterno:

30 Quoniam dicebant eum immundum habere spiritum.

31 Venerunt autem ejus mater & fratres, forisque manentes curarunt eum accersendum.

32 Cum quidem eum circumfideret hominum multitudo. Cum igitur illi ei dixissent, Adesse foris ejus matrem, & fratres qui eum quaererent,

33 Ille sic eis respondit: Quæ est mea mater, meique fratres?

34 Tum circumspexit discipulis, qui se circumsidebant: Ecce mea mater, inquit, meique fratres.

35 Quisquis enim Dei voluntati paret, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT IV.

Semen jacentis parabola. Cui quibusdam per parabolas Christus. Obscuri declaratio. Lucernæ locus, usus. An quid verè latens, Relatio par. Seminor ac messor. Sinapis semen, Jesus in tempestates.

Rursus autem cepit ad lacum docere, tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut navem ingressus sederet in lacu, & omnem multitudinem, quæ apud lacum in terra erat.

2 Multa per similitudines doceret, & inter docendum sic eis diceret:

3 Audite, Profectus est aliquando quidam sator ad serendum:

4 Atque inter serendum accidit ut aliud caderet apud viam, id quod comederunt aëreæ volucres, quæ supervenerunt.

5 Aliud cecidit in saxetum, ubi non multum habebat humum, idque statim exortum est, quod profundam terram non haberet:

6 Deinde orto sole, æstuavit, &, quoniam radicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in spinas, quæ spinæ creverunt, idque suffocârunt, ita ut fructum non ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram, ediditque fructum, qui tanto incremento auctus est,

ut extulerit, partim cum trigesimo, partim cum sexagesimo, partim cum centesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum (inquit eis) audiat.

10 Cùm autem seorsum esset, interrogârunt eum sui, cum duodecim, de eâ similitudine.

11 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, regni Dei arcanum nôsse: at cum illis exteris omnia per similitudines aguntur,

12 Ut aspiciant, neque videant: & audiant, nec intelligant, ne ad frugem redeant, atque ita eis ignoscantur peccata.

13 An nescitis hanc similitudinem? inquit eis: quo pacto verò similitudines omnes cognoscetis?

14 Sator sermonem ferit.

15 Secundum viam autem ubi feritur sermo, ii sunt qui simulac audiverunt, venit Satanas, tollitque satum in eorum animis sermonem.

16 Similiter qui in saxetum feruntur ii sunt, qui cùm sermonem audiunt, eum protinus accipiunt cum lætitia.

17 Verùm non habent in sese radicem, sed temporarii sunt: deinde ortâ propter sermonem calamitate, aut insectatione, citò dimoventur.

18 Qui autem in spinas feruntur, ii sunt qui sermonem audiunt,

19 Sed superveniunt hujus vitæ eurræ, & divitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupiditates, quæ sermonem ita suffocant, ut sit infructuosus.

20 At in bonam terram sati, ii sunt qui sermonem & audiunt & admittunt, & fructum ferunt partim trigecuplum, partim sexagecuplum, partim centuplum.

21 Item hoc dixit eis, Nunquid accenditur lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne ut in candelabro ponatur?

22 Nihil enim est tam occultum quod non sit patefaciendum, neque quicquam tam arcanè sit, quod non palàm futurum sit.

23 Si quis aures ad audiendum habet, audiat.

24 Videte quid audiat, inquit eis, quâ mensurâ metiemini, metiendum vobis est, & vobis addetur audientibus.

25 Nam qui habet, ei dabitur: qui verò non habet, etiam quod habet eripietur ei.

26 Deinde dicebat: perinde est cœleste regnum, ac si quis jaciât humi semen,

27 Deinde dormiat atque surgat noctes & dies, semenque germinet, & grandescat, eo nesciente.

28 Nam terra sponte sua parit primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum in spica frumentum.

29 Simulac autem fructus adolevit, ille falcem immittit, quoniam messis adest.

30 Item dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut qua id comparatione comparabimus?

31 Perinde est ac granum sinapi, quod cum in terra satum est, est quidem omnium terrestrium seminum vel minimum:

32 Sed cum est satum, crescit, fitque omnium maximum oleum, tantosque ramos procreat, ut possint sub ejus umbra aëreæ volucres nidulari.

33 Hujusmodi similitudinibus multis ad illos verba faciebat, prout audire poterant:

34 Nec eos absque similitudine allo-

alloquebatur, sed seorsum discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis illo die sub vesperam: Trajiciamus.

36 Itaque illi, omiſſa hominum multitudine, eum admiserunt, ut erat in navi, cum quidem aliæ quoque naviculæ essent unâ cum eo.

37 Exiit autem tanta venti procella, ut fluctus adeo navem invaderent, ut ea jam repleretur.

38 Cum esset ipse in puppi, super cervicali dormiens. Igitur illi eum excitant, & Magister inquirunt, nihilne hoc curas, quod perimus?

39 At ille expergesfactus, ventum objurgavit, & lacui dixit: Tace, obmutesce: Itaque sedato vento, magna tranquillitas exiit.

40 Et ille: Adeone timidi estis, inquit eis: qui sit ut fiduciam non habeatis?

41 Illi vero ingenti metu percussi, dicere inter sese: Et quis est hic, ut ei ventus & lacus obediant?

CAPUT V.

*Dæmoniacus à legione. Demersi
sues. Jesus dimissus. Perſanati
officium grati. Filia rediſſiva.
Profluvium vetus.*

Venerunt autem trans lacum in agrum Gadarenorum,

2 Eique, simulac ex navi egressus est, occurrit ex monumentis homo impurum habens spiritum.

3 In monumentis degere solitus, quem ne catenis quidem poterat vincire quisquam:

4 Quippe à quo sæpe compedibus catenisque victo, discerpæ fuerunt catenæ, & compedes comminutæ: nec eum ququam domare potuerat,

5 Semper autem noctes dieque in montibus & sepulchretis agens, clamabat, & seipsum lapidibus contundebat.

6 Is viſo procul Jesu accurrit, eique honorem præbuit:

7 Et ingenti voce clamans, inquit: Quid tibi mecum res est, Jesu supremi Dei Fili? Obtestor te per Deum, ne me torqueas.

8 Ille enim ei dicebat: Exi impure spiritus ex homine,

9 Eumque interrogabat, quod ei nomen esset, Cui ille respondit: Legio mihi nomen est, quoniam multi sumus:

10 Eumque multum orabat, ne eos extra eam regionem mitteret.

11 Erat autem illic apud montes porcorum grex ingens qui pascebat.

12 Igitur eum rogârunt dæmones omnes ut se in porcos mitteret, ut in eos ingrederentur.

13 Id quod simulac eis permisit Jesus, egressi spiritus impuri, ingressi sunt in porcos: atque grex per præceptum in lacum decurrit (erant autem circiter duo millia) inque lacu suffocati sunt.

14 Subulci autem fugerunt, idque & in urbe, & per rura nunciârunt: Itaque profecti homines ad videndum quid accidisset:

15 Veniunt ad Jesum, spectantque furiosum illum sedentem, vestitumque, & sanum mentis, qui legionem habuerat, timueruntque.

16 Cumque eis narrâſſent, qui viderant quid accidisset, furioso, itemque de porcis,

17 Ceperunt eum orare, ut, ex suis finibus discederet.

18 Eum autem in navem ingreſſum

gressum rogabat qui furiosus fuerat, ut esset ei comes.

19 Verùm Jesus non permisit ei, sed dixit: Abi domum tuam ad tuos: eisque nunciato quæ tibi dominus, tui misertus, fecerit.

20 Ita ille discessit, cœpitque per Decapolim prædicare, quæ sibi fecisset Jesus: id quod mirabantur omnes.

21 Jesu autem rursus in navi trajecto, convenit ad eum frequens hominum multitudo:

22 Cùmque esset apud lacum, vir quidam magistrorum collegii, nomine Jairus, qui eo viso ei ad pedes accidit:

23 Eumque multum oravit, dicens, Filiolam suam in extremo esse periculo: veniret, eique manus imponeret, ut servaretur, ac revalesceret.

24 At ille cum eo abiit, tantâ eum sequente hominum multitudine, ut eum premerent.

25 Quædam autem mulier quæ sanguinis profluvio duodecim jam annos laborabat,

26 Et multa à multis passa medicis, omni sua re consumpta, non solum nihil profecerat, sed in deterius venerat,

27 Cùm de Jesu audivisset, venit à tergo inter turbam ejusquæ vestimentum tetigit:

28 Cogitabat enim, si vel ejus vestes attingeret, se salvam fore:

29 Et protinus aruit ejus fons sanguinis, sensitque se corpore esse ab ea miseria sanatam.

30 Et Jesus statim apud sese vim à se profectam cognoscens, conversus in turba dixit: Quis mea vestimenta tetigit?

31 Cui ejus discipuli: Vides te à turba premi, & quæris quis te tetigerit?

32 Sed cum ille circumspiceret, ut eam videret, quæ id fecerat:

33 Territa mulier & tremebunda, sciens quid sibi accidisset, venit, & ei accidit; remque omnem ut sese habebat, dixit.

34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fiducia servavit, abi salva, & esto à tuo malo sana.

35 Adhuc eo loquente, veniunt à magistro collegii, qui ei dicunt: Tuâ filia mortua est, quid jam molestus es magistro?

36 At Jesus simulac quid diceretur audivit, dixit magistro collegii: Ne metue, tantum crede.

37 Non fivit autem quenquam se subsequi, præter Petrum & Jacobum & Johannem Jacobi fratrem.

38 Deinde ubi venit in ædes magistri collegii, videt tumultum, & plorantes, multumque ejulantes.

39 Ingressusque dicit eis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella non est mortua, sed dormit.

40 At illi eum deridere. Ipse, ejectis omnibus, assumpto puellæ patre atque matre, & suis comitibus, ingreditur eo ubi jacebat puella:

41 Ejusque manu prehensa, dicit ei: Talitha cumi: quæ verba sic sonant: Puella (inquam tibi) surge:

42 Statimque surrexit puella & ambulare cœpit (erat autem annorum duodecim) unde illi vehementer attoniti sunt.

43 Præcepit autem eis Jesus magnopere, ne quis id rescisceret, eique cibum dari jussit.

CAPUT VI.

In patria propheta. Apostolorum missio, virtutes, habitus, egestas, mandata, opes. De Jesu sententiæ. Joannis vincula, mors, humatio. Panes quinque, ac duo pisces, malacia, alia.

Illinc deinde profectus, venit in suam patriam, sequentibus eum ejus discipulis.

2 Atque ubi advenit Sabbatum, cepit in collegio docere, ita ut multi audientes, attoniti dicerent: Unde ei hæc? & quæ est quæ ei data est sapientia, & quæ fiunt ejus manibus miracula?

3 Annon is est faber, Mariz filius, Jacobi & Josis, & Judæ, & Simonis frater? & nonne sunt hîc apud nos ejus sorores? Itaque in eo offendebantur.

4 Et Jesus dicebat eis, non esse vatem inhonoratum, nisi in sua patria, & apud consanguineos domique suæ.

5 Itaque non potuit illic ullum facere miraculum nisi quod paucos ægrotos impositis manibus sanavit.

6 Admiratus eorum infidentiam. Obibat autem vicos undique finitimos, docens:

7 Vocatosque duodecim, cepit binos dimittere, eisque in spiritus impuros potestatem dedit:

8 Præcepitque ne quid ad iter circumferrent, nisi baculum tantum, non peram, non panem, non æs in crumena:

9 Sed sandalis calcearentur, neque binas induerent tunicas.

10 Item eis dixit: Ubicumque domum ingressi fueritis, il-

lic manetote, donec inde migretis.

11 Et quicumque vos non admiserint, nec audierint, vos illinc proficiscentes, excutite pulverem, qui suberit vestris pedibus, quod sit eis testimonio. Hoc vobis confirmo, mitius actum iri cum Sodomis & Gomorris in die judicii, quàm cum illa civitate.

12 Igitur illi profecti, mores corrigere publicè docebant,

13 Multaque dæmonia ejiciebant, & multos ægrotos oleo ungebant ac sanabant.

14 Id cum audivisset rex Herodes (nam celebre factum erat ejus nomen) dicebat, Johannem, qui baptizare solitus fuerat, ex mortuis surrexisse, ideoque eum tam esse factis potentem.

15 Alii dicebant Eliam esse, alii vatem esse, aut ut aliquem vatium.

16 Quo audito, Herodes dicebat, Quem ipse decollâisset Johannem, eum esse, ex mortuis surrexisse.

17 Nam ipse Herodes Johannem capiendum curaverat, & in custodia vinciendum, propter Herodiadem Philippi sui fratris uxorem quam ipse duxerat in matrimonium.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, non licere ei uxorem habere sui fratris.

19 Herodias autem imminabat Johanni, eumque interficere volebat: sed non poterat,

20 Propterea quod Herodes Johannem verebatur, sciens virum esse justum, atque sanctum, eumque observabat, eique multis in rebus auscultabat, & eum libenter audiebat.

21 Accidit autem opportuna dies, qua Herodes optimatibus tribunisque & primatibus Galilææ natalitia dabat :

22 Et ingressa ipſius Herodiadis filia saltavit, Herodique & convivis ita placuit, ut dixerit rex puellæ: Posce me quicquid voles, tibi dabo :

23 Eique sic juravit: Quicquid à me petieris, id tibi dabo, etiam si sit regni mei dimidium.

24 At illa egressa consuluit suam matrem, ecquid peteret? Et mater jussit, ut Johannis Baptistæ caput.

25 Itaque illa statim festinanter ad regem ingressa, petiit his verbis: Volo ut mihi des protinus in catino caput Johannis Baptistæ.

26 Id quod dolens rex, tamen propter jusjurandum & convivas noluit ei denegare :

27 Misitque confestim rex spiculatorem, & ei, ut illius caput afferret, imperavit: ille eum in carcere decollatum ivit;

28 Et ejus caput in catino attulit, ac puellæ tradidit: quod puella porro suæ matri dedit.

29 Hoc audito, Johannis discipuli venerunt sublatum ejus corpus, idque in monumento posuerunt.

30 Convenerunt autem ad Jesum apostoli, eique omnia quæque fecerant, quæque docuerant, renunciaverunt.

31 Et Jesus jussit eis, ut adessent ipsi seorsim in desertum locum, paululumque requiescerent. Erant enim qui veniebant, & qui abibant, tam multi, ut eis ne cibi quidem capiendi otium suppeteret.

32 Itaque discessit in desertum locum, in navi seorsum.

33 Quo cùm vulgus abire videret, agnoverunt eum multi, & illoc pedestres ex omnibus urbibus concurrerunt, eosque aggressi, ad eum convenerunt :

34 Itaque egressus Jesus, tantam conspicatus multitudinem, misertus est eorum, quòd erant perinde ac pastorem non habentes oves, eosque multa docere aggressus est.

35 Postquam autem jam sera venit hora, ejus discipuli eum hujusmodi verbis sunt aggressi. Desertus est hic locus, & jam sera hora :

36 Dimitte eos, ut in finitimos pagos vicosque profecti panes sibi comparent; nam quod comedant non habent.

37 Et Jesus eis respondens, Præbete vos eis cibum, inquit. Cui illi: Eamus emptum ducentis denariis panes, quibus eos pascamus.

38 Et ille; Quot panes habetis? inquit eis: Ite visum. Quo cognito, cùm quinque, & duos pisces dixissent.

39 Jussit illos omnes discumbere catervatim in viridi gramine.

40 Ac postquam in classes distributi centeni & quinquageni discubuerunt.

41 Ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus, celum suspiciens laudes egit, fregitque panes, & suis discipulis tradidit, ut illis apponerent, duosque pisces distribuit omnibus,

42 Comederuntque cuncti ad satietatem.

43 Et sublata sunt fragmentorum duodecim canistra plena, necnon ex piscibus:

44 Et erant qui comederant virorum circiter quinque millia.

45 Deinde confestim coëgit discipulos suos navim conscendere, & antè trajicere ad Bethsaidam, dum ipse turbam illam dimitteret.

46 Postquam illis valedixit, discessit in montem orandi gratiâ.

47 Sub vesperam cum esset navis in medio lacu, & ipse solus in terra.

48 Vidit eos in remigando vexari: quippe cum ventus esset eis contrarius. Deinde circa quartam noctis vigiliam venit ad eos, per lacum ingrediens, eosque volebat præterire.

49 At illi eum lacu ambulantem conspicati, & spectrum esse rati, exclamare:

50 Omnes enim eum vident, turbatique sunt. Tum ille continuò eos allocutus: Bono este animo, inquit: ego sum, ne timite:

51 Ad eosque ascendit in navem & ventos posuit: id quod illi supra modum attoniti, apud sese mirari.

52 Non enim considerabant illos panes, utpote qui torpentibus essent animis.

53 Postquam trajecerunt, venerunt in agrum Genezarethanum:

54 Ac simulat appulsi, ex navibus egressi sunt, incolæ eo cognito,

55 Totam illam finitimam regionem percurrerunt, cæperuntque in grabatis malè affectos eò auferre ubi eum esse audiebant.

56 Ac quocumque intrabat in vicos in urbes aut pagos, proponebant per fora ægrotantes, eumque rogabant, ut vel ejus

togæ limbum tangerent: ac quicunque eum tangebant, sanabantur.

CAPUT VII.

Pro discipulis illotis. Phariseorum increpatio. Nos sedantia. Syrophœnissæ nata, fides, gratia.

C Onvenerunt autem ad eum Pharisei, & quidam Scribarum, qui Hierosolymis venerant:

2 Qui cum vidissent quosdam ejus discipulorum profanis, hoc est, illotis manibus cibum capere, reprehenderunt.

3 Nam Pharisei Judæique omnes non nisi sæpe lotis manibus epulantur, tenentes veterum institutum.

4 Item à foro non nisi loti epulantur, alique multa sunt, quæ tenenda acceperunt, poculorum lotiones, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde sic eum interrogant Pharisei & Scribæ: Cur non agunt tui discipuli, ut veterum postulat institutio, sed illotis manibus cibum capiunt?

6 Quibus ille sic respondit, Rectè de vobis simulatoribus vaticinatus est Esaïas, ut scriptum est: Hic populus me labiis honorat, cum eorum cor absit à me procul.

7 Verum frustra me venerantur, docentes doctrinas, quæ sunt hominum præcepta.

8 Nam relicto Dei præcepto, tenetis hominum institutum, urceorum, poculorumque lotiones: & alia his consimilia multa facitis.

9 Probè, inquit eis: Dei præceptum antiquatis ut vestram conservetis institutionem.

10 Moses enim dixit: Honora tuum patrem atque matrem:

trem ; &, Qui patri, matrive maledixerit, morte plectatur.

11 At vos dicitis : Si quis patri matrive dixerit, Corban, hoc est, donarium, quoddam me proficiscetur, id tibi proderit :

12 Ita non finitis eum jam quicquam suo patri matrive præstare,

13 Dei dictum ista, quam tradidistis, institutione rescindentes. Atque hujuscemodi multa facitis.

14 Tum advocata omni multitudine, dixit eis : Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem, quod in eum intret, quod eum possit inquinare : sed quæ ex eo prodeunt, ea sunt quæ hominem polluant.

16 Si quis aures habet ad audiendum, audiat.

17 Ubi autem a turba domum ingressus est, interrogârunt eum ejus discipuli de illa similitudine.

18 Quibus ille : Adeone vos quoque tardi estis ? An nondum intelligitis, nihil quod extrinsecus in hominem intrat, posse eum coinquinare ?

19 Utpote cum non in ejus cor, sed in ventrem & in latrinam feratur, expurgans omnes cibos.

20 Sed quod ex homine exit, inquit, polluit hominem.

21 Internè enim ex hominum corde proderunt pravae cogitationes, adulteria, stupra, cædes,

22 Furta, avaritiæ, malitiæ, fraus, libido, malus oculus, maledicta, superba, dementia.

23 Hæc omnia mala intrin-

secus prodeunt, & hominem polluant.

24 Illinc profectus, discessit in Tyri Sidonisque confinia, ingressusque domum, nolebat id seire quenquam : sed non potuit latere.

25 Nam cum de eo audivisset quædam mulier, cujus filia spiritum habebat impurum, venit, & ei ad pedes accidit.

26 Erat autem mulier Græca, genere Syrophœnissa. Ea rogabat eum, ut dæmonium expelleret ex sua filia.

27 At Jesus dixit ei : Sine prius satiari natos. Non enim convenit sumere natorum panem & catellis objicere.

28 Et illa : Etsi ita est, Domine (inquit ei respondens) tamem catelli sub mensa comedunt de puerorum micis.

29 Tum ille : Propter istud dictum, inquit ei, abi : migravit dæmonium ex tua filia.

30 Itaque illa domum suam profecta, invenit egressum dæmonium, & jacentem in lecto filiam.

31 Rursum profectus ex Tyriis Sidonisque finibus venit ad Galilææ lacum, per medios fines Decapolis.

32 Eique adductus est surdus tardiloquus, cui ut manum imponeret, rogatus est.

33 Atque ille, eo seorsum extra turbam seducto, immisit suos digitos in ejus aures, spuitque & ejus linguam tetigit.

34 Et in cælum intuens, ingemuit, eique dixit, *Ephata*, hoc est, aperitor :

35 Ac protinus illius, & aures apertæ, & solutum est linguæ vinculum, ita ut rectè loqueretur.

36 Præcepit autem eis, ut id nemini dicerent. Sed quò magis eis præcipiebat, eò magis prædicabant.

37 Et majorem in modum obitupescebant, dicentes, Eum omnia rectè fecisse, & ut surdi audirent, & ut muti loquerentur, efficere.

CAPUT VIII.

Septem panes. Osentorum cupidi. Fermentum Pharisæorum. Cæcus. Petrus de Christo. Jesu mors prædicta. Petrus Satanas, piorum crux.

PER eos dies erat permagna hominum multitudo, nec habebant quod comessent, & Jesus, advocatis suis discipulis, inquit :

2 Miseret me hujus multitudinis : siquidem jam tres dies me comitantur, nec habent quod comedant.

3 Quòd si eos domum jejunos demisero, defetiscunt in via, nam eorum nonnulli procul venerunt.

4 Et discipuli ejus sic ei responderunt : Unde possit eos quicquam panibus hic in solitudine satiare ?

5 At ille eos interrogavit : Quot habetis panes ? Septem inquirunt.

6 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere : sump-tosque septem panes, actis gratiis, fregit, suisque tradidit discipulis, ut apponerent : quos illi apposuerunt multitudini.

7 Cùmque paucos haberent pisciculos, ille actis laudibus, jussit eos quoque apponi.

8 Illi verò epulati sunt ad satietatem, suntque sublatae reliquorum fragmentorum sportæ septem.

9 Erant autem qui comede-

runt circiter quatuor millia :

10 Quibus ille dimissis, confestim conscensa navi cum suis discipulis, venit in tractus Dalmanuthanos.

11 Eò profecti Pharisei cœperunt cum eo contendere, postulant ab eo signum de cœlo, ejus tentandi gratiâ.

12 At ille animo ingemuit, & dixit : Quid signum quærit hæc natio ? pro certo habetote, nullum huic nationi signum datum iri.

13 Deinde relictis eis, rursus conscensa navi trajecit.

14 Obliti autem erant panes sumere, nec nisi unum panem secum habebant in navi.

15 Itaque cùm ille eis præciperet, viderent ut Phariseorum Herodisque fermentum cavere.

16 Illi inter sese cogitabant ac dicebant, id eo pertinere, quòd non haberent panes.

17 Quo cognito, Jesus eis inquit : Quid cogitatis ? vos non habere panes ? An nondum animadvertitis nec intelligitis ? adhuc torpentia habetis corda ?

18 Oculos habentes non videtis ? & aures habentes non auditis ? neque meministis,

19 Cùm illos quinque panes ad hominum quinque millia fregi, quot canistra plena fragmentorum sustuleritis ? Duodecim, inquirunt ei :

20 Quid cùm septem ad quatuor millia ? quot plenas fragmentorum sportas sustulistis ? Septem, inquirunt,

21 Et ille : Quî fit, inquit eis, ut non animadvertatis ?

22 Deinde, ubi Bethsaidam venit, allatus est ei cæcus, quem ut tangeret, rogatus est.

23 Et ille prehensa cæci manu, eum duxit ex vico & ejus oculos conspuuit, eique manus imposuit, & eum interrogavit, ecquid videret.

24 Et ille intuitus dixit: Video homines: nam arborum ritu video ambulantes.

25 Deinde rursus ille ejus oculis manus imposuit, effecitque ut videret, ita ut restitutus, omnes perspicuè discerneret.

26 Atque ille eum domum dimisit, vetans ne vel in vicum ingrederetur vel id cuiquam in vico diceret.

27 Profectus est autem Jesus, ejusque discipuli, in vicos Cæsareæ Philippi, atque in via suos discipulos hujusmodi verbis interrogavit: Quiem me dicunt homines esse?

28 Cui illi responderunt, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem.

29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem dicitis me esse? Cui Petrus ita respondit: Tu es Christus.

30 At ille eis interdixit, ne cui se indicarent:

31 Eosque docere cæpit, oportere Filium hominis pati multa, & à Senatoribus & Pontificibus, & Scribis improbari, ac interfici, & triduo post resurgere.

32 Dum ita apertè verba facit,prehendit eum Petrus, & objurgare cæpit.

33 At ille conversus discipulosque suos intuitus, Petrum his verbis objurgavit: Abi post me Satana: quandoquidem non divina sed humana sapis.

34 Tum advocato vulgo cum suis discipulis dixit eis: Qui me ponè vult sequi, renunciet sibi-

metipsi suamque crucem tollat, & me sequatur.

35 Nam qui volet animam suam servare, eam perdet: qui verò animam suam meâ & Evangelii causâ perdiderit, eam servabit.

36 Quid verò proderit homini, si vel totum mundum lucratus fuerit, & animæ suæ jacturam faciat?

37 Aut quam dabit homo animæ suæ compensationem?

38 Nam quem mei meorumque dictorum in hac adulterina improbaque natione puduerit, ejus vicissim pudebit Filium hominis, cum in Patris sui gloria venerit unâ cum sanctis angelis.

39 Tum eis dicit: Hoc certò scitote, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non ante mortem sensuri sint, quam Dei regnum videant venisse cum potentia.

C A P U T IX.

Christus transfiguratur, cælitus celebratur. Precum ac jejuniis contra spiritus virtus. Prædicta mors & exsuscitatio. Priorum dominatus. Puerorum beatitas, Quis cum Jesu. Offensarum pœna. Salis, ac pacis momentum.

DEinde sexto post die assumit Jesus Petrum, & Jacobum & Johannem, eisque in arduum montem solis seorsum ductis, transfiguratus est coram eis.

2 Ejusque vestimenta facta sunt fulgentia, tam alba quàm est nix, quomodo nullus in orbe fullo dealbare possit:

3 Eisque conspectus est Elias cum Mose, qui cum Jesu colloquebantur.

4 Tum Petrus sic Jesum allocutus est: Rabbi, bonum est nos hic esse: itaque faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Nesciebat autem quid diceret, quippe cum essent territi.

6 Exiit autem nubes, quæ illos inumbravit, venitque vox ex nube, dicens: Hic est meus charissimus Filius, hunc audite:

7 Et subito circumspicientes, nullum jam viderunt nisi Jesum solum cum ipsis.

8 Descendentibus autem eis de monte, præcepit eis, ne cui, quæ viderant, narrarent, nisi postquam Filius hominis ex mortuis resurrexisset.

9 Illi verò apud sese id dictum retinuerunt, quærentes quid esset, ex mortuis resurgere:

10 Itaque eum interrogârunt de eo quod dicerent scribæ Eliam oportere venire prius.

11 Et ille respondens eis: Elias quidem prius venturus, & omnia instauraturus est, idque quemadmodum de Filio hominis scriptum est, multa passurum & contemnendum esse.

12 Sed scitote Eliam venisse, & illos ei, quæ voluerint, fecisse, quemadmodum de eo scriptum est.

13 Deinde ubi venit ad discipulos, vidit circa eos ingentem hominum multitudinem, & cum eis contententes Scribas:

14 Ac vulgo simulac eum viderunt admirati, eum salutatum accurrunt.

15 Ipse Scribas interrogavit, quid cum illis contenderent.

16 Cui unus ex turba respondit in hunc modum: Magister, adduxi tibi meum filium, qui mutum habet spiritum:

17 Qui ubi eum corripuit, ita laceret, ut spumet, & dentibus strideat ac tabescat. Eum ut ejicerent, petii à tuis discipulis sed nequiverunt.

18 Tum ille respondens: O diffidens natio, inquit, quousque tandem vos feram? Adducite eum ad me.

19 Atque ille ad eum adducitur, & simulac ille eum vidit, convulsit eum spiritus, ita ut collapsus humi, volutaretur spumans.

20 Ille ex ejus patre sciscitatus est quandiu esset cum id ei accidisset? Et pater respondit: Jam à pueris.

21 Ac sæpe eum & in ignem jecit, & in aquam, ut eum perderet. Sed si quid potes, succurrere nobis, nostri misertus.

22 Et Jesus: Siquidem potes (inquit ei) fidere, omnia fieri possunt fidenti.

23 Hic protinus exclamans pueri pater, cum lachrymis: Fido, inquit Domine, succurre meæ diffidentiae.

24 Videns autem Jesus vultus accurrere, increpuit impurum spiritum, dicens ei: Spiritus mute & surde, ego tibi impero, ut ex eo emigres, nec amplius in eum intres.

25 Tum ille exclamando, eumque vehementer laniando exiit. Atque is perinde fuit ac mortuus, ita ut multi mortuum esse dicerent.

26 At Jesus eum manu prehensum allevavit, atque ille surrexit.

27 Eum autem domum ingressum, discipuli seorsum interrogârunt cur ipsi eum expellere nequiverint?

28 Quibus ille: Hoc genus, inquit,

inquit, nulla re ejici potest, nisi precibus & jejniis.

29 Illinc profecti iter faciebant per Galilæam, nec ille volebat, ut id sciret quisquam.

30 Docebat enim discipulos suos, eisque dicebat, Filium hominis tradendum esse in hominum manus, qui eum interficerent, isque interfectus tertio die resurgeret.

31 At illi eam rem ignorabant, & eum interrogare verébantur.

32 Venit autem Capharnaum: atque ubi domum venit, quæsit ex eis quid in via inter sese disceptassent?

33 Cùmque illi filerent (nam inter sese disceptassent in via, quis esset maximus)

34 Ille consedit & vocatis duodecim dixit: Si quis primus esse vult erit omnium ultimus, omniùmque famulus.

35 Tum puerum sumpsit, & in eorum medio statuit, eumque complexus ulnis, inquit eis:

36 Qui aliquem talium puerorum accipit meo nomine, me accipit: & qui me accipit non me accipit, sed eum qui me misit.

37 Tum Johannes sic eum est allocutus: Magister, vidimus quendam in tuo nomine ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: itaque eum prohibuimus, quoniam non sequitur nos.

38 At Jesus: Ne prohibete eum, inquit. Nemo enim est qui meo nomine miraculum faciat, qui citò possit mihi maledicere.

39 Nam qui contra nos non est, à nobis est.

40 Etenim qui vobis vel aquæ poculum meo nomine bibendum dederit, quod Christi

fitis, certo scitote, eum non perditurum operam.

41 Et qui vel minimum eorum, qui mihi fidem habent, læserit, satius esset ei, ejus collo molarem lapidem circumponi, eumque in mare dejici.

42 Quòd si tibi tua manus officit, absconde eam. Satius enim est tibi mancum in vitam ingredi, quàm duas habentem manus abire, in gehennam, ignem inextinctum,

43 Ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

54 Et si tibi pes tuus officit, absconde eum: satius est te in vitam claudum ingredi, quàm duos habentem pedes in gehennam conjici, in ignem inextinctum,

45 Ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

46 Et si tibi unus, oculus officit, erue eum: satius est tibi unoculum in Dei regnum ingredi, quàm duos habentem oculos in ignis gehennam conjici,

47 Ubi nec eorum vermis interit nec ignis extinguitur.

48 Nam & omnes igne salendi, & omne sacrificium sale salendum est.

49 Bonum est sal: sed si sal insullum fiat, quo condietur ipsum? Habete in vobis saltem, & pacem inter vos gerite.

C A P U T X.

Mosis repudium. Christi conjugium, repudium. Puerorum salus ac fausitas, bonus quis. Fortunarum discrimen. Dei omnipotentia. Piorum remuneratio. Instans letum Christi. A quo piis dignitas. Christus ad quid. Cæcus Bartimæus.

Illinc profectus venit in fines Judææ, per transjordaninum agrum: eumque rursus conve-

convenit vulgus hominum, quos ille rursus, ut solituserat, docet.

2 Aggressi autem eum Pharisæi interrogârunt, liceretne viro uxorem repudiare? tentantes eum.

3 Quibus ille sic respondit: Quid vobis præcepit Moses?

4 Et illi: Moses permisit scripto divortii instrumento repudiare.

5 At Jesus respondens: Propter vestram (inquit eis) perviciam scripsit ille vobis illud præceptum.

9 Sed à creationis primordio marem & fœminam fecit eos Deus.

7 Hujus causa homo, relicto suo patre atque matre, hærebit uxori suæ,

8 Fietque ex duobus una caro: itaque non jam sunt duo sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne disjungat.

10 Itemque domi rursus eum eadem de re interrogârunt ejus discipuli.

11 Quibus ille: Quisquis uxorem suam repudiat, aliamque ducit, adulterat in eam.

12 Et si uxor, repudiato viro suo, nupserit alteri, adulterat:

13 Adducebantur autem ei pueri, ut eos tangeret: discipuli verò eos à quibus adducebantur, objurgabant:

14 Quo viso, indignatus Jesus, dixit eis: Sinite pueros ad me venire, neve eos prohibete: talium enim est Dei regnum.

15 Hoc pro certo habetote, qui Dei regnum non acceperit ut puer, non esse in id ingressurum.

16 Deinde eos complexus ulnis, & manibus eis impositis, eis bene pretatus est.

17 Eo autem iter faciente, accurrit quidam qui eum, flexis ad eum genibus, sic interrogavit: Magister bone, quid faciam, ut vitam adipiscar æternam?

18 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit, Nullus est bonus, nisi unus Deus.

19 Præcepta nôsti: ne adulterato: ne occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicito: ne fraudato: honorato tuum patrem atque matrem.

20 Et ille respondens: Magister, inquit, hæc omnia à pueris servavi.

21 Hic Jesus eum intuitus, amavit, eique dixit: Unum tibi deest. I venditum quicquid habes & in pauperes erogato, habiturus in cælo thesaurum: deinde me, crucem ferens, secutum venito.

22 At ille eo dicto mœstus abiit, dolens: quippe qui multis præditus esset opibus.

23 Et Jesus circum intuitus, dicit discipulis suis: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in Dei regnum ingredientur!

24 Hic cùm discipuli ejus dicta demirarentur, Jesus rursus sic eos alloquitur: O nati, quàm difficile est fretos pecuniis in Dei regnum ingredi!

25 Facilius est rudentem per foramen acûs trajici, quàm divitem in Dei regnum intrare.

26 Cùmque illi vehementius stuperent, sic secum ipsi cogitantes: Quis ergo servari potest?

27 Intuitus eos Jesus, dixit: Ab hominibus fieri non potest, at à Deo potest: omnia enim à Deo possunt fieri.

28 Tum Petrus sic dicit ei: Nos quidem, relictis omnibus, te secuti sumus.

29 Et Jesus, Hoc vobis confirmo, inquit respondens, nulum esse, qui domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, meâ & Evangelii causâ reliquerit;

30 Quin sit & nunc, hoc tempore centuplum, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros inter adversa, & in futuro ævo sempiternam vitam consecuturus.

31 Sed multi & primi erunt ultimi, & ultimi primi.

32 Cum autem Hierosolyma ascenderunt, & eos antecederet Jesus, pavebant & inter sequendum formidabant. Et Jesus assumptis rursus duodecim, cœpit eis eventura sibi prædicere.

33 Nos quidem ascendimus Hierosolyma, inquit, & Filius hominis tradetur Pontificibus atque scribis, qui eum morte damnabunt, exterisque tradent, 34 Illudendum, verberandum, conspuendum, & interficiendum, & tertia die resurrecturum. Convenerunt autem eum Jacobus, & Johannes,

35 Zebedæi filii, in hæc verba: Magister, velimus, ut quod à te postulabimus, id nobis præstes.

36 Quibus ille: Quid vultis ut vobis præstem?

37 Et illi: Da nobis (inquiunt ei) ut tibi alter ad dexteram, alter ad sinistram assideamus in tua gloria.

38 At Jesus dixit eis: Nescitis quid postuletis. Potestis poculum potare, quod ego potaturus sum? & eodem mecum baptismo baptizari?

39 Possumus, inquiunt. Et Jesus: Poculum quidem quod

ego potaturus sum, potabitis, eodemque mecum baptismo baptizabimini.

40 Sed ut mihi dextra lævaque assideatur, non est meum dare, nisi quibus id paratum est.

41 Hoc audito decem cœperunt de Jacobo & Johanne indignari.

42 At Jesus advocatis eis dixit: Scitis eos, quos videmus imperare extraneis, in eos dominari, & eorum maximos quosque, in eos maximè potestatem obtinere.

43 At in vobis non sic fiet: sed qui vestrûm volet fieri inter vos maximus, erit vester famulus:

44 Et qui volet fieri vestrûm primus, erit omnium servus.

45 Nam Filius hominis non venit, ut ipsi ministretur, sed ut ministret ipse, animaque suam in multorum redemptionem impendat.

46 Venerunt autem Hierichuntem: eoque & ejus discipulis ab Hierichunte cum frequenti multitudine discedentibus, Timæi filius Bartimæus, cæcus, qui apud viam sedens mendicabat,

47 Ut audivit Jesum esse Nazarenum, cœpit ita clamare: Davidide Jesu, miserere mei.

48 Ac multis eum ut taceret objurgantibus, multò magis clamabat: Davidide miserere mei.

49 Tum Jesus restitit, eumque jussit accersi. Cùmque illi, eum accerferent, et Bono es animo, dicerent, surge, accersit te:

50 Ille abjecta veste sua surrexit, & ad Jesum venit.

51 Et Jesus sic eum alloquitur: Quid

Quid tibi vis faciam? Cui cæcus: Magister, inquit ei, ut dispiciam.

52 Et Jesus dixit ei: Abi, tua te fiducia servavit. Atque ille protinus dispexit, & Jesum in via secutus est.

CAPUT XI.

Christus ovans in urbem. In ficum diræ. Purgatum templum. Conjuratio in Jesum. Fidei virtus ac precationis. In invidos clementia. Sacerdotum confutatio.

CUM autem Hierosolymæ propinquarent a Bethphage, & Bethaniam ad montem olivarum, mittit suorum discipulorum duos:

2 Ite, inquit, in vicum qui est è regione vestri, & protinus in eum intrantes, invenietis vinctum asellum, quem nullus hominum insedit: eum solvitote, & mihi adduc' tote.

3 Quòd si quis ex vobis quæserit, cur id facietis? dicitote, Dominum eo egere: & statim eum huc dimittet.

4 Ita illi profecti, & asellum foris ad portam vinctum in bivio nacti solvunt.

5 Et eorum quidam qui illic aderant, ex eis quæserunt, quid facerent, qui asellum solverent?

6 Quibus illi dixerunt quem admodum mandaverat Jesus:

7 Atque ita permittentibus illis, adduxerunt asellum ad Jesum, eique sua vestimenta superinjecerunt, atque ille superinsedit.

8 Frequentes autem suis vestimentis viam infernebant: alii abscissas ex arboribus frondes per viam sternere:

9 Quique antecedeabant, qui- que subsequabantur, sic clamare:

Hosanna, bene fit venienti in nomine Domini:

10 Felix veniens regnum in nomine Domini patris nostri Davidis: Hosanna in supremis.

11 Ingressus est autem Hierosolyma Dominus, & in templum: omnibusque circumspēctis, cum jam sera esset hora, profectus est Bethaniam cum duodecim.

12 Postridie eis Bethania egressus esuriit,

13 Ficumque procul foliosam conspicatus accessit, si quid in ea fore inveniret. Sed ut ad eam venit, nihil invenit nisi folia: nec enim tempus erat ficuum.

14 Itaque sic eam allocutus est Jesus: Nunquam deinceps quisquam ex te fructum comedat: Audiebant autem ejus discipuli.

15 Deinde veniunt Hierosolymam, & ingressus in fanum Jesus, cæpit ejicere vendentes & ementes in fano & nummulariorum mensas, & sellas vendentium columbas evertit.

16 Neque sinebat quenquam per fanum ferre vasa.

17 Atque his verbis eos alloquens docebat: Nonne est scriptum, Domus mea domus supplicationis vocabitur cunctis gentibus: & vos ex ea latronum speluncam fecistis.

18 Hoc audito, Scribæ & Pontifices eum perdere studebant. Metuebant enim eum: quippe cujus doctrinam stupebat omne vulgus.

19 Sub vesperam autem egressus est ex urbe.

20 Mane prætereuntes, vident siccitam à radicibus, ficum:

21 Id quod recordatus Petrus, dicit ei: Rabbi, ecce ficus

cus, quam tu execratus es, a-
ruit.

22 Et Jesus respondens, in-
quit : Habete fidem Deo :

23 Hoc vobis confirmo, Si quis
iusserit huic monti ut amovea-
tur, & in mare jaciatur, nec a-
nimo dubitaverit, sed quæ dicet
crediderit eventura, continget
ei quicquid dixerit :

24 Itaque sic vobis dico :
Quicquid orantes postulatis cre-
dite vos assecuturos, & vobis con-
tinget.

25 Oraturi autem ignoscite,
si quid habetis, quod de quo-
piam expostuletis : ut vester quo-
que pater, qui in cœlis est, vestra
delicta vobis ignoscat.

26 Quod nisi ignoscetis, ne
pater quidem vester, qui in cœ-
lis est, vobis delicta vestra ig-
noscet.

27 Deinde rursum veniunt
Hierosolymam, eumque in fano
ambulantem Pontifices, Scribæ-
que & Senatores conveniunt his
verbis :

28 Qua potestate ista facis,
& quis istam tibi ista faciendi po-
testatem dedit ?

29 Quibus respondens Jesus :
Interrogabo ego quoque vos quid-
dam, inquit : quod si mihi re-
sponderitis, dicam vobis qua po-
testate hæc faciam.

30 Johannis baptisma à cœlo-
ne erat, an ab hominibus ? re-
spondete mihi.

31 At illi sic secum cogitare :
Si à cœlo dixerimus, dicet : Cur
ergo ei non credidistis ?

32 Sin ab hominibus dixissent,
metuebant populum : omnes enim
Johannem verè vatem esse du-
cebant.

33 Itaque Jesu responde-
runt, Nescire se. Et Jesus eis
sic respondit : Nec ego vobis

dico, qua hæc potestate faci-
am.

C A P U T XII.

*Vinea bene instructa, servi, Hæres
Cultorum punitio. & vineæ lo-
catio. Lapis offendiculi. De
Cæsarique danda. Sadducæ-
rum confutatio. Deus quorum
sit. Præcepta duo. Quæstio
Christi de Davide. Scribarum
ambitio, avaritia, viduæ mu-
nusculum.*

TUM per similitudines eor-
um alloqui orsus est. Vineam
consecvit quidam, & sepe cir-
cundedit, & tortular defixit,
turrimque construxit, & eam
locavit agricolis, deinde peregrè
profectus est :

2 Post suo tempore misit ad
agricolas servum, ut ab eis de
vineæ fructu perciperet :

3 At illi eum ceperunt, ver-
berâruntque, & inanem dimi-
serunt.

4 Cùmque rursus ad eos mi-
sisset alium servum, illi ei quo-
que caput lapidibus contude-
runt, eumque contumeliosè di-
miserunt.

5 Rursus alium misit, quem
etiam interfecerunt, aliosque mul-
tos partim verberârunt, partim
necârunt.

6 Igitur cùm adhuc unum
haberet filium sibi charissimum,
misit eum quoque ad illos ulti-
mum, cogitans fore ut suum fi-
lium revererentur.

7 At illi agricolæ sic inter
se se dicere ? Hic est Hæres, agite,
interficiamus eum, & nostra erit
hæreditas.

8 Itaque ceperunt eum, necâ-
runtque, & ex vinea ejecerunt.

9 Quid ergo faciet vineæ do-
minus ? Veniet, agricolæque
perdet, & aliis vineam dabit.

10 Anne illud quidem scri-
ptum

10 Anne illud quidem scriptum legistis? Quam lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput anguli:

11 Id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

12 At illi eum capere conari, quippe qui eum similitudinem illam contra ipsos dixisse intelligerent, sed metuerunt plebem. Igitur eo relictò digressi:

13 Mittunt ad eum Phariseorum & Herodianorum quosdam, qui eum verbis irretirent.

14 Hi eum huiusmodi oratione aggressi sunt: Magister, scimus veracem esse te, neque quendam curare, quippe qui ad hominum personam non spectes, sed verè divinam vitæ viam doceas. Licetne censum Cæsari pendere, an non? Pendamus, an non pendamus?

15 At ille eorum simulationem intelligens: Quid me tentatis? inquit eis: afferite mihi denarium, ut videam.

16 Cùmque illi attulissent: Cujus est, inquit eis, imago hæc & inscriptio? Cæsaris, inquirunt.

17 Et Jesus respondens eis: Solvite igitur, inquit, Cæsariana Cæsari, & Divina Deo. Illi verò eum admirari.

18 Tum eum convenerunt Sadducei, qui quidem resurrectionem esse negant, & sic interrogarunt:

19 Magister, scripsit nobis Moses, si cuius frater moriatuf, uxore superstiti, nec liberos relinquat, ut ducat ejus frater ejus uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

20 Septem fratres fuerunt, quorum primus ducta uxore mortuus est, nullo prole superstiti:

21 Itemque secundus eadem ducta mortuus est, ne ipse prolem reliquit: Similiterque tertius:

22 Denique septem illi eam duxerunt, neque progeniem reliquerunt. Postrema omnium mortua est etiam sœmina.

23 Igitur in resurrectione, cùm resurrectum fuerit, cujus eorum erit uxor? cùm septem eam habuerint in matrimonio?

24 Et Jesus respondens: Nimirum ideo erratis, inquit eis, quod scripta non intelligitis, neque Dei potentiam.

25 Cùm enim à morte resurrectum fuerit nulla conjungentur connubia, sed erunt angelorum similes, qui sunt in cœlis.

26 De mortuis autem, quòd resurgant, non legistis in Mosis libro, in rubo, ut eum sic allocutus sit Deus? Ego Deus Abrahami, & Isaaci, & Jacobi.

27 Non est mortuorum Deus, sed viventium Deus. Itaque vos multum erratis.

28 Tum scribarum quidam, auditis eis disceptantibus, videns eum illis rectè respondisse, accessit, & ex eo quæsit quodnam esset omnium præceptorum primum?

29 Cui Jesus sic respondit: Primum omnium præceptorum est: Audi Israëlita: Dominus Deus vester, Dominus unus est.

30 Itaque Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente, totisque viribus amato. Hoc primum est præceptum.

31 Huic simile est alterum, Alterum ut teipsum amato. His majus aliud præceptum nullum est.

32 Et Scriba: Recte magister, profectò, dixisti. Nam unus est Deus, præterea nullus.

33 Quem toto corde, omni studio, toto animo, summaque ope amare, necnon alios ut seipsum amare, plus est quàm omnes victimæ & sacrificia.

34 Hic Jesus, eum cordatè respondisse videns, dixit ei: Non procul abes à regno Dei. Ac deinceps eum interrogare audebat nemo.

35 Et Jesus in fano docens, sic verba fecit: Quis fit ut dicant Scribæ, fore ut Christus genus ducat à Davide?

36 Cùm ipse David sancti spiritus instinctu dixerit: Ait Dominus Domino meo: Sede ad meam dexteram donec efficiam ex hostibus tuis tuorum pedum subsellium?

37 Cum igitur eum dicat ipse David Dominum, unde fit ut sit ejus prognatus? Cùmque frequens hominum multitudo eum libenter audiret,

38 Sic eis inter docendum dicebat: Cavete à Scribis, qui stolati incedere amant, & in foris salutationes,

39 Et in collegiis primas sessiones, & in cœnis prima accubandi loca:

40 Qui viduarum domos devorant, & per ostentationem prolixè orant. Hi graviore pœnas dabunt.

41 Sedens autem Jesus è regione fisci, spectabat, ut multitudo conferret æs in fiscum. Ac multis divitibus multa conferentibus:

42 Venit quædam vidua pauper, quæ duos teruncios contulit. Est autem teruncius idem quod quadrans.

43 Tum ille advocatis suis

discipulis: Certò scitote, inquit eis, hanc pauperem viduam plurimum omnium contulisse, qui contulerunt in fiscum.

44 Omnes enim ex eo quod ipsis supererat, contulerunt: at hæc, sua penuria quicquid habebat, totum victum suum contulit.

C A P U T XIII.

Templi ruina, Pseudochristi. Orbis calamitates. Piorum ærumna, consolatio. Familiæ dissidia, beati Cœli prodigia, coacti pii. Christi veritas perpetua. Judicii hora cui nota. Vigilantia.

EXeunti autem ex fano, quidam ejus discipulorum sic dixit: Magister, vide quanti lapides, & structuræ.

2 Cui respondens Jesus: Vides, inquit, has ingentes structuras? ita dissolventur, ut nullus lapidi lapis impositus relinquatur.

3 Deinde sedentem eum in monte olivarum è regione fani, interrogârunt seorsim Petrus & Jacobus & Johannes & Andreas, his verbis.

4 Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum significabit hæc perficienda omnia.

5 Et Jesus eis respondens, sic loquitur: Videte ne quis vos fallat.

6 Venient enim multi in meo nomine dicentes se eum esse, multosque fallent.

7 Cùm autem bella, bellicque rumores audietis, nolite turbari: oportet enim ea fieri, sed nondum erit finis.

8 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terræ motus certis locis, & fames & turbæ. Ea erunt dolorum principia.

9 Sed prospicite vos vobis ipsis: sistemini enim confessus & collegia: vapulabitis, & ad magistratus, regesque ducemini mea causa, quod sit eis testimonio.

10 Ac per omnes gentes oportet prius Evangelium publicari:

11 Cùm autem ducemini, ac sistemini, nolite prius cogitare aut præmeditari dicenda, sed quod vobis eadem hora suggeretur, id dicitote. Non enim vos eritis qui loquemini, sed Spiritus Sanctus.

12 Tradet autem fratrem fratrem ad mortem, & pater filium, consurgentque in parentes nati, & eos necabunt,

13 Eritisque omnibus invisi propter nomen meum: sed qui ad finem pertulerit, is servabitur.

14 Cùm autem calafnitofum nefas à Daniele vate prædictum stare videbitis ubi non debet, qui legit animadvertat: tum qui erunt in Judæa, fugiant in montes:

15 Et qui erit in tecto ne descendat in ædes, nec ingrediatur ad auferendum aliquid ex suis ædibus:

16 Et qui ruri erit, ne gradum referat, suæ vestis auferendæ gratia.

17 Hei uterum ferentibus, & sanctis illo tempore.

18 Optate verò ne accidat hyeme vestra fuga.

19 Erit enim temporis illius calamitas, quanta nec à rerum quas Deus creavit creatione fuit adhuc, nec postea futura est.

20 Quod nisi Dominus tempus illud decurtaret, nullus mortalium evaderet: sed propter electos, quos delegit, decurtabit id tempus.

21 Tum si quis vobis dixerit, hic aut illic adesse Christum, ne creditote.

22 Existent enim falsi Christi, falsique vates, qui prodigiosa & portentosa designabunt, ad decipiendos, si fieri posset, etiam electos.

23 Vos verò prospicite: en prædixi vobis omnia.

24 Sed illo tempore, post calamitatem illam, sol obscurabitur, & luna suum splendorem non emittet:

25 Et cæli stellæ decident, cælestesque potestates commovebuntur.

26 Deinde cernetur Filius hominis veniens in nubibus cum magna potentia atque gloria:

27 Ac tum suis dimissis nunciis, congregabit electos suos a quatuor ventis, ab ultimis terris ad extremum cæli.

28 A ficu autem discite exemplum: Cùm jam ejus rami teneri sunt, eaque folia procreat, intelligitis instare æstatem,

29 Sic & vos, cùm hæc fieri videbitis, scitote propè adesse præforibus.

30 Hoc vobis confirmo, non antè præteritum esse hoc seculum, quàm fiant hæc omnia.

31 Cælum licet & terra intereant, mea dicta non interibunt.

32 Cæterum diem illam & horam nullus scit, ne angeli quidem cælestes, neque filius, sed tantum Peter.

33 Videte ut vigiletis, & oritis: nescitis enim quando tempus futurum sit:

34 Quemadmodum peregrinans homo, qui suam domum reliquit, suisque servis potestatem & suum cuique munus assignavit, & janitori ut vigilaret mandavit.

35 Vigilate igitur: nescitis enim quando domus dominus venturus sit, serò, an media nocte, an gallicinio, an manè:

36 Ne si de improvviso venerit, offendat vos dormientes.

37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

C A P U T XIV.

In Christum insidiæ. Unguentum apud Simonem: defensa mulier. Judas proditor. Pascha, Cæna dominica. Petri temeritas. Jesu angor, Precatio terna, discipulorum sopor. Captus Jesus, suorum fuga. Falsi testes. Jesus de seipso, spreus, ictus. Petrus deficiens, perjurus, lugens.

CUM autem futurum esset Pascha & Azymalia post biduum, studebant Pontifices & Scribæ eum fraudulenter captum interficere:

2 Sed id die festo faciendum negabant, ne quis fieret populi tumultus.

3 Et dum erat Bethaniæ in domo Simonis leprosi eo accubante, venit mulier habens alabastrum unguenti spicatæ nardi preciosi, quæ confracto alabastro perfudit ejus caput.

4 Erant autem quidam qui apud se indignabantur, atque ita dicebant: Quorsum hæc unguenti jactura facta est?

5 Poterat hoc plusquam trecentis denariis vendi, & in pauperes erogari. Dum illi sic adversus eam fremunt,

6 Jesus dixit: finite eam: quid negotium ei facessitis? bono opere functa est erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiscum, quibus quandoque voletis, benefacere possitis: at me non semper habebitis,

8 Quod potuit hæc, fecit: anticipavit meum corpus ad sepulturam ungere.

9 Hoc vobis confirmo, ubicunque toto orbe publicabitur hoc evangelium, etiam, quid ea fecerit, dicetur, ad ejus memoriam.

10 Judas autem Iscariota, unus ex duodecim, Pontifices adiit, ut eum illis traderet.

11 Quo illi audito lætati, promiserunt ei pecuniam se daturus. Itaque quærebat, quo pacto eum posset opportunè prodere.

12 Primo autem azymalium die, cum pascha immolandum foret, sic ei dicunt ejus discipuli: Ubi vis ut tibi epulandum pascha præparatum eamus?

13 Tum illé discipulorum suorum duos dimittit, eisque dicit: Ite in urbem: occurret vobis quidam aquæ fictile portans: eum sequimini,

14 Et quò intraverit, sic dicite patrifamiliâs: Quærit magister ubi sit mansio, ubi pascha cum discipulis suis polluceat?

15 Ipse verò vobis ingens cœnaculum ostendet, instratum ac paratum, illic nobis præparatote.

16 Ita profecti ejus discipuli, venerunt in urbem: & nacti quæ ille eis dixerat, pascha præparârunt.

17 Deinde sub vesperam venit Jesus cum duodecim,

18 Ac discumbentibus & epulantibus eis, dixit: Certo scitote fore, ut unus ex vobis me prodatur, qui mecum epulatur.

19 Illi verò dolere cœperunt, eique singuli dicere: Isne ego sum? Et alius: Isne ego sum?

20 Quibus ille respondens: Unus est ex duodecim, inquit, qui mecum intingit in catinum.

21 Filius quidem hominis abit quemadmodum de eo scriptum est. Sed vae homini illi per quem Filius hominis prodendus est. Præstaret homine illi nunquam esse natum.

22 Epulantibus autem eis Jesus sumptum panem, actis laudibus, fregit, eisque dedit, & dixit: Accipite, comedite, hoc est corpus meum.

23 Deinde sumptum poculum, gratis actis, dedit eis: biberuntque ex eo omnes:

24 Atque ille eis dixit: Hic est sanguis meus novi fœderis, pro multis effundendus.

25 Hoc vobis certò dico, non me amplius bibiturum ex fœtu viteo, usque ad illam diem, cum eum bibam novum in regno Dei.

26 Deinde, laudibus dictis, profecti sunt in montem olivarum.

27 Eisque sic dicit Jesus: Vos me omnes hac nocte deseretis, siquidem scriptum est: Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 At Petrus dixit ei: Etiam si omnes deferant, at ego non item.

30 Cui Jesus: Hoc tibi confesso, inquit, fore, ut hodie in hac nocte priusquam bis gallus cantet, tu me ter abneges.

31 At ille multò magis dicebat: Imò etiam si me una tecum mori oporteat, non abnegabo te: itidemque etiam omnes alii dicebant.

32 Deinde ubi venerunt in locum, cui nomen est Gethsema-

ni, dixit suis discipulis: Sedete hic, dum ego oratum eo:

33 Assumptisque unà secum Petro, & Jacobo & Johanne, cœpit turbari atque angī,

34 Eisque dixit: Præ animi dolore emorior. Manete hic, & vigilate.

35 Tum paulum progressus, procidit humi, oravitque, ut, si fieri posset, horam illam declinaret:

36 Et: Abba pater, inquit, omnia tu potes: averte hoc à me poculum. Verùm non quod ego volo, sed quod tu.

37 Deinde venit, & eos dormientes naclus, dicit Petro: Simon, dormis? non potuisti unam horam vigilare?

38 Vigilate, & orate, ne veniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

39 Deinde rursus oratum ivit, eademque verba dixit:

40 Ac reversus, eos rursus dormientes offendit: eorum oculis ita gravatis, ut nescirent quid ei responderunt.

41 Deinde tertio venit, &, Dormite jam, inquit, & requiescite. Satis est, venit hora, ecce traditur Filius hominis in manus improborum.

42 Surgite, eamus. En, qui me prodit, adventat.

43 Et protinus adhuc eo loquente, advenit Judas qui unus erat ex duodecim, comitante frequenti multitudine cum gladiis & fustibus, à Pontificibus & Scribis, ac Senatoribus.

44 Dederat autem illis ejus proditor signum, dicens: Quem osculatus fuero, is est: cum capite, & tuto abducite.

45 Igitur simulac venit, eum adit, & ei dicit: Magister, magister: eumque deosculatus est:

46 Illi verò in eum manus injecerunt, eumque ceperunt.

47 Quidam autem eorum qui aderant, stricto ense percussit Pontificis servum, eique abstulit auriculam.

48 Et Jesus illos sic est allocutus: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus, ad me comprehendendum:

49 Quotidie eram apud vos in fano docens, neque me cepistis: sed ea fieri oportet, quæ scripta sunt.

50 Tum omnes eo relicto fugerunt.

51 Cùmque adolescens quidam eum sequeretur, linteo nudum corpus indutus, adolescentes eum ceperunt.

52 Ille vero relicto linteo, nudus eos effugit.

53 Abduxerunt autem Jesum ad Pontificem, ad eumque convenerunt omnes Pontifices, & Senatores atque Scribæ.

54 Eum procul secutus Petrus usque in Pontificis atrium unâ cum famulis refidet, seque ad ignem calefacit.

55 Pontifices verò, totusque confessus, quærebant contra Jesum testimonium, ut eum necarent, nec inveniebant.

56 Nam multi quidem adversus eum falsa testificabantur, sed consentanea non erant testimonia.

57 Et quidam extiterunt, qui contra eum falsa testabantur, ita dicentes:

58 Nos eum audivimus dicentem se templum hoc manufactum esse dissoluturum, & tri-duo aliud non manufactum exstructurum.

59 Sed ne sic quidem consentanea erant eorum testimonia.

60 Tum Pontifex in medium surrexit, & Jesum sic interrogavit: Nihilne respondes? quid est, quod hi contra te testantur?

61 At Jesus filebat, nihilque respondebat. Rursum Pontifex eum hujusmodi verbis interrogavit: Tune es Christus celebrandi Dei Filius?

62 Et Jesus: Sum, inquit: & videbitis hominis Filium sedentem ad dexteram potentiae, & cum cælestibus venientem nubibus.

63 Tum Pontifex lacerare suas vestes: Quid adhuc nobis opus est testibus? inquit:

64 Audivistis impiam vocem: quid vobis videtur: Illi verò eum omnes ut morte dignum damnârunt:

65 Cæperuntque eum quidam conspuere, eique faciem obvelare & colaphos impingere, ac dicere, Divina: eique alapas impingebant ministri.

66 Cùm esset autem Petrus intra in atrio, venit quædam ancillarum Pontificis.

67 Et viso Petro sese calefaciente, intuita eum, dicit: Tu quoque cum Nazareno Jesu eras.

68 At ille negavit, ita dicens: Nescio, nec intelligo quid dicas. Deinde foràs in vestibulum egressus est, & gallus cecinit.

69 Et ancilla eo viso rursum cæpit dicere eis qui aderant, eum ex illis esse.

70 At ille rursum negavit. Paulo pòst rursum qui aderant, dicunt Petro: Profectò tu ex illis es: nam Galilæus es, & locutio tua congruit.

71 At ille cæpit detestari, & jurare, sese non novisse hominem illum, quem illi dicerent:

71 Et iterum gallus cecinit. Tum Petrus recordatus ejus, quod ei dixerat Jesus, fore ut priusquam bis caneret gallus, ter eum negaret, cœpit flere.

CAPUT XV.

Christus ad Pilatum. Judæorum rex. Barabbas absolutus. Jesu supplicium, titulus, dicitur, tenebræ. Christi gemitus, potatio, mors. Veli scissura, militum professio. Christi monimentum.

M Anè protinus inito consilio, Pontifices unâ cum Senatoribus & scribis, totusque confessus, Jesum colligant, abducumque Pilato tradunt.

2 Eum Pilatus interrogavit, Esetne Judæorum rex? Cui ille respondens: Ut tu dicis, inquit.

3 Cùmque eum vehementer accusarent Pontifices.

4 Pilatus eum rursus his verbis interrogavit: Nihilne respondes? vide quanta contra te testificentur.

5 At Jesus nihil amplius respondit, adeo ut miraretur Pilatus.

6 Solebat autem in illis festis eis laxare unum vinctum, quemcunque postulassent.

7 Erat quidam nomine Barabbas cum seditionis vinctus, qui in seditione cædem fecerant.

8 Itaque cœperunt vulg clamantes id exigere, quod ille semper eis erat facere solitus.

9 Et Pilatus sic eis respondit: Vultis ut vobis Judæorum regem solvam?

10 Sciebat enim, eum per invidiam à Pontificibus esse traditum.

11 Pontifices verò plebem instigârunt, ut sibi Barabbam potius ab illo laxari postularet.

12 Et pilatus rursus eos alloquens: Quid ergo vultis, inquit, ut de eo faciam, quem Judæorum regem dicitis?

13 At illi denuò clamabunt Crucifige eum.

14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inquit eis. At illi ed acrius clamare: Crucifige eum.

15 Igitur Pilatus volens plebi satisfacere, laxavit eis Barabbam, Jesumque verberavit, & eis crucifigendum tradidit.

16 Et milites eo extra atrium, hoc est, prætorium, educto, rotam cohortem convocant:

17 Eumque purpura induunt, et ei implexam spineam coronam imponunt,

18 Eumque sic salutare incipiunt: Salve rex Judæorum:

19 Ejusque caput arundine tundunt, et eum conspuunt, ac positis genibus venerantur.

20 Deinde postquam ei illuserunt, spoliant eum purpura ipsiusque vestimentis induunt, tum crucifigendum educunt:

21 Et prætereuntem quandam Simonem Cyrenæum rure venientem, Alexandri Rufique patrem, cogunt ejus ferre crucem:

22 Eumque ad locum Golgotha ducunt, quod Calvariæ locum significat:

23 Et ei myrrhinum vinum bibere dant, id quod ille non accepit.

24 Eo autem crucifixo, parati sunt ejus vestimenta, jactâ super eis sorte, quid quisque auferret.

25 Erat hora tertia cùm eum crucifixerunt,

26 Inscripto hoc ejus criminis titulo: REX JUDÆORUM:

27 Et cum eo latrones duos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistraam, crucifixerunt.

28 Ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Et inter sceleratos habitus est.

29 Prætereuntes autem ei maledicebant, capita quassantes, & dicentes: Vah qui templum dissolis, & triduo instauras,

30 Serva teipsum, & de cruce descende.

31 Similiter & Pontifices inter sese illudentes, cum Scribis dicebant: Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille Israëlitarum rex, descendat nunc de cruce ut eo viso credamus. Item qui eum eo erant crucifixi, convicium ei faciebant.

33 Hora sexta autem, extiterunt per totam terram tenebræ, usque ad horam nonam:

34 Ac hora nona exclamavit Iesus magna voce, dicens: Eloï Eloï, lama sabachthani: quorum verborum hæc notio est: Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti?

35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, dicebant eum etiam vacare.

36 Quidam autem accurrit, impleta aceto spongia, arundinique affixa, ei bibere dat, dicens: Sinite, videamus an eum ereptum veniat Elias.

37 Et Iesus, emissâ magna voce, expiravit,

38 Et templi velum à summo ad imum in duas partes fissum est.

39 Ac videns Centurio, qui ei ex adverso astabat, eum ita clamantem expirasse, dixit: Profecto hic homo Filius erat Dei.

40 Erant etiam mulieres procul spectantes, in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi minoris, Josifque mater, & Salome:

41 Quæ etiam, dum ille erat in Galilæa, eum sequi, eique ministrare consueverant: itemque aliæ multæ quæ cum eo Hierosolymam ascendebant.

42 Postquam jam advesperavit, cum esset Præparatio, hoc est, Antefabbatum,

43 Venit Josephus ab Arimathea, honestus senator, qui & ipse Dei regnum expectabat: & ad Pilatum ausus ingredi, petit Jesu corpus.

44 Pilatus, miratus si jam mortuus esset, accersito Centurione, sciscitatus est ex eo, quàm dudum esset mortuus?

45 Quo à Centurione cognito, donavit Josepho corpus.

46 Et ille empto linceo eum demisit, & involutum linceo posuit in monumento, quod ex petra excisum erat: & ad monumenti ostium ingens saxum volvit,

47 Spectantibus Maria Magdalena, & Maria Josif matre, ubinam poneretur.

C A P U T XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Iesus in Galilæam. Idem testis visus. Discipulorum incredulitas. Missio Evangelii, & Baptismi mandata. Nota credentium. In cælum Iesus. Apostolorum officium.

EXacto Sabbato, Maria Magdalena, & Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aromatis, ut eum unctum irent.

2 Valde manè prima post Sabbatum, die veniunt ad monumentum, orto jam sole.

3 Ac dum inter sese quærunt, quis sibi saxum avolveret ab ostio monumenti.

4 Intuitæ vident avolutum esse saxum, quod erat permagnum:

5 Ac

5 Ac monimentum ingressæ, viderunt adolescentem ad dexteram sedentem, alba stola vestitum, & expaverunt.

6 Et ille: ne expavescite, inquit eis. Jesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hîc: en locus ubi positus fuit.

7 Sed ite nunciatum ejus discipulis, & Petro, eum præire eis in Galilæam: illic eum esse visuros, ut eis prædixit.

8 Igitur illæ egressæ celeriter ex monimento, fugerunt, idque tremore correptæ, atque attonitæ: neque cuiquam quicquam dixerunt utpote quæ mementuerent.

9 Resurrexit autem manè, primo post Sabbatum die, & apparuit primùm Mariæ Magdalænæ, ex qua septem ejecerat dæmonia.

10 Id quod illa nunciatum ivit eis, qui cum eo fuerant, lugentibus atque plorantibus.

11 At illi audientes eum vivere, & ab ea visum esse, non crediderunt.

12 Postea duobus eorum ambulanti-
bus apparuit alia forma,
rus euntibus,

13 Id quod illi cæteris nunciatum civerunt: sed ne illis quidem crediderunt.

14 Tandem discumbentibus illis undecim apparuit, & eis incredulitatem ac perviciaciam exhibuit, quòd eis qui se resurrexisse viderant, non credidissent:

15 Eisque dixit: Ite in totum orbem, prædicate Evangelium omni creaturæ;

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & si quid mortiferum biberint, non eis nocebit: cum ægrotis manus imponent, illi bene habebunt.

19 Igitur Dominus, postquam eos allocutus est, sublatus est in cælum, & ad Dei dexteram sedet.

20 Illi verò digressi ubique prædicârunt, Domino adjuvante, & orationem frequentibus signis confirmante.

EVANGELIUM

AUTHORE LUCA.

IN PRIMUM CAPUT ARGUMENTUM.

Evangelistæ multi. Lucæ sectator Theophilus, Zacharias & conjux senes, justi, soli. Gabriel de puero cum gaudio, gratia, dignitate, victu, spiritu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Anus gravida. Angeli ad Mariam aditio. Inter eos colloquium: illius discessio. Virgo ad cognatam. Fœtus in utero, exultatio. Elisabet hægratulatio. Virginis hymnus, mora, reditio. Pueri ortus, circumcisio, nomen. Seni eloquium restitutum. Populæ pavor. Nati favor. Patris hymnus. Pueri profectus & habitatio.

P R Æ F A T I O.

Quandoquidem aggressi sunt multi narrationem contexere compertarum apud nos rerum:

2 Quemadmodum nobis tradiderunt, qui ab initio & spectatores & administratores rei fuerunt:

3 Visum est etiam mihi, quæ omnia à capite diligenter confectatus sim, tibi ordine scribere, optime Theophile,

4 Ut quas auditione accepisti es, eas certò cognoscas.

C A P U T I.

5 **F**uit temporibus Herodis Judææ regis sacerdos quidam nomine Zacharias, Abianæ

classis: cujus uxor erat Aharonne prognata, nomine Elisabetha.

6 Erant autem ambo apud Deum justi, sese in omnibus Domini præceptis ac institutis gerentes inculpato.

7 Sed non erant eis liberi: quandoquidem & Elisabetha sterilis erat, & ambo ætate provecstâ.

8 Accidit, dum is in suæ classis ordine sacerdotio coram Deo fungitur,

9 Ex more sacerdotii coram sufflendi fors obtingeret. Itaque in Domini ædem ingressus est,

10 Omni populi multitudine foris hora suffitionis orante.

11 Apparuit autem ei Domini angelus ad aræ suffitorie dexteram astans:

12 Quo viso, turbatus Zacharias & timore perculsus est.

13 Sed eum sic allocutus est angelus: Ne metue Zacharia, nam exauditæ sunt tuæ preces: & tua conjux Elisabetha tibi filium pariet, quem Johannem nomine vocabis,

14 Qui tibi gaudio erit & lætitiæ, multique ex ejus nativitate gaudebunt:

15 Erit enim in Domini conspectu magnus: nec vinum, nec temetum bibit, ac sacro spiritu plenus erit jam ab utero matris.

16 Et Israëlitarum multos ad Dominum ipsorum Deum reconciliabit,

17 Eumque antecedit ipse, Eliano spiritu potentiaque præditus, ut patrum animos ad natos convertat, & contumaces ad iustorum prudentiam perducatur, Dominoque compositum populum præparet.

18 At Zacharias: unde istud cognoscam? inquit angelo, quum & ego sum senex, & uxor mea jam grandis natu?

19 Cui angelus respondens, inquit: Ego sum Gabriel, qui Deo appareo, & missus sum ut te alloquerer, tibi que hæc læta nunciarem.

20 Atque hoc sic habeto, te fore mutum, & loquendi impotentem donec hæc evenierint? quoniam meis dictis non credidisti, quæ suo tempore comprobabuntur.

21 Expectabat autem populus Zachariam, eumque tandiu in æde morari mirabatur.

22 Is vero egressus, eos alloqui non poterat: itaque intellexerunt, eum visum aliquod in æde vidisse. Ipse vero eis innuebat, remansitque mutus:

23 Ac peracto sui muneris spatio domum petiit.

24 Post id tempus concepit ejus uxor Elisabetha, & se quinque menses abdidit,

25 Propterea quod hæc ei præstitisset Dominus, dum ejus inter homines dedecus abolere curat.

26 Mense autem sexto missus est à Deo angelus Gabriel, in oppidum Galilææ nomine Nazaretham,

27 Ad virginem desponsam viro, qui nomen habebat Josephus, ex domo Davidis: Virginalis autem Maria nomen erat.

28 Ad eam ingressus angelus

dixit: Salve accepta, cui Dominus adest, quæque es mulierum fortunatissima.

29 At illa eo viso ejus sermone turbata, cogitabat qualis esset ea salutatio.

30 Et angelus: Ne metues, Maria: nam propitium habes Deum:

31 Ac scito te utero concepturam, parituramque filium quem Jesum nomine vocabis.

32 Is erit magnus, & Supremi filius vocabitur: eique dabit Dominus Deus solum Davidis ejus parentis,

33 Isque in Jacobæorum domum regnabit in perpetuum, nec ullus ejus regni finis erit.

34 At Maria: quo pacto fiet istud? inquit angelo: cum ego virum nesciam?

35 Et ille respondens: Te Spiritus Sanctus, inquit, invadet, & Supremi vis inumbrabit: itaque sanctus iste partus dicetur Dei Filius.

36 Et quidem Elisabetha, cognata tua, concepit & ipsa filium in senectute sua: eique jam sextus hic mensis agitur, quæ tamen sterilis dicebatur.

37 Aded nulla res est, quam Deus facere non possit.

38 Tum Maria: Ecce me Domini servam, eveniat mihi ita ut tu dixisti. Ita angelus ab ea discessit.

39 Per eos dies profecta est Maria festinanter in montana, in urbem Judææ:

40 Et ingressa domum Zachariæ, salutavit Elisabetham.

41 Atque ubi audiit Elisabetha Mariæ salutationem, exultavit infans in ejus utero: repletaque Sancto Spiritu Elisabetha.

42 Exclamavit magna voce, & inquit: Tu es mulierum felicissima: felix & istius ventris fœtus.

43 Unde autem hoc mihi, ut me mei Domini mater inviset?

44 Nam simulac tuæ salutationis vox pervenit ad meas aures, exultavit lætitiâ infans in ventre meo.

45 Beatam te, quæ credideris perfectum iri quæ tibi à Domino significata sunt.

46 Tum Maria sic fatur: Magnificat animus meus Dominum,

47 Exultatque mea mens de Deo Salvatore meo:

48 Qui spectaverit humilitatem ancillæ suæ, unde me in posterum beatam prædicatura sunt omnia secula.

49 Quoniam mihi magna fecit præpotens ille, cujus & nomen sanctum est.

50 Et clementia perennis erga reverentes eum.

51 Qui fortia patrat suo brachio, profligat eos qui animi fastu insolescunt.

52 Deturbat potentes de foliis, & humiles extollit.

53 Esurientes bonis explet, & divites inanes dimittit.

54 Subvenit Israëlitis suis clementiæ memor,

55 Quemadmodum majoribus promiserat nostris Abrahamo, & ejus futuræ posteritati.

56 Mansit autem Maria cum ea circiter menses tres: deinde domum revertit.

57 Elisabetha autem exacto ad pariendum tempore, filium genuit.

58 Et ejus vicini atque cognati, audientes quanta Dominus erga eam usus esset clementia, congratulabantur ei.

59 Octavo autem die puerum circumcisum iverunt: & eum patris ejus nomine Zachariam appellabant:

60 Sed contradixit ejus mater: Non ita, inquit, sed vocabitur Johannes.

61 Cui illi: Nullus est, inquit, in cognitione tua, qui isto nomine nuncupetur?

62 Deinde innuunt ejus patri, quid eum vellet appellari,

63 Et ille, petita tabella, scripsit, ejus nomen esse Johannem: id quod mirati sunt omnes.

64 Atque ille, aperta protinus ejus ore, soluta lingua, loqui cœpit, Dei gratias agens.

65 Metuque correpti sunt omnes eorum finitimi, ac per omnia Judææ montana dictitabantur hæc omnia:

66 Quæ quicumque audierant, in animo reponebant, cogitantes, quidnam futurus esset ille puer? Atque ei Domini manus aderat.

67 Zacharias autem pater ejus, Sancto Spiritu plenus, vaticinatus est his verbis:

68 Grates Domino Israëlitarum Deo, qui populi sui liberationem procuret,

69 Erigatque nobis cornu salutis in demo sui Davidis:

70 Quemadmodum promiserat priscorum ore sanctorum suorum vatum,

71 Quo vindicemur ab hostibus nostris, & ex omnium manu qui nos odere:

72 Ut utatur clementiâ erga majores nostros, & sui sancti fœderis recordetur:

73 Qui jurejurando promiserit Abrahamo patri nostro.

74 Daturum se nobis, ut intrepidè, ex hostium nostrarum manu liberati.

75 Ipsum coram piè justèque colamus, toto vitæ nostræ tempore.

76 Et tu puer Supremi vates vocabere: præibis enim Domino, paratum vias ejus,

77 Ad dandam salutis cognitionem ejus populo, quòd eis venia datur peccatorum.

78 Per intimam Dei nostri misericordiam, qua nos ex alto visit ortus.

79 Qui appareat iis qui in tenebris & atra nocte degunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & spiritu confirmabatur, ac in desertis agebat usque ad diem, qua Israëlitis ostenderetur.

CAPUT II.

Orbis census. Mariæ partus in stabulo: ad pastores angelus de Christo: vox cœlestis: pastores ad infantem. Mariæ cura: in circumcissione Jesus: puer Deo sistitur, fertur ex lege. Simeonis canticum, ad Mariam vaticinium. Vates Anna. Josephi reditus in Nazaretham. Pueri ingenium, virtus, ejusdem in sano dissertatio. Mariæ notique dicta. Parentum ignorantia: pueri obsequium, & profectus in boras.

PER id tempus decreto promulgatum est ab Augusto Cæsare, ut censeretur totus orbis,

2 Qui primus census habitus est Quirino prætore Syriæ.

3 Igitur cum omnes ad profutendum in suam quisque civitatem proficiscerentur,

4 Ascendit etiam Josephus ex Galilæa, ex oppido Nazarethæ, in Judæam, in Davidis oppidum

quæ Bethlema vocatur, quòd esset ipse Davidicæ domus atque familiæ:

5 Ut profiteretur urà cum Maria desponsa sibi uxore prægnante.

6 Accidit autem, ut dum illic sunt, illa, exacto ad pariendum tempore,

7 Filium suum pareret primogenitum: quem fasciis involvit, & in præsepi reclinavit, quòd eis in diversorio locus non esset.

8 Erant pastores in eadem regione excubantes, & nocturnis vigiliis ovile suum custodientes:

9 Quibus ecce Domini angelus astitit, eosque Domini splendor circumfulsit, & magno timore perterritos,

10 Sic est angelus alloquutus. Ne timere: en ego vobis enim ingentem nuncio lætitiâ, toti populo futuram,

11 Videlicet vobis hodie natum esse Servatorem, qui est Christus Dominus, in oppido Davidis:

12 Atque hoc vobis signum erit: invenietis infantem fasciis involutum, jacentem in præsepi.

13 Et repente extitit cum angelo cœlestium copiarum multitudo, Deum laudantium, & ita dicentium:

14 Gloria in supremis Deo, & in terrâ pax, erga homines benevolentia.

15 Deinde ubi ab eis discesserunt in cœlum angeli, pastores illi cohortati sunt invicem, ut Bethlehemam peterent, & viserent quid rei accidisset, quod Dominus sibi declarâset,

16 Itaque celeriter profecti, invenerunt Mariam & Josephum, & jacentem in præsepi infantem.

17 Quo viso, prædicarunt quid sibi de puero illo dictum fuisset.

18 Ac quotquot audierunt, ea mirati sunt, quæ eis à pastoribus dicta sunt.

19 Maria verò eas res omnes observabat, cum animo suo perpendens.

20 Redierunt autem pastores Deum celebrantes atque collaudantes, propter ea omnia quæ & audiverant, &, quemadmodum eis prædictum fuerat, viderant.

21 Postquam dies octo ad circumcidendum puerum completi sunt, nuncupatum ejus est nomen JESUS: quod nuncupatum fuerat ab angelo, priusquam in utero conciperetur.

22 Completis autem eorum purificationis diebus, ex lege Moïsis tulerunt eum Hierosolymam ut Domino sisterent.

23 (Quemadmodum in Domini lege scriptum est, scilicet omnem marem, qui vulvam aperuisset, Domino sacrum esse dicendum)

24 Atque munus conferrent, quemadmodum in Domini lege dictum est, par torturum aut duos pipiones.

25 Erat tum Hierosolymæ homo nomine Simeon, qui homo justus erat & religiosus, expectans Israëlitarum consolationem, & Sancto Spiritu præditus.

26 Huic fuerat Sancti Spiritus oraculo dictum, non prius esse mortem sensurum, quàm Domini Christum vidisset.

27 Is instinctu Spiritus venit in fanum, atque ubi intulerunt parentes puerum Jesum, ut de eo ex legis ritu facerent,

98 Ipse eum suis ulnis excepit, Deoque gratias egit his verbis:

29 Nunc dimittis tuum me, Domine, secundum promissionem tuam placidè:

30 Quandoquidem vidi meis oculis salutem tuam,

31 Quam omnibus expositam populis parasti:

32 Lumen gentibus patefaciendum, & tuorum Israëlitarum gloriam.

33 Mirabantur autem ejus pater atque mater, ea quæ de eo dicebantur:

34 Eisque fausta precatus Simeon ejus matrem Mariam sic affatus est: Scito hunc multorum vel casui vel resurrectioni in Israëlitis destinatum esse, & signum fore cui contradicatur.

35 Quin tuum quoque animum penetrabit gladius, ut patefiant multarum mentium cogitationes.

36 Erat autem Anna vates, Phanueli filia, ex Aseriana tribu: quæ multum ætate provecta, vixerat annos cum viro septem à virginitate suâ:

37 Eratque eadem vidua annorum circiter quatuor & octoginta, quæ ex fano non discedebat jejuniis precibusque noctes & dies Deum colens.

38 Hæc eadem hora supervenit, & Domino gratias agere, deque eo loqui cæpit omnibus, qui Hierosolymis liberationem expectabant.

39 Et illi, omnibus ex lege Domini peractis, redierunt in Galilæam in oppidum suum Nazaretham:

40 Puer vero crescebat, & spiritu confirmabatur, sapientiæque replebatur, eique aderat Dei gratia.

41 Proficiscebantur autem ejus parentes quotannis Hierosolymam festis Paschæ.

42 Igitur dum jam erat annorum duodecim, cum illi Hierosolimam ex more festorum ascendissent.

43 Diesque peregrissent, eis revertentibus remansit puer Jesus Hierosolimam.

44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum in comitatu esse rati, postquam iter unius diei fecerunt, ceperunt eum inter cognatos & familiares conquerere:

45 Eoque non invento, revertunt Hierosolimam, eum quaesitum.

46 Accidit autem ut post triduum eum in fano invenerint, inter magistros sedentem, eosque audientem ac interrogantem:

47 Stupebant autem omnes eum audientes, ejus acumen, ac responsiones.

48 Atque eo viso attoniti sunt illi, eumque sic est allocuta mater: Nate, cur nobis ita fecisti: en pater tuus & ego te dolentes quaerebamus.

49 At ille: Quorsum me quaerebatis? inquit eis. An nesciebatis, mihi agenda esse mei Patris negotia?

50 At illi, quid ille sibi dixisset, non intellexerunt.

51 Et ille cum eis descendit, venitque Nazaretham, & eis erat morigerus. Ejus autem mater eas res omnes animo observabat.

52 Et Jesus sapientia, & ætate, & gratia, tum apud Deum proficiebat, tum apud homines.

CAPUT III.

Jobannis habitatio, concio, oburgatio acerba, præcepta: bujus & Christi collatio, item baptismatum. Christi potestas. Herodis scelus. Baptiste carcer. Christi baptismus. Vox cælestis,

cum Spiritu Sancto imagine columbæ. Jesu ætas, genealogia adusque Adamum & Deum.

Anno autem imperii Tiberii Cæsaris decimo quinto, Pontio Pilato Judææ prætore, Herode Galilææ tetrarcha: Philippo ejus fratre Iturææ & Trachonitidis regionis tetrarcha, & Lysania Abylenæ tetrarcha.

2 Pontificibus Anna & Caiapha, habitus est à Deo sermo ad Johannem Zachariæ filium in solitudine:

3 Isque venit per omnem Jordanis oram, emendationis vitæ baptismum publicatum, ad peccatorum veniam.

4 Quemadmodum in vatis Esaïæ effatorum libro scriptum est dum dicit: Vox clamantis in solitudine: Præparate Domini viam rectas facite semitas ejus.

5 Omnis & vallis complebitur, & mons collisque deprimitur, & prava in recta, & asperæ viæ redigentur in planas.

6 Aspicientque mortales omnes divinam salutem.

7 Dicebat igitur hominum vulgo, qui proficiscebantur ut ab eo baptizarentur: Viperina progenies, quia vos summonuit futuram iram fugere?

8 Edite ergo dignos recta vita fructus: neu velitis apud vos sic cogitare Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis posse Deum ex his lapidibus Abrahamo suscitare natos.

9 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque omnis arbor bonum fructum non edens, excidenda, & in ignem est conjicienda.

10 Et à vulgo sic interrogatus, Quid ergo agemus?

11 Respondit eis in hunc modum: qui duas habet tunicas, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, itidem faciat.

12 Venerunt itidem publicani ut lavarentur: eique dixerunt, Magister, quid agemus?

13 Quibus ille: Nihil amplius, inquit, exigit, quàm quantum vobis præscriptum est.

14 Interrogârunt eum etiam milites his verbis: Et nos quid agemus? Quibus ille: Neminem inquit, concutite, neve calumniâmini, & vestris esse stipendiis contenti.

15 Dubitante autem populo, omnibusque de Johanne animo cogitantibus, num is esset Christus.

16 Johannes sic est omnes allocutus: [Ego quidem aquâ vos baptizo: sed adventat quidam ita me præstantior ut ego dignus non sim qui ejus calceorum solvam corrigiam: Is vos Sancto Spiritu & igne baptizabit.

17 Habet autem in manu vannum suam, areamque suam perpurgabit, & frumentum in horreum suum comportabit, paleam autem igni cremabit extincto.

18 Itâ multa etiam alia monens, populum instituebat.

19 At Herodes tetrarcha, cùm ab eo de Herodiade, sui fratris uxore, deque tot, quæ committebat, sceleribus argueretur.

20 Hoc insuper ad omnia alia adiecit, quòd Johannem in carcerem conclusit.

21 Accidit autem, ut baptizato omni populo, necnon Jesu baptizato, ac orante, aperiretur cælum,

22 Descenderetque Spiritus Sanctus corporea specie, quasi

columba, in eum, & existeret de cælo vox, dicens: Tu es meus charissimus Filius, tu mihi acceptus es.

23 Incipiebat autem Jesus annorum esse ferè triginta, Josephi (ut putabatur) filius, Elis filii,

24 Mathathi filii, Levis filii, Melchis filii, Jannæ filii, Josephi filii,

25 Mattathie filii, Amosi filii, Naumi filii, Elis filii, Naggæ filii,

26 Maathi filii, Mattathie filii, Semetis filii, Josephi filii, Judæ filii,

27 Johannæ filii, Resiæ filii, Zorobabelis filii, Salathielis filii, Neris filii,

28 Melchis filii, Addis filii, Cosami filii, Elmadami filii, Heris filii,

29 Hiesonis filii, Eliezeris filii, Joremi filii, Matthæ filii, Levis filii,

30 Simeonis filii, Judæ filii, Josephi filii, Jonami filii, Elia-cimi filii,

31 Meleæ filii, Menami filii, Mattathami filii, Nathami filii, Davidis filii,

32 Isai filii, Obedis filii, Bo-ozis filii, Salmonis filii, Naassionis filii,

33 Aminadabi filii, Arami filii, Esromi filii, Pharis filii, Judæ filii,

34 Jacobi filii, Isaci filii, Abrahami filii, Tharæ filii, Nachoris filii,

35 Saruchi filii, Ravagi filii, Phaleci filii, Hebais filii, Salæ filii,

36 Cainanis filii, Arphaxati filii, Semi filii, Noë filii, Lamechi filii,

37 Mathusalæ filii, Enochi filii, Jarethi filii, Malaleelis filii, Cainanis filii,

38 Enosi filii, Sethi filii, Adami filii, Dei filii.

CAPUT IV.

In solitudine Christus, tentatus, jejans esuriens contra diabolum. Christi in Galilæa doctrina. Nazarethæ lectio, de Jesu vaticinium. Concio, responsum Jesu de vate in patria, de Elia, & Syro, Jesu à suis evasio. Capernai concio. Dæmoniacus Simonis socrus. Dæmones de Jesu, objugati.

Jesus verò Sancto Spiritu plenus, reversus est à Jordane, & Spiritus instinctu actus in solitudinem.

2 Ac quadraginta dies tentatus est à Diabolo, per quos dies cum nihil comedisset, & eis finis tandem esuriret.

3 Dixit ei diabolus: Si Dei Filius es, jube huic lapidi ut fiat panis.

4 Cui Jesus respondens: Scriptum est, inquit, non solo pane vivere hominem, sed etiam eo omni quod ex ore Dei proficiat.

5 Tum diabolus eum in excelsum montem subduxit, & ei omnia mundi regna momento temporis ostendit.

6 Eumque sic allocutus est diabolus: Hanc ego omnem potestatem, eorumque gloriam omnem tibi dabo, nam ea mihi tradita est, ita ut cuicunque velim, eam donem.

7 Quòd si tu me coram adoraveris, erunt omnia tua.

8 Et Jesus ei respondens: Abi ex conspectu meo, Satana, inquit: Scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorato, eumque solum colito.

9 Duxit item eum Hierosolymam, & in templi pinnis collocavit, atque ita allocutus est:

Si Dei Filius es, jace teipsum hinc deorsum:

10 Nam ita scriptum est: Angelis tuis de te mandabit ut te custodiant,

11 Manibusque sustineant, ne pedibus in lapides impingas.

12 At Jesus sic ei respondit: Dictum est, Dominum Deum tuum ne tentato,

13 Et diabolus, peracta omni tentatione, ab eo discessit ad tempus.

14 Jesus verò vi spiritus rediit in Galilæum, dimanavitque ejus fama per totam regionem finitimam:

15 Et ipse docebat in eorum collegiis, ab omnibusque celebrabatur.

16 Venit autem Nazaretham, ubi fuerat educatus: & ingressus (ut erat ei mos) dei Sabbati in collegium, surrexit ad legendum.

17 Traditus est autem ei vatis Esaïæ liber: quo libro explicato, reperit locum, ubi sic scriptum erat:

18 Spiritu Domini præditus sum, quandoquidem me unxit, me ad læta pauperibus nuncianda misit, ad medicandam mentem fractis,

19 Ad edicendam captivis libertatem, & cæcis visum, ad calamitosos in libertatem emittendos, ad edicendum favorem Domini annum.

20 Deinde plicato libro, & ministro tradito, refedit: & omnium in collegio oculis in eum intentis.

21 Cæpit eis dicere: id scriptum hodie esse audientibus eis comprobatum.

22 Atque omnes de eo testabantur, & orationis gratiam mirabantur, quæ ex ejus ore manabat.

ac ita dicebant: Nonne hic est Josephi filius?

23 Et ille: Omnino (inquit eis) mihi dicetis hoc proverbium, Medice, cura teipsum. Quæ Capharnai facta audivimus, fac etiam hic in tua patria.

24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum vatem acceptum esse in sua patria.

25 Atque hoc à me certò sic habetote: Multæ viduæ erant Eliæ temporibus apud Iirælitas, cum, cælo per tres annos et sex menses clauso, extitit gravis famines per totam terram:

26 Et tamen ad earum nullam missus est Elias, sed tantum ad Sarephtham Sidonium oppidum, ad mulierem viduam:

27 Et multi erant sub Elisæo vate leprosi apud Iirælitas, & tamen nullus eorum purgatus est, sed tantum Naaman Syrus.

28 Hæc audientes omnes in collegio, ira pleni, surrexerunt,

29 Eumque ex oppido ejece-
runt, & usque ad montis cacumen (in quo constructum erat eorum oppidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.

30 At ille per medios digressus abiit.

31 Et Capharnaum Galilææ oppidum digressus docebat eos Sabbatis.

32 Atque illi ejus doctrinam stupebant, quippè cujus in oratione inesset autoritas.

33 Erat autem in collegio homo habens impuri dæmonii spiritum, qui magna voce sic exclamavit:

34 Heu, quid tibi nobiscum rei est, Jesu Nazarene? venisti perditum nos? Novi te quis sis, Sanctus Dei.

35 At Jesus eum objurgavit: Obmutesce, inquit, & ex isto

exi. Tum dæmonium, illo in medium prostrato, exivit ex eo nihilque læsit eum.

36 Qua re attoniti omnes, inter sese hunc in modum colloqui: Quæ est hæc oratio, quod cum autoritate potentiaque spiritibus immundis ita imperat, ut exeant?

37 Atque ejus fama in omnia finitimæ regionis loca dimanabat.

38 Digressus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis focus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogârunt.

39 Et ille supra eam affans, febrem objurgavit, & febris eam reliquit: atque illa continuo surrexit, eisque ministrare cœpit.

40 Occidente autem sole, omnes, quicunque variis morbis ægrotos habebant, eos ad eum adducebant, & eos ille, impositis unicuique manibus, sanavit.

41 Exhibant etiam ex multis dæmonia, ita clamantia: Tu es Christus Dei Filius. Sed objurgans ille, non sinebat ea dicere, se scire eum esse Christum.

42 Deinde orta die, digressus, concessit in desertum locum: eumque vulgò quærentes homines ad eum venerunt, eumque ne ab ipsis discederet retinebant.

43 At ille eis dixit oportere se aliis quoque civitatibus nunciare. Dei regnum: ad id enim se esse missum.

44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

C A P U T V.

Christus è navi docens. Piscium præda. Piscatores Jesu secutores. Leprosus ad sanum, Jesus orans. Per tegulas paralyticum.

valyticus, Jesus in noxas, & morbum, Levi vocatio. Pravi Jesus conviva. Pharisei confutati. Christi munus. Collationes, agrorum, nuptiarum, vestis, vini.

CUM autem hominum turba divini sermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum astanti,

2 Conspicatus duo navigia ad lacum stantia (de quibus degressi piscatores retia lavabant) conscendit navigiorum alterum, quod Simonis erat :

3 Eumque monuit ut paulum à terra summovertet, reseditque, & hominum turbam ex navigio docere cepit.

4 Deinde facto loquendi fine, Simoni iussit ut in altum subduceret, utque sua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon respondit : Præceptor, tametsi totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem concluserunt, ut disrumperetur eorum rete.

7 Itaque sociis innuerunt, qui in altero erant navigio, ut se adiutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem adedò repleverunt, ut ea summergerentur.

8 Eo viso, Simon Petrus ad ejus genua se abjecit, &, Discede à me, inquit, nam ego nocens homo sum, Domine.

9 Erat enim stupore correptus tum ipse tum omnes ejus comites, ob piscium quam ceperant prædam. Similiter & Jacobus ac Johannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni socii.

10 At Jesus Simoni dixit : Ne metue, deinceps homines capies.

11 Deinde illi, deductis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

12 Cum esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra scatus, qui viso Jesu pronus accidit, eumque sic oravit : Domine, si vis, potes me purgare :

13 Et ille porrecta manu eum tetigit, &, Volo, inquit, purgator : & protinus ab eo lepra discessit.

14 Ille autem ei præcepit ne cui diceret : sed i ostensum te sacerdoti, & ob tui purgationem libato quod præcepit Moses, ut sit eis testimonio.

15 Increbescente autem sermone de eo, ingens eod eum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo a suis morbis sanarentur.

16 Ipse verò in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

17 Quodam autem die cum doceret, assidentibus Phariseis ac legisperitis, qui passim ex Galilææ & Judææ vicis & ab Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

18 Viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat fideratus, eumque conabantur introferre, & ei proponere.

19 Cumque non invenirent quâ eum introferrent propter turbam, consenso lecto, per tegulas eum unâ cum lectulo, in medium demiserunt ante Jesum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei : Homo, ignoscuntur tibi tua peccata.

21 At scribæ & Pharisei ceperunt hunc in modum cogitare : Quis est hîc, qui tam impia loquatur ? Quis ignoscere peccata potest, nisi solus Deus ?

22 Et

22 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis?

23 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua, an dicere, Surge et ambula?

24 Atqui ut intelligatis potestatem habere Filium hominis in terra ignoscendi peccata: Tibi dico (inquit fiderato) surge, & sublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuò in eorum conspectu surrexit: & eo in quo jacebat, lectulo sublato abiit domum suam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque repleti, dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

27 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei: Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus, surrexit eumque secutus est.

29 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi suæ: ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret,

30 Fremebant Scribæ & Pharisei contra ejus discipulos, hujusmodi verbis: Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem sumitis?

31 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Non egent valentes medico, sed quibus malè est.

32 Non veni vocatum insonites sed fontes ad frugem.

33 Illi vero sic ei dixerunt: Quis sit ut Johannis discipuli crebro jejurent, ac precibus utantur, itidem & Phariseorum? tui verò epulentur atque potent?

34 Quibus ille: Potestisne efficere, inquit, ut qui nuptias celebrant, donec eis sponsus adest, jejurent?

35 Sed venit tempus, cum sponso privabuntur, atque eo quidem tempore jejunabunt.

36 Dicebat autem eis hanc collationem: Nemo novæ vestis pittacium adhibet veteri vesti: alioquin & novam scinderet, nec veteri quadraret ex nova pittacium.

37 Neque quisquam condit vinum novum in utres veteres: alioquin rumperet vinum novum utres, & ipsum efflueret, & utres perirent.

38 Sed vinum novum in novos utres condendum est: ita fit ut ambo conserventur.

39 Neque verò quisquam potato vetere, protinus vult novum; dicit enim vetus esse melius.

C A P U T VI.

De spicis refutati Pharisei. Tabida manus. In Christum insidæ, is pernox orans; xii. Apost. Beati qui. Qui miseri. Amandus hostis, plagæ, vis, furta, lex naturæ, mutuum. Clementia, Temerarium judicium: largitas. Cæci cadentes, fistula, trabs. Arbor varia. Varius ædificator.

Accidit autem, ut cum Sabbato secundo primo iter per fata faceret, vellerent ejus discipuli spicas, manibusque confricatas comederent.

2 Quibus Phariseorum quidam sic dixerunt: Cur facitis quod Sabbatis facere non licet?

3 At Jesus eis respondens: Illudne non legis, inquit, quod fecerit David cum esuriret ipse & ejus comites?

4 Ut in Dei ædem ingressus, appo-

appositos panes sumpsit, comederitque, & suis dedit comitibus: quibus tamen vesci non licet, nisi solis sacerdotibus.

5 Dominus est Filius hominis (inquit eis) etiam Sabbati.

6 Accidit autem etiam alio Sabbato, ut in collegium ingressus doceret: ubi cum homo esset dextera manu tabida,

7 Observabant eum Scribæ & Pharisei, an in Sabbato curaret, ut crimen adversus eum invenirent.

8 At ille eorum cognitiones intelligens, dixit homini siccam habenti manum: Surge, & sta in medio. Cumque ille surrexisset & staret,

9 Dixit Jesus illis: Interrogabo vos, utrum Sabbatis benedicere liceat, an malefacere: vitam servare, an perdere?

10 Deinde omnes illos circum intuitus, dixit homini: Porrige manum tuam. Quod postquam ille fecit, reddita est ejus manus tam sana, quam erat altera.

11 At illi furoris pleni, colloqui inter sese, quid Jesu facerent.

12 Per eos autem dies profectus est in montem ad orandum & pernox oravit.

13 Deinde orto die discipulos suos convocavit, ex eisque duodecim elegit quos etiam Apostolos nominavit:

14 Simonem, quem etiam Petrum nominavit, & Andream ejus fratrem: Jacobum & Johannem: Philippum & Bartholomæum:

15 Matthæum & Thomam: Jacobum Alphæi filium, & Simonem nomine Zelotam:

16 Judam Jacobi fratrem, &

Judam Iscariotam, eum qui fuit proditor.

17 Cum his degressus, stetit in campestri loco, necnon ejus discipulorum grex, & ingens hominum multitudo, ex omni Judæa, & Hierosolyma, & Tyria Sidoniaque ora, qui venerant ut eum audirent, & à suis morbis curarentur:

18 Item qui ab impuris spiritibus vexabantur. Atque illi sanabantur.

19 Eumque vulgus omne tangere conabatur: siquidem vis ab eo proficiscebatur, quæ sanabat omnes.

20 Atque ille, coniectis in discipulos oculos, sic dicere: Beati pauperes: nam vestrum est Dei regnum.

21 Beati qui nunc esuritis: nam saturabimini. Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.

22 Beati eritis, cum vos oderint homines, & separabunt, & conviciabuntur, vestrumque nomen tanquam malum propter filium hominis abjicient.

23 Gaudete tum, & exultate: scitote enim, grandem vobis esse mercedem in cælis. Eodem enim modo faciebant vatibus majores eorum.

24 Verum vae vobis divitibus: siquidem jam habetis vestrum solatium.

25 Vae vobis qui pleni estis: nam esurietis. Vae vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis, atque plorabitis.

26 Vae vobis cum vobis bene dicunt omnes homines: idem enim faciebant falsis vatibus majores eorum.

27 Sed vobis hoc dico, auditores: amate inimicos vestros, benefacite eis qui vos odere.

28 Bene precamini his qui

vobis imprecantur, & pro eis orate qui vos afficiunt injuriâ.

29 Ferienti tibi malam, præbe etiam alteram: & auferentem tuum pallium, ne à tunica quidem prohibe.

30 Quin omnibus à te petentibus dato, & ab auferente tua ne repete:

31 Ac quemadmodum vultis ut vobis alii faciant, ita & vos eis facitote.

32 Quòd si vestros amatores amatis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi suos amatores ament.

33 Item, si iis benefacitis qui vobis benefaciunt, quæ vobis gratia debetur? cùm vel improbi idem faciant.

34 Et si iis commodatis, à quibus vos mutuū beneficium speratis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi commodent improbis, ut paria recipiant.

35 Enimvero amate vestros inimicos, & benefacite & commodate, nihil inde sperantes: & vobis merces erit grandis, eritisque Supremi filii, qui sit erga ingratos ac malos benignus.

36 Este igitur misericordes, ut vester etiam Pater est misericors.

37 Ne judicate, & non iudicabimini: ne damnate, & non damnabimini. Remittite & vobis remittetur:

38 Donate, & vobis donabitur: vobis mensura bona, conferata, concussa, ac superfluens in sinum donabitur: eadem enim mensurâ quâ metiemini, remetietur vobis.

39 Dicebat autem eis similitudinem: Potestne cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: quin præclare cum quoque agitur, si eadem conditione est quâ ejus magister.

41 Quid autem cernis festucam in tui fratris oculo, & trabem in tuo ipsius oculo non animadvertis?

42 Aut quî potes dicere fratri tuo: Frater, sine ut extraham festucam, quæ est in oculo tuo: ipse trabem, quæ in oculo tuo est, non cernens? Histrion, extrahe prius trabem ex oculo tuo, tum demum cernes ut festucam extrahas, quæ est in tui fratris oculo.

43 Nulla enim nec bona arbor est, quæ tetrum ferat fructum: nec arbor mala, quæ bonum ferat fructum.

44 Nam ex suo quæque fructu arbor cognoscitur. Non enim ex spinis colliguntur ficus, nec ex tubo vindemiatur uva.

45 Vir bonus ex bona sui cordis cella bonum profert: itemque vir malus ex mala sui cordis cella malum profert: utpote cùm ex ejus cordis redundantia loquatur ejus os.

46 Quid verò me vocatis, Domine, Domine, cùm quæ ego dico non faciatis.

47 Quisquis ad me venit, meaque dicta & audit & exequitur, demonstrabo vobis cui sit similis.

48 Est similis homini domum construenti, qui altè fodit, & fundamentum in petra jacit. Deinde si accidit inundatio, quamvis torrens in domum illam impingat, eam tamen convellere nequit, quippe in petra fundatam.

49 Qui verò audit, nec exequitur, similis est homini qui domum in terra sine fundamento

construxit, in quam domum si-
torrens irruit, ea protinus cor-
ruit, & ingentem trahit rui-
nam.

CAPUT VII.

Centurionis modestia, fides, laus.

*Servi sanitas. Filius viduæ re-
divivus. Legatis à Johanne re-
sponsum: hujus laudes. Judæi
puerorum similes. Mulieris un-
guentum ad mensam Pharisæi:
hujus confutatio. Creditores duo.
Collatio Simonis ac sœminæ: i-
stius fides.*

POSTquam omnem orationem
suam audiente populo ab-
solvit, ingressus est Capharna-
um.

2. Cujusdam autem centurionis
servus adeò graviter laborabat,
ut jamjam obiturus esset, quem
servum ille in pretio habebat.

3 Itaque audiens de Jesu, mi-
sit ad eum Judæorum senatores
oratum, ut suum servum sana-
tum veniret.

4 Et illi Jesum aggressi sedulo
rogant, ita dicentes: Dignus est
cui tu id præstes:

5 Amat enim gentem nos-
tram, idemque nobis collegium
construxit.

6 Jesus verò cum eis profe-
ctus est. Cùmque jam domo
non procul abesset, centurio,
missis ad eum amicis, sic monuit:
Domine, ne labora: non enim
sum dignus cujus tu tectum
subeas:

7 Ideoque mihi ipsi ad te
veniendum non putavi. Sed
jube verbo, & sanabitur puer
meus.

8 Nam ego quoque, qui homo
sum alterius potestati subiectus,
& militibus præsum, si cui dico
vade, vadit: alii, si veni, venit:
si servo meo, fac hoc, facit.

9 Hic auditis, Jesus miratus

est eum: & conversus, sequenti
hominum multitudini dixit: Sci-
tote me ne in Israëlitis quidem
tantam invenisse fidem.

10 Igitur domum reversi qui
fuerant missi, ægrotum servum
invenere sanum.

11 Accidit postridie ut pro-
ficisceretur in oppidum nomine
Naim, comitantibus eum fre-
quentibus ejus discipulis, & in-
genti hominum turba.

12 Atque ut oppidi portæ ap-
propinquavit, ecce efferebatur
mortuus, unicus matri filius, ei-
que viduæ, comitanti eam fre-
quente oppidanorum turba.

13 Ea visa, miseratus eam
Dominus, dixit ei: Ne plora.

14 Deinde in feretrum acces-
sit, & id tetigit, cùmque resti-
tissent qui portabant dixit:
Adolescens, inquam tibi sur-
ge.

15 Tum mortuus sedit, lo-
quique cœpit: atque ille eum
matri suæ tradidit.

16 Inde omnes metu cor-
repti, Deum collaudare, dicentes,
magnum apud ipsos ortum esse
vatem, Deumque suorum curam
habere.

17 Atque is sermo de eo to-
tam Judæam finitimamque re-
gionem pervasit.

18 Hæc omnia Johanni sui
discipuli nunciârunt:

19 Et Johannes advocatos duos
quosdam suorum discipulorum,
misit ad Jesum qui ita dicerent:
Tunc is es qui venturus est: an
aliu[m] expectemus?

20 Igitur homines Jesum ag-
gressi, dixerunt: Johannes Bap-
tista nos ad te misit, ut ita di-
ceremus, Tunc is es qui venturus
est? an aliu[m] expectemus?

21 At Jesus eadem hora mul-
tos à morbis miserisq[ue], &
malis

malis spiritibus curavit multos-
que cæcos visu donavit.

22 Deinde illis in hæc verba
respondit : Ite renunciatum Jo-
hanni quæ videritis ac audive-
ritis : cæci cernunt, claudi gra-
diuntur, leprosi pergantur surdi
audiunt, mortui resurgunt, pau-
peres evangelium docentur,

23 Et beatus est qui in me
non offenderit.

24 Deinde, digressis Johan-
nis nunciis, cæpit ad vulgus ho-
minum ita dicere de Johanne :
ad quod spectandum profecti es-
tis in solitudinem ? arundinem
vento agitatam ?

25 Sed quid spectatum pro-
fecti estis ? hominem mollibus
indutum vestibus : At qui splen-
dido vestitu & deliciis utuntur,
degunt in regiis.

26 Sed ad quid videndum
profecti estis ? Vatem ? Imò ve-
rò, inquam vobis, etiam plus
quam vatem.

27 Is est de quo scriptum est :
Ego tibi meum præmissurus sum
nuncium, qui viam præparet.

28 Hoc enim vobis dico :
Major in mulierum progenie
vates Johanne Baptista nullus
est : & tamen qui in Dei regno
minimus est, major est eo.

29 Hoc audito, populus om-
nis & publicani Deum collau-
dârunt, Johannis baptismo
baptizati.

30 At Pharisei & legisperiti,
Dei consilium (quantum in se
fuit) resciderunt, ab illo non
baptizati.

31 Et Dominus : Cui igitur
rei, inquit, hujus nationis ho-
mines comparabo, & cui sunt
similes ?

32 Similes sunt, ut cùm pueri
in foro manentes, alii ad alios
manentes in hunc modum : Nos

vobis fistula cecinimus, & non
saltâstis ; vobis luximus, & non
plorâstis.

33 Venit enim Johannes Bap-
tista qui nec panem comedit,
nec vinum bibit : & dicitis eum
habere dæmonium.

34 Venit Filius hominis, qui
& comedit & bibit : & dicitis
hominem esse edacem, vinosum-
que, & publicanorum & impro-
borum amicum :

35 Ita suis omnibus aliena est
sapientia.

36 Rogavit autem eum Pha-
riseorum quidam, ut secum epu-
laretur ; itaque ille in Pharisei
domum ingressus accubuit.

37 Tum mulier quædam in
urbe, eaque impudica, quòd eum
in Pharisei ædibus epulari intel-
lexerat, unguenti alabastrum fe-
rens,

38 Ei à tergo flens astitit ad
pedes, cæpitque ejus pedes lacry-
mis rigare, & capitis sui capillis
abstergere, ac deosculari, & un-
guento ungere.

39 Quo viso Phariseus qui
eum invitaverat, sic apud se
cogitavit : Hic si vates esset, cog-
nosceret quæ qualisque femina
sit, quæ eum attrectat : est enim
impudica.

40 At Jesus sic eum contra
allocutus est : Simon, habeo
quod tibi dicam. Cui ille, Dic,
magister, inquit.

41 Duo debitores erant cui-
dam creditori, quorum alter quin-
gentos debebat denarios, alter
quinguenta.

42 Il quoniam solvendo non
erant, ille utrique condonavit.
Dic igitur, uter eorum plus eum
amabit ?

43 Cui Simon respondens : Is
opinor, inquit, cui plus condo-
navit. Et ille : Rectè judicas.

44 Deinde ad feminam conversus: Vides hanc feminam? inquit Simoni. Tu mihi domum tuam ingresso, ne aquam quidem ad lavandos pedes meos dedisti: at ea pedes meos & lacrymis rigavit, & sui capitis capillis extersit.

45 Tu mihi osculum non dedisti: ea verò, ex quo sum ingressus, mihi pedes deosculari non destitit.

46 Tu nec oleo mihi caput unxisti: at ea unguento mihi pedes etiam unxit.

47 Quamobrem sic habeto, ei ejus peccata, quæ multa sunt, ignosci, quoniam multum amavit. Cui verò paulum ignoscitur, paulum amat.

48 Ignoscuntur tibi peccata, inquit ei.

49 At convivæ apud sese cogitare cœperunt, quisnam is esset qui etiam peccata ignosceret?

50 Et ille ad mulierem: Tua te fides servavit, inquit: abi salva.

CAPUT VII.

Seminis varia sors, explicatio.

Candelæ in domo. Christi proximi.

Procella, Christi quietes. Pa-

vor suorum. Tranquillitas. Le-

gio in porcos. Gadareni contra

Jesum. Profluvium diuturnum.

Jairi filia redi-viva.

Deinceps vadebat oppidatim & pagatim prædicans, Dei que regnum nuncians, comitantibus eum duodecim.

2 Et quibusdam feminis, quæ fuerant à malis spiritibus morbi, que curatæ: Maria nomine Magdalena, ex qua septem exierant dæmonia.

3 Et Johanna Chæzæ uxore, procuratoris Herodis, & Susanna aliisque multis, quæ ei de suis facultatibus ministrabant.

4 Confluente autem ingenti multitudine & hominibus passim ex oppidis eum adeuntibus, sic per similitudinem locutus est:

5 Ivit sator quidam satum suum semen, quo ferente, aliud cecidit apud viam, idque conculcatum est, & ab aëriis volucris comestum.

6 Alium in petram cecidit, idque exortum aruit, quod humorem non haberet.

7 Item aliud cecidit inter spinas, idque enatæ simul spinæ suffocârunt.

8 Aliud cecidit in bonam terram, & enatum edidit fructum cum centesimo. Hæc dicens clamabat: Qui aures habet, quibus audire possit, audiat.

9 Interrogârunt autem eum sui discipuli, quænam esset ea similitudo?

10 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, divini regni arcana cognoscere: cum cæteris verò per similitudines agitur, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc similitudo, Semen est divinus sermo.

12 Qui apud viam, ii sunt, qui audiunt, deinde venit Diabolus, qui sermonem ex eorum animis aufert, ne credant, atque ita salvi fiant.

13 Qui verò in petra, ii sunt, qui dum audiunt, cum læticia accipiunt illi quidem sermonem, sed radicem non habet, itaque credunt ad tempus, & periculorum tempore desciunt.

14 Quod verò in spinas cecidit, ii sunt, qui ubi audiverunt, eo veniunt ut curis & divitiis vitæ, que voluptatibus suffocentur, neque fructum perferant.

15 Quod verò in bona terra, ii sunt, qui probo & bono animo

E

audium

auditum, verbum retinent, & fructum cum patientia ferunt.

16 Nemo vero accensam à se candelam operit aliquo vase, sub lectore ponit, sed candelabro imponit, ut ingredientibus lumen aspiciant.

17 Nihil enim tam tectum est, quod non sit perspicuum futurum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum, & in apertum venturum.

18 Videte igitur quomodo audiat: nam qui habet, ei dabitur: qui vero non habet, ei id etiam quod videtur habere, eripietur.

19 Venerunt autem ad eum ejus mater & fratres, qui cum præ turba cum eo congregari non possent.

20 Et ei à quibusdam nuntiatum esset, ejus matrem & fratres foris adesse, eum videre volentes,

21 Ille sic eis respondit: Mea mater meique fratres ii sunt, qui Dei sermonem audiunt & obeunt.

22 Quodam autem die descendit ipse cum suis discipulis navem, eisque jussit ut lacum trajicerent.

23 Postquam autem solverunt, navigantibus eis ipse obdormivit: & tanta venti procella in lacum delapsa est, ut illi complerentur, ac periclitarentur.

24 Itaque eum adorti excitaverunt dicentes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille surrexit, ventumque & aquæ fluctus objugavit: atque illa, pacata sunt, & facta tranquillitas.

25 Deinde eos sic alloquitur: Ubi est vestra fiducia? At illi territi, mirati sunt, sic inter sese dicentes, Quisnam hic est qui

& ventis & aquæ sic imperet ut ei obediant?

26 Navigaverunt autem in agrum Gadarenorum, qui contra Galilæam est:

27 Atque ei in terram egresso occurrit vir quidam ex urbe, qui dæmonia longo jam tempore habebat, nec vestem induebat, nec domi manebat, sed in monumentis.

28 Is, viso Jesu, exclamavit, eumque accidit, & magna voce dixit: Quid tibi mecum est, Jesu supremi Dei Fili? oro te ne me torquas.

29 Jussit enim impuro spiritui, ut ex homine exiret. Nam longo tempore eum ita correptum habebat, ut licet catenis compedibusque victus custodiretur, ruptis vinculis ageretur à dæmone in desertum.

30 Interrogavit autem eum Jesus, quoddam ei nomen esset? Cui ille respondit, Legio: siquidem multa dæmonia in eum intraverant:

31 Eaque illum rogabant, ne sibi imperaret ut in tartara abirent.

32 Erat illic numerosus porcorum grex, in monte pascentium: itaque dæmonia eam orabant ut sibi in illos intrare permitteret.

33 Ac illo permitente, egressa ex homine dæmonia ingressa sunt in porcos: atque grex per præceptum delatus in lacum suffocatus est.

34 Hac re visa, subulci fugerunt, idque in oppido & per rura nuntiaverunt.

35 Et homines, videndæ rei causa egressi, venerunt ad Jesum: & sedentem ad Jesu pedes hominem, ex quo exierant dæmonia, vestitum & sanæ mentis nacti, timuerunt.

36 Cumque

36 Cùmque eis exposuissent qui viderant quo pacto sanatus fuisset furiosus,

37 Rogavit eum omnis finitimæ Gadarenorum regionis multitudo, ut ab ipsis decederet, quoniam magno metu tenebantur. Itaque ille, conscensa navi, reversus est.

38 Et eum quidem orabat ille vir, ex quo exierant dæmonia, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, ita dicens,

39 Revertere domum tuam, & quæ tibi fecerit Deus narrato. Itaque ille discessit, & toto oppido quid sibi Jesus fecisset divulgavit.

40 Jesum autem reversum vulgo homines exceperunt: nam eum omnes expectabant.

41 Interea venit vir quidam nomine Jairus, qui collegii magister erat. Is Jesu ad pedes accidit eumque rogavit ut domum suam ingrederetur.

42 Erat enim ei unica filia, annorum circiter duodecim, quæ moriebatur.

43 Ac Jesu vadente, & turba eum suffocante, mulier quædam sanguinis profluvio jam à duodecim annis laborans (quæ quidem consumptis in medicos suis omnibus facultatibus, à nullo curari potuerat,)

44 Accessit à tergo, ejusque togæ limbum tetigit, & statim cohibitum est ejus sanguinis profluvium.

45 Tum Jesus: Quis me tetigit? inquit. Cùm omnes negarent, dixit Petrus, & qui cum eo erant: Præceptor, te turba angit atque premit, & quæris quis te tetigerit?

46 At Jesus: Tetigit aliquis me, inquit: sensi enim exire ex me vim,

47 Tum mulier, sese non latuisse videns, tremebunda venit, eumque accidit, & quam ob causam eum tetigisset, ei in totius populi præsentia exposuit, utque confestim fuisset sanata.

48 Et ille sic ei dixit: Bonæ animo, filia, tua te fiducia servavit, abi salva.

49 Adhuc eo loquente, venit à collegii magistro quidam, qui ei filiam mortuam esse dixit, nec esse quod magistro negotium faceretur.

50 Quo audito, Jesus sic eum alloentus est: Ne metue: tantum crede, & sanabitur.

51 Deinde ubi domum venit, non fuit quenquam ingredi, nisi Petrum & Jacobum, & Johannem, & puellæ patrem atque matrem.

52 Cùmque omnes eam plangentes deplorarent, ille eos plorare vetuit: non enim mortuam esse, sed dormire.

53 At illi eum deridebant, scientes esse mortuam.

54 Ipse verò, ejectis foras omnibus, ejusque prehensa manu, sic clamavit: Puella, surge.

55 Atque illa, reverso ejus spiritu, protinus surrexit, & ille ei cibum dari iussit.

56 Attoniti sunt autem ejus parentes, & ille eis, ne cui rem dicerent, præcepit.

CAPUT IX.

Apost. potestas, egestas, institutio, facta. Herodis trepidi de Jesu cupido. Quinque Panes, pisces duo, canistra xii, rumor de Jesu, suorum sententia. Prædictum supplicium, & resurrectio. Crux piorum, & lucrum. Aliqui superstites. Jesu transformatio, cum Elia & Mose. Discipulorum sopor. Imprudentia. Vox è nube.

*Dæmon per discipulos non pulsus
Qui maximus piorum. Qui à
Jesu sint discipuli. In Samari-
tanos diritas. Christi inopia.
Mortuus qui curet. Qui ad cœ-
lum ineptus.*

Convocatis autem duodecim dedit eis vim atque potestatem in omnia dæmonia, sanandique morbos :

2 Eosque ad Dei regnum publicandum, & ægrotos sanandos dimisit.

3 Eisque dixit : Nihil in viam tollite, neque baculum, neque peram, neque panem, neque argentum, neque binas tunicas habetote.

4 Ac in quacunque domum intraveritis, ibi manetote, & indidem exitote.

5 Quòd si qui vos non admitterint, exite ex illa urbe & pulverem etiam ex vestris pedibus excutite, quòd sit adversus eos testimonio.

6 Igitur illi digressi vicos obibant, ubique Evangelium docentes, & morbos curantes.

7 Cùm audivisset autem Herodes tetrarcha, quàm multa ab eo fierent, dubitabat quòd dicebatur à quibusdam, Johannem ex mortuis surrexisse.

8 A nonnullis item Eliam extitisse : ab aliis autem, aliquem veterum vatum revixisse.

9 Dicebat autem Herodes : Johanni ego caput præcidi, sed quis est hic, de quo ego talia audio ? eumque videre cupiebat.

10 Reversi autem Apostoli, narrârunt ei quæ fecerant. Et ille assumptis eis, secessit seorsum in desertum locum, urbis vocatæ Bethsaïda.

11 Quo cognito, vulgus hominum eum secutum est, quos ille excepit, eisque de Dei regno

loquebatur, & curationis egentes sanabat.

12 Ut autem inclinare dies cæpit, duodecim eum hujusmodi verbis aggressi sunt : Dimitte hanc hominum multitudinem, ut in finitimos vicos & rura profecti diversentur, & cibaria inveniant : nam hic in deserto loco sumus.

13 At ille : Præbete vos eis cibum, inquit illis. Cui illi : Non sunt nobis, inquiunt, plures quàm quinque panes, & duo pisces : nisi fortè eamus emptum ad omnem hunc populum cibaria.

14 Erant enim viri circiter quinquies mille. Tum ille suis discipulis jussit ut curarent, ut illi per quinquagenarios ordines discumberent.

15 Quòd postquam illi fecerunt, & ut omnes discumberent, curârunt,

16 Ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus, in cœlum intuitus, eos (super eis fausta precatione usus) fregit, & discipulis multitudini apponendos dedit :

17 Comederuntque omnes ad satietatem, & sublatum est quod eis fragmentorum superfuit, canistra duodecim.

18 Cùm autem seorsum orandi gratiâ esset, & unâ cum eo adestent discipuli, interrogavit eos his verbis : Quem me vulgo esse dicunt ?

19 Cui illi respondent, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem veterum revixisse.

20 At ille : Vos verò, inquit eis, quem me esse dicitis ? Et Petrus sic ei respondit, Christum Deir

21 Ille verò eis interminatus est, præcepitque ne cui id dicerent.

22 Dixitque oportere Filium hominis multa pati, & a senatoribus pontificibusque & scribis improbari, ac interfici, & tertio die resurgere.

23 Dicebat autem ad omnes: Si quis possit me venire vult, abneget ipse se, tollatque suam crucem quotidie, & me sequatur.

24 Nam qui volet animam suam servare, perdet eam: qui verò animam suam mea causa perdet, is eam servabit.

25 Quid enim prodest homini, vel totum lucrari mundum, si seipsum perdat, aut si jacturam faciat?

26 Quem enim mei meorumque doctorum puduerit, hujus pudebit Filium hominis cum in sua & Patris sanctorumque angelorum gloria venerit.

27 Hoc autem vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hîc adsunt, qui non ante sentient mortem, quam Dei regnum videant.

28 Deinde octo ferè diebus post hæc dicta, assumpto Petro, & Johanne, & Jacobo, montem ascendit precandi gratiâ.

29 Atque eo precante, facta est ejus vultus species alia, ejusque vestitus candore fulgurans.

30 Et ecce viri duo cum eo colloquebantur, qui quidem erant Moses & Elias.

31 Qui cum splendore conspecti, dicebant ejus exitum, quo perfuncturus erat Hierosolyma.

32 Petrus verò & ejus comites somno gravati, postquam experrecti sunt, viderunt ejus splendorem, quosque qui apud eum aderant viros.

33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit Petrus Jesu: Præceptor, bonum est hic esse nos: faciamus tria tabernacula, tibi

unum, Mose unum, & Eliæ unum.

34 Hæc eo loquente, & quid diceret nesciente, extitit nubes quæ illos obumbravit. Quibus in nubem ingressis, cum hi terri essent,

35 Extitit ex nube vox, dicens: Hic est Filius meus charissimus: hunc audite.

36 Interea dum extitit vox, repertus est Jesus solus. Atque illi tacuerunt, neque cuiquam per eos dies quicquam eorum quæ viderat indicârunt.

37 Postridie eis de monte digressis, occurrit ei ingens hominum multitudo.

38 Et ecce vir quidam ex turba sic exclamavit Magister, quæso te, respice meum filium qui mihi unicus est:

39 Quem simulac corripuit spiritus, clamat, eumque ille spumas agentem lacerat, & vix ab eo discedit, eum dilanians.

40 Discipulos quidem tuos coravi ut eum ejicerent: sed non potuerunt.

41 At Jesus respondens: O diffidens, inquit, perversaque natio, quandiu apud vos ero? vosque feram? adduc tuum huc filium.

42 Jam illo accedente, convulsit & laceravit eum dæmonium. Sed Jesus impurum spiritum objurgavit, puerumque sanavit, & ejus patri reddidit, omnibus tanta Dei majestate attonitis.

43 Cunctis autem tam multa, quæ fecerat, mirantibus, sic est discipulos suos allocutus:

44 Conjicite vos in aures vestras hæc verba: Tradendus est Filius hominis in hominum manus.

45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis ita tectum erat,

erat, ut id non sentirent: sed eum de eo dicto interrogare formidabant.

46 Venerunt autem in cogitationem, quis esset eorum maximus:

47 Et Jesus intelligens eorum animi cogitationem, prehenso puero & apud se statuto, sic ad eos verba fecit:

48 Qui puerum hunc meo nomine accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit: nam vestrum minimus quisque, maximus erit.

49 Tum Johannes sic eum allocutus est: Præceptor, vidimus quendam nomine tuo ejicientem dæmonia, & eum prohibuimus, quoniam non comitatur nos.

50 Cui Jesus: Ne prohibete, inquit, qui enim contra nos non est, à nobis est.

51 Cum autem compleretur ejus assumptionis dies, ipse ita composito vultu, ut Hierosolymam ire videretur.

52 Præmisit ante se nuncios, qui profecti intrârunt in Samaritanorum vicum, ut ei diversorium pararent.

53 Sed illi eum non admiserunt, quoniam ire se Hierosolymam præ se ferebat.

54 Quo viso, ejus discipuli Jacobus & Johannes dixerunt: Domine, vis jubeamus ignem de cælo descendere, qui eos conficiat, ut & fecit Elias?

55 At Jesus conversus, eos objurgavit: Nescitis, inquit cuiusmodi spiritus filii sitis vos.

56 Nam Filius heminis hominum vitas non perditum. venit, sed servatum. Ita in alium vicum profecti sunt.

57 Vadentibus autem eis in va, dixit ei quidem, Sequar te quocunque iveris, Domine.

58 Cui Jesus: Vulpes habent antra, inquit, aëreæ volucres nidos: at Filius hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Item alteri dixit: Sequere me. Et ille, Domine, inquit: permitte mihi ut eam prius sepultum meum patrem.

60 At Jesus: (Sine inquit ei) mortuos sepelire mortuos suos: tu verò i annunciatum Dei regnum.

61 Item cum alius dixisset: Sequar te Domine, sed prius permitte mihi valedicere meis domesticis.

62 Dixit ei Jesus: Nemo qui aratro admota manu respicit in tergum, aptus est ad Dei regnum.

C A P U T X.

Discipuli lxxii, bini missi. Multa messis. Apostolorum calamitas, inopia. Eduliorum potestas, Minæ in Chorazin, & Bethsai-dam, & Capharnaum. Reversi discipuli. Dæmon at fulgur. Piorum gaudia vera. Responso ad Furiss. Historia de vulnerato à latronibus, qui proximus. Martha, & Maria ad pedes Jesu.

Postea constituit Dominus etiam alios septuaginta (L.) duos (G.) eosque binos ante se præmisit in omnes urbes & loca quo ipse venturus erat.

2 Atque eos sic lassatus est: Messis quidem multa est sed operarii pauci: quocirca rogate messis dominum, ut operarios emittat in messem suam.

3 Vadite, en ego mitto vos tanquam agnos inter lupos.

4 Ne ferte crumenam, nec peram, neque calceos, neve quencquam in via salutaveritis.

5 In quamcunque autem domum intrabitis, primum dicite: Salveat hæc domus.

6 Et si quidem erit ibi aliquis salute dignus, requiescet in eo vestra salus: sin minus ad vos revertetur.

7 Atque in eadem domo manetote comedentes & bibentes quæ eis suppetent: nam dignus est operarius mercede sua. Ne migratote ex domo in domum:

8 Et in quamcunque urbem intraveritis, admissique fueritis, vescimini iis quæ vobis apponentur

9 Et qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eisque ad eos Dei regnum venisse dicitote.

10 In quam verò urbem ingressi, nec admissi fueritis, exitote in ejus fora, & ita dicitote,

11 Etiam pulverem, qui nobis ex orbe vestra adhæsit, vobis abstergimus. Cæterum scitote, ad vos divinum venisse regnum.

12 Sic habetote, cum Sodomis in illa die lenius actum iri, quam cum illa urbe.

13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethsaida: nam si Tyri & Sidone facta forent miracula, quæ facta sunt in vobis, jampridem in centone & pulvere degentes rediissent ad frugem.

14 I aque cum Tyro & Sidone mitius agetur in iudicio, quam vobiscum.

15 Et tu Capharnaum, quæ ad cælum usque evecta es, ad inferos usque deprimèris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos repudiat, me repudiat: qui verò me repudiat, cum repudiat qui me misit.

17 Reversi autem septuaginta (L) duo (G.) cum lætitia dixerunt: Domine, etiam dæmonia nobis per tuum nomen subjiciuntur.

18 Quibus ille: spectabam,

inquit, Satanam fulguris ritu lapsum de cælo.

19 Equidem vobis potestatem do, serpentes scorpiolque calcandi, & contra omnes/hosts vires, ita ut nihil vos læsurum sit.

20 Verùm eo ne gaudete, quòd vobis subjiciuntur spiritus: sed eo potius gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.

21 Ea ipsa hora exultavit spiritu Jesus, dixitque: Ago tibi gratias Pater, celi terræque Domine, quòd hæc sapientes prudentesque celaveris: & infantibus patefeceris: idque, ô Pater, quoniam sic tibi placitum est.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: neque quisquam novit quis sit Filius, nisi Pater: aut quis sit Pater, nisi Filius & cui voluerit Filius patefacere.

23 Tum seorsum ad discipulos conversus: Felices, inquit, oculi qui aspiciunt quæ vos aspiciatis.

24 Scitote enim multos vates atque reges voluisse videre quæ vos aspiciatis, neque vidisse: & audire quæ auditis, nec audivisse.

25 Hic surrexit quidam legisperitus qui cum hujusmodi verbis tentavit: Magister, quid faciendo sempiternam vitam consequar?

26 Cui ille: In lege quid scriptum est? inquit: quomodo legis?

27 Et ille respondens: Dominum Deum tuum, inquit, toto corde, toto animo, totis viribus, totaque mente amato: itemque proximum tuum perinde ac teipsum.

28 Rectè respondisti, inquit ei: id facito, & vives.

29 At ille seipsum commendare volens, dixit Jesu: Ecquis est meus proximus?

30 Tum Jesus ita subjecit: Homo, quidam Hierosolyma ad Hierichuntem descendens, in latrones incidit, qui eum dispoliarunt, insidiisque vulneribus discesserunt, eo seminece relicto.

31 Forte fortur â sacerdos quidam descendebat per eam viam, illum ut vidit, præteriit.

32 Similiter & Levita ad eum locum delatus, ubi venit, viditque, præteriit.

33 Samaritanus verò quidam iter faciens, venit ad eum: eoque viso, misertus accessit,

34 Et ejus vulnera oleo vinoque perfusa obligavit, & eum jumento suo impositum duxit in diversorium, ejusque curam egit:

35 Et postridie digressurus, deprompsit duos denarios, & cauponi dedit, eique mandavit, ut ejus curam haberet: sese quicquid ille insuper insumpisset, ei, in suo reditu esse soluturum.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus illius fuisse, qui in latrones inciderat?

37 Et ille: Qui ei misericordiam tribuit, inquit. Tum Jesus: i, inquit, & tu facito similiter.

38 Accidit autem, ut eis iter facientibus, ingrederetur in quandam vicum: & mulier quædam nomine Martha eum domi suæ excepit.

39 Huic soror erat nomine Maria, quæ ad Jesu pedes stans, audiebat ejus orationem.

40 Martha verò, quæ tanto ministerio distraheretur, sic dicere institit: Domine, hocine non curas, quòd mea soror solam me ministrare sinit? Dic igitur ei ut me adjuvet.

41 Cui Jesus respondens, Martha, Martha, inquit, tu de multis sollicita turbaris, & uno est opus.

42 Maria bonam conditionem elegit, quæ quidem ab ea non auferetur.

C A P U T XI.

Oratio Christi. Petendum, quærendum. Collationes de Amico, de Patre. Columnia repulsæ in Jesum, de Beelzebule. Spiritus impurus, vagus. Qui vere beati. Lucerna. Manus illotæ, Hypocritarum ingenia.

CUM autem quodam in loco oraret, postquam desiit, dixit ei quidam ejus discipulorum: Domine, doce nos orare, ut & Johannes docuit suos discipulos.

2 Et ille: Cùm orabitis, inquit eis, dicitote, Pater noster qui es in cælis: Sanctè colatur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cælo sic & in terra.

3 Victum nostrum alimentarium da nobis quotidie:

4 Et remitte nobis peccata nostra, quandoquidem ipsi remittimus omnibus qui nobis debent: neve nos in tentationem adducito, sed à malo tuere.

5 Tum illud eis dixit: Si quis vestrûm habeat amicum, quem media nocte adeat, eique dicat: Amice, da mihi mutuo tres panes:

6 Etenim venit ad me amicus meus ex via, cui quid apponam non habeo.

7 Atque ille intus ita respondeat: Noli mihi molestiam exhibere: jam clausa janua est, & pueri mei mecum in lecto sunt: non possum surgere, & tibi dare (L.) si ille pulsare perseveraverit (G.)

8 Mihi credite, etsi non surget get ad ei dandum, quia sit ejus amicus: at certe propter ejus importunitatem surget, eique tot dabit, quot ille egebit.

9 Ego quoque vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite & invenietis: pulsate & vobis aperietur:

10 Quisquis enim petit, adipiscitur: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperitur.

11 Quis autem vestrum est, qui pater poscenti filio panem, det lapidem? aut poscenti piscem, det pro pisce anguem?

12 Aut si ovum petat, det ei scorpionum?

13 Quod si vos, qui mali estis, scitis bona dona dare vestris liberis, quanto magis pater cælestis dabit Sanctum Spiritum petentibus à se?

14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, quod erat mutum: quo dæmonio egresso, locutus est mutus, id quod vulgò mirati sunt.

15 At eorum quidam dicebant, eum per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

16 Alii tentandi gratiâ signum ab eo petebant de cælo.

17 Quorum ipse cogitationes intelligens dixit eis: Omne regnum à seipso dissidens vastatur, & domus super domum cadit.

18 Quod si Satanas à seipso dissideret, quo pacto staret ejus regnum, ut vos me dicatis per Beelzebulem ejicere dæmonia?

19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejiciunt? Itaque erunt ipsi vestri iudices.

20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, ergo venit ad vos divinum regnum:

21 Cùm quis fortis armatus suum atrium custodit, salvæ sunt ejus facultates.

22 Sed si quis eo fortior eum adortus vicerit, ejus & arma quibus confidebit, aufert, & spolia distribuit.

23 Qui mecum non est, contra me est: & qui mecum non congerit, dissipat.

24 Dum impurus spiritus iit ex aliquo homine, siticulis loca peragrat, quietem quærens. Eam postquam non invenit, statuit domum suam redire, unde exierat.

25 Deinde ubi venit, & eam versam ornatamque offendit,

26 Accersit septem alios spiritus deteriores se: qui illic ingressi, ibi manent: atque ita fit hominis illius conditio posterior priore deterior.

27 Eo hæc dicente, mulier quædam, ex turba, sublata voce dixit ei: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 At ille: Imò, inquit beati qui divinum sermonem & audiunt & conservant.

29 Vulgo autem coëunte sic insit: Hæc natio mala est: signum quærit, & nullum ei signum dabit, nisi signum Jonæ vatis.

30 Ut enim fuit Jonas signum Ninivitis, sic erit etiam Filius hominis huic nationi.

31 Austri regina surget in iudicio cum hujus nationis hominibus, eosque damnabit, quod ex ultimis terris venerit auditum Solomonis sapientiam, cùm hic sit Solomone præstantior.

32 Homines Ninivitæ surgent in iudicio cum hac natione, eamque damnabunt, quod ad Jonæ præconium mores suos correxerint, cùm hic sit Jona præstantior.

33 Nemo accensam lucernam in occulto ponit, aut sub modio, sed in candelabro, ut intrantes lumen aspiciant.

34 Lucerna corporis est oculus: quod si tuus oculus sincerus est, etiam totum corpus tuum lucidum est: sin improbus est, tuum quoque corpus tenebricosum est.

35 Vide ergo ne quod in te lumen est, tenebræ sint.

36 Quod si tuum corpus totum erit lucidum, & ita lucidum, ut nullum tenebricosi partem habeat, perinde erit ac si te fulgore lucerna collustret.

37 Hæc locutum rogavit Phariseus quidam ut apud se pranderet. Et ille ingressus accubuit.

38 Et Phariseus miratus est, videns eum non prius ante prandium lavisse.

39 Et Dominus dixit ei, Nunc vos Pharisei exteriorem poculi catinique partem purgatis, cum interiora vestra rapinæ sint & malitiæ plena.

40 Dementes quasi verò non idem qui exteriora fecit, etiam interiora fecerit.

41 Facite modò benignè ex iis quæ suppetunt, ita fiet ut vobis omnia munda sint.

42 Sed væ vobis Phariseis, qui mentam, rutam, denique omne olus decimatis: & æquitatem, Deique amorem præmittitis. Debebant & hæc fieri, & illa non omitti.

43 Væ vobis Phariseis, qui primum sedendi locum in collegiis, & salutationes in foris amatis.

44 Væ vobis Scribæ & Pharisei personati, qui perinde estis atque abdita sepulchra, super quæ insciantes gradiuntur homines.

45 Tum sic eum allocutus est quidam legisperitus. Magister, ista dicens, nobis quoque facis injuriam.

46 At ille: Et vobis legisperitis, inquit, væ, qui alios gravissimis oneratis oneribus, quæ onera vos ne uno quidem digito attingitis.

47 Væ vobis, quod vatum monimenta extruitis, cum vestri majores eos interfecerint.

48 Ergo vobis majorum vestrorum facta placere testamini, dum, quos illi peremerunt, eorum vos monimenta extruitis.

49 Itaque divina sapientia sic fata est: Mittam ad eos vates & legatos, quos partim interficient, partim persequentur.

50 Ut de hac natione supplicium sumatur sanguinis omnium vatum, ab orbe condito effusi.

51 Ab Abelis sanguine, usque ad Zachariæ sanguinem, qui inter aram & ædem peremptus est. Ita est, inquam vobis, fumentur de hac natione pænæ.

52 Væ vobis legisperitis: qui scientiæ clavem abstulistis: nec ipsi intrastis, & intrantes impedivistis.

53 Hæc eo ad illos dicente, cæperunt legisperiti & Pharisei acriter instare, & ejus orationem multis rationibus insidiosè captare:

54 Conantes aliquid ex ejus ore aucupari, quo eum crimarentur.

C A P U T XII.

Phariseorum fermentum. Quis nobis timendus. Dei de suis cura. Quos Jesus tandem agnoscat. Cui non agnoscatur unquam. Doctor spiritus sanctus. Avari consilium vanum. Dei de nobis providentia. Thesaurus ubi statvendus. Sertus malus

manus percussor. Sciens, imprudens. Ignis à Christo. Orbis diffidia.

INterea cum tot vulgi millia convenissent, ut inter se operimerent, cepit ille sic ad suos discipulos verba facere: In primis cavete vobis à Phariseorum fermento: hoc est, simulatione.

2 Nihil enim tam tectum est, quod non sit detegendum; neque tam occultum, quod non sit cognoscendum.

3 Itaque quicquid in tenebris dixeritis, id in luce audietur: & quod in aurem in penetralibus locuti fueritis, id in tectis prædicabitur.

4 Hoc autem vobis amicis meis dico: Ne eos timeate, qui corpus quidem interficiunt, sed deinde quod amplius faciant non habent.

5 Sed vobis demonstrabo quem timeatis. Timeate eum qui postquam interfecit, potestatem habet in gehennam concijendi: hunc, inquam, timeate.

6 Cum vaneant quinque passeruli duobus assariis, tamen eorum nullus in oblivione est apud Deum.

7 At vestrum etiam capitis capilli sunt omnes numerati. Quare ne timeate, longè passeres antecellitis.

8 Illud quidem sic habetote: quisquis me apud homines agnovit, hunc vicissim agnoscet Filius hominis apud divinos angelos.

9 Qui verò me apud homines abnegaverit, abnegabitur apud divinos angelos.

10 Et quisquis aliquid adversus Filium hominis dixerit, ignoscetur ei: sed ei qui Sancto Spiritui maledixerit non ignoscetur.

11 Cum autem in collegia, & ad magistratus potestatesque sistemini, nè solliciti estote, quomodo, aut quid respondeatis, aut dicatis.

12 Sanctus enim Spiritus docebit vos eadem hora, quæ dicenda sint.

13 Dixit autem ei quidam ex turba: Magister, jube meo fratri, ut mecum hæreditatem partiat.

14 Cui ille: Homo, inquit, quis me vobis iudicem, aut divisorem constituit?

15 Deinde illos alloquens: Videte, ut avaritiam caveatis. Non enim in eo cuiusque vita sita est, si facultatibus abundet.

16 Tum eis huiusmodi similitudinem dixit: Quidam dives homo, cum ejus fundus abundè extulisset,

17 Sic secum ipse cogitabat: Quid agam cum non habeam quomèas fruges congeram?

18 Hoc agam inquit: Horrea mea diruam, & majora construam, eoque omnes meos proventus, & bona congeram.

19 Atque ita animæ meæ dicam: Anima, habes multa bona in multos annos condita: requiesce, comede, bibe, indulge voluptati.

20 At Deus sic eum interpellavit: O demens, hac nocte reposcetur à te anima tua, quæ verò parasti, cujus erunt?

21 Sic accidit ei, qui sibi ipsi congerit, neque Deo dives est.

22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit suis discipulis) ne solliciti este de vita vestra, quid comefuri: neque de corpore, quid induturi sitis.

23 Vita plus est quam alimentum, & corpus quam indumentum.

24 Contemplamini corvos, qui neque serunt, neque metunt, neque cellam aut horreum habent, tamen eos nutrit Deus: quantò vos volucribus præstatis?

25 Quis autem vestrum suâ curâ possit suam staturam augere uno cubito?

26 Quòd si ne minima quidem potestis, quid de cæteris sollicitamini?

27 Contemplamini lilia ut crescant, cum neque laborent, neque nent. Atque scitote, ne Solomonem quidem in suo tanto splendore, vestiri solitum, ut eorum quodlibet.

28 Quòd si herbam, quæ hodie est in agro & cras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita vestit, quaniò magis vos? ô parum fidentes.

29 Vos igitur ne requirite quid esuri, bibiturive sitis, neve pendete.

30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, quæ vobis opus esse scit Pater vester.

31 Sed quærite Dei regnum, & hæc omnia vobis addentur.

32 Ne formidate, ô parvum ovile: nam visum est Patri vestro vobis dare regnum.

33 Vendite facultates vestras, & egentibus largimini. Facite vobis crumenas, quæ non vete- rescant, thesaurum inexhaustum in cælis, quo neque fur accedit, neque tinea corrumpit.

34 Nam ubi est thesaurus vester, ibi etiam erit vester animus.

35 Sint vobis latera succincta, & ardentes lucernæ:

36 Similesque hominibus este dominum suum expectantibus, quando discedit à nuptiis, ut simulac venerit ac pulsaverit, ei aperiant.

37 Felices illi servi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes. Mihi credite, accinget se, eosque accumbere jubebit, & eis ministratum veniet.

38 Quòd si, seu secunda, seu tertia venerit vigiliâ, idem invenerit, felices sunt illi servi.

39 Illud autem scitote, si sciret paterfamiliâs quâ horâ fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum.

40 Vos igitur este parati: nam quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus est.

41 Tum Petrus: Domine, inquit ei, ad nosne similitudinem istam dicis, an etiam ad omnes?

42 Et Dominus: Si quis est fidelis dispensator, & prudens, inquit, quem præfecerit herus suæ familiæ ut ei suo tempore demensum præbeat:

43 Beatus est ille servus, quem, cum venerit ejus herus, invenerit, officium suum facientem.

44 Mihi certò credite, cum suis omnibus facultatibus præficiet.

45 Sin cogitaverit servus ille cum animo suo, herum suum diu non venire, cæperitque famulos & famulas pulsare, epularique, & potare, & inebriari:

46 Veniet herus illius servi inexpectatio ei die, ignotâque horâ, eumque dissecabit, & in infidelium numero habebit.

47 Is verò servus, qui cum heri sui voluntatem sciret, non mandata fecerit, nec ejus voluntati paruerit, gravius vapulabit.

48 Qui verò nesciverit, & plagis digna fecerit, leviùs vapulabis. Ac cuicumque multum traditum fuerit, ab eo multum exigetur: & quanto cui plus commissum fuerit, tanto plus ab eo reposcetur.

49 Ignem

49 Ignem veni injectum in terram, quid si jam injectum est, quid volo?

50 Baptismate baptizandus sum, quod dum absolvatur, vehementer angor.

51 An me ad pacem in terris conciliandam venisse arbitramini? Nequaquam (inquam vobis) sed potius discordiam.

52 Erunt enim deinceps quinque in una domo dissidentes, tres à duobus, & duo à tribus.

53 Diffidebit pater à filio, & à pater filius: mater à filia, & à matre filia: socrus à nuru sua, & à socro nurus.

54 Deinde ad vulgus: Dum videtis, inquit, exorientem ab occasu nubem, continuò dicitis adventare pluviam, atque ita fit:

55 Et du spirantem austrum, dicitis æstum futurum, id quod fit.

56 Ficti homines, terræ cœlique faciem discernere scitis: tempus hoc, quò fit ut non discernatis:

57 Aut cur ex vobis ipsis non judicatis ex æquo?

58 Cùm enim unà cum adversario tuo magistratum adis, da operam in via ut ab eo libereris, ne te & ille ad judicem pertrahat, & iudex lictori tradat, & lictor det in custodiam.

59 Mihi crede, non exhibis inde, quin ultimum etiam tertium solveris.

CAPUT XIII.

Galilæi per Pilatum cæsi, defensi à Christo. Exemplum ficus in vinea, abscindenda. Curata mulier. Personati de sabbato rejecti. Regnum Dei quibus simile sit rebus, nempe sinapi, fermento, angustia salutis, alieni servandi. Vulpes Herodes. Minæ in Hierosolyma.

ADfuerunt autem quidam eodem tempore, qui ei de Galilæis nunciârunt, quorum sanguinem Pilatus cum eorum sacrificiis miscuerat.

2 Quibus Jesus in hæc verba respondit: An putatis Galilæos illos omnium fuisse Galilæorum improbissimos, quòd talia passi sint?

3 Nequaquam, inquam vobis: Sed vos, nisi ad frugem redieritis, omnes similiter peribitis.

4 Item illos duodeviginti, quos delapsa turris in Siloa interfecit, an fuisse putatis omnium Hierosolymitanorum nocentissimos?

5 Nequaquam, inquam vobis: sed vos, nisi ad frugem redieritis, omnes similiter peribitis.

6 Dixit item hoc exemplum: Ficum habebat quidam in vinea sua satam, ex qua ficu fructum petatum venit, nec invenit.

7 Itaque dixit vinitori: Ego jam per tres annos fructum ex hac ficu petatum venio, nec tamen invenio: abscinde eam, quorsum terram inutiliter occupat?

8 Cui ille: Domine, inquit, respondens, sine eam etiam hunc annum, dum ego eam ablaqueem atque stercorem,

9 Si forte fructum edat. Sin minus, tu eam postea abscindes.

10 Docebat autem aliquando in quodam collegio Sabbatis,

11 Et aderat quædam mulier spiritum habens debilitatis jam annos duodeviginti, eaque sic incurva, ut se erigere prorsus non posset.

12 Eam visam vocavit Jesus, eique dixit: Mulier, soluta es ab infirmitate tua:

13 Eique manus imposuit: atque

atque illa protinus correctâ, Deo gratias agebat.

14 Hic collegii magister, Jesum Sabbato curâsse indignans, his verbis plebem alloquitur: Sex dies, sunt, in quibus agi debet: in iis igitur venite, ut curemini, non die Sabbati.

15 At Dominus sic ad eum contra locutus est: O personate, nōne vestrū quisque Sabbato bovem asinumve suum solvit à præsepi, & potum ducit?

16 Hanc verò, quæ sit Abrahamo prognata, quam vincitā habuit Satanâ annos jam duodeviginti, non oportebat ab hoc vinculo solvi die Sabbati?

17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adversarios, at vulgus omne tot præclaris, quæ ab eo fiebant, rebus lætabatur.

18 Dicebat item: Cui simile est divinum regnum; aut cui id affimilem?

19 Simile est grano sinapis, quod sumit homo, & in hortum suum jacit, idque sic crescit, ut fiat arbor tanta, ut aëreæ volucres in ejus ramis nidificent.

20 Itemque dixit: Cui divinum regnum affimilem:

21 Simile est fermento, quod mulier sumit, & in farinâ, satâ tria recondit, dum tota fermentetur.

22 Igitur cū oppidatim, vicatimque vadens doceret, & ad Hierosolimam iter faceret,

23 Quidam sic ex eo quæsit, Domine, an pauci servandi sunt?

24 Et ille: Contendite, inquit eis, intrare per angustam portam. Nam multi (ut hoc sciatis) qui intrare conabuntur, non poterunt.

25 Postquam intraverit paterfamilias, ostiumque clauserit, &

vos foris stare, & ostium pulsare cœperitis, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis: ille vobis ita respondebit, Nescio vos unde sitis.

26 Tum vos ita dicere insisteris: Epulati sumus coram te, & bibimus, & tu in nostris plateis docuisti:

27 At ille: Profectò, nescio vos, inquit, unde sitis. Facecite à me omnes malefici.

28 Illic erit ploratus stridorque dentium, dum Abrahamum, Isaacum, & Jacobum, omnesque vates in Dei regno conspicietis, vos verò foras ejici:

29 Venientque ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro, qui in divino regno accumbent.

30 Et quidem ultimi sunt, qui primi erant: & primi sunt qui erunt ultimi.

31 Eodem die Pharisæi quidam eum his verbis conveniunt. Abi & hinc discede, nam Herodes vult interficere te.

32 Quibus ille: Ite, inquit, dicite isti vulpi, me dæmonia ejectionum, sanationesque peracturum, esse hodie & cras: tertio autem die perfectum iri.

33 Veruntamen mihi hodie & cras, & tertio die ambulandum esse: quoniam non licet ullum vatem extra Hierosolimam perire.

34 Hierosolyma, Hierosolyma quæ vates interficis, & ad te missos lapidas, quoties volui tuos natos congregare quomodo gallina suum nidum sub alas? neque voluistis:

35 Scitote futurum esse, ut vobis vestra domus deserta relinquantur. Atque illud sic habetote, vos non prius esse visuros me, quam tempus veniat, quò dicetis: Bene sit venienti in nomine Domini.

CAPUT XIV.

Jesus Pharisei conviva. De Sabbato disceptatio. Modestia prorum. Qui vocandi ad opulas. Ad convivium vocati miseriorum. Quis Christi discipulus. Sal infatuatum.

CUM autem in domum venisset cujusdam Phariseorum primarii Sabbato ad cibum capiendum,

2 Et illi eum observarent, adessetque tum homo quidam hydropicus ante eum.

3 Jesus legisperitos, & Phariseos alloquens quæsit an Sabbato curare fas esset?

4 Atque illis tacentibus, Jesus illumprehendit, sanavitque & dimisit:

5 Illosque sic affatus est: Quis vestrum est, qui si ejus asinus aut bos in puteum cadat, non eum protinus extrahat die Sabbati?

6 Ad hæc illi ei contrà respondere non potuerunt.

7 Dixit item invitatis exemplum (animadvertens ut prima accubandi loca diligerent) eos sic alloquens.

8 Si fueris ab aliquo vocatus ad nuptias, noli accubare primo loco, ne si quis honoratior te sit ab eo invitatus,

9 Veniat is qui & te & illum vocavit, tibi que ut illi locum des, jubeat, atque ita fit tibi ultimus locus cum pudore occupandus.

10 Sed cum fueris invitatus, i accubitu ultimo loco, ut cum venerit qui te invitaverit, dicat tibi: Amice, ascende superius, id quod tibi erit, apud eos qui tecum accumbent, gloriosum.

11 Nam quisquis seipsum elevaverit, deprimetur, & qui se deprefferit, evehetur.

12 Dixit item ei, qui se invitaverat: Cum prandium cœnamve facis, ne vocato tuos amicos nec vicinos (L.) (G.) divites, ne illi te vicissim invitent, tibi que referatur gratia.

13 Sed cum convivium celebras, voca pauperes, mutilos, claudos, cæcos:

14 Et felix eris, quoniam te remunerare nequeunt. Reddetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 His auditis, quidam convivarum dixit ei: Felix qui cibum capit in divino regno.

16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fecit magnam cœnam, multosque invitavit:

17 Et hora cœnæ servum suum misit, qui invitatos venire juberet: jam enim parata esse omnia.

18 At illi omnes ad unum se excusare, Primus sic ei dixit: Fundum emi, & eum videre necesse habeo: rogo te habe me excusatum.

19 Alter item dixit: Jugabovum emi quinque, & ea expertum eo: rogo te habe me excusatum.

20 Item alius: Uxorem doxi, inquit, ideoque ire non possum.

21 Hæc servus domino suo renunciatum ivit. Tum iratus paterfamiliâs, dixit servo suo, Egrederere eveftigîd in urbis areas atque vicos, & pauperes, mutilosque, & claudos, & cæcos huc introducto.

22 Deinde servus, Domine, inquit, factum est ut imperârî: sed superest locus.

23 Tum dominus: Proficiscere in vias, inquit, & in septa, & intrare coge, ut domus mea compleatur.

24 Nam illud scitote, neminem hominum illorum invitatorum esse meam cœnam gustaturum.

25 Cùm autem eum ingens hominum turba comitaretur, conversus dixit:

26 Si quis ad me venit, nec suam patrem, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeò suam ipsius animam odit, non potest meus esse discipulus.

27 Qui non portat suam crucem, & me sequitur, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim vestrùm volens turrim construere, non prius sedens sumptum computat, an habeat quæ ad perfectionem requirantur?

29 Ne si jactis fundamentis absolvere non valeat, omnes qui id spectabunt, eum illudere incipiant.

30 Dicentes, eum hominem, quæ ædificare cœperit, exædificare nequivisse.

31 Aut quis rex ad prælium cum alio rege committendum profecturus, non ante sedens deliberat, an possit cum decem millibus obviam ire illi, qui se cum viginti millibus adoriatur?

32 Alioquin adhuc illo procul absente, legatos de pace mittit.

33 Sic igitur quicumque vestrùm non suis omnibus valedicit, non potest meus esse discipulus.

34 Bonum est sal: verùm si sal insatuatum fuerit, quo condictur?

35 Nec terræ est, nec stercore accomodatum: foras projicitur. Qui aures habet ad audiendum, audiat.

C A P U T XV.

Malos cur Jesus non abigat. Ovis perdita, drachma reperta, filius dissolutus, ad frugem rediens. Frater invidus.

FRequentabant autem eum omnes publicani, & improbi, ejus audiendi gratiâ.

2 Et fremebant Pharisei atque Scribæ, decentes eum improbos admittere, cumque eis cibum capere.

3 Atque ille eis hujusmodi similitudinem in hæc verba dixit:

4 Qui homo vestrùm est, qui si centum habeat oves, & earum unum perdiderit, non relinquit in saltu nonaginta novem, & ad perditam vadat, donec eam inveniat?

5 Quam inventam suis imponit humeris gaudens:

6 Domumque profectus, convocatos suos amicos & vicinos admonet ut sibi congratulentur qui suam ovem perditam invenerit.

7 Scitote eodem modo majorem fore in cœlo lætitiâ ob unum fontem, qui redeat ad frugem, quam ob nonaginta novem insontes, qui vitæ correctione non egeant.

8 Aut quæ mulier est, quæ si drachmas habeat decem, & unam drachmam amittat, non lucernam accendat, domumque verrat, & diligenter conquirat donec inveniat?

9 Ac ea inventa, convocat amicas, & vicinas, easque ut sibi congratulentur monet: sese enim quam perdidit invenisse drachmam.

10 Eodem modo scitote apud divinos angelos lætitiâ fieri ob unum fontem, qui ad frugem redeat.

11 Item illud dixit: Habebat homo quidam filios duos,

12 Quo-

12 Quorum junior patri dixit: Pater, da mihi competentem bonorum partem. Itaque ille divisit ei facultates.

13 Ac non multis post diebus junior filius, congestis omnibus, in longinquam regionem peregrè profectus est, atque illic facultates suas luxuriosè vivendo prodedit.

14 Postquam omnia absumpsit, ortâ in illa regione gravi fame, cœpit indigere.

15 Itaque adiit ejus regionis civium quendam, & apud eum hæsit, atque ille eum in prædium suum misit ad pascendos porcos:

16 Isque eò devenit, ut cupe- ret ventrem suum replere fili- quis, quas porci comedebant, nec ei quisquam dabat.

17 Igitur ad sese reversus ita cogitare: Quàm multi mei pa- tris mercenarii panibus circum- fluunt? & ego fame pereor.

18 Recipiam me ad meum patrem, eique dicam: Pater, & in cælum, & adversum te pec- cavi:

19 Ita ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius: utere me perinde ac uno tuorum merce- nariorum.

20 Ita profectus venit ad pa- trem suum. Quem adhuc procul absentem conspicatus pater, mi- fertus accurrit, eique in collum insiliit, & eum deosculatus est.

21 Et filius sic illum allocu- tus est: Pater, & in cælum, & adversum te peccavi, ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius.

22 Ac pater: Proferte (in- quit suis servis) priorem stolam, eumque induite, & ejus manu annulum adhibete, & calceos pedibus.

23 Eductumque vitulum al-

tilem mactate, lætique epule- mur:

24 Nam hic filius meus, qui mortuus erat, revixit: & qui perditus erat, inventus est. Ita- que lætari cœperunt.

25 Erat autem ejus filius natu grandior ruri. Is cum veniens domui propinquasset, audito con- centu atque choris:

26 Vocato uno famulorum su- orum, sciscitatus ex eo est, quid ea sibi vellent?

27 Cui ille: Venit tuus frater, inquit: itaque mactavit tuus pater altilem vitulum, quod eum rece- perit incolumem.

28 Ille verò iratus noluit in- gredi. Cùmque pater ejus egres- sus, eum hortaretur, ille patri respondit in hunc modum:

29 Ego tot annos tibi servio, nec unquam contra tuum præce- ptum feci, & tu mihi nunquam vel hædum dedisti, ut cum meis amicis lætarer.

30 At iste tuus filius, qui fa- cultates tuas cum scortis abli- guriit, ubi venit, tu ei altilem vitulum mactasti.

31 At ille: Nate, inquit ei, tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt.

32 Enimvero de tuo hoc fra- tre lætari & gaudere oportuit, quod cùm mortuus esset, revixit: cùm perditus esset, inventus est.

CAPUT XVI.

Callidus Dispensator. Opum uti- litas. Dominium repugnans, Pietas vim passa. Repudium. Lazarus felix. Divitis miseria.

Dixit item suis discipulis: Homo quidam dives dis- pensatorem habebat, qui apud eum tanquam qui ejus bona di- lapidaret, delatus est:

2 Et

2 Et ille vocatum eum sic allocutus est: Quid est, quod audio de te? redde tuæ dispensationis rationem: nec enim tibi licebit amplius dispensatorem esse.

3 Tum dispensator sic secum cogitare: Quid agam? cùm meus herus à me dispensationem auferat: Fodere non valeo, mendicare erubescō.

4 Scio quid agam, ut cùm abdicatus dispensatione fuero, sint qui me in suas domos accipiant.

5 Igitur advocatis singulis heri sui debitoribus, dixit primo: Quantum debes hero meo?

6 Centum batos olei, inquit, Et ille: Accipe tuum scriptum, inquit ei, & sede continuò, ac scribe quinquaginta.

7 Deinde alteri dixit, Tu verò quantum debes? Centum frumenti coros. Accipe tuum scriptum, inquit, & scribe octoginta.

8 Itaque laudavit herus dispensatorem iniquum, quod prudenter fecisset. Nam hujus seculi homines sunt in suo genere prudentiores quàm homines lucis.

9 Et ego hoc vobis dico: Facite vobis amicos ex falsis opibus, ut eum defuncti fueritis, admittant vos in æterna domicilia.

10 Qui in minima re fidus est, idem in magna fidus est: & qui est re in minima injustus, idem in magna injustus est.

11 Quòd si in falsis opibus fidei non fueritis, veras quis vobis credat?

12 Et si in alieno fidei non fueritis, vestrum quis vobis committat?

13 Nullus famulus potest ser-

viri duobus dominis: aut enim alterum oderit, alterum amabit: aut alterum tuebitur, alterum contemnet. Non potestis & Deo servire & opibus.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisei, qui erant avari, eumque deridebant.

15 Itaque ille sic eis dixit: Vos ii estis qui vos hominibus probetis: sed Deus vestros animos novit, nam quod est apud homines sublime id apud Deum est abominandum.

16 Lex & vates usque ad Johannem: postea divinum regnum nunciatur, atque in id omnes irrumpunt.

17 Est autem facilius cœlum teraamque interire, quàm legis vel unum apicem intercidere.

18 Quisquis uxorem suam dimittit & aliam ducit, adulterat: & quisquis à viro dimissam ducit, adulterat.

19 Erat autem homo quidam dives, qui purpura & bysso vestiebatur, quotidie lautè voluptatibus indulgens.

20 Erat & quidam pauper nomine Lazarus, qui ad ejus vestibulum jacebat ulcerosus,

21 Cupiensque saturari micis, quæ de divitis mensa decidebant. Quin & canes veniebant, & ejus ulcera lungebant.

22 Accidit autem ut moretetur pauper, & ab Angelis in Abrahami gremium auferretur. Mortuus est dives, & sepultus.

23 Atque is in orco, sublati oculis, cùm esset in cruciatibus, aspicit Abrahamum procul, & in ejus gremio Lazarum.

24 Et Pater Abrahamæ (inquit clamans) miserere mei, & mitte Lazarum, qui summo digito suo in aqua intincto mihi linguam

linguam refrigeret : crucior enim in hac flamma.

25 At Abrahamus : Nate, inquit, memineris & te tuis bonis in vita tua, & Lazarum malis esse defunctum. Nunc & hic in solatio, & tu in dolore es.

26 Præterea constat omnino inter nos & vos vasta vorago, ut qui velint hinc ad vos transire, non possint, neque qui istic sunt, ad nos trajiciant.

27 Tum ille, rogo igitur te, pater, ut eum in mei patris domum mittas.

28 Ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipsi quoque in hunc cruciatus locum veniant.

29 At Abrahamus : Habent Mosem & vates, inquit ei : eos audiant.

30 Et ille : At verò, pater Abrahamæ, si quis à mortuis ad eos fuerit profectus, corrigent se.

31 Si Mosem (inquit ille) & vates non audiunt, ne si quidem quispiam ex mortuis resurgat, obtemperabunt.

CAPUT XVII.

Offensionum necessitas. Offendentis miseria : benignitas in hostes. Leprosi x. gratus unus. Christi reditus. Judicium repentinum.

Dixit autem discipulis : Non possunt non evenire offensiones : sed vae ei per quem eveniunt :

2 Satiùs esset ei, circumjectâ ejus collo asinariâ molâ, in mare dejici, quàm vel minimum horum offendere.

3 Cavete vobis. Quòd si in te peccaverit tuus frater, reprehende eum : & si eum pœniteat, ignosce ei.

4 Quòd si vel septies uno die in te peccaverit, & septies eo-

dem die ad te redierit, & se pœnitere dixerit, ignosce ei.

5 Dixerunt autem Apostoli Domino : Aduge nobis fidem.

6 Et dominus : Si tantum fidei haberetis, inquit, quantum est granum sinapis, & huic caprifico juberetis ut extirparetur, & in mari plantaretur, obediret vobis.

7 Quis autem vestrûm est, qui si arantem aut pascentem servum habeat, eum rure reversum protinus accubitus ire jubeat ?

8 Ac non potius sic ei dicat : Para quod ego cœnem, accinctusque mihi ministra, donec comedero ac bibero : postea comedes ac bibes tu.

9 Num gratiam habet ei servo, quòd sibi mandata fecerit ? Non puto.

10 Sic & vos, cùm omnia vobis mandata feceritis, dicite vos inutiles esse servos, qui quod debueritis facere, feceritis.

11 Cùm autem Hierosolymam contenderet, & per Samariam Galilæamque vaderet,

12 Ei in quendam vicum ingredienti occurrerunt decem homines leprosi, qui procul steterunt,

13 Et sublata voce dixerunt : Jesu præceptor, miserere nostri.

14 Quibus ille visis : Ite, inquit, ostensum vos sacerdotibus. Atque illi inter abeundum purgati sunt.

15 Unus autem eorum, se sanatum esse videns, rediit, Deum magna voce collaudans :

16 Et ad illius pedes pronus accidit, ei gratias agens. Erat autem is Samaritanus.

17 At Jesus sic locutus est : Nonne decem purgati sunt ? ubi verò sunt novem ?

18 Nul-

18 Nullumne repertum esse qui sit ad gloriam Deo tribuendam reverfus, nisi hunc alienigenam?

19 Surge (inquit) abi: tua te fides servavit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis, quando venturum esset divinum regnum, sic eis respondit: Non ita venturum est divinum regnum ut observetur.

21 Aut hic illicve esse demonstretur. Scitote enim, divinum regnum intra vos esse.

22 Tum discipulos alloquens: Veniet tempus, inquit, cum vel unum filii hominis dierum cernere cupietis, nec videbitis.

23 Vobisque hic aut illic adesse dicetur? nolite audire, nec insequi.

24 Ut enim fulgur ab altero cæli extremo ad alterum extremum refulgens lucet, sic erit etiam Filius hominis in sua die.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & improbari ab hac natione.

26 At quemadmodum Noë temporibus accidit, sic accidet temporibus Filii hominis.

27 Comedebant, bibebant, ducebant uxores, nubebant usque ad diem, quo ingressio in arcam Noë, venit diluvium, quod omnes perdidit.

28 Similiter, ut & Loti temporibus accidit: comedebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.

29 Quo verò die exiit Sodomis Lotus, pluit ignis & sulphur de cælo, quod omnes perdidit.

30 Itidem accidet, qua die Filius hominis patefiet.

31 In illa die, qui in tecto erit, si erit ejus supellex domi, ne descendat ad eam auferen-

dam. Itidem qui ruri, ne retrò revertatur.

32 Memineritis autem uxoris Loti.

33 Qui animam suam servare conabitur, eam perdet: & qui eam perdiderit, conservabit.

34 Hoc vobis dico: in ea nocte erunt in uno cubili duo, quorum alter assumetur, alter relinquetur.

35 Duarum quæ simul mo- lent, altera assumetur, altera relinquetur.

36 Duorum qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur.

37 Et illi eum alloquentes: Ubi, Domine? inquirunt, Quibus ille: Ubi corpus, inquit, erit, eò etiam aquilæ coibunt.

C A P U T XVIII.

Vidua judicem obtundens. Publicanus Pharisæo melior. Quis bonus. Semet in lege laudans. Opulentie damna. Prædicta mors ac resurrectio. Discipulorum ineptia. Cæcus videns fide.

Dixit etiam eis exemplum, quo semper orandum esse, nec defatigari oportere ostenderet.

2 Judex erat quidam in quadam urbe, inquit, qui nec Deum metuebat, nec homines reverebatur.

3 Erat in eadem urbe vidua quædam, quæ ad eum itabat, & ut se de adversario suo vindicaret, petebat.

4 Ille verò aliquandiu noluit. Sed postea sic secum dixit: Esti nec Deum metuo, nec homines revereor:

5 Tamen quia mihi negotium faceffit hæc vidua, eam vindicabo, ne me assidue ventitans, obtundat.

6 Audite, inquit Dominus, quid iudex injustus dicat.

7 Ergo

7 Ergo Deus electos suos, ad se dies noctesque, quiritantes non ulciscetur? & tam erit in eos difficilis?

8 Scitote eum citò ulturum esse eos. Cæterum Filius hominis cum veniet, scilicet fidem in terris inveniet?

9 Dixit item ad quosdam (qui sibi se justos esse persuaferant, aliosque contemnebant) hoc exemplum.

10 Homines duo in templum ascenderunt, orandi gratiâ, alter Phariseus, alter Publicanus.

11 Ibi Phariseus hæc apud se precabatur: Deus, ago tibi gratias quòd non sum quales reliqui hominum, rapaces, iniusti, adulteri: aut etiam qualis hic Publicanus.

12 Jejuno bis intra singula Sabbata: decumas de omnium quæ possideo.

13 At Publicanus procul abfistens, ne oculos quidem in cælum attollere audebat, sed sibi pectus tundebat, dicens: Deus propitius esto mihi fonti.

14 Scitote, hunc approbatum descendisse domum suam: illum non item. Nam quisquis seipsum extulerit, deprimetur: & qui se depresserit, extolletur.

15 Afferebant autem ei etiam parvulos, ut eos tangeret. Quo viso, discipuli istos objurgabant.

16 At Jesus accersitis parvulis: Sinite, inquit, pueros ad me venire, & eos ne prohibete: talium enim est divinum regnum.

17 Hæc vobis confirmo, qui divinum regnum non acceperit ut puer, is in id non intrabit.

18 Item interrogavit eum quidam qui magistratum gerebat, his verbis: Magister bone, quid faciendo vitam consequar æternam?

19 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

20 Præcepta nôsti: Ne adulterato: ne occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicito: tuum patrem & matrem honorato.

21 Et ille: Hæc omnia, inquit, executus sum ab ineunte ætate.

22 His auditis, Jesus inquit ei: Adhuc unum tibi deest: quicquid habes vende, & disperdere pauperibus, habiturus in cælo thesaurum: deinde ades, & me sequere.

23 At ille, his auditis, tristis est factus: quippe qui prædives esset.

24 Eum tristem factum videns Jesus, dixit: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in divinum regnum intrabunt!

25 Facilius est enim rudentem per acûs foramen trajici, quàm divitem in divinum intrare regnum.

26 Tum auditores: Quis igitur servari possit? inquirunt.

27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, ea à Deo fieri possunt.

28 Tum Petrus: Nos quidem, inquit, omnibus relictis, te secuti sumus.

29 Et ille: Hæc certò scitote, inquit eis, neminem esse qui domum, qui parentes, qui fratres, qui uxorem, qui liberos divini regni causâ reliquerit,

30 Quia sit & in hoc tempore, sæpe conduplicata, & in futuro seculo vitam æternam consecuturus.

31 Assumptis autem duodecim, dixit eis: En ascendimus Hierosolyma, & Filio hominis accident plane omnia quæ sunt à vatibus scripta.

32 Tradetur enim extraneis, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33 Et verberatus interficietur, & tertio die resurget.

34 At illi nihil horum intellexerunt, adeoque testa eis erat ea oratio, ut quæ dicerentur, ignorarent.

35 Eo autem Hierichunti propinquante, sedebat apud viam quidam cæcus mendicans.

36 Is prætereuntem hominum turbam audiens, sciscitatus est quid illud esset?

37 Cùmque ei indicatum esset Jesum Nazarenum præterire,

38 Clamavit his verba: Jesu Davidade, miserere mei.

39 Et quamvis præcedentes increpârunt eum, ut taceret, ille multo magis clamabat: Davidade, miserere mei.

40 Tum Jesus restitit, & eum ad se duci imperavit, ac ubi ille accessit, sic eum interrogavit:

41 Quid tibi vis faciam? Et ille, Domine, inquit, ut videam.

42 Et Jesus: Cerne, inquit ei: tua te fides servavit.

43 Atque ille continuo vidit, eumque secutus est, Deum colaudans. Quo viso, populus omnis Deo tribuit laudem.

C A P U T XIX.

Christi Zachæus hospes. Varii minarum negotiatores. Ultimus vecors. Jesus asello vectus. Urbis ruina instans. Videntes pulsi fano.

EO autem ingresso, & per Hierarchuntem eunte,

2 Erat quidam vir, qui nomine Zachæus vocabatur, publicanorum magister, isque dives.

3 Is cum conaretur Jesum videre quis esset, neque præ hominum turba posset, utpote qui esset staturâ parvus.

4 Præcurrit, & in caprificum ascendit, ut eum videret: nam illac transiturus erat.

5 Ad eum locum ubi venit Jesus, suspexit, & eo viso sic ei dixit: Zachæe, descende propere: hodie enim mihi domi tuæ manendum est.

6 Atque ille celeriter descendit, eumque lætus accepit.

7 Quo viso, fremebant omnes, quod ad hominem improbum versatum ivisset.

8 Zachæus verò Dominum sic alloqui institit: Scito me, Domine, dimidium facultatum mearum largiri pauperibus: quod si quem ulla re fraudavi, reddo quadruplum.

9 Tum Jesus ei dicit, salutem eo die partam esse ei domui, quatenus ipse quoque Abrahamides esset:

10 Venisse enim Filium hominis ad perdita quærenda, atque servanda.

11 Illis autem hæc audientibus, subjecit exemplum quod ipse prope Hierosolymam esset, & illi ad futurum mox divinum regnum arbitrarentur.

12 Ait ergo: Homo quidam nobilis profecturus in longinquam regionem, ut in regni possessionem invaderet, deinde rediturus.

13 Vocatis suis decem servis, dedit decem minas, eisque mandavit ut negotiarentur, donec ipse reveniret.

14 Ejus autem cives eum oderunt: itaque missis post eum legatis, negârunt se velle ut is in se regneret.

15 Postquam ille regnum adeptus rediit, iussit ab se servos illos accersi, quibus argentum dederat, ut sciret quid quisque negotiando lucratus esset.

16 Ergo

16 Ergo primus advenit, & Domine, inquit, tua mina decem minas peperit.

17 Cui ille: Rectè, bone serve: quoniam in tantilla fidelis fuisti, habeto in decem opida potestatem.

18 Deinde venit alter: Domine, inquit, tua mina quinque minas confecit.

19 Et ille: Tu quoque (inquit etiam huic) præsto quinque oppidis.

20 Item venit alius: Domine, inquit, ecce mina tua, quam ego in linteo compositam habui:

21 Metuebam enim te, utpote hominem severum, qui & quod non deposuisti tollas, & quod non seminasti metas.

22 At ille: Ex tuo ipsius ore te damnabo, inquit ei, serve nequam. Sciebas me hominem severum esse, qui & quod non deposui tollam, & quod non seminavi metam:

23 Cur ergo non dedisti meum argentum ad mensam, & ego reversus id cum fenore recepissem?

24 Auferte ei minam, inquit eis qui aderant, & ei date qui decem minas habet.

25 At illi: Domine, habet decem minas.

26 Ergo scitote omni habenti dandum esse, inquit: non habenti, autem etiam quod habet, auferendum.

27 Cæterum inimicos illos meos, qui me in se regnare noluerunt, adducite huc, & coram me jugulate.

28 Hæc fatus progedi perrexit, Hierosolymam ascendens.

29 Ut autem prope Bethphagen & Bethaniam venit ad montem, qui vocatur Olivarum, misit discipulorum suorum duos cum his mandatis:

30 Ite in vicum qui est è regione, in quem ingredienti, invenietis asellum vinctum, quem nemo unquam hominum insedit: eum solvitote & adducitote.

31 Quod si quis vos cur solvatis interroget, sic ei dicetis: Domino eum opus esse.

32 Igitur profecti qui erant missi, invenerunt quod eis ille dixerat.

33 Cùmque ex eis asellum solventibus quæsisissent ejus domini, cur asellum solverent,

34 Dixerunt, eum Domino opus esse.

35 Eumque ad Jesum adduxerunt: & injectis in asellum suis vestimentis, eo Jesum imposuerunt.

36 Atque eo vadente, infernebant suis vestimentis viam.

37 Ac ubi jam prope montis olivarum descensum venit, cœpit universa discipulorum multitudo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ viderant miraculis, his verbis:

38 Bene sit venienti regi in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in supremis.

39 At quidam Phariseorum ex turba dixerunt ei: Magister, objurga tuos discipulos.

40 Quibus ille respondens: Scitote, inquit, si taceant hi, clamaturos esse lapides.

41 Deinde ut propius accessit, visâ urbe deploravit eam, dicens:

42 O si scires tu, & quidem hac ipsa tua die, quæ tibi salutis forent: sed nunc tuos latent oculos.

43 Venient enim tibi dies, cùm te tui hostes vallo circumdabunt, & circumsidebunt, & prement undique.

44 Teque & tuos in te natos cem-

complanabunt, nec in te lapidem lapidi, impositum relinquent: quoniam tempus, quo tui habita cura fuerit, non noveris.

45 Deinde in fanum ingressus, cepit vendentes in eo & ementes ejicere, dicens eis:

46 Scriptum est: Mea domus supplicationis domus est: at vos ex ea latronum speluncam fecistis:

47 Docebat autem quotidie in fano, Pharisei verò & Scribæ eum perimere conabantur, nec non populi primarii.

48 Sed quid agerent, non inveniebant, quòd cunctus populus ab ejus ore pendeat.

C A P U T XX.

Vineæ cultores perendi. Lapis offensionis. Officium in Deum, in principem. Sadducæi rejecti, de resurrectione ac vidua 7 conjugio. Davidis Dominus geminus. Phariseorum cùm fastus, tum avaritia.

QUODAM autem illorum dierum, eo populum in fano docente ac institute, adfuerunt pontifices & scribæ cum senatoribus, eumque sic allocuti sunt:

2 Dic nobis, qua potestate ista facias, aut quis tibi potestatem istam dederit?

3 Quibus ille respondens: Interrogabo vos ego vicissim quiddam, inquit, quod mihi dicite:

4 Johannis baptisma à cælo ne erat, an ab hominibus?

5 Illi verò sic apud se ratiocinari: Si dixerimus à cælo, dicet: Cur ergo ei non credidistis?

6 Sin ab hominibus dixerimus, universus populus nos lapidabit: persuasum est enim ei, Johannem esse vatem.

7 Itaque responderunt se nescire unde;

8 Et Jesus: Nec ego vobis dico, inquit eis, qua potestate hæc faciam.

9 Cæpit autem ad populum hoc exemplum dicere: Homo quidam vineam confecit, & ea colonis elocata, domo absuit satis diu.

10 Deinde suo tempore misit ad colonos servum, ut illi ei de vineæ fructu darent. At coloni eum verberatum dimiserunt inanem.

11 Ille alterum item servum misit, & illi eum quoque verberatum, & contumeliâ affectum, dimiserunt inanem.

12 Cùmque tertium item misisset, illi eum etiam vulneratum expulerunt.

13 Tum vineæ dominus: Quid agam? inquit, mittam filium meum charissimum; fortassis hunc visum reverebuntur.

14 At coloni eo viso, sic inter sese dicere: Hic est hæres, agite, perimamus eum ut nostra, fiat hæreditas:

15 Itaque ejectum ex vinea occiderunt. Quid ergo faciet eis vineæ dominus?

16 Veniet & colonos illos perdet, aliisque vineam elocabit. Hoc audito illi dixerunt: Absit.

17 Et ille eos intuitus: Quid ergo est scriptum illud? Quem lapidem improbaverant edificatores, is adhibitus est ad caput anguli.

18 In eum lapidem quisquis inciderit, collidetur, & in quem inciderit ipse, eum comminuet.

19 Igitur pontifices & scribæ ei manus injicere eadem horâ conati sunt: intellexerunt enim, eum adversum se illud exemplum dixisse, sed populum timebant.

20 Itaque illud observârunt, ut

ut mitterent emissarios, qui se viros bonos simularent ut eum verbis caperent, atque ita magistratui & prætoris potestati traderent.

21 Atque hi sic eum interrogant: Magister, scimus te rectè dicere, ac docere, neque personæ rationem habere, sed verè divinam vitæ viam docere.

22 Licetne nobis Cæsari tributum pendere, an non?

23 At ille eorum versutiam intelligens: Quid me tentatis? inquit!

24 Offendite mihi denarium. Cujus habet imaginem & titulum? Cæsaris, inquit illi respondentes.

25 Et ille: Solvite igitur, inquit eis, Cæsariana Cæsari, & Divina Deo.

26 Ita illi, cum nullum ejus verbum apud populum carpere potuissent, ejus responsionem admirati, tacuerunt.

27 Tum cum aggressi Sadducæorum quidam, qui resurrectionem esse negant, sic interrogarunt:

28 Magister, scripsit nobis Moses, si cujus frater mortuus fuerit, uxorem habens, isque sine liberis mortuus fuerit, ut ducat ejus frater uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

29 Jam verò septem fuere fratres, quorum primus uxore ductâ mortuus est sine liberis,

30 Duxitque secundus uxorem, & is item sine liberis mortuus est.

31 Atque illam duxit tertius, itidemque septem, neque liberos reliquerunt.

32 Atque illis mortuis, postrema omnium mortua est etiam femina.

33 Igitur in resurrectione cu-

jus eorum futura est uxor? cum septem eam in matrimonio habuerint.

34 Et Jesus eis ita respondit: Hujus vitæ homines & ducunt uxores & nubunt:

35 At quibus vitam illam assequi, & ex mortuis surrexisse contigit, ii nec ducunt uxores, nec nubunt.

36 Quippe cum jam mori nequeant, sunt enim angelorum similes, & Dei filii sunt, qui sint resurrectionis filii.

37 Mortuos autem resurgere, etiam Moses indicavit in rubo, ubi Dominum dicit Abrahami Deum, & Isaaci Deum, & Jacobi Deum.

38 Deus quidem non mortuorum est, sed viventium, utpote cum ei vivant omnes.

39 Tum quidam Scribarum sic eum alloquuntur: Magister, probè dixisti.

40 Neque deinceps audebant eum quicquam interrogare.

41 Et ille: Quis sit ut dicant, Christum Davide progenitum fore?

42 Cum ipse David Dicat in Psalmorum libro: Ait Dominus Domino meo, Sede ad meam dexteram,

43 Donec efficiam ex tuis hostibus tuorum pedum subsellium.

44 Quod si eum David Dominum vocat, quis sit ut sit eo progenitus?

45 Tum audiente cuncto populo, dixit suis discipulis:

46 Cavete Scribas, qui stolati libenter ambulant, & in foris salutationes, & in collegiis primas sessiones, & primas in cœnis accubationes, amant:

47 Qui viduarum domos per-

speciem prolixarum precum devorant, eoque graviore pœnas luunt.

CAPUT XXI.

Viduae teruncii in fiscum. Fani ruina impendens. Orbis calamitates. Piorum plagæ. Urbis excidium.

CUM autem aspiciens vidisset conferentes sua munera in fiscum divites,

2 Cùmque vidisset etiam quandam pauperulam viduam eò duos conferentem teruncios, dixit:

3 Hoc certo vobis dico, hanc viduam plurimum omnium contulisse.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi supererat contulerunt in divina donaria: at hæc ex inopia sua, quicquid facultatum habebat, contulit.

5 Item quibusdam de fano dicentibus, pulchris esse lapidibus & donariis ornatum, dixit:

6 Videtis hæc? veniet dies cùm nullus lapidi lapis impositus relinquatur, qui non dissolvatur.

7 Et illi eum interrogantes: Magister, inquit, quando igitur ista fieri? & quo signo ista futura significabuntur?

8 Et ille: Videte, inquit, ne decipiamini: multi enim venient meo nomine qui se eum esse dicant, & quidem tempus instat: nolite igitur eos affectari.

9 Cùm verò bella & seditiones audietis, nolite expavescere: oportet enim hæc omnia prius fieri: sed non continuo finis erit.

10 Consurget & gens in gentem (inquietabat tum eis) & regnum in regnum,

11 Magnique terræ motus nonnullis in locis, & fames & pestes

erunt, terriculaque & signa de cælo magna.

12 Sed ante hæc omnia injicientur vobis manus, & vexabimini, inque collegia, & custodias trademini, atque ad reges & prætores mei nominis causa perducemini:

13 Id quod vobis erit testimonio.

14 Igitur animum inducite, causæ dictionem non præmeditari.

15 Ego enim vobis ejusmodi os & sapientiam dabo, ut ei contradicere aut resistere nequeant omnes adversarii vestri.

16 Prodemini autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, qui vestrum nonnullos necabunt;

17 Eritisque cunctis invisipropter nomen meum.

18 Verùm ne pilus quidem vestri capitis peribit.

19 Vestrâ patientiâ, vestræ saluti consulite.

20 Cùm autem circumdatam exercitibus Hierosolymam videbitis, tum scitote, ejus instare vastitatem.

21 Tum qui erunt in Judæa, fugiant in montes: & qui erunt in ejus medio discedant: & qui in agris erunt, ne intrent in eam.

22 Nam supplicii tempora erunt illa, ut eveniant omnia quæ scripta sunt.

23 Hei uterum ferentibus & lactantibus per ea tempora: Nam hæc regio graviter premetur, & in hunc populum atrociter sævietur.

24 Ut gladiatorum acie cadent, & per omnes gentes exulent, calceturque a gentibus Hierosolyma, donec exterarum gentium tempora compleantur.

25 Et erunt signa in sole & luna, & sideribus; & in terris tantus gentium angor trepidantium, mari undisque resonantibus,

26 Ut homines eorum metu & expectatione, quæ orbi imminerant, exanimentur: nam cælestes potestates concutientur.

27 Ac tum aspicietur Filius hominis veniens in nube, cum ingenti potestate atque gloria.

28 His autem fieri incipientibus suspicite, & capita attollite, quoniam vestra instabit liberatio.

29 Tum eis similitudinem dixit: Cernite ficum & omnes arbores:

30 Cum jam frondescent, id vos per vosiplos cernentes, cognoscitis jam propè esse æstatem.

31 Similiter & vos, cum hæc fieri videbitis, scitote propè esse divinum regnum.

32 Hoc vobis confirmo, non prius esse præterituram ætatem hanc, quam fiant omnia.

33 Etiamsi cælum & terra pereant, mea dicta non peribunt.

34 Verùm cavete ne fortè obruantur animi vestri crapula & ebrietate, & hujus vitæ curis: atque ita vos nec opinantes illa dies opprimat.

35 Adveniet enim tanquam decipula omnibus in totius terræ solo degentibus.

36 Vigilate igitur, omni tempore orantes, ut vobis hæc omnia eventura effugere liceat, & coram Filio hominis consistere.

37 Ita interdiu docebat in sano; in noctes autem exibat, & in monte, qui vocatur Olivarum, versabatur.

38 Atque omnis populus ad

eum manè ventitabat in templum, ejus audiendi gratiâ.

CAPUT XXII.

Ad Antifites proditor. Cæna. Qui piorum princeps. Preces pro Petro, hujus temeritas. In oliveto Jesu preces. Angelus ad eum. Captus Jesus. Pugnans Petrus, ter mox mendox, Jesu calamitates.

1 Nstabat autem azymorum festum, quod Pascha dicitur,

2 Et quærebant pontifices & scribæ ejus interficiendi modum: timebant enim plebem.

3 Intravit autem Satanas in Judam, cognomine Iscariotam, qui erat ex duodecim numero.

4 Itaque is pontifices & antifites aggressus, verba cum eis fecit, quo pacto eum traderet eis.

5 Quo lætati illi, pacti sunt ei se duros argentum.

6 Itaque pollicitus quærebat opportunitatem eum illis sine turba tradendi.

7 Postquam autem venit azymorum dies, in quo immolandum erat Pascha,

8 Misit Jesus Petrum & Johannem: Ite (inquit) paratum nobis pascha, ut polluceamus.

9 Et illi: Ubi vis paremus? inquirunt ei.

10 Quibus ille: Simulac in urbem intraveritis, inquit, incidetis in hominem aquæ fictile ferentem: eum sequimini in domum quò ingreditur,

11 Et sic ejus domus patri-familiâs dicitote. Quærit ex te magister, ubinam sit mansio ubi Pascha cum suis discipulis polluceat?

12 Atque ille vobis cænaculum ingens instratum ostendet: illic paratote,

13 Igitur digressi, & quæ ille eis prædixerat nacti, parârunt Pascha.

14 Ac postquam venit hora, accubuit, & duodecim apostoli cum eo.

15 Eosque sic allocutus est: Hujus vobiscum pollucendi Paschæ cupiditate ductus sum, antequam supplicio afficiar.

16 Hoc enim sic habetote, me eo non pollucturum esse, donec in Dei regno compleatur.

17 Tum sumpto poculo, actisque gratiis, dixit: Accipite hoc, & inter vos dividite.

18 Scitote enim, non ante me bibitarum esse de fructu vitis, quam Dei regnum veniat.

19 Item sumptum panem actisque gratiis fregit, eisque dedit, dicens: Hoc est corpus meum pro vobis dandum: Hoc facite in mei recordationem.

20 Similiter & poculum, postquam cœnatum est, dicens: Hoc poculum est novum fœdus: quod sit per meum sanguinem, qui est pro vobis effundendus.

21 Cæterum scitote, mei proditoris manum esse mecum in mensa.

22 Et Filius hominis quidem abit, ut est definitum: verum væ homini illi, per quem prodendus est.

23 Illi verò cœperunt inter sese quærere, quisnam eorum foret, qui id facturus esset.

24 Exiit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus esse videretur.

25 At ille: Gentium reges (inquit eis) in eas dominantur: quique eis imperant, gubernatores appellantur.

26 At vos non ita: quin verstrum maximus perinde sit ac minimus: & qui præest, perinde & qui ministrat.

27 Uter enim major est? qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui accumbit? Atqui ego sum inter vos perinde ac qui ministrat.

28 Vos verò ii estis qui mecum permanferitis in meis adversis:

29 Et ego regnum, quemadmodum mihi Pater meus legavit, sic vobis lego,

30 Ut comedatis & bibatis in mea mensa in regno meo, & in tribunalibus sedeat, jus dicentes duodecim tribus Israëlitarum.

31 Dixit item Dominus: Simon, Simon, conatus est quidem Satanas cribare vos ut frumentum:

32 Verum ego pro te oravi, ne te fides deficeret. Tu vicissim aliquando recreatus, confirmato fratres tuos.

33 At ille: Domine, inquit ei, tecum paratus sum & carcerem & mortem adire.

34 Et ille: Sic habeto, Petre, inquit, non prius gallum hodie cantaturum, quam tu me tibi notum esse ter negaveris.

35 Cæterum dum vos sine crumena, inquit eis, & pera, & calceis dimisi, num qua re caruistis? Nullâ, inquirunt.

36 At nunc, inquit eis, Et crumenam qui habet, ferat, itemque peram, & qui gladium non habet, vendat suum pallium & emat.

37 Scitote enim, in me comprobandum adhuc esse scriptum illud: Et inter nefarios habitus est. Habent enim meæ res finem.

38 Et illi: Domine, ecce hic duo gladii, Satis est, inquit eis.

39 Tum egressus contendit de more in olivarum montem, eumque secuti sunt discipuli.

40 Atque ubi ad locum venit, dixit eis: Orate, ne in tentationem veniatis.

41 Tum ab eis ferme ad lapidis jactum digressus, positus genibus, precatus est hujusmodi verbis:

42 Pater, averte, si vis, hoc à me poculum. Quanquam non mea, sed tua voluntas fiat.

43 Apparuit autem ei angelus de cælo, qui eum confirmaret.

44 Atque ille cùm esset in æstu, contentius orabat, & sudore manabat simili sanguineis guttis, ad terram delabentibus.

45 Deinde precatus surrexit, & ad suos discipulos venit, quos præ ægritudine dormientes nactus, dixit eis,

46 Quid dormitis? surgite, orate, ne in tentationem veniatis,

47 Atque adhuc eo loquente, supervenit hominum turba, quibus is qui Judas dicebatur, unus ex duodecim, præibat. Is ad Jesum osculandum accessit:

48 Et Jesus sic eum allocutus est: Juda, tunc osculo Filium hominis prodis?

49 Videntes autem sui quid futurum esset, dixerunt ei: Domine, feriemusne gladio?

50 Percussitque quidam eorum pontificis servum, eique dexteram abscidit auriculam.

51 Et Jesus respondens: Sinite hæc, inquit: & tacitæ illius auriculæ, eum sanavit.

52 Dixit autem Jesus eis qui se invaserant, pontificibus, & fani antistitibus, ac senatoribus:

Tanquam ad latronem exiistis cum gladiis & fustibus.

53 Cùm quotidie essem apud vos in fano, non injecistis mihi manus, sed hæc vestra est hora & tenebrarum potestas.

54 At illi eum comprehensum duxerunt, & in pontificis domum introduxerunt. Petrus autem procul sequebatur.

55 Cùmque illi ignem in medio atrio incendissent & confedissent, sedebat etiam Petrus inter eos.

56 Eum sedentem ad ignem conspicata, & intuita quædam ancilla, dixit: Hic quoque cum eo erat.

57 At ille eum negavit dicens: Mulier, non novi eum.

58 Item paulò post alius eo viso dixit: Et tu ex eis es. At Petrus: Homo, inquit, non sum:

59 Deinde interpositâ una ferè horâ, alius quidam sic affirmabat: Profectò hic quoque cum eo erat, etenim Galilæus est.

60 At Petrus: Homo, inquit, nescio quid dicas. Tum statim, eo adhuc loquente, cecinit gallus.

61 Et conversus Dominus Petrum aspexit, & Petrus Domini dictum recordatus, qui ei fore dixerat, ut priusquam gallus caneret, eum ter negaret.

62 Foras egressus, acerbè flevit.

63 Jesum autem qui tenebant homines, illudebant, verberantes:

64 Eoque velato, tundebant ei faciem, & ita interrogabant: Divina quis sit qui te percussit?

65 Atque alia multa contumeliosè dicebant in eum.

66 Deinde orto die coivit populi senatus, Pontifices & Scribæ, & ei in suum confessum adducto sic dixerunt :

67 Dic nobis an tu Christus sis : Quibus ille : Si vobis dixero, non credetis :

68 Quod si vos etiam interrogavero, non mihi respondebitis, aut me absolvetis.

69 Futurum est, ut sedeat Filius hominis ad dexteram potentis Dei.

70 Tu igitur Dei Filius es ? inquiunt omnes. Et ille : Sum quem vos esse me dicitis, inquit eis.

71 Tum illi : Quid jam nobis testimonio opus est, inquit, cum ipsi ex ejus ore audiverimus ?

C A P U T XXIII.

Ad Pilatum Jesus. Falsa crimina. Ad Herodem Jesus tatus. Reditus in gratiam Regis, ac Prætoris. Pro Christo Præter. Populi furor. Cyrenæus. Duo latrones. Pro carnificibus Jesus : illusionis, districta, titulus. Felix latro, mundi tenebræ. Veli scissio. Christi mores. Verus Centurio. Josephi pietas. Monumentum novum.

Igitur, surrexit omnis eorum multitudo, & eum duxit ad Pilatum,

2 Eumque accusare institerunt, dicentes, Se ab eo gentem everti deprehendisse, & eam Cæsari tributa solvi vetare, dicentem se Christum esse regem.

3 Et Pilatus eum interrogavit : Tunc Judæorum rex es ? Cui ille respondens : Ut tu dicis, inquit.

4 Pilatus verò Pontificibus, & hominum multitudini negavit, ullum se in eo homine crimen deprehendere :

5 At illi urgere : Excitat populum, inquiunt, docens per totam Judæam, exorsus à Galilæa hucusque.

6 Hic Pilatus, audita Galilæa, quæsit an homo Galilæus esset.

7 Ac postquam eum ditio- nis Herodis esse cognovit, misit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis per eos dies erat.

8 Herodes, viso Jesu, magnopere lætatus est, quippe qui eum jamdiu videre cuperet (quod multa de eo audiebat, & se aliquid ab eo prodigiosè fieri visurum speraret.

9 Verùm licet eum multis de rebus interrogavit, ille nihil ei respondit :

10 Quamvis etiam Pontifices & Scribæ qui aderant, eum acriter accusarent.

11 Itaque despiciatus eum Herodes, cum suis militibus, ac ludificatus, indutum veste splendida Pilato remisit,

12 Factique sunt inter sese amici Pilatus & Herodes eo ipso die : nam antea inter eos intercedebat simulas.

13 Pilatus autem convocatos Pontifices & magistratus ac populum sic allocutus est :

14 Adduxistis hunc hominem mihi, tanquam qui populum avertat : atqui ego in vestra præsentia examinans, nullum eorum crimen in hoc homine deprehendi, quibus vos eum accusatis.

15 Sed nec Herodes, ad eum enim misi vos, & videtis nihil morte dignum ab hoc factum esse.

16 Itaque eum castigabo, ac relaxabo.

17 Habebat autem necesse eis unum relaxare per festum.

18 Igitur illi universa multitudo exclamârunt ut eum tolleretur, sibi que Barabbam remitteret,

19 Qui fuerat propter seditionem quandam in urbe factam, & cædem, coniectus in carcerem.

20 Cùmque rursus Pilatus Jesum absolvere volens, clamâset,

21 Illi sic reclamare: Crucifige eum.

22 Quid enim is mali fecit? inquit, eos tertium alloquens. Nullum in eo capitale crimen deprehendi. Itaque eum castigabo & absolvam.

23 At illi magnis clamoribus instare, flagitantes ut is crucifigeretur, gliscentibus eorum Pontificumque vocibus:

24 Itaque Pilatus eorum postulata facere decrevit:

25 Eisque eum qui propter seditionem & cædem fuerat in custodiam datus, & quem flagitabat, absolvit. Jesum autem eorum arbitrio tradidit.

26 Hoc illi abducto, Simonem quendam Cyrenæum, rure venientem, comprehenderunt, eique crucem post Jesu tergum ferendam imposuerunt.

27 Sequebatur autem eum ingens hominum multitudo, & mulierum quæ plangebant, eumque lamentabantur.

28 Ad quas Jesus conversus dixit: Hierosolymitanæ scæminæ, ne me deplorate, sed vos vestrosque natos deplorate.

29 Nam scitote fore tempus, quo beatæ dicentur steriles, & uteri qui non genuerint, & ubera quæ non lactaverint;

30 Cùm quidem eo venietur,

ut dicant homines montibus, Corruite in nos: & collibus, Obruite nos.

31 Nam si viridi arbori fiunt hæc, aridæ quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo facinorosi, cum eo interficiendi.

33 Atque ubi ad locum ventum est, qui Calvaria vocatur, illi eum ibi, & facinorosos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

34 Et Jesus: Pater, inquit, ignosce eis: nesciunt enim, quid faciant. Illi verò ejus vestimenta forte jactâ partiti sunt:

35 Astabatque spectans populus, & magistratus quoque eum cum eis deridebant. Alios servavit, inquebant, servet seipsum, si is Christus est Dei electus.

36 Accedebant etiam milites, qui ei illuderent, & acetum ei offerebant.

37 Et, Si tu Judæorum rex es, inquebant, serva teipsum.

38 Erat & titulus supra eum, Græci, Romanis, & Hebraicis literis scriptus, HIC EST JUDÆORUM REX.

39 Atque unus pendentium facinorosorum ei maledicebat, ita dicens: Si tu Christus es, serva & teipsum & nos.

40 At alter contra sic eum objurgare: An tu Deum non metuis, qui sis eodem supplicio?

41 Et nos quidem meritò, nam nostris digna factis accipimus: at hic nullum facinus commisit:

42 Tum ad Jesum: Memento mei, Domine, inquit, cum veneris in regnum tuum.

43 Cui Jesus: Hoc tibi confirmo.

firmiter, inquit, te hodie fore mecum in Paradiso.

44 Erat autem hora ferè sexta, & tenebræ per totam terram extiterunt usque ad horam nonam:

45 Et sol infuscatus est, & templi velum medium scissum est.

46 Et Jesus, clamans ingenti voce, dixit: Pater, tibi in manus commendo spiritum meum. Atque hæc locutus, expiravit.

47 Ea re visa, centurio Deo gloriam tribuit dicens: Profectò hic homo justus erat.

48 Et omnis hominum multitudo, qui ad hoc spectaculum venerant, videntes quæ facta forent, tundentes sua pectora reversi sunt.

49 Astabant autem omnes ejus noti procul, necnon sæminæ, quæ eum fuerant à Galilæa secutæ, ea aspicientes.

50 Tum vir quidam nomine Josephus senator, isque vir bonus & justus.

51 Qui illorum consilio & facto non assensus erat, ab Arimathæa Judæorum oppido, qui & ipse Dei regnum expectabat;

52 Is, inquam, Pilatum aggressus, Jesu corpus postulavit,

53 Ilque detractum linteo involvit, & in exciso monumento posuit, ubi nemo adhuc situs fuerat.

54 Erat autem ea dies Præparatio, qua Sabbatum illucebat.

55 Et mulieres subsecutæ quæ ex Galilæa cum eo venerant, monumentum aspexerunt, & ut ejus corpus positum sit:

56 Reversæque præpararunt aromata, & unguenta, & Sabbato quidem ex præcepto quieverunt.

C A P U T XXIV.

Ad monumentum aromata. Jesus non inventus. Angeli duo. Mulieres ad Apostolos. Ad sepulcrum Petrus. Christus cum duobus in itinere: plagæ Christi attestatæ. In Betbania Jesus in cælum. Discipulorum caritas.

Primo autem post Sabbatum die, summo mane, venerunt ad monumentum, ferentes quæ paraverant aromata, quibusdam eos comitantibus:

2 Saxumque invenerunt, à monumento avolutum:

3 Et ingressæ, Domini Jesu corpus non invenerunt.

4 Atque hîc cùm ea de re consternatæ essent, ecce duo viri eis in vestibus astitere coruscantibus.

5 Qui perterritas & vultum ad terram inclinantés, sic allocuti sunt. Quid quæritis? viventem inter mortuos?

6 Non est hîc, sed surrexit. Mementote ut vobis locutus sit, cùm esset adhuc in Galilæa,

7 Dicens oportere Filium hominis in hominum improborum manus tradi & crucifigi, & tertio die resurgere.

8 Tum illæ ejus verborum recordatæ sunt,

9 At à monumento reversæ, hæc omnia undecim omnibusque cæteris renunciârunt.

10 Erat autem Magdalena Maria, & Joanna, & Maria Jacobi mater, & reliquæ unâ cum eis, quæ hæc Apostolis dixerunt.

11 Sed illis earum verba pro nugis habita sunt, nec eis crediderunt.

12 Petrus autem surgit, & ad monumentum currit: & introspiciens aspicit lintea sola posita, & abit, secum ipse eam rem admirans.

13 Proficiscebantur autem eorum duo eo ipso die in vicum distantem à Hierosolyma stadia sexaginta, cujus nomen erat Emaus,

14 Et inter sese de omnibus iis rebus quæ acciderant colloquebantur.

15 Atque eis colloquentibus ac disputantibus ipse Jesus accedit, & cum eis iter facit.

16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum non agnoscerent.

17 Atque ille: Qui sunt isti sermones, inquit eis, quos inter vos confertis ambulantes, idque tristes?

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita respondit: Tune solus adèd Hierosolymæ hospes es, ut ea nescias quæ in ea per hosce dies acciderunt?

19 Quænam? inquit eis. De Jesu Nazareno, inquiunt, qui vir vates fuit, re verbisque potens & in Dei & in totius populi conspectu:

20 Utque eum tradiderint pontifices magistratusque nostri ad capitale iudicium, & in crucem sustulerint.

21 Et tamen nos eum esse sperabamus, qui Israëlitas liberaturus esset. Accidit ad hæc omnia, quòd tertius hic dies agitur, ex quo facta sunt.

22 Quancumque mulieres quædam ex nostris stupefecerunt nos: quæ mane ad monimentum profectæ,

23 Neque corpus nactæ, redierunt, & se angelorum visum vidisse dixerunt, qui eum vivere dicerent.

24 Et sociorum nostrorum quidam ad monimentum profecti, sic esse compererunt, quemadmodum dixerant sceminæ,

ipsum quidem non viderunt.

25 Et ille: O socordes, inquit eis, & animo tardi ad credenda quæ tam multa dixere vates.

26 Quasi verò non ea pati Christum, & ita suam inire gloriam oportuerit.

27 Tum exorsus à Mose, omnes obiens vates, eis per omnia scripta, quæ de seipso dicta forent, interpretabatur.

28 Deinde ubi prope vicum, quòd proficiscebantur, ventum est, ipse se longius ire simulabat.

29 Sed illi eum coëgerunt: dicentes: Mane nobiscum: appetit enim vespera, & dies inclinavit. Itaque ingressus est ad manendum cum eis.

30 Atque inter accumbendum cum eis, panem sumpsit, eumque, fausta super eo precatione usus, fregit, & eis præbuit.

31 Et illi apertis eorum oculis eum agnoverunt: atque ille ex eorum conspectu evanuit.

32 Tum illi inter sese sic dicere: Nimirum nobis ardebat animus, cum nos in via alloqueretur cumque nobis scripta aperiret.

33 Ergo eâ ipsâ horâ surgunt, & Hierosolymam redeunt, & congregatos inveniunt undecim, eorumque socios.

34 Qui dicebant reipsa surrexisse Dominum, seque Simoni ostendisse.

35 Atque ipsi quæ in via contigissent narrare cœperunt, utque eis frangendo pane cognitus fuisset.

36 Hæc eis loquentibus, ipse Jesus in eorum medio stetit, &, Salvete, inquit.

37 Cumque pavefacti ac perterriti,

territi, se spiritum cernere putarent, dixit eis.

38 Quid turbati estis? aut cur istæ subeunt animos vestros cogitationes:

39 Aspicite meas manus atque pedes, quod ipse ego sum. Attrestate me, & aspicite: nam spiritus quidem carnis & ossa non habet, ut habere me videtis.

40 Hæc locutus, ostendit eis manus atque pedes.

41 Cùmque adhuc præ gaudio diffident ac mirarentur, dixit eis: Habetis hic aliquid edulii?

42 Tum illi tosti piscis partem & favi mellis, præbuerunt,

43 Et ille coram eis sumpsit, ac comedit.

44 Et ad eos sic verba fecit: Hæc sunt quæ vobis, dum adhuc vobiscum eram, dixit, scilicet oportere omnia Moysi lege, Vatribusque, & Psalmis, de me scripta perfici.

45 Tum eis mentem ad in-

telligenda scripta aperuit.

46 Et ita dixit: sic scriptum fuit, & sic Christum supplicio affici oportuit, & tertia die ex mortuis resurgere.

47 Eiusque nomine vitæ correctionem, & peccatorum veniam per omnes gentes, factò ab Hierosolymis initio, prædicari.

48 Atque horum vos testes estis, & ego sum vobis Patris mei promissum missurus.

49 Vos verò manete in urbe Hierosolyma, donec potestatem desuper induatis.

50 Eduxit autem eos foras Bethaniam usque, sublatisque manibus eis bene ominatus est:

51 Et inter ominandum eis, discessit ab eis, & in cælum sublatus est.

52 Atque illi eum venerati, Hierosolymam cum ingenti lætitia redierunt:

53 Et erant continenter in templo, Deum collaudantes, eique gratias agentes. Amen.

EVANGELIUM

AUTHORE JOHANNE.

CAPUT I.

Sermo ille ante secula ex Deo genitus: Et qui semper apud Patrem residebat. Homo factus est, Johannes quorsum à Deo missus. Concio ipsius de officio Christi. Testimonium ejusdem Sacerdotibus redditum. Andreae vocatio: Petri: Philippi: Nathanaelis.

IN principio erat Sermo, & Sermo erat apud Deum, & Deus erat is Sermo.

2 Is erat in principio apud Deum.

3 Omnia per eum facta sunt, & absque eo factum est nihil, quod factum sit.

4 In eo vita erat, & vita erat lux hominum.

5 Et lux in tenebris lucet, nec eam comprehenderunt tenebræ.

6 Fuit homo missus à Deo, nomine Johannes.

7 Is venit ob testimonium, ut de luce testaretur, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille ipsa lux, sed qui de luce testaretur.

9 Erat ipsa vera lux, quæ collostrat omnem hominem veniens in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus fuit, & mundus eum non cognovit.

11 In sua venit, & sui eum non acceperunt:

12 Quicumque autem eum acceperunt, iis eam potestatem de-

dit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini:

13 Qui non ex sanguine, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo geniti sunt.

14 Et Sermo caro factus est, & apud nos gratiæ veritatisque plenus habitavit: ejus splendorem, ut unigenæ a Patre splendorem aspeximus.

15 De eo testificatus est Johannes, clamans his verbis: Hic est quem dixi, qui post me veniens, ante me fuit, quippe qui prior sit.

16 Atque ex ejus plenitudine nos omnes sumpsimus, & gratiam pro gratia:

17 Siquidem lex per Mosem tradita est, gratia & veritas per Jesum Christum contigit.

18 Deum nemo vidit unquam, unigena Filius, qui est in sinu patris, is exposuit.

19 Atque hoc est Johannis testimonium, tum cum miserunt Judæi Hierosolyma Sacerdotes & Levitas qui ex eo quærerent quis esset.

20 Atque ille confessus est, neque negavit, confessus est se non esse Christum.

21 Quid ergo? inquirunt illi interrogantes: Elias es tu? Non sum, inquit. Vates es tu? Non, inquit ille respondens.

22 Et illi: Quis es? inquirunt ei, ut responsum demus iis quis nos miserunt. Quid de teipso dicis?

23 Ego sum, inquit, vox in solitudine clamantis. Corrigit Domini viam, quemadmodum dixit Esaias vates.

24 Tum qui erant missi (erant autem ex Phariseis) sic eum interrogarunt:

25 Quid ergo baptizas, si tu neque Christus es, nec Elias, nec vates?

26 Ego aquâ baptizo, inquit eis respondens Johannes: sed inter vos adest, quem vos non nostis:

27 Is est qui & post me venit & ante me fuit, cujus ego non sum dignus qui calcei corrigiam solvam.

28 Hæc Bethabaræ facta sunt, trans Jordanem, ubi baptizabat Johannes.

29 Postride aspicit Johannes venientem ad se Jesum, & dicit: Ecce Agnus Dei, qui mundi peccatum tollit.

30 Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me fuit, quippe prior me.

31 Equidem eum non noveram: sed ut patefiat Israëlitis, propterea veni ego aquâ baptizatum.

32 Atque his verbis testificatus est Johannes: vidi Spiritum descendentem, veluti columbam de cælo, & super eo manentem.

33 Atque equidem non noveram eum: sed qui me ad aquâ baptizandum misit, is mihi sic dixit: super quem descendere & manere Spiritum videris, is est qui Sancto Spiritu baptizat.

34 Ego verò & vidi, & hunc esse Dei Filium testatus sum.

35 Postridie rursus aderat Johannes, necnon ejus discipulorum duo.

36 Et conspicatus ambulantem Jesum, dicit: Ecce Agnus Dei.

37 Ejus verbis auditis, duo illi ejus discipuli Jesum secuti sunt.

38 Et Jesus conversus, & eos sequentes intuitus, dixit eis: Quid quæritis? Cui illi: Rabbi (quod perinde est ac si dicas, Magister) ubi manes?

39 Venite visum, inquit eis. Et illi iverunt, & apud eum manserunt eum diem. Erat autem hora circiter decima.

40 Erat Andreas Simonis Petri frater unus ex duobus, qui eum audito Johanne secuti fuerant.

41 Is prior fratrem suum Simonem nactus dicit ei: Invenimus Messiam (quod verbum Unctum declarat)

42 Eumque duxit ad Jesum. Eum intuitus Jesus ait: tu es Simon Jonæ filius, tu vocabere Cephas: id verbum Petram sonat.

43 Postero die voluit Jesus in Galilæam preficisci, & Philippum nactus, dixit ei: Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethsaida Andræ & Petri urbe.

45 Philippus Nathanaelem nactus, sic alloquitur: Quem scripsit Moses in lege, & vates, Invenimus Jesum, Josephi filium à Nazareth.

46 Cui Nathanael: à Nazareth, inquit, potest aliquid bonum esse? Et Philippus, Veni visum, inquit ei.

47 Vidit Jesus venientem ad se Nathanaelem, & de eo dixit: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est.

48 Et Nathanael: Unde me nosti? inquit ei. Cui Jesus respondens: Antequam te Philippus vocaret, inquit, cum esses sub ficu, ego te videbam.

49 Tum Nathanael: Rabbi, (inquit eum alloquens) tu es Dei Filius, tu Rex es Israëlitarum.

50 Et

50 Et Jesus: Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à me sub ficu esse visum, credis? Majora his videbis.

51 Hoc vobis (inquit ei) etiam atque etiam confirmo, futurum esse ut apertum cœlum videatis, & Dei angelos ascendentes & descendentes ad Filium hominis.

CAPUT II.

Christus aquam in vinum mutam, facit signorum suorum principium. Capbarnaum descendit: Hinc Hierosolymam ascendit, & mercatum à templo ejicit. Templum, nempe corpus suum, solvendum à Judæis prædicit. Multi credunt in eum ob signa quæ edebat.

Tertio autem die nuptiæ factæ sunt Canæ in Galilæa, ubi & Jesus mater erat:

2 Et Jesus, ejusque discipuli ad nuptias vocati sunt.

3 Cùmque defecisset vinum, Jesum mater sic alloquitur: Vinum non habent.

4 Cui Jesus: Quid tum potestea? mulier, nondum venit hora mea.

5 Mater ministros monuit, ut quod ille eis jussisset, facerent.

6 Erant illic posita sex lapidea solia, ut ferebat Judæorum purificatio, binarum ternarumve metretarum capacia.

7 Ea solia ut aquâ replerent, jussit eis Jesus. Cùmque ad summum usque replevissent,

8 Jussit ut nunc haurirent, & convivii magistro ferrent: Atque illi tulerunt.

9 Ut verò gustavit convivii magister factum ex aquâ vinum, miratus unde esset (nam ministri quidem sciebant, qui aquam auferant) sponsum accersit,

10 Et sic alloquitur: Cùm omnes homines primùm bonum vinum apponant, deinde potis convivis deterius, tu bonum vinum hucusque servasti.

11 Hoc præbuit miraculorum initium Jesus Canæ in Galilæa, suamque gloriam ostendit, & ei fidem habuerunt ejus discipuli.

12 Postea descendit Capbarnaum unâ cum sua matre, & fratribus, & discipulis, atque illic mansere non multos dies.

13 Cùmque instaret Judæorum Pascha, ascendit Hierosolymam Jesus,

14 Et nactus in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios sedentes,

15 Facta ex loris scutica omnes ejicit ex fano, ovesque & boves & mensariorum æs effudit, evertitque mensas,

16 Et columbarum venditoribus dixit: Hæc auferte hinc, & ex mei patris domo ne facite mercatoriam domum.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, ita scriptum esse: Domus studio conficior.

18 At Judæi sic eum contra alloquuti sunt: Ede nobis aliquod prodigium, quo intelligamus ista tibi licere.

19 Quibus respondens Jesus: Dissolvite hoc templum, inquit, & ego tribus diebus id excitabo.

20 Et Judæi: Quadraginta sex annis constructum est hoc templum, inquirunt, & tu id tribus diebus excitabis?

21 At ille de sui corporis templo dicebat.

22 Itaque postquam ex mortuis surrexit, recordati sunt ejus discipuli id eum illis dixisse: scriptoque, & Jesu dicto crediderunt.

23 Cùm autem Hierosolymis esset in festo Paschæ, frequentes in ejus nomen crediderunt, videntes quàm mira faceret.

24 At ipse Jesus non se eis credebatur, propterea quod cognoscebat omnes.

25 Nec ei opus erat ut de homine à quoquam moneretur, quippe qui nosset quid inesset in homine.

CAPUT III.

Christus Nicodemum ab ipsis fundamenti Christianæ regenerationis insituit. Serpens in deserto. Johannes baptizat, & suos docet se non esse Christum.

ERat autem homo quidam ex Pharisæis, nomine Nicodemus, Judæorum primarius.

2 Is Jesum noctu adiit, & eum sic est allocutus: Magister, scimus te venisse doctorem à Deo. Nam ista tam miranda facere, quæ tu facis, nemo posset, nisi adsit ei Deus.

3 Cui Jesus respondens: Hoc tibi etiam atque etiam confirmo, inquit, qui denuo natus non fuerit, eum non posse divinum regnum videre.

4 Et Nicodemus: Quo pacto possit homo nasci, qui sit senex? Nunquid potest iterum, in ventrem suæ matris ingredi, atque nasci?

5 At Jesus ei respondens: Hoc tibi magnopere confirmo, qui ex aqua & spiritu natus non fuerit, non posse in divinum regnum intrare.

6 Quod ex carne natum est caro est, & quod ex spiritu natum est, spiritus est.

7 Noli mirari quod tibi dixim, vobis esse renascendum.

8 Ventus quòvis flat, ejusque sonitum tu audis: sed unde veniat, aut quo abeat, nescis. Sic

est quisquis ex spiritu natus est.

9 At Nicodemus contrà: Quo pacto possunt ista fieri? inquit.

10 Cui respondens Jesus: Tu Israëlitarum doctor es, & hæc nescis?

11 Hoc iterum atque iterum tibi confirmo: Nos quod dicimus, & testificamur, id scimus ac vidimus, & tamen testimonium nostrum non accipitis.

12 Si cùm terrestria vobis dixerim, tamen non creditis, quomodo, si dixerò cælestia, credetis?

13 Atqui nemo cælum conscendit, nisi qui ex cælo descendit, Filius hominis qui est in cælo.

14 Ac quemadmodum Moses serpentem extulit in solitudine, sic oportet Filium hominis extolli,

15 Ut quisquis ei fidem habeat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.

16 Sic enim amavit Deus mundum, ut Filium suum unicuique dederit, ut quisquis in eum credat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut mundum damnet, sed ut servetur per eum mundus.

18 Qui in eum credit non damnabitur: qui vero non credit jam damnatus est quòd in unigenæ Dei Filii nomen non crediderit.

19 Hæc est autem damnatio, quòd cum venerit in mundum lux, tenebras magis quàm lucem amaverint homines, quippe quorum prava forent opera.

20 Quisquis enim vitiosa facit, lucem odit, nec in lucem prodit, ne ejus facta arguantur.

21 Sed qui vera facit, is in lucem prodit, ut patefiant ejus opera utpote facta divinitus.

22 Postea venit Jesus unâ cum suis discipulis in Judæam terram, & illic cum eis degens baptizabat.

23 Johannes verò in Ænone prope Salim baptizabat, quòd ibi multa erat aqua, ventitabantque homines, & baptizabantur:

24 Nondum enim erat conjectus in carcerem Johannes.

25 Ortâ igitur quæstione inter Johannis discipulos, & Judæos de purificatione,

26 Johannem adierunt, eumque sic allocuti sunt: Magister, qui tecum erat trans Jordanem, cui tu testimonium dedisti, eum scito baptizare, & omnes ad eum itare.

27 Et Johannes ita respondit: Nihil usurpare potest homo, nisi sit ei de cælo datum.

28 Ipsi vos testes estis, me dixisse, non esse me Christum, sed ei præmissum.

29 Qui sponsam habet, sponsus est. Sponsi autem amicus, qui ei astat, & eum audit, voluptatem ex sponsi voce capit.

30 Hæc igitur mea voluptas expleta est: illum crescere, me decrescere oportet.

31 Qui supernè venit, supra omnes est: qui à terra est, is & terrestris est & terrestria loquitur. Qui à cælo venit, supra omnes est:

32 Quodque & vidit & audit, id testatur, & tamen ejus testimonium admittit nemo.

33 Qui ejus testimonium admittit, is veracem esse Deum consignat:

34 Quippe cùm is quem Deus misit, Dei verba eloquatur, ut-

pote quem Deus sine modo spiritu donet.

35 Amat Pater Filium, eique omnia tradidit in manum.

36 Qui Filio fidem habet, vitam consecuturus est sempiternam. Qui verò Filio non parat, is vitam non videbit, sed ei imminet ira divina.

CAPUT IV.

Jesus fatigatus potum petit à muliere Samaritana. Veram adorationem docet. Fatetur se esse Messiam Cibus ipsius. Samaritani credunt in eum. Reguli filium sanat.

U T igitur cognovit Dominus Phariseos audivisse Jesum plures facere discipulos, & baptizare, quàm Johannem,

2 (Quamquam Jesus ipse non baptizabat, sed discipuli.)

3 Reliquit Judæam, & rursus abiit in Galilæam.

4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum.

5 Itaque venit ad oppidum Samariæ, nomine Sychar, prope locum quem Jacobus Josepho filio suo donavit,

6 Ubi Jacobi fons erat. Igitur Jesus ex itinere fessus, ibi apud fontem refedit, horâ fermè sextâ.

7 Venit mulier à Samaria haustum aquam. Et Jesus ei ita dixit: Da mihi bibere.

8 Ejus enim discipuli iverant in urbem, ut cibos emerent.

9. At mulier Samaritana sic ei respondit. Quî sit, ut tu Judæus à me muliere Samaritana potum petas? non enim habent Judæi cum Samaritanis commercium.

10 Et Jesus ei respondens: Si Dei donum intelligeres inquit, & quisnam sit qui à te potum poscu-

postulat, tu peteres ab eo, tibi-
que ipse daret aquam vivam.

11 Tum mulier : Domine,
inquit ei, neque tu haustum
habes, & puteus est profundus :
unde igitur habes istam aquam
vivam ?

12 Num tu major es parente
nostro Jacobo, qui nobis pute-
um tradidit, & hac aquatione
usus est tum ipse, tum ejus na-
ti atque pecora ?

13 Cui Jesus ita respondit :
Quisquis ex hæc aqua bibit, ta-
men rursum sitiet :

14 Sed qui ex aqua, quam ego
ei dederò, biberit, is nunquam
sitiet, quin aqua, quam ei dederò,
fiet in eo fons scaturiens ad vitam
æternam.

15 Et mulier : Domine, im-
pertit me ista aqua, ne sitiam,
aut huc haustura veniam.

16 Cui Jesus : I evocatum vi-
rum tuum, & huc venito.

17 Non habeo virum, inquit
ei respondens mulier. Et Jesus :
Rectè dixisti non habere te virum.

18 Quinque enim viros habu-
isti : nunc quem habes non est
tuus vir. Istud verè dixisti.

19 Hic mulier : Domine, in-
quit ei, video te vatem esse.

20 Majores nostri in hoc
monte Deum coluerunt : atqui
vos dicitis Hierosolymis esse lo-
cum, ubi sit colendus.

21 Cui Jesus : Mulier, crede
mihi, adventat hora, cum nec
in hoc monte, nec Hierosolymis
patrem coletis.

22 Vos quid colatis nescitis :
nos quid colamus, scimus : quip-
pe quia salus à Judæis est.

23 Sed adventat hora, & nunc
est, cum veri cultores Patrem
in spiritu & veritate colent.
Etenim Pater à talibus coli po-
stulat.

24 Spiritus est Deus : & qui
eum colunt, in spiritu & veri-
tate debent colere.

25 Et mulier : Scio, inquit ei,
venturum esse Messiam (qui Un-
ctus dicitur) Is cum venerit, rem
omnem nobis explicabit.

26 Et Jesus : Ego is sum, in-
quit ei, qui tecum loquor.

27 Interea supervenerunt e-
jus discipuli, & eum cum fœ-
mina loqui mirati sanè sunt :
nullus tamen quid quæreretur, aut
quid cum ea loqueretur percon-
tatus est.

28 Igitur mulier, relicta suâ
fistulâ, urbem petiit, hominesque
monuit,

29 Ut hominem viserent, qui
sibi omnia facta sua dixisset :
fortassis eum esse Christum.

30 Itaque ex urbe egressi, ve-
nerunt ad eum.

31 Interea sic eum hortati
sunt ejus discipuli : Magister,
cape cibum.

32 At ille : Ego cibum habeo
comedendum, inquit eis, quem
vos nescitis.

33 Ac quærentibus inter sese
ejus discipulis, num quis ei ci-
bum attulisset ?

34 Jesus sic eos alloquitur :
Mihi pascus est, ejus voluntatem
exequi, qui me misit, ejusque
opus absolvere.

35 Vos quidem dicitis, hinc
ad quatuor menses futuram esse
messiem. At ego sic vobis dico :
Erigite oculos, & rura aspice
ut jam alba sint ad messiem :

36 Et messor mercedem acci-
pit, & sator fruges congerit ad
victum perpetuum ut sator simul
gaudeat et messor.

37 Nam in hoc dictum illud
comprobatur : Alius est qui se-
rit alius qui metit.

38 Ego vos misi ad metendum
quod

quod vos non laborastis: alii laborarunt, vos in eorum laborem invasistis.

39 Ex ea autem urbe multi Samaritanorem in eum crediderunt propter feminae sermonem, testificantis, eum sibi quicquid ipsa fecisset dixisse.

40 Igitur ut ad eum venerunt Samaritani, rogaverunt ut apud se maneret: itaque mansit illic duos dies.

41 Multoque plures ob ejus sermonem crediderunt.

42 Mulierique dicebant, non se jam propter ipsius sermonem credere: ipsos enim audivisse, scireque eum verè mundi Servatorem esse Christum.

43 Deinde biduo post illinc profectus, discessit in Galilaeam.

44 Ipse enim Jesus testatus est, nullum vatem in sua patria in honore esse.

45 Ut ergo venit in Galilaeam acceperunt eum Galilaei, ut qui omnia vidissent quae Hierosolymis in festo fecerat: nam & ipsi ad festum iverant.

46 Venit igitur Jesus rursus Canam Galilaeae, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem quidam regius, cujus filius aegrotabat Capharnai.

47 Is audiens Jesum ex Judaea venire in Galilaeam, eum adiit, rogavitque ut descenderet, suumque filium sanaret: nam jamjam moriturus erat.

48 Et Jesus: nisi ostenta & miracula videritis, inquit ei, non litis credituri.

49 At regius: Domine, inquit, descende priusquam moriatur puer meus.

50 Et Jesus: Abi, inquit, vivit tuus filius. Hic Jesu verbis auditis, credidit homo, & discessit.

51 Jam verò eo descendente, ei obviam facti ejus servi, nuntiaverunt ejus puerum vivere.

52 Eique sciscitanti quâ horâ melius habuisset: dixerunt: Pridie horâ septimâ liberatum fuisse febre.

53 Cognovit itaque pater eam ipsam horam esse, qua ei dixerat Jesus ejus filium vivere; crediditque tum ipse, tum ejus universa domus.

54 Hoc item alterum ostentum edidit Jesus, cum ex Judaea venisset in Galilaeam.

CAPUT V.

Christus ad piscinam decubentem sanat in Sabbato. Phariseos præcipiti judicio factum suum calumniantes, Auctoritate patris sui convincit. Divinam suam virtutem multis argumentis, Moysi etiam testimonio, comprobat.

Postea cum esset Judaeorum festum, ascendit Jesus Hierosolymam.

2 Est autem Hierosolymis apud oviaricam piscina, ea quae Hebraicè Bethesda nuncupatur, quinque porticus habens.

3 In his jacebat ingens aegrotantium multitudo, caecorum, claudorum, tabidorum, aquae motionem expectantium.

4 Angelus enim certo tempore descendeat in piscinam, aquamque turbabat: post quam aquaeurbationem qui primus (L.) in piscinam (G.) descenderat: sanus evadebat, quocunque tandem morbo teneretur.

5 Erat illic homo quidam annum agens in morbo duodequadragesimuma.

6 Hunc ut vidit Jesus decubentem, & jamdiu decubuisse cognovit, dicit ei? Vis sanus fieri?

7 Cui ægrotus: Domine inquit respondens, hominem non habeo, qui me, dum turbata est aqua, coniciat in piscinam. Interim dum eo ego, alius ante me descendit.

8 Tum Jesus: Surge, inquit ei, tolle grabatum tuum & ambula.

9 Atque homo confestim sanus evasit, & sublato suo grabato, ambulabat. Eiat autem ea dies Sabbatum.

10 Itaque dicebat Judæi curato: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum.

11 Quibus ille sic respondit: Qui me sanum effecit, is mihi jussit ut grabatum meum tollorem, & ambulare.

12 Igitur eum interrogârunt, Quis esset homo, qui ei jussisset, ut suum grabatum tolleretur, & ambulet?

13 At ille sanatus nesciebat quis esset, Jesus enim sese subdlexerat, cum esset hominum turba in eo loco:

14 Postea nactus eum Jesus in fano sic alloquitur: En sanus evasisti: noli amplius peccare, ne quid tibi deterius accadat.

15 Homo Judæis nunciatum ivit, Jesum esse qui se sanum effecisset.

16 Hanc ob causam, insectabantur Jesum Judæi, & occidere conabantur, quod ea Sabbato faceret.

17 At Jesus contrâ sic eis dixit: Pater meus hætenus operatur, & ego operor.

18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere conabantur, quod non solum Sabbatum rumperet, sed etiam patrem suum diceret Deum, sese Deo parem faciens.

19 Respondit igitur eis Jesus

hujusmodi verbis: illud vobis etiam atque etiam confirmo, nihil posse Filium ex seipso facere, nisi quid facientem Patrem viderit: quæ enim ille facit hæc Filius quoque similiter facit.

20 Nam Pater Filium amat, eique ostendit omnia quæ facit ipse: quinetiam his majora ei monstrabit opera, ut vos admiremini.

21 Ut enim Pater mortuos suscitaret, ac vivificaret, sic etiam Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim Pater quenquam judicat, sed omne judicium Filio dedit:

23 Ut omnes Filium honorent, quemadmodum Patrem honorant. Qui Filium non honorat, Patrem non honorat, qui eum misit,

24 Illud etiam atque etiam certo scitote: qui sermonem meum audit, & ei credit qui me misit, is vitam habet æternam: nec in judicium venturus est, sed ex morte migravit in vitam.

25 Illud iterum atque iterum sic certò habetote, venire horam, & nunc esse, cum mortui audient Filii Dei vocem, & qui audiverint, reviviscant.

26 Ut enim Pater vitam prædixit esse, sic etiam Filio dedit vitam prædixit esse.

27 Eique potestatem dedit etiam judicium exercendi, quoniam Filius hominis est.

28 Nolite hoc mirari: nam venit hora, in qua omnes, qui in monumentis erunt, audient ejus vocem:

29 Et prodibunt, qui bona fecerint, ut ad vitam resurgant: qui verò vitiosa egerint, ut ad supplicium resurgant:

30 Nihil possum ego ex meipso facere. Ut audio, sic iudico, iustumque est meum iudicium: quippe qui non meæ, sed ejus qui me misit, Patris voluntati studeam.

31 Si ego de meipso testor, meum testimonium verum non est.

32 Alius est qui de me testatur: ac verum esse testimonium, quod de me dicit, scio.

33 Vos ad Johannem misistis, isque verum testatus est.

34 Ego verò non ab homine testimonium admitto: sed hæc dico, ut vos salvi sitis.

35 Ille ardens lucensque lucerna erat, cujus in lumine vos ad tempus exultare voluistis.

36 At ego testimonium habeo majus quàm Johannis. Quæ enim opera mihi perficienda Pater tradidit, hæc quæ ego facio opera, de me testantur, me à Patre esse missum:

37 Et qui misit me Pater, is de me testatus est, & vos ejus neque vocem audivistis unquam, neque speciem vidistis,

38 Neque sermonem habetis manentem in vobis: quoniam quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini literas, quandoquidem in eis vos æternam habere vitam putatis, & ea sunt quæ de me testantur:

40 Et tamen ad me venire non vultis, ut vitam adipiscamini.

41 Gloriam ab hominibus non admitto:

42 Verùm vos novi non esse Dei amore præditos.

43 Ego in mei Patris nomine veni, nec accipitis me: si alius in suo ipsius nomine venerit, eum accipietis.

44 Quis possitis credere vos, qui & alii ab aliis gloriam accipiatis, neque gloriæ, quæ à solo Deo est, studeatis?

45 Ne putate fore, ut ego vos apud Patrem accusem: est qui vos accuset, Moyses, in quo vos spem habetis.

46 Si enim Mosi crederetis, mihi crederetis, utpote cùm is de me scripserit.

47 Quodd si illius scriptis non creditis, quomodo meis verbis creditis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus pisciculis cibantur 5000. Secedens Christus. Discipulos navigantes aquis in ambulans assequitur. Da vero & non perituro pane vitæ differit. Murmurant Judæi: & discipuli plerique recedunt ab eo. Apostoli Dei Filium esse fatentur.

Postea trajecit Jesus Galilææ lacum Tiberiadis.

2 Sequente eum frequenti hominum multitudine, quod viderent quàm portentosa faceret in ægrotantibus.

3 Conscendit autem Jesus montem, & ibi cum suis discipulis resedit.

4 Cùm quidem instaret Pascha, Judæorum festum.

5 Sublatis igitur oculis Jesus, videns ingentem hominum multitudinem ad se venire, dicit Philippo: Unde panes ememus, quos hi comedant?

6 Id autem dicebat, ejus tenendi gratiâ, sciebat enim ipse quid facturus esset.

7 Cui Philippus ita respondit: Ducentorum denariorum panes non satis sint eis, ut eorum quisque paululum quid accipiat.

8 Tum unus ex ejus discipulis,

An-

Andreas Simonis Petri frater, sic eum alloquitur:

9 Est hic quidam puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quantula sunt ad tam multos?

10 Et Jesus, Facite, inquit, ut homines discumbant. Erat autem in eo loco multum graminis. Igitur discubuerunt viri, numero circiter quinquies mille.

11 Et Jesus sumptos panes, actis gratis, distribuit discipulis: discipuli porro discumbentibus: itidemque ex piscibus quantum voluerunt.

12 Atque illis expletis, iussit discipulis suis ut superantia frustra colligerent, ne quid periret.

13 Itaque collegerunt, & duodecim canifra ex quinque hordeaceis panibus replevere frustis, quæ convivis superfuerant.

14 Igitur homines videntes quod ostentum edidisset Jesus, dicebant eum verè vatem illum esse, qui in orbem venturus esset.

15 At Jesus intelligens, venturos esse, & se rapturos, ut regem facerent, secessit rursus in montem ipse solus.

16 Deinde sub vesperam descendere eum discipuli ad lacum,

17 Et conscensâ navi, contendebant trans lacum ad Capharnaum: & jam contenebraveiat, nec ad eos venerat Jesus,

18 Et lacus vehementi flante vento concitabatur.

19 Postquam igitur stadia ferè vigintiquinque aut triginta remigârant, aspiciunt ambulantem in lacu Jesum, ac propè navem progressum: itaque territi sunt.

20 Et Jesus dixit eis: Ego sum, ne timete.

21 Et illi eum in navem accipere voluerunt: ac protinus appulit navis ad terram, ad quam tendebant.

22 Postero die hominum turba, quæ trans lacum erat, videns nullam illic aliam esse navim, nisi unam illam quam conscenderant ejus discipuli, neque Jesum cum suis discipulis ingressum esse navem, sed solos ejus discipulos abiisse.

23 Alias autem naves à Tiberiade venisse prope eum lacum, ubi illi panem actis à Domino gratis comederant:

24 Cùm, inquam, vidisset hominum turba, illic nec Jesum adesse, nec ejus discipulos, conscenderunt & ipsi naves, & ad Capharnaum venerunt, Jesum quærentes.

25 Quem trans lacum nacti, sic alloquuntur, Magister, quando huc venisti?

26 Quibus ita respondit Jesus: Profectò, profectò, inquam, non ideo me quæritis, quia portenta vidistis, sed quia panes comedistis ad satietatem.

27 Procurate non perituum cibum, sed in omnem perennitatem permanfurum, quem vobis Filius hominis dabit: hunc enim Pater consignavit Deus.

28 Et illi: Quid agemus, inquirunt, ut divina opera faciamus?

29 Quibus respondens Jesus: Hoc divinum opus est, inquit, ut in eum credatis, quem ille misit.

30 Et illi: Quod ergo tu specimen das, ut eo viro tibi credamus? Quid facis?

31 Majores nostri Manna in solitudine comederunt, quemadmodum scriptum est: Panem de cælo dedit eis comedendum.

32 Qui-

32 Quibus Jesus: Hoc vobis, inquit, etiam atque etiam confirmo, non Moſem vobis panem dediffe de cælo: ſed meus Pater verum vobis de cælo panem dat.

33 Nam divinus panis eſt qui de cælo deſcendit, vitamque dat mundo.

34 Tum illi: Domine, da nobis perpetuū panem iſtum.

35 Et Jeſus: Ego ſum panis vitalis. Qui venit ad me nunquam eſuriet: & qui mihi fidem habet, nunquam ſitiet.

36 Sed hoc vobis dico: vos & videtis me, neque creditis.

37 Quicquid mihi dat Pater, ad me, venit: & venientem ad me ego non ejicio foras.

38 Deſcendi enim de cælo, non ut meam, ſed ut ejus, qui me miſit, voluntatem exequar.

39 Hæc eſt autem ejus qui me miſit patris voluntas, ut quicquid mihi dederit, nihil ex eo deperdam, ſed id ultimo die exſcitem.

40 Hæc eſt autem ejus qui me miſit voluntas, ut quiſquis filium videt, in eumque credit, vitam adipiſcatur æternam, & ego eum ultimo die exſcitem.

41 At Judæi de eo fremere, quod ſe dixerat eſſe panem qui de cælo deſcendiſſet.

42 Nonne hic eſt Jeſus dicebant, Joſephi filius, cujus nos patrem matremque novimus: Qui ſit ergo ut iſ ſe de cælo deſcendiſſet dicat:

43 At Jeſus ſic eis contra reſpondit: Ne muſſate inter vos.

44 Nemo poteſt ad me venire, niſi Pater, qui me miſit, eum trahat, à me ultimo die ſuſcitan- dum.

45 Scriptum eſt in vatibus: Eruntque omnes diſcipuli docti, Quiſquis ergo ex Patre audivit,

ac didicit, iſ ad me venit.

46 Non quia Patrem viderit quiſquam, niſi qui eſt à Deo, iſ Patrem vidit.

47 Hoc etiam etiamque vobis confirmo: qui in me credit, vitam habet æternam.

48 Ego ſum panis vitalis.

49 Majores veſtri, qui manna vixerunt in deſertis, tamen mortui ſunt.

50 Hic eſt panis qui de cælo deſcendit: quo qui veſcatur non ſit moriturus.

51 Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendit: quo pane qui veſcetur vivit in perpetuum. Panis autem quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego pro mundi vitâ dabo.

52 At Judæi ſic inter ſeſe de- certare: Quomodo poteſt hic nobis carnem (L.) ſuam (G.) dare comedendam?

53 Et Jeſus: Hoc certò certò- que ſcitate, inquit eis, niſi Filii hominis & carnem comederitis, & ſanguinem biberitis, non eſſe vos vitâ præditos.

54 Qui mea carne veſcitur, meumque ſanguinem bibit, iſ vitam habet æternam, eumque ego ultima die ſuſcitabo.

55 Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potio.

56 Qui mea carne veſcitur, meumque ſanguinem bibit, iſ in me manet, & ego in eo.

57 Quemadmodum vivit Pater, qui me miſit, ita & ego per Patrem vivo: & qui me veſcitur, iſ quoque per me vivet.

58 Hic eſt panis qui de cælo deſcendit, non quale manna, quocum vixerint majores veſtri, tamen mortui ſunt. Hoc pane qui veſcetur, vivet in ſempiternum.

59 Hæc

59 Hæc dixit in collegio docens Capharnai.

60 Quibus auditis, multi ex ejus discipulis dixerunt: Durus hic est sermo, quis enim audire possit?

61 At Jesus apud seipsum intelligens, suos discipulos de eo mustare, sic eos affatur: Hoc vos offendit?

62 Quid si videritis Filium hominis eò ascendentem ubi erat antea?

63 Spiritus est qui vivificat: caro nihil prodest. Verba quæ ego vobis loquor, spiritus sunt, & vita sunt.

64 Sed sunt ex vobis quidam qui non credunt. Sciebat enim à principio Jesus, quinam essent qui non crederent, & quis se proditurus esset.

65 Hanc ob causam, inquit, dixi vobis; neminem ad me venire posse, nisi id ei datum fuerit à Patre meo.

66 Ex illo multi ejus discipulorum retrò abierunt, nec amplius cum eo versabantur.

67 Igitur Jesus duodecim sic allocutus est: Num vos quoque vultis discere?

68 Cui Simon Petrus ita respondit: Domine, ad quem abeamus? tu æternæ vitæ verba habes:

69 Et nos credimus & novimus te esse Christum viventis Dei Filium.

70 Et Jesus: Cùm ego vos duodecim elegerim (inquit eos alloquens) unus vestrum Diabolus est.

71 Dicebat autem Judam Simonis filium Iscariotam: is enim cum proditurus erat, cùm unus esset ex duodecim.

C A P U T VII.

Christus affines ad festum taberna-

culorum profectos, clam sequitur. Docet in templo. Varia de illo sunt vulgi judiciâ. Sacerdotes jubent eum comprehendere, Dissidium in turba propter eum. Et inter Phariseos & satellites ad capiendum eum missos. Et Nicodemum.

Postea versabatur Jesus in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quòd eum conarentur interficere Judæi.

2 Instabat autem Judæorum festum umbraculorum,

3 Et eum sic allocuti sunt ejus fratres: Migra hinc & in Judæam proficiscere, ut tui quoque discipuli ista, quæ tu facis, opera videant.

4 Nemo enim quicquam facit in occulto, qui se celebrem esse studeat. Si ista facis, patefacito teipsum mundo.

5 Nec enim ejus fratres fidem ei habebant.

6 Et Jesus ait eis: Nondum adest meum tempus: at vestrum tempus semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: at me odit, quoniam ego testor ejus opera esse mala.

8 Vos ascendite ad hoc festum: ego nondum ad hoc festum ascendo, quòd meum tempus nondum est completum.

9 Hæc ad eos fatus, mansit in Galilæa.

10 Deinde postquam ascenderunt ejus fratres, ascendit & ipse ad festum non palam, sed suboccultè.

11 Igitur Judæi eum in festo requirebant, & ubinam esset ille, requirebant:

12 Multusque de eo fremitus erat vulgò, partim eum bonum esse dicentibus, partim negantibus, sed vulgus hominum ab eo decipi.

13 Nemo tamen apertè de eo loquebatur, præ Judæorum metu.

14 Jam verò medio festo ascendit Jesus in fanum & docebat.

15 Mirantibus Judæis, & quo pacto literas nosset, quærentibus, cum non didicisset.

16 Quibus Jesus hac oratione respondit: Mea doctrina mea non est, sed ejus qui me misit.

17 Si quis volet ejus voluntati parere, cognoscet de doctrina, utrum ea sit à Deo, an ego mea sponte loquar.

18 Qui sua sponte loquitur, suæ ipsius gloriæ studet: qui vero ejus, à quo missus est, gloriæ studet: is verax est, & ab injustitia alienus.

19 Moses legem vobis tradidit, & tamen nullus vestrum legi paret. Quid me interficere conamini?

20 Et vulgus: Tu furis, inquit respondentes: Quis te coatur interficere?

21 Quibus Jesus ita respondit: ego opus unum feci, & vos omnes miramini.

22 Idèd vobis circumcisionem tradidit Moses, non quòd ea sit à Mose, sed à majoribus: & circumciditis Sabbato hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo Sabbato, ut non solvatur Mosis lex: mihi succensetis, quòd totum hominem sanum affici Sabbato?

24 Ne ex aspectu judicate, sed justum judicium facite.

25 Dicebant ergo quidam Hierosolymitanorum: Nonne hic est quem conantur occidere?

26 Atqui apertè loquitur, nec quicquam contradicitur. Num verè nōrunt proceres, eum verè esse Christum?

27 Sed hunc scimus unde sit: at Christus cum venerit, unde sit, nemo sciet.

28 At Jesus in fano clamans, docebat hujusmodi verbis: Scilicet vos me nōstis, & unde sim nōstis: ego verò mea sponte non veni, sed ab eo missus qui verax est, quem vos non nōstis.

29 At ego eum novi, quippe cum ab eo sim, cumque is me miserit.

30 Illi verò eum comprehendere conabantur, nec tamen quiscquam ei manus injecit, quoniam nondum venerat ejus hora.

31 At ex plebe frequentes ei fidem habuerunt, & ita dictitabant. Christus cum venerit, num plura portenta edet, quam hic edidit?

32 Hæc vulgo de eo mussari audientes Pharisei, miserunt tum ipsi tum Pontifices, ministros, qui eum comprehenderent.

33 Quibus Jesus ita dixit: postquam adhuc parvo tempore apud vos fuero, discedam ad eum qui me misit.

34 Quæretis me, nec invenietis, atque ubi ero ego, eò vos venire non potestis,

35 At judæi sic apud sese dictitare: Quonam abiturus est hic ut nos eum non simus inventuri? Num in dispersas Græcorum nationes discessurus est, docturusque Græcos?

36 Quid est id dictum, quod dixit? Quæretis me, nec invenietis: & ubi ero ego, eò vos venire non potestis?

37 Postremo autem die, qui erat festi celeberrimus constitit Jesus, & hisce verbis clamavit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui mihi fidem habet, ut perhibent literæ, ejus ex ventre fluent perennis aquæ flumina.

39 Id autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant qui in eum crederent. Nondum enim erat Spiritus sanctus, utpote cum Jesus nondum gloriosus esset factus.

40 Plerique igitur ex plebe, audita ea oratione, dicebant eum esse verè vatem.

41 Alii dicebant esse Christum: alii Christum à Galilæa profecturum negabant.

42 Quippe cum in Literis haberetur ex Davidis semine, & à Bethlehema (quo in vico fuerat David) profecturum esse Christum.

43 Itaque propter eum extitit in vulgo dissidium:

44 Atque eorum nonnulli eum comprehendere volebant: sed nullus ei manus injecit.

45 Venerunt igitur ministri ad Pontifices & Phariseos, & quærentibus illis cur eum non adduxissent.

46 Responderunt nullum unquam hominem sic locutum fuisse ut is homo.

47 At Pharisei contra: Num vos quoque decepti estis? inquiunt eis.

48 Num quis ex proceribus in eum credidit, aut ex Phariseis?

49 At ista plebs ignara legis, nefaria est.

50 Hic Nicodemus, qui eum nocturno convenerat, & erat ex eorum numero, sic ad eos verba facit:

51 An lex nostra hominem damnat, nisi prius eum audiverit, ejusque factum cognoverit?

52 Cui illi sic responderunt: An tu quoque à Galilæa es? Perscrutare, & videbis nullum ex Galilæa extitisse vatem.

53 Ita in suam quisque domum discesserunt.

CAPUT VIII.

Mulier in adulterio deprehensa condonatur peccata. Christus lux mundi. Pharisei quærent ubi sit ipse pater. Filii Abrahæ. Filii Dei. Satan mendacii pater. Abraham vidit diem Christi.

JESUS autem in olivarum montem discessit.

2 Deinde manè rursus venit in fanum, omnique ad eum veniente populo, confidet, & eos docet.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam, eaque in medio constituta,

4 Sic eum alloquuntur: Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facinore cum adulteraret.

5 In lege autem Moses nobis tales lapidandas esse præcepit. Tu igitur quid ais?

6 Hoc autem dicebant, ejus tentandi causâ, ut eum accusare possent. At Jesus sese proclinare, & digito humum exarare.

7 Ac illis eum interrogare pergentibus, erexit se: & Qui vestrum peccati expertus est, primus in eam lapidem jaciat.

8 Hæc locutus, sese rursus proclinat, & terram inscribit.

9 Quo audito, illi discedunt singuli, à senioribus exorsi: relictusque est solus Jesus, & astans in medio sæmina.

10 Tum Jesus ut sese erexit, & neminem, exceptâ muliere, vidit, dixit ei, Mulier, ubi sunt illi accusatores tui? Nullus te condemnavit?

11 Nullus, Domine, inquit illa. Et Jesus: Nec ego te condemnabo. Abi, & deinceps peccare noli:

12 Item, eos Jesus sic allocutus est: Ego sum lux mundi:

Qui

Qui me sequitur non in tenebris gradietur, sed vitæ lumen habebit.

13 Et Pharisei: Tu de te ipso testaris, inquiunt ei: testimonium tuum verum non est.

14 Quibus Jesus contra: Etsi ego de meipso testor, est tamen verum meum testimonium, ut qui sciam unde venerim, & quod abeam. Vos neque unde venerim, neque quod discedam, scitis.

15 Vos more hominum iudicatis: ego neminem iudico.

16 Et si iudicarem ego, iudicium meum verum esset: utpote qui non sum solus, sed unâ mecum etiam adsit, qui misit me, Pater.

17 In vestra quoque lege scriptum est, duorum hominum testimonium esse verum.

18 De me & ego ipse testimonium dico; & dicit etiam is, qui me misit, Pater.

19 Et illi: ubi est tuus Pater? inquiunt ei. Vos neque me nōstis (respondit Jesus) neque Patrem meum, Si me nōstetis, etiam Patrem meum nōstetis.

20 Hanc orationem habuit Jesus apud fiscum, docens in fano: nec eum comprehendit quisquam, quod nondum venerat ejus hora.

21 Sic autem eos rursus allocutus est Jesus: Ego abiturus sum, & vos me requiretis, atque in vestro peccato moriemini. Quod ego abibo, vos non potestis venire.

22 Et Judæi: Num ipse se interficiet, inquiunt, ut dicat, quod ipse abiturus est, non posse venire nos?

23 At ille: Vos infernè estis, inquit eis, ego supernè sum: vos ex hoc mundo estis, ego non sum ex hoc mundo.

24 Itaque dixi vobis, vos in peccatis vestris merituros. Nisi

enim me eum esse credideritis, in peccatis vestris moriemini.

25 Et illi: Tu quis es? inquiunt ei. Quibus Jesus: Id quod jamdudum vobis eloquor, inquit.

26 Multa habeo de vobis dicere, & quidem cum iudicio: sed ut qui me misit verax est, sic ego ea demum, quæ ex eo audivi, apud orbem eloquor.

27 Cùm illi eum sibi de Patre loqui non intelligerent.

28 Jesus sic eos alloquitur: Postquam Filium hominis extuleritis, tum intelligetis, eum esse me qui mea sponte faciam nihil: sed sicut me docuit Pater meus, hæc loqui:

29 Eumque, qui me misit, adesse mihi. Non me deseruit solum Pater, quandoquidem ego semper quæ ei accepta sint facio.

30 Hæc eo loquente, frequentes ei fidem habuerunt.

31 Igitur Jesus eos Judæos, qui sibi fidem habebant, sic allocutus est: Si vos in meis dictis manebitis, verè mei discipuli eritis,

32 Veritatemque cognoscetis, quæ veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Illi contra: Abrahami progenies sumus, neque cuiquam unquam servivimus: qui fit ut tu dicas, nos liberos factum iri?

34 Quibus Jesus respondit: Certè, certè, inquam vobis, quisquis peccatum facit, peccati servus est.

35 Servus autem domi non manet perpetuò, filius manet perpetuò.

36 Quod si vos filius liberos fecerit, reipsa liberi eritis.

37 Scio vos Abrahami progeniem esse: sed cupitis interficere me, quoniam oratio mea in vobis locum non habet.

38 Ego quod à Patre meo cognovi loquor: iidem vos quod didicistis à patre vestro facitis.

39 Cui illi contrà: Pater noster Abrahamus est. Et Jesus: Si Abrahami nati essetis, inquit eis, Abrahamo digna faceretis.

40 At nunc cupitis me perimere, hominem qui verum vobis effatus sum, quod ex Deo audivi. Istud non fecit Abrahamus.

41 Vos patre vestro digna facitis. Cui illi: Nos ex stupro nati non sumus: unum Patrem habemus Deum.

42 Si Deus esset Pater vester (inquit eis Jesus) amaretis me: ego enim à Deo profectus veni. Nec enim mea sponte veni, sed ille me misit.

43 Cur meam orationem non agnoscitis? quia mea dicta audire non potestis.

44 Vos ex patre diabolo estis, patrisque vestri libidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate perstitit, quippe quia non sit veritate præditus. Quando falsum loquitur, de suo loquitur, ut qui sit mendax, mendacique pater.

45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.

46 Quis me vestrum coarguerit peccati? quòd si verum dico, cur mihi vos non creditis?

47 Qui à Deo est, Dei verba audit. Vos ideo non auditis, quòd à Deo non estis.

48 Tum contrà Judæi: An non rectè dicimus nos, te esse Samaritanum, & dæmonium habere?

49 Quibus Jesus respondit: Ego dæmonium non habeo, sed Patrem meum honoro: vos verò me probro afficitis.

50 Sed non ego meæ gloriæ

studeo: est qui studeat, & curatione.

51 Hoc vobis etiam atque etiam confirmo, si quis meæ orationi paruerit, eum nunquam visurum esse mortem?

52 Tum Judæi: Nunc intelligimus te dæmonium habere: Abrahamus ipse mortuus est, ipsique vates: & tu dicis, si quis orationi tuæ paruerit, eum nunquam visurum esse mortem.

53 Num tu major es patre nostro Abrahamo? qui tamen mortuus est, & vates ipsi mortui sunt: Quem tu te facis?

54 Respondit Jesus: Si ego meipsum laudarem, laudatio mea nihil esset. Est Pater meus qui me laudat, quem vos dicitis esse vestrum Deum:

55 Et tamen eum non novistis. At ego eum novi: & si eum mihi notum esse negarem, vestri similis essem, mendax. Sed eum novi, ejusque dictis pareo.

56 Abrahamus ille parens vester meam diem videre gestivit, & vidit, idque lætatus est.

57 At Judæi: Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti?

58 Quibus Jesus: Hoc mihi certò certoque credite, priusquam Abrahamus esset, ego sum.

59 Tum illi lapides sustulerunt quos in eum conjicerent. At Jesus sese abdidit, & ex fano exiit.

CAPUT IX.

Christus cæci nati oculos in Sabbato aperit. Qui cum diu contra Phariseos disputasset, à Synagoga ejectum Christus æternæ lucis cognitione donat.

PRæteriens autem Jesus vidit hominem à nativitate cæcum.

2 De quo sic eum interrogaverunt

runt ejus discipuli: Magister, utrum quia peccaverit hic, an quia ejus parentes, cæcus natus est?

3 Quibus Jesus respondit: Neque quia ipse, neque quia ejus parentes peccaverint, sed ut in eo divina opera patefiant.

4 Mihi agenda sunt ejus qui me misit negotia dum dies est. Veniet nox, cum operari nemo potest:

5 Donec in mundo sum, lux mundi sum.

6 Hæc locutus, spuit humi et ex sputo lutum fecit, quod lutum cæci oculis illevit,

7 Eique jussit ut iret lotum in piscina Siloæ, quod verbum idem est atque missus. Atque ille ivit, & lavit, rediitque videns.

8 Tum vicini, & qui eum ante cæcum esse viderant, quærebant num is esset, qui antea sedebat & mendicabat.

9 Alii eum esse, alii ejus similem esse dicebant. Ipse eum se esse aiebat:

10 Et sciscitantibus, quo pacto ei aperti fuissent oculi?

11 Sic respondit: Homo nomine Jesus, lutum fecit, & mihi oculos illevit, jussitque ut irem ad piscinam Siloam, & lavarem. Ego ivi, & lavi, & dispexi.

12 Et illi: Ubi est ille? Nescio, inquit.

13 Illi eum qui fuerat aliquando cæcus, ad Phariseos ducunt.

14 Erat autem Sabbatum, quando Jesus factò luto ejus oculos aperuit.

15 Igitur eum rursus interrogârunt Pharisei, quo pacto dispexisset: Quibus ille: Lutum, inquit, imposuit meis oculis, & lavi, & video.

16 Tum quidam Phariseorum

dicere, eum hominem à Deo non esse, quod Sabbatum non ageret. Alii sic dicere: Quî posset improbus homo tam prodigiola facere? Ita cum esset inter eos dissensio,

17 Sic cæcum rursus interrogant: Tu quid de eo dicis, qui tibi oculos aperuerit? Vatem esse, inquit ille:

18 At Judæi eum & cæcum fuisse, & dispexisse, non crediderunt, donec accersitos ejus parentes qui dispexerat,

19 Sic interrogârunt: Hicne filius est vester, quem vos dicitis cæcum esse natum? Quî sit ergo ut nunc cernat?

20 Quibus ejus parentes ita responderunt: Hunc filium esse nostrum, & cæcum fuisse natum scimus:

21 Quomodo verò nunc cernat, nescimus: aut quis ei aperuerit oculos, nos nescimus: ipse jam grandis est, ipsum interrogate: ipse de seipso loquetur.

22 Hæc ed dixerunt ejus parentes, quod Judæos formidabant. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum Christum esse confiteretur, is collegii communione privaretur.

23 Hanc ob causam dixerunt ejus parentes jam grandem esse: ipsum interrogarent.

24 Illi igitur denuo hominem evocârunt, qui cæcus fuerat, eique dixerunt: Tribue Deo gloriam: nos scimus hunc hominem improbum esse.

25 Et ille respondens: An improbus sit, inquit, nescio: unum scio, me, qui cæcus fui, nunc videre.

26 Et illi rursus: Quid tibi fecit? inquiunt ei: quo pacto tuos oculos aperuit?

27 Quibus ille respondit:

jam vobis dixi, nec audivistis? quid rursum vultis audire? num vos quoque vultis ejus discipuli fieri?

28 At illi ei convicium fecerunt: & Tu es ejus discipulus, inquiunt: nos verò Moſis discipuli ſumus.

29 Nos ſcimus, cum Moſe locutum eſſe Deum: hic autem unde ſit nescimus.

30 At homo contrà: Ergo in eo eſt admirabilitas, inquit, quòd vos nescitis unde ſit, & tamen oculos meos aperuit.

31 Jam ſcimus, improbos à Deo non audiri: ſed ſi quis pius eſt, & ejus voluntati paret, hunc audit.

32 Nunquam ſando auditum eſt, quenquam aperuiſſe oculos cæci nati.

33 Niſi eſſet iſ à Deo, nihil poſſet facere.

34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es, inquiunt ei, & nos doces: Itaque eum foras ejecerunt.

35 Jeſus audiens eum ab illis foras ejectum, naſtus eum, ſic eſt allocutus? Crediſne in Dei Filium?

36 Et ille reſpondens: Quis verò iſ eſt, Domine, ut in eum credam?

37 Cui Jeſus: Vides eum, inquit: iſ eſt qui tecum loquitur.

38 Et ille: Credo, Domine, inquit, eumque veneratus eſt.

39 Et Jeſus: Ad ejuſmodi diſcrimen ego in hunc, inquit, orbem veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.

40 Hiſ auditis, Phariſæi qui à erant, dixerunt ei: An & nos cæci ſumus?

41 Quibus Jeſus: Si cæci eſſetis, inquit, non eſſetis in vitio: nunc quia dicitis vos cernere, manet veſtrum peccatum,

CAPUT X.

Phariſæos Chriſtus paſtores malos, ſe verò multis argumentis bonum comprobat. Diſſidium propterea oritur. Lapides tollentium, & prebendere cupientium manus evadit.

CERtò certòque ſcitote, qui in ovium ſtabulum non per januam intrat, ſed alià tranſcendit, eum furem ac latronem eſſe.

2 Qui verò per januam intrat, paſtor eſt ovium.

3 Huic janitor aperit, ejuſque vocem audiunt oves, iſque ſuas oves appellat nominatim, educitque.

4 Et emiſſis ovibus ſuis præit viam: eumque ſequuntur oves, quippe cujuſ vocem agnoſcant.

5 Alienum autem non ſequentur, ſed fugient, quippe quæ alienorum vocem non agnoſcant.

6 Hanc ſententiam cum eis dixiſſet Jeſus, nec illi intelligerent quid ſibi vellent ea quæ eis dicebat.

7 Jeſus porrò dixit eis: Certò certòque ſcitote, me ovium eſſe januam.

8 Omnes, quicumque ante me venerunt, fures ſunt & latrones, nec eos audiverunt oves.

9 Ego ſum janua: per me qui intrabit, ſervabitur, & intrabit & exibat, & paſcum inveniet.

10 Fur non venit niſi ut ſuretur, ut maſtet, ut perdat. Ego veni ut vitam habeant, & largius habeant.

11 Ego ſum paſtor bonus: Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ovibus.

12 At mercenarius, qui paſtor non eſt, cujuſ ſuæ non ſunt oves, ſi venientem lupum vidit, fugit, relictis ovibus: lupus oves rapit, ac proſtigat.

13 At

13 At mercenarius fugit, nempe mercenarius, nec ovium curam gerens.

14 Ego sum pastor bonus, & meas agnosco, & à meis agnoscor.

15 Ut me novit Pater, sic ego Patrem novi, animamque meam pono pro ovibus.

16 Et alias oves habeo quæ non sunt hujus ovilis: quæ etiam mihi adducendæ sunt, meamque vocem audient, & fiet unum ovile, unus pastor.

17 Ideo me Pater amat, quia animam meam pono, ut eam resumam.

18 Eam mihi nullus eripit, sed eam ipse mea sponte pono. Potestatem habeo eam ponendi, itemque potestatem habeo eam rursus sumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Propter hæc dicta ortum est rursus inter Judæos dissidium.

20 Eorumque plerique dicebant: Dæmoniis agitur & insanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Hæ res dæmonium habentis non sunt: potestne dæmonium cæcorum oculos aperire?

22 Cùm autem agerentur Hierosolymis Inltauralia, & hyems esset,

23 Ambularetque Jesus in fano in Solomonis porticu.

24 Judæi eum circumfusi sic alloquantur: Quamdiu suspensos tenebis animos nostros? Si tu Christus es, dic nobis apertè.

25 Quibus Jesus ita respondit: Dixi vobis, neque creditis. Opera quæ ego mei patris nomine facio, ea de me testantur:

26 Sed vos non creditis; quoniam ex meis ovibus non estis, quemadmodum vobis dixi.

27 Oves meæ vocem meam audiunt, easque ego novi, &

ipsæ me sequuntur:

28 Et eis vitam do sempiternam, nec possunt unquam perire, nec mihi quisquam eas de manu eripuerit.

29 Meus Pater, qui mihi dedit eas, maximus est omnium, nec quisquam possit ex manu mei Patris extorquere.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Hic Judæi rursus lapides sustulerunt, ut eum lapidarent.

32 Quos Jesus sic contrà allocutus est: Multa vobis præclara opera, meo Patre autore, edidi: propter quodnam eorum operum me lapidatis?

33 Cui Judæi sic responderunt: Ob præclaram opus non lapidamus te, sed ob impia dicta: & quòd homo cùm sis, Deum te facis.

34 Et Jesus contrà: Nonne scriptum est in vestra disciplina: Ego vos Deos appellavi?

35 Si illos appellavit deos, ad quos Dei sermo habitus est, nec scriptum rescindi potest,

36 Vos me, quem Pater consecravit, & in mundum misit, impiè loqui dicitis, quod me Dei Filium esse dixerim?

37 Si Patre meo digna non facio, mihi ne credite.

38 Sin facio, si mihi minus creditis, at factis credite, ut & Patrem in me, & me in eo esse cognoscatis, ac credatis.

39 Hic illi eum rursus comprehendere conabantur. Sed exiit ex eorum manu.

40 Abiitque rursus trans Jordanem in eum locum ubi primum baptizaverat Johannes, ibique mansit.

41 Ac frequentes ad eum veniebant: & Johannem quidem nullum edidisse prodigium dicebant, sed quæcunque de eo

Johannes dixisset, ea esse vera:

42 Multique in eum illic crediderunt.

CAPUT XI.

Christus ostensurus se esse vitam & resurrectionem, Lazarum mortuum, & sepultum resuscitat. Consultantibus Pontificibus, Caiaphas unum pro multis occidendum prædicit. Præcipiunt ut ubi fuerit prebendatur.

E Rat autem quidam ægrotus Lazarus à Bethania, Mariæ & ejus sororis Marthæ vico.

2 Erat autem Maria ea, quæ Dominum unguento perfuderat, ejusque pedes suis capillis extenderat: Cujus frater Lazarus ægrotabat.

3 Miserunt igitur ejus sorores illi significatum ita: Domine, scito eum quem amas ægrotare.

4 Hoc audito, Jesus ita dixit: Hic morbus lethalis non est, sed ob Dei gloriam est, ut per eum celebretur Dei Filius.

5 Amabat autem Jesus Martham, ejusque sororem & Lazarum.

6 Ut igitur eum ægrotare audivit, tum quidem mansit in quo erat loco duos dies.

7 Postea dicit suis discipulis: Petamus rursus Judæam.

8 Cui discipuli: Magister, inquit, modò te conabantur lapidare Judæi, & eodem rursus ibis?

9 At Jesus contrà: Cùm duodecim horæ sint diei, si quis interdiu graditur, non offendit: hujus enim mundi lucem aspicit.

10 At si quis noctu graditur, offendit, quia lumine caret.

11 Hæc fatus, sic eos deinde alloquitur: Lazarus amicus noster obdormivit, sed ego ad eum expergefaciendum vado.

12 Tum ejus discipuli: Domine, inquit, si obdormivit, salvus est.

13 Dixerat autem Jesus de ejus morte: illi verò de somni sopore dicere opinabantur.

14 Itaque tum dixit eis Jesus apertè: Lazarus mortuus est.

15 Atque equidem me illie non adfuisse gaudeo vestrâ causâ, ut credatis. Sed proficiscamur ad eum.

16 Et Thomas nomine Didymus: eamus & nos, inquit discipulis, ut cum eo moriamur.

17 Igitur Jesus, ubi venit eò, invenit eum quartum jam diem agentem in monumento.

18 Aberat autem propè Bethania Hierosolymis stadia circiter quindecim.

19 Multique Judæorum ad Martham & Mariam venerant, ut eas de suo fratre consolarentur.

20 Igitur Martha, ut Jesum venire audivit, ei obviam, sedente domi Maria, ivit:

21 Et sic eum allocuta est: Domine, si tu hîc adfuisses, meus frater mortuus non fuisset.

22 Quanquam nunc quoque scio, quicquid à Deo petiveris, daturum esse tibi Deum.

23 Cui Jesus: Resurget frater tuus.

24 Scio, inquit ei Martha, resurrecturum esse in resurrectione in ultima die.

25 Et Jesus: Ego sum, inquit ei, resurrectio & vita. Qui in me credit, etiam si mortuus fuerit, reviviscet:

26 Et quisquis vivit, & in me credit, nunquam moriturus est. Credis hoc?

27 Etiam Domine, inquit illa, Ego credo, te Christum esse Dei Filium, qui in mundum venturus eras.

28 Atque

28 Atque hæc locuta, ivit accersitum Mariam sororem suam, eique clanculum dixit, magistrum adesse, qui eam vocaret.

29 Illa, hoc audito, celeriter surgit, & illum adit.

30 Nondum autem venerat Jesus in vicum, sed in eo erat loco, ubi ei occurrerat Martha.

31 Judæi ergo, qui cum ea domi aderant, eamque consolabantur, videntes Mariam celeriter surrexisse atque exiisse, secuti sunt eam, rati eam ad monumentum ire, ut ibi ploraret.

32 Igitur Maria ut eò venit, ubi erat Jesus, eo viso, ei ad pedes accidit: Domine (inquit ei) si tu hîc adfuisses, non fuisset mortuus frater meus.

33 Tum Jesus ubi eam plorantem & comitatos eam Judæos plorantes vidit, infremuit animo, conturbatusque dixit:

34 Ubi eum posuistis? Domine, inquirunt ei, veni visum.

35 Lacrymavit Jesus.

36 Itaque Judæi dicebant: En quantopere eum amabat?

37 Item eorum quidam dicebant: Non poterat is qui cæci oculos aperuit, efficere, ut hic quoque non moreretur?

38 Jesus igitur rursus apud se fremens, venit ad monumentum. Erat autem fossa, cui impositum erat saxum.

39 Et Jesus dixit: Auferte saxum. Cui mortui soror Martha: Domine, inquit, jam scætet, nam quatuor dierum est.

40 At Jesus: Dixine ego tibi, inquit ei, te, si fidem habueris, visuram Dei gloriam?

41 Igitur illi saxum sustulerunt, ubi situs erat mortuus. Et Jesus sublati sursum oculis dixit: Pater, ago tibi gratias, quòd me audivisti:

42 Equidem sciebam, ut tu me semper audias: sed propter circumstantem hominum multitudinem dixi, ut me abs te misum esse credant.

43 Hæc ille fatus ingenti voce clamavit: Lazare, veni foras.

44 Et mortuus exiit, pedesque manusque vinctus fasciis, vultu sudario obvelato. Solvite eum, inquit eis Jesus, & abire finite.

45 Igitur multi Judæorum, qui ad Mariam venerant, & quid fecisset Jesus viderant, in eum crediderunt.

46 At eorum quidam Pharisæos adierunt, & eis quæ fecisset Jesus dixerunt.

47 Itaque Pontifices & Pharisæi, coacto consilio, ita dicebant: Quid agimus? Nam hic homo multa portentosa facit.

48 Si eum sic sinimus, omnes ei fidem adjungent: atque ita venient Romani qui nos & loco & gente privabunt.

49 Tum eorum quidam Caiaphas ejus anni pontifex, sic ad eos verba facit: Vos nihil scitis,

50 Neque cogitatis, conductibilis esse nobis, unum hominem pro populo mori: quàm totam perire gentem.

51 Id autem non sua sponte dixit, sed quòd esset ejus anni pontifex vaticinatus est, Jesum pro gente moriturum esse:

52 Nec solum pro gente, sed etiam ut dispersos Dei natos simul congregaret.

53 Igitur ex eo die de eo perimendo consultarunt.

54 Itaque Jesus non jam apertè versabatur in Judæis, sed inde discessit in locum propè solitudinem in oppidum Ephraim nomine, atque ibi commoratus est cum suis discipulis.

55 Instabat autem Judæorum Pascha,

Pascha, & multi qui ex ea regione Hierosolymam ante Pascha sui lustrandi gratiâ ascenderant.

56 Requirebant Jesum, & in fano stantes, sic inter sese distabant: Quid vobis videtur, quod non venerit ad festum?

57 Dederant autem Pontifices & Pharisei mandatum, ut si quis sciret ubinam is esset, indicaret, ut eum caperent.

CAPUT XII.

Christo apud Lazarum cœnanti, pedes ungit Maria. Accusatur à Juda. A Christo defenditur. Sacerdotes Lazarum sublatum cupiunt. Christo Hierosolymam venienti obviam itur Græci eum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confidentes ob metum, ad fidem hortantur.

Igitur Jesus sex diebus ante Pascha Bethaniam venit, ubi erat Lazarus qui mortuus fuerat, quem ille ex mortuis excitaverat.

2 Illic ei data cœna est, cum quidem Martha ministraret, & Lazarus ex eodem numero esset, qui cum eo accumbebant.

3 Maria verò sumpta libra preciosi unguenti spicatæ nardi, Jesu pedes, perfudit, eisdemque suis capillis exterfit. Ejus unguenti odore cum domus repleta foret.

4 Unus ex ejus discipulis, Judas Simonis filius, Iscariota, qui eum proditurus erat, ita loquitur:

5 Cur hoc unguentum non est trecentis denariis venditum, & in pauperes erogatum?

6 Id autem dixit, non quod ei curæ essent pauperes, sed quod fur erat, & crumenam habebat, ac quæ conferebantur portabat.

7 Tum Jesus: Sine eam, inquit: id ad meæ sepulturæ diem reservavit.

8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum: at me non semper habebitis.

9 Igitur cum ingens Judæorum multitudo eum illic esse cognovisset, venerunt eò non solum propter Jesum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem suscitaverat ex mortuis.

10 Consultârunt autem Pontifices etiam de Lazaro necando;

11 Quod propter eum multi Judæorum descisciebant, & in Jesum credebant.

12 Postero die frequens hominum turba, qui ad festum venerant, audientes Jesum adventare Hierosolymam,

13 Sumptis palmarum ramis, ei obviam exierunt, atque ita clamabant: Hosanna, bene sit venienti in nomine Domini, regi Israëlitarum.

14 Nactus autem Jesus asellum, in eo federat, quemadmodum scriptum est,

15 Ne metue puella Sion: ecce tuus rex venit in asinæ pullo sedens.

16 Atque hæc quidem primùm non intellexerunt ejus discipuli: sed postquam illustratus est Jesus, tum demum recordati sunt ea & de eo fuisse scripta, & se ei præstitisse.

17 Testificabatur autem hominum multitudo, qui cum eo adfuerant cum Lazarum evocavit è monimento, & à mortuis excitavit.

18 Atque hanc ob causam occurrit ei vulgus, quod id eum edidisse prodigium audivissent.

19 Itaque Pharisei sic inter sese dicebant: Videtis nihil proficere vos, cum eum sequatur mundus.

20 Erant autem quidam Græci, ex iis qui ascenderant, ut in festo adorarent.

21 Ii Philippum adierunt, eum qui erat à Bethsaida Galilææ, eumque

eumque sic rogârunt: Domine, vellemus Jesum videre.

22 Id Philippus Andræ indicatum it, & porro Andreas & Philippus Jesu dicunt.

23 Et Jesus sic eis respondit: Venit hora, qua illustretur Filius hominis.

24 Profectò, profectò, inquam vobis, nisi frumenti granum ad terram lapsum moriatur ipsum solum manet: sin moriatur, multum fructum fert.

25 Qui animam suam amabit, eam perdet: & qui animam suam in hoc mundo oderit, is eam in sempiternam vitam conservabit.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: atque ubi ero ego, ibidem meus etiam minister erit. Quòd si quis mihi ministrabit, eum Pater honorabit.

27 Nunc mihi turbatus est animus: ecquid dicam? Pater defende me ab hac hora: sed ideo veni in hanc horam.

28 Pater illustra tuum nomen. Tum hæc vox de cælo venit: Et illustravi, & rursus illustrabo.

29 Hoc audito, vulgus hominum qui aderant dicebat extitisse tonitru. Alii angelum cum eo locutum aiebant.

30 At Jesus ita loquutus est: Non propter me vox hæc extitit, sed propter vos.

31 Nunc sit de hoc mundo iudicium: nunc hujus mundi princeps exigitur foras:

32 Et ego, si à terra evectus fuero, omnes ad me traham.

33 Id autem dicebant significans, quo letho moriturus esset.

34 Ei vulgus respondit: Nos audimus, ex disciplina, Christum semper esse permanfurum: quî sit, ut dicas, evehendum esse Fi-

lium hominis? quis est iste Filius hominis?

35 Quibus Jesus: Adhuc parvo tempore vobis futura lux est. Ambulate dum lucem habetis, ne vos opprimant tenebræ: quoniam qui in tenebris ambulat, nescit quò eat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut lucis filii fiat. Hæc locutus Jesus discessit, & eis sese subduxit.

37 Sed quamvis tot in eorum conspectu ostenta fecisset, tamen in eum non credebant: ut illud ab Esaia vate dictum fieret, cum ait:

38 Domine, quis credidit orationi nostræ? & Jovæ brachium cui patefactum est?

39 Ideo credere non poterant, quod item dixit Esaïas:

40 Eorum & oculos excæcavit, & animos stupefecit, ne oculis videant, & animo intelligant, ad frugemque redeant, atque eos ego sanem.

41 Hæc dixit Esaïas, tum cum ejus splendorem vidit, deque eo locutus est.

42 Tametsi multi ex principibus in eum crediderunt: sed id propter Phariseos non fatebantur, ne collegii communitate privarentur:

43 Plus enim amabant hominum, quam Dei gloriam.

44 Jesus autem clamavit his verbis: Qui in me credit, non in me credit, sed in eum qui me misit.

45 Et qui me videt, eum videt qui me misit.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis in me crediderit, non maneat in tenebris.

47 Quòd si quis mea verba audierit neque crediderit, ego eum non damno. Non enim ut

mundum damnem, veni, sed ut mundum conservem.

48 Qui me repudiat, nec mea verba admittit, habet qui se damnet. Ipse sermo, quem ego loquor, eum damnabit in postremo die:

49 Quoniam ego non mea sponte loquor, sed qui me misit Pater, is mihi in mandato dedit, quid dicturus aut locuturus sim:

50 Et scio ejus mandatum sempiternam esse vitam. Quæ igitur eloquor ego, quemadmodum mihi dixit Pater sic eloquor.

CAPUT XIII.

A cæna surgens Christus, humilitatem commendaturus Apostolis, pedes eorum lavat. Proditorem Judam, certo signo denotat. Charitatem commendat. Et Petro lapsum abnegationis prædicit.

ANte festum autem Paschæ sciens Jesus suam horam venisse, qua ex hoc mundo migraret ad Patrem, cum suis, qui erant in mundo, amavisset, eos ad extremum amavit.

2 Et cæna parata, cum jam diabolus Judæ Simonis filio Iscariotæ mentem injecisset, ut eum proderet:

3 Sciens Jesus Patrem sibi omnia in manum dedisse, seque à Deo profectum, ad Deum discedere.

4 Surgit ex cæna, depositisque vestibus, sumpto linteo, se præcingit.

5 Deinde immisâ in pelvim aquâ, discipulorum pedes lavare institit, & linteo, quo præcinctus erat, abstergere.

6 Sed ubi ad Simonem Petrum venit, ille sic ei dixit: Domine, tene mihi lavare pedes?

7 Cui Jesus: Quid ego faciam, inquit respondens, tu nunc ignoras, sed postea cognosces.

8 Et Petrus: Nunquam meos pedes lavabis, inquit ei. At Jesus contrâ, Nisi te laverò, inquit, non eris meus particeps.

9 Tum Simon Petrus: Domine, inquit ei, non solum meos pedes, sed etiam manus atque caput.

10 Cui Jesus: Qui lotus est, inquit, huic non opus est nisi ut pedes lavet, quin totus purus est. Et vos puri estis, sed non omnes.

11 Noverat enim suum proditorem, ideo dicebat, non omnes esse puros.

12 Postquam eorum pedes lavit, sumptis suis vestibus, rursus accubuit, & eos sic allocutus est: Intelligitis quid vobis fecerim?

13 Vos me magistrum & dominum appellatis, & rectè dicitis: sum enim.

14 Si igitur ego vobis, & dominus & magister, pedes lavi, vos quoque debetis alii aliorum lavare pedes.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut quemadmodum ego vobis feci, vos quoque faciatis.

16 Certè, certè, inquam vobis, non est servus domino suo major, neque legatus eo major qui eum misit.

17 Si hoc nôstis, felices estis, si ea præstatis.

18 Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim. Sed oportet ut fiat quod scriptum habetur: qui mecum cibum capit, is me calce petit.

19 Jam nunc dico vobis, antequam fiat: ut cum factum fuerit, credatis eum esse me.

20 Hoc vobis certò certòque dico, qui eum quem ego misero accipit,

accipit, me accipit : & qui me accipit, eum accipit qui me misit.

21 Hæc locutus Jesus, turbatus est animo, & ita apertè dixit : Certò certòque scitote, futurum esse ut unus vestrum me prodat.

22 Tum discipuli inter sese intueri, dubitantes de quo diceret.

23 Recumbebat autem unus discipulorum Jesu in ejus gremio, quem Jesus amabat.

24 Huic innuit Simon Petrus, ut sciscitaretur quisnam is esset, de quo diceret.

25 Atque ille in Jesu pectus incumbens : Domine, inquit ei, quis est ?

26 Cui Jesus respondet : Is est, cui ego intinctam bucceam porrigam. Tum bucceam intingit, & Judæ Simonis filio Iscariotæ dat :

27 Ac tum post eam bucceam, intravit in eum Satanæ. Et Jesus ei dixit : Quod facis, fac oculus.

28 Id autem quorsum ei dixisset nemo accumbentium intellexit.

29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoquidem crumenam habebat Judas, Jesum mandare, ut emeret quæ eis opus essent ad festum, aut pauperibus ut aliquid daret.

30 Igitur ille, simulac sumpsit bucceam, exivit, cum quidem nox esset :

31 Quo egresso, sic satur Jesus : Nunc Filius hominis illustratur, & Deus illustratur in eo.

32 Si in eo Deus illustratur, eum quoque Deus in seipso illustrabit, & mox illustrabit.

33 Filioli, adhuc paulisper vobiscum sum. Quæretis me, ac quemadmodum Judæis dixi, quò

ego abeo, eo vos venire non poteritis etiam vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos ametis, quomodo ego vos amavi, ut & vos ametis inter vos.

35 In eo cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si mutuo vos amore prosequemini.

36 Et Simon Petrus : Domine, quò abis ? Cui Jesus respondit : Quò ego abeo, tu non potes me nunc sequi, sed tandem sequeris me.

37 At Petrus : Domine, inquit ei, cur te nunc sequi non possum : animam meam pro te ponam.

38 Cui respondit Jesus : Animam tuam pro me pones ? Hec tibi magnopere confirmo, non antè cantaturum esse gallum, quàm tu me ter abnegaveris.

CAPUT XIV.

Consolatur discipulos suos, Divinitatem suam & fructum mortis suæ exponens. Consolatorem Spiritum promittens, ejus officium describit, pacemque suam pollicetur.

Nolite animo turbari, inquit suis discipulis. Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2 In domo Patris mei mansiones multæ sunt : quòd si secus esset dixissem vobis. Eo paratum vobis locum :

3 Quòd si ivero paratum vobis locum, reveniam, & vos mecum assumam, ut ubi ero ego, vos etiam sitis.

4 Et quidem quò ego proficiscor, vos scitis, & viam tenetis.

5 Dicit ei Thomas : Domine, nescimus quo proficiscaris, tantum abest ut viam tenere possimus.

6 Cui Jesus : Ego sum via, &

veritas & vita. Nemo ad Patrem venit, nisi per me.

7 Si me cognoveritis, meum quoque Patrem cognoveritis, & jam nunc eum cognoscitis ac vidistis.

8 Et Philippus: Domine, inquit ei, ostende nobis Patrem, & satis erit nobis.

9 Cui Jesus: Tantum jam tempus vobiscum sum, & tu me non nosti? Philippe, qui me vidit, Patrem vidit: qui sit tu dicas, Ostende nobis Patrem?

10 Non credis, & me in Patre, & Patrem in me esse? Quæ ego verba vobis dico, mea sponte non dico: sed ipse Pater, qui in me manet, facit opera.

11 Credite mihi, & me in Patre, & Patrem in me esse: aut certe de ipsis factis mihi credite.

12 Hoc certò certòque sic habetote, qui mihi fidem habebit, eum esse eadem mecum, atque etiam his majora facturum. Nam ad Patrem meum proficiscor.

13 Ac quicquid per meum nomen petieritis id faciam, ut illustretur Pater in Filio.

14 Si quid per meum nomen petieritis, ego faciam.

15 Si me amatis, mea præcepta servate.

16 Ego verò meum Patrem exorabo, ut alium vobis Confirmatorem det, qui vobiscum perpetuò maneat.

17 Scilicet veritatis Spiritum, quem mundus consequi non potest, quod eum neque videt, neque cognoscit: at vos eum cognoscitis, quoniam apud vos manet, & in vobis futurus est.

18 Non relinquam vos pupillos: invisam vos.

19 Post paulò jam me non videbit mundus: at vos videbitis, quoniam & ego vivo, & vobis vivetis.

20 In illa die vos intelligetis, & me in Patre meo, & vos in me, & me in vobis esse.

21 Qui mea præcepta tenet, conservatque, ille est qui me amat. Qui verò me amat, amabitur à Patre meo: eumque ego amabo, & me ei patefaciam.

22 Tum Judas non Iscariota: Domine, inquit ei, quid causæ est, ut tu nobis teipsum sis patefacturus, mundo non item?

23 Cui Jesus: Si quis me amat, inquit respondens, is sermoni meo parebit, eumque meus Pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum manebimus.

24 Qui me non amat, mea dicta non exequitur. Sermo autem, quem auditis, meus non est, sed Patris qui misit me.

25 Hæc vobis elocutus sum, apud vos manens.

26 Sed Confirmator, Spiritus Sanctus, quem mittet Pater meo nomine, is vos omnia docebit & vobis in memoriam revocabit quaecunque ego vobis dixi.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quemadmodum dat mundus ego do vobis. Nolite animo perturbari, neque formidare.

28 Audivistis ut dixerim vobis, abire me, revisurum vos. Si me amaretis, gauderetur, quia dixissem, me ad Patrem proficisci, quòd Pater major me sit.

29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar vobiscum: venit enim hujus mundi princeps, nec habet in me quicquam.

31 Sed intelligendum mundo est me amare Patrem: & ut mihi mandavit Pater, ita facere. Surgite, abeamus hinc.

CAPUT XV.

Vitis & palmitum similitudine, ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint. Dilectionem mutuum commendat, ad patientiam in afflictionibus suo exemplo adhortatur.

Ego sum vera vitis, & Pater meus est agricola.

2 Qui omnem palmitem, in me non ferentem fructum, amputat, & omnem ferentem fructum expurgat, ut plus fructus ferat.

3 Jam vos puri estis, propter sermonem quem ad vos habui.

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes fructum ferre per seipsum non potest, nisi maneat in vite: sic neque vos, nisi maneat in me.

5 Ego sum vitis, vos palmites. Qui in me manet, & ego in eo, is multum fert fructum: siquidem sine me vos nihil facere potestis.

6 Si quis in me non manet, is extra projectus aruit; ut famenta, quæ colliguntur, & in ignem deflagratura conjiciuntur.

7 Si & vos in me manseritis, & mea verba in vobis manserint, quicquid postulare voletis, id vobis concedetur.

8 In eo illustratur Pater meus, & vos multum fructum feratis, & meique discipuli eritis.

9 Quemadmodum amavit me Pater, sic ego vos amavi. Manete in amore meo.

10 Si mea præcepta conserveritis, manebitis in amore meo: ut ego mei præcepta Patris conservavi & in ejus amore maneo.

11 Hæc vobis elocutus sum, & mea lætitia in vobis maneat, & vestra lætitia explicetur.

12 Hoc meum est præceptum, ut ametis inter vos, quomodo ego vos amavi.

13 Majore charitate nemo præditus est, quàm si quis animam suam amicorum suorum causâ impendat.

14 Vos mei estis amici, si feceritis quæcunque ego vobis præcipio.

15 Non jam vos dico servos, siquidem servus nescit quid agat suus dominus. Vos autem amicos propterea dixi, quòd vobis omnia, quæ audiui ex Patre meo, declaravi.

16 Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, & eò destinavi, ut abeatis, & fructum feratis, vesterque fructus duret, ut quicquid Patrem per meum nomen poposceritis, id vobis concedat.

17 Hæc vobis præcipio, ut ametis mutuo.

18 Si vos mundus odit, illud cognoscite quòd me prius quàm vos odit.

19 Si mundani effetis, mundus amaret suum. Verùm quia mundani non estis, sed ego vos ex mundo elegi, ideo vos odit mundus.

20 Memineritis ejus dicti, quod ego vobis dixi: Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequuntur: Si orationi meæ paruerunt, & vestræ parebunt.

21 Verum hæc omnia vobis facient propter nomen meum: quoniam eum qui me misit, non nōrunt.

22 Nisi ego venissem, & eos allocutus fuissem, in peccato non essent. Nunc peccati sui excusationem nullam habent.

23 Qui me odit, etiam Patrem meum odit.

24 Si non opera apud eos fecissem, qualis nemo fecit alius, non forent in peccato. Nunc & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum.

25 Sed confieri oportet illud, quod in eorum disciplina scriptum extat: Oderunt me immerito.

26 Cùm autem venerit Confirmator, quem ego vobis à Patre mittam, scilicet Spiritus veritatis, qui à Patre proficiscitur, is de me testabitur:

27 Quin & vos testes estis, qui mecum fueritis ab initio.

CAPUT XVI.

Crucem prædicat discipulis. Consolatorem promittens, ejus officium describit. Mulieri parienti afflictiones suorum comparat.

HÆC vobis loquor, ne deficiatis.

2 Privabunt vos collegiis: atque adeò tempus erit, cùm omnes, qui vos interficient, putabunt se cultum præstare Deo.

3 Quæ quidem vobis ideo facient, quòd neque Patrem, neque me nòrunt.

4 Atque hæc ideo vobis locutus sum, ut cùm tempus venerit, memineritis eorum, quòd ego vobis ea dixerim. Hæc autem vobis ideo ab initio non dixi, quòd vobiscum eram.

5 Nunc verò proficiscor ad eum qui me misit: nec quisquam me vestrùm interrogat, quòd proficiscor:

6 Sed quoniam hæc vobis locutus sum, animos habetis mœroris plenos.

7 At ego vobis verum dico: E re vestra est ut ego discedam, nisi enim discessero, Confirmator ad vos non veniet. Sin abiero, eum ad vos mittam.

8 Atque ille ubi venerit, mundum arguet de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato, quoniam mihi fidem non habent:

10 De justitia, quoniam ad patrem discedo, nec me videbitis amplius:

11 De judicio, quoniam hujus mundi princeps judicatus est.

12 Adhuc multa vobis habeo dicenda, sed quæ nunc ferre nequeatis.

13 Verùm cùm venerit ille, videlicet veritatis Spiritus, præbuit vobis ad omnem veritatem. Non enim sua sponte loquetur, sed quæcunque audiverit eloquitur, & futura vobis prænuntiabit.

14 Ille me illustrabit: siquidem de meo sumet, quæ vobis exponat.

15 Omnia quæcunque Pater habet, mea sunt: propterea dixi illum de meo sumpturum esse, quæ vobis exponat.

16 Paulò post non videbitis me, rursusque paulò post cernetis me, quoniam ego ad Patrem proficiscor.

17 Tum ejus discipulorum nonnulli sic inter sese dicere: Quid sibi vult, quod nobis dicit, paulò post non visuros se, rursusque paulò post aspecturos se? itemque, se ad Patrem proficisci?

18 Hoc quid est, quod dicit Paulò post? Nescimus quid loquatur.

19 At Jesus intelligens eos velle interrogare se, sic eos affectus est: De eo inter vos contenditis, quòd dixi, vos paulò post non visuros me, rursusque paulò post aspecturos me.

20 Hoc pro certo & indubitato habetote: vos flebitis

lamentabimini, ac mundus lætabitur: vos verò dolebitis, sed dolor iste vertetur in lætiam.

21 Mulier dum parit, in dolore est, quippe cujus hora venerit: sed postquam puerum edidit, non jam meminit cruciatus, præ lætitia, quòd editus est in mundum homo.

22 Vos quoque nunc quidem in dolore estis: sed revisam vos, vesterque lætabitur animus, vestræque lætitiæ nullus vobis eripiet:

23 Ac tum temporis nihil ex me sciscitabimini. Hoc vobis etiam etiamque confirmo, quæcunque à meo Patre per meum nomen postulaveritis, daturum esse vobis.

24 Hactenus nihil per meum nomen petiistis: petite, & obtinebitis, ut plena sit vestra lætitia.

25 Hæc vobis oratione figurata locutus sum: tempus erit, cum non jam per figuras vos alloquar, sed apertè vobis de Patre meo disseram.

26 Quo quidem tempore per meum nomen postulabitis. Neque verò vobis promitto, me vestrâ causâ oraturum esse Patrem:

27 Ipse enim Pater diligit vos, quoniam vos me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 Profectus à Patre veni in mundum, rursus relinquo mundum, & ad Patrem discedo.

29 Tum ejus discipuli: Nunc quidem apertè loqueris, injungunt ei, nec ullâ orationis figurâ uteris.

30 Nunc scimus te omnia scire, nec opus tibi esse ut te quis interroget. Hinc te à Deo profectum credimus.

31 At Jesus contra: Nunc creditis inquit?

32 Atqui adventat hora, & jam advenit, cum alius alio dissipabimini, & me solum relinquetis: quanquam non sum solus, adest enim mihi Pater.

33 Hæc vobis ideo locutus sum, ut in me acquiescatis. In mundo afficiemini cruciatus: sed bono este animo; ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Orat Christus ut mutua sit illustratio gloriæ suæ & Patris. Orat pro Apostolis: & toto credentium grege.

HÆC effatus Jesus, sublati ad cælum oculis dixit: Pater, venit hora, illustra tuum Filium, ut te tuus vicissim Filius illustret:

2 Quemadmodum ei potestatem dedisti omnium mortalium, ut quoscunque ei dedisti, iis vitam det æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, si te solum cognoscent verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te in terris illustravi, opus absolvi quod tu mihi faciendum mandaveras:

5 Tu nunc me, Pater, apud teipsum eâ gloriâ illustra, quâ apud te præditus eram, antequam mundus esset.

6 Declaravi tuum nomen hominibus, quos mihi tu ex mundo dedisti. Tui erant, & eos tu mihi dedisti, & ipsi tuæ orationi paruerunt.

7 Nunc intelligunt, quæcunque tu mihi dedisti, ea abs te esse.

8 Nam quæ tu mihi verba tradidisti, ea & ego eis tradidi, & ipsi acceperunt, & me abs te profectum verè cognôrunt, & à te missum esse crediderunt.

9 Ego

9 Ego pro iis oro: non pro mundo oro, sed pro iis quos tu mihi dedisti, nam tui sunt.

10 Et mea omnia tua, & tua mea sunt: & in eis illustratus sum.

11 Nec jam sum in mundo, at hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, conserva per tuum nomen eos quos mihi dedisti, ut sint unum, sicut & nos

12 Dùm cum eis in mundo eram, eos quidem tuo nomine conservabam. Quos tu mihi dedisti, custodivi: nec eorum quicumque periit, excepto homine perduto, ut quod scriptum est fiat.

13 Nunc verò ad te venio, & hæc in mundo loquor, ut meam lætitiā in sese plenam habeant.

14 Ego eis tuum sermonem tradidi, & eos mundus odit, quòd mundani non sunt, quemadmodum ego mundanus non sum.

15 Non oro ut eos ex mundo tollas, sed ut à malo tueare.

16 Mundani non sunt, quemadmodum ego mundanus non sum.

17 Sanctifica eos veritate tua. Sermo tuus veritas est.

18 Ut tu me in mundum misisti, sic eos ego in mundum misi:

19 Et eorum causā ego meipsum sanctifico, ut ipsi quoque veritate sanctificati sint.

20 Neque verò pro his solum oro, sed etiam pro eis qui per eorum sermonem in me credent.

21 Ut omnes unum sint, quemadmodum tu Pater in me & ego in te, ut ipsi quoque sint in nobis unum: ut mundus me abs te missum fuisse credat.

22 Ego quoque, quam tu mihi gloriam dedisti, eis dedi, ut sint unum, quomodo nos unum sumus:

23 Ego in eis, & tu in me, ut perfecti sint in unum, utque cognoscat mundus, me abs te esse missum, & eos à te amatos quemadmodum me amasti.

24 Pater, quos tu mihi dedisti, volo ut ubi ero ego, ii quoque sint mecum: ut meam videant gloriam, quam tu mihi dedisti, quòd me ante mundum conditum amaveris.

25 Pater iuste, te quidem mundus non novit: at ego te novi, & hi me à te missum esse nōrunt.

26 Eisque nomen tuum & declaravi & declarabo: ut amor, quo tu me amas, sit in eis, itemque ego in eis.

CAPUT XVIII.

Christi à Juda proditi virtute milites in terram prosternuntur.

Christus ad Annam: hinc ad Caiapham ducitur. Ministris, bacillo cæsus, quid responderit.

Pilato traditus, regnum suum declarat.

HIS dictis, Jesus profectus est unā cum suis discipulis trans torrentem Cedronem, ubi hortus erat, in quem unā cum suis discipulis intravit.

2 Sciebat autem etiam Judas, ejus proditor, locum, quòd eo Jesus sæpenumero cum suis discipulis convenerat.

3 Igitur Judas, acceptā à pontificibus & Phariseis cohorte ac ministris, venit eò cum facibus ac funalibus, & armis.

4 Tum Jesus, sciens omnia quæ sibi eventura essent, egressus dixit eis.

5 Quem queritis? Cui illi responderunt. Jesum Nazarenum.

Et Jesus: Ego is sum, inquit eis. Aderat autem cum eis etiam Judas, ejus proditor.

6 Ut ergo dixit eis, Ego is sum, illi petrosū abierunt, & humi ceciderunt.

7 Et ille rursus eos interrogavit. Quem quæritis? Jesum Nazarenum, inquirunt?

8 Et Jesus respondit: Dixi vobis eum esse me. Itaque si me quæritis, finite hos abire.

9 Scilicet ut illud ejus dictum comprobaretur: Quos tu mihi dedisti, eorum ego nullum perdidi.

10 Tum Simon Petrus, stricto quem habebat gladio, servum pontificis percussit, eique dexteram abscidit auriculam. Ei servo Malchus nomen erat.

11 At Jesus dixit Petro: Conde tuum gladium in vaginam: egone ut quod mihi poculum dedit Pater, non bibam?

12 Igitur cohors, & tribunus Judæorumque ministri, Jesum comprehenderunt,

13 Vincitumque ad Annam primum adduxerunt. Erat enim Caiaphæ focer, qui erat ejus anni pontifex.

14 Erat Caiaphas is, qui Judæis consuluerat, expedire unum hominem perire pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alter discipulus: qui quidem discipulus, quod erat pontifici notus, ingressus est una cum Jesu in pontificis atrium.

16 Et cum Petrus foris prætoribus astaret, prodiit ille aliter discipulus, qui pontifici notus erat, & à janitrice ut Petrum intrmitteret obtinuit.

17 Atque illa janitrix ancilla sic Petrum alloquitur: Nonne

tu quoque ex hujus hominis discipulis es? Non sum, inquit ille.

18 Astabant autem servi & ministri pyræ, quam fecerant (erat enim frigus) & calefiebant: cumque eis astabat etiam Petrus, ac calefiebat.

19 Igitur interrogatus à pontifice Jesus, de suis discipulis ac doctrina,

20 Sic respondit: Ego palam mundo locutus sum: ego semper in collegio docui atque fano quod Judæi omnes convenierunt, neque quicquam in occulto locutus sum.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audiverant quid eis locutus sim, ii enim sciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc locuto Jesu, unus ministrorum, qui aderat, ei alapam impexit, & dixit: Siccine respondes pontifici? inquit.

23 Cui Jesus: Si malè locutus sum, inquit, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat autem eum Annas vincitum ad Caiapham pontificem.

25 Simon Petrus autem astabat, ac calefiebat: & quærentibus, num ipse quoque ex ejus discipulis esset, negavit, & : Non sum, inquit.

26 Tum unus ex servis pontificis, ejus cognatus, cujus Petrus absciderat auriculam, dixit: Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 At Petrus negavit rursus, & continuò gallus cecinit.

28 Igitur Jesum à Caiapha ducunt ad prætorium, cum quidem manè esset: nec ipsi in prætorium intrarunt, ne polluerentur.

29 Itaque Pilatus ad eos ingressus est, & ita locutus: Quod-

Quodnam crimen assertis contra hunc hominem?

30 Cui illi his verbis responderunt: Nisi esset hic nocens, eum tibi non tradidissimus.

31 Et Pilatus: Capite eum vos, inquit eis, & ex lege vestra judicate. At Judæi: Nobis non licet quenquam interficere:

32 Ut illud fieret, quod dixerat Jesus, significans qua morte moriturus esset.

33 Tum Pilatus rursus in prætorium ingressus, Jesum vocavit, eique dixit: Esne tu rex Judæorum?

34 Cui Jesus respondit: Tuâne istud sponte, dicis, an alii tibi de me dixerunt?

35 Et Pilatus: Quasi verò ego sim Judæus, inquit. Ipsi tui populares & pontifices te mihi tradiderunt. Quid fecisti?

36 Et Jesus: Regnum meum hujus mundi non est: si hujus mundi esset regnum meum, pugnavissent mei ministri, ne Judæis addicerer. Verum meum regnum hinc non est.

37 Ergo tu rex es? inquit ei Pilatus. Cui Jesus: Est ut tu dicis, inquit, me esse regem. Ego eò natus sum, & eò in mundum veni, ut veritatem tester. Quisquis à veritate est, vocem meam audit.

38 Et Pilatus: Quid est veritas? Atque id locutus rursus prodiit ad Judæos, eisque dixit: Ego nullum in eo crimen comperio.

39 Est autem vobis is mos, ut unum vobis in Pascha condonem. Vultis ergo, ut vobis Judæorum regem condonem?

40 At illi rursus universi sic exclamârunt. Non istum sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPUT XIX.

Pilatus Christum flagellatum, & spinis coronatum, liberare volens: Judæorum improbitate vincitur, crucifigendum tradit. Jesus matrem discipulo commendat, aceto gustato, moritur. Mortui latus lancea confoditur. Sepelitur.

Tunc ergo cepit Pilatus Jesum, ac verberavit:

2 Et milites implexam ex spinis coronam imposuerunt ejus capiti, eumque purpurea toga induerunt.

3 Atque ita dicebant: Salve rex Judæorum, eique alapas impingebant.

4 Deinde rursus exit Pilatus, & illos sic alloquitur: En vobis eum foras adduco, ut sciatis, me nullum in eo comperire crimen.

5 Ac egresso foras Jesu, spinem coronam purpureamque togam ferens, dixit eis Pilatus: Ecce homo.

6 At Pontifices & ministri eo viso exclamare: Crucifige, crucifige. Quibus Pilatus: Capite eum vos, inquit, & crucifigite, nam ego crimen in eo non deprehendo.

7 At Judæi contrà: Nos legem habemus, inquit ei, ex qua lege nostra debet mori, quoniam se Dei Filium fecit.

8 Hac voce audita, Pilatus magis timuit,

9 Et rursus in prætorium ingressus, dixit Jesu: Unde es tu? at Jesus ei responsum non dedit.

10 Itaque Pilatus sic eum affatur: Mihi non eloqueris? Nescis me potestatem habere tui vel crucifigendi, vel absolvendi?

11 Respondit Jesus, Non haberes ullam in me potestatem,

ni
It
jo
ab
Si
an
cit

Je
bu
pav
ter

pra
que
rex

tol
vest
Pila
der
nisi

I
cifi
sum
I
prof
app
I
goth
unâ
alios
I
latus
quo
NA
R U
20
Juda
urber
subla
erat
21
ponti
Juda
Juda
22
Quod

nisi id tibi superne datum foret. Itaque qui me tibi tradidit in maiore culpa est.

12 Ex eo studebat Pilatus eum absolvere. At Judæi reclamare, Si istum absolveris, non es Cæsaris amicus: quicumque se regem facit, contravenit Cæsari.

13 Hac audita voce, Pilatus Jesum foras eduxit, & pro tribunali sedit, in loco qui Lapidipavium appellatur, Hebraice autem Gabbatha:

14 Cùm quidem esset Paschæ præparatio, hora ferè sexta, atque ita Judæos alloquitur: Ecce rex vester.

15 At illi acclamare: Tolle, tolle, crucifige eum. Regem ego vestrum crucifigam? inquit eis Pilatus. Cui pontifices responderunt: Non habemus regem, nisi Cæsarem.

16 Tum demum eum illis crucifigendum tradidit. Et illi Jesum acceptum abduxerunt:

17 Isque suam ferens crucem, profectus est in locum Calvariae appellatum,

18 Qui dicitur Hebraicè Golgotha, ubi eum crucifixerunt, & unà cum eo hinc atque hinc duos alios, Jesum autem medium.

19 Scripsit autem titulum Pilatus, quem cruci imposuit in quo ita scriptum erat: JESUS NAZARENUS REX JUDEORUM.

20 Hunc titulum cum multi Judæorum legissent (nam prope urbem erat is locus ubi in crucem sublatus est Jesus, & scriptum erat Hebraicè, Græce & Latinè.)

21 Monuerunt Judæorum pontifices Pilatum, ne scriberet Judæorum regem, sed, qui se Judæorum regem esse dixisset.

22 At Pilatus respondit: Quod scripsi, scripsi.

23 Igitur milites, postquam Jesum cruci affixerunt, ejus vestimenta ceperunt, & ex eis quatuor partes fecerunt, singulis militibus unam: itemque tunicam. Erat autem tunica inconsuta, à summa tota contexta.

24 Itaque commonuerunt inter sese, non esse dividendam, sed de ea sortiendum, cujus esset: ut fieret quod in scripto illo habetur: Partiti sunt inter sese mea vestimenta, & super veste mea sortem jecerunt. Atque hæc quidem fecere milites.

25 Astabant autem apud Jesum crucem, ejus mater, & matris soror, Maria Cleophæ conjux, & Maria Magdalena.

26 Jesus igitur conspicatus matrem, & astantem discipulum quem amabat, dicit matri suæ: Mulier, ecce Filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater una. Atque ex illa hora recepit eam discipulus ad se.

28 Postea sciens Jesus omnia jam perfecta esse, ut perficeretur quod scriptum erat, dicit: Sitio.

29 Jacebat autem ibi vas acetii plenum. Itaque illi oppletam aceto spongiam, & hyssopo affixam, admoverunt ejus ori.

30 Et Jesus aceto sumpto, dixit: Peractum est, ac inclinato capite, emisit spiritum.

31 Judæi verò, quandoquidem erat Præparatio, ne manerent in cruce corpora Sabbato (erat enim celebris illa dies Sabbati) Pilatum rogârunt, ut eorum crura frangerentur, iique auferrentur.

32 Itaque venerunt milites, & primi quidem crura fregerunt, itemque alterius cum eo crucifixi.

33 Sed ubi ad Jesum ventum est, ut eum viderunt jam mortuum non frangerunt ejus crura :

34 Sed unus militum lancea lateris ejus pupugit, ac continuò exiit sanguis & aqua.

35 Atque hoc idem qui vidit testatur, estque verum ejus testimonium : isque se vera dicere scit, ut vos quoque credatis.

36 Acciderunt enim hæc, ut scriptum illud comprobaretur : Nullum ejus os frangetis.

37 Itemque aliud scriptum ait : Intuebuntur quem compunxerint.

38 Postea rogavit Pilatum Josephus ab Arimathea (qui Jesu discipulus erat, sed occultus metu Judæorum) ut Jesu corpus auferre sibi liceret : id quod permisit Pilatus.

39 Accessit & Nicodemus (is qui prius Jesum noctu adierat) ferens myrrhæ & aloes misturam ad libras centum.

40 Hi Jesu corpus ceperunt & linteis cum aromatis obligaverunt, ut Judæis sepeliendū mos est.

41 Erat autem in eo loco, ubi ille crucifixus fuit, hortus, & in horto monumentum novum, in quo nemo adhuc positus fuerat.

42 Illic igitur, propter Judæorum Præparationem, quoniam propè erat monumentum, posuere Jesum.

CAPUT XX.

Maria annunciat Christum resurrexisse. Petrus & Johannes hoc visuri, excurrunt. Jesus Mariæ apparet, & discipulis domi congregatis. Thomas autè incredulus credit.

Primo autem post Sabbatum die, Maria Magdalena mane venit, cum adhuc tenebræ

forent, ad monumentum, & scilicet aspexit amotum à monumento.

2 Itaque currit, & ad Simonem Petrum, atque ad alterum discipulum, quem Jesus amabat, venit, eisque sic dicit : Sublatus est ex monumento Dominus, neque scimus ubi sit positus.

3 Igitur egressus Petrus, & alter discipulus, venerunt ad monumentum.

4 Accurrentibus simul ambobus, alter discipulus Petro celerius præcucurrit, priorque venit ad monumentum.

5 Et introficiens vidit quidem jacentia linteæ, non tamen ingressus est.

6 At Simon Petrus eum sequens venit, & in monumentum ingressus, videt jacentia linteæ ;

7 Et sudarium (quod super ejus capite fuerat) non cum linteis jacens, sed seorsum in uno loco involutum.

8 Tum demum intravit etiam alter discipulus, qui prior venerat, in monumentum : viditque & credidit.

9 Nondum enim literas intellegebant, oportere eum ex mortuis resurgere.

10 Itaque rursus ad se discesserunt discipuli.

11 Maria verò astabat apud monumentum, plorans extra. Atque inter plorandum introspexit in monumentum,

12 Et aspicit duos angelos, albo vestitos, sedentes, alterum ad caput, alterum ad pedes, ubi jacuerat Jesu corpus, qui sic eam allocuti sunt :

13 Mulier, cur ploras ? Quibus illa : Quoniam, inquit, sublatus est meus Dominus, neque scio ubi sit positus.

14 Atque hæc locuta, convertit

vertit se in tergum, & aspexit astantem Jesum: nesciens esse Jesum.

15 Et Jesus: Mulier, quid ploras? inquit ei, quem quaeris? Illa olitorem esse putans, dicit ei: Domine, si tu eum abstulisti, dic mihi ubi eum posueris, & ego eum auferam.

16 Et Jesus dixit ei: Maria. Et illa conversa, Rabboni, inquit, hoc est, Magister:

17 Et Jesus: Ne me tange, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Sed adi fratres meos eisque dicito, ascensurum me ad Patrem meum & Patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalena nunciatum discipulis, sese vidisse Dominum, eumque illa dixisse sibi.

19 Igitur cum esset vespera illo ipso die, qui proximus erat à Sabbato, clausis, præ Judæorum metu, ejus loci portis, ubi erant discipuli congregati, venit Jesus, in medioque stetit, & is dixit: Salvete.

20 Ac eo dicto, ostendit eis suas manus atque latus. Hic eum discipuli viso Domino lætati essent.

21 Jesus eos denuo sic allocutus est: Salvete. Quemadmodum misit me Pater, sic ego mitto vos.

22 Hoc dicto, afflavit, & eis dixit, Accipite Spiritum Sanctum.

23 Si quorum peccata remiseritis, remissa erunt: si quorum tenueritis, tenta erunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, nomine Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus.

25 Huic igitur alii discipuli, cum vidisset se Dominum,

Sed ille sic eis dixit: Nisi & in ejus manibus clavorum impressionem videro, & meum digitum clavorum vestigio, & manum lateri ejus admohero, non credam.

26 Deinde post dies octo, cum rursus essent intus ejus discipuli, & Thomas cum eis, venit Jesus, portis clausis, in medioque stetit, &, Salvete, inquit.

27 Deinde Thomæ dicit: Affer huc tuum digitum, & vide meas manus: tuamque manum affer, & meo lateri admove: neve incredulus esto, sed credens.

28 Et Thomas ei respondens dixit: Dominus meus, & Deus meus.

29 Cui Jesus: Quia vidisti me, Thoma, inquit, credis: felices qui non viderint, & tamen crediderint.

30 Et alia quidem multa miranda fecit Jesus in conspectu suorum discipulorum, quæ non sunt in hoc libro scripta.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum Dei Filium: utque credentes, vitam per ejus nomen adipiscamini.

CAPUT XXI.

Jesus piscantibus Apostolis apparet, quem miraculo captorum piscium agnoscunt. Petro ovium curam committit mortisque genus eidem præannunciat.

Postea rursus monstravit seipsum Jesus apud Tiberiadis lacum. Monstravit autem hoc pacto.

2 Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui Didymus appellatur: & Nathanael, is qui erat à Cana Galilææ: & Zebedæi filii, aliique ex ejus discipulis duo.

3 His Simon Petrus dicit, se ire piscatum. Cui illi dixerunt, se quoque cum eo ituros. Profecti, protinus navem conscenderunt, eaque nocte nihil ceperunt.

4 Ubi jam manè fuit, stetit Jesus in littore (neque tamen Jesum esse sciebant discipuli.)

5 Et eos sic alloquitur: Juvenes, nunquid edulii habetis? Nihil, respondent illi.

6 Jacite rete, inquit eis, ad dexteram navis partem, & invenietis. Itaque jacerunt, tantamque piscum multitudinem ceperunt, ut rete non possent extrahere.

7 Tum discipulus ille, quem Jesus amabat, dicit Petro: Dominus est. Et Simon Petrus, ut Dominum esse audivit, indusium induit (erat enim nudus) seque fecit in lacum.

8 Alii verò discipuli navigio venerunt (non enim longius aberant à terra, quàm ad ducentos cubitos) trahentes rete piscium.

9 Ut igitur ad terram descenderunt, vident humi prunas, & piscem iisj impositum, & panem.

10 Et Jesus: Afferte (inquit eis) de piscibus, quos nunc cepistis.

11 Conscendit Simon Petrus & rete traxit ad terram, magnis refertum piscibus, centum quinquaginta tribus: qui quamvis tot essent, non tamen ruptum est rete.

12 Adeste (inquit eis Jesus) prandete. Nullus autem audebat discipulorum eum percontari quis esset, quòd sciebant Dominum esse.

13 Igitur venit Jesus, panemque sumit, & eis dat, itidemque piscem.

14 Hic jam tertium apparuit Jesus discipulis, fuscitatus ex mortuis.

15 Deinde postquam pranderunt, dicit Jesus Simoni Petro: Simon Johannide, amas me plus his? Cui ille: Etiam, Domine, tu scis te ut diligam. Et ille: Pasce agnos meos.

16 Itemque iterum: Simon Johannide, amas me? inquit ei. Cui ille: Etiam, Domine, tu scis ut te diligam. Et ille: Pasce meas oves, inquit.

17 Itemque tertio: Simon Johannide, diligis me? inquit ei. Hic Petrus ægrè ferens, illum ex se ter, an se diligeret, quæsisse, dixit ei: Domine, tu nôsti omnia, tu scis ut te diligam. Et Jesus: Pasce meas oves, inquit ei.

18 Illud certò certòque scio habeto: cùm juvenis esses, cingebas ipse te, & ibas quò volebas. Sed ubi senueris, extendes tuas manus, & alius te cinget, ducetque quò noles.

19 Id autem dixit significans quò letho ille Dei gloriam illustraturus esset. Atque hoc locutus, dicit ei: Sequere me.

20 Et Petrus conversus aspiciit sequentem discipulum, quem amabat Jesus, eum qui in cena ejus pectori incumbens dixerat, Domine, quis est qui te est proditurus?

21 Hunc intuitus Petrus, dicit Jesu: Domine, hic verò quid?

22 Cui Jesus: Si eum vole manere donec veniam, quid ad te? Tu sequere me.

23 Itaque dissipatus est hic sermo inter fratres, discipulum illum non esse moriturum: tametsi non dixerat illi Jesus non

esse moriturum: sed? Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est is discipulus, qui hæc testatur, & hæc scripsit, cujus nos testimonium verum esse scimus.

25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus: quæ si singula scribantur, ne ipsum quidem mundum scribendos hæc de re libros capere posse arbitror.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Continuat Lucas hanc historiam ad suum Evangelium. Sublato in cælum Christo, Apostoli, monentibus angelis, reversi precibus incumbunt Petri instinctu, Judæ proditoris loco Matthias eligitur.

Primum quidem librum feci de omnibus, Theophile, quæ Jesus & facere & docere institit.

2 Ad eum usque diem, quo postquam Apostolis, quos elegerat, mandata per Spiritum Sanctum dedit, sursum latus est:

3 Quibus etiam seipsum viventem, post suum supplicium, multis indiciis exhibuit, eis per quadraginta dies apparendo, & de Dei regno differendo.

4 Ac eos frequentando mandavit eis, ne Hierosolymis discederent, sed Patris promissum expectarent: quod ex me audivistis, inquit,

5 Johannem quidem aquâ baptizasse, sed vos Sancto Spiritu baptizandos esse, post dies hosce non multos.

6 Atque illi quidem congregati, sic eum interrogarunt: Domine, an hac tempestate Israelitis regnum instauraturus es?

7 Quibus ille: non est ve-

strum, inquit, tempestates aut tempora novisse, quæ Pater in sua potestate posuit.

8 Sed vim accipietis Spiritus Sancti qui vos invadet, mihiq; testes eritis & Hierosolymæ, & in tota Judæa, ac Samaria, denique ad ultimas terras.

9 Hæc fatus, spectantibus eis, sursum sublatus est, cumque nubes subduxit eorum oculis.

10 Ac dum eo abeunte, illi in cælum contuentur, ecce duo viri eis in vestibus albis astiterunt.

11 Qui ita dixerunt: Galilæi, quid statis, in cælum intuentes? Hic Jesus, qui istinc in cælum receptus est, sic veniet, quo pacto vidistis eum in cælum discedentem.

12 Tunc illi Hierosolymam redierunt, à monte qui Oliveti appellatur, qui Hierosolyma Sabbati viam abest.

13 Ac postquam ingressi sunt, ascenderunt in cœnaculum, ubi solebant manere, Petrus & Jacobus, Johannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi filius, & Simon Zelota, & Judas Jacobi frater.

14 Hi omnes vocabant unâ mente precibus ac supplicationi,

cum

cum fœminis, & Maria Jesu matre, cumque Jesu fratribus.

15 Ac per eos dies surrexit Petrus in medio discipulorum (cum quidem esset ibidem capitulum numerus ad centum viginti) & in hunc modum verba facit :

16 Homines fratres, oportebat illud literis mandatum fieri, quod Sanctus Spiritus ore David prædixit, de Juda eo qui se ducem præbuit iis qui Jesum comprehenderunt :

17 Qui Judas in nostrum numerum ascitus hanc functionem sortitus erat.

18 Is quidem injustitiæ mercede agrum comparavit, & suspensus crepuit medius, effusaque sunt ejus omnia viscera.

19 Id quod omnibus Hierosolymæ incolis notum factum est, ita ut appellatus sit ager ille vernacula eorum lingua, Haceldama, hoc est, Agër sanguinis.

20 Scriptum est enim in Psalmorum libro : Fiat ejus habitatio deserta, neque sit qui in ea habitet, ejus munus excipiat alius.

21 Quapropter oportet unum eorum virorum (qui nobiscum toto eo tempore versati sunt, quo nobiscum consuetudinem habuit Dominus Jesus,

22 Usque à Johannis baptismo, ad eundem diem quo nobis subductus est) ejus resurrectionis testem unà nobiscum fieri.

23 Tum duos statuerunt, Josephum nomine Barsabam, qui cognominatus est Justus, & Matthiam.

24 Atque his verbis orârunt : Tu, Domine, qui omnium mentes perspicis, ostende utrum horum destinaveris,

25 Subeundæ hujus muneris & legationis sorti, ex qua Judas

excidit, ut iret in suum locum.

26 Deinde eorum sortes jecerunt : designavitque fors Matthiam, atque is ad undecim Apostolos cooptatus est.

CAPUT II.

Apostoli Spiritu Sancto repleti diversis linguis loquuntur. Ebrietas notam Petrus tollit, Christumque Messiam esse docet. Auditoribus consensatis pœnitentiam suadet.

UT autem perventum est ad diem Quinquagesimæ, cum omnes simul essent eodem in loco.

2 Extitit repentè de cælo sonus, quasi vehementis flatus ruentis, totamque domum replevit, ubi sedebant.

3 Eisque conspectæ sunt viduæ quædam quasi ignis linguæ, qui eorum unicuique insedit.

4 Repletique sunt omnes Sancto Spiritu, & diversis loqui linguis ceperunt, prout eis spiritus fari dabat.

5 Erant autem Hierosolymæ habitantes Judæi, homines religiosi, ex omnibus quæ usquæ sub cælo sunt gentibus.

6 Igitur ejus rei dissipata fama, vulgo convenire & confusi esse, quod eos sua quisque vernacula lingua loquentes audiret.

7 Itaque attoniti omnes mirabantur, & sic inter sese dictitabant : Nonne omnes hi, qui loquuntur, Galilæi sunt ?

8 Ecquid est, quod nostrum quisquis vernaculam sibi linguam nativamque audiat ?

9 Parthi, Medi, Elamitæ, Mesopotamiæ incolæ, Judææque & Cappadociæ, Ponti & Asiæ, Phrygiæ,

10 Et Pamphylæ, & Ægypti,

& ejus Libyæ partis quæ est secundum Cyrenem, & peregrinantes Romani,

11 Tum Judæi, tum asciti, Cretensesque & Arabes, audimus eos rerum divinarum amplitudinem nostris linguis eloquentes.

12 Ita attoniti dubitant omnes, & sic inter sese discutiabant: Quid hoc sibi vult?

13 Alii deridentes, dicebant, eos vini esse plenos.

14 At Petrus astans, unà cum undecim, ad eos orationem habuit in hæc verba: Homines Judæi, & Hierosolymæ incolæ omnes, hoc cognoscite, & mea dicta attendite.

15 Non sunt hi temulenti, ut vos opinamini (est enim hora die tertia)

16 Sed hoc est quod à Joële vate dictum est.

17 Atque ultimis temporibus (inquit Deus) perfundam meo spiritu omne genus hominum, vaticinabunturque vestri filii & filiæ: vestri & juvenes visiones videbunt, & senes somnia somniabunt:

18 Quin & meos servos & ancillas illis temporibus meo spiritu perfundam, ita ut vaticinentur:

19 Dabóque & suprà in cælo prodigia, & infrà in terrâ ostenta: sanguinem, ignemque & fumi exhalationem.

20 Sol in tenebras vertetur, & luna in sanguinem, antequam veniat Domini dies ingens ac insignis.

21 Ac quicumque Domini nomen invocaverit, servabitur.

22 Viri Israëlitzæ, audite hæc dicta: Jesum Nazarenum, virom vobis à Deo repræsentatum portentis, miraculis, prodigiis, quæ

per eum Deus in medio vestrum fecit, ut ipsi quoque scitis:

23 Hanc vos definito Dei consilio & providentia traditum, scelestis manibus comprehendistis, & ad palum alligatum sustulistis?

24 Quem Deus, lethi doloribus solutis, revocavit in vitam, quatenus fieri non poterat, ut à morte teneretur.

25 David enim dicit de eo: Propositum mihi Dominum semper habeo, qui mihi dexter adest, ita ut non labesiam.

26 Itaque non tantum animo lætor, & linguâ exulto, verum etiam ipsum corpus meum confidenter degit:

27 Quoniam tu animam meam non relinques in orco, neque committes, ut pius tuus corruptionem patiatur.

28 Ostendes mihi vitæ vias: me in tuo conspectu voluptate complebis.

29 Homines fratres, si licet apud vos liberè de summo patre Davide loqui, is & obiit, & sepultus est, ejusque monumentum apud nos ad hunc diem extat.

30 Sed cùm vates esset, & sciret Deum sibi jurejurando promississe, sese ex ejus lumbaram sætu, quod ad carnem pertinet, suscitaturum esse Christum, & in ejus folio collocaturum.

31 Præscius Christi resurrectionis, dixit, ejus nec adimam in orco reliquendam, nec corpus corruptionem esse passurum.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus, cujus nos omnes sumus testes.

33 Is Dei dextera evehctus, Sanctique Spiritûs promissam à Patre consecutus, effudit hoc, quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Non enim David ascendit in celos, sed ille ipse sic loquitur: Ait Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam,

35 Donec tuos hostes effecero scabellum tuorum pedum.

36 Quare hoc certo cognoscat omnis Israël postestas, Dominum & Christum factum à Deo esse hunc ipsum Jesum, quem vos in crucem egistis.

37 His auditis, illi animo compuncti, Petrum & cæteros Apostolos sic alloquuntur: Quid agemus fratres?

38 Et Petrus: Redite ad frugem, inquit eis, & baptizamini cuncti in Jesu Christi nomine, ad peccatorum veniam, & donum Sancti Spiritus assequimini.

39 Ad vos enim pertinet promissio, & ad vestros natos, & ad omnes remotiores, quoscunque advocaverit Dominus Deus noster.

40 His ille aliisque pluribus verbis eos commonuit, & ut ex eo perverso hominum genere evaderent cohortatus est.

41 Atque illi, ejus oratione avidè admissa, sunt baptizati, & accesserunt eo die hominum capita tria millia.

42 Vacabantque Apostolorum doctrinæ, communioni, panique frangendo, & supplicationibus.

43 Atque omnes homines metu percussi sunt, multaque portentosè & prodigosè per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem credentes degebant unà, habebantque omnia communia.

45 Et suas copias ac facultates vendebant, omnibusque, prout cuique opus erat, disperiebant.

46 Ac quotidie simul assidui

in fano, panemque mansionatim frangentes, cibum capiebant cum lætitia animique simplicitate, laudantes Deum,

47 Et apud cunctum populum valentes gratia. Dominus verò servandos quotidie addebat ecclesiæ.

CAPUT III.

Petrus cum Jobanne in templum ascendens, claudum sanat. Populo ad miraculum concurrenti salutis mysterium per Christum exponit, ingratitude eorum accusans, & pœnitentiã ab illis postulans.

A Scendebant autem Petrus & Johannes aliquando simul in fanum, ad horam supplicationis, videlicet nonam:

2 Et quidam vir, qui ab alvo matris claudus erat, portabatur, qui quotidie ad fani portam, quæ Speciosa dicitur, ponebatur, ut ab eis stipem peteret, qui in fanum intrarent.

3 Is Petrum & Johannem in fanum intraturos conspiciens, rogabat ut sibi benignè facerent.

4 At Petrus comitante Johanne illum intuitus, dixit: Aspice nos.

5 Cùmque ille in eos intentus sese aliquid ab eis accepturum speraret.

6 Petrus sic est locutus: Nec argentum mihi, nec aurum est: sed quod habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge & ambula.

7 Eumque dextera manu prehensum allevavit. Atque ille, continuò confirmatis ejus cruribus atque talis, exiliens consistit,

8 Et ambulat, cumque eis in fanum intrat, incedens & saliens Deumque laudans.

9 Eum ut vidit cunctus populus

les gradientem, Deumque laudantem:

10 Et cum esse agnovit, qui ad Speciosam templi portam ob stipem sedere solitus esset, impleti sunt admiratione & stupore, de eo quod illi acciderat.

11 Itaque retinente Petrum & Johannem sanato claudo, concurrunt ad eos cunctus populus in porticum, quæ Solomonis vocatur, attoniti.

12 Quo viso, Petrus sic ad populum verba fecit: Homines Israëlitarum, quid hoc admiramini, aut quid in nos intuemini, quasi privatis viribus aut pietate effecerimus, ut hic incederet?

13 Deus Abrahami & Isaaci, & Jacobi, Deus majorum nostrorum, illustravit Filium suum Jesum, quem vos prodidistis, & coram Pilato inficiati estis, cum ille judicasset absolvendum.

14 At vos sancto & innocente repudiato, homicidam vobis condonari petiistis,

15 Vitæ verò authorem occidistis: quem Deus excitavit à mortuis, cujus nos testes sumus:

16 Cujusque neminis fiducia, cujus inquam nomine, hic, quem videtis & nōstis, corroboratus est, & illius confidentia hanc in vestro omnium conspectu incommunitatem consequutus.

17 Et nunc fratres, scio vos per imprudentiam fecisse, ut etiam vestros magistratus:

18 Sed Deus, quæ suorum tot vatum ore prænunciaverit passurum esse Christum, ea hoc modo perfecit.

19 Quamobrem ad sanitatem revertimini, & vos corrigite, ut deleantur vestra peccata:

20 Dum recreationis tempora veniant à Domino, cum præ-

nunciatum vobis Jesum Christum mittet:

21 Quem oportet cælo capī, usque ad tempora instaurationis omnium, quæ tempora Deus tot suorum sanctorum ore vatum jam olim fatus est.

22 Moses enim majoribus ita dixit: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex vestra consanguinitate, mei similem: ei obedietis ad omnia quæ vobis dixerit.

23 Ac quisquis hominum vatū illi non obediverit, is ex populū numero tolletur.

24 Itemque tot vates, qui à Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt ac denunciaverunt.

25 Vos estis ex vatibus orti, & in eo federe comprehensi, quod fecit Deus cum majoribus nostris, cum dixit Abrahamo, per ejus semen felicitandas esse omnes terrarum nationes.

26 Vobis primum Deus suscitatum puerum suum misit, qui vos felicitet, si à suis quisque vitis desciscatis.

CAPUT IV.

Petrus & Johannes capti, concilio sistuntur, Christi causam agunt intrepide. Discipuli preces ad Deum fundunt. Multi possessiones suas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

EIS ad populum verba facientibus præsto fuerunt pontifices, & fani antistes, ac Sadducæi.

2 Aegrè ferentes quòd illi populum docerent, & per Jesum ex mortuis resurrectionem nunciarent.

3 Itaque eis manus iniecerunt, & eos in custodiam ad posterum diem dederunt, quod erat jam vespera.

172 ACTA APOSTOLORUM.

4 Multi autem eorum, qui illam orationem audiverant, crediderunt: quorum fuit virorum numerus ad quinque millia.

5 Postridie convenerunt eorum magistratus, & Scribæ, Hierosolymam.

6 Et Annas pontifex, & Caiaphas, & Johannes, & Alexander, ac quotquot erant ex genere pontificio.

7 Atque illis in medio collocatis: sciscitanti sunt, Quânam potestate, aut quo nomine illud fecissent?

8 Tum Petrus, Sancto Spiritu repletus, ad illos sic verba fecit: Magistratus populi, & Israëlitarum Senatores,

9 Si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, quânam re is sanatus sit;

10 Hoc vobis & cuncto Israëlitarum populo notum esto, hunc per nomen Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus excitavit ex mortuis, per hoc inquam hunc astare in vestro conspectu sanum.

11 Is est lapis ille à vobis ædificantibus rejectus, qui adhibitus est ad caput anguli.

12 Nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub cælo apud homines datum, per quod servandi sumus.

13 Hic illi Petri Johannisque confidentiam spectantes, & homines illiteratos ac imperitos esse animadvertentes, mirabantur, & eos Jesu comites fuisse recognoscebant.

14 Hominem autem cernentes cum eis astantem, eum qui curatus fuerat, nihil quod contradicerent habebant.

15 Igitur illis ex consilio digredi jussis, hujusmodi verbis

inter sese contulerunt:

16 Quid faciemus his hominibus? Nam conspicuum ab eis prodigium esse factum, omnibus Hierosolymæ incolis manifestum est, quàm ut inficiari possimus.

17 Verùm ne hoc latius dimanet in vulgus, minemur eis ne amplius hoc nomine cuiquam mortalium verbum faciant.

18 Itaque illis evocatis edixerunt, ne omnino vocem mitterent, neve decerent nomine Jesu.

19 At Petrus & Johannes sic eis responderunt: Utrum apud Deum æquum sit, vobis obtemperare, potius quàm Deo, judicare.

20 Nos enim quæ & vidimus & audivimus: ea non eloqui non possumus.

21 Illi verò interminati dimiserunt eos, nullam eorum puniendi rationem invenientes, propter populum, quod omnes eam ob rem Deo gratias agebant.

22 Erat enim annos natus magis quadraginta is homo, cui illud sanationis prodigium contigerat.

23 Illi dimissi, ad suos se contulerunt: & quæ sibi pontifices & senatores dixissent, retulerunt.

24 Quibus auditis, illi vocem universi ad Deum sustulerunt, & ita dixerunt: Domine, tu Deus es, qui cælum, & terram, & mare, quæque in eis insunt omnia fecisti.

25 Qui tui Davidis ore sic dixisti: Quid tumultuantur gentes? populi vana conantur?

26 Conspirant orbis reges, cunctique optimates contra Dominum, contraque ejus Unctum.

27 Coierunt enim profectò adversus sanctum tuum Puerum Jesum,

Jesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israëlitis.

28 Facturi quaecunque tu tuâ manu consilioque facienda destinasti.

29 Quamobrem, Domine, aspice minas eorum: tuisque da, cum omni libertate tuum sermonem eloqui,

30 Manum tuam extendendo ad sanationes: prodigia & ostenta facienda, per nomen tui sancti Pueri Jesu,

31 Illis comprecatis, contremuit locus, in quo erant congregati: repletique sunt omnes Sancto Spiritu, divinumque sermonem liberè eloquebantur.

32 Erat autem multitudinis eorum qui crediderant, una mens, unusque animus: neque quicquam suarum facultatum quicquam suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

33 Magnâque vi dabant Apostoli testimonium resurrectionis Domini Jesu; & erant omnes magnâ præditi gratiâ.

34 Nec enim quisquam in eis erat egenus: nam quotquot prædia aut domos habebant, vendebant, & venditorum precia afferebant,

35 Et ad pedes ponebant Apostolorum: Distribuebantur autem, prout cuique opus erat.

36 Ac Josès, is qui Barnabas ab Apostolis, hoc est, Filius consolationis, cognominatus est, Levita, natu Cyprius,

37 Quem habebat fundum, vendidit, pecuniamque attulit, & ad Apostolorum posuit pedes.

CAPUT V.

Ananias ob fraudem interversus precii, exanimis corruit, & Sapphira ejus uxor. Per multa

Apostolorum miracula fides propagatur. Carcere inclusos Apostolos angelus liberat: & coram consilio sacerdotum sistuntur, Gamalielis consilio servantur, castique Deum celebrant.

Quidem vir autem, Ananias nomine, cum Sapphira conjuge sua, possessionem vendidit.

2 Et detractâ precii parte, uxore consciâ, partem aliquam attulit, & ad pedes Apostolorum deposuit.

3 At Petrus: Anania, inquit, cur tuum animum implevit Sathanas, ut Sancto Spiritu mentireris, & de prædii precio detraheres?

4 Nonne tibi manebat, & venditum in tua potestate erat? Tene istam rem in animum induxisse tuum? Non tu hominibus, sed Deo mentitus es.

5 His verbis auditis, Ananias corruit, & exanimatus est, quæ quicunque audiverunt, magno sunt timore percussi.

6 Tum juvenes surrexerunt, & illum constrinxerunt, ac elatum sepeliverunt.

7 Deinde interjecto trium ferme horarum spatio, ejus uxor ignara rei, ingressa est.

8 Et eam Petrus sic allocutus est: Dic mihi, an tanti prædium addideritis? Etiam (inquit illa) tanti.

9 Cui Petrus: Vósne, inquit, ad Domini Spiritum tentandum conspirâsse? Scito, eorum qui virum tuum sepelierunt, pedes esse pro foribus, qui te efferrant.

10 Atque illa protinus ad illius pedes corruit exanimis: & adolescentes ingressi, mortuamque nacti extulerunt, & apud ejus virum sepeliverunt.

174 ACTA APOSTOLORUM.

11 Itaque metus ingens totam Ecclesiam, & omnes hæc audientes pervasit.

12 Apostolorum autem opera multa vulgo monstrosè prodigioſeque fiebant (erant autem una omnes in Solomonis porticu.)

13 Nec eis sese cæterorum quisquam audebant adungere, sed eos magni faciebat populus.

14 Accedebat autem magis magisque, qui Domino crederent, ingens tum virorum tum fœminarum multitudo :

15 Aded ut per vicos exportarent ægrotos, inque lectis & grabatis deponerent, ut venientis Petri vel umbra aliquem eorum inumbraret.

16 Conveniebant etiam vulgò ex finitimis urbibus Hierosolymam, adducentes ægrotos, & ab immundis spiritibus vexatos, qui curabantur omnes.

17 Itaque surrexit pontifex, & omnes ejus gregales (quæ Sadducæorum secta est)

18 Et invidiæ pleni, manus Apostolis iniecerunt, eosque in custodiam publicam dederunt.

19 Sed Domini angelus noctu carceris portas aperuit, & eductis eis dixit :

20 Ite, & in fano manentes, eloquimini populo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc audito, illi sub diluculum ingressi in fanum, docent. Pontifex autem, & ejus gregales adfuerunt : & concilio omnique Israëlitarum senatu convocato, miserunt in carcerem qui eos adducerent.

22 At ministri, postquam eò venerunt, nec eos in custodia invenerunt, reversi sunt,

23 Et se carcerem quidem diligentissimè clausum comperisse

renunciârunt, & custodes foris ante portas astantes : sed cum aperuissent, intus invenisse neminem.

24 His verbis auditis, summus sacerdos & fani antistes, ac pontifices, de eis ambigebant quidnam id esset.

25 Interea advenit quidam, qui eis nunciavit, viros illos quos in custodiam dedissent, esse in fano, & ibi plebem docere.

26 Tum eò profectus antistes cum ministris, eos adduxit, non vi : metuebant enim, ne ipsi à plebe lapidarentur.

27 Ita adductos statuerunt in concilio, eosque pontifex hujusmodi oratione interrogavit :

28 Nonne vos vetuimus isto nomine docere ? Atque replevistis Hierosolymam doctrinâ vestrâ, & vultis in nos illius hominis sanguinem derivare.

29 Tum Petrus & Apostoli sic responderunt : Parendum Deo magis est, quàm hominibus.

30 Deus majorum nostrorum Jesum suscitavit, quem vos in patibulo suspensum interfecistis.

31 Hunc Deus ductorem servatoremque sua dextra extulit, ad conciliandum Israëlitis vitæ correctionem peccatorumque veniam.

32 Et nos sumus ei testes harum rerum, Sanctusque Spiritus, quem Deus obedientibus impertivit.

33 His illi auditis urebantur, & de eis interficiendis deliberabant.

34 Sed surrexit quidam in concilio Phariseus, nomine Gamaliel, legisperitus, qui apud omnem populum erat in honore. Is jussit Apostolos paulisper foras educi.

35 Deinde

35 Deinde sic ad illos orationem habuit: Viri Israëlitz, dispicite de viris his, quid eis sitis facturi.

36 Nam superioribus diebus extitit Theudas, qui sese dicebat esse aliquem, cum quo homines ad numerum quadringentorum sese conjunxerunt. Et is occisus est, & quotquot ei parebant, deleti & ad nihilum reducti.

37 Post hunc extitit Judas Galilæus tempore professionis, multumque ad sese hominum traduxit. Sed & is periit: & omnes qui ei obtemperabant, profligati sunt.

38 Nunc quoque vobis suadeo, ut vos ab his hominibus temperetis, eosque missos faciatis. Si enim ab hominibus est hoc consilium atque opus, abolebitur:

39 Sin à Deo est, id abolere non potestis, ne forte cum Deo pugnare comperiimini. Huic illi obtemperârunt,

40 Et accersitos Apostolos verberârunt, eisque ne Jesu nomine loquerentur, interdixerunt, atque ita eos dimiserunt.

41 Illi verò ex concilio læti discedunt, quòd digni habiti essent, qui propter ejus nomen afficerentur ignominia:

42 Ac quotidie & in fano & intra parietes, docere, & Jesum Christum nunciare, non intermittunt.

CAPUT VI.

Apostoli ministrandi officium delegant septem electis viris, inter quos Stephanus fide plenus, captus violatæ legis Moysi accusatur.

PER eos dies crescente discipulorum numero, extitit Græcanicorum adversus Hebræos

fremitus, quòd eorum viduæ in quotidiano ministerio prætermitterentur.

2 Itaque duodecim, convocatâ discipulorum multitudine, sic verba feterunt: Non placet nos, omisso Dei sermone, ministrare mensis.

3 Quocirca fratres, dispicite homines ex vobis bene audientes septem, Sancto Spiritu sapientiaque plenos, quibus hoc negotium mandabimus.

4 Nos verò in precibus & ministerio sermonis erimus assidui.

5 Placuit hæc oratio universæ multitudini: elegeruntque Stephanum, virum fidei Spiritûque Sancti plenum, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum adventitium Antiochenum.

6 Quos in Apostolorum conspectu statuerunt: qui comprecati, manus eis imposuerunt.

7 Ita augebatur divinus sermo, crescebatque discipulorum numerus Hierosolymæ vehementer, ingensque sacerdotum multitudo fidei obediebat.

8 Stephanus verò fidei potentiaque plenus, miracula prodigiaque magna vulgo faciebat.

9 Cùmque extitissent quidam ex eo collegio, quod Libertinorum appellatur, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, Cilicumque & Asianorum, qui cum Stephano contenderent.

10 Non poterant sapientiæ & spiritui, quo loquebatur, resistere.

11 Itaque allegârunt homines, qui se eum impiè de Mose, deque Deo loquentem audivisse dicerent:

12 Commoveruntque populum, & senatores, atque Scribas

& eum invaserunt, correptumque in consilium duxerunt,

13 Ac falsos testes immiserunt, qui ita dicerent: Hic homo non definit impia contra facrum hunc locum, contraque legem loqui.

14 Audivimus enim eum dicere Jesum illum Nazarenum deleturum esse hunc locum, & traditos nobis à Mose ritus mutaturum.

15 Tum omnes qui in consilio, sedebant contuentes in eum, viderunt ejus faciem qualis est Angeli facies.

CAPUT VII.

Stephanus causam dicens ostendit electos à Deo fuisse patres, priusquam notus esset Moses, & pararet templum. Externos vero omnes ritus ad cœleste exemplar formatos fuisse. Stridentes dentibus Judæi, lapidibus eum obruunt.

ET Pontifex ita dixit: Scicne se res habet?

2 Tum ille hujusmodi orationem habuit: Viri, fratres, & patres, audite. Deus gloriosus apparuit patri nostro Abrahamo, cum esset in Mesopotamia, antequam Charræ habitasset,

3 Eique jussit ut ex sua patria ac cognatione migraret, in terramque veniret, quam ipse ei ostensus esset.

4 Tum ille ex Chaldæorum terra profectus, Charræ habitavit: & illinc eum, mortuo ejus patre, Deus in hanc terram transfudit quam vos nunc incolitis:

5 In qua nullam ei possessionem tradidit, ne vestigium quidem pedis: & tamen promisit eam sese ei possidendam datum, ejusque post eum soboli, cum liberos non haberet.

6 Locutus est autem Deus ad hunc modum: fore ejus posteros in aliena terra peregrinos, & servitute pressum atque afflictum iri annos quadringentos.

7 Sed illam gentem, cui servient, puniam ego, inquit Deus: exhibuntque postea, & me hoc ipso in loco adorabant.

8 Iniit autem cum eo scelus circumcisionis. Is genuit Isaacum, eumque octavo die circumcidit, Isaacus Jacobum, Jacobus duodecim summos patres.

9 Summi patres invidiâ adducti, Josephum in Ægyptum ducendum vendiderunt.

10 Atque ei Deus adfuit, eumque ex omnibus angustiis eripuit, & ei tantam apud Pharaonem Ægypti regem gratiam ac sapientiam conciliavit, ut ille ei Ægypti totiusque domus suæ administrationem mandaret.

11 Deinde tantâ per universam Ægyptum ac Chananæam orâ fame atque angustiis, ut alimenta non invenirent majores nostri.

12 Jacobus audiens esse in Ægypto frumenta, majores nostros eò primum misit.

13 Estque Josephus altero itinere fratribus suis agnitus, ejusque genus Pharaoni declaratum.

14 Tum Josephus patrem suum Jacobum, & totam cognationem ad capita septuaginta quinque curavit accersendam.

15 Ita descendit Jacobus in Ægyptum, ubi cum obiisset ipse & majores nostri,

16 Sichemam translati sunt, & in sepulchreto siti quod Abrahamus argenti precio à filiis Emoris Sichemi filii emerat.

17 Interea instante promissi tempore, de quo Deus Abrahamo

hamo juraverat, crescebat populus in Ægypto multiplici numero.

18 Donec extitit rex alius, qui Josephum non noverat.

19 Is genus frustrando nostrum majores nostros eò usque afflixit, ut eorum infantes exponendos curaret, ne propagarentur.

20 Quo quidem tempore natus Moyses Deo fuit acceptus :

21 Quem domi paternæ tres menses enutritum, deinde expositum, Pharaonis filia sustulit, & pro filio educavit.

22 Institutus est autem Moyses in omni Ægyptiorum doctrina, fuitque factis dictisque potens.

23 Ut autem quadragesimum agebat ætatis annum, venit ei in mentem consanguineos suos Israëlitas visere :

24 Cùmque vidisset quendam injuriâ affici, eum defendit, & ejus injuriam cæso Ægyptio ultus est.

25 Arbitrabatur autem, consanguineos suos intelligere Deum eis per ipsum salutem dare : id quod illi non intellexerunt.

26 Postero die certantibus supervenit, & pacem inter eos conciliare conatus est hujusmodi verbis : Viri, fratres estis vos, cur alter alterum læditis ?

27 Sed qui alteri faciebat injuriam, eum repulit, ita dicens : Quis te nobis principem & judicem constituit ?

28 Num me vis interficere, quo modo heri Ægyptum interfecisti ?

29 De eo dicto Moyses aufugit, & in Madianitide peregrinatus est, ubi duos filios genuit.

30 Ac peractis annis quadraginta, apparuit ei solitudine

montis Sinæ angelus Domini, in ignea flamma rubi.

31 Quod visum videns admiratus est Moyses. Ac eo ad visendum accedente, extitit hæc ad eum Domini vox.

32 Ego sum majorum tuorum Deus, Abrahami Deus, & Isaaci Deus, & Jacobi Deus. Hic tremefactus Moyses non audebat intueri : & Dominus dixit ei :

33 Detrahe tibi calceos de pedibus : nam lacus, in quo tu stas, sacra terra est.

34 Vidi mei populi miseriam, qui est in Ægypto, eorumque gemitum audiui : itaque ad eos liberandos descendi. Proinde nunc ades, ut te mittam in Ægyptum.

35 Hunc Mosem, quem illi repudiaverant, quærentes quis eum principem & judicem constituisset, hunc ipsum Deus principem & liberatorem misit, ductu angeli, qui ei in rubo apparuerat,

36 Hic eos eduxit, miraque & portentosa fecit, tum in Ægypto & mari rubro, tum in solitudine, annos quadraginta.

37 Hic est ille Moyses, qui dixit Israëlitis : Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex consanguinitate vestra, mei similem, eum audietis.

38 Hic ille est, qui in multitudine fuit in solitudine cum angelo, qui cum eo locutus est in monte Sina cumque majoribus nostris, qui vitalem sermonem nobis tradendum accepit :

39 Cui dicto audire noluerunt majores nostri, sed eo repulso, animis sese in Ægyptum converterunt.

40 Et ab Aharone petiverunt ut sibi faceret deos, qui se antecederent

cederent: nam Moſi illi, à quo eſſent ex Ægypto eduſti, ſeſe neſcire quid accidiſſet.

41 Itaque vitulum eo tempore fecerunt, & ſacrificium ſimulacro peregerunt, ac ſuarum manuum operibus delectati ſunt.

42 Ideoque averſus Deus eos ad cultum copiarum cœleſtium prolabi ſivit, quemadmodum in vatum libro ſcriptum eſt: Nunquid mihi viſtimas & ſacrificia obtuliſtis per annos quadraginta in ſolitudine, domus Iſraëlis?

43 An non adhibuiſtis Molochi tabernaculum, Remphanique Dei veſtri ſidus, quæ vos ſimulacra feciſtis ad adorandum? Itaque vos ego transferam ultra Babylonem.

44 Oraculi tabernaculum habuere majores noſtri in ſolitudine, ſicuti ſtatuerat iſ qui Moſi juſſit, ut id faceret ad exemplum quod vidiffet:

45 Quod acceptum majores noſtri unâ cum Joſua introduxerunt tum, cùm fines occupârunt earum gentium quas Deus eorum cauſâ exterminavit: donec ad Davidis tempora ventum eſt.

46 Qui uſus Deo ſecundo, voluit domicilium invenire Deo Jacobæorum.

47 Solomon autem ei ædem ædificavit.

48 Sed non in templis manuſactis habitat ſupremus, quemadmodum dicit vates:

49 Cœlum mihi ſedes eſt, & terra pedum meorum ſubſellium, quam mihi vos domum ædificabitis? inquit Dominus: aut quis locus meæ requietis erit?

50 Quafi verò non mea manus fecerit iſta omnia.

51 Duri cervice & animo, &

auribus incircumciſi, vos ſemper Spiritui Sancto contravenitis, itidem ut majores veſtri.

52 Quem vatum non infectati ſunt veſtri majores? annon eos necârunt, qui juſti adventum prænunciârunt? cujus vos modò proditores fuiſtis & interſectores:

53 Qui, quam angelorum adminiſtratione legem accepiſtis, non ſervâſtis.

54 Hæc audientes illi, animis urebantur, & dentibus frendebant in eum.

55 Ipſe autem Sancto Spiritu plenus, in cœlum intuitus, & Dei ſplendorem, Jeſumque Deo ad dexteram aſtantiſ conſpicatus,

56 Dixit: En video cœlos apertos, & Filium hominis Deo aſtantiſ ad dexteram.

57 At illi, ſublato ingenti clamore, aures ſuas obturare, & univerſi, facti in eum impetu,

58 Ejectum ex urbe lapidare. Et teſtes, depoſitis, ad pedes adoleſcentis, nomine Sauli, veſtiſ mentis.

59 Stephanum lapidare invocantiſ & dicentiſ: Domine Jeſu, accipe ſpiritum meum.

60 Deinde poſitis genibus, ingenti voce exclamavit: Domine, noli in eos hoc vindicare peccatum: hoc locutus, obdormivit.

CAPUT VIII.

Dum Stephanum lugent pii, Saulus Eccleſiam vaſtat: Philippus Samariæ Chriſtum prædicat. Simonis magni avaritia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

SAULUS autem in ejus necem conſentiebat. Ortaque eſt eo die tanta adverſus Hieroſolymitanam eccleſiam perſecutio, ut omnes in Judææ Samaritæque ſines.

fines (exceptis Apostolis) dilapsi sint.

2 Stephano autem parentarunt homines religiosi, & eum magno plangore profecuti sunt.

3 Saulus verò devastabat ecclesiam, & in domos intrans, ac tum viros tum fœminas trahens, dabat in custodiam.

4 Et illi quidem dispersi, ultro citroque doctrinam publicabant.

5 Philippus verò in urbem quandam Samarizæ digressus, Christum Samaritanis prædicabat :

6 Vulgoque universi dicta Philippi attendebant, cum quæ prodigia faceret, audirent ac viderent.

7 Ex multis enim spiritus impuri, quos habebant, exhibant cum ingenti vocis clamore : multique membris capti, & claudi, curati sunt.

8 Magna cum illius urbis lætitia,

9 Erat prius in ea urbe homo quidam nomine Simon, qui magicam exercebat, & Samarizæ gentem reddebat attonitam, se quendam magnum esse dicens :

10 A quo infimi summique pendebant, dicentes, eum esse Dei magnam potentiam :

11 Et ided pendebant, quòd eos aliquandiu præstigiis obstupescerat.

12 Cùm autem Philippo de divino regno, & Jesu Christi nomine docenti credidissent, ac tum viri tum fœminæ baptizarentur.

13 Ipse quoque Simon credit, ac baptizatus est : & deinceps assiduus erat cum Philippo, & quæ prodigia ac ostenta fierent spectans, obstupebat.

14 Adientes autem qui Hierosolymis erant apostoli admif-

sam esse à Samaritis divinam doctrinam, miserunt ad eos Petrum ac Johannem.

15 Qui eò degressi, pro eis orârunt, ut Sanctum Spiritum obtinerent.

16 Nullum enim adhuc eorum invaserat : tantùm in Christi Jesu nomen erant baptizati.

17 Itaque illi eis manus imposuerunt, atque ii Sanctum Spiritum adepti sunt.

18 Id animadvertens Simon, manuum Apostolorum impositione Spiritum Sanctum dari, obtulit eis pecuniam,

19 Dicens : Date mihi quoque potestatem istam, ut cuicunque manus imposuero, Spiritum Sanctum obtineat.

20 At Petrus : Pereas (inquit) unà cum tuo argento, qui divinum munus pecuniis comparandum existimes.

21 Non es hujus doctrinæ particeps, neque consors : nam tua mens in Dei conspectu recta non est.

22 Quamobrem descisce ab ista tua pravitate, Deumque comprecare, si fortè tibi ista mala mens ignoscatur.

23 Nam tibi acerbam imminere bilem, & te scelere confictum esse video.

24 Et Simon : Orate vos, inquit, pro me Dominum, ut mihi nihil eveniat eorum quæ dixistis.

25 Igitur illi Domini doctrinam testificati ac elocuti, Hierosolymam redierunt, multosque Samaritanorum vicos Evangelio instruxerunt.

26 Philippum autem alloquens Dei angelus, mandavit ut surgeret, & meridie per viam proficisceretur qua Hierosolyma Gazam descenditur, quæ via erat infrequens.

180 ACTA APOSTOLORUM.

27 Itaque ille surrexit, ac perfectus est. Tum homo quidam Æthiops eunuchus, Candacæ Æthiopum reginæ præfectus, omni ejus gazæ præpositus, qui Hierosolimam venerat adorandi Dei gratiâ,

28 Revertebatur, & in suo curru sedens Esaiam vatem legebat.

29 Præcipit autem Philippo Spiritus, ut accederet, seque ad eum currum adjungeret.

30 Itaque Philippus accurrit, & cum legere vatem Esaiam audivit, ac dixit: Intelligisne quæ legis?

31 Et ille: Qui verò possim inquit, nisi quis mihi præeat? Philippumque rogavit ut ascenderet, ac secum federet.

32 Erat autem hæc scripti, quod legebat, complexio: Ut ovis ad caedem actus est, utque agnus ante faum tonsorem obmutescens, sic ille ne mutavit quidem.

33 In ejus humilitate judicium ejus sublatum est, atque ejus genus quis eloquatur? cum sublata sit ex terra vita ejus.

34 Et eunuchus Philippum alloquens: Quæso te, inquit, de quonam dicit hoc vates? de seipsone, an de quopiam alio?

35 Tum Philippus fari instituit, & ab eo scripto exorsus, eum de Jesu docuit.

36 Cùmque iter faciendo ad quandam venissent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua: quid me baptizari prohibet?

37 Et Philippus: Si toto animo credis, inquit, licet. Credo (inquit ille) Dei Filium esse Jesum Christum:

38 Jussitque sibi currum, & ambo in aquam, Philippus & eunuchus, descendunt, eum-

que baptizavit Philippus:

29 Deinde ubi ex aqua egressi sunt, rapuit Philippum Spiritus Domini, nec eum vidit amplius eunuchus, sed suum iter lætus perrexit.

40 Philippus verò Azoti repertus est, & urbes omnes obiens Evangelio instituebat, donèc venit ad Cæsaream.

C A P U T IX.

Saulus Damascum petens à Domino prostermitur. Ananias mittitur, ut eum baptizet. Judæorum insidias, per murum demissus, evadit. Petrus Æneæ paralytico medetur. Tabitham desunctam vitæ restituit.

AT Saulus minas adhuc, cædemque spirans in Domini discipulos, aggressus pontificem,

2 Petit ab eo epistolas Damascum ferendas, ad collegia: ut si quos ejus instituti inveniret, sive viros sive fœminas, viñstos perduceret Hierosolimam.

3 Sed inter eundum, eum Damasco propinquantem circumfulsit de celo lux,

4 Ad terramque collapsus vocem audivit sibi dicentem: Saule, Saule, quid me persequeris?

5 Et ille: Quis es? Domine. Ego sum Jesus (inquit Dominus) quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos calcitrare.

6 Hic ille tremens ac stupefactus, Domine, quid me vis facere? inquit. Cui Dominus: Surge & in urbem ingredere & tibi dicetur, quid tibi faciendum sit.

7 Homines autem ejus comites itineris astabant attoniti, vocem audientes illi quidem, sed neminem videntes.

8 Saulus verò à terra surrexit, &

& apertis oculis, neminem videbat. Eum illi manibus ducentes, Damascum introduxerunt :

9 Ac per tres dies non vidit, neque comedit aut bibit.

10 Erat Damasci discipulus quidam nomine Ananias, quem Dominus per visum sic allocutus est : Anania. Et ille : Quid est, inquit, Domine ?

11 Cui Dominus : Surge, inquit, & in vicum proficiscere, qui Rectus appellatur, & quære in ædibus Judæ Saulum, nomine Tarfensem : is enim supplicat.

12 Et per visum vidit virum nomine Ananiam ingressum, & sibi manus imponentem, ut cernat.

13 At Ananias : Domine, inquit, audiui ex multis de eo viro, quantum malorum tuis sanctis Hierosolymæ fecerit :

14 Quinetiam hic potestatem habet à pontificibus, vinciendi omnes tuum nomen invocantes.

15 Cui dominus : Vade, inquit : nam is mihi selectum est instrumentum, ad profitendum meum nomen, tum apud cæteras gentes atque reges, tum apud Israëlitas.

16 Nam ei ostendam ego, quanta sint ei patienda propter meum nomen.

17 Tum Ananias abiit : & domum ingressus, ac impositis illi manibus dixit : Saule frater, Dominus me misit is qui tibi in via venienti apparuit, ut videas, Sanctoque Spiritu repleare.

18 Ac protinus delapsus ex ejus oculis quibusdam quasi squamis, dispexit, surrexitque & baptizatus est,

19 Ac cibo capto convaluit. Fuit autem Saulus cum Damascenis discipulis dies aliquot,

20 Ac statim in collegiis Christum prædicabat, eum esse Dei Filium :

21 Stupentibus quotquot audiebant & ita dictitantibus : Nonne hic est, qui Hierosolymæ depopulabatur invocantes hoc nomen ? atque huc eò venit, ut confritos perduceret ad pontifices ?

22 At Saulus magis invalescebat, & incolas Damasci Judæos confutabat, eum Christum esse confirmans.

23 Deinde compluribus transactis diebus, decreverunt eum occidere Judæi.

24 Quorum infidiis Saulo cognitis, cum illi portas dies & noctes, ejus necandi gratiâ, observarent,

25 Discipuli eum noctu ceperunt, & laxata per murum sporta dimiserunt.

26 Saulus ut Hierosolymam pervenit, conabatur sese ad discipulos aggregare. Sed eum reformidabant omnes, discipulum esse non credentes.

27 Verum Barnabas eum prehendit, & ad Apostolos duxit, eisque ut in via Dominum vidisset, exposuit, utque eum Dominus allocutus fuisset, & ut Saulus Damasci in Jesu nomine liberè locutus esset.

28 Ita Saulus cum eis Hierosolymæ observari,

29 Et in Domini Jesu nomine liberè loqui ac cum Græcanicis colloqui atque contendere : at illi eum interimere conabantur.

30 Quo cognito, fratres eum ad Cæsaream deduxerunt, Tarsumque dimiserunt.

31 Igitur Ecclesiæ per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam quietè agebant, & instrue-

182 ACTA APOSTOLORUM.

instruebantur, & in religione ac Sancti Spiritus confirmatione proficientes augebantur.

32 Accidit autem ut Petrus omnia peragrans, descenderet etiam ad sanctos, qui Lyddam incolebant.

33 Ibi quendam nactus hominem Æneam nomine, octo iam annos jacentem in grabato, membris captum.

34 Sic ei dixit: Ænea, sanat te Jesus Christus: surge & ipse tibi substerne: Atque ille confectum surrexit.

35 Eumque viderunt omnes Lyddæ & Affaronis incolæ, iique se ad Dominum converterunt.

36 Joppæ autem quædam erat discipula, nomine Tabitha: quod si interpretare, sonat Damam. Ea rectè & benignè factorum plena erat, quibus tenuium egestatem sublevabat.

37 Accidit autem per eos dies, ut ægrotaret ac moreretur. Eam ablutam in cœnaculo posuerunt.

38 Et quòd Joppæ vicina Lydda erat, discipuli Petrum Joppæ esse audientes, miserunt ad eum oratum, ut ad se venire non gravaretur.

39 Itaque Petrus cum nunciis profectus ivit. Eum illi, postquam advenit, in cœnaculum subduxerunt, eique viduæ omnes astiterunt, plorantes, & tunicas ac vestimenta ostentantes, quæ facere solebat cum apud eas esset Dama.

40 Tum Petrus, omnibus foras eiectionis, positis genibus supplicavit, deinde conversus ad corpus ait: Tabitha surge. Atque illa oculos aperuit, visoque Petro resedit.

41 Et ille porrecta manu, eam allevavit: & vocatis sanctis

ac viduis, viventem exhibuit.

42 Hoc per totam Joppen innotuit, multique in Dominum crediderunt.

43 Mansit autem dies aliquàm multos Joppæ, apud quendam Simonem coriarium.

CAPUT X.

Cornelius centurio, angeli jussu Petrum accersit. Qui & ipse visione oblata, ne gentes aspernetur, instituitur. Cornelio & familia Evangelium annunciat, bi autem, Spiritu Sancto accepto, baptizantur.

ERat autem quidam Cæsareæ nomine Cornelius, centurio, ex ea cohorte quæ dicitur Italica,

2 Vir religiosus, Deique tum ipse, tum tota ejus familia, metuens, & multa vulgo benignè faciens, ac Deum continenter orans.

3 Is per visum manifestè vidit, horà diei fermè nonâ, divinum angelum ad se ingressum, & ita dicentem: Corneli.

4 Et ille eum intuitus, & metu correptus: Quid est, Domine? inquit. Cui ille: Tuæ preces ac benignè facta ad Deum ascenderunt, eique in memoria insederunt.

5 Itaque mitte Joppen homines, & accersere Simonem nomine Petrum.

6 (Is diversatur apud quendam Simonem coriarium, cui domus est apud marè) qui tibi dicet, quid te facere oporteat.

7 Deinde ubi collocutus cum Cornelio angelus discessit, ille, evocatis suorum famulorum duobus, & milite quodam religioso, eorum qui apud eum erant assidui.

8 Narravit eis omnia, eosque Joppen dimisit.

9 Postero die, illis iter facientibus, & urbi propinquantibus, ascendit Petrus in tectum, supplicandi causâ, horâ circiter sextâ.

10 Esuriebat autem & cibum capere volebat. Atque, illis parantibus, extra se raptus,

11 Videt apertum cælum, & descendens ad se utensile quoddam, quasi magnum lintheum, quatuor capitibus ligatum, ad terram demitti.

12 In quo inerant omne genus quadrupedes terrestres, feræque, serpentes & aëreæ volucres:

13 Exstititque vox ad eum: Age Petre, macta, & vescere.

14 At Petrus: Minimè, Domine, nihil enim unquam impurum aut immundum comedi.

15 At vox iterum ad eum: Quæ Deus purgavit, tu ne polue.

16 Atque idem ter factum est, rursumque subductum est in cælum illud utensile.

17 Cùmque secum ipse dubitaret Petrus, quidnam sibi vellet illud visum quod viderat: ecce homines illi à Cornello missi, Simonis domum sciscitanti, aderant pro vestibulo.

18 Et clamantes percontantur, num Simon nomine Petrus ibi diversaretur.

19 Ac Petro, de viso illo cogitanti, dixit spiritus: En homines te quærent.

20 Tu verò age, descende, ac cum eis citra omnem cunctationem proficiscere: nam ego eos misi.

21 Ita Petrus ad homines à Cornelio ad se missos degressus, dixit: Is ego sum, quem vos quæritis: quæ causa est ob quam adestis?

22 Et illi: Cornelius (inquit) centurio, vir justus, & Dei metuens, & ab universa Judæorum natione bene audiens, oraculo monitus est à sancto angelo, ut te domum suam accerferet, & loquentem audiret.

23 Igitur ille eos intrò vocatos accepit hospitio. Deinde postridie Petrus cum eis profectus est, comitantibus quibusdam Joppen sibus fratribus.

24 Postero die Cæsaream ingressi sunt. Cornelius verò eos præstolabatur, convocatis suis cognatis, ac necessariis amicis.

25 Atque ut ingressus est Petrus, ei occurrit Cornelius, & ad pedes lapsus, eum veneratus est.

26 Ac Petrus eum allevavit: Surge (inquit) ego quoque hominum sum:

27 Ac cum eo colloquens ingressus est, multosque congregatos nactus, sic ad eos verba fecit:

28 Vos scitis, ut nefas sit homini Judæo hæreere aut congregari alienigenæ. Sed mihi Deus ostendit, neminem profanum impurumve dicendum hominem:

29 Itaque accersitus, nihil dubitavi venire. Quæro igitur, quam ob causam vos me accersiveritis.

30 Tum Cornelius: Nudius-quartus, inquit, ad hanc horam jejunos eram, & hora nona domi meæ supplicabam: cùm ecce vir quidam stetit in meo conspectu, veste splendidâ.

31 Et ait: Corneli, exaudita est tua supplicatio, tuaque benignè facta Deo in memoria habentur.

32 Mitte ergo Joppen, accersitum Simonem, cui cognomen est Petrus (is diversatur in ædibus Simonis coriarii, apud mare).

mare) qui ubi advenerit tecum locuetur.

33 Ego continuo ad te misi : & tu rectè fecisti, qui veneris. Nunc nos omnes in Dei conspectu adsumus, ad audienda omnia tibi à Deo mandata.

34 Tunc Petrus in hunc modum orationem habuit : Reipsa comperio, non habere personarum rationem Deum :

35 Quin apud omnes nationes, qui eum metuit, & justitiam exercet, is ei acceptus est.

36 Quem sermonem misit Israëlitis pacem per Jesum Christum nuncians, is est omnium Dominus.

37 Vos scitis, quæ res acciderit per totam Judæam, ducto à Galilæa initio, post prædicatum à Johanne baptisma :

38 Jesum dico à Nazareth, ut eum Deus Sancto Spiritu ac potestate unxerit : qui ultro citroque commens, benefaciebat, & omnes à diabolo oppressos sanabat, quippe cui Deus adesset.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ cum in reliquo Judæorum agro, tum Hierosolymæ fecit :

40 Quem illi in patibulo suspensum interfecerunt. Hunc Deus tertio die suscitavit, & ut manifestus fieret effecit :

41 Non omni vulgo, sed nobis designatis divinitus testibus, qui quidem cum eo comedimus & bibimus, postquam à mortuis surrexit.

42 Ilque nobis mandavit ut vulgo prædicemus, ac testificemur, eum vivorum esse, mortuorumque judicem à Deo destinatum.

43 Huic vates omnes testimonium dant, eum esse, per cu-

jus nomen peccatorum veniam consequantur quicunque in eum credant.

44 Adhuc hæc verba loquente Petro, invasit Sanctus Spiritus omnes eam orationem audientes :

45 Suntque attoniti ii qui erant à circumcissione fideles, quicunque cum Petro venerant, quod etiam extranei Sancti Spiritus munere perfusi essent.

46 Audiebant enim eos linguis loquentes, Deumque celebrantes.

47 Tum Petrus : Nunquis aquam, inquit, prohibere potest, quod minùs baptizentur hi, qui, ut & nos, Sanctum Spiritum adepti sint ?

48 Eosque in Domini nomine jussit baptizari. Tunc illi eum exorârunt, ut ibi dies aliquot manerent.

CAPUT XI.

Petrus eo nomine accusatus, sese defendit. Barnabas Antiochiam mittitur, ubi discipuli Christiani nominati sunt. Ibidem Agabus famem futuram prænunciat.

AUdiverunt autem apostoli & fratres, qui erant in Judæa, etiam externos divinam accepisse doctrinam.

2 Ac postquam ascendit Petrus Hierosolymam, contendebant cum eo, qui erant à circumcissione,

3 Quòd ad homines præputio præditos ingressus ac cum eis epulatus fuisset.

4 At Petrus sic eis negotium ordine exponere orsus est :

5 Ego in oppido Joppa supplicans, visus sum mihi videre (extra me raptus) descendens utensile quoddam, quasi linteam

mag-

magnum, quòd quatuor capitibus de cælo demissum ad me usque venit.

6 Id dum attentus contem-
plor, vidi quadrupedes terrestres,
& feras, & serpentes, & aëreas
volucres :

7 Audivique vocem dicentem
mihi : Age Petre, macta & ve-
scere.

8 Et ego : Nequaquam, Do-
mine, inquam : nihil enim un-
quam immundum aut impurum
per os meum intravit.

9 At illa vox iterum mihi de
cælo dixit : Quæ Deus purgavit,
ne tu pollue.

10 Idque ter factum est, at-
que ita rursus omnia in cælum
retracta sunt.

11 Et ecce extemplò præsto
fuerunt apud eam, in qua eram,
domum, tres homines ad me
Cæsarea missi :

12 Cum quibus ut sine omni
dubitatione abirem, iussit mihi
Spiritus. Iverunt autem unà me-
cum sex fratres hi :

13 Ac nobis hominis domum
ingressis, narravit ille ut angelum
domi suæ vidisset astantem, &
sibi præcipientem ut mitteret Jop-
pen homines qui Simonem ac-
cerissent, cognomine Petrum,

14 Qui ei dicturus esset ea,
per quæ & ipse & ejus omnis
familia servaretur.

15 Postquam autem ego loqui
cepi, invasit eos Sanctus Spiritus,
ut & nos principio.

16 Tum ego recordatus sum
illud Domini dictum, quo dixe-
rat Johannem quidem baptiza-
visse aquâ, sed nos Spiritu San-
cto baptizatum iri.

17 Quòd si eodem illos mu-
nere donaverat Deus, quo eti-
am nos, dum Domino Jesu Chri-
sto fidem adjunximus : ego quis

eram, ut Deum prohibere pos-
sem ?

18 His illi auditis acquie-
runt, Deoque gratias egerunt,
qui etiam externis aditum ad
vitam per morum correctionem
dedisset.

19 Cæterùm qui propter af-
flictionem ob Stephanum ortum
dispersi fuerant, pervenerunt
usque in Phœnicem, & Cyprum,
& Antiochiam, nemini doctri-
nam exponentes, nisi solis Ju-
dæis.

20 Erant autem quidam ex
eis homines Cyprii, & Cyrenen-
ses, qui Antiochiam ingressi, lo-
quebantur cum Græcis, Domi-
num Jesum nuntiantes.

21 Quibus Dominus ita se-
cundus erat, ut frequens homi-
num numerus crederet, seque ad
Dominum converteret.

22 Quod postquam de eis au-
ditione accepit ecclesia Hieroso-
lymitana, Barnabam misit, qui
Antiochiam se conferret.

23 Is postquam eò pervenit,
visâ Dei gratiâ lætatus, omnes
ut cum animi destinatione Do-
mino hærent, cohortatus est :

24 Utpote vir bonus, Sancti-
que Spiritus & fidei plenus. Ita-
que Domino accessit aliquanta
multitudo.

25 Profectus est autem Tar-
sum Barnabas, Sauli requirendi
gratiâ :

26 Quem nactus duxit Anti-
ochiam, ac totum annum cum
ecclesia versati sunt, & aliquan-
tam hominum multitudinem do-
cuerunt, ac primum Antiochiæ
discipuli nuncupati sunt Chri-
stiani.

27 Ea tempestate descende-
runt Hierosolymis vates Antio-
chiam,

28 Quorum unus extitit Agabus nomine, qui divinitus afflatus gravem fore toto orbe famem significavit, quæ quidem accidit sub Claudio Cæsare.

29 Discipuli autem, prout eorum cuique suppetebat, decreverunt opitulandi gratiâ mittere habitantibus in Judæa fratribus.

30 Id quod fecerunt: & ad seniores Barnabæ & Sauli opera miserunt.

CAPUT XII.

Herodes Jacobum gladio occidit, Petrum incarcerationum Angelus liberat. Rex Tyrii insensus placatur: & cum divinos honores sibi vendicat, à vermicibus erosus vitam finit.

PER id tempus admovit Herodes rex manus vexandis ab ecclesia nonnullis.

2 Et Jacobum Johannis fratrem ferro sustulit:

3 Quod Judæis gratum esse videns, comprehendit insuper etiam Petrum (quum quidem essent azymorum dies)

4 Captumque dedit in custodiam, & quater quaternis militibus custodiendum tradidit, volens eum post pascha producere populo.

5 Ita Petrus in carcere servabatur, fiebatque pro eo continua ab ecclesia supplicatio ad Deum.

6 Cum autem eum producturus esset Herodes, et ea nocte dormiret Petrus inter duos milites, duabus colligatus catenis, & custodes ante portam custodiam agerent:

7 Ecce adest Domini angelus splendente per domum luce, qui pulsato Petri latere, eum expersfecit, dicens: Surge celeriter. Ac delapsis ex ejus manu catenis:

8 Præcinge te, inquit, & tuis sandalis, calcea. Quod postquam ille fecit: Indue, inquit, tuum pallium, & me sequere.

9 Itaque ille egressus, eum sequitur: neque rem veram ab angelo agi intelligebat, sed sibi spectrum cernere videbatur.

10 Prætergressi primam ac secundam custodiam, veniunt ad portam ferream, quâ in urbem itur, qua eis sua sponte aperta, simulac egressi, vicum unum processerunt, decessit ab eo angelus.

11 Et Petrus, ut ad se rediit, ita dixit: Nunc verè scio, Dominum, misso angelo suo, me ex Herodis manu & tanta Judaici populi expectatione eripuisse.

12 Ac sciens venit ad ædes Mariæ, Johannis matris, ejus cui Marcus cognomen erat, ubi complures coiverant, ac supplicabant.

13 Ubi Petrus vestibuli fores pulsavit, præiit ad subauscultandum ancilla, nomine Rhode:

14 Quæ, agnita Petri voce, præ lætitia vestibulum non aperuit, sed intrò cucurrit, & Petrum ante vestibulum adesse nunciavit.

15 At illi eam insanire dicere. Atque illa sic se rem habere contendente, dicebant ejus esse angelum.

16 Sed Petro pulsare pergente, aperuerunt, & eo viso attoniti sunt:

17 Ille, indicto manu silentio, narravit eis quo pacto se Dominus ex carcere eduxisset: jussitque ut ea Jacobo & cæteris fratribus renunciarent: deinde egressus concessit alio.

18 Orta die: erat non mediocris inter milites turba, quid de Petro factum esset.

19 Hero-

19 Herodes verò, cùm eum conquisitum non invenisset, habita de custodibus quæstione, eos ad supplicium agi imperavit : & ex Judæa degressus, Cæsareæ versatus est.

20 Erat autem Herodes Tyriis & Sidoniis infensus : & illi simul venerant ad eum, & Blasto regis cubiculario inducto, pacem petebant, quòd eorum ager ex regio alebatur.

21 Certo autem die Herodes, regali veste indutus, in folio sedens, ad illos orationem habebat :

22 Et populus divinam esse, non humanam vocem, acclamabat.

23 Ille verò confestim à Domini angelo ictus (quòd Deo gloriam non tribuisset) & à vermis erosus, expiravit.

24 Divina autem doctrina credebatur, ac amplificabatur.

25 Et Barnabas atque Paulus, munere perfuncti, Hierosolymam redierunt : assumpto etiam Johanne, eo qui Marcus est cognominatus.

CAPUT XIII.

Paulum & Barnabam sibi segregari jubet Spiritus. Pappi Elymas Magus excæcatur : hinc Antiochiam Pisidiæ profecti Evangelium prædicant, Judæis acriter contradicentibus.

ERant Antiochiæ, in ea quæ erat ecclesia, vates & doctores Barnabas, & Simon, cognomine Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, cum Herode Tetrarcha nutritus, & Saulus.

2 Eis autem Domino operantibus, ac jejunantibus, jussit Sanctus Spiritus ut sibi Barnabam ac Saulum segregarent ad id opus, cui destinasset eos.

3 Tum illi, cùm jejunassent,

ac supplicassent, manus eis imposuerunt, eosque dimiserunt.

4 Atque ii à Sancto Spiritu emissi, ad Seleuciam descenderunt, & inde in Cyprum navigârunt :

5 Ac ubi Salaminem pervenerunt, divinam Doctrinam in Judæorum collegiis explicârunt. Habebant autem Johannem ministrum.

6 Progressi autem per insulam ad Paphum usque, nacti sunt magum quendam, falsum vatem Judæum, nomine Barjesum :

7 Qui erat cum proconsule Sergio Paulo, viro prudente. Is proconsul, advocato Barnaba atque Saulo, divinam doctrinam audire conabatur :

8 Sed obstabat eis Elymas magus (sic enim licet ejus nomen interpretari) proconsulem à fide studens avertere.

9 At Saulus qui idem Paulus est, Sancto repletus Spiritu, illum intuitus dixit :

10 O omni fraude ac scelere referte, Diaboli fili, totius justitiæ hostis, non defines rectas Domini vias pervertere ?

11 Scito nunc te Domini manu peti, cæcumque aliquandiu fore, ita ut solem non videas. Atque illum protinus tanta invasit caligo tenebrarum, ut circumiens quæreret qui se manu ducerent.

12 Ea re visa, proconsul credidit, stupefactus doctrinâ Domini.

13 Paulus autem ejusque comites Papho solverunt, & Pergam Pamphyliæ venerunt : & Johannes ab eis digressus Hierosolymam revertit.

14 Ipsi à Perga progressi, venerunt Antiochiam Pisidiæ : & collegium Sabbati die ingressi, confederunt.

15 Deinde

15 Deinde post legis & vatum lectionem, collegii magistri eis ita significatum miserunt: Viri Fratres, si quid dicendum habetis, quo populum cohortemini, dicite.

16 Tum Paulus surrexit, & manu significavit, atque hac oratione usus est: Viri Israëlitzæ, & qui Deum reveremini, audite.

17 Hujus populi Deus majores nostros elegit, & peregrinantem in Ægypto populum evexit, ex eaque eduxit sublimi brachio.

18 Et per annos circiter quadraginta eorum mores tulit in solitudine:

19 Ac sublatis in Chanaanæ terra septem gentibus, earum terram dedit eis possidendam.

20 Postea annis in circiter quadringentis quinquaginta, dedit præfides, usque ad Samuelem vatem.

21 Inde petentibus regem, dedit Deus Saulem, Cis filium, hominem ex tribu Benjaminia, annos quadraginta.

22 Quo sublato, Davidem eis regem suscitavit, de quo loquens ita testatus est: Nactus sum Davidem Isæi filium, virum ex animi mei sententia, qui omnia quæ ego volam, faciat.

23 Hujus ex femine Deus, ex promisso, duxit Israëlitis Servatorem Jesum,

24 Ante cujus ingressum Johannes prædicavit baptisma pœnitentiæ, toti Israëlitico populo.

25 Atque idem Johannes cum cursum conficeret, dixit: Quem me esse suspicamini? Non ego sum ille: sed post me venit, cujus ego pedum calceamentum solvere dignus non sum.

26 Viri fratres, ex Abrahami genere oriundi, quique ex vobis Deum reverentur, vobis hæc salutaris missa doctrina est.

27 Nam Hierosolymæ incolæ, eorumque magistratus eum ignorantes, vatum voces (quæ unoquoque Sabbato leguntur) eo damnato comprobârunt:

28 Et nullo capitali crimine comperto à Pilato, ut ille necaretur petierunt.

29 Ac postquam omnia de eo scripta perfecerunt, eum patibulo detractum, posuerunt in monumento.

30 Deus verò eum à mortuis excitavit:

31 Qui compluribus diebus, eis se ostendit, qui unâ cum eo ex Galilæa Hierosolymam ascenderant, qui quidem sunt ejus testes ad populum.

32 Et nos vobis nunciamus, quod majoribus promiserat Deus.

33 Id nobis eorum posteris præstitisse, suscitato Jesu, ut etiam in Psalmo secundo scriptum est: Tu meus es Filius, ego te hodie genui.

34 Quod autem eum ex mortuis excitârit, non jam redditurum ad interitum, sic dixit: Dabo vobis fidelem Davidis benignitatem.

35 Itaque alibi quoque dicit: Non es passurus ut pius tuus corruptionem patiatur.

36 Nam David quidem, postquam ætati suæ interfecit, Dei consilio obdormivit, & ad suos majores additus, corruptionemque passus est.

37 Sed quem Deus excitavit, is corruptionem passus non est.

38 Quamobrem hoc vobis notum esto, viri fratres, vobis per

per hunc peccatorum veniam nunciari:

39 Ac ab omnibus, à quibus per Moſis legem ſolvi nequiviſtis per hunc, quicumque credat, ſolvi.

40 Quamobrem proſpice, ne vobis illud uſu veniat, quod eſt in vatibus dictum:

41 Videte, ô contemptores, & præ admiratione obſtupeſcite: nam ejuſmodi rem ego facturus ſum veſtris temporibus, quam non ſitis credituri, ſi quis vobis exponat.

42 Deinde eos ex Judæorum collegio exeuntes orabant extranei, ut proximo ſabbato apud ſe iis de rebus loquerentur.

43 Ac dimiſſo collegio, ſecuti ſunt multi Judæorum, adventitiorumque religioſorum Paulum atque Barnabam: qui eos alloquentes, perſuadebant, ut in Dei gratia permanerent.

44 Ac ſequenti Sabbato ferè tota civitas ad audiendum divinam doctrinam convenit.

45 Verùm Judæi tantam hominum multitudinem videntes, æmulationis pleni, contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, reclamantes ac conviciantes.

46 Quibus contrà Paulus & Barnabas ſic liberè dixerunt: Vobis primùm neceſſe erat proponi divinam doctrinam. Sed quia eam rejicitis, neque vos ſempiternâ vitâ dignos judicatis, ſcitate nos ad gentes converti.

47 Sic enim præcepit nobis Dominus: Te gentibus externis lumen deſtinavi, ut ſis ad ultimas uſque terras ſalutis.

48 Hæc audientes exteri lætabantur, Dominique celebrabant doctrinam, & crediderunt: quotquot erant ſempiternæ vitæ deſtinati.

49 Sed dum Domini doctrina per totam illam regionem divulgatur

50 Judæi, impulſis religioſis honeſtiſque ſceminis, primisque civitatis, tantam in Paulum & Barnabam inſectationem excitârunt, ut eas ex ſuis finibus ejicerent.

51 Illi, excuſſo in eos pedum ſuorum pulvere, venerunt Iconium.

52 Diſcipuli verò lætitiâ Sanctoque Spiritu complebantur.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejiciuntur. Paulus Lyſtræ, claudum ſanat, & ſibi ſacrificaturos prohibet. Ibidem Judæis authoribus lapidatur, hinc multis Eccleſiis peragrat, Antiochiam revertuntur.

I Conii autem unâ in Judæorum collegium ingreſſi ſunt, & ita loquuti ut crederet Judæorum Græcorumque magna multitudo.

2 At Judæi, quibus perſuaſum non erat, extraneorum animos in fratres concitârunt, atque vitiârunt.

3 Itaque poſtquam illic aliquandiu demorati ſunt, liberè de Domino loquentes, qui ei doctrinæ, cujus ipſe pro ſua beneficentia autor erat, teſtimonium dabat, efficiendo ut per eos prodigia fierent & miracula:

4 Scifſa eſt urbis multitudo, ita ut partim à Judæis, partim ab Apoſtoliſ ſtarent.

5 Cùmque tum ab extraneis, tum à Judæis, necnon eorum magiſtratibus, fieret ad eos violandos ac lapidandos impetus,

6 Illi, eo intellectu, conſugerunt in urbes Lycaoniæ, Lyſtram atque Derbam, & in finitimam regionem.

7 Illic dum Evangelium docent.

8 Homo quidam Lystris pedibus impotens sedebat, claudus ab utero matris, qui nunquam ingressus erat.

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus eum intuitus, & animadvertens fidem habere se servatum iri.

10 Dixit clarâ voce : Surge in pedes rectus, atque ille exilire, ac ingredi.

11 Hoc Pauli facto viso, vulgus sublatâ voce, Lycaonicè dicebant, Deos humanâ specie descendisse.

12 Et Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium, quod is orationi præfesset.

13 Jovis autem sacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in vestibulo tauris, ac coronis, volebat unâ cum hominum vulgo sacrificare.

14 Quo audito, Apostoli Barnabas & Paulus, laceratis suis vestibus, insilierunt in turbam,

15 Hujusmodi verbis clamantes : Viri, cur ista facitis ? nos quoque sumus homines iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii : qui vobis denunciamus, ut à vanis istis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cælum fecit, & terram & mare, & quæcunque sunt in eis.

16 Qui superioribus seculis gentes omnes suo more vivere permisit.

17 Tametsi non se reliquit non testatum, benefaciendo ; de cælo nobis pluvias frugiferaque dando tempora, explendo cibis ac lætitia nostros animos.

18 Hæc dicentes ægrè vulgus compescuerunt, quo minus eis sacrificaret.

19 Supervenerunt interea ab

Antiochia & Iconio Judæi, qui vulgo persuaserunt, ut Paulum lapidarent, ac extra urbem traherent, mortuum esse rati.

20 Ille circumfusus discipulis surrexit, & in urbem ingressus est. Postridie Derbam cum Barnaba profectus est.

21 Eâque civitate Evangelio institutâ, & compluribus factis discipulis, Lystram & Iconium, & Antiochium repetierunt.

22 Confirmantes discipulorum animos, & ut in fide permanent cohortantes : per multas enim misérias oportere nos in divinum regnum intrare.

23 Ac postquam eis seniores in singulas Ecclesias creârunt, factis supplicationibus, cum jejuniis, eos Domino, in quem crediderant, commendârunt.

24 Et peragratâ Pifidiâ in Pamphyliam venerunt.

25 Ac Pergæ doctrinam locuti, Attaliam descenderunt.

26 Inde Antiochiam navigârunt, unde fuerant divinæ gratiæ commendati, ad opus quod absolverunt.

27 Eò postquam venerunt, coactâ concione, renunciarunt, quæ secum fecisse Deus, utque gentibus externis aperuisset portam fidei.

28 Commorati sunt autem illic non parum diu, unâ cum discipulis.

CAPUT XV.

Antiochenis quidam jugum legis obtrudere conantur. Consultant de hac re Apostoli, & quod factu opus est, per literas indicant. Inter Paulum & Barnabam acris contentio oboritur.

Quidam autem ex Judæa degressi docebant fratres, nisi Mosâico ritu circumciderentur, non posse salvos fieri.

2 Itaque

2 Itaque cum Paulo & Barnabæ ortum esset adversus illos non mediocre certamen atque contentio, statuerunt Paulo & Barnabæ, & aliis quibusdam ex suis ascendendum esse Hierosolimam, ad Apostolos & seniores, ob eam quæstionem.

3 Igitur illi ab Ecclesiâ deducti, Phœnicem & Samariam obibant, extraneorum conversionem exponentes, omnesque fratres ingenti afficiebant lætitiâ.

4 Ubi Hierosolimam perventum est, accepti sunt ab Ecclesiâ & Apostolis, ac senioribus, & quæ Deus secum fecisset, retulerunt.

5 Extiterunt autem quidam, ex eorum qui crediderant Pharisæorum sectâ, qui eos circumcidendos dicerent, indicendumque ut Moïsi legem servarent.

6 Hujus rei dispiciendæ gratiâ Apostoli & seniores conveniunt.

7 Et magnâ contentione exortâ, surrexit Petrus, & ad eos hujusmodi orationem habuit : Viri fratres, vos scitis, ut Deus Iampridem me ex vobis elegerit, cujus ex ore extranei doctrinam Evangelicam audirent, ac crederent.

8 Ac animorum cognitor Deus eis testimonium dedit, impositus eis Spiritum Sanctum, ut & nobis.

9 Nec ullum inter nos & eos discrimen fecit, cum eorum animos fide purgasset.

10 Quocirca quid Deum tentatis, discipulorum cervicibus iugum imponendo, quod neque maiores nostri, neque nos ferre possumus ?

11 Sed nos per Domini Jesu Christi gratiam servari credimus, quemadmodum & illi.

12 Siluit universa multitudo,

& Barnabam Paulumque audiebant, narrantes quæ Deus ostenta et miracula apud exterarum nationes per eos designasset.

13 Deinde postquam illi conticuerunt, Jacobus in hunc modum verba fecit : Viri fratres, audite me.

14 Narravit Simeon, quo pacto primum Deus curaverit afficiendum ex gentibus externis populum suo nomini.

15 Atque huic consonant dicta vatum, quemadmodum scriptum est :

16 Postea revertar, & collapsum Davidis tabernaculum reficiam, ejusque diruta instaurabo, & id erigam :

17 Ut hominum reliqui, & omnes à me denominatæ gentes, Dominum exquirant, inquit hominum omnium author.

18 Nota sunt ab omni æternitate Deo omnia ejus opera.

19 Quare ego judico, non esse molestiâ afficiendos eos, qui ex gentibus externis ad Deum se convertunt :

20 Sed eis scribendum, ut à simulacrorum scditatibus abstineant, & à stupro, & suffocatis, & sanguine.

21 Moïses enim jam inde à priscis seculis per urbes, qui se prædicet, habet, dum per collegia omnibus Sabbatis recitatur.

22 Tum visum est Apostolis & senioribus, unâ cum totâ Ecclesiâ, delectos ex se viros Antiochiam cum Paulo & Barnaba mittere, Judam cognomine Barsabam, & Silam, viros fratrum primarios,

23 Qui has literas ferrent. Apostoli & seniores & fratres, de gentibus Antiochiæ & in Syria ac Cilicia fratribus, iis qui exterarum sunt gentium, salutem.

24 Quan-

24 Quandoquidem audivimus, ut quidam à nobis profecti, vos sermonibus turbaverint, labefactantes vestros animos, dicendo circumcidendos esse, legique parendum, cum id nos eis non mandaverimus:

25 Visum est nobis eodem congressis, electos viros ad vos mittere, unà cum charissimis nostris Barnaba & Paulo;

26 Qui homines suam vitam exposuerunt pro Domini nostri Jesu Christi nomine.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi verbis eadem referant.

28 Visum est enim Sancto Spiritui & nobis, nihil amplius vobis oneris imponere, quàm hæc necessariò;

29 Abstinentium à deastorum victimis, & sanguine & suffocato, & stupro: à quibus si vos continebitis, rectè facietis. Valete.

30 Illi igitur dimissi, venerunt Antiochiam: & coacta multitudine tradiderunt epistolam.

31 Quà lectâ, illi cohortatione gavisi sunt:

32 Et Judas & Silas, qui & ipsi vates erant, multis verbis fratres cohortati sunt, atque confirmârunt.

33 Deinde illic aliquandiu commorati, à fratribus amicè ad Apostolos dimissi sunt.

34 Silæ autem ibi remanere visum est.

35 Paulus & Barnabas Antiochiæ morati sunt docentes, & Domini doctrinam cum aliis multis explicantes.

36 Post aliquot dies monuit Paulus Barnabam, ut fratres suos per omnes urbes, in quibus Domini doctrinam explanâssent, reviserent, quomodo se haberent,

37 Barnabas verò volebat Johannem assumere, nomine Marcum.

38 At Paulus censebat eum, qui ab eis in Pamphylia defecisset, nec unà ad negotium profectus fuisset, non esse assumendum.

39 Hinc natum jurgium est, ita ut à se inter se dirempti sint: & Barnabas, assumpto Marco, navigavit in Cyprum.

40 Paulus, electo Sisa, profectus est, divinæ gratiæ commendatus à fratribus.

41 Syriamque & Ciliciam obivit, confirmans ecclesias.

CAPUT XVI.

Paulus circumciso Timotheo Philippis agens, Lydiam in fide instituit. Pythonis Spiritum expellit, propterea virgines cæsi in carcerem conjiciuntur. Terræmotu, carceris januæ aperiuntur, & ejusdem custos Christi fidem recipit.

Pervenit autem Derbam & Lystram, & erat ibi discipulus quidam nomine Timotheus, sceminæ cujusquam Judææ fidentis filius, patre Græco.

2 Hunc Timotheum testimonio commendatum Lystrensiū Iconiensiumque fratrum.

3 Voluit Paulus secum proficisci, eumque cepit & circumcidit, propter eos qui erant in illis lotis Judæos. Sciebant enim omnes ejus patrem esse Græcum.

4 Obeundis autem urbibus, tradebant eis servanda placita, quæ ab Apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymæ, decreta fuerant.

5 Ita fiebat, ut Ecclesiæ fide confirmarentur, & numero crescerant quotidie.

6 Peragrata autem Phrygia & Galatica regione, prohibiti à Sancto

Sancto Spiritu verba facere in Asia.

7 In Mysiam profecti, conabantur per Bithyniam iter facere: sed non sivit eos Spiritus.

8 Itaque Mysiam prætergressi, devenerunt in Troadem:

9 Et huiusmodi visum noctu Paulo occurrit. Vir quidam aderat Macedo, qui eum his verbis hortabatur; proficiscere in Macedoniam ad succurrendum nobis.

10 Id visum simul ac ille vidit, in Macedoniam contendere cupivimus; affirmantes à Domino nos advocari ad illos in Evangelio instituendos.

11 Ergo solvimus à Troade, & recto cursu venimus in Samothraciam, postmodum Neapolim:

12 Inde Philippos, quæ urbs est primæ partis Macedoniæ colonia: In ea urbe nos dies aliquot agentes,

13 Dei Sabbato exiimus extra urbem ad fluvium, ubi solebat fieri supplicatio: & ibi sedentes, alloquebamur fœminas, quæ convenerant.

14 Ac fœmina quædam, Lydia nomine, purpuræ venditrix, civitatis Thyatirarum, Dei cultrix, audivit, cujus animum Deus aperuit, ut Pauli orationem attenderet.

15 Ea postquam cum sua familia baptizata est, rogavit ut si se Domino fidelem esse judicaveramus, in suas ædes diverteremus, cœgitque nos.

16 Accidit autem, ut nobis ad preces euntibus, ancilla quædam Pythonis prædita Spiritu occurreret, quæ suis dominis magnum quæstum conciliabat divinando.

17 Ea Paulum & nos subsecuta, sic clamabat: hi homines

summi Dei cultores sunt, qui nobis viam salutis nunciant.

18 Hoc illa per dies complures faciente, Paulus id ægrè ferens, se convertit, & spiritui dixit: Edico tibi per Jesu Christi nomen, ut ex ista migres. Atque ille evestigio migravit.

19 Tum ejus domini, videntes sui spem quæstus periisse, Paulum & Silam comprehendunt, & in forum traxerunt ad magistratus:

20 Ac, eis ad prætores perductis, ita dixerunt: homines hi urbem nostram obturbant, cum sint Judæi.

21 Moresque docent, quos nobis admittere aut tenere nefas, qui sumus Romani.

22 Hic cum adversus illos vulgus instaret, prætores dilaceratis eorum vestimentis, jussurunt eos verberari:

23 Multisque cæsos ictibus conjecerunt in carcerem, & custodi carceris ut eos diligenter servaret mandârunt.

24 Is, accepto eo mandato, eos in penitissimum carcerem conjecit, & eorum pedes in numellam compegit.

25 Media nocte, Paulus & Silas supplicantes collaudabant Deum, audientibus eos vinctis:

26 Tantusque repente motus extitit, ut carceris fundamenta concuterentur, & apertis subito portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.

27 Tum experefactus custos carceris, & apertas conspicatus portas omnes custodiæ, stricto ense seipsum interficere volebat, vinctos effugisse putans.

28 Sed Paulus magna voce clamavit: Noli in te gravius consulere, omnes enim hîc sumus.

29 Tum ille, petito lumine, intro insiliit, & tremebundus Paulum & Silam accidit,

30 Eisque foras productis dixit: Domine, quid mihi faciendum est, ut salvus sim?

31 Et illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, & salvus eris tu tuaque familia:

32 Eique Domini doctrinam elocuti sunt, & omnibus qui erant in ejus aëdibus.

33 Atque ille eos eodem noctis vestigio capit, & à plagis abluvit: estque ipse continuò cum suis omnibus baptizatus.

34 Et eis domum suam ductis, mensam apposuit, ac lætatus est, postquam cum omni familia crediderat Deo.

35 Ubi diluxit, prætores miserunt lictores, qui juberent ut homines illos dimitteret.

36 Eam rem custos carceris Paulo renunciavit: Significârunt prætores, inquit, ut dimittamini. Quamobrem exite, & salvi discedite.

37 At Paulus: Cæsos nos (inquit eis) publicè indemnatos, homines Romanos, dederunt in custodiam & nunc clam emittunt? Non ita, quin veniant ipsi, & educant.

38 Hæc verba lictores prætoribus retulerunt: & illi territi, dum Romanos esse audiunt:

39 Iverunt eos oratum: & educatos, ut ex urbe exirent, rogârunt.

40 Illi ex custodia egressi ad Lydiam diverterunt: & visis fratribus eos consolati sunt ac discesserunt.

CAPUT XVII.

Paulus Thessalonicæ Christum annuncians, à Jasono exceptus, Berrhæam emittitur: inde Athenas profectus, in Areopago

Deum illis ignotum annunciat, nonnullis ad Christum conversis.

PEragrata autem Amphipoli & Apollonia Thessalonicam venerunt: ubi cum esset Judæorum collegium,

2 Paulus more suo ad eos ingressus est, & per tria Sabbata disserabat eis ex scriptis.

3 Aperiens ac exponens, ut Christum supplicio affici, ac ex mortuis resurgere oportuerit: utque esset Christus Jesus, quem ipse eis nunciaret.

4 Itaque persuasum est eorum nonnullis, iique se ad Paulum & Silam aggregârunt, necnon religiosorum Græcorum ingens multitudo, & scæminarum primariarum non paucæ.

5 At Judæi, quibus persuasum non erat, per æmulationem assumptis circumforaneis quibusdam, hominibus nequam, urbem excitato tumultu perturbare: & Jasonis domum aggressi, eos in publicum producere conari:

6 Eisque non inventis, Jasonem & quosdam fratres ad rectores civitatis trahere, clamantes, illos orbis perturbatores etiam hîc adesse.

7 Et ab Jasono acceptos esse, & quidem eos omnes contra Cæsaris decreta facere, regem dicentes alium esse Jesum.

8 Ita plebem & civitatis rectores iis dicendis turbârunt.

9 Atque illi, acceptâ Jasonis et reliquorum satisfactione, eos absolverunt.

10 Fratres verò noctu statim Paulum & Silam Berrhæam dimiserunt. Quò postquam illi pervenerunt, in Judæorum se collegium receperunt.

11 Erant autem hi Thessalonicensibus generosiores, quippe qui

qui summa cum aviditate doctrinam admiserint, quotidie litteras examinantes, an ea sic se haberent.

12 Itaque eorum multi crediderunt, necnon Græcarum mulierum honestarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, etiam Berrhææ explicatam esse a Paulo divinam doctrinam, venerunt etiam illuc, plebem concitaturi.

14 Tum fratres Paulum confestim emiserunt, ut ad mare se conferret: & ibi Silas & Timotheus remanserunt.

15 Qui vero Paulum deducebant, cum Athenas usque duxerunt: & accepto ad Silam & Timotheum mandato, ut quamprimum ad illum venirent, disgressi sunt.

16 Eos dum Athenas Paulus operitur, ipse secum animo extimulabatur, deastris deditam urbem videns.

17 Disputabat igitur in collegio cum Judæis & religiosis, itemque in foro quotidie, ut quisque occurrerat.

18 Contulerunt autem cum eo Epicureorum Stoicorumque philosophorum quidam. Nonnulli quid vellet is nugator dicere, quærebant. Alii peregrinorum nunciatorem divorum videri dicebant, quod Jesum & resurrectionem eis nuntiabat:

19 Eumque prehensum, & in vicum Martium ductum, sic alloquantur: Possumusne scire, quæ sit nova ista, quam tu loqueris, doctrina?

20 Nam peregrina quædam nostris auribus affers: Itaque velimus cognoscere, quid ista sibi velint.

21 Erant autem Athenienses omnes, tum illic peregrinantes hospites, ad nihil aliud idonei, quàm ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.

22 Paulus verò stans in medio vico Martio, sic verba fecit: Viri Athenienses, video vos omnino paulò superstitioniosiores.

23 Cum enim præteriens, vestra spectarem numina, inveni etiam aram, in qua inscriptum erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorantes veneramini, cum ego vobis nuncio.

24 Deus qui mundum & quæ in eo sunt omnia fecit, cum sit cæli terræque Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 Nec hominum manibus collitur quasi ullius egenus: cum ipse omnibus vitam, flatum, omnia denique conferat:

26 Cùmque creaverit ex unius sanguine universum genus hominum, ut in omni terræ solo habitarent, præfinitis eorum statibus temporibus, & inhabitandi terminis,

27 Ut Dominum quærerent, si fortè eum contrectarent, ac invenirent: quanquam non procul ab unoquoque nostrum remotum.

28 Cùm in eo vivamus, & moveamur, & simus, ut quidam etiam vestratium poetarum dixerunt: Nam genus illius sumus.

29 Quod si genus sumus Dei, non debemus existimare auro, aut argento, aut lapidi arte & industria humana cælato, divinitatem esse similem.

30 Igitur prætermisissis ignorantiae temporibus, Deus nunc omnibus ubique hominibus denunciat, ut ad frugem redeant.

196 ACTA APOSTOLORUM.

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo iudicaturus est, per virum per quem decrevit: quem dum ex mortuis in vitam revocavit, fidem exhibuit omnibus.

32 Hic illi, auditâ mortuorum resurrectione, partim deridere, partim dicere, se rursus ex eo ea de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio discessit.

34 Hæserunt autem ei homines nonnulli, ac crediderunt, in quibus fuit Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & præter eos alii.

CAPUT XVIII.

Paulum Corinthi gentes docentem solatur Dominus, coram Gallione accusatur, sed frustra. Hinc in Syriam, deinde Epbesum profectus, Galatiæ & Pbrygiæ ecclesias confirmat. Apollos ab Aquila exquisitus institutus. Christum magno cum fructu prædicat.

Postea digressus Athenis Paulus, Corinthum venit.

2 Et quendam nactus Judæum, nomine Aquilam, genere Ponticum, qui recens venerat ab Italia unâ cum uxore sua Priscilla, quod imperaverat Claudius, ut Judæi omnes Roma emigrarent.

3 Convenit eos: & quia ejusdem artis erat, mansit apud eos, & operabatur: erant enim arte tentoriorum opifices.

4 Disputabat autem in collegio omnibus Sabbatis, & Judæis ac Græcis persuadebat.

5 Ut autem descenderunt ex Macedonia Silas & Timotheus, Paulus divino instinctu afflatus, Christum Jesum Judæis testificabatur.

6 Cùmque illi resisterent ac

maledicerent, ille excussis vestimentis sic eis dixit: vos vestram perniciem capite luetis: purus ego deinceps ad externos me conferam.

7 Ita illinc profectus, venit in ædes cujusdam nomine Justî, hominis religiosi, cujus ædes erant contiguæ collegio.

8 Crispus autem collegii magister Domino credidit unâ cum tota sua familia: necnon Corinthiorum multi, postquam audierant, credebant, ac baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus per nocturnum visum Paulo: Ne metue, sed loquere: neve taceto.

10 Nam ego tibi adsum, neque te quisquam invadet lædendi gratiâ: est enim mihi multus in urbe ista populus.

11 Postquam autem illic annum unum & sex menses egit, divinam disciplinam eos docens,

12 Judæi, Gallione Achaïæ proconsule, Paulum universi adorti, ad tribunal perduxerunt.

13 Et eum hominibus persuadere ut Deum contra legem colant, dixerunt.

14 Hic cùm Paulus verba facturus esset, dixit Gallio Judæis: Si quidem injuria aliqua aut facinus atrox esset, Judæi, meritò vos ferrem.

15 Sed si de sermone, & nominibus, & lege vestra quæstio est, ipsi videritis: nam istorum iudex ego esse nolo.

16 Ita eos abegit à tribunali.

17 Græci verò omnes comprehensum collegii magistrum Sosthenem cædebat ante tribunal, ea nihil curante Gallione.

18 Paulus autem, transactis illic adhuc diebus aliquamultis, valedicto fratribus, navigavit

vigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, cum caput totondisset in Cenchreis: id enim voverat.

19 Pervenit autem Ephesum, & eis ibi relictis, in collegium ingressus, disputavit cum Judæis.

20 Ac eis ut apud se diutius maneret rogantibus, non concessit.

21 Sed valedixit cum huiusmodi verbis: Mihi omnino Hierosolymæ agendum est proximum festum: sed ad vos revertar, volente Deo. Ita solvit ab Epheso.

22 Et factò ad Cæsaream excessu, ac salutata ecclesia, conscendit, ac degressus est Antiochiam.

23 Et ibi commoratus aliquandiu, profectus est: omnem deinceps perlustrans Galaticum agrum, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, natu Alexandrinus, vir eloquens, pervenit Ephesum, literis pollens.

25 Is erat Domini institutio-
ne initiatus, & animo fervens loquebatur, ac diligenter de Domino docebat, solum Johannis baptismum intelligens.

26 Hic cum in collegio liberè loqui cœpisset, eo audito, Aquila & Priscilla eum asciverunt, eique exactius Domini institutum exposuerunt.

27 Ac volente eo in Achaïam proficisci, fratres ad discipulos scripserunt, hortantes ut eum acciperent. Quò ubi pervenit, multum iis qui crediderant contulit, qua præditus erat gratia.

28 Vehementer enim Judæos convincebat, publicè demonstrans per literas, Christum esse Jesum.

C A P U T XIX.

Discipuli quidam Ephesi Johannis doctrina imbuti, ignorantes Spiritus Sancti visibiles illas gratias, quibus Deus Regnum filii sui ornaverant, baptizantur in nomine Jesu. Exorcistæ Judæi à diabolo cæduntur. Libri exuruntur magici. Demetrius magnam in Paulo seditionem concitat.

INterea dum Apollos Corinthi est, Paulus peragratis superioribus tractibus, venit Ephesum.

2 Et quosdam nactus discipulus, sic allocutus est: An Sanctum Spiritum adepti estis, cum credidistis? Cui illi: Nos verò ne quidem an Spiritus Sanctus sit, audivimus.

3 Qua igitur ratione baptizati estis? Johannis baptisate, inquirunt.

4 Et Paulus: Johannes quidem corrigendæ vitæ baptisate baptizavit, vulgo monens ut in venientem post se crederent, hoc est, in Christum Jesum.

5 Hoc audito, illi in Domini Jesu nomen baptizati sunt.

6 Cumque manus eis Paulus imposuisset, invasit eos Sanctus Spiritus, linguisque loquebantur ac vaticinabantur.

7 Erant autem in summa vi-
ri circiter duodecim.

8 Ille ingressus in collegium, liberè per tres menses loquebatur, disputans & regni divini res persuadens.

9 Sed quoniam nonnulli occallebant, nec solum sibi non patiebantur, persuaderi, verum etiam ei institutioni apud multitudinem maledicebant; ille degressus ab eis, discipulos separavit, & quotidie in cujusdam Tyranni ludo disputabat.

198 ACTA APOSTOLORUM.

10 Id autem factum est per annos duos, ita ut omnes Asiæ incolæ Domini Jesu doctrinam audiverint, tum Judæi, tum Græci,

11 Ac prodigia non vulgaria faciebat Deus, opera Pauli,

12 Aded ut in ægrotantes afferrentur ex ejus corpore sudaria aut semicincta, atque illi morbis liberarentur, & ex eis immundi spiritus exirent.

13 Tentarunt autem quidam ex ambulatoribus Judæis obtestatoribus nominare in præditos malis spiritibus nomen Domini Jesu, dicentes: Obtestamur vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Scævæ Judæi pontificis filii septem qui id faciebant.

15 Sed malus spiritus ita respondit: Jesum ego cognosco, & Paulum novi, sed vos quinam estis?

16 Tum insiliit in eos homo, in quo malus erat spiritus, eosque ita subegit ac vicit, ut nudi & vulnerati ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tum Judæis, tum Græcis omnibus Ephesi incolis innotuit, omnes metu perculsi sunt, Dominique Jesu nomen magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant multi sua facta confessum ac declaratum veniebant.

19 Itemque eorum qui illicita tractaverant, satis multi congestos libros in omnium presentia cremabant: quorum pretio computato, comperta sunt nummorum quinquaginta millia:

20 Adeo penitus crescens invalescebat doctrina Domini.

21 His peractis, statuit cum animo suo Paulus, perlustrata

Macedonia & Achaia, Hierosolymam proficisci dicens. Postquam illuc pervenisset, Romam quoque sibi esse visendam.

22 Missis autem in Macedoniam duobus eorum, qui ei ministrabant, Timotheo & Erasto, ipse aliquandiu remansit in Asia.

23 Extitit eo tempore tumultus non exiguus, ob eam institutionem.

24 Quidam enim, nomine Demetrius, faber argentarius, qui argentea Dianæ delubra faciebat, collectis artificibus (quibus non mediocrem quæstum præstabat,)

25 Et aliis ejusmodi rerum opificibus, hujusmodi oratione usus est: Viri, scitis ex hoc opificio nostras esse facultates,

26 Et videtis ac auditis, ut Paulus iste non solum Ephesi, sed totius ferè Asiæ bonam partem verbis averterit, negans esse deos qui manibus fiant.

27 Neque verò solum, ne hæc nobis ars confutetur, periculum est, verum etiam ne magnæ deæ Dianæ fanum pro nihilo habeatur: vel potius ne ejus quam tota Asia & orbis colit, magnitudo tollatur.

28 Hoc illi audito, furoris pleni sic clamare: Magna est Diana Ephesiorum.

29 Ita urbe repleta confusione, universi in theatrum impetum fecerunt, correpto Caio & Aristarcho Macedonibus, Pauli peregrinationis comitibus.

30 Paulum autem volentem ad populum intrare, non siverunt discipuli.

31 Quidam etiam gubernatorum Asiæ, qui ei erant amici, miserunt qui eum monerent, ne se daret in theatrum.

32 Igitur aliis aliud clamantibus (erat enim confusa concio, & plerique, quâ de causâ convenissent, nesciebant.)

33 Protractus est ex turba Alexander, producentibus eum Judæis.

34 Sed cùm Alexander manu significasset, & vellet ad populum causam dicere, ubi Judæum esse cognitum est, extitit omnium vox una per duas fere horas clamantium: Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba, sedatâ turbâ, sic verba fecit: Viri Ephesii, quis verò est homo, qui nesciat Ephesiorum urbem cultricem esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi simulacri;

36 His cum contradici non possit, decet vos sedatos esse, & nihil temerè facere.

37 Abduxistis enim homines istos neque sacrilegos, neque in vestram deam maledicos.

38 Quòd si Demetrius, & ejus socii artifices causam habent adversus aliquem, forum agitur & adsunt proconsules: accusent inter se.

39 Si aliud quid quæritis, id legitima concione absolvetur.

40 Nam periculum est, ne seditionis accusemur ob hodiernum diem, cùm nulla sit causa, qua concursus hujus rationem reddere possimus. His ille dicendis concionem dimisit.

CAPUT XX.

Paulus iter in Macedoniam instituit. Troade in mediam noctem sermonem protendens. Eutychum per fenestram delapsum resuscitat. Miletum vocatis Ephesinis Presbyteris quid se & illos maneat exponit.

POST compositum tumultum, Paulus, advocatis ac

salutatis discipulis in Macedoniam ire contendit.

2 Deinde peragratis illis partibus, eos multis verbis cohortatus venit in Græciam.

3 Ubi postquam tres menses egit, & ei facti sunt à Judæis infidiæ in Syriam navigaturo, sententia fuit per Macedoniam reverti.

4 Comitatus est eum usque in Asiam Sopater Berrhœensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbæus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus, & Trophimus,

5 Hi prægressi manserunt nos in Troade.

6 Nos navigamus post Azymorum dies à Philippis, & ad eos in Troadem quinque diebus pervenimus, ubi septem dies commorati sumus.

7 Prima autem post Sabbatum die, congregatis ad frangendum panem discipulis, Paulus diserebat, profecturus postridie.

8 Cùmque sermonem ad mediam noctem produxisset, & essent crebra in cœnaculo, quo convenerunt, funalia,

9 Quidam juvenis Eutychus nomine, in fenestra sedens, oppressus alto somno, diutius disserente Paulo, somno deturbatus decidit de tertia contignatione, & sublatus est mortuus.

10 At Paulus degressus incubuit ei, eumque complexus, inquit: Nolite tumultuari: nam vita præditus est.

11 Deinde ascendit, & fracto gustatoque pane, ac multum usque ad diluculum collocutus, ita demum profectus est.

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

200 ACTA APOSTOLORUM.

13 Nos ad navem progressi, Assum navigavimus, illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat ipse pedibus iter facturus.

14 Postquam nobis ad Assum congressus est, nos, eo recepto, Mitylenem venimus.

15 Inde navigantes, postridie venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus: & Trogyllii morati, postero die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Ephesum præternavigare, ne sibi mora facienda esset in Asia: properabat enim si fieri posset, ad Quinquagesimæ diem Hierosolymam venire.

17 Ex Mileto autem curavit accersendos Epheso seniores Ecclesiæ,

18 Et eos, ubi ad se venerunt, sic alloquutus est. Vos scitis, ex quo primùm die in Asiam ingressus sum, quomodo apud vos perpetuò versatus sim.

19 Domino serviens cum omni modestia, multisque cum lachrymis ac periculis, quæ mihi per Judæorum insidias contigerunt:

20 Ut nihil, quod utile esset, detrectaverim, quo minus vos instituerem ac docerem, tum publice, tum intra parietes:

21 Et Judæis & Græcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum se converterent, & Domino nostro Jesu fidem haberent.

22 Et nunc ego divino confectus afflatu, Hierosolymam proficiscor, quid illic mihi sit eventurum ignorans.

23 Nisi quòd Spiritus Sanctus oppidatim monet, vincula me & calamitates manere.

24 Sed nihil pensi habeo, ne-

que tanti vitam meam facio, dum cursum meum cum lætitia, & assignatum mihi à Domino Jesu munus absolvam: hoc est, divinæ gratiæ Evangelium testificer.

25 Et nunc hoc quidem scio: nemo me vestrùm, quos inter divinum regnum prædicans versatus sum, præsentem posthac videbit.

26 Itaque contestor vos hodierno die, me ab omnium pernicië infontem esse.

27 Nihil enim parsi, omne vobis Dei declarare consilium.

28 Quamobrem cavete & vobis, & toti ovili, cui vos Sanctus Spiritus præposuit custodes, ut Dei pascatis ecclesiam, quam ipse suo sanguine comparavit.

29 Nam ego hoc compertum habeo, fore ut vos post discessum meum truces invadant lupi, qui gregi non parcant;

30 Utque ex vobis ipsis existant homines qui perversè loquantur, quo discipulos ad se sequendos abducant:

31 Quare vigilate, recordantes me per triennium noctes & dies unumquemque cum lachrymis admonere non intermisisse.

32 In præsentia commendo vos fratres, Deo, & sermoni ejus gratiæ: qui vos exædificare, & inter sanctificatos omnes hæreditate donare potest.

33 Nullius argentum, aut aurum, aut vestem concupivi:

34 Quin ipsi vos scitis, & meis & meorum usibus has ministrasse manus.

35 Omnia vobis ostendi, quòd ita laborantes oporteat infirmis subvenire: & Domini Jesu verba reminisse, qui dare quàm accipere dixit esse beatius,

36 Hæc locutus, positis genibus cum illis omnibus supplicavit.

37 Magnus autem fletus exortus est omnium: inque Pauli collum illapsi, eum deosculabantur.

38 Eò maximè dolentes, quòd se posthac præsentem visuros negavisset. Deduxerunt autem eum ad novem.

CAPUT XXI.

Paulus Hierosolymam tendens, Cæsareæ Philippum evangelistam convenit, cujus etiam vincula prædicit Agabus. Hierosolymam cum advenisset, templum ingressus comprehenditur à Judæis. Per Lyssam tribunum iisdem eripitur.

NOS posteaquam ab eis avulsi solvimus, recto cursu venimus in Coum. Sequenti die in Rhodum, & inde Patara:

2 Navemque nacti, quæ in Phœnicem trajiceret, conscendimus, ac solvimus:

3 Et detestâ Cypro, eâque ad lævam relictâ, navigavimus in Syriam, & Tyrum appulsi sumus (ibi enim navis expositura erat onus)

4 Ac discipulos nacti, illic septem mansimus dies: qui quidem divinitus afflati, Paulum monebant, ne Hierosolymam ascenderet.

5 Postquam dies illos transegimus, profecti sumus, deducen-
tibus nos omnibus unâ cum fœminis ac liberis, donec urbem egressi positis genibus in littore supplicavimus.

6 Ac postquam inter nos consalutavimus, nos navem conscendimus: illi domum reversi sunt.

7 Nos, expeditâ a Tyro navigatione, Ptolemaidem per-

venimus, & salutatis fratribus, apud eos mansimus unum diem.

8 Postridie Paulus cum suis profectus, venit Cæsaream, & ingressi domum Philippi Evangelistæ, qui erat ex septem, mansimus apud eum.

9 Huic erat filiæ virgines quatuor quæ vaticinabantur.

10 Commorantibus autem nobis complures dies, descendit quidam ex Judæa vates, nomen Agabas.

11 Qui nos aggressus, captoque Pauli cingulo, & colligatis suis manibus ac pedibus dixit: Hæc dicit Spiritus Sactus: Virum, cujus est hoc cingulum, sic colligabunt Hierosolymis Judæi, & in extraneorum manu tradent.

12 His auditis, nos & incolæ hortabamur ne Hierosolymam ascenderet.

13 Sed Paulus ita respondit: Quorsum ploratis, & animum meum angitis? Ego verò non solùm colligari, sed etiam mori Hierosolymæ paratus sum pro nomine Domini Jesu.

14 Nos igitur, illo non obtemperante, destitimus, & Fiat Domini voluntas, diximus.

15 Post eos dies, adornata professione, Hierosolymam ascendere contendimus,

16 Comitibus discipulorum quibusdam à Cæsarea, qui ducebant apud quem diversaremur, Mnasonem, quandam Cyprium, veterem discipulum.

17 Postquam Hierosolymam pervenimus, libenter nos excepere fratres.

18 Postridie ingressus est Paulus unâ nobiscum ad Jacobum, adfueruntque seniores omnes:

202 ACTA APOSTOLORUM.

19 Quibus ille salutaris, narravit singulatim quæ fecisset Deus apud externas nationes suo ministerio.

20 Quibus auditis, illi, aëhis Domino gratiis, Paulum sic alloquuntur: Vides, frater, quàm multa Judæorum milia sint, qui crediderunt, & omnes leges studiosi sunt.

21 De te autem auditione acceperunt, te à Mose deficientem esse, docere omnes apud externas nationes Judæos, negantem eis esse circumcidentes liberos, nec moribus viventem.

22 Quid ergo est? Omnino oportet, ut conveniat multitudo: audient enim venisse te.

23 Hoc igitur facito, quod nos tibi dicemus. Sunt nobis homines quatuor, voto obstricti.

24 Hos assume, & cum eis lustrato, & apud eos sumptum facito, ut caput tondeant, intelligentque omnes eorum quæ de te audiverunt, nihil esse, sed te quoque sic te gerere, ut legi pareas.

25 Quod ad extraneos, qui crediderunt attinet, nos scripto ad eos decrevimus, nihil tale servandum eis esse, nisi ut deastris immolata, & sanguinem, & suffocata, & stuprum vitent.

26 Tum Paulus assumptis illis hominibus, sequenti die cum eis lustratus, intravit in fanum: & completos lustrationis dies nunciavit, donec oblatum est, pro eorum unoquoque fertum.

27 Sed jam propemodum absolutis septem diebus, Asiatici Judæi eum in fano conspicati, vulgo omne confundere, & injectis ei manibus clamare:

28 Viri Israëlitarum, succurrite. Hic est homo ille, qui contra populum, & legem, & hunc locum omnes ubique docet. Quinetiam Græcos in fanum introduxit, & hunc locum profanavit.

29 Viderant enim Trophimum Ephesium in urbe cum eo, quem in fanum à Paulo introductum esse arbitrabantur.

30 Ita commota urbe tota, & facto populi concursu, capitur Paulus, & extra fanum trahitur, ac statim clauduntur fores.

31 Conantibus autem eum interficere, ascendit ad cohortis tribunum fama, totam Hierosolymam esse confusam:

32 Qui confestim ascitis militibus ac centurionibus, in eos decurrit. Illi, viso tribuno & militibus, Paulum pulsare desierunt.

33 Tribunus accessit, eumque comprehendit ac duabus constringi catenis imperavit: & quoniam esset quidve commississet sciscitatus est.

34 Sed cum aliis aliud in turba clamantibus, certum scire propter tumultum nequiret, iussit eum in castra duci.

35 Ut ventum est ad gradus, accidit, ut à militibus gestaretur Paulus: tanta erat turbæ violentia.

36 Sequebatur enim populi multitudo, clamans: Tolle eum.

37 Et Paulus jam in castra introducendus, sic Tribunum alloquitur: Licetne mihi tecum loqui? Et ille: Scisne Græcè inquit?

38 Tunc es Ægyptius ille, qui superioribus diebus concitata seditione, eduxit in solitudinem

nem illa ficariorum quatuor milia?

39 At Paulus: Ego homo sum Judæus Tarsensis, civis non obicuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui.

40 Cùmque ille permisisset, Paulus stans in gradibus populo manu significavit, factoque alto silentio, Hebraico sermone orationem habuit his verbis:

CAPUT XXII.

*Paulum rationem fidei suæ red-
dentem, aliquandiu Judæi au-
diunt. Illis verò clamantibus,
virgis examinari jussus Roma-
num civem se esse declarat.*

H Omnes, fratres & patres, audite meam hanc ad vos defensionem.

2 Hic illi eum Hebræa lingua verba facientem audientes, majus silentium præstiterunt.

3 Et ille: Ego, inquit, homo Judæus sum, Tarsi in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patriâ lege accuratè institutus, Dei cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie:

4 Qui hanc institutionem sum capitaliter insectatus, viros simul & mulieres constringendo & in carcerem condendo.

5 Testis est mihi pontifex & senatus universus, à quibus etiam epistolas ad fratres acceperam, & Damascum ibam, ut eos quoque qui illic essent, vinctos Hierosolymam adducerem ad supplicium.

6 Sed accidit, ut euntem me, & Damasco propinquantem, circa meridiem multa repente lux de cælo circumfulserit?

7 Et collapsus ad terram, vocem audiverim dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego respondi? Quis es, Domine? Atque ille: Ego sum Jesus Nazarenus, inquit, quem tu persequeris.

9 Qui autem mecum aderant, lucem aspexerunt illi quidem, & territi sunt: sed vocem non audiverunt alloquentis me.

10 Tum ego: Quid agam? Domine. Et Dominus: Surge, inquit, & proficiscere Damascum: illic tibi dicentur omnia, quæ tibi facienda esse statutum est.

11 Ego cùm præ lucis illius splendore non viderem, manu ductus à meis comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem pius, omnibus incolis Judæis probatus, venit ad me.

13 Et astans mihi: Saule frater, inquit, aspice. Et ego eodem temporis vestigio eum aspexi.

14 Atque ille? Deus majorum nostrorum, inquit, te ad voluntatem suam cognoscendam destinavit: & ad justum videntum, vocemque ex ejus ore audiendam:

15 Quoniam ei testis futurus es apud omnes homines eorum quæ & videris & audiveris.

16 Quocirca quid cunctaris? agedum, baptizare, & tua peccata elue, invocato nomine Domini.

17 Reverso autem mihi: Hierosolymam, & in fano supplicanti, accidit, ut extra me ipsum raptus.

18 Viderem eum mihi dicentem: Propera, & Hierosolyma celeriter exi: non enim admittent tuum de me testimonium.

19 Et ego: Domine, inquam, sciunt ipsi ut ego solitus sim in-

custodiam dare, & per collegia verberent, eos qui tibi fidem haberent,

20 Utque cum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & in ejus decem consentirem, vestimenta custodiens eorum qui interficiebant.

21 At ille: Vade, inquit, nam ego te ad longinquas gentes legabo.

22 Ad hæc usque verba eum illi audiverunt, & hic clamorem sustulerunt: Tolle istum ex terris, inquit: non enim convenit eum vivere.

23 Ita vociferantibus illis, & vestimenta jactantibus, ac pulverem in aërem jacentibus,

24 Jussit eum tribunus in castra duci, & de eo loris quæstionem haberi imperavit, ut cognosceret quam ob causam illi sic ei acclamarent.

25 Sed dum ille loris eum constringit, Paulus eum qui aderat centurionem sic alloquitur: An hominem Romanum, eumque indemnatum, licet vobis verberare?

26 Hoc auditum, centurio tribuno nunciatum ivit. Vide, inquit, quid agas, nam hic homo Romanus est.

27 Tum eum aggressus tribunus: Dic mihi, inquit, esne Romanus? Etiam, inquit ille.

28 Et tribunus: Ego magno pretio istius civitatis jus redemi. Cui Paulus: At ego natus sum.

29 Hic statim eum omiserunt, qui erant de eo quæstionem habituri. Tribunus quoque territus est, cum Romanum esse intelligeret, et eum colligasset.

30 Postero die volens certò scire, qua de re à Judæis accu-

saretur, solvit eum vinculis: & pontificibus unà cum toto eorum concilio venire jussis, Paulum deduxit, & apud eos statuit.

CAPUT XXIII.

Paulum causam dicentem Ananias percuti jubet. Dissentio inter ipsos accusatores oritur. Consolatur Deus Paulum. De Judæorum insidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici præsidi mittendum curat.

ET Paulus in concilium intruens, Viri fratres, inquit, ego me ad hunc diem sic erga Deum gessi, ut optimè mihi conscius sim.

2 At Pontifex Ananias, eis qui ei astabant, imperavit, ut ejus os percuterent.

3 Tum Paulus: Percussurus est te Deus, inquit ei, paries incrustate. Ergo tu sedes, ut de me ex lege judices, & contra legem pulsari me jubes?

4 Hic assistentes dixerunt: Pontifici divino conviciaris?

5 Et Paulus: Nesciebam, fratres, inquit, esse Pontificem. Scriptum est enim: Principi populi tui nè maledicito.

6 Intelligens autem Paulus unam partem esse Sadducæorum, alteram Phariseorum, vociferatus est in concilio: Viri fratres, ego Phariseus sum, Pharisei filius: speratæ resurrectionis mortuorum sum reus.

7 Hoc eo locuto, orta est Phariseorum & Sadducæorum contentio, divisaque multitudo est.

8 Sadducæi enim resurrectionem, aut angelum, aut spiritum esse negant: at Pharisei utrumque consentunt.

9 Hic, exorto ingenti clamore, surrexerunt Scribæ, qui erant Pharisaicarum partium, & pugnantes dixerunt: Nullum in
hoc

hoc homine malum invenimus, Quòd si eum Spiritus est, aut angelus, allocutus, ne pugnemus cum Domino.

10 Ita magnâ exortâ contentione, veritus tribunus, ne Paulus ab illis discerperetur, iussit exercitum descendere, eumque è medio illorum abreptum in castra ducere.

11 Proxima nocte astans ei Dominus dixit: Bono animo es, Paule: ut enim de me Hierosolymæ testificatus es, sic tibi Romæ quoque testificandum est.

12 Deinde orta die conspirârunt Judæi quidam, & sese devoverunt, si vel cibum vel potionem caperent, quin Paulum interfecissent.

13 Erant autem plus quadraginta, qui hanc conjurationem fecerunt.

14 Qui Pontifices & Senatores hujusmodi oratione convenerunt: Diris nos ipsos egimus, si quid gustaremus, quin Paulum occiderimus.

15 Quamobrem vos tribuno & concilio significate, ut cras eum ad vos deducant, tanquam de eo cognituros exactius. Nos verò, antequam sistatur, parati sumus eum perimere.

16 Has insidias sororis Pauli filius audivit, & venit in castra, ac eò ingressus, rem Paulo retulit,

17 Et Paulus, advocato uno centurione, sic ei dixit: Hunc adolescentem ad tribunal deducito: habet enim quod ei referat.

18 Ille igitur eo assumpto, & ad tribunal ducto, sic tribuno dixit: Paulus is qui est in vinculis, evocatum me rogavit, ut hunc adolescentem aliquid tibi quod dicat.

19 Et tribunus eo manu prehensio, inque secretum ducto, percontatus est quid esset, quod sibi nunciandum haberet.

20 Cui ille sic retulit: Constituerunt Judæi rogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, quasi aliquid diligentius de eo interrogaturi.

21 Tu verò eis obsequi noli: nam insidiantur ei ex eis homines supra quadraginta: qui sese devoverunt, si vel comederent, vel biberent, quin eum interemissent. Et nunc parati tuum mandatum expectant.

22 Igitur tribunus adolescentem dimisit, cum mandato, ne cui ea se tribuno declarâsse diceret.

23 Deinde evocatos duos quosdam centuriones alloquitur: Parate milites ducentos, qui Cæsaream proficiantur: item equites septuaginta, & hastatos ducentos, ad noctis horam tertiam:

24 Adhibitis etiam jumentis, ut eò impositum Paulum ad Felicem prætorem perducant.

25 Scripsit autem epistolam cujus exemplum est hoc:

26 **CLAUDIUS LYSIAS** præstantissimo prætori Felici, salutem.

27 Hunc virum cum Judæi comprehendissent, & interfecturi essent, ego cum exercitu superveni, & eum eripui, ac Romanum esse didici.

28 Volens autem scire, quam ob causam illi eum accusarent, deduxi eum in eorum concilium,

29 Et de quæstionibus legis eorum accusari comperi, nec ullius criminis insimulari, quod morte sit aut vinculis dignum.

30 Cùm autem esset indicatum mihi, fore ut Judæorum appeteretur infidiis, ad te continuo misi, & simul accusatoribus, ut contra eum apud te dicerent, præcepi. Vale.

31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, assumptum Paulum noctu duxerunt Antipatridem.

32 Postridie siverunt equites eum eo proficisci, ipsi in castra reversi sunt,

33 Equites Cæsaream ingressi, epistola prætori tradita, Paulum quoque ei siterunt.

34 Prætor, ea lecta, sciscitatus ex qua esset provincia, ubi ex Cilicia audit,

35 Ita dixit: Audiam te, ubi tui quoque accusatores venerint: eumque in Herodis prætorio iussit asservari.

CAPUT XXIV.

Tertullo accusante, Paulus pro se causam dicit, Præsidi & ejus uxori Christum annunciat. Speratam pecuniam cum frustra Felix expectasset, provincia decedens, victum Paulum relinquit.

Post quinque dies descendit pontifex Ananias cum Senatoribus, & oratore Tertullo quodam, qui apud Prætorem contra Paulum comparuerunt:

2 Quo vocato, Tertullus sic accusare ortus est:

3 Quod multa pace per te fruimur quòdque tua providentia hæc natio rectè administratur, id semper & ubique approbamus, præstantissime Felix, & maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtundam, quæso ut nos pro æquitate tua paucis audias.

5 Nos hominem nunc nacti pestilentem & seditiones omnibus toto orbe Judæis moventem ac

sectæ Nazaræorum principem,

6 Eò usque ut etiam sanum profanare conatus sit, comprehendimus, & ex lege nostra judicare volumus.

7 Sed intervenit Lyfias tribunus, qui eum magna vi ex manibus nostris abduxit,

8 Jussitque, ut ejus accusatores apud te adessent: ex quo poteris, si quæres, certior fieri de omnibus his, quibus nos eum accusamus.

9 Ad hæc assenserunt etiam Judæi, hæc sic se habere dicentes.

10 Tum Paulus, cùm ei prætor annuisset ut diceret, respondit in hanc sententiam: Quod te multos jam annos huic genti jus dicere scio, equidem eò confidentius pro me dico.

11 Quod tu intelligere possis me, non plures duodecim complevisse dies, ex quo Hierosolymam ad Deum adorandum ascendi.

12 Neque verò me in fano deprehenderunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi seditionem facientem: nec in collegiis, nec per oppida:

13 Nec me eorum possunt convincere de quibus accusant.

14 Illud autem apud te confiteor, me ut fert institutio, quam sectam dicunt, sic Deum colere patrium, & omnia credere, quæ in lege & vatibus scripta sunt:

15 Ac in Deo spem habere (id quod isti ipsi quoque expectant) resurrectionem fore mortuorum, tum iustorum tum iniustorum.

16 Atque equidem in eo me exerceo, ut intemeratâ conscientiam, & apud Deum semper, & apud homines sim præditus.

17 Veneram autem post annos complures, ut popularium meorum egestatem muneribus allevarem, & munera libarem :

18 Cum me in fano lustratum offenderunt, nulla cum turba aut tumultu, quidam ex Asia Judæi,

19 Quos apud te præstò esse accusareque decebat, si quod haberent contra me.

20 Aut etiam isti ipsi dicant, si quod deprehenderunt in me crimen, dum stare in concilio :

21 Nisi fortè criminosa est hæc una vox, qua sic inter eos astans vociferatus sum :

22 De mortuorum resurrectione ego à vobis hodie reus agor.

23 His auditis, Felix amplius pronuntiavit, eam institutionem satis perspectam habens. Cùm descenderit Lyfias tribunus, inquit, cognoscam de vestra causa.

24 Præcepitque centurioni, ut asservaretur Paulus, & remissus haberetur, neque quisquam suorum ei ministrare aut audire prohiberetur.

25 Post aliquot dies advenit Felix cum Drusilla uxore sua quæ erat Judæa, & accersitum Paulum audivit de fide in Christum.

26 Ac eo de justitia, & continentia, & futuro judicio disserente, territus Felix, dixit : In præsentia, abi : ego tempus nactus, evocabo te.

27 Accedebat eò, quod pecuniam sibi à Paulo datum iri sperabat : ut eum solveret : Ideoque eum sæpius accersens, cum eo confabulabatur.

28 Peracto autem biennio, accepit successorem Felix Portium Festum. Itaque volens gratum

facere Judæis, Paulum vinctum reliquit.

CAPUT XXV.

Festus succedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæsarem appellat, Festus Agrippæ regi negotium Pauli exponit, eundemque illi sistit, ut causam cognoscat.

Festus provinciam ingressus, post triduum Cæsarea Hierosolymam ascendit :

2 Sequè apud eum stiterunt Pontifex, & Judæorum primi, contra Paulum :

3 Contra quem à Festo beneficii loco postulabant, ut eum Hierosolymam accerseret : in animo habentes, eum in via per insidias occidere.

4 Festus respondit, Paulum Cæsareæ asservari, se verò brevi profecturum.

5 Quapropter qui vestràm possunt, inquit, simul descendant : & si quid in hoc homine criminis est, accusent.

6 Deinde postquam apud eos non plus decem dies egit, Cæsaream descendit : & postmodum pro tribunali sedens Paulum iussit adduci.

7 Qui postquam advenit, circumsteterunt, qui Hierosolymis descenderant Judæi, multa & atrocità Paulo crimina impingentes, quæ demonstrare non poterant :

8 Illo se nec in Judæorum legem, nec in fanum, nec in Cæsarem quicquam peccasse defendente.

9 Festus autem volens Judæis gratificari, dixit Paulo : Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his causam apud me dicere ?

10 At Paulus : Ad Cæsaris tribunal, inquit, asto, ubi me causam dicere decet. Judæis nullam feci injuriam, ut tu pulchè scis.

208 ACTA APOSTOLORUM.

11 Nam si sum nocens, & aliquid morte dignum commisi, quò minus moriar non recuso. Sin nihil eorum est de quibus hi me accusant, nemo me eis condonare potest. Cæsarem appello.

12 Tum Festus cum concilio collocutus, respondit: Cæsarem appellâsti, ad Cæsarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa rex, & Berenice, Cæsarem venerunt, salutaturi Festum.

14 Qui dum ibi complures morantur dies, Festus regi negotium Pauli exposuit. Est vir quidam, inquit, à Felice relictus in vinculis.

15 De quo me, postquam Hierosolymam veni, compellârunt Pontifices senatoresque Judæorum, eum poscentes ad supplicium.

16 Quibus ego respondi non esse Romanis morem, hominem ullum ad necem condonare, priusquam reus præsentem habuerit accusatores, & locum sui contra criminationem defendendi obtinuerit.

17 Cùm igitur illi hue convenissent, ego, nullâ interpositâ morâ, postridie pro tribunali sedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cùm præsto essent accusatores, nullum crimen inferebant, cujusmodi ego opinatus eram.

19 Sed quæstiones quasdam de superstitione sua contra eum habebant, & de quodam Jesu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de hujusmodi quæstione dubitans, quæsi an Hierosolymam proficisci vellet, & illic de his causam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Augusti cognitionem servaretur, appel-

lavit. Et ego jussi ut servaretur, donec eum mittam ad Cæsarem.

22 Tum Agrippa ita Festo dixit: Vellem ego quoque hominem audire. Et ille: Cras, inquit, audies eum.

23 Igitur postridie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium intrant, unâ cum tribunis & excellentibus in civitate viris. Et Festus, adducto jussu ejus Paulo, sic locutus est:

24 Agrippa rex, & omnes viri qui apud nos adestis, videtis hunc, de quo me omnis Judæorum multitudo & Hierosolymis & hîc interpellavit, vociferans, eum vivere amplius non debere.

25 Ego cùm nihil capitale admisisse comperissem, & ipse ad Augustum provocasset, mittere statui:

26 Tametsi quid certum de eo scribam ad dominum non habeo. Ea de causâ produxi eum ad vos & maximè ad te, rex Agrippa, ut, re disquisitâ, habeam quod scribam.

27 Absurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, nec quæ ei crimina imponantur, significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa, vitam à juventute, vocationemque suam, tantâ autoritate exponit, ut etiam Regis animum nonnihil flecteret, sed re infecta discedunt proceres.

HIC Paulum sic alloquitur Agrippa: Liberum est tibi pro te ipso dicere. Tum Paulus, porrecta manu, seipsum defendit:

2 Quod omnia de quibus à Judæis postulor, hodie sum apud te, rex Agrippa, defensurus,

3 Qui sis omnium Judaicarum consuetudinum, ac controversiarum vel in primis peritus, equidem beatum me duco. Quamobrem oro te, ut me æquo animo audias.

4 Ac meam quidem ab ineunte ætate vitam quæ ab initio Hierosolymis inter meos populares acta est, nōrunt omnes Judæi,

5 Jam diu scientes (modò velint fateri) me exactissima religionis nostræ secta vixisse Phariseum.

6 Et nunc stō reus speratæ repræsentationis eorum quæ majoribus nostris à Deo promissa sunt:

7 Quo quidem se perventuras duodecim tribus nostræ, Deum nectēs diesque assidue colendo, sperant. De hac spe accusor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Itāne verò incredibile apud vos judicatur, mortuos à Deo excitari?

9 Equidem statueram multæ mihi contra Jesu Nazareni nomen esse faciendā.

10 Itaque feci Hierosolymis, multosque sanctorum ego in custodias inclusi, acceptā à Pontificibus potestate, & interficiendos meā sententiā damnavi.

11 Quin eos per omnia collegia tormentis sæpe cogebar impie loqui: jamque immodicè in eos furēns, persequerbar etiam ad exterarum urbem.

12 Ac aliquando proficiscens Damascum, cum potestate & procuratione à Pontificibus accepta.

13 Die medio, in itinere vidi de cælo Solis splendore majus lumen, quoddam meosque comites circumfulsit,

14 Ac nobis omnibus ad terram collapsis, vocem audiavi as-

stantem me, & Hebræo sermone dicentem, Saule, Saule, quid me persequeris? Durum tibi fuerit contra stimulos calcitrare.

15 Tum ego: Quis es, inquam, Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Verum surge, & confiste in pedes. Nam eò tibi apparui, ut te & ministrum & testem constituam eorum quæque videris, quæque tibi demonstrabo,

17 Vindicando te à populo & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 Ad earum oculos aperiendos: ut ex tenebris in lucem, & ex Satanæ potestate ad Deum se convertant, & ita peccatorum veniam, & eandem cum eis sortem consequantur, qui fide mihi habenda sancti facti fuerint.

19 Nec ego, rex Agrippa, cælesti visioni non fui dicto audiens:

20 Quin primum eis, qui Damasci erant, & Hierosolymis, perque omnem Judææ agrum, necnon ipsis extraneis denunciarē, ut vitam corrigerent, & ad Deum se converterent, ac vitæ correctione digna facerent.

21 His de causis Judæi me infano comprehensum conabantur interficere.

22 Sed divino præsidio ad hunc usque diem steti, infimos juxta ac summos commonefaciens, neque quicquam extra ea dicens, quæ tum cæteri vates, tum Moses, futura antè denuntiârunt.

23 Videlicet supplicio afficiendum Christum, primumque ex mortuis in vitam revocatum, lucem populo & gentibus nunciaturum.

24 Hæc eo defendente, Festus magna voce dixit: Insanis, Paule: nimis te literæ ad insaniam redigunt.

25 At ille: Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera & sana verba profero.

26 Scit hæc rex, ad quem eò confidentius loquor, quòd eum nihil horum latere persuasum habeo, nec enim hoc in angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, vaticibus? Credis, scio.

28 Et Agrippa Paulo: Prope modum mihi persuades, ut Christianus fiam.

29 Et Paulus: Deum precor, inquit, ut & propemodum & planè non solum tu, sed etiam omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qualis ego sum, exceptis his vinculis.

30 Hæc eo locuto, surrexit rex & prætor, & Berenice, & eorum assessores:

31 Et digressi loquebantur inter sese, Eum hominem nihil morte aut vinculis dignum facere.

32 Agrippa vero Festo dixit, Eum hominem absolvi posse, nisi Cæsarem appellasset.

CAPUT XXVII.

Paulo periculosam navigationem præmonenti non creditur, diu ventis undique jactati, naufragium faciunt: omnes tamen salvi in terram evadunt.

UT autem nos in Italiam navigare decretum est, traditus est Paulus, & alii quidam vincti duo centurioni, nomine Julio cohortis Augustæ:

2 Et conscensa nave Adramyttina, secundum Asiæ loca navigaturi solvimus, comitante nos Aristarcho Macedone Thesalonicensi.

3 Postridie ad Sidonem appulsi sumus: & Julius Paulo humanè usus, permisit ei amicos adire, qui ejus curam gererent.

4 Inde postquam solvimus, subter Cyprum navigavimus, quòd erant venti contrarii.

5 Ac navigato Cilicio, Pamphylisque pelago, Lyciæ Myram appulimus.

6 Et ibi nactus centurio navem Alexandrinam, quæ in Italiam navigaret, eò nos imposuit.

7 Postquam autem compluribus diebus tardè navigantes, ægrè in eum locum qui est secundum Cnidum, venissemus, obstante nobis vento, subter Cretam secundum Salmonam navigavimus:

8 Eamque ægrè præterlati, venimus in quandam locum nomine Pulchros portus, prope quem urbs erat Lasæa.

9 Jam verò satis multo tempore transacto, cum esset jam periculosa navigatio, quòd tranquillitas præterisset, monebat Paulus eos hujusmodi verbis,

10 Viri, video cum detrimento, gravique non solum oneris & navigii, verum etiam nostræ vitæ jactura, fore navigationem.

11 At centurio magis gubernatori, & naviculario, quam Pauli dictis obtemperabat.

12 Ac quòd erat portus ad hyberna parùm accommodatus, plerique consilium ceperunt, illinc quoqueolvere, si forte possent in Phœnicem appulsi hybernare, qui portus est Cretæ, spectans ad Africum, & ad Corum.

13 Itaque aspirante Austro, arbitratu se propositum assecutos, solverunt, & propius Crætam præterferebantur.

14 Verùm haud multò pòst in eum pròcellosus ventus impegit, qui Euroaquilo vocatur.

15 Ità cùm correptum navigium contra ventum tendere non possset, cessimus, atque ita ferebamus.

16 Cùmque subter parvam quandam insulam, nomine Claudam, cursum tenuissemus, vix scapham tenere potuimus.

17 Qua subducta, adjumentis utebantur succingentes navem: ac ne in Syrtim inciderent metuantes, demissa scapha sic ferebantur.

18 Sed quia vehementi tempestate jactabamur, altera die jactura facta est:

19 Tertio die nos nostris manibus armamenta navis ejicimus.

20 Verùm neque sole neque stellis complures jam dies apparentibus, & tempestate non mediocri incumbente, cæterò spes omnis salutis nostræ sublata erat.

21 Cùm autem multa esset inedia, Paulus in eorum medio affans, sic locutus est: Decebat quidem, ô viri obtemperantes mihi, à Creta non solvere, & hoc detrimentum damnumque lucrari.

22 Nunc tamen moneo vos, ut bono sitis animo: nam nullius nostrum vitæ jactura fiet, sed tantum navigii.

23 Assitit enim mihi hac nocte Dei, cujus sum, quemque colo, angelus,

24 Et ita dixit: Ne metue, Paule, ad Cæsarem te sisti oportet: at scito, tibi Deum omnes tecum navigantes condonasse.

25 Quamobrem bono este animo, viri: confido enim Deo, ita fore quomodo mihi promissum est.

26 Oportet autem nos in aliquem insulam ejici.

27 Deinde ubi quartadecima nox venit, cùm in Adria agitaremus, sub noctem mediam nautæ, quòd se alicui terræ propinquare suspicabuntur,

28 Demisso perpendiculo nautico, invenerunt ulnas viginti. Deinde paululum progressi, & iterum conati, invenerunt ulnas quindecim:

29 Ac ne in aspera loca inciderent veriti, jactis de puppi quatuor anchoris, optabant oriri diem.

30 Sed cum nautæ ex navi effugere conarentur, & scapham in mare demississent, quasi qui ex prora anchoras extensuri essent,

31 Paulus centurioni & militibus dixit: Nisi hi manserint in navi, vos evadere non potestis.

32 Tum milites scapham absciderunt, eamque delabi siverunt.

33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes, ut cibum caperent, cohortabatur: Hic decimusquartus dies agitur, inquit, cùm expectantes jejuni permanetis, nihilque sumpsistis:

34 Itaque vos ut cibum capitis exhortor. Hoc enim ad vestram salutem pertinet. Nam nullis vestrum vel pilus ex capite cadet.

35 His dictis sumptum panem, actis in omnium conspectu Deo, gratiis, fregit, ac comedere cepit.

36 Tum omnes alacres redditi, ipsi quoque cibum ceperunt.

37 Eramus autem in navi capita in summa ducenta septuaginta sex.

38 Deinde

38 Deinde cibo satiati, navem exonerârunt, jacto in mare frumento.

39 Orta die, terram non agnoscabant sed sinum quendam animadvertabant, qui littus habebat, in quod cogitabant, si fieri posset, navem appellere.

40 Itaque detractas anchoras permiserunt in mare, simulque laxatis gubernaculorum scalmis, & sublato ad flatum velo, tendebant ad littus.

41 Sed in locum bimarem delati navem illiserunt, ita ut affixa prora maneret immobilis, puppis undarum vi solveretur.

42 Militum autem consilio fuit, ut vinctos occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed centurio Paulum servare volens, eos illo consilio prohibuit: jussitque ut qui nare possent, primi se jacerent, & ad terram evaderent:

44 Cæteri partim in tabulis, partim in quavis re ex navi. Atque ita factum est, ut omnes in terram evaderent incolumes.

CAPUT XXVIII.

Barbarorum humanitas erga naufragos. Paulus viperam manu tollit illæsus. Publium & alios sanat. Melita solventes Romam perveniunt. Paulus Judæis causam suam exponit: Jesum docet biennio.

E lapsi autem, tum demum intellexerunt, insulam Melitam vocari.

2 Barbari verò non vulgari humanitate erga nos usi sunt: nam accenso igne, nos omnes juverunt, propter instantem pluviam, & propter frigus.

3 Cùm Paulus autem multum sarmentorum collegisset, ac igni imposuisset, vipera propter calorem egressa, ejus manum invasit,

4 Et barbari, ut pendentem de ejus manu bestiam viderunt, dicebant inter se: Omnino homicida est hic homo, quem ex mari servatum fas vivere non fuit.

5 At ille, excusâ in ignem bestiâ, nihil mali passus est:

6 Illis futurum expectantibus ut arderet, aut subito mortuus concideret. Sed postquam diutius expectantes, nihil incommodi ei vident accidere, mutati dicebant, esse Deum.

7 Erant iis in locis prædia primo insulæ, nomine Publio, qui nos acceptos triduum benigne tractavit hospitio.

8 Accidit autem, ut Publii pater febribus & torminibus laborans decumberet: ad quem ingressus Paulus, ac comprecatus, impositis illi manibus, eum sanavit.

9 Quo facto, cæteri quoque, qui morbis in insula tenebantur, accedebant, ac curabantur:

10 Qui nos etiam multis honoribus profecuti sunt, & solventibus necessaria subministrarunt.

11 Post tres menses solvimus in navi Alexandrina, quæ in ea insula hyemaverat, insignita Castoribus:

12 Et Syracusis appulsi, illic mansimus triduum.

13 Inde circuitu pervenimus Regium: & post unum diem, orto Austro, altero die venimus Puteolos.

14 Ubi fratres nacti, exortati sumus, ut apud eos maneremus septem dies, & ita Romam contendimus.

15 Unde fratres, cùm de nobis audivissent, nobis obviam prodierunt usque ad Appium forum, & tres tabernas. Quibus visis,

visis, Paulus, actis Deo gratiis, sumpfit fiduciam.

16 Postquam Romam venimus, centurio vinctos præfecto castrorum tradidit. Paulo autem permissum est ut solus cum custode suo militè maneret.

17 Post triduum convocavit Paulus Judæorum primos, eosque postquam convenerunt, sic allocutus est: Viri fratres, ego quamvis nihil contra populum, patriòve mores fecissem, vinctus Hierosolymis traditus sum in Romanorum manus,

18 Qui me examinatum volebant absolvere, quod nullum in me foret capitale crimen.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non ut qui aliquid haberem, quod populares meos accusarem.

20 Hanc igitur ob causam vos advocavi, ut viderem & alloquerer. Nam causâ spei Israëlitarum hac catena circumdatus sum:

21 Et illi: Nos quidem, inquirunt, neque literas de te accepimus ex Judæa, neque fratrum quisquam advenit, qui aliquid sistrum de te nunciaverit, aut dixerit.

22 Cæterum vellemus ex te audire, quæ sentias: nam de ista quidem secta notum est nobis, ei ubique contradici.

23 Ac dicto ei die, venerunt ad

eum in hospitium plures quibus ille differebat, divinum regnum testificans, & eis de Jesu, ex Mosis lege, & vatibus, à mane ad vesperam persuadere conans.

24 Et aliis quidem oratione persuadebatur, alii non credebant:

25 Cùmque inter sese discordes essent, discedebant, Paulò unum verbum locuto, videlicet: Rectè allocutus est Spiritus Sanctus per Esaiam vatem, majores nostros,

26 Dum ait: Adi populum istum, & dicitò: Audietis quidem, sed non intelligetis: & aspicietis, sed non perspicietis.

27 Torpet enim animus istius populi, & auribus obtuse audiunt, & oculos habent oculos, ne oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, ac mutentur, atque ita eos ego sanem.

28 Quapropter hoc vobis notum esto, missam extraneis esse divinam salutem, qui etiam audient.

29 His ab eo dictis, abierunt Judæi, multam habentes inter sese contentionem.

30 Mansit autem Paulus totum biennium in conducto privatim, atque omnes admittebat, qui cum adibant,

31 Divinum regnum publicans, & de Domino Jesu Christo summa cum libertate, sine impedimento, docens.

PAULI EPISTOLA

AD ROMANOS.

CAPUT I.

Ab Apostolatus sui approbatione exorsus, Evangelii commendationem subnectit, per quod Deus virtutem suam exerit servandis Fide hominibus, impiæ ingratitudeis reis: in quos ira Dei meritò effusa colligitur, quòd laxatis habenis in omne scelus passim ferantur.

PAULUS JESU CRISTI servus, vocatus Apostolus ad Evangelium Dei segregatus.

2 Quod ante promiserat per vates suos in sacris literis,

3 De filio suo, orto ex David semine, quod ad carnem attinget:

4 Definito Dei Filio cum potentia, secundum Spiritum Sanctificum, dum ex mortuis resurgit Jesus Christus Dominus noster:

5 Per quem gratiam sumus & Apostolatum adepti, ut obediatur fidei ob ejus nomen apud omnes gentes;

6 In quibus vos quoque estis vocati Jesu Christi.

7 Omnibus, qui Romæ estis, Deo charis, vocati, sanctis, gratiam & pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primum, ago Deo meo gratias per Jesum Christum de vobis omnibus, quod vestra fides toto orbe divulgatur.

9 Testis enim mihi Deus est

(quem ex animo in ejus Filii Evangelio colo) me sine intermissione mentionem vestri facere semper in meis supplicationibus,

10 Precantem ut (quod Dei voluntate fiat) tandem aliquando commoditatem adipiscar itineris, ad vos visendos.

11 Cupio enim videre vos, ut divinum aliquod beneficium vobis communicem, vestri confirmandi gratiâ?

12 Hoc est, ut una apud vos recreemur per utrorumque fidem, vestram & meam.

13 Nolo enim vos ignorare, fratres, me sæpe statuisse adire vos (sed hætenus prohibitus sum) ut profectum aliquem apud vos quoque faciam, quemadmodum apud cæteras nationes.

14 Græcis juxtâ ac barbaris, doctis ac imperitis debeo.

15 Ita quod in me est paratus sum, vos quoque qui Romæ estis, Evangelio instituere.

16 Nec enim me pudet Evangelii Christi: quippe quòd sit divina potentia, salutaris omni fidenti cum Græco tum Judæo.

17 Nam per id divina justitia exoritur, perpetuanda fide, quemadmodum scriptum est: Justus autem fide vivet.

18 Exoritur enim ira Dei de cælo in omnem impietatem & injustitiam hominum veritatem injustè suppressentium.

19 Nam

19 Nam quod Dei cognosci potest, id apud eos manifestum est, utpote cum Deus eis patefecerit.

20 Etenim quæ ejus sunt inaspectabilia, cujusmodi est ejus sempiterna potentia atque divinitas, ea ex mundi opificeo, dum considerantur per opera, perspicunt: ut sint inexcusabiles:

21 Quoniam cognito Deo, non ei dignam Deo gloriam gratiamque tribuerunt: sed vanis cogitationibus usi sunt, caligavitque eorum insipiens animus:

22 Sapientes se professi, stultos præstiterunt:

23 Et immortalis Dei gloriam ad imagines similes hominis mortalis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium transfulerunt.

24 Quare Deus eos permisit animi sui cupiditatibus, in tantam impuritatem, ut ipsi sua corpora in sese deturperent:

25 Quod Dei veritatem in falsitatem transfulerint, & res creatas supra Creatorem venerati coluerint, qui est laudandus in sempiternum: Etiam.

26 Hanc ob rem permisit eos Deus in turpes libidines, ut eorum feminæ mutaverint usum naturalem in non naturalem:

27 Similiterque mares, omisso feminæ usu naturali, exardescant mutua libidine, mares cum maribus obscæna perpetrantes, atque ita dignam errore suo mercedem in se accipientes.

28 Ac quemadmodum Dei cognitione non probè usi sunt, ita permisit eos Deus in improbam mentem, ita ut nefaria faciant,

29 Pleni omnis injustitiæ, stupri, perversitatis, avaritiæ, malitiæ: referti invidia, cæde, jur-

gio, fraudulentia, nequitia:

30 Susurriones, maledici, Dei osiores, contumeliosi, superbi, arrogantes, malorum inventores, contumaces erga parentes,

31 Insipientes, infociabiles, inhumani, perfidiosi, immiseri-

cordes:

32 Qui cum id esse divinum jus cognoscant, ut qui talia faciunt, morte digni sunt, non solum ea faciunt, sed etiam facientibus assentiuntur.

CAPUT II.

Omnes ad tribunal Dei sistit. Gentibus excusationem ab ignorantia præcidit. Urget Judæos à lege scripta in qua gloriabantur, æquatque eos inter se.

I Taque inexcusabilis es, ô homo, quicunque damnas: nam eo ipso quod alterum damnas, teipsum condemnas, cum facis eadem tu qui damnas.

2 Scimus autem, severum Dei judicium in eos futurum, qui talia faciunt.

3 An verò hoc putas, homo tu (qui eos damnas qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei judicium evasurum?

4 An divitem ejus benignitatem & facilitatem, ac lenitudinem contemnitis? ignorans te Dei benignitate ad sanitatem invitari?

5 Tu verò, quæ tua est duritas, & deploratus animus, congeris ipse tibi supplicium in supplicii diem, & repræsentationis justii Dei judicii,

6 Qui suis cuique factis digna solvet:

7 Hoc est, iis qui in rectè factis perseverantes, gloriam, honoremque & immortalitatem quæerunt, vitam sempiternam:

8 Contentiosis autem, & in veritatem contumacibus, injustitiæ

stitiæ verò obedientibus, imminet sævitia & pœna.

9 Calamitas & angustia, omni hominis animæ pravè agentis, cùm Græci tum Judæi.

10 Gloria vero, & honos, & pax omni rectè facienti cùm Græco tum Judæo.

11 Nullum est enim apud Deum personarum discrimen :

12 Nam quicumque sine lege peccaverint, sine lege etiam peribunt : item quicumque cum lege peccaverint, per legem damnabuntur.

13 Non enim legis auditores erunt apud Deum insontes, sed legis executores erunt insontes.

14 Cùm enim exterarum nationum homines, legem non habentes, natura legitima faciant, iī legem non habentes, ipsi sibi lex sunt :

15 Qui quidem ostendant legis opus in suis animis inscriptum : id quod testabitur eorum conscientia : & utrorumque cogitationes eos vel accusabunt vel defendent,

16 Quo die judicabit Deus arcana hominum, ex evangelio meo, per Jesum Christum.

17 En tu Judæus nominaris & in lege acquiescis, ac de Deo gloriaris,

18 Et ejus voluntatem cognoscis, & præstabilia approbas, instructus lege :

19 Tibique persuades, te cæcorum esse ducem, lumen eorum qui sunt in tenebris,

20 Imprudentium præceptorem, imperitorum magistrum, qui veram legis cognitionem præ te feras.

21 Ergo qui alterum doces, teipsum non doces ? qui prædicas non esse furandum, furaris ?

22 Qui adulterandum negas,

adulteras ? qui deastros detestaris, sacrilegium committis ?

23 Qui in lege gloriaris, contra legem committendo Deum dedecoras ?

24 Per vos enim malè audit Dei nomen apud exterarum nationes, quemadmodum scriptum est,

25 Nam ita demum prodest circumcisio, si legi pareas. Sin contra legem committas, tua circumcisio in præputium abiit.

26 Quòd si præputiatus legis instituta conservat, nimirum ejus præputium pro circumcisione habebitur :

27 Damnabitque, qui natura præputiatus legem exequitur, te, qui literam & circumcisionem habens, contra legem facis :

28 Non enim is Judæus est, qui manifestus est : nec ea circumcisio est, quæ manifestè in carne est :

29 Sed is Judæus est, qui occultè est : & ea circumcisio est, quæ cordis est, spiritu, non literis : cujus Judæi laus non ab hominibus est, sed à Deo.

C A P U T III.

Concedit Judæis aliquam ex fœdere prærogativam, sed quæ penitus in Dei misericordia sita sit Judæos ac Gentes æque esse peccatores, autoritate Scripturæ confirmat : usumque leges monstrans. Fide nos justificari colligit.

QUÆNAM est ergo Judæi præstantia ? aut quæ circumcisionis utilitas ?

2 Multa omnino. Primum, quòd eis credita sunt oracula divina,

3 Quod enim, si diffiderunt nonnulli ? Num eorum diffidentia Dei fidem abolebit ?

4 Absit. Quin sit Deus verax, &

& omnis homo mendax quem-
admodum litteris proditum est :
Ut sis æquus in tuis dictis, &
causam obtineas.

5 Sed si injustitia nostra Dei
justitiam commendat, quid di-
cemus ? Num Deus injustus est,
qui supplicium irroget ? Huma-
no more loquor.

6 Absit. Alioquin quomodo
jus redderet Deus mundo ?

7 Verùm si Dei veritas meâ
falsitate amplificatur ad ejus glo-
riam, cur ego tandem ut nocens
damnor ?

8 Quin potius faciamus mala,
ut eveniant bona. Sic enim ma-
lè de nobis dicitur, & sic aiunt
quidam dicere nos, qui meritò
damnandi sunt.

9 Quid ergo ? antecellimus ?
Nequaquam. Convicimus enim,
& Judæos, & Græcos omnes
peccato subesse,

10 Quemadmodum est in li-
teris : Non est justus, ne unus
quidem :

11 Non est qui sapiat non
est qui Deo studeat.

12 Omnes pariter desectunt,
nequamque sunt : non est qui
rectè faciat, non est, ne unus
quidem :

13 Sepulchrum patens eorum
guttur est, linguis suis ad dolum
utuntur : aspidum virus habent
in labiis.

14 Eorum os execratione a-
marulentiaque plenum est,

15 Pedes ad fundendum san-
guinem veloces :

16 Exitium & calamitas est
in eorum viis,

17 Et viam pacis nesciunt.

18 Non habent sibi propositum
Dei metum.

19 Scimus autem quæcunque
lex dicit, iis loqui, qui sunt in
lege, ut omne os obmutescat,

obnoxiusque fiat totus orbis
Deo.

20 Quòd per legis opera
mortalium nemo justus fiet apud
eum. Nam ex lege oritur agnitio
peccati.

21 Nunc absque lege divina
justitia patefacta est, a lege &
vaticiniis testata :

22 Divina, inquam, justitia,
quam fide Jesu Christo habenda
consequantur & obtineant om-
nes fidentes. Non enim est
discrimen ullum : nam omnes
peccaverunt divinæque gloriæ
carent.

23 Justificandi gratis, ejus be-
neficio, per liberationem quæ
fit in Christo Jesu :

24 Quem proposuit Deus pla-
camentum, per fidem in ejus
sanguine collocandam, ad de-
monstrationem justitiæ Dei, qui
pro sua facilitate præteritis pec-
catis veniam det.

25 Ut hoc tempore suam ju-
stitiam demonstret : ut fit ipse
& justus & qui Jesu fidem ha-
bentes justificet.

26 Ubi est ergo gloriatio ?
Exclusa est. Qua lege ? operum ?
Non, sed fidei lege.

27 Censemus ergo fide iusti-
ficari hominem, absque legis
operibus.

28 An Judæorum solùm Deus
est ? an non etiam extraneorum ?
Est etiam extraneorum.

29 Quandoquidem unus Deus
est, qui & circumcisionem fide, &
præputium per fidem justificet.

30 Ergo legem abrogamus
per fidem ? Absit : imò legem
stabilimus.

CAPUT IV.

Quod ante dixit de fide exemplo
Abrahæ, Scripturæ testimonio
comprobat : & decies Imputatio-
nis vocem inculcat hoc capite.

QUID ergo dicemus Abrahamum nostrum (quod ad humanam naturam attinet) parentem consecutum esse?

2 Si enim Abrahamus operibus justificatus est, habet quod gloriatur, sed non apud Deum.

3 Verùm quid dicunt literæ? Credidit autem Abrahamus Deo, id quod ei iustitiæ ductum est.

4 In operante quidem merces, non gratiæ, sed debiti locum habet.

5 Et non operanti, sed in eum credenti, qui fontem justificat, ejus fides iustitiæ ducitur:

6 Quemadmodum David quoque hominis beatitudinem in eo statuit, si ei Deus iustitiam tribuat sine operibus:

7 Beati quorum remissa delicta, quorum obducta sunt peccata.

8 Beatus homo cui non imputat Deus peccatum.

9 Hæc igitur beatitudo in circumcisione cadit, an potius in præputio? Dicimus enim, fidem in Abrahamo habitam esse pro iustitia:

10 Quomodo igitur habitam? cum in circumcisione esset, an cum in præputio? Non in circumcisione, sed in præputio:

11 Ac circumcisionis notam accepit, quæ sigillum esset iustitiæ fidei, quæ fides fuit in præputio, ut pater esset omnium fidentium, sive præputiatorum (ut eis quoque iustitia duceretur) sive circumcisorum.

12 Pater esset, inquam, non iis solum qui essent à circumcissione, verùm etiam gradientibus per fidei vestigia, quam parens noster Abrahamus habuit in præputio.

13 Non enim per legem pro-

missum est Abrahamo, aut ejus posteritati, orbis hæredem fore, sed per fidei iustitiam.

14 Nam si qui à lege sunt, hæredes sunt, vana fides est, & irrita promissio.

15 Lex enim pœnam parit. Siquidem ubi lex non est, ne delictum quidem.

16 Ergo per fidem id fit, ut sit gratuitum, quò rata sit promissio omni posteritati, non solum quæ à lege, verùm etiam quæ ab Abrahami fide sit: qui nostrum omnium pater est,

17 (Ut habetur scriptum: Te multarum gentium patrem effecturus sum) videlicet apud eum cui credidit Deus: qui mortuis vitam dat, & quæ non sunt, perinde ac si essent, vocat.

18 Qui Abrahamus contra spem spe credidit, fore se multarum patrem gentium, ut erat promissum: Sic erit tua posteritas.

19 Itaque fide non infirmus, non consideravit suum corpus jam emortuum (qui propemodum centenarius esset) aut enecatam Saræ vulvam:

20 Verùm de Dei promissio non consideravit diffidentia, sed fide valuit, Deoque gloriam tribuit:

21 Exploratum habens, eum quæ promississet etiam præstare posse.

22 Itaque id ei iustitiæ ductum est.

23 Non est autem scriptum propter eum solum, ei ductum esse,

24 Sed etiam propter nos, quibus futurum est ut ducatur, credentibus in eum qui Jesum Dominum nostrum fuscitavit ex mortuis:

25 Qui Jesus propter nostra delicta

delicta traditus, propter nostram iustitiam revixit.

CAPUT V.

Amplificationibus illustrat iustitiam Christi, quæ fide apprehenditur, quia datus est pro infirmis, & peccatoribus. Inde comparisonem facit. Christi cum Adam: mortis cum vita: Legis cum gratia.

Igitur fide iustificati pacem habemus cum Deo, per Dominum nostrum Jesum Christum.

2 Per quem fide aditum habuimus ad hoc beneficium, in quo stamus, & divinæ gloriæ spe gloriamur.

3 Neque id solum, sed etiam gloriamur in calamitatibus: illud scientes, quod calamitas patientiam parit,

4 Patientia probationem, probatio spem:

5 Spes autem non pudefacit, quod Dei amore perfusi sunt animi nostri, per Spiritum Sanctum nobis datum.

6 Nam Christus, cum nos adhuc essemus per tempus infirmi, pro fontibus mortuus est,

7 Cum vix quisquam etiam præ infonte moriatur: nam pro viro bono fortassis aliquis mori sustineat:

8 At Deus suum erga nos amorem in eo commendat, quod cum adhuc nocentes essemus Christus pro nobis mortuus est.

9 Ergo multo magis nunc ejus sanguine iustificati, defendemur per eum à supplicio.

10 Si enim hostes cum essemus, reconciliati sumus Deo per ejus Filii mortem: multo magis reconciliati servabimur per ejus vitam.

11 Quinetiam (quod plus est) in Deo gloriamur per Dominum nostrum Jesum Christum, per

quem nunc reconciliationem sumus assecuti.

12 Propterea quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum intravit: & per peccatum mors: atque ita ad omnes homines pervasit mors, quatenus omnes peccârunt.

13 Nam usque ad legem peccatum erat in mundo: atqui peccatum non ducitur, nisi est lex:

14 Et tamen, ab Adam ad Mosem usque, etiam in eos qui non peccaverant, regnavit mors propter similitudinem delicti Adami, qui futuri exemplum est.

15 Sed non eadem beneficii, quæ delicti ratio est. Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis Dei beneficium, atque donum, unius hominis Jesu Christi beneficio, in multos exuberavit.

16 Neque est eadem condemnationis ratio, quæ est ejus quod accidit per unum qui peccavit. Nam unus in causa fuit, ut iudicium, & porro damnatio sequeretur: at beneficium peperit multorum delictorum absolutio-

nem.

17 Si enim unius delicto mors per unum regnavit, multo magis qui tam excellens iustitiæ beneficium atque donum fuerint adepti, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum est, ut omnes homines damnarentur: sic etiam unius iustitia fit, ut omnes homines absolvantur atque vivant.

19 Ut enim unius hominis contumacia fontes effecti sunt multi: sic etiam unius obedientia iusti efficiuntur multi.

20 Lex autem supervenit, quò plus esset delicti: quò plus autem fuit peccati, eò magis excelluit gratia:

21 Ut quemadmodum morte regnavit peccatum, sic gratia quoque per justitiam regnet, ad sempiternam vitam per Jesum Christum.

CAPUT VI.

Descendit ad sanctificationem, sine qua neminem induere Christi justitiam docet, argumento à Baptismo sumpto. Inde exhortationes ad vitæ puritatem deducit, brevemque mentionem intulerit Legis abrogatæ.

Quid ergo dicemus? manebimus, in peccato, quò plus sit gratiæ?

2 Nequaquam. Qui peccato mortui sumus, quomodo adhuc viveremus in eodem?

3 Ac ignoratis, quicumque sumus Christi Jesu nomine baptizati, ad ejus mortem esse baptizatos?

4 Sumus ergo unà cum eò per baptismum ad mortem sepulti: ut quemadmodum Christus ex mortuis in paterna gloria resurrexit, sic & nos in vitæ novitate gradiamur.

5 Si enim ejus mortis similitudine insecutii facti sumus, etiam resurrectionis erimus:

6 Illud scientes, veterem nostrum hominem simul esse crucifixum, ut peccati corpus aboleatur, ne nos amplius peccato serviamus.

7 Nam qui mortuus est, is peccato absolutus est.

8 Quod si una cum Christo mortui sumus, etiam cum eò vivos credimus:

9 Scientes, Christum ex mortuis excitatum, non jam moriturum esse, non jam morti esse obnoxium,

10 Quòd enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quòd autem vivit, Deo vivit.

11 Sic vos quoque existimate, vosipsos mortuos quidem esse peccato, sed vivos Deo, per Jesum Christum Dominum nostrum.

12 Ne regnet ergo peccatum in mortali vestro corpore, ita ut peccato in corporis cupiditatibus pareatis:

13 Neve membra vestra injustitiæ arma peccato præbete: sed Deo vos, ut ex mortuis vivos, & vestra membra justitiæ arma præbete.

14 Non enim dominabitur vobis peccatum: quippe cum non sub lege sitis, sed sub gratia.

15 Quid tum? peccabimus quoniam non sub lege sumus, sed sub gratia? Absit.

16 An nescitis, cui vosipsos servos præbetis obediendo, ejus servos esse, cui obediat? vel peccati, ad mortem: vel obedientiæ, ad justitiam?

17 Sed est Deo gratia, quòd cum servi essetis peccati, parvultis ex animo ei doctrinæ rationi, quæ vobis tradita est:

18 Ac peccato liberati, mancipati estis justitiæ.

19 Humano more dico, propter vestræ humanæ naturæ imbecillitatem. Ut enim vestra membra impuritati ac sceleri serva præbuitis ad scelus, ita nunc quoque membra vestra serva præbete justitiæ ad sanctimoniam.

20 Nam cum servi essetis peccati, eratis à justitia liberi.

21 Quem verò tum fructum percipiebatis eorum, quorum nunc vos pudet? Illorum enim finis, mors est.

22 At nunc peccato liberati, Deoque

Deoque emancipati, fructum vestrum percipitis ad sanctitatem, ad extremum vitam adepturi sempiternam.

23 Etenim peccati stipendia, mors est: at Dei beneficium, sempiterna vita, per Jesum Christum Dominum nostrum.

C A P U T VII.

Explicat quid sit. non esse amplius sub lege, sumpto ex conjugii lege exemplo. Idque in legis contumeliam ne urgeat, nostra culpa factum esse docet, ut in mortis materiam cederet, quæ in vitam data erat. Exinde transit ad describendam spiritus & carnis luctam.

AN ignoratis, fratres (nam legis scientes alloquor) legem homini tandiu imperare quandiu ea vivit?

2 Etenim marita mulier viventi viro lege obstricta est: Sed si vir mortuus fuerit, ea à viri lege soluta est:

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, si fiat alterius viri. Verum si vir moriatur, libera est à lege, ita ut adultera non sit, si fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti estis legi, per Christi corpus, ita, ut in jus alterius transferitis, ejus qui ex mortuis excitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cum enim essemus in carne peccatorum perturbationes à lege orientes, in membris agebant nostris, ita ut morti feticaremus.

6 At nunc lege soluti sumus ea mortua qua tenebamur, ita ut serviamus in novo spiritu, non in veteri litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? minimè: sed peccatum non nossem, nisi per le-

gem. Nam cupiditatem nescirem, nisi diceret lex: Ne concupiscito.

8 Peccatum autem, occasionem nactum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem absque lege peccatum est mortuum.

9 Ego verò aliquando sine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 Ego mortuus sum: atque ita præceptum vitæ causa comparatum, compertum est mihi mortiferum.

11 Peccatum enim, occasionem nactum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem sancta est, & præceptum sanctum, & justum & bonum.

13 Ergo quod bonum est id mihi mors fuit? Nequaquam: sed peccatum, quod ut appareret peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut esset quàm peccantissimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem esse spiritualem: ego verò carnalis sum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnosco. Non enim quod volo, id ago: sed quod odi, id facio.

16 Quod si quod nolo id facio, legem bonam esse confentio.

17 Nunc non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc est in mea carne, bonum. Nam velle inest mihi: sed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, id ago.

20 Quod si quod nolo ego, facio: non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quodd ad interiorera hominem attinet :

23 Sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet ?

25 Ago Deo gratias, per Jesum Christum Dominum nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

C A P U T VIII.

Concludit nihil damnationis esse iis qui sunt Christo inserti per ejus spiritum, utcunque onerati sint adhuc peccatis. Illo enim spiritu vivunt, cujus testimonium dubitationem omnem arceat, & misérias præsentis sublevat.

Igitur nulli jam damnationi sunt obnoxii, qui in Christo Jesu, non carnis, sed spiritus arbitrio parent.

2 Nam lex spiritus vitalis in Jesu Christo, liberavit me à lege peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non poterat, quoniam ipsa in eo propter carnem infirma erat, id Deus præstitit suo ipsius filio misso, carne fontis simili, & pro peccato peccatum damnavit in carne,

4 Ut legis justificatio in nobis perageretur, qui non carni obtemperamus, sed spiritui

5 Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, secundum carnem affecti sunt : qui ad spiritus, secundum spiritum.

6 Carnis autem affectio est

mors : at spiritus affectio vita est, atque pax :

7 Siquidem carnis affectio inimicitia sunt adversus Deum, quippe quæ Dei legi non pareat : nec enim potest.

8 Qui sunt autem in carne, Deo placere nequeunt.

9 At vos non estis in carne, sed in spiritu, si modò Dei spiritus habitat in vobis. Quodd si quis Christi spiritum non habet, is Christi non est.

10 Si verò Christus in vobis est, corpus quidem mortuum per peccatum, sed spiritus vivus est per justitiam.

11 Quodd si spiritus ejus, qui Jesum ex mortuis excitavit, habitat in vobis, is qui Christum ex mortuis excitavit, etiam vestra mortalia corpora revocabit in vitam, per inhabitantem in vobis spiritum suum.

12 Quapropter, fratres, debemus non carni, ut ad carnis libidinem vivamus.

13 Nam si carnis arbitrio vixeritis, morituri estis. Sin spiritu corporis actiones perimeritis, vivetis.

14 Nam quicumque Dei spiritu aguntur, ii Dei filii sunt :

15 Non enim servitutis spiritum accepistis rursus ad metum : sed spiritum accepistis adoptionis, per quem clamamus, Abba, Pater.

16 Is spiritus animis nostris testatur, nos esse Dei liberos :

17 Quodd si liberos, etiam hæredes, hæredes inquam Dei, Christi autem cohæredes : si modò simul patiamur, ut simul etiam gloriosi fiamus.

18 Censeo autem, ea quæ hoc tempore patienda sunt, nequaquam esse paria gloriæ, qua sumus afficiendi.

19 Ea est enim rerum naturæ expectatio, ut filiorum Dei satisfactionem præstetur.

20 Nam vanitati natura rerum subiecta est, non sua sponte, sed per eum qui eam spei submisit, fore ut ipsa quoque rerum natura ab interitûs servitute afferatur, in gloriosam liberorum Dei libertatem:

21 Scimus enim omnem rerum naturam hætenus congemiscere atque condolere.

22 Quinetiam nos quoque, qui spiritus primitias habemus, intra nos ipsos gemimus, adoptionem expectantes, liberationem nostri corporis.

23 Nam spe servati sumus. Spes autem eorum quæ cernuntur, spes non est. Quod enim cernit quis, cur speret?

24 Quod si quod non cernimus, id speramus, per patientiam expectamus.

25 Adde, quod spiritus quoque nostris succurrit infirmitatibus. Nam quid oremus, ut fieri debet, nescimus: sed ipse spiritus pro nobis supplicat gemitibus ineffabilibus.

26 Animorum autem indagator novit quæ sit spiritus affectio, qui quidem sic, ut Deus postulat, pro sanctis oret.

27 Scimus autem, Dei amantibus omnia ad bonum conferre, qui divino decreto sunt vocati.

28 Quos enim prænovit, etiam destinavit imaginis Filii sui conformes, ut sit is in multis fratribus primogenitus.

29 Item quos destinavit, hos etiam vocat: & quos vocat, hos etiam justificat, & quos justificat, hos etiam gloriosos efficit.

30 Quid ergo dicemus ad hæc?

Si Deus à nobis est, quis contra nos?

31 Qui suo ipsius filio non percerit, sed eum pro nobis omnibus tradiderit, potestne non unà cum eo nobis omnia largiri?

32 Quis Dei electos accuset? Deus est qui absolvit:

33 Quis est qui damnet? Christus est qui mortuus est, vel potius qui resurrexit, qui etiam est ad Dei dexteram, & pro nobis supplicat.

34 Quis nos divellat ab amore Dei? Calamitas? an angustia? an vexatio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladii? quemadmodum scriptum est:

35 Tuâ causâ necamur quotidie, pro Ianionis ovibus ducimur.

36 Et tamen in his omnibus exuperamus per eum qui nos adinavit.

37 Nam (quomodo mihi persuasum est) neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura,

38 Neque sublimia, neque demissa, nec ulla alia rerum natura possit nos ab amore Dei divellere, qui amor est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Judeis occurrit, ac duplex filiorum Abrahæ genus dicit, cunctaque in hoc negotio paragi ex Dei voluntate, instar figuli. Tum vocationem Gentium tum Judæorum reprobationem Prophtarum testimoniis testatur ostendi.

Verum dico in Christo, non mentior, testis est mihi mea conscientia in Spiritu Sancto.

2 Magna me animi dolore & irremisso cruciatu affici.

3 Optarem enim meipsum à Christo infelicitè alienatum esse pro meis fratribus: meis, quod ad carnem attinet, cognatis:

4 Qui sunt Israëlitaë, quorum est adoptio, & gloria, & tædera, & legislatio, & cultus, & promissiones:

5 Quorum sunt patres, & ex quibus est Christus, quod ad carnem attinet, qui est super omnia Deus collaudandus in sempiternum. Etiam.

6 Neque id edico, quod Dei dictum exciderit. Non enim omnes ab Israël orti sunt Israëlitaë:

7 Neque quia sunt Abrahami progenies, ideo sunt omnes filii. Sed ab Isaaco tibi denominabitur progenies.

8 Hoc est non carnis filii, ii sunt Dei filii: sed promissionis filii, progenies habentur.

9 Promissionis enim est hoc dictum: Cum revisam te hoc tempore, habebit Sara filium.

10 Neque verò illi solùm, sed etiam Rebeccæ ex uno Isaaco parente nostro uterum ferenti,

11 (Fœtibus nondum natis nec ullo bono malove functis, ut Dei per electionem decretum, non ex operibus.

12 Sed ex vocante ratum esset) Rebeccæ inquam dictum est: Major serviet minori.

13 Quemadmodum scriptum est: Jacobum amavi, Esaum verò odio habui.

14 Quid ergo dicemus? Estne in Deo injustitia? Nihil minus.

15 Mose enim dicit: Gratiam facio & misericordiam tribuo, cuicumque mihi collibitum est.

16 Ergo non est volentis, neque currentis, sed gratiam facientis Dei.

17 Sic enim in literis Pharaoni dicitur: Te ad hoc ipsum excitavi, ut in te meam ostendam potentiam, utque meum nomen toto orbe prædicetur.

18 Ergo quem vult miseratur, & quem vult indurat.

19 Dices mihi: Quid jam queritur? nam ejus voluntati quis resistat?

20 Eho homo, tu quis es qui cum Deo disceptes? Scilicet dicet ficta res fictori. Cur me sic fecisti?

21 Quasi verò non liceat fingulo ex eadem luti massa aliud facere vas ad honesta, aliud ad inhonesta.

22 Quid Deus? si volens suam iram exercere, potentiamque declarare, tulit multa cum patientia iræ vasa ad exitium composita.

23 Simul ut suam opulentam gloriam declararet in vasa misericordiæ quæ præparavit ad gloriam:

24 Hoc est, in nos, quos etiam non solùm ex Judæis, sed & ex cæteris nationibus vocavit.

25 Quemadmodum & in Osea dicit: Vocabo non populum meum populum meum: & non amatam, amatam:

26 Ac quo loco negati fuerint meus esse populos, illic Dei viventis filii vocabuntur.

27 Esaïas verò sic de Israëlitis vociferatur: Etiam si fuerint Israëlitaë marinâ numerosiores arenâ, evadent tantùm reliquiæ.

28 Nam rem severe atque semel, idque cum justitia, rem, inquam severam faciet Dominus in terra,

29 Ac quemadmodum jam dixerat Esaïas: Nisi nobis Dominus armipotens semen reliquisset, idem nobis quod Sodomæ ac Gomorræ accidisset.

30 Quid ergo dicemus? Cæteras nationes, justitiam non persequentes, justitiam consecutas esse: justitiam, inquam, quæ a fide manat.

31 Isrælitas autem justitiæ legem persequentes, ad justitiæ legem non pervenisse.

32 Cur? Quoniam non per fidem sed per legis opera: impegerunt enim in lapidem impactorium,

33 Quemadmodum scriptum est: Positurus sum in Sione lapidem impactorium, & petram illisioriam, cui quicumque confidet, non frustra erit.

CAPUT X.

Pertractat effecta electionis, quod alii respuant, alii amplectantur Christum finem legis. Gentium vocationem à Moïse, Judæorum verò indurationem ab Esaïa prædictam recenset.

FRatres, equidem animi mei propensio, & ad Deum supplicatio ad salutem spectat Isræliitarum.

2 Nam de eis hoc testor, eos Dei studium habere, sed id inscitè facere.

3 Ignorantes enim divinam justitiam, suam autem justitiam statuere conantes, divinæ justitiæ non subjiciuntur.

4 Finis enim legis Christus est, ad omnium fidentium justitiam.

5 Nam de ea quidem justitia quæ in lege sita est, scribit Moïses, hominem qui iussa præstitit, victurum esse per ea.

6 At quæ à fide proficiscitur justitia, sic dicit: Ne dixeris

cum animo tuo: Quis ascendet in cælum? Hoc est Christum devocare.

7 Aut quis in Tartara descendet? Hoc est Christum ex mortuis educere.

8 Sed quid aiunt literæ? Oratio tibi propè adest, tibi in ore est, & animo. Hæc est quam de fide publicè habemus orationem:

9 Quod si & ore Dominum Jesum confessus fueris, & a Deo ex mortuis excitatum animo credideris, servabere.

10 Nam & animo creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem.

11 Sic enim dicunt literæ: Quisquis ei confidet non frustraturum.

12 Nullum quidem Judæi Græcique discrimen est, cum idem sit omnium Dominus, dives omnibus qui eum invocant.

13 Quisquis enim Domini nomen invocaverit, servabitur.

14 Sed possuntne invocare eum, in quem non credunt? aut credere ei, de quo non audierunt? aut audire sine præcone?

15 Aut prædicare, nisi qui errant legati? quemadmodum extat in literis: O quàm elegantes sunt pedes nunciantium pacem, nunciantium bona?

16 Sed non omnes obtemperant Evangelio. Esaïas enim dicit: Domine, quis credit orationi nostræ?

17 Ergo fides est ex auditione: auditio autem ex divina oratione.

18 Sed an non audierint? inquam. Quid ni? cum in omnes terras pervenerit eorum sonus, eorumque verba ad ultimum orbem?

19 Sed an non noverunt Israëlitæ? inquam. Primum Moses dicit: Ego vos per non gentem provocabo: vos per imperitam gentem irritabo.

20 Esaias verè dicere audet: Repertus sum non quærentibus me: perspicuus factus sum non curantibus me.

21 Ad Israëlitæ verò sic dicit: Pando meas manus totam diem ad contumacem contradicentemque populum.

C A P U T XI.

Ne Judæorum rejectio ad oculi aspectum limiteur, deceptum olim Eliam fuisse ait. Et cum radicem sanctum habeant, plures quoque ex iis fore sanctos. Gentēs vero admonet humilitatis, & exclamat profunda Dei esse judicia.

NUM ergo rejecit Deus populum suum? inquam. Absit. Etenim ego Israëlitæ sum, ex Abrahami semine, tribus Benjamiticæ.

2 Non rejecit Deus suum populum, quem prænovit. An nescitis de Elia quid dicant literæ, ut Deum contra Israëlitæ appellet?

3 Domine, tuos, inquit, vates interfecerunt, & aras everterunt, me solo relicto, quem postulant ad necem.

4 Verùm quid ei dicit oraculum? Mihi reliqua feci septem hominum millia, qui Baali genus non summisserunt.

5 Similiter hoc tempore supersunt per gratuitam electionem reliquæ.

6 Quodd si gratuitò, ergo non per opera: alioquin gratia non jam esset gratia: Sin per opera, non jam est gratia: alioquin opus non jam esset opus.

7 Quid ergo? quod conqui-

runt Israëlitæ id non sunt affecti: at electi affecti sunt, reliqui excæcati sunt.

8 Sicuti literis proditum est: Dedit eis Deus torpentem animum, oculos ita ut non viderant, & aures ita ut non audiant: id quod ad hunc diem durat.

9 Item David dicit: Sit eis ipforum mensa laqueus & decipula & offendiculum atque supplicium.

10 Caligent eorum oculi, ita ut non vident: eorumque dorsum jugiter incurva.

11 Quæro igitur, an impegerint at caderent? Nequaquam. Sed eorum casu cæteris gentibus parta salus est, ut ipsi provocentur.

12 Quodd si eorum lapsus sunt orbis divitiæ, si eorum inopia reliquarum gentium opes sunt, quanto magis eorum plena copia?

13 Vobis enim dico extraneis: quatenus equidem sum extraneorum Apostolus, ministerium meum illustro,

14 Si quæ meos possim pellere consanguineos, & eorum servare nonnullos.

15 Nam si eorum rejectio mundi est reconciliatio: quid erit cooptatio, nisi vita ex mortuis?

16 Quodd si primitiæ sanctæ sunt ergo & massa: & si sancta radix est, ergo & rami.

17 Quodd si ramorum quidam avulsi sunt, & oleaster in eos insitus es, & particeps factus radicis ac pinguedinis oleæ,

18 Noli contra ramos gloriarī. Quodd si gloriaris, non tu radicem fers, sed radicem te.

19 Dices: Avulsi sunt rami, ut ego inferer.

20 Rectè, Diffidentia evulsi sunt: tu fide stas. Ne insolesce sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, quid si ne tibi quidem parcat?

22 Vide ergo Dei benignitatem & severitatem: in lapsos severitatem: in te benignitatem, si modò in benignitate manseris. Alioquin & tu reseraberis:

23 Et illi, nisi in diffidentia permanserint, inferentur. Postest enim Deus eos rursus inserere.

24 Nam si tu ex naturali amputatus oleastro, insitus es contra naturam in bonam olivam: quanto magis illi secundum naturam in propriam inferentur oleam?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, arcanum hoc, ne ipsi vobis placeatis: exæcitatem ex parte Israëlitis contigisse, donec cæterarum gentium plenus intret numerus:

26 Atque ita omnes Israëlitis serventur: quemadmodum memorie prædium: Veniet ex Sione liberator, qui à sceleribus Jacobeos vindicet.

27 Atque hæc est pactio, quam ego cum eis facio: videlicet me eorum peccata sublaturum.

28 Quod ad Evangelium attinet, sunt propter vos inimici: quod verò ad electionem, sunt chari propter majores.

29 Sunt enim irrevocabilia Dei numera, &c vocatus.

30 Ut enim vos aliquando non parvistis Deo, horum contumacia misericordiam estis consecuti:

31 Sic hi nunc, tributa vobis misericordia, non parent, ut ip-

sis quoque tribuatur misericordia:

32 Conclussit enim Deus omnes in inobedientiam, ut omnium misereatur.

33 O altam sapientiæ cognitionisque Dei opulentiam: quàm penitus recondita ejus judicia, quàm abstrusæ sunt rationes?

34 Quis enim Domini mentem novit? aut quis ei fuit à consilio?

35 Aut quis illi antè contulit, ut ei gratia referatur?

36 Nam ab eo, & per eum, & propter eum omnia: ei gloria in sempiternum. Etiam.

CAPUT XII

Parænetica tractat, Ad cultum Deo gratum; ad dilectionem non simulatam, etiam inimicorum adhortatur.

QUare cohortor vos, fratres, per Dei misericordiam, ut præstetis corpora vestra hostiam viventem, sanctam acceptam Deo, qui vester sit cultus rationalis.

2 Nève similes vos huic sæculo præstare, sed vestræ mentis renovatione transfiguramini, ut quod velit Deus, quod bonum acceptum, perfectumque sit, id approbetis.

3 Edico enim, per beneficium quod mihi collatum est, vestrum cuivis, ne sibi plus arrogare quàm arrogare debeat: sed tantum arroget, ut subriè arroget, pro fidei modo, quem cuique Deus imperavit.

4 Ut enim uno in corpore multa membra habemus, quæ membra non omnia idem opus habeant,

5 Sic multi sumus unum corpus in Christo, invicem alii aliorum membra,

6 Sed qui dotes pro collato in

nos beneficio varias habeamus: ut divinationem pro fidei portione:

7 Ut ministerium, ad ministrandum: sive quis doceat, ad docendum:

8 Sive cohortetur, ad cohortandum: sive sit distributor, ut funderet: sive præsit, ut sedulo: sive largiatur, ut hilarè faciat.

9 Charitas sit simulationis expert: vitii ocores, virtutis tenaces,

10 Ad fraternum mutuumque amorem proclives, honore prævenientes alius alium.

11 Studio impigri, ferventes animo, tempori servientes.

12 Spe gaudentes, in adversis patientes, in precibus assidui.

13 Sanctorum egestatibus opitulantes, hospitalitatem exercentes.

14 Bene precamini vos instantibus, bene precamini, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & cum plorantibus plorate.

16 Eodem modo invicem animati: non vos animo efferentes sed humilibus accommodantes. Ne vobis placete.

17 Nemini malum pro malo reddite, date operam ut vos apud omnes homines honestè geratis.

18 Si fieri potest (quantum in vobis est) pacem cum omnibus exercete.

19 Non vos ipsos ulciscentes, ô mihi charissimi, sed supplicio locum dantes, Extat enim scriptum: Mea est ultio, ego remunerabor, inquit Dominus.

20 Si itaque esurit inimicus tuus, da ei comedere: si sitit, da bibere. Id enim faciens, candentes carbones in ejus caput congeres.

21 Noli maleficio vinci, sed beneficio vince maleficiū.

CAPUT XIII.

Vult ut subdamur magistratibus, proximum diligamus, vivamus jussu & Christum induamus.

OMnes mortales superioribus potestatibus pareant. Nulla est enim potestas nisi à Deo: ac quæ sunt potestates, eæ à Deo sunt institutæ.

2 Itaque qui potestati repugnat, Dei institutioni resistit: qui que resistit, pœnas dabunt.

3 Non enim rectè factis metuendi sunt magistratus, sed pravè factis. Vis potestatem non timere: benefacito, & ab ea laudem consequeris.

4 Nam Dei minister est, tibi quod sit bono? Verùm si malè feceris, formida. Nec enim sine causa gladium gestat: quippe cum sit Dei minister, ad irrogandas pœnas iis qui malè faciunt.

5 Quapropter parere necesse est non solum supplicii metu, sed etiam quia officii est.

6 Siquidem hanc ob causam tributa penditis: sunt enim publici Dei ministri, in hoc ipso assidui.

7 Quocirca solvite quod cuique debetis: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui metum, metum: cui honorem, honorem.

8 Nihil eniquam debete, nisi ut ametis vos inter vos. Nam qui alios amat, is lege perfunctus est.

9 Etenim, Ne adulterato, Ne occidito, Ne furator, Ne falsum testator, Ne concupiscito, & si quod aliud præceptum est, id in hoc dicto summatim comprehenditur: Alterum ut tepisem amato.

10 Charitas

10 Charitas alteri non malefacit. Itaque legis perfunctio charitas est:

11 Præsertim cum sciamus, venisse tempus & horam quam sit nobis à somno expergiscendum. Nunc enim propius nos est salus, quam tum cum credidimus.

12 Discessit nox, dies adest: Quare deponamus opera tenebrarum & induamus arma lucis.

13 Honestè nos, ut in die, geramus: non comessationibus & ebrietatibus, non concubitibus & libidinibus, non jurgiis & æmulatione:

14 Sed induite Dominum Jesum Christum: neve carnis curam gerite, cupiditatibus indulgendo.

CAPUT XIV.

Commendat eos qui fide sunt infirma, ne vitio nostro scandalizentur. Et illis è diverso imperat, ne non temerè infirmiores judicent, & intra ædificationis & charitatis terminos Christiana consistat libertas.

SI quis autem imbecillâ fide est, huic nullâ cum animi dubitatione opitulamini.

2 Alius omnibus vesci fas esse credit: alius infirmus, vescitur oleribus.

3 Qui vescitur, non vescentem ne contemnito. Item qui non vescitur, vescentem ne damnato, cum ei Deus subvenierit.

4 Tu quis es, qui alienum famulum damnes? Suo Domino stat, aut cadit. Consistet autem: potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius diem diemque discernit: alius dies omnes eodem loco habet. Suam quisque sententiam exploratam habet.

6 Qui dierum rationem habet, Domino habet: item qui

dierum rationem non habet, Domino non habet. Qui vescitur, Domino vescitur: agit enim Deo gratias. Item qui non vescitur, Domino non vescitur, & agit Deo gratias:

7 Nullus enim vestrum sibi ipsi vivit, nullus item sibi ipsi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivimus, sive morimur Domini sumus.

9 Nam ideo Christus & mortuus est, & resurrexit ac revixit, ut & mortuis dominetur & vivis.

10 Tu verò cur tuum fratrem damnas? aut tu cur tuum fratrem despicias? cum simus omnes ad Christi tribunal adfuturi.

11 Scriptum est enim: Sic vivam (inquit Dominus) ut mihi se flectet omne genu, omnisque lingua Deum celebrabit.

12 Itaque nostrum quisque causam pro se dicet apud Deum.

13 Quamobrem ne jam damnemus alius alium: sed hoc potius statuite, non esse fratri offensioni aut incommodo.

14 Scio, & per Dominum Jesum persuasum habeo, nihil per se profanum esse, nisi quod putanti aliquid profanum esse, ei profanum est.

15 Verum si propter esum frater tuus offenditur, tu non jam charitatis officio fungeris. Noli cum tuo esu perdere, pro quo mortuus Christus est.

16 Ne committite igitur, ut malè audiat vestrum bonum.

17 Non est enim Dei regnum cibus & potio: sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.

18 In his enim qui Christo servit, is & Deo acceptus, & hominibus probatus est.

19 Quamobrem persequamur ea quæ ad pacem, mutuamque utilitatem pertinent.

20 Noli ejus causâ Dei opus abolere. Omnia quidem pura sunt: sed in eo malum est, si quis cum alterius offensione vescitur.

21 Decet neque carnes comedere, neque vinum bibere, neque quicquam, quo tuus frater vel impingat, vel lædatur, vel infirmetur.

22 Tu fidem habes: apud te habe, in Dei conspectu. Felix qui seipsum non damnat, in eo quod prebat.

23 Qui verò dubitat, si comedit, damnandus est, quoniam non facit id cum fiducia: & quicquid cum fiducia non fit, peccatum est.

C A P U T X V.

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur suum conserant ad confirmandos fratres infirmos, idque Domini Jesu Christi Salvatoris nostri exemplo, qui seipsum omnibus communicavit, non solum Judæis, sed etiam Gentibus. Denique rationem reddit cur banc ad Romanos epistolam scripserit. Obsecrat fratres per Jesum Christum, ut se laborantem precationibus adjuvent, ut liberetur ab incredulis Judæis.

Debemus autem nos, qui fortes sumus, imbecillorum infirmitates tolerare, neque nobis ipsis indulgere.

2 Quisquis nostrum alteri indulgeat boni causâ, ad ejus utilitatem.

3 Etenim Christus non ipse sibi indulgit: sed quemadmodum memoriæ proditum est, Tuorum

conviciatorum conviciis imperator.

4 Quæcunque enim antè scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam, & literarum consolationem, spem babeamus.

5 Faxit autem Deus, & patientiæ & consolationis author, ut idem inter vos sentiat, sicuti Christo Jesu dignum est,

6 Ut uno animo, unoque ore concelebreis Deum & Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Quocirca opitulamini mutuo, ut & Christus nobis ad Dei gloriam opitulatus est.

8 Dico autem Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis propter Dei veritatem, ad ea confirmanda quæ majoribus fuerant promissa:

9 Utque cæteræ gentes Deum ob ejus misericordiam celebrarent, quemadmodum scriptum extat: Quare te celebrabo apud gentes, tuumque nomen cantabo.

10 Item: Lætamini gentes inquit, cum ejus populo.

11 Item: Laudate Dominum gentes omnes, eumque collaudate omnes populi.

12 Itemque Esaias: Erit Isæa radix, existetque qui gentibus imperet, in quo gentes spem habebunt.

13 Cæterum Deus spei omni vos lætitiâ atque pace compleat, fidentes, ut spe abundetis, vi Spiritus Sancti.

14 Equidem hoc de vobis persuasum habeo, mei fratres, vos omnis esse bonitatis plenos, omni refertos cognitione, qui alius alium commonefacere possitis.

15 Sed ideo, vobis aliquando audaciùs scripsi, fratres, ut vos in memoriam revocarem, pro eo

eo quod in me divinitus collatum est beneficio.

16 Ut sim Jesu Christi publicus minister ad extraneos, sacrum Dei administrans Evangelium, ut extraneorum libatio accepta sit, per Sanctum consecrata Spiritum.

17 Itaque habeo quod in Christo Jesu glorier, apud Deum quidem.

18 Nam ne quidem eloqui ausim, quàm nihil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) effecerit per me Christus, tum verbis tum re.

19 Tanta prodigiorum ac miraculorum, tantâ divini spiritus vi, ut à Hierosolyma per circuitum, usque ad Illyricum, omnia Christi Evangelio repleverim:

20 Idque ita, ut Evangelium docere contenderem, non ubi nominatus esset Christus, ne alieno fundamento superstruerem.

21 Sed quemadmodum scriptum extat: Quibus de eo non erat nunciatum, aspicient: & qui non audiverant, intelligent.

22 Itaque sæpenumero impeditus sum, quo minus ad vos venirem.

23 At nunc cum jam in his tractibus locum non habeam, & vestri visendi cupiditate jam à multis annis tenear.

24 Si quando in Hispaniam proficiscar, adibo vos. Spero enim, in itinere visurum vos, & à vobis illo deductum iri, si prius meam vestri aviditatem aliquantum explevero.

25 Nunc quidem proficiscor Hierosolymam, ministraturus sanctis.

26 Visum est enim Macedonibus & Achæis, collectam quandam conficere ad sanctorum pauperes, qui sunt Hierosolymis.

27 Visum est, inquam, & sanè eis debent, Nam si extranei illorum spiritualia participarunt, debent vicissim carnalibus rebus subvenire illis.

28 Hoc igitur ubi perfecero, eisque fructum hunc consignavero, isthac me conferam in Hispaniam.

29 Scite autem, cum veniam ad vos, venturum cum plena Christiani Evangelii ubertate.

30 Exhortor autem vos fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, perque spiritus charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me supplicationibus adjuveritis,

31 Ut eos evadam qui sunt in Judæa contumaces: utque id, cujus administrandi gratiâ Hierosolymam peto, gratum sit sanctis.

32 Quò vos cum lætitia, Dei voluntate, visam, vobiscumque recreer,

33 Deus pacis vobis omnibus adsit. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Phœbam, salutat officiosè complures, admonetque ut eos caveant, qui dissidiorum autores sunt.

Commendo autem vobis Phœbam, sororem nostram Cenchreenis ecclesiæ ministram,

2 Ut eam per Dominum accipiat, sicuti sanctis dignum est, eique adsit, quacunque in re ei vobis erit opus. Nam ea, cum multis aliis, tum mihi adfuit.

3 Salutate Priscam & Aquilam, meos in Christo Jesu ad jutores.

4 (Qui pro mea vita suas objecere cervices: quibus non ego solus gratias ago, verum etiam omnes extraneorum ecclesiæ.)

5 Et

5 Et eorum domesticam ecclesiam. Salutate Epœnetum mihi charissimum, qui est Achaiae primitiae in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multum nostrâ causâ laboravit.

7 Salutate Andronicum & Juniam meos cognatos, & aliquando mecum unâ captos, qui sunt in Apostolis insignes, qui etiam ante me Christo accesserunt.

8 Salutate Amplium, mihi in Domino charissimum.

9 Salutate Urbanum, nostrum in Christo adiutorem: & Stachym, mihi charissimum.

10 Salutate Apellem, in Christo probatum. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familia.

11 Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familia, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphœnam & Tryphosam, quæ in Domino laborant: Salutate Persidem charissimam, quæ multum in Domino laboravit.

13 Salutate Rufum, hominem in Domino lectum, ejusque & meam matrem.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, & eorum socios fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & ejus sororem, & Olympam, & eorum socios omnes sanctos.

16 Salutate vos inter vos osculo Sancto. Salutant vos Christi Ecclesiae.

17 Cohortor autem vos, fratres, ut ab eis, qui seditiones & offensiones contrâ eam, quam accepistis, doctrinam excitant, caveatis eosque declinetis.

18 Nam ejusmodi homines non Domino Jesu Christo, sed suo ventri serviunt, blanda speciosaque oratione fallunt animos non malitiosorum.

19 Nam vestra obedientia apud omnes increbuit, id quod vestra causa gaudeo. Sed volo vos, ut ad malum simplices, sic ad bonum esse sapientes.

20 Deus autem pacis Satanam brevi sub vestris pedibus conteret. Adsit vobis Domini nostri Jesu Christi favor.

21 Salutant vos Timotheus meus adiutor, & Lucius, & Jason, & Sosipater mei cognati.

22 Saluto vos ego Tertius, qui hanc epistolam in Domino scripsi.

23 Salutat vos Gaius, meus hospes, & potius ecclesiae. Salutat vos Erastus procurator civitatis, & Quartus frater.

24 Favor Domini nostri Jesu Christi adsit vobis omnibus. Amen.

25 Ei autem qui potest confirmare vos secundum meum Evangelium, & Jesu Christi prædicationem, secundum patefactionem mysterii æternis temporibus taciti:

26 Nunc autem declarati, & per vaticinas literas ex Dei immortalis instituto, ad obediendum fidei, ad gentes omnes explicati.

27 Soli sapienti Deo per Jesum Christum gloria in perpetuum. Amen.

Scripta est Corinthi, missa per Phœbam, Censbrensia ecclesiae ministrum.

PAULI EPISTOLA I.

A D

CORINTHIOS.

CAPUT I.

Post gratulationem, quæ vim habet exhortandi, taxat dissidia Corinthiorum, eosque à fastu ad humilitatem revocat: Nam evertens omnem mundi sapientiam solam crucis prædicationem erigit.

PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, & Sothenes frater.

2 Divinæ Ecclesiæ quæ Corinthi est, sanctificatis per Christum Jesum, vocatis sanctis: necnon omnibus qui Domini nostri Jesu Christi nomen invocant, quocunque in loco, sive suo sive nostro,

3 Gratiam & pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo,

4 Ago Deo meo semper de vobis gratias, ob Dei beneficium in vos collatum, per Jesum Christum:

5 Quod per eum adeo rebus omnibus dilati estis, omni & ratione & scientia,

6 (Quemadmodum de Christo testimonium in vobis confirmatum est,)

7 Ut nulla dote careatis, paterfactionem expectantes Domini nostri Jesu Christi.

8 Qui vos confirmabit ad extremum inculpato, ad diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis Deus est, per quem ad ejus Filii Jesu Christi Domini

nostri communionem vocati estis.

10 Exhortor autem vos, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut idem omnes loquamini: neve sint in vobis dissidia, sed sitis in eadem mente, eademque sententia compositi.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, mei fratres, à Chloæ domesticis, inter vos esse lites.

12 Quod dico, hoc est, quod vestrum alius dicit, Ego sum Pauli: alius, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi.

13 Divisusne Christus est: Num Paulus pro vobis crucifixus est? aut in Pauli nomen estis baptizati?

14 Ago Deo gratias, quod vestrum neminem baptizavi, nisi Crispum & Gaium:

15 Ne quis dicat, me in meum baptizasse nomen.

16 Baptizavi præterea Stephanæ familiam. Cæterorum nescio an ullum baptizaverim.

17 Non enim legavit me Christus ad baptizandum, sed ad docendum Evangelium, nulla cum orationis eruditione, ne crux inanis fiat.

18 Est enim crucis oratio perituris stultitia, servandis autem nobis divina potestas.

19 Scriptum est enim: Perdam sapientum sapientiam, & prudentum prudentiam abolebo.

20 Ubi sapiens? ubi literatus? ubi hujus sæculi conquistor? Nonne infatuavit Deus sapientiam hujus mundi.

21 Postquam enim, ex divina sapientia non ita sapuit mundus ut Deum cognosceret, visum est Deo per prædicationis stultitiam servare fidentes:

22 Quandoquidem & Judæi portentum postulant, & Græci sapientiam quærunt.

23 Nos verò Christum prædicamus crucifixum, Judæis offensionem, Græcis stultitiam:

24 Sed ipsis vocatis, tum Judæis tum Græcis, Christum Dei potentiam, Deique sapientiam.

25 Nam quod Dei stultum est, id sapientius est quàm homines: & quod Dei imbecillum est, id fortius est quàm homines.

26 Videtis enim, quomodo sitis vocati, fratres: non multi quidem sapientes, quod ad carnem attinet: non multi potentes, non multi nobiles:

27 Sed mundi stultissima Deus elegit, ut sapientes confutaret: & mundi infirmissima elegit Deus, ut fortia confutaret:

28 Et mundi ignobilissima contemptissimæque elegit Deus, & quæ nihil sunt, ut quæ aliquid sunt aboleret,

29 Ne quis mortalium gloriatur apud Deum.

30 Ab eo autem vos estis per Christum Jesum qui nobis est sapientia à Deo justitia, & sanctitas, & liberatio?

31 Ut, quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAPUT II.

Prædicationem suam in exemplum adducit, humanitus quidem ab-

jectam, spiritali tamen virtute insignem. Tandem concludit carnis judicio non posse aestimari.

I Taque ego cum veni ad vos, fratres, ita veni, ut nulla cum orationis aut sapientiæ excellentia divinum vobis oraculum exponerem.

2 Statueram enim nihil scire apud vos, nisi Jesum Christum & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum infirmitate & metu ac tremore versatus sum apud vos:

4 Et ejusmodi oratione ac prædicatione usus, quæ non persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed spiritali potentique demonstratione constaret:

5 Ne vestra fides in hominum sapientia, sed in Dei potentia sita foret.

6 Sapientiam autem loquimur apud perfectos, sapientiam inquam non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui abolentur:

7 Sed Dei sapientiam arcanè loquimur, abditam, quam destinavit Deus ante secula ad nostram gloriam,

8 Quam nemo principum hujus sæculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam gloriæ Dominum crucifixissent,

9 Sed (quemadmodum scriptum est) quæ nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus suis amatoribus:

10 Nobis autem Deus suo spiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abditissima.

11 Nam quis hominum scit hominis negotia, nisi hominis spiritus qui in eo est? sic Dei negotia nullus scit, nisi Dei spiritus.

12 Nos vero non mundi spiritum accepimus, sed perfectum à Deo spiritum, ut intelligamus quæ nobis largitus Deus est :

13 Quæ etiam eloquimur non eruditæ humanæ sapientiæ, sed eruditæ Sancti Spiritus sermonibus, spiritualibus spiritualia componentes.

14 Animalis autem homo non capit quæ sunt divini spiritus, quippe quæ sint ei stultitia : itaque non potest ea cognoscere, ut quæ sint spiritualiter examinanda.

15 At spiritualis explorat omnia, nec ipse à quoquam exploratur.

16 Quis enim Domini mentem novit ut eum instiget ? At nos Christi mentem habemus.

CAPUT III.

Ratione reddita doctrinæ suæ humilis, docet quo loco habendi sint ministri, quod munus, quæ vera ædificandi ratio, monet Corinthios ne patiantur animas suas profanari, superba carnis sapientia.

EGO verò, fratres, non potui vos ut spirituales alloqui, sed ut carnales, ut in Christo infantes.

2 Lac vobis bibendum dedi, non cibum. Nondum enim poteratis : sed ne nunc quidem adhuc potestis, quippe qui sitis adhuc carnales.

3 Etenim cum sit inter vos æmulatio, & lis, & dissidia, nonne carnales estis, humanoque more vos geritis ?

4 Cum enim dicat aliquis : Ego sum Pauli : alius, Ego Apollos : nonne carnales estis ?

5 Quis verò est Paulus ? aut quis Apollos ? nisi ministri per quos vos credidistis, prout cuique dedit Dominus.

6 Ego sevi, Apollos irrigavit : sed Deus auxit.

7 Itaque neque sator quicquam est, neque irrigator, sed qui augeat Deus.

8 Sator autem & irrigator idem sunt : sed uterque suam mercedem accipiet pro suo labore.

9 Nos enim Dei sumus adiutores : vos Dei agricultura, Dei ædificium estis.

10 Ego pro Dei beneficio in me collato, ut sapiens architectus fundamentum jeci, alius superstruit : sed videat quisque quomodo superstruat.

11 Nam fundamentum aliud jacere nemo potest, præter id quod jactum est, qui est Jesus Christus.

12 Quod si quis huic fundamento superstruit aurum, argentum, gemmas, ligna, fœnum, stipulam,

13 Cujusque opus perspicuum fiet Dies enim declarabit : nam igne patefiet : ac quale cujusque sit opus, ignis explorabit.

14 Si cujus opus, quod superstruxerit, manebit, is præmium accipiet.

15 Si cujus opus comburetur, is jacturam faciet, quanquam evadet ipse quidem, sed sic ut per ignem.

16 An nescitis, vos Dei esse templum. Deique spiritum in vobis habitare.

17 Si quis Dei templum corrumpet, corrumpet hunc Deus : templum enim Dei sanctum est, qui estis vos.

18 Nemo seipsum fallat. Si quis sapiens sibi videtur apud vos in hoc sæculo, stultus fiat, ut fiat sapiens.

19 Nam hujus mundi sapientia apud Deum stultitia est.

Sic

Sic enim scriptum extat: Qui sapientes sua ipsorum calliditate capit.

20 Itemque: intelligit Dominus sapientum cogitationes esse vanas.

21 Itaque nemo gloriatur apud homines: omnia enim vestra sunt.

22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præsentia, & futura, omnia vestra sunt: vos autem Christi, & Christus Dei.

CAPUT IV.

Definitione veri Apostoli adductâ, humilitatis speciem honori sibi magis esse debere, quàm probro, docet. Signa profert unde re ipsa appareat, nec gloriæ, nec ventri ipsum studuisse. Ad finem Timotheum commendat.

SIC de nobis existiment homines, ut de Christi ministris, & divinorum arcanorum dispensatoribus.

2 Cæterùm quod in dispensatoribus requiritur, ut fidelis quis comperiatur:

3 Ego verò minimi facio, de me vel à vobis, vel omnino humana die judicari, quin neque ipse de me sententiam ferò.

4 Quamvis enim nihil mihi consciam, non tamen idcirco sum absolvendus. Verùm qui de me iudicium facturus sit, Dominus est.

5 Quamobrem ne quid ante tempus iudicate, donec veniat Dominus, qui & tenebrarum occulta proferat in lucem, & animorum consilia patefaciat, ac tum demum laudem quisque consequatur à Deo.

6 Hæc ego fratres, in me & in Apollo derivavi propter vos, ut in nobis discatis, nemini suprà quàm scriptum est arrogare, ne

alius de alio contra alterum timeatis.

7 Quis enim de te iudicaturus est? Quid verò habes, quod non aliunde habeas? quòd si aliunde habes, quid te jactas, perinde ac si non aliunde haberes?

8 Jam vos saturi, jam divites estis, sine nobis regnatis: atque utinam regnaretis, ut nos quoque unà vobiscum regnaremus.

9 Nos enim pestem apostolos, Deus, puto, pro necandis habet: qui mundo & angelis & hominibus spectaculum sumus.

10 Nos propter Christum stulti sumus, vos in Christo prudentes: nos imbecilli, vos fortes: vos gloriosi, nos infames. Ad hoc tempus, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & pugnis cædimur & agitamur,

11 Et laboramus, nostris ipsis manibus operantes.

12 Conviciis appetiti fausta precamur: insectati, patimur:

13 Cùm maledicatur nobis, solamur: haecenus pro mundi recrementis ac publicis quiscquiliis ducimur.

14 Non equidem ut vos pudore afficiam, hæc scribo: sed ut charissimos mihi natos com-monefacio.

15 Nam etiãsi mille pædagogos habeatis in Christo, at non multos patres. Etenim in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Itaque vos cohortor, ut mei sitis imitatores.

17 Hanc ob causam misi vobis Timotheum, qui meus est charus fidusque natus in Domino, qui vobis narret instituta mea, quod ad Christi rem attinet, quomodo ubique in omni ecclesia doceam.

18 Enim verò perinde quasi

ad vos ego venturus non sum, inflati sunt quidam.

19 Sed veniam ad vos brevi, si volet Dominus, & cognoscam non orationem istorum inflatorum, sed vires.

20 Non enim in oratione factum est divinum regnum, sed in viribus.

21 Utrum vultis cum virga veniam ad vos, an cum charitate, animoque mansueti?

CAPUT V.

Quod incestuosum priuigni cum noverca conjugium taciti ferrent, satis causæ esse admonet, cur pudore deiciantur potius, quàm superbiant. Ejusmodi scelera excommunicatione vindicanda esse, ne contagia latius serpent.

Omnino auditur apud vos esse stuprum, & quidem tale stuprum, quale ne apud extraneos quidem nominatur, ut uxorem quidam patris habeat:

2 Et vos inflati estis? & non potius lugetis, ut de medio vestrum tollatur, qui facinus istud commisit?

3 Ego verò ut corpore absens, animo præsens, jam decrevi tanquam præsens, istius facti perperatorem,

4 In nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & animo meo cum Domini nostri Jesu Christi potentia.

5 Istum, inquam, dedere Sata-næ ad perniciem carnis, ut animus seruetur ad diem Domini Jesu.

6 Non est honesta vestra gloriatio. An nescitis exiguo fermento massam totam fermentari.

7 Expurgate ergo vetus fermentum, ut sitis nova massa, si cut estis infermentati. Etenim

Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus:

8 Proinde festum agamus, non vetere fermento, neque improbitatis, malitiæque fermento, sed sinceritatis veritatisque panibus infermentatis.

9 Quod scripsi vobis per epistolam, ne cum impudicis, commercium haberetis,

10 Id non scripsi de omnibus hujus mundi impudicis, aut avaris, aut rapacibus, aut de astriculis: alioqui vobis esset ex orbe migrandum.

11 Sed quòd cum eis non esse contrahendum scripsi, id eo pertinet, ut si quis, qui frater nominetur, impudicus est, aut avarus, aut deastricola, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi homine ne quidem cibum capiat.

12 Nam de alienis quidem, quid me judicare attinet? cum vobis sit de vestris judicandum.

13 De alienis quidem judicat Deus. Igitur auferite malos de medio vestrum.

CAPUT VI.

Inuebitur in forenses contentiones, quibus se mutuo vexabant infidelibus, cum magno evangelii dedecore. Deinde scortandi licentiam gravi comminatione exagitat.

Audet aliquis vestrum negotium habens cum altero, judicio experiri apud injustos, ac non potius apud sanctos?

2 An nescitis, sanctos de mundo judicium esse facturos? Quòd si à vobis de mundo judicandum est, an tantillis indigni iudicii estis?

3 An vos præterit, nos etiam de angelis sententiam esse laturos, nedum de hujus vitæ negotiis?

238 I. AD CORINTHIOS.

4 Ergone si de hujus vitæ negotiis controversias habetis, eas ad eorum judicium refertis, qui in ecclesia despicatui sunt?

5 Hoc dico, ut vos pudeat. Adeone in vobis ne unus quidem ita peritus est, ut possit inter suos fratres dijudicare?

6 Sed frater cum fratre litigat, idque sub infidentibus.

7 Jam quidem omnino vitium in vobis est, quod inter vos controversias habetis. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius fraudamini?

8 Imò vos injuriam facitis ac fraudatis, & quidem fratres.

9 An vos latet, injustos non esse divinum regnum adepturos?

10 Ne errate: nec impudici, nec deafricolæ, nec adulteri, nec molles, nec pædicones, nec fures, nec avari, nec ebriosi, nec conviciatores, nec rapaces, divinum regnum consequentur.

11 Et tales quidem nonnulli eratis: sed absoluti estis, sed sancti, sed iusti facti per nomen Domini Jesu, perque Dei nostri spiritum.

12 Quidvis mihi licet, tamen si non quidvis conducit: quidvis mihi licet, tamen ego nulli rei mancabor.

13 Et dapes ventri, & dapibus venter: & hunc & illas abolebit Deus. At corpus non stupro, sed Domino, & Domini corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit, & vos per ejus potentiam suscitabit:

15 An nescitis, corpora vestra Christi esse membra? Ego Christi membra tollam, & scorti membra faciam? Absit.

16 An nescitis, enim qui cum scorto copulatur, unum esse cor-

pus? Fiet enim, inquit ille, ex duobus una caro.

17 Qui verò cum Domino copulatur, unus spiritus est.

18 Fugite stuprum. Omne aliud peccatum quodcumque committit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, is intra suum corpus peccat.

19 An ignoratis, vestrum corpus templum esse Sancti Spiritus, qui in vobis est, quem à Deo habetis? neque vos esse vestros,

20 Quippe precio emptos: Honorate sanè Deum vestris & corporibus & animis, quæ Dei sunt.

CAPUT VII.

Differens hic de conjugio, quod est remedium vitandæ scortationis indissolubile, jubet unumquemque sorte sua contentum vivere. Quis virginitatis finis esse debeat ostendit, & qui conjugium suscipere debeant.

DE quibus autem mihi scripsistis, bonum esset homini mulierem non tangere.

2 Sed propter supra, suam quisque uxorem, & suum quæque virum habeat.

3 Uxori vir debitam benevolentiam solvat, itidemque uxor viro.

4 Uxor sui corporis domina non est, sed vir: itemque vir sui corporis dominus non est, sed uxor.

5 Nolite alter alterum defraudare, nisi fortè ex mutuo consensu, ad tempus, ut jejunio & precibus vacetis: deinde congregiamini, ne vos tentet Satanas propter vestram intemperantiam.

6 Hoc autem dico, quod ita permittam; non quod præcipiam:

7 Vellem

7 Vellem enim omnes homines sic esse, ut ego sum. Sed sua quisque dote præditus est à Deo, alius aliter.

8 Cœlibibus autem & viduis dico, bonum eis esse, si sic maneant, ut ego.

9 Tamen si se non continent, contrahant matrimonium: fatius est enim matrimonium contrahere, quàm ardere.

10 Conjugibus autem præcipio, non ego, sed Dominus, ne uxor à viro dirimatur.

11 Quòd si dirempta fuerit, maneat cœlebs, aut viro reconcilietur. Item, ne vir uxorem repudiet.

12 Cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidentem, quæ tamen cum eo libenter habitet, eam ne repudiato.

13 Item mulier quæ virum habet infidentem, qui tamen libentur cum ea habitet, eum ne repudiato.

14 Sanctus enim fit vir infidens per uxorem: itemque sancta fit uxor infidens per virum. Alioquin vestri liberi impuri essent, cum nunc sint facti.

15 Sin infidens divortium facit, faciat: non est in huiusmodi re servus frater & soror: quin nos ad pacem vocavit Deus.

16 Qui scis autem, mulier, an tu virum servatura sis? aut qui scis, vir, an tu uxorem servaturus sis?

17 Cæterum ut cuique largitus Deus est, ut quemque Dominus vocavit, ita se gerat: atque ita in omnibus ecclesiis faciendum præcipio.

18 Circumcisis vocatus est aliquis, ne præputietur: præputiatus vocatus est, ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed Dei præceptorum conservatio.

20 In quo quisque statu vocatus est, in eo maneto.

21 Servus vocatus es, ne curato, quanquam si liber fieri potes eo potius utere.

22 Nam qui cum servus esset, vocatus est in Domino, is Domini libertus est. Itidem qui liber vocatus est, is Christi servus est.

23 Pretio empti estis, nolite hominum servi fieri.

24 In qua quisque conditione vocatus est, fratres, in ea maneto apud Deum.

25 De virginibus autem Domini præceptum non habeo: sed consilium do, ut qui is sim, cui Domini clementia fidentem esse datum sit.

26 Arbitror igitur ad bonum esse, propter instantes res adversas, quod homini bonum est sic esse.

27 Devinctus es uxori, ne quære solutionem: solutus es uxore, ne quære uxorem.

28 Quòd si duxisti, non peccasti: & si nupsit virgo, non peccavit, sed iis humanæ calamitates ferendæ sũnt, & ego vobis parco.

29 Cæterum hoc aio, fratres Tempus angustum est: restat, ut & qui uxores habent, perinde sint ac si non habeant:

30 Et qui plorant, ac si non plorent: & qui gaudent, ac si non gaudeant: & qui emunt, ac si non teneant:

31 Et qui utuntur hoc mundo ita ut non abutantur. Abit enim species huius mundi:

32 Et ego vos securos esse vellem: Cœlebs Domini rescurat, ut Domino placeat.

33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita divifus est.

34 Item mulier cœlebs, aut virgo, Domini res curat, ut & corpore fancta fit, & fpiritu: at nupta curat mundana, viro ut placeat.

35 Hoc autem ad veftram ipforum utilitatem dico, non uti laqueum vobis injiciam, fed ut honeftè, ac indivifa cum Domino conjunctione vivatur.

36 Quodd fi quis in virgine fuâ indecorum effe putat ut ea vieta, fit, atque ita faciendum eff, quod volet faciat, non peccat, nubat.

37 Sed qui animo confians eff, neque cogitur, fed liber & fui juris eff, atque hoc animo fuo ftatuit fuam fervandam effe virginem, rectè facit.

38 Itaque & qui nuptum elocat, rectè facit: & qui non elocat, rectius facit.

39 Mulier lege obftricta eff quandiu vivit ejus vir: fin obdormiverit vir ejus, liberum eff ei cui velit nubere, dummodo in Domino:

40 Quanquam felicior eff fi fic manferit, mea quidem fententia. Videor autem ego quoque mihi habere Dei fpiritu.

C A P U T VIII.

Ab hoc loco ufque ad finem decimi capitis debortatur ut ab impuris Gentilium epulis abftineant. Abufum Chriftianæ libertatis coercet, & fcientiam charitate frœnandam docet.

DE iis autem quæ funt facrificata deæfteris fcimus omnes nos ejus rei cognitionem habere. Cognitio inflat, charitas alius prodeft.

2. Quodd fi quis fcire aliquid fibi videtur, nihil dum novit,

ut quidem nofci debet.

3 At fi quis Deum amat, is Deo notus eff,

4 Ergo de efu immolatorum deaſtris: fcimus nullum effe in mundo deaſtrum: nullumque alium effe Deum, excepto uno.

5 Quamvis enim fint qui dicantur Dii, tum in cœlo tum in terra (ut funt multi & qui Dei & qui Domini dicantur,)

6 At nobis quidem unus eff Deus, Pater ille, à quo omnia, & in quem nos: item unus eff Dominus Jeſus Chriftus, per quem omnia & per quem nos.

7 Sed non eff in omnibus hujus rei cognitio. Quin nonnulli hodie opinantes effe deaſtros, tamen quaſi deaſtris immolata comedunt: itaque eorum confcientia, quæ infirma eff, labefactatur.

8 Atqui cibus non commendat nos Deo: Nam neque fi vefcimur, præftantiores fumus: neque fi non vefcimur, fumus deteriores,

9 Sed videte ne veftra iſta potefas detrimento fit imbecillibus.

10 Si quis enim vidit te, cui nota res eff, in deaſtrorum menſam accumbentem, nonne cum ſua illa opinionis infirmitate impellentur ad vefcendum deaſtrorum victimis?

11 Atque ita per tuam cognitionem peribit frater imbecillis, propter quem oppetiit Chriftus?

12 Sic autem peccantes in fratres & eorum infirmam confcientiam percellentes, in Chriftum peccatis.

13 Quamobrem fi efus officit meo fratri, - nunquam carnem comedero, ne fratrem meum lædam.

CAPUT IX.

Offendit qualiter libertate à domino sibi permiffa, ultro abstinuerit, ne quem in rebus mediis offenderet, vitamque noſtram ſtadti inſtar, eſſe dicit.

AN ſcilicet non ſum Apoſtolus? ſcilicet non ſum liber? ſcilicet Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum non vidi? ſcilicet opus meum non eſtis in Domino?

2 Si aliis non ſum Apoſtolus at certè vobis ſum, ſi quidem vos mei muneris ſigillum eſtis in Domino:

3 Atque hæc eſt mea apud eos, qui me explorant, deſenſio.

4 Scilicet non liceat nobis comedere ac bibere?

5 Scilicet non liceat nobis fororem uxorem circumducere, ut & cæteris Apoſtoliſ, & Domini fratribus, & Cephæ?

6 Soline mihi & Barnabæ, ne non operemur, interdictum eſt?

7 Quis unquam ſuis ſtipendiis militat? quis vineam pangit nec ejus fructu veſcitur? aut quis ovile paſcit, quin ovilis lacte veſcatur?

8 Num hæc ego humano more loquor? an non lex quoque dicit eadem?

9 Nam in Moſis lege ſcriptum eſt: Bovi trituranti os ne obſtruito: Bovæne curæ Deo ſunt?

10 An propter nos omnino dicit? Propter nos enim literis proditum eſt, ſpe debere arantem arare, & triturantem ſpe participare quod ſperat.

11 Si nos vobis divina ſeminavimus, magnum verò eſt, ſi nos humana veſtra metemus?

12 Si alii veſtras facultates participant, cur non magis nos? Verum non ſumus hac uſi poteſtate, ſed quidvis perſerimus, ne

quid Chriſti remoremur Evangelium.

13 An nescitis, eos qui ſacra procurant, ſacris veſci? qui aræ operam dant, aræ participes eſſe?

14 Similiter item Evangelium publicantibus mandavit Dominus, ut Evangelio viverent.

15 Et tamen ego nihil horum uſurpavi. Neque verò hæc eo ſcripti ut in me ſic fiat. Nam mihi mori ſatiùs eſt, quàm ut meam gloriationem quiſquam aboleat.

16 Etenim ſi Evangelium doceo, non eſt quod gloriar, quippe cùm neceſſitate cogar: ac pœnas daturus ſim, niſi doceam.

17 Quod ſi volens hoc facio, mercedem aſſequar: ſin invitus hæc mihi procuratio credita eſt.

18 In quo igitur mihi poſita merces eſt? ſi ita doceam, ut nullus in Chriſti Evangelium ſumptus fiat, non abutendo meæ in Evangelio poteſtate.

19 Cùm enim ab omnibus liber eſſem, omnibus me mancipavi, quò plures lucrarer:

20 Fuique Judæis ut Judæus, quò Judæos lucrificarem: legi ſubditis, ut legi ſubditus, quò legi ſubditos lucrificarem:

21 Exlegibus, ut exlex (non quò Deo exlex eſſem, eram enim in lege Chriſto) quo exleges lucrificarem.

22 Fui infirmis perinde ac infirmus, quò infirmos lucrificarem, denique quibuſvis quidvis fui, ut omnino aliquos ſervarem.

23 Atque hoc Evangelii cauſa facio, ut ejus ſiam participes.

24 An nescitis, ut qui currunt in curriculo, omnes quidem currunt, ſed unus certaminis prætiũ obtineat? Sic currite, ut aſſequamini.

25 Enimvero omnes qui certant, omnia perſerunt: illi qui-

dem ut interituram assequantur coronam: at nos, immortalem.

26 Equidem sic curro, ut non incertò: sic luctor, ut qui non aërem verberem:

27 Quin contundo subigoque meum corpus, ne fortè cùm alios docuerim, ipse sim rejectaneus.

CAPUT X.

Si Deus Judæis non pepercit, neque iis parcat, quibus fors est æqualis in tesseris externis suæ gratiæ. Itaque absurdum esse participes fieri mensæ dæmoniorum eos, qui Cœnæ Domini communiant, & qui in rebus mediis rationem proximi non habent.

NOlo autem vos ignorare, fratres, majores nostros omnes sub nube fuisse, & omnes mare trajecisse.

2 Et omnes nomine Moïsis nube marique baptizatos.

3 Et omnes eodem spirituali cibo usos fuisse.

4 Et omnes eandem potionem spiritualem bibisse. Bibebant enim ex spirituali sequente petra, quæ petra Christus erat.

5 Et tamen eorum plerique Deo accepti non fuerunt: sunt enim in solitudine prostrati.

6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne simus malorum cupidi, ut illi concupiverunt.

7 Neve deastrorum cultores sitis, ut illorum nonnulli, sicuti memoriæ proditum est: Sedit populus ad capiendum cibum ac potionem, deinde surrexerunt ad ludendum.

8 Neve scortemur: quemadmodum eorum nonnulli scortati sunt, ideoque ceciderunt uno die viginti tria millia

9 Neve Christum tentemus, quemadmodum eorum nonnulli tentârunt, itaque à serpentibus perierunt.

10 Neve murmurate, quemadmodum eorum nonnulli murmurârunt, itaque ab exterminatore perierunt.

11 Hæc autem omnia illis ut exempla contigerunt, scriptaque sunt nostri, qui in extrema seculorum incidimus: admonendi gratiâ.

12 Proinde qui sibi stare videtur, videat ne cadat.

13 Nulla vos, nisi humana, invasit tentatio, sed ita fidelis Deus est, ut vos non sit tentari permissurus suprâ quàm possitis: sed cum tentatione ejusmodi eventum facturus, ut ferendo vincere possitis.

14 Quamobrem, ô mihi charissimi, fugite deastrorum cultum.

15 Ut prudentes alloquor: judicate vos quod ego dico.

16 Poculum laudatorium, in quo laudes dicimus, nonne communitas Christi sanguinis est? Quem panem frangimus, nonne communitas Christi corporis est?

17 Quandoquidem unus panis, unum corpus multi sumus: omnes enim sumus ejusdem panis participes.

18 Considerate Israëlitas, quod ad carnem attinet: nimirum qui sacrificiis vescuntur, sunt aræ participes.

19 Quid ergo est quod dico? sacrificata deastris esse aliquid? aut deastros esse aliquid?

20 Imo quæ sacrificant extranei, ea dæmoniis sacrificare dico, non Deo. Dæmonum autem participes esse vos nolo.

21 Non potestis & Domini & dæmoniorum poculum bibere: non potestis & Domini & dæmoniorum mensam participare.

22 Irritandusne nobis Dominus est? num sumus eo potentiores?

23 Quid-

23 Quidvis mihi licet, sed non quidvis conducit. Quidvis mihi licet, sed non quidvis prædest.

24 Nemo suo, sed alterius quisque commodo studeat.

25 Quicquid in marcello venale est, vescimini, nihil sciscitantes propter conscientiam.

26 Nam Domini & terra est, & omnia terrestria.

27 Quod si quis infidentium vos invitet, & vultis ire, quicquid vobis apponetur, vescimini, nihil sciscitantes propter conscientiam.

28 Si quis verò vobis dixerit, Hoc deastris immolatum est, ne vescimini propter eum qui indicavit, propterque conscientiam. Nam Domini & terra est & omnia terrestria.

29 Conscientiam autem dico, non suam cujusque, sed alterius. Cur enim mea libertas damnetur ab alia conscientia?

30 Quod si ego gratè participo, cur in eo vitupeier, de quo gratias ago?

31 Ergo sive comeditis, sive bibitis, seu quid aliud facitis, omnia ad Dei gloriam facite.

32 Præbete vos & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ divinæ innocios:

33 Quemadmodum ego quoque omnia omnibus indulgeo, non meæ; sed multorum studens utilitati, ut serventur. Imitatores mei estote, quemadmodum ego quoque sum Christi.

CAPUT XI.

Notat Corinthios quod in sacris cætibz viri orent velatis capitis, mulieres verò relectis. In summo quod in pejus convenirent, & profana symposia permiscerent epulo sacro Cænæ Domini, quam ad primam institutionem exigit.

L Audo equidem vos, fratres, quod omnia mea meminitis, & instituta, quemadmodum vobis tradidi, sic tenetis.

2 Volo autem scire vos omnis viri caput esse Christum: fœminæ caput esse virum: Christi caput esse Deum:

3 Omnis vir operto capite supplicans aut vaticinans, caput suum turpificat:

4 Rursus omnis mulier detecto capite supplicans aut vaticinans, caput suum turpificat: nam prorsus perinde est ac si tonsa foret.

5 Quod si non velatur mulier, certè tondeatur. Quod si tonderi radive mulieri turpe est, obnubatur.

6 Nam vir quidem caput obnubere non debet, cum sit imago, gloriæque Dei. At mulier viri gloria est.

7 Non enim est vir ex muliere, sed ex viro mulier:

8 Cum non propter mulierem creatus sit vir, sed propter virum mulier.

9 Propterea debet mulier habere in capite potestatis indicium propter angelos.

10 Cæterum neque vir sine fœmina, neque fœmina sine viro, in Domino.

11 Ut enim ex viro fœmina, sic vir per fœminam: omnia autem ex Deo.

12 Ipsi apud vos judicate, an decorum sit, fœminam Deo supplicare detectam.

13 Anne ipsa quidem natura vos docet, viro comam alere, dedecori esse?

14 Fœminæ autem comam alere, decorum esse? Quandoquidem coma pro amictu data est.

15 Quod si cui contentiosum esse libet, nos talem consuetudinem

244 I. AD CORINTHIOS.

dinem non habemus, neque Dei ecclesiæ.

16 Hoc autem admonens, non laudo, quòd non utiliter, sed damnosè convenitis.

17 Primum enim convenientibus vobis, in concionem, audio diffidia in vobis esse & nonnihil credo :

18 Oportet enim in vobis factiones esse, ut fiant probi inter vos manifesti.

19 Igitur cum eodem coitis, istud non est Dominicam epulæ cœnam.

20 Cùm suam quisque cœnam antecapiat comedendo, & hic esuriat, ille sit ebrius.

21 Numnam domos non habetis ad edendum ac bibendum ? an divinam concionem contemnitis, & egenos pudore afficitis ? Quid vobis dicam ? laudem vos ? in hoc non laudo.

22 Nam (quemadmodum ego & à Domino accepi, & vobis tradidi) Dominus Jesus, qua nocte prodebatur, sumptum panem,

23 Actis gratiis, fregit ac dixit : Sumite, comedite : hoc meum corpus est, pro vobis frangendum : Hoc facitote ad mei memoriam.

24 Similiter & poculum, postquam cœnavit, dicens : Hoc poculum est novum fœdus, per meum sanguinem : Hoc facitote quoties bibetis, ad mei memoriam.

25 Quoties enim hoc pane vescimini, & hoc poculum bibetis, mortem Domini indicabitis, donec veniat.

26 Itaque quisquis indignè panem hunc comederit, aut Domini poculum biberit, pœnas dabit, ob Domini corpus atque sanguinem.

27 Proinde exploret homo seipsum, atque ita de pane comedat, & de poculo bibat.

23 Nam qui indignè comedit & bibit, damnationem ipse sibi comedit & bibit, qui de Domini corpore non rectè judicet.

29 Propterea apud vos multi sunt ægri, & infirmi, & frequentes obdormiverunt.

30 Si enim ne nobis ipsi rectè judicaremus non puniremur.

31 Dum punimur autem, à Domino castigamur, ne cum mundo damnemur.

32 Quo circa, fratres mei, dum ad comedendum convenitis, alius alium expectate.

33 Quòd si quis esurit, domicubum capiat, ne ad pœnam conveniatis.

34 Reliqua cùm venero, componam.

CAPUT XII.

Ut à contentione & superbia Corinthios avocet, dicit spiritualia dona ideo varia conferri, ut mutuo collata, coalescamus ea symmetria in unum Christi corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coalescunt.

Quod ad spiritualia, fratres, attinet, nolo vos ignorare.

2 Scitis, cùm extranei essetis, ut ad mutos deastros duceremini ac abduceremini.

3 Itaque declaro vobis, neminem esse, qui divino afflatu loquens, Jesum verbis execretur : itemque neminem esse, qui Dominum possit Jesum dicere, nisi per Sanctum Spiritum.

4 Sed discrimina sunt donorum, cum sit idem spiritus :

5 Et discrimina sunt ministeriorum, cum sit idem Dominus :

6 Et discrimina sunt affectionum, cum sit idem Deus, qui omnia efficit in omnibus.

7 Datur autem cuique declaratio Spiritus, prout commodum est.

8 Hæc

8 Huic enim per Spiritum datur oratio sapientiæ, illi oratio scientiæ, ex eodem Spiritu :

9 Alii fides, per eundem Spiritum : alii dona sanationum, per eundem Spiritum :

10 Alii prodigiorum effectio-nes : alii vaticinatio : alii spirituum dijudicationes : alii genera linguarum : alii interpretatio linguarum.

11 Atque hæc omnia efficit unus idemque Spiritus, dispersiens privatim cuique ut vult.

12 Quemadmodum enim corpus unum est, & membra habet multa, omniaque membra corporis unius multa cum sint, unum corpus est : sic etiam Christus.

13 Etenim uno spiritu nos omnes unum in corpus baptizati sumus & Judæi & Græci, & servi & liberi, omnesque unum spiritum hausimus.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si se pes, quia manus non sit, corporis esse neget, an idcirco non sit corporis ?

16 Item si auris, quia non sit oculus, se corporis esse neget, an ideo non sit corporis ?

17 Si totum corpus oculus est, ubi auditus ? si totum auditus, ubi olfactus ?

18 Nunc Deus unumquodque membrorum in corpore sic collocavit, ut voluit.

19 Quid si essent omnia unum membrum, ubi corpus ?

20 Nunc multa membra, sed unum corpus est.

21 Neque verò potest oculus dicere manui, Non ego te : aut rursum caput pedibus, Non ego vobis.

22 Contraque, quando quodque membrorum corporis debi-

lius videtur esse, tantò est magis necessarium :

23 Et quo quæque in corpore inhonestiora iudicamus, eò majore honore ea stipamus : & nostri inhonestissima quæque maximam honestatem obtinent.

24 Cum ea honestissima quæque nostri nihil egeant : Enimverò Deus ita corpus temperavit, egentissimo cuique maximum tribuens honorem,

25 Ne esset in corpore dissidium, sed eadem membra alia aliorum curam gererent :

26 Ac si ve doleret unum membrum, unà condolerent cuncta membra : si ve in honore esset unum membrum, omnia membra congratularentur.

27 Vos verò aliquatenus Christi corpus estis atque membra :

28 Et alios statuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deinde vates, tertio magistros, deinde portenta, deinde sanationum dotes, adminicula, gubernationes, genera linguarum.

29 Nunquid omnes sunt Apostoli ? nunquid omnes vates ? nunquid omnes magistri ? nunquid omnes portentifici ?

30 Nunquid omnes habent sanationum dotes ? nunquid omnes linguis loquuntur ? nunquid omnes interpretantur ?

31 Affectate sanè præstantissimas quæque dotes : sed tamen excellentiorem viam jam vobis ostendam.

CAPUT XIII.

Monet nulla tam eximia esse dona quæ non vitentur coram Deo, si absit charitas : ideoque in ejus laudes digreditur.

SI & hominum loquar & angelorum linguis, neque charitate sim præditus, sum æs resonans aut cymbalum tinniens.

2 Et si tantum divinationis habeam, ut omnia arcana sententiamque omnem teneam, & si adeo omni sim fide præditus, ut vel montes transmoveam, & tamen charitate non sim præditus, nihil sum.

3 Et si omnes meas facultates in liberalitatem erogem, & si vel meum corpus comburendum tradam, & tamen charitate non sim præditus, nihil proficio.

4 Charitas patiens est, benigna est:

5 Charitas non æmulator, non est terrena, non tumet, non se gerit turpiter: non sibi ipsi studet, non est irritabilis, non male cogitat:

6 Non gaudet in injustitia, sed veritate lætatur:

7 Omnia tolerat, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam intercedit. Et vaticinationes abolebuntur, & linguæ cessabunt, & scientia delebitur.

9 Nam aliquatenus scimus, & aliquatenus vaticinamur.

10 Sed cum venerit perfectio, tum, quod aliquatenus sit, delebitur.

11 Dum puer eram, ut puer loquebar, ut puer sentiebam, ut puer cogitabam: sed vir factus, puerilia delevi.

12 Nunc enim per speculum cernimus per ambages: at tunc præsentem coram. Nunc aliquatenus cognosco: at tunc recognoscam, quemadmodum recognitus sum.

13 Nunc quidem manet fides, spes, charitas: sed harum trium maxima est charitas.

CAPUT XIV.

Commendat donum prophetiæ, & comparatione à musicis instrumentis sumpta, verum in præ-

tandi scripturas usum docet, ab-usum tollit, ac vetat ne mulieres publicè doceant.

Persequimini charitatem, & affectate sanè spiritualia, sed in primis ut vaticinemini.

2 Nam qui peregrinâ linguâ loquitur, non homines alloquitur, sed Deum: quippe cum nemo audiat, sed animo loquatur arcana.

3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur utiliter & cohortando & consolando.

4 Qui peregrinâ linguâ loquitur, ipse sibi prodest: qui verò vaticinatur, is concioni prodest.

5 Vellem equidem vos omnes peregrinis loqui linguis: sed magis ut vaticinemini. Major est enim qui vaticinatur, quam qui alienis loquitur linguis, nisi si interpretetur, ut concio capiat utilitatem.

6 Alioquin, fratres, si ego vos alienis linguis allocutum veniam, quid vos prodero, nisi insit in oratione mea patefactio, aut cognitio, aut vaticinatio, aut doctrina?

7 Etiam inanimata vocem emittentia, ut tibia aut cithara, nisi discrimen sonis faciant, quomodo intelligetur quid tibiâ aut citharâ significetur?

8 Si enim incertam vocem tuba edat, quis ad prælium accingetur?

9 Similiter vos lingua nisi significantia verba faciatis, quomodo intelligetur quid dicatur? Eritis enim ii qui in auram loquimini.

10 Tot sunt (verbi gratiâ) genera vocum in mundo, nec ullum eorum mutum est.

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero loquenti barbarus, & loquens erit apud me barbarus.

12 Ita vos, postquam affectatores estis donorum spiritûs, date operam ut in eis ita excellitis, ut id utilitati sit concioni.

13 Quare qui alienâ linguâ loquitur, oret, ut possit interpretari.

14 Si enim peregrinâ linguâ orem, animo quidem oro: sed, quod ad sententiam attinet, sum infructuosus.

15 Quid ergo est? Ita animo orabo, ut significanter orem: ita animo cantabo ut significanter cantem.

16 Etenim si animo laudes dicas, is qui illiterati locum tenet, quo pacto dicet, Amen, ad tuam gratiarum actionem, cum quid dicas ignoret?

17 Nam tu quidem rectè gratias agis: sed alter non juvatur.

18 Ago Deo meo gratias quòd, magis, quàm vestrûm quisquam linguas teneo peregrinas.

19 Sed in concione malo quinque verba sic eloqui, ut intelligatur oratio mea, quo alios erudiam, quàm ignoto sermone mille verba.

20 Fratres, ne este mentibus infantes: sed vitiis este pueri, mentibus autem adulti.

21 In disciplina sic memoriæ proditum est: Alienis linguis atque labris istum populum alloquar, & tamen, ne sic quidem mihi obtemperârunt, inquit Dominus.

22 Itaque, linguæ portento sunt, non fidentibus, sed infidentibus: vaticinatio verò non infidentibus, sed fidentibus.

23 Igitur si convenerit eodem universa concio, & omnes peregrinis loquantur linguis, si ed illiterati, aut infidentes intrent, nonne vos insanire dicent?

24 Sed si omnes vaticinentur, & intret aliquis infidens aut il-

literatus, arguitur ab omnibus, exploratur ab omnibus,

25 Atque ita ejus animi arcana fiunt perspicua: ita fit ut pronus accidat, aderetque Deum, confitens Deum revera in vobis esse.

26 Quid ergo est, fratres? Quando coitis, carmen habet aliquis vestrûm, doctrinam habet, lingam habet, patefactionem habet, interpretationem habet, omnia ad utilitatem fiunt.

27 Si quis peregrinâ loquitur linguâ, fiat, id per duos aut ad summum tres, idque alternis, & unus interpretetur.

28 Quòd si abest interpres, taceat in concione, ac sibi loquatur & Deo.

29 Vates item duo trêse loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd si quid alii sedenti patefactum fuerit, primus sileto.

31 Potestis enim omnes singulatim vaticinari, ut omnes discant, & omnes confirmentur.

32 Et vatum spiritus sese vatibus submittunt.

33 Non enim est turbamenti Deus, sed pacis: ut sit in omnibus sanctorum concionibus.

34 Uxores vestre in concionibus tacento: non enim conceditur eis loqui, sed parere, quemadmodum disciplina dicit.

35 Quòd si quid discere volunt, domi suos viros interroganto. Turpe est enim sceminis in concione loqui.

36 A vobisne divinus sermo prodiit? aut ad vos solos pervenit?

37 Si quis tibi vates aut spiritalis videtur esse, recognoscat, quæ vobis scribo, esse Domini præcepta.

38 Quòd si quis ignorat, ignorato.

39 Proinde, fratres, & vaticinari studete, neque peregrinis loqui linguis prohibete:

40 Omnia decenter fiant, & ordine.

CAPUT XV.

Cum essent apud Corinthios, qui corporum resurrectionem in dubium vocarent, postquam ejus necessitatem validis argumentis comprobavit, rationem etiam & modum subjungit.

Decaro autem vobis, fratres, Evangelium quod vos docui, & quod accepistis, & in quo statis:

2 Et per quod servabimini, qua ratione vos docuerim, si tenetis, nisi si frustra credidistis.

3 In primis enim vobis tradidi, id quod acceperam, Christum mortuum esse propter peccata nostra, ut est in literis:

4 Et sepultum esse, & tertio die surrexisset, ut in literis habetur:

5 Et apparuisse Cephæ, deinde duodecim.

6 Deinde apparuisse plusquam quingentis fratribus semel, quorum plerique sunt adhuc superstitēs, nonnulli obdormiverunt.

7 Deinde apparuit Jacobo, deinde Apostolis omnibus.

8 Postremo omnium quasi abortui apparuit etiam mihi.

9 Ego enim sum Apostolorum minimus, indignus qui vocer Apostolus, qui divinam Ecclesiam infectatus sim.

10 Sed Dei beneficio sum quod sum: & ejus in me beneficium adeo inane non fuit, ut plus quam eorum quisquam laboraverim: vel potius non ego, sed Dei gratia quæ mihi aderat:

11 Igitur & ego & illi ita prædicamus: & ita vos credidistis.

12 Quod si Christus ex mortuis surrexisset prædicatur, quid sit ut quidam apud vos mortuorum resurrectionem fore negent?

13 Quod si mortuorum resurrectio non est, ne Christus quidem surrexit.

14 Si autem Christus non surrexit, ergo vana est nostra prædicatio, vana est & vestra fides.

15 Ac falsi de Deo testes deprehendimur, qui contra Deum testificati simus, eum suscitasse Christum, quem non suscitavit, siquidem mortui non resurgent.

16 Si enim mortui non resurgent, ne Christus quidem surrexit:

17 Et si Christus non surrexit, vana est vestra fides: adhuc estis in peccatis vestris.

18 Ergo qui in Christo obdormiverunt, perierunt.

19 Si hujus duntaxat vitæ gratiâ in Christo spem habemus sumus omnium hominum miserrimi.

20 At nunc Christus ex mortuis surrexit: fuit eorum, qui obdormivēre, primitiæ.

21 Cum sit enim per hominem mors, etiam per hominem est mortuorum resurrectio.

22 Ut enim per Adamum omnes moriuntur, sic per Christum omnes reviviscunt;

23 Sed suo quisque in ordine: primitiæ Christus, deinde Christiani in ejus adventu:

24 Deinde finis erit, cum regnum tradiderit Deo & Patri, cum quidem omnem principatum, omnem potentatum ac potestatem aboleverit.

25 Oportet enim eum regnare, donec ille omnes hostes sub ejus pedes subjecerit:

26 Ultimus hostis delebitur mors.

27 Omnia

27 Omnia enim ille sub ejus pedes subjecerit: Quod autem omnia subjienda dicit, id sic accipiendum est ut excipiat is, qui ei subjecerit omnia.

28 Cū autem ei subiecta fuerint omnia, tunc ipse quoque filius subjiectus ei, qui ipsi subjecerit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient, qui pro mortuis baptizantur, si omnino mortui non resurgent? quorsum pro mortuis baptizantur?

30 Quorsum & nos omnibus horis periclitamur?

31 Quotidie morior, gloriationem nostram juro, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si humano more Ephesi cum bestiis pugnavi, quæ mihi inde utilitas, si mortui non resurgunt? Comedamus & bibamus: cras enim morituri sumus.

33 Nolite falli. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

34 Estote sobrii, ut æquum est, & ne peccate. Ignorant enim nonnulli Deum: quod ideo dico, ut vos pudeat.

35 Sed dicit quis: Quomodo resurgent mortui, aut quali corpore venient?

36 O demens: tu quod seris, id non viviscit, quin mortuum sit.

37 Et quod seris, non gignendum corpus seris, sed nudum granum, verbi gratia, frumenti: aut cuiuspiam alterius rei.

38 Deus verò corpus ei dat, ut libuit, & suum cuique seminum corpus.

39 Non omnis caro eadem caro est: sed alia est hominum caro, alia pecudum, alia piscium, alia volucrum.

40 Item corpora sunt cælestia alia, alia terrestria: sed aliud est cælestium splendor, aliud

terrestrium:

41 Alius solis, alius lunæ splendor est, alius item stellarum: nam stella alia aliam splendore antecellit.

42 Talis est etiam mortuorum resurrectio. Seritur cum mortalitate, resurgetur cum immortalitate:

43 Seritur cum probro, resurgetur cum gloria: seritur cum infirmitate, resurgetur cum potentia:

44 Seritur corpus animale, resurget corpus spirituale. Et corpus aliud animale, aliud spirituale.

45 Cūque ita scriptum sit: Factum esse primum hominem Adamum animantem vivum, ultimus Adamus spiritus est vivificus.

46 Sed non primum est spirituale, sed animale, deinde spirituale.

47 Primus homo ex terra, terrenus: secundus homo de cælo, cælestis.

48 Qualis terrenus, tales etiam terreni: & qualis cælestis, tales etiam cælestes.

49 Ac quemadmodum tulimus imaginem terreni, feremus etiam cælestis imaginem.

50 Hoc autem ideo dico, fratres, quòd caro & sanguis divinum regnum consequi nequeunt, neque mortalitas immortalitatem consequetur.

51 Equidem arcanum quiddam vobis dico: Omnes quidem non obdormiemus, sed omnes mutabimur:

52 Uno temporis puncto oculique momento, ad ultimum clangorem. Clangetur enim, & mortui resurgent incorruptibiles, & nos mutabimur.

53 Oportet enim hoc corrumpibile

tibile incorruptibili natura, & hoc mortale immortalitate indui.

54 Cum autem hoc corruptibile incorruptam naturam, & hoc mortale immortalitatem induerit, tunc accidet id quod illo scripto dicitur: Absorpta est mors victoriosè.

55 Ubi est tuus, ô mors, stimulus? Ubi tua, ô orce, victoria?

56 Est autem mortis stimulus peccatum, & peccati potentia lex.

57 Sed Deo gratia, qui nobis victoriam dat per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Proinde, fratres mei charissimi, præstate vos constantes, immobiles, semper excellentes in Domini negotio, scientes vestrum in re Dominica laborem non esse vanum.

C A P U T XVI.

Hortatur ut fratrum Hierosolymitanorum inopiæ succurrant.

Deinde Timotheum commendat, & amica exhortatione; deinde salutationibus epistolam claudit.

Quod ad collectam attinet in sanctos conferendam, quemadmodum Galatiæ ecclesiis præcepi, sic vos quoque facite.

2 Primo quoque post Sabbatum die unusquisque vestrum apud se reponat, congerens quod commodè poterit, ne tum demum cum venero, fiant collectæ.

3 Ut autem advenero, quos vos per epistolas probaveritis, eos mittam, qui ferant beneficium vestrum Hierosolymam.

4 Quod si me etiam proficisci fuerit operæ pretium, mecum proficiscetur.

5 Veniam autem ad vos, postquam Macedoniam obiero: nam Macedoniam obiturus sum.

6 Apud vos autem forsitan

commorabor, aut etiam hyemabo, ut vos me deducatis quocunque proficiscar.

7 Nolo enim vos duntaxat obiter videre, quin me spero aliquamdiu mansurum apud vos, Dominus permiserit.

8 Morabor autem Ephesi usque ad Quinquagesimam.

9 Nam mihi janua magna patet, & efficax, & multi sunt adversarii.

10 Quod si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos: Nam Domini opus agit, ut & ego.

11 Quamobrem nemo eum contemnat, sed eum bona cum pace dimittite, ut ad me veniat. Expecto enim eum cum fratribus.

12 Quod ad Apollo fratrem attinet, multum eum hortatus sum ut ad vos cum fratribus veniret, sed prorsus non erat voluntas nunc eundi: verum veniet, cum erit ei commodum.

13 Vigilate, state in fide, este viri & constantes:

14 Omnia vestra cum charitate fiant.

15 Cohortor autem vos, fratres: scitis Stephanæ & Fortunati familiam esse Achaïæ primitias, & sese ad ministerium addixisse sanctis:

16 Ut vos quoque talibus, & omni adjuvanti laborantique pareatis.

17 Gaudeo quidem adventu Stephanæ & Fortunati, & Achaïci, quod hi defectum vestri suppleverunt:

18 Quippe qui & meum & vestrum animum recreaverint. Tales ergo recognoscite.

19 Salutant vos Asianæ ecclesiæ. Salutant vos multum per Dominum Aquila & Priscilla, unâ cum suæ domûs ecclesia.

20 Salutant vos fratres omnes.
Salutate inter vos osculo sancto.

21 Salutatio mea Pauli mahu.

22 Si quis Dominum Jesum
Christum non amat, esto detesta-
bilis Maranatha.

23 Gratia Domini Jesu Christi
vobis adfit.

24 Meus amor in Christo Jesu
vobis omnibus adfit. Amen.

*Ad Corinthios prima scripta est
Philippis, missa per Stepba-
nam, & Fortunatum, &
Acbaicum, & Timotheum.*

PAULI EPISTOLA II.

A D

CORINTHIOS.

CAPUT I.

*A laude afflictionum auspicatur,
exponens quid Asia pertulerit,
& quàm dexter affulserit Deus.
Addit nulla levitate id factum
esse, quòd non venerit uti fuerat
pollicitus.*

PAULUS Jesu Christi A-
postolus, per Dei volunta-
tem, & Timotheus frater,
Ecclesiæ Dei, quæ Corinthi est,
necnon sanctis omnibus in tota
Achaia degentibus,

2 Gratiam & pacem à Deo Pa-
tre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Collaudandus Deus & Pater
Domini nostri Jesu Christi, mise-
ricordiæ Pater, & omnes consolati-
onis Deus.

4 Qui nos consolatur in omni
calamitate nostra, quòd possimus
eos, qui sunt in quacunque cala-
mitate, consolari ea consolatione,
qua confirmamur ipsi à Deo.

5 Quànto enim majoribus pro-
pter Christum malis afficimur,
tânto per Christum major est
nostra consolatio.

6 Nam si affligimur, id sit
pro vestra consolatione atque sa-

lute, quæ agitur in tolerandis
iisdem malis, quæ nos quoque
patimur: si confirmamur, id sit
pro vestra consolatione & salute:

7 Ac firmam de vobis spem
habemus, scientes quemadmodum
adversorum participes estis, sic
fore etiam consolationis.

8 Nolumus enim vos ignorare,
fratres, quanta afflictione, &
quàm omnino viribus nostris
majore pressi fuerimus, in Asia,
usque aded ut etiam de vita du-
bitaremus.

9 Verùm ideo de nobis latam
mortis sententiam sensimus, ne
ipsi nobis consideremus, sed Deo
mortuorum suscitatori.

10 Qui nos à tanta morte &
defenderit & defendet, quem spe-
ramus etiam deinceps defensurum
esse.

11 Vobis quoque nos supplica-
tione adjuvantibus, ut à mul-
tis personis agantur ingentes Deo
gratiæ ob collatam in nos bene-
ficio vestrâ causâ.

12 Nam hæc nostra gloriatio
est, nostræ conscientiæ testimo-
nium: quòd cum divina simpli-

citare ac sinceritate, non cum humana sapientia, sed cum divina gratia versati sumus, cum in reliquo orbe tum potissimum apud vos.

13 Non enim alia vobis scribimus, quam quæ legitis, aut etiam recognoscitis: & ut spero, ad extremum recognoscetis.

14 Quemadmodum nos aliquatenus recognovistis, quod nos vestra sumus gloriatio, sicut & vos nostra ad diem Domini Jesu.

15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos venire, ut alterum beneficium acciperetis.

16 Et isthac in Macedoniam transire: rursusque ex Macedonia ad vos venire, & à vobis in Judæam deduci.

17 Hoc igitur deliberans, nunquid levitate usus sum? aut quæ delibero, humano more delibero, ut sit apud me etiam, etiam: & non, non?

18 Fidelis est Deus quod nostra ad vos oratio non fuit etiam, & non.

19 Nam De Filius Jesus Christus, qui apud vos per nos prædicatus est, per me, & Sylvannum & Timotheum, non fuit etiam & non: sed in eo fuit etiam.

20 Omnes enim Dei promissiones tales sunt, ut in eo sit etiam & in eo sit ita, quæ res Deo sit gloria per nos.

21 At qui nos vobiscum confirmat in Christum, & qui nos unxit, Deus est, is qui nos consignavit, & spiritus arrationem nostris animis indidit.

22 Ego verò animi mei testem appello Deum, me parcenti vobis causa, nondum Corinthum venisse:

23 Non quod vobis fiduciam derogemus, sed consulimus vestro gaudio: nam fiducia stas,

CAPUT II.

Excusans se quod non venerit, clam illos taxat, & communem sympathiam ostendit, ut nequeat nisi ipsis hilaribus gaudere. Mæcho quem Satana tradi præceperat, resipiscendi veniam dari obsecrat, & professionis suæ in Macedoniam meminit.

SED hoc ego apud me decrevi, non vos rursus visere cum dolore.

2 Nam si ego vos contristo, et quis est qui me oblectet, nisi is qui à me contristetur?

3 Atque id ipsum vobis ideo scripsi, ne si venissem, dolore afficerer ab eis, per quos gaudere debeo: persuasum habens de vobis omnibus, meum gaudium omnium esse vestrum.

4 Nam multa cum animi angustia atque angore vobis scripsi, multis cum lachrymis, non quod doleretis, sed amorem ut cognosceretis, quo vos singulariter prosequimur.

5 Quod si quis contristavit, non me contristavit, nisi aliquatenus, ne vos omnes onerem.

6 Satis est illi ea castigatio plurium,

7 Ut contra potius condonatis, ac consolemini, ne fortè immodico mœrore conficiatur.

8 Quamobrem hortor vos, ut charitatem in eum exeratis.

9 Nam ideo scripsi, ut vestri periculum facerem, an sitis ad omnia morigeri.

10 Cui autem vos condonatis, ego quoque condono. Erenim ego, si quid ei condonavi, cui condonavi, id feci propter vos in persona Christi,

11 Ne circumveniamur à Satana: Nec enim ejus conatus ignoramus.

12 Cum autem in Troadem

ob Christi Evangelium venissem, & esset mihi in Domini negotio aperta janua :

13 Nullam animi requietem habui, quòd Titum fratrem meum non inenissem. Itaque illis valedicto, profectus sum in Macedoniam.

14 Deo verò gratia, qui semper facit, ut in Christi negotio triumphemus, ejusque cognitionis odorem per nos divulgat omnibus in locis :

15 Siquidem Christi suavis odor sumus Deo, in iis qui servantur, & in iis qui pereunt :

16 Quorum his sumus mortalis odor ad mortem, illis vitalis odor ad vitam : Ad quæ quisnam sit idoneus ?

17 Nec enim sumus ut multi, qui divinam doctrinam caupnantur : sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in Dei conspectu, in Christi negotio loquimur.

CAPUT III.

Dicit se satis habiturum commendationis, quamdiu permanserint in fide ; se ministrum non literæ, sed spiritûs. Discrimen legis & Evangelii exponit, quòd illius claritas magis perstringat oculos quàm illuminet, hujus vero lux conspicuam Dei faciem exhibeat.

I Ngredimur rursus nosipsos commendare ? an verò nihil egemus (ut quidam) commendatitiis vel ad vos, vel à vobis epistolis ?

2 Epistola nostra vos estis inscripta nostris animis, cognoscenda, legendaque cunctis hominibus :

3 Estque perspicuum, vos esse Christi epistolam à nobis administratam, non atramento, sed viventis Dei spiritû descriptam non in lapideis, sed in carneis animi tabulis.

2

4 In ea autem apud Deum persuasionem sumus per Christum :

5 Non quia per nosipsos sumus idonei, qui aliquid ut per nosipsos vel cogitemus : sed quòd idonei sumus, id à Deo est.

6 Qui nos idoneos reddidit novi fœderis ministros, non literæ, sed spiritûs : nam litera perimit, at spiritus vivificat.

7 Quòd si mortis ministerium in literis impressum in lapidibus, tamen tanti fuit splendoris ut non possent Israëlitz in Moses vultum intueri propter ejus vultû splendorem periturum :

8 Nónne magis spiritûs ministerium erit cum splendore conjunctum.

9 Si enim damnationis ministerium splendidum est, multò magis excellit splendore ministerium justitiæ.

10 Etenim ne splendidum quidem fuit id, quod splendidum fuit, si cum superante splendore conferatur.

11 Si enim quod perit, tamen cum splendore conjunctum est ; multò magis quod manet est cum splendore.

12 Habentes igitur hujusmodi spem magna perspicuitate utimur :

13 Non ut Moses vultui suo velamen obtendebat, ne Israëlitz in rei perituræ finem intuerentur, sed mentes haberent torpentes.

14 Nam ad hunc usque diem idem velamen in veteris lectione fœderis manet, neque detegitur id in Christo aboleri.

15 Quin ad hodiernum usque diem, cum legitur Moses velamine tecti sunt eorum animi.

16 Quandocunque autem revertitur ad Dominum, detrahatur velamen.

17 De-

17 Dominus autem spiritus est: ubi verò Domini spiritus est, ibi est libertas.

18 Nos verò omnes detecta facie splendorem Domini speculantes, in eandem transformamur imaginem, splendore perpetuando, tanquam à Domini spiritu.

CAPUT IV.

Recesset se aded laborasse in prædicando Evangelio, ut à Satana exæcati sint, qui illius splendorem non cernant, prolatum in testaceis vasculis, tot ærumnis obnoxiiis, itaque suo exemplo ad fortitudinem eos hortatur, ex contemptu præsens vitæ.

Propterea habentes hanc administrationem (quæ divina est in nos clementia) non defestimur:

2 Quin, turpi occultatione repudiata, non nos callide gerimus, neque divinam doctrinam fallaciter tractamus: sed veritatis declaratione nosipsum apud omnem hominum conscientiam in Dei conspectu commendamus.

3 Quòd si tectum est nostrum Evangelium, tectum est pereuntibus:

4 Quorum, videlicet infidentium, mentes cæcavit hujus seculi Deus, ne collustret eos claritas gloriosi Christi Evangelii, qui est imago Dei inaspectabilis.

3 Non enim nosipsum prædicamus, sed Christum Jesum Dominum: nos autem vestros servos, per Jesum.

6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere jussit, is est qui nostris illuxit animis ad claritatem cognitionis gloriæ Dei in Jesu Christi persona.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasis: ut tam excellens potentia sit Dei, non ex nobis.

8 Qui in omnibus premimur quidem, sed non opprimimur: æstuamus, sed non exæstuamus:

9 Vexamur, sed non deserimur; deijcitur, sed non perimus;

10 Semper Domini Jesu occisionem in corpore circumferentes, ut etiam Jesu vita in nostro corpore repræsentetur.

11 Semper enim nos viventes morti dedimur propter Jesum, ut & vita Jesu repræsentetur in nostra mortali carne.

12 Itaque in nobis mors, in vobis vita, viget.

13 Ac eodem fiduciæ spiritu præditi, ut fert scriptum illud: Credidi, ideoque locutus sum: nos quoque credimus, ideoque loquimur;

14 Scientes futurum esse, ut qui Dominum Jesum suscitavit idem nos quoque per Jesum suscitet, ac vobiscum sistat.

15 Omnia enim propter vos fient, ut tam largum beneficium per multorum gratiarum actionem redundet ad Dei gloriam.

16 Hanc ob causam non defestimur, quin etiam, si exterior noster homo corrumpatur, at interior quidem renovatur indies.

17 Brevis enim levisque nostra calamitas, incredibile dictum quàm sempiternam, quàmque gravem nobis gloriam pariat;

18 Non spectantibus ea quæ cernuntur, sed quæ non cernuntur. Nam quæ cernuntur, temporaria sunt: quæ verò non cernuntur, sempiterna.

CAPUT V.

Per fiat in eodem argumento, de certa spe salutis, per fidem, Non ut se jactet: cum Deum & ipse Ecclesiam præ oculis habeat, & nihil assimet omnia, præter vitæ novitatem in Christo.

Simus enim, si terrestris nostræ domus tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium habituros esse nos à Deo, domum nullis manibus factam, sempiternam in cælis.

2 Etenim in hoc gemimus, domicilium nostrum cæleste superinduere cupientes.

3 Si modò induti, non nudi reperiemur.

4 Nam qui sumus in tabernaculo, gemimus onerati, quandoquidem nollemus exui sed superindui, ut mortalitas conficiatur a vita.

5 Qui verò nos ad hoc ipsum fecit, Deus est, is qui nobis spiritus arrabonem dedit.

6 Itaque semper confidimus: & cum sciamus, nos in corpore peregrinantes, à Domino peregrinos abesse.

7 (Nam in rei fiducia, non in ipsa re versamur.)

8 Confidimus, & malleumus à corpore abesse, & apud Dominum adeste.

9 Proinde operam damus, ut siue adsumus, siue absumus, ei simus accepti.

10 Nam nobis omnibus comparandum est ante Christi tribunal, ut ferat quisque præmium ejus quod in corpore fecerit, vel boni vel mali.

11 Scientes igitur Dominum esse metuendum, utut hominibus persuademus, Deo quidem perspicui sumus: quanquam spero, nos etiam in vestris animis esse perspicuos.

12 Non enim rursum nosipso vobis commendamus, sed occasionem vobis damus de nobis gloriandi, ut muniti sitis adversus eos qui specie, non animo gloriantur.

13 Nam siue insanimus, Deo insanimus: siue sani sumus, vobis sumus.

14 Amor enim Christi tenet nos, ita judicantes: si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes esse mortuos:

15 Ideoque pro omnibus esse mortuum, ut vivi non jam sibi ipsis vivant, sed ei qui pro eis & mortuus est & revixit.

16 Itaque nos deinceps neminem novimus secundum carnem. Quòd si Christum secundum carnem cognovimus, at nunc jam non novimus.

17 Proinde si quis in Christo est, is nova creatura est. Vetera præterierunt, ecce nova facta sunt omnia.

18 Omnia autem à Deo, qui nos sibi reconciliavit per Jesum Christum, nobisque reconciliationis administrationem dedit.

19 Quippe cum Deus esset in Christo, mundum sibi reconcilians, eis non imputans ipsorum peccata, nobisque reconciliationis orationem mandaverit.

20 Itaque cum pro Christo legatione fungamur, ut Deo per nos adhortante, quæsumus pro Christo, reconciliamini Deo.

21 Qui peccati ignarum pro nobis peccatum effecerit, ut in eo nos fieremus justitia Dei.

CAPUT VI.

Ut vitam Christo dignam vivant, hortatur, nec afflictionibus deiciantur, nec gloria insolescant: pollutiones fugiant, cum sint viva viventis Dei templa.

NOS verò ad hanc rem adjutores, hortamur vos, ut detis operam, ne Dei beneficium incassum acceperitis.

2 Dicit enim: Te accepto tempore exaudivi, tibi die salutis subveni. Adest nunc tempus acceptum, adest nunc dies salutis.

3 Nos nullum usquam offensionem asserimus, ne taxetur ministerium:

4 Sed omnibus in rebus nos ipsos, ut Dei ministri, commendamus, in multa patientia, in calamitatibus, in rebus adversis, in angustiis,

5 In plagis, in custodiis, in agitationibus, in laboribus,

6 In vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in clementia, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate genuina,

7 In veritatis oratione, in Dei potentia, armis justitiæ dextris & sinistris.

8 Per gloriam & dedecus, per maledicta & benedicta,

9 Quasi fallaces, & tamen veraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi morientes, cū tamen vivamus: quasi qui castigemur, neque tamen necemur:

10 Quasi dolentes, & tamen semper gaudentes: quasi pauperes, cum multis locupletemus: quasi nihil habentes, & tamen omnia teneantes.

11 Os nostrum ad vos apertum est, Corinthii: animus noster largus est.

12 Si vos estis angustii, non erga nos estis angusti, sed erga hominem cui estis intimi.

13 Ego vero ut à filiis vicem reposco: largi estote vos quoque:

14 Ne este insidentium socii jogales. Quod est enim justitiæ cum improbitate consortium?

quæ luci communitas cum tenebris?

15 Quæ Christo cum Beliale concordia? aut quod fidenti cum insidente commercium?

16 Quæ Dei templo cum deastris convenientia? Vos enim viventis Dei templum estis, quemadmodum dixit Deus: Habitabo ac versabor apud eos, eroque eorum Deus, & ipsi mihi populus erunt.

17 Quapropter exite ex medio eorum, ac separamini, inquit Dominus: neve impurum tangite: & ego vos accipiam,

18 Vobisque Pater ero & vos mihi eritis filii ac filiæ, inquit Dominus omnipotens.

C A P U T VII.

Ne nimium teneros animo urgendo profernat probabile reddit, quod omnia dixerit ex ingenti erga illos dilectione, itaque sibi non displicere quod mœrore eos affecerit, & adduxerit ad pœnitentiam non pœnitendam.

HÆC igitur habentes promissa, charissimi, purgemus nos ipsos ab omni & corporis & animi labe, sanctimonia perfungentes cum Dei metu.

2 Admittite nos: nemini injuriam fecimus, neminem corripimus, neminem circumscripsimus.

3 Non equidem vestri damnandi causâ dico, quippe qui ante dixerim, vos in nostris animis esse ad simul vel moriendum vel vivendum.

4 Multa mihi apud vos loquendi libertas est: multa mihi de vobis est gloriatio: plenus sum consolationis: circumfluo lætitia in omni calamitate nostra.

5 Etenim cum venissemus in Macedoniam, nec ullam quietem haberet nostra caro, sed in

omni-

omnibus premeremur, extrinsecus præliis, intrinsecus timoribus :

6 Tamen humilium consolator Deus nos adventu Titi consolatus est.

7 Neque solum ejus adventu, sed etiam solatio, quo de vobis affectus est, exponens nobis vestrum nostri desiderium, explorationem, atque studium ita ut magis lætatus sim :

8 Aded, ut etiam si vos per epistolam dolore affecerim, non me peniteat, etiam penituisset. Video enim, si epistola illa, brevem quidem, sed tamen dolorem vobis fecit.

9 Non vos doluisse solum, sed (id quod gaudeo) ad vitæ correctionem doluisse. Doluistis enim secundum Deum, ita ut nullo per nos incommode sitis affecti.

10 Divinus enim dolor vitæ correctionem ad nunquam penitentiam salutem efficit : At mundanus dolor mortem parit.

11 Ecce enim vel hoc ipsum quod secundum Deum doluistis, quantam vobis peperit diligentiam, imò defensionem ? imò indignationem ? imò metum ? imò desiderium ? imò studium ? imò vindictam ? quibus omnibus vestram in eo facinore innocentiam probastis.

12 Itaque si vobis scripsi, id non ejus qui facit, nec ejus, qui passus est injuriam, causam factum est : sed ut vestrum nostri studium apud vos patefieret, in Dei conspectu.

13 Propterea orto à vobis solatio confirmati sumus : sed longè maximam cepimus ex Titi lætitia voluptatem, quod ejus animus à vobis omnibus recreatus sit.

14 Nam si quid apud eum de vobis gloriatus eram non me puduit : quin ut omnia verè vobis elocuti sumus, sic nostra de vobis apud Titum gloriatio vera fuit.

15 Atque ipse vos singulari charitate prosequitur, recolens vestrum omnium obedientiam, ut se cum metu ac tremore acceperitis.

16 Gaudeo, posse me omnibus in rebus vobis confidere.

CAPUT VIII.

Macedonum, atque ad ipsius Christi exemplo, ut liberales sint, in Sanctos hortatur. Titum, & alium fratrem hac de causa ad ipsos profectos dicit,

Certiores autem vos facimus, fratres, de Dei beneficio in ecclesias Macedonitæ collato,

2 Quod in tanta, qua explorati sunt, calamitate, eorum singularis alacritas, penitissimæque paupertas, tantum effecit, ut appareret eorum opulenta simplicitas :

3 Qui pro viribus (hoc testor) atque etiam supra vires ultro :

4 Nos multis cum precibus oraverint, ut beneficium & commune in sanctos officium recipereamus.

5 Neque id quemadmodum speraveramus : quin seipsos addixerunt, primum Domino, deinde nobis, Dei voluntate.

6 Ut nos Titum hortati sumus, quo ille, quemadmodum jam cepit, sic absolvat hoc etiam erga vos beneficium :

7 Utque quemadmodum omnibus in rebus excellitis, fide & oratione, & scientia, & omni studio, & isto erga nos amore, sic in hoc quoque beneficio excellatis.

8 Non

258 II. AD CORINTHIOS.

8 Non per præceptum dico ; sed ut per aliorum studium vestræ quoque charitatis germanitatem explorem.

9 Cognoscitis enim Domini nostri Jesu Christi beneficium, qui propter vos pauper fuerit cum dives esset, ut vos ejus paupertate ditaremini.

10 Atque in hoc consilium do : hoc enim è re vestra est, qui jam ab anno superiore non solum facere, sed etiam velle cœperitis.

11 Nunc igitur etiam rei confessionem absolviste : ut quomodo est voluntatis alacritas, ita sit etiam ex facultate perfectio.

12 Nam si jam adest alacritas, prout habet quis, ita acceptus est, non prout non habet.

13 Non enim aliis laxitatem, vobis angustiam esse oportet :

14 Sed ex æqualitate ad præsens tempus, abundantia vestra illorum egestati subveniri : ut illorum abundantia vestram vicissim egestatem suppleat, quò fiat æqualitas :

15 Quemadmodum scriptum extat : Neque qui plus collegerat, plus habebat : neque qui minus collegerat, minus habebat.

16 Est autem Deo gratia, qui idem vestri studium injecerit in animum Titi :

17 Qui adhortationem ita admiserit, ut diligentior sua sponte profectus sit ad vos.

18 Misimus autem unà cum eo fratrem, qui præterquam quod in re Evangelica per omnes laudatur Ecclesias.

19 Etiam Ecclesiarum suffragio creatus est nostri socius itineris, in hoc beneficio à nobis administrando, ad Domini gloriam alacritatemque vestram :

20 Hoc caventes, ne quis nos in hac à nobis administranda liberalitate carpat :

21 Prospicientes ut non solum in Domini, verum etiam in hominum conspectu honestè se res habeat :

22 Misimus autem unà cum eis fratrem nostrum, quem sæpe cum multis in rebus diligentem experti sumus, tum nunc longè diligentior : tanta est de vobis confidentia.

23 Quòd si Titus spectetur, socius meus est, & ad vos collega : si fratres nostri, Apostoli sunt ecclesiarum, gloria Christi.

24 Quapropter & amoris vestri, & nostræ de vobis gloriationis specimen datote erga eos, & in ecclesiarum conspectu.

CAPUT IX.

Cur de eorum voluntate bene sentiens, illis tamen adhortandis sedulo incumbat, rationem adducit, & sementi elemosynas comparat, quam Deus rependit magno sænore.

NAM de officio erga sanctos, ad vos scribere mihi supervacaneum est.

2 Novi enim alacritatem vestram, de qua vestro nomine glorior apud Macedones, Achaiam ab anno superiore paratam esse : quæ vestri æmulatio plerosque excitavit.

3 Ideo autem fratres misi, ne nostra de vobis gloriatio vana sit in hac parte : ut quemadmodum dicebam, sitis parati :

4 Ne si mecum venerint Macedones, & vos offenderint imparatos, pudeat nos (ne dicamus vos) in hoc gloriationis argumento.

5 Itaque necessarium putavi, fratres hortari, ut ad vos præirent,

rent, & jam divulgatam vestram liberalitatem ita præpararent, ut parata foret; sic tamen, ut liberalitas, non ut profusio.

6 Cæterum & qui parcè feret, parcè etiam metet: & qui largè feret, largè etiam metet:

7 Prout quisque animo destitavit, non ægrè, aut invitus: hilarem enim datorem amat Deus.

8 Potest autem Deus adeò vos omni beneficio cupulare, ut omnibus in rebus omnino quod factis sit habentes, abundetis ad omnia rectè facta.

9 Quemadmodum scriptum extat: Cum dispergat, & pauperibus largiatur, ejus liberalitas manet æterna.

10 Qui verò ferenti & semen & panem ad victum suppeditat, is vobis semen suppeditet, multiplicetque, ac vestræ liberalitatis proventus sic augeat,

11 Ut omnibus summa cum simplicitate circumfluatis, quæ efficiat per nos ut agantur gratiæ Deo.

12 Siquidem hujus muneris officium ejusmodi est, ut non solum sanctorum egestates suppleat, verum insuper hoc tam probando officio in causa sit, ut multi Deo gratias agant,

13 Deum collaudantes, tum ob vestram, qui in Christi Evangelium concordes sitis, obedientiam, & simplicem in eos inque omnes largitatem:

14 Tum ob eorum vota devobis, qui propter singularem Dei in vos favorem, vestri sint cupidi.

15 Gratia Deo, de ejus dono ineffabili.

CAPUT X.

Qua fiducia, quibus armis, qua vindicta sit instructus adversus improborum calumnias ostendit, sequæ præsentem non minus vir-

tutis habere in operibus quàm absens gravitatis in verbis.

Ille ego Paulus vos exhortor per Christi lenitatem ac mansuetudinem, qui præsens quidem apud vos humilis, absens verò sum in vos confidens.

2 Rogo autem, ut detis operam, ne mihi præsentem sit audendum confidentiâ, quâ audere cogito in quosdam, qui nos perinde habent, ac si secundum carnem gradiamur.

3 Nam in carne gradientes, non secundum carnem militamus.

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divini potentia, ad munitionum demolitionem:

5 Quibus armis cogitationes deturbamus, & omnem sublimitatem elatam contra Dei cognitionem, omnemque mentem ad obediendum Christo cogimus.

6 Et omnem ulcisci contumaciam sumus parati, cum completa fuerit vestra obedientia.

7 Rerum speciem spectatis? Si quis sibi persuasit, se esse Christi: hoc rursus per sese cogitet, ut ipse Christi est, sic nos quoque esse Christi.

8 Etsi etiam paulo amplius de potestate nostra gloriemur, quam nobis Dominus ad vos instruendos non destruendos dedit, non me pudebit,

9 Ne videar vos per epistolas terrere conari,

10 Quod epistolæ quidem (inquit) graves fortesque sunt, at corporis præsentia imbecilla, oratioque abjecta est.

11 Hoc cogitet ille, quales oratione per epistolas sumus absentes, tales re etiam præsentem esse.

12 Nec enim ausimus comparare aut conferre nos cum quibusdam, qui sese commendant illi quidem, sed ipsos se in se ipsis metiri, seque sibi comparare non intelligunt.

13 Nos verò non immodicè gloriabimur, sed ex modo regulæ, quem Deus nobis eum tribuit, ut etiam ad vos usque pertingamus.

14 Non enim quasi ad vos non pertingamus, nos nimis extendimus: nam ad vos etiam pervenimus Evangelio Christi, non supra modum gloriantes in alienis laboribus:

15 Spem habentes fore, ut crescente in vobis vestra fide, usque aded amplificemur ex nostra norma,

16 Ut ultra vestros fines doceamus Evangelium, non aliena norma de eis quæ sunt in promptu gloriemur.

17 Qui verò gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, probandus est, sed quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Ingenti se erga Corinthios amore cogi testatur, ut laudes suas deprædicet. Gratuitam illis suam operam impendisse, ne quæ in re superiores essent pseudopostoli: quos longè antecellere recenset in iis quæ veræ sunt laudis.

UTinam paululum aliquid meæ stultitiæ ferretis: & verò ferte me:

2 Vobis enim obtrecto divina obtrectatione, quippe quos uni viro desponderim, virginem castam Christo tradendam.

3 Sed vereor ne fortè, ut serpens Evam sua astutia decepit, sic vestræ mentes à simplicitate,

quæ esse debet in Christianis, corruptæ deflectant.

4 Quod si veniret, qui alium Jesum prædicaret, quàm quem nos prædicavimus: aut si alium spiritum acciperetis, quàm quem accepistis: aut aliud Evangelium, quàm quod admisisistis, rectè illum ferretis.

5 Ego verò me existimo nihilo inferiorem fuisse vel summis Apostolis.

6 Quod si oratione imperitus sum, at non scientia: quin in omnibus omnino apud vos rebus patuimus.

7 An peccatum admisi me ipsum demittens, ut vos extolleremini, quod vos gratis divinum Evangelium docui?

8 Alias ecclesias diripui, accipiendo ad vobis inserviendum stipendio?

9 Et præsens apud vos, & egens, neminem tamen exuxi. Nam egestati meæ subveniēte fratres, qui ex Macedonia venerant: itaque omnibus in rebus, ne vobis oneri essem & cavi & cavebo.

10 Hoc per Christum verè confirmo, non me commissurum esse, ut hac gloriatione excludar in Achaïæ tractibus.

11 Quamobrem? an quia non amo vos? Scit Deus.

12 Ac quod facio facturumque sum id facio ut occasionem iis adimam, qui occasionem captant quòd sibi in quo gloriantur suppetat, quemadmodum & nobis.

13 Sunt enim istiusmodi falsi apostoli, fallaces operarii, qui in Christi Apostolos transformantur.

14 Nec mirum, cum ipse Satanas transformetur in lucis angelum.

15 Itaque non magnum est,

fi

fi ejus quoque ministri sic transfigurantur, ut justitiæ ministri esse videantur: quos quidem dignus eorum factis exitus manet.

16 Iterum dicam: Nemo me dementem esse putet. Sin aliquis putat, vel ut dementem admittite me, ut ego quoque paululum me jactem.

17 Quod dico, non ut Domino dignum est dico, sed ut per dementiam in hac gloriationis materia.

18 Quandoquidem multi humano more se jactant, ego quoque me jactabo.

19 Quoniam vos libenter dementēs fertis, ipsi prudentes.

20 Fertis enim, si quis vobis serviliter abutitur, si quis vos exest, si quis dono accipit, si quis sese effert, si quis vos in os cecidit.

21 Indecorē dicam: quasi verō nos nequeamus. Quin si quid est, in quo quisquam audeat (insipienter dicam) ausim & ego.

22 Hebræi sunt, & ego: Israhelitæ sunt, & ego: Abrahami progenies sunt, & ego:

23 Christi ministri sunt (desipiens dicam) ego magis, in laboribus amplius, in plagis plus: in custodiis amplius, in mortibus sæpenumero.

24 A Judæis quinquies undequadragenis plagis affectus sum, ter verberatus: semel lapidatus:

25 Ter naufragium feci: nōclem & diem in profundo egi:

26 Sæpe versatus in itineribus, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis à meis civibus, periculis ab extraneis, periculis in urbe, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus,

27 In labore & fagatione, in vigiliis sæpenumero, in fame &

siti, in jejuniis frequenter, in frigore & nuditate:

28 Præter cætera, quæ me quotidianò destinet, videlicet omnium ecclesiarum cura.

29 Quis æger est quin ego sim æger? quis offenditur, quin ego urar?

30 Si gloriandum est, de imbecillitate mea gloriabor.

31 Sit Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est collaudandus in sempiternum, me non mentiri.

32 Damasci præfectus regis Aretæ, Damascenorum urbem custodiebat, capere me volens.

33 Itaque per fenestram in calatho demissus sum per murum, atque ita ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Invitus recenset revelationes divinitus sibi factas, ob quas cum vere gloriari possit, non velit infirmitatum suarum conscius, sed hanc sibi necessitatem ineptiendi ipsos injicere, dum se addicunt ambitiosis hominibus per quos à Christo alienantur.

Gloriari sanè mihi non expedit: veniam enim ad visiones, & Domini patefactiones.

2 Novi hominem Christianum, ante annos quatuordecim (an in corpore, an extra corpus, nescio: scit Deus) hunc, inquam, raptum ac tertium usque cælum.

3 Et scio eum hominem (an id corpore, an extra corpus, nescio: scit Deus.)

4 Raptum esse in Paradisum, & audivisse arcana verba, quæ homini eloqui nefas.

5 De hujusmodi homine gloriabor: de me verò non gloriabor, nisi in meis infirmitatibus.

6 Quod si vellem gloriari, non

non essem equidem amens: utpote qui verum dicerem. Sed parco, ne quis de me existimet supra quàm esse me videt, aut ex me audit aliquid.

7 Ac ne ob patefactionum præstantiam me nimis efferam, appositus est mihi stimulus carni, angelus Satanæ qui me tundat, ne nimis efferar.

8 De eo ter Dominum oravi ut is à me faceretur.

9 Sed ille mihi sic dixit: Satis est tibi mea gratia, nam mea fortitudo in imbecillitate perficitur. Itaque multò libentissimè gloriabor in meis debilitatibus, ut habitet in me fortitudo Christi.

30 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus adversis, in vexationibus, & in angustiis pro Christo. Dum enim debilis sum, tum fortis sum.

11 Amens fui, qui gloriatus sim: vos me coëgistis, cum deberem ego à vobis commendari. Nihilo enim inferior fui vel summis Apostolis, tametsi nihil sum.

12 Specimina quidem Apostoli edita sunt apud vos, in summa patientia, in prodigiis & miraculis ac portentis.

13 Quid enim est in quo superati sitis à cæteris ecclesiis, nisi quòd ego vos non exuxi? Condonate mihi hanc injuriam.

14 Jam tertium paratus sum visere vos, neque tamen vos exugam. Non enim vestra, sed vos expeto. Nec enim debent liberi parentibus congerere, sed parentes liberis.

15 Ego verò libentissimè & insumam & insumar pro vestris animis, quamvis vos majorem in modum amans, minus redamer.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed vaser, credo, dolo vos cepi.

17 Num quis est eorum, quos ad vos misi, per quem vos circumvenerim?

18 Hortatus sum Titum, & unà legavi fratrem: nunquid vos circumvenit Titus? Nonne eodem animo, nonne iisdem vestigiis ingressi sumus?

19 An rursus putatis, vobis excusare nos? In Dei conspectu per Christum loquimur, & omnia, ô charissimi, pro vestra utilitate facimus.

20 Vereor enim, nè fortè cum venero, & ego vos, non quales vellem, inveniam, & ipse vobis qualem non velletis inveniar: nè fortè sint lites, æmulationes, iræ, jurgia, maledicta, susurri, tumores, inconstantia:

21 Ne rursus ad vos ubi venero, affligat me Deus meus, multosque deplem, qui ante peccaverint, nec ab ea, cui operam dederint, turpitudine, stupro & libidine destiterint.

C A P U T XIII.

Tertio adveniens, severiorem vindictam illis denunciat, qui ipsa experti sunt virtutem Christi in suo apostolatu. Optat tandem ut resipiscant, & falsa illis parcatur.

JAM tertio venturus sum ad vos: ex duorum triumve testium ore decernetur de omni re.

2 Et prædixi, & prædico: ac sicuti dum iterum aderam, nunc absens scribo, iis qui autè peccaverint, cæterisque omnibus, me, si rursus venero, non esse parsurum.

3 Quandoquidem experimentum petitis loquentis in me Christi: qui erga vos debilis non est, sed pollet in vobis.

4 Nam

4 Nam si per debilitatem crucifixus est, at vivit per Dei potentiam. Etenim nos quoque debiles in eo sumus: sed vivimus cum eo per Dei in nos potentiam.

5 Vosipsum pertentate, an sitis fide præditi: vosipsum explorete, an non vosipsum eos agnoscitis, in quibus sit Jesus Christus? nisi forte rejectanei estis.

6 Spero equidem futurum ut nos non esse rejectaneos intelligatis.

7 Faxit Deus, ut nihil mali faciat: non ut nos accepti esse videamur, sed ut vobis rectè facientibus, nos rejectanei esse videamur.

8 Nec enim quicquam possumus contra veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, cum & nos debiles, & vos fortes estis. Hoc

equidem optamus, vos esse bene comparatos.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsentem mihi severè sit utendum potestate, quam mihi Dominus ad juvandum, non ad officiendum, dedit.

11 Cæterum, fratres, gaudete, comparate vos, confirmamini, idem sentite, pacem agite, & Deus amoris atque pacis vobis aderit.

12 Salutate inter vos osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Domini Jesu Christi gratia, & Dei amor, & Sancti Spiritus communio vobis adsit omnibus. Amen.

Ad Corinthios secunda scripta est Philippis Macedoniæ, missa per Titum & Lucam.

PAULUS EPISTOLA

AD

GALATAS.

CAPUT I.

*Post inscriptionem, subjungit ob-
jurgationem, Galatas accusans
desectionis à suo Evangelio,
quod à Deo accepit, antequam
cum ullo Apostolorum contu-
lisset.*

PAULUS Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui eum excitavit ex mortuis,

2 Et mei comites omnes fra-
tres, ecclesiis Galatiæ,

3 Gratiam & pacem à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 Qui seipsum pro nostris peccatis dedit, ut nos eriperet ex instante seculo malo, de voluntate Dei Patrisque nostri,

5 Cui gloria in omnem perennitatem, Amen.

6 Miror, vos tam cito ab eo, qui vos in Christi beneficio vocavit, traduci ad illud Evangelium:

7 Quanquam nullum est aliud, nisi quod sunt quidam qui
vos

vos turbant, & Christi Evangelium pervertere volunt.

8 Verum etiam si nos aut cœlestis angelus, vos diversum doceat ab eo quod vos docuimus, esto detestabilis.

9 Ut jam diximus nunc iterum dicam, si quis vos diversum docet ab eo quod accepistis, esto detestabilis.

10 Nam utrum tandem homines persuadeo, an Deum? num hominibus placere conor? Nam si jam hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Hec autem vobis declaro, fratres, traditum à me Evangelium non esse humanum.

12 Nec enim ego id ab homine accepi, aut didici, sed patefaciente Jesu Christo.

13 Audivistis enim quomodo aliquando versatus sim in Judaismo: quàm immodicè divinam infestarem ac depopularer Ecclesiam.

14 Et meæ nationis æquales meos Judaismi profectum longè superarem, mearum patriarum institutionum faciliè studiosissimus.

15 Sed simulac Deo (qui me à matris utero destinavit, & pro suo favore vocavit)

16 Suum Filium in me patefacere visum est, ut eum per gentes publicarem, non equidem cum carne & sanguine conteli.

17 Neque Hierosolymam ascendendi ad Apostolos priores me: sed Arabiam petii, & rursus Damascus reverti.

18 Deinde post annos tres Hierosolymam ascendendi, visendi Petri gratiâ, apud quem etiam mansi dies quindecim.

19 Apostolorum quidem alium nullum vidi, nisi Jacobum Domini fratrem.

20 Ac quæ vobis scribo, te-

stor Deum, me non mentiri.

21 Postea veni in Syriæ Ciliaciæque tractus.

22 Eram autem ignotus facie Christianis Judææ ecclesiis.

23 Tantum audiverant, eum, à quo aliquando infestabantur, nunc fidem quam aliquando populus esset, docere,

24 Deoque in me gratias agebant.

CAPUT II.

Nil à suo Evangelio diversum sensisse Apostolos, incircumcisi Titum exemplo ostendit, & quod asseruerit illud adversus Petri simulationem. Inde transitum facit ad causæ tractationem, gratuito nos justificari per Christum.

DEinde post annos quatuordecim rursus ascendendi Hierosolymam, cum Barnaba, assumpto etiam Tito.

2 Ascendi autem divino instinctu, & ad illos Evangelium retuli, quod apud extraneas gentes publicarem: præsertim ad illustres, ne fortè incassum vel currerem, vel cucurrissem.

3 Quin neque Titus, meus comes, cum Græcus esset, circumcidi coactus est:

4 Idque propter emissarios falsos fratres, qui sese insinuaverant ad speculandum, quam haberemus in Christo Jesu libertatem: quo nos servituti subicerent.

5 Quibus ne ad horam quidem parendo cessimus, ut Evangelii veritas apud vos permaneret.

6 Quod ad eos attinet, qui videntur esse aliquid, quales tandem essent mea nihil refert: personæ hominis rationem Deus non habet. Mihi quidem illustres nihil contulerunt.

7 Contráque videntes mihi creditum esse præputii Evangelium, quemadmodum Petro circumcissionis.

8 (Nam qui in Petro id egit, ut circumcisorum esset Apostolus, idem in me quoque id egit, ut essem alienigenarum)

9 Cognoscentes inquam collatum in me beneficium Jacobus & Cephas, & Johannes, qui columnæ esse videbantur, dextras mihi & Barnabæ dederunt societatis, ut nos alienigenas, ipsi circumcisos instituerent.

10 Dummodo pauperum memores essemus: id quod equidem facere studui.

11 Cùm venisset autem Petrus Antiochiam, ego ei in os restiti, quoniam reprehendendus erat.

12 Cùm enim, antequam venissent à Jacobo quidam, cum alienigenis epularetur, postquam illi advenerunt, inhibuit, neque subduxit, circumcisos veritus.

13 Itaque unâ cum eo simulantur etiam reliqui Judæi, adeo ut Barnabas quoque ad eorum simulationem abduceretur.

14 Ego verò, qui viderem eos non recto pede incedere ad Evangelii veritatem, dixi Petro coram omnibus: Si tu Judæus alienigenarum more vivas, non Judæorum, cur alienigenas judaizare cogis?

15 Nos naturâ Judæi, non ex alienigenis fontes:

16 Scientes hominem non legis operibus justum fieri, sed tantum fide in Jesu Christo collocanda, nos quoque, inquam, fidem adhibuimus Christo Jesu ut justi fieremus Christi fide, non legis operibus: quoniam legis operibus mortalium nemo justus fact.

17 Quòd si studentes per Christum justi fieri, reperimur tamen ipsi quoque fontes, ergo Christus peccati minister est? id quod absit.

18 Atqui si quæ abolevi, eadem redintegro, fontem me præbeo.

19 Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo viverem:

20 Crucifixus sum cum Christo. Vivo autem, non jam ego, sed vivit in me Christus. Quòd verò nunc in carne vivo, fide vivo filii Dei, qui me adeo amavit, ut seipsum pro me dederet.

21 Non repudio Dei beneficium. Nam si in lege posita est justitia, ergo Christus frustra mortuus est.

CAPUT III.

Exprobrat quod se abduci passi sint ab expressâ illis ad vivum in Christo justificationis gratiâ, Abrabæ exemplum adducit, effectum, & causas latæ legis exponens.

O Dementes Galatæ, quis vos fascinavit, ut veritati non obtemperetis? quibus ob oculos Jesus Christus antea depictus fuit, apud vos crucifixus.

2 Hoc tantum volo à vobis discere, per legis opera spiritum acceperitis, an per orationem fidei?

3 Adeone dementes estis, ut à spiritu exorisi, nunc in carnem destinatis?

4 Tanta passi estis frustra? si tamen frustra.

5 Utrumne qui vobis spiritum suggessit, & apud vos portentosa fecit, id per legis opera fecit, an per orationem fidei?

6 Quemadmodum Abrahamus Deo credidit, id quod ei justitiæ ductum est,

7 Ergo cognoscite, qui sunt à fide, eos Abrahami filios esse.

8 Prævidentes autem literæ, Deum per fidem justificaturum esse gentes, antè denunciaverunt Abrahamo, in eo beandas esse gentes omnes.

9 Itaque qui à fide sunt, ii una cum fidente Abrahamo beantur.

10 Quicumque enim sunt à legis operibus, execrationi subiecti sunt. Scriptum est enim, execrabilem esse quicumque non steterit omnibus in legis libro scriptis, eaque præstiterit.

11 Neminem autem lege fieri justum apud Deum, hinc perspicuum est, quòd iustus per fidem vivet.

12 Atqui lex non est ex fide, sed qui homo illa fecerit, per ea vivet.

13 Christus nos à legis execratione asseruit, factus pro nobis execratio. Scriptum est enim, execrabilem esse, quisquis ex patibulo pendeat ;

14 Ut ad gentes felicitas Abrahamica perveniat per Christum Jesum, ut spiritus promissum adipiscamur per fidem.

15 Fratres, humana loquor. Quamvis hominis sancitum pactum, nemo tamen repudiat, aut immutat.

16 Abrahamo autem promissa sunt illa, & ejus semini. Non dicit ; Et seminibus, quasi de multis, sed ut de uno : Et semini tuo, qui Christus est.

17 Hoc autem dico : Fœdus à Deo sanctum spectans in Christum, lex quæ post annos quadringentos triginta fuit, non antiquat, ita ut promissionem rescindat.

18 Atqui si à lege pendet hæreditas, non jam pendet à pro-

missio, & tamen Abrahamo per promissum donavit Deus.

19 Quorsum ergo lex ? delictorum causa adjecta est, donec veniret semen, cui promissum erat : instituta per angelos, lata per sequestrem.

20 Sequester autem unius non est. Atqui Deus unus est.

21 Ergone lex est contraria Dei promissis ? Nequaquam. Si enim data lex esset, quæ vitam conferre posset, planè in lege sita foret justitia.

22 Sed concluderunt literæ omnia sub peccatum, ut promissum per Christi Jesu fidem daretur fidentibus.

23 Antequam autem venisset fides, sub lege custodiebamur conclusi ad fidem, quæ patefacienda erat.

24 Itaque lex pædagogus noster fuit ad Christum, ut fide iusti fieremus.

25 Postquam autem venit fides, non jam sub pædago sumus.

26 Omnes enim Dei filii estis fide Christo Jesu habenda.

27 Nam quicumque baptizati estis, Christum induistis.

28 Non est neque Judæus neque Græcus : non est neque servus, neque liber : non est vel mas vel fœmina. Nam vos omnes idem estis in Christo Jesu.

29 Quòd si vos Christi estis, ergo Abrahami semen estis, & ex promissio hæredes.

CAPUT IV.

A tutela Legis emancipatos, Christi adventu qui ejus est finis, absurdum est ad egenas superstitiones relabi. Revocat ergo eos ad puritatem doctrinæ Evangelii, & pulchra allegoria suam disputationem exornat.

SIC autem dico: Quandiu hæres puer est, nihil differt à servo; & tamen est omnium dominus:

2 Sed sub tutoribus & dispensatoribus est, usque ad præfinitum à patre tempus.

3 Similiter & nos, cum pueri essemus, sub mundanis rudimentis eramus emancipati.

4 Sed postquam plenum tempus advenit, misit Deus Filium suum, ex muliere natum, qui sub lege fuit.

5 Ut legi subditos redimeret, quo adoptionem adipisceremur.

6 Et quoniam filii estis, misit Deus Filii sui Spiritum in vestros animos, qui clamat, Abba pater.

7 Itaque non jam servus es, sed filius: quodd si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8 Sed tum quidem ignorantes Deum, servivistis eis, qui natura dii non sunt.

9 At nunc Deum cognoscentes, vel potius à Deo cogniti, qui fit ut vos rursus ad infirma egenaque rudimenta convertatis, quibus rursus de integro servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

11 Metuo equidem vobis, ne frustra in vobis laboraverim.

12 Este mei similes, quoniam & ego sum vestri: Fratres, oro vos. Nullam mihi fecistis injuriam:

13 Scitis autem quanta cum carnis infirmitate vos antea instituerim.

14 Et tamen mei tentationem, quam in carne pertuli, tantum abfuit ut repudiaretis aut respueritis, ut me ceu Dei angelum, ceu Christum ipsum Jesum, acceperitis.

15 Quæ ergo est beatitudo vestra? Testor enim vos, si fieri potuisset, vestros oculos effusuros, & mihi daturos fuisse.

16 Ergone vester inimicus factus sum, vera vobis dicendo?

17 Ambiant vos, non rectè: nam excludere nos volunt, ut se æmulemini.

18 Deceret autem æmulari in re bona semper, non solum me apud vos præsentem.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus:

20 Vellem equidem nunc apud vos adesse, vocemque meam mutare, quoniam, in vobis dubito.

21 Dicite mihi, qui sub lege esse vultis, legem non auditis?

22 Scriptum est enim Abrahamum duos habuisse filios, unum ex ancilla, alterum ex libera:

23 Quorum, ancillæ filius humano more natus est, liberæ autem filius ex promisso:

24 Quæ res aliud significant, Nam eæ sunt duo fœdera. Unum à monte Sina, in servitutem gignens, videlicet Agar.

25 Nam Agar, Sina mons est in Arabia, qui cum ea quæ nunc est Hierosolyma congruit, quippe quæ unà cum suis serviat.

26 At superior Hierosolyma libera est, quæ mater est omnium nostrum.

27 Scriptum est enim, Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe in clamorem, quæ non eniteris: Nam plures futuri sunt desertæ nati, quàm virum habentis.

28 Nos verò fratres, quemadmodum Isaac, promissionis nati sumus.

29 Sed ut tunc qui humanus

tus erat genitus, genitum divinitus infestabat: ita fit etiam nunc.

30 Verum quid aiunt literæ? Ejice ancillam ejusque filium: non enim hæres erit ancillæ filius cum liberæ filio.

31 Ergo fratres, non ancillæ nati sumus sed liberæ.

C A P U T V.

Quia ex libera ortos esse dixit, admonet quantum sit pretium tantæ libertatis, qualiter ea sit utendum, ut spiritui obediant, resistant carni.

Quamobrem in libertate, in quam Christus nos asseruit, state, & nolite rursum jugo servitutis teneri.

2 En ego Paulus vobis dico, si circumcidemini, Christus nihil vobis proderit.

3 Hoc item confirmo omni homini, qui circumciditur, cum debere toti parere legi.

4 Nihil rei vobis cum Christo est: qui in lege positam habetis justitiam, ex beneficio excidistis.

5 Mos enim spiritu per fidem à spe justitiæ pendemus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed fides per charitatem operans.

7 Currebatis bene: quis vos impedivit, quæ minus veritati obtemperaretis?

8 Ista persuasio non ab eo est qui vos vocavit.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Equidem hoc mihi de vobis per Dominum persuasi, vos omnino non aliter animatos fore. Verum qui vos turbat, dabit pœnas quisquis est.

11 Ego quidem, fratres, si adhuc circumcisionem prædico,

quæ fit ut tamen infester? Si ita esset, non esset ea quæ est crucis offensio.

12 O utinam excidantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis fratres: modò ne libertate ad libidinem abutamini, sed per charitatem alius alii serviatis.

14 Nam tota lex in uno dicto comprehenditur, videlicet, Alterum ut teipsum diligas.

15 Quod si alii alios mordetis ac exeditis, videte ne alii ab aliis consumamini.

16 Dico autem, obtemperate spiritui, neve carnis cupiditatem exequimini.

17 Caro enim, contra quam spiritus, & spiritus contra quam caro concupiscit. Atque hæc ita sunt inter sese contraria, ut non quæ velitis, ea faciatis.

18 Quod si spiritu agimini, non estis sub lege.

19 Sunt autem manifesta carnis opera, videlicet adulterium, suprum, impuritas, salacitas.

20 Deastrorum cultus, veneficium, inimicitia, lis, æmulationes, iracundia, contentiones, seditiones, sectæ,

21 Invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quæ qui faciunt (hoc vobis prædico, quemadmodum jam prædixi) in divinum regnum non obtinebunt.

22 At spiritus fructus est charitas, gaudium, pax, clementia, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia. Contra talia non est lex.

23 Qui sunt autem Christi, in carnem unâ cum libidinibus & cupiditatibus crucifixerunt.

24 Si spiritu vivimus, etiam spiritu gradiamur.

25 Ne simus gloriosi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Agit jam in specie de charitate erga delinquentes & lapsos, erga ministros verbi, erga domesticos fidei, non quemadmodum falsi Legis zelatores, qui in carne mutilata gloriantur, non autem in cruce Christi.

FRatres, si quis aliquo delicto anticipatus fuerit, vos eum, qui spirituales estis, reficite cum animi comitate, aspicientes vosipsos, ne vos quoque tentemini.

2 Alii aliorum onera ferte, atque ita Christi lege perfungimini.

3 Nam si quis sibi videtur esse aliquid, cum nihil sit, ipse se animo fallit.

4 Exploret autem suum quisque opus, ita demum in seipso tantum quod gloriatur habebit, non in altero:

5 Nam suum quisque feret onus.

6 Communicet autem qui doctrina eruditur, cum eo à quo eruditur, omnia bona.

7 Ne errate, Deus non eluditur: nam quod quisque severit, idem metet:

8 Siquidem qui in suam carnem severit, ex carne metet interitum. Qui verò in spiritu severit, ex spiritu vitam metet sempiternam.

9 Nolumus autem rectè faciendo defethisci, nam nostro tempore metemus, non defatigandi.

10 Ergo ut tempus habemus, beneficiamus, cum omnibus, tum maximè fidei domesticis.

11 Videte quantis vobis literis scripserim mea manu.

12 Quicumque se in carne pulchra specie venditant, ii vos circumcidi cogunt, tantum ut Christi cruce non infestentur.

13 Nam ne ipsi quidem, qui circumciduntur, legi parent: sed ideo vos circumcidi volunt, ut in vestra carne glorientur.

14 At mihi gloriari ne sit, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem & mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Etenim in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque ad hanc normam se gerent, iis pax & misericordia tribuetur, una cum divinis Israëlitis.

17 Deinceps nemo mihi negotia faceffat: ego enim Domini nostri Jesu Christi notas in corpore meo gesto.

18 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit animis vestris, fratres. Amen.

Ad Galatas scripta est Romæ.

PAULI EPISTOLA

AD

EPHESIOS.

CAPUT I.

Post salutationem, de gratuita Dei electione, & adoptione differit, à qua salus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam sublime arcanum capi non potest, precatur, ut ad plenam Christi cognitionem Ephesios Deus adducat.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, de Dei voluntate, sanctis omnibus, qui sunt Ephesi, & fidentibus per Christum Jesum.

2 Gratiam & pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Concelebrandus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui nos felicitavit omni ubertate divina, in rebus Christi cælestibus :

4 Quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut essemus in suo conspectu sancti ac inculpati, charitate præditi,

5 Destinaverat enim nos adoptioni per Jesum Christum, in eandem, pro suæ voluntatis arbitrio.

6 Ad laudem suæ gloriæ beneficentiæ, qua nos acceptos reddidit per suum charissimum.

7 In quo liberationem habemus per ejus sanguinem, videlicet delictorum veniam, pro ejus tam divite beneficentia.

8 Qua erga nos tam largè usus est, summa cum sapientia atque prudentia.

9 Declarando nobis arcanum

suæ voluntatis. Atque id fecit quoniam sic ei visum est, ut ipse secum statuerat dispensanda esse tempora, cum peracta forent.

10 Omniaque in Christo summatim comprehendenda, tum cælestia tum terrestria.

11 In Christo, inquam, in quo nos in sortem asciti sumus, destinati decreto efficientis omnia suæ voluntatis arbitratu.

12. Ut ei laudi simus ac gloriæ, nos, qui spem in Christo collocavimus.

13 In quo eodem vos quoque spem collocastis, audita veritatis oratione, hoc est vestræ salutis Evangelio, cui fidem habendo, consignati estis Sancto Spiritu promissionis,

14 Qui pignus est hæreditatis nostræ, ad afferendam partam possessionem, quæ res ei gloriosum laudem pariat.

15 Propterea ego vestram fiduciam in Domino Jesu collocatam, & amorem erga omnes sanctos audiens,

16 Non intermitto gratias de vobis agere, vestri mentionem faciens in meis precibus.

17 Ut Domini nostri Jesu Christi Deus, gloriæ Pater, vos sapientiæ & patefactionis authore Spiritu donet, quo eum cognoscatis,

18 Illustratis vestræ mentis oculis, ut sciatis quid sperandum sit vocatis ab eo, & quàm locuples gloriosaque sit ejus hæreditas destinata sanctis :

19 Et quàm excellens sit æjus in nos fidentes potentia magnitudo,

20 Quam pro sui egregii roboris virtute exeruit in Christo, eum ex mortuis suscitando.

21 Atque is Christus illi dexter assedit in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & potentiam, & dominatum, supraque omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro.

22 Et ille ejus pedibus omnia subjecit, eumque supra omnia Ecclesiæ,

23 (Quæ ejus corpus est) dedit caput, complementum omnia complementis in omnibus.

CAPUT II.

Ut gratia magnitudinem ex comparatione amplifcet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorsus addicti, gratia sint servati, & propinqui facti, reconciliatione per Christum facta, & per Evangelium publicatâ.

VOS quidem mortui fuistis delictis & peccatis,

2 In quibus aliquando versati estis, ut est hujus mundi vita, ad principis aëreæ potestatis arbitrium, videlicet spiritus, qui nunc in contumacibus viget hominibus.

3 In iisdem peccatis nos quoque omnes versati sumus aliquando, in nostræ carnis cupiditatibus facientes quæ vellet caro atque cogitationes: fuimusque natura digni supplicio, sicut & cæteri.

4 Verum Deus, misericordiâ dives, tanta nos charitate complexus est.

5 Ut cum delictis essemus mortui, revocaverit nos in vitam unâ cum Christo (estis beneficio servati)

6 Simulque suscitaverit, &

in Christo Jesu in cœlestibus collocaverit.

7 Ut ostendat in futuris seculis suam tam divitem beneficentiam, qua, pro sua benignitate, usus est in nos in Christo Jesu.

8 Nam beneficio servati estis per fiduciam, idque non ex vobis.

9 Dei donum est. Non ex factis, ne quis se jactet.

10 Ejus enim sumus opus, conditi in Christo Jesu ad recte facta, quæ præparavit Deus, ut eis versaremur.

11 Quamobrem mementote vos aliquando carne alienigenas (qui præputium vocamini, ab ea quæ circumcisio dicitur, in corpore manu facta)

12 Vos, inquam, in illo tempore fuisse sine Christo, ab Israelitica republica alienos, fœderibus promissionis carentes, spem non habentes, & Dei expertes in mundo.

13 At nunc in Christo Jesu vos, qui aliquando aberatis, factum est ut aditis per Christi sanguinem.

14 Is est enim pax nostra, qui ex ambobus orum fecit, septique interstitium abrupit.

15 Et inimicitias, legem præceptorum in placitis positam, in sua carne abolevit, ut in sese ex duobus conderet unum novum hominem, faciendo pacem,

16 Et ambos uno in corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis in ea inimiciis.

17 Venit autem pacem nuntiaturum & vobis qui aberatis, & iis qui aderant.

18 Si quidem per eum aditum habemus utrique, per unum spiritum, ad Patrem.

19 Ergo non jam peregrini estis, & inquilini, sed sanctorum cives, Deique domestici.

20 Super apostolorum vatum-
que fundamentum extructi, an-
guli capite ipso Jesu Christo.

21 Per quod totum ædificium
compactum crescit in sanctum
templum in Domino :

22 In quo vos quoque unà
ædificamini ad Dei domicilium
divino afflatu.

C A P U T III.

*Ideo se dicit à Judæis multa pas-
sum, quod mysterium de Gen-
tilibus servandis Dei jussu præ-
dicaverit. Deinde rogat Ephe-
sios ne ob afflictiores quos patitur
deficiant. Ac propterea orat
Dominum, ut percipiant quanta
sit Christi dilectio.*

Hujus gratiâ ego Paulus Jesu
Christi vinctus, propter vos
alienigenas, legatione fungor :

2 Si modo audivistis Dei be-
neficii dispensationem, quod mihi
ad vos collatum est :

3 Quandoquidem ille mihi divi-
nitus mysterium declaravit, quem-
admodum antè breviter scripsi.

4 Unde potestis legentes ani-
mavertere meam in Christi my-
sterio intelligentiam.

5 Quod nullis aliis seculis de-
claratum est hominum generi,
ut nunc patefactum est sanctis
ejus apostolis ac vatibus, divina
inspiracione.

6 Videlicet alienigenas esse
coheredes, & ejusdem corporis,
& participes divini promissi in
Christo per Evangelium,

7 Cujus ego factus sum mini-
ster, dono divini beneficii, quod
beneficium mihi divinæ potentiae
vi collatum est,

8 Mihi omnium sanctorum
minimo id beneficium collatum
est, ut apud exteris gentes infinitam
Christi opulentiam publicem,

9 Et omnibus perspicuum faci-
am quæ sit mysterii communio,

quod ab omni æternitate apud
Deum (qui omnia per Jesum
Christum condidit) fuit celatum,

10 Ut nunc declararetur prin-
cipatibus & potestatibus, in cœ-
lestibus per ecclesiam, tam varia
Dei sapientia,

11 Quemadmodum & ab omni
ævo decreverat, & in Christo
Jesu Domino nostro præstitit,

12 In quo habemus audaciam,
atque aditum, confisione quæ est
in fide ei habenda.

13 Quamobrem peto, ne ani-
mos despondeatis, ob eas, quas
ego pro vobis fero, calamitates,
quæ vestra gloria est.

14 Hujus gratia flecto mea
genua ad Patrem Domini nostri
Jesu Christi,

15 Ex quo omnis & in cœlis
& in terra denominatur cognatio,

16 Ut pro sua gloriosa opu-
lentia det vobis fortiter corro-
borari per suum spiritum, in in-
teriolem hominem,

17 Quo habet Christus per
fidem in vestris animis.

18 Et sitis in charitate radi-
cati atque fundati ut comprehen-
dere ac cognoscere valeatis, unà
cum sanctis omnibus, quàm latè
longèque, quàm altè ac sublimè
pateat,

19 Et quàm omnem cogniti-
onem excedat amor Christi, ut
omni divina perfectione sitis per-
fecti.

20 Et verò, qui ea vi, quæ
viget in nobis, potest omnia
longè longèque copiosius facere,
quam nos poscere aut cogitare,

21 Ei, inquam, gloria in Ec-
clesia per Christum Jesum in
omnem omnium seculorum per-
petuitatem. Amen.

C A P U T IV.

*Tria ultima capita præceptiones de
moribus continent, hortatur ad*

mutuam

mutuam conjunctionem, propterea varia dona à Deo conferri, ut ædificetur Ecclesia. Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & spurcitie sermonis.

EXhortor ergo vos ego propter Dominum vinctus, ut ita vos geratis, ut dignum est ista conditione ad quam vocati estis,

2 Cum omni modestia ac mansuetudine, cum patientia, ferentes alius alium cum charitate,

3 Spiritus unitatem pacis vinculo tueri studentes.

4 Unum corpus, unusque spiritus, quemadmodum in unam conditionis vestræ spem estis vocati.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma,

6 Unus Deus & Pater omnium, qui est supra omnia, & per omnia, & in omnibus.

7 Cæterum unicuique nostrum collatum est beneficium, proportionem doni Christi.

8 Itaque ascendens in sublime (inquit ille) captivos abduxit, & dona dedit hominibus.

9 Quid est autem ascendit, nisi quod prius in imas terræ partes descenderat?

10 Qui descenderat, idem est qui supra cælos omnes ascendit, ut omnia completeret.

11 Atque is partim Apostolos, partim Vates, partim Evangelistas, partim pastores & magistros, dedit,

12 Ad condendos sanctos, ad operis ministerium, ad Christi corporis extructionem,

13 Donec perveniamus omnes ad unitatem fidei, cognitionisque filii Dei in virum adustum, ad modum plenæ ætatis Christianæ:

14 Ne simus amplius pueri qui omni doctrinæ vento fluctuamus ac circumferamur, hominum ver-

sutia, qua nos malitiosè ad fallendum aggrediantur.

15 Sed verum tenentes cum charitate, omnino in eum adulescamus, qui caput est, videlicet Christus.

16 Ex quo totum corpus omnibus (per quas efficitur administratio) commissuris compactum atque connexum, actione (quæ pro cuiusque partis modo sit) facit corporis incrementum, ad semet extruendum in charitate.

17 Hoc igitur per Dominum dico, moneoque ne deinceps vos geratis, quomodo cæteri alienigenæ se gerunt, in suæ mentis vanitate:

18 Animo caligantes, à divina vita alieni, propter eam qua præditi sunt ignorantiam, propter eorum animi duritiem,

19 Qui obducto callo, seipsos addixerunt libidini, ad omnem obscenitatem avide perpetrandam.

20 At vos non ita Christum didicistis:

21 Si modò eum audivistis, & ab eo (ut est in Jesu veritas) docti estis,

22 Veterem hominem (qui superiores vestri fuere mores) deponere, qui fallacibus perit cupiditatibus,

23 Et mentis vestræ spiritu renovari.

24 Ac novum hominem induere, conditum divinitus, cum iustitia, verâque pietate.

25 Quamobrem deposita falsitate, loquimini vera alius cum alio: quandoquidem alii aliorum membra sumus.

26 Ita irascimini, ut ne peccetis, nève sol occidat iratis vobis,

27 Nève locum date diabolo.

28 Qui furabatur, ne foretur amplius, sed potius manum labore

labore bona comparet, ut habeat quod egentibus impertiat.

29 Nulla vitiosa oratio ex ore vestro prodeat, sed si quæ bona est ad instructionem, qua sit opus, ut auditoribus beneficium conferat :

30 Neve sanctum Dei spiritum contristate, quo consignati estis ad liberationis diem.

31 Omnis acerbitas, & odium, & ira, & clamoritas, & maledicentia, denique omne vitium tollatur ex vobis :

32 Ac este alii in alios benigni, misericordes, condonantes inter vos, quemadmodum Deus vobis in Christo condonavit.

C A P U T V.

Et ne in vitiis quæ reprehendit, oscitanter suas admonitiones excipiant, severa denunciatione eos terret, stimulos etiam adhibet, & à generali morum parænesi ad specialem uxorum & maritorum descendit.

Quapropter este imitatores Dei, ut chari filii :

2 Et cum charitate vitam agite ; quemadmodum Christus adamavit nos, & seipsum pro nobis dedit, fectum hostiamque Deo ad suavem odorem.

3 Stuprum verò, aut ulla obscenitas, aut avaritia, ne quidem nominetur apud vos, ut sanctos decet :

4 Aut turpitudine, aut stulta oratio, aut facetia, quæ dedecent : sed potius gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote, nullum scortatorem aut impurum, aut avarum (qui est deastricola) habiturum esse hæreditatem in Christi Deique regno.

6 Nemo vos decipiat vanis verbis : nam propter has res invadit ira Dei contumaces homines.

7 Quare nolite eorum esse socii,

8 Cum enim essetis aliquando tenebricosi, nunc lucidi estis in Domino : ut lucis homines vos gerite :

9 (Est autem lucis fructus in omni bonitate ac justitia & veritate.)

10 Approbantes quæ sunt accepta Deo :

11 Tantumque absit ut infructuosa tenebrarum opera participetis, ut ea potius arguatis.

12 Nam quæ ab illis occultè fiant, vel dicere turpe est.

13 Omnia autem quæ arguuntur, luce patefiunt. Quicquid enim patefit, lucidum est.

14 Propterea, Expergiscere qui dormis (inquit) & surge ex mortuis, & tibi Christus affulgebit.

15 Videte igitur ut solerter gradiamini, non ut insipientes, sed ut sapientes :

16 Ementes tempus, quoniam tempora mala sunt.

17 Quocirca ne este socordes, sed intelligite quæ sit Domini voluntas.

18 Neve inebriamini vino, in quo inest luxuria : sed spiritu pleni este.

19 Colloquentes inter vos carminibus : Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum ex animo canentes ac cantantes.

20 Deo & Patri semper pro omnibus gratias agentes in nomine Domini nostri Jesu Christi :

21 Alius alii obedientes cum Dei metu.

22 Vos uxores vestris parete viris, ut Domino.

23 Nam vir caput uxoris est, ut Christus Ecclesiæ caput, idemque corporis servator est.

24 Ac quemadmodum Ecclesia Christo paret, sic uxores suis viris parere debent in omnibus.

25 Vos viri amate vestras uxores,

uxores, ut Christus amavit Ecclesiam, seque pro ea dedit.

26 Quo eam sanctam redderet, aquæ lotionē purgatam, divinis verbis :

27 Ut eam sibi præstaret gloriosam Ecclesiam, nullâ maculâ aut rugâ, aut ulla tali re præditam, sed quæ sancta inculpataque foret.

28 Sic debent amare viri suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui suam uxorem amat, seipsum amat.

29 Nam nemo unquam suum corpus odit, sed id alit fovetque, ut Christus Ecclesiam :

30. Cujus Christi corporis membra sumus nos ex ejus carne atque ossibus.

31 Propterea homo, relicto patre atque matre, adhærebit uxori suæ, fietque ex duobus una caro.

32 Mysterium hoc magnum est: Ego de Christo & Ecclesia dico.

33 Quanquam vestrâ quoque singulatim suam quisque uxorem sic amato, ut seipsum. Uxor autem virum revereatur.

CAPUT VI.

Subjicit præcepta de liberorum, servorum, dominorum officiis.

Deinde proponit quàm acris pugna fidelibus sit proposita, quibus armis in ea utendum. Postremò Tychicum commendat.

VOS liberi obedite vestris parentibus in Domino : id enim æquum est.

2 Honora tuum patrem atque matrem, quod primum est cum promissione præceptum.

3 Ut tibi benè sit, & vivas in terra diu.

4 Vos patres ne vestros iritate natos, sed eos in Domini disciplina ac monitis educate.

5 Vos servi obedite vestris, quod ad carnem attinet, dominis, timidè ac trèpidè, cum animi simplicitate, tanquam ipsi Domino :

6 Non ad oculum serviendo, ut hominibus placere conantes, sed ut Christi servi, Dei voluntatem obeuntes ex animo.

7 Cum benevolentia serviennes Domino, non hominibus :

8 Scientes fore, ut quod quisque boni fecerit, ejus à Domino præmium reportet, sive servus, sive liber.

9 Item vos domini vices eis reddite, remissis minis, scientes eorum & vestrûm Dominum in cælis esse, qui nihil personis tribuat.

10 Cæterùm, mei fratres, convalescite in Domino, ejusque virtutis robore.

11 Induite divinam armaturam, ut possitis aggressiones sustinere diaboli :

12 Nec enim nobis lucta est adversus sanguinem & carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi potentes tenebrarum hujus seculi, adversus spiritus malitiæ, qui sunt in rebus cælestibus.

13 Quamobrem sumite divinam armaturam, ut adverso tempore resistere, & confectis omnibus stare possitis.

14 State igitur accincti latera veritate, & justitiæ lorica inducti,

15 Pedibus calceatis alacritate Evangelii pacis,

16 Assumpto imprimis clypeo fiduciæ, quo omnia mali ignea tela extinguere poteritis.

17 Item salutis galeam sumite, & gladium spiritûs, hoc est, divina dicta.

18 Omnibus precibus ac supplicationibus, animo precantes

omni tempore, atque in id ipsum invigilantes summa cum perseverantia & supplicatione, cum pro omnibus sanctis,

19 Tum pro me, ut mihi detur oratio, ad liberè verba faciendum, declarando Evangelii mysterio,

20 Pro quo legationem obeam in catena, ut id tam ingenuè eloquar, quàm debeo.

21 Ut autem vos quoque de me sciatis quid agam, omnia vobis exponet Tychicus frater charissimus, fidusque minister

in Domini negotio:

22 Quem ideo ad vos misi, ut quo statu res nostræ sint cognoscatis, atque vestros confirmet animos.

23 Pacem fratribus & charitatem cum fiducia opto à Deo Patri, & Domino Jesu Christo.

24 Adsit Dei gratia immortalis omnibus Dominum nostrum Jesum Christum amantibus. Amen.

Ad Ephesios missa est Roma per Tychicum.

PAULI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

De pio animi sui erga Philippenses affectu testatus, de se & de suis vinculis tractat, & eos suo exemplo incitat, hortaturque ad unitatem, & patientiam.

PAULUS & Timotheus servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, necnon episcopis ac ministris,

2 Gratiam & pacem à Deo Patri nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Ago Deo meo gratias, quoties vestri venit in mentem,

4 Semper in omnibus meis supplicationibus pro vobis omnibus cum lætitia supplicationem faciens.

5 Quod Evangelium hæcenus à prima die participaveritis:

6 Hoc fore confidens, ut qui in vobis rem bonam inchoavit, idem absolvat usque ad diem Jesu Christi.

7 Quemadmodum æquum est, me hoc de vobis in omnibus sentire, quod vos in animo habeam & in vinculis meis, & in causæ dictione, & Evangelii confirmatione: vos omnes, inquam, collati in me beneficii unà participes.

8 Nam vos omnes (testis mihi Deus est) digna Jesu Christo affectione desidero:

9 Atque hoc precor, ut charitate etiam magis magisque excellatis, in omni cognitione & perspicientia,

10 Ut præstabilia approbetis, ut sinceri sitis, & innoxii ad Christi diem,

11 Pleni justitiæ fructibus, qui per Jesum Christum ad gloriam laudemque Dei pertinent.

12 Scire autem vos volo fratres, meos casus magis in Evangelii profectum cessasse,

13 Ut mea vincula in Christianitate facta sint perspicua per totum prætorium, cæterisque cunctis :

14 Adeò, ut plerique eorum qui in Domino fratres sunt, freti meis vinculis, magis audeant impavidi verba facere.

15 Et nonnulli quidem invide ac dissentientes, nonnulli etiam, quòd ita sentiant, Christum prædicant.

16 Et illi quidem, qui id cum diffidentia faciunt, Christum non castè publicant, putantes se afflictionem meis addituros vinculis :

17 Ii verò faciunt amore, scientes eum esse me, per quem defendatur Evangelium.

18 Sed quid ? certè quoquomodo, sive in speciem, ceu verè, Christus publicatur : id quod & gaudeo & gaudebo.

19 Scio enim hoc mihi salutis futurum per vestras preces, & spiritus Jesu Christi suppeditationem :

20 Quemadmodum intentus expecto : futurumque spero, ut nulla in re confuter : sed summa cum loquendi libertate, ut semper, sic nunc quoque Christus evehatur in meo corpore, seu per vitam, seu per mortem.

21 Nam mihi & vivere Christus est, & mori lucrum.

22 Quòd si mihi in eo situs est profectus operis, si vivam in corpore, utrum eligam nescio.

23 Distrabor enim à duobus, & migrare quidem cupio, ac cum Christo esse : nam id multò melius esset.

24 Verùm in corpore manere, magis necessarium est, propter vos.

25 Qua quidem re fretus scio me mansurum, & apud vos o-

mnes remansurum esse ad vestrum profectum, fideique lætiti-
tiam.

26 Quo per me fiat ut vos magis in Christo Jesu vos jactare possitis, propter meum ad vos iteratum adventum.

27 Tantùm dignam Christi Evangelio vitam agite, ut sive vos adibo ac videbo, sive abero, audiam eos esse vos qui stetis in uno spiritu, uno animo, cum Evangelica fide dimicantes, nec ulla in re ab adversariis percellamini,

28 Quod & illis exitii, & vobis salutis sit argumentum.

29 Idque à Deo, quod vobis datum sit, non solum Christo fidem habere, verùm etiam pro Christo adversa pati,

30 Idem certamen habentibus, quale in me & vidistis, & nunc auditis.

CAPUT II.

Obtestatur eos ut nihil prius habebant humilitate, idque exemplo Christi. Timotheum se illis brevi missurum promittit, & moram Epaphroditum excusat.

Quamobrem, si quæ est in Christo confirmatio, si quod charitatis solatium, si qua spiritus communio, si qua commiseratio ac misericordia,

2 Explete meum gaudium, hoc est, ejusdem esse sententiæ, eadem charitate præditi, unanimis, idem sentientes.

3 Nihil per diffidentiam aut ostentationem, sed cum modestia, alius alium sibi præcellere existimantes :

4 Non sua quisque curantes, verùm etiam aliena.

5 Nam sic animati esse debetis, ut Christus Jesus,

6 Qui cum in Dei forma foret, non rapinæ habuit suam cum Deo æqualitatem,

7 Sed seipsum eousque ad nihilum redegit, ut, sumptâ servi-
li formâ, factus sit hominum
similis: & figurâ repertus ut
homo.

8 Sese adeò deiecit, ut obedi-
ens fuerit usque ad mortem, &
quidem mortem crucis.

9 Quapropter Deus eum sum-
mopere extulit, & nomine dona-
vit omnium nomen summo.

10 Ut ad Jesu nomen omne se
genu flectat, celestium & terre-
strium & subterraneorum:

11 Omnisque lingua confitea-
tur Dominum esse Jesum Chri-
stum, ad Dei Patris gloriam.

12 Quamobrem mihi, charis-
simi, quemadmodum semper ob-
temperastis, non solum, ut in
præsentia mea, sed nunc multò
magis in absentia mea, cum metu
ac tremore vestram salutem agite.

13 Deus enim is est, qui pro
sua benevolentia in vobis efficit,
ut & velitis & efficiatis.

14 Omnia facite sine fremiti-
bus, pravisque cogitationibus.

15 Ut irreprehenso integrique
fitis, inculpati Dei filii, in me-
dio pravi perverisque generis
hominum: quos inter micate
tanquam in mundo luminaria,
vitalem doctrinam sustinentes.

16 Quod mihi sit gloriationi
in die Christi: quòd non ne-
quicquam cucurrerim, neque ne-
quicquam laboraverim.

17 Enimverò licet fidei ve-
stræ sacrificio ac operatione im-
moler, gaudeo, & vobis omnibus
gratulor.

18 Vos vicissim gaudete, mi-
hique gratulamini.

19 Spero autem fore per Do-
minum Jesum, ut Timotheum
brevi mittam vobis, ut ego quo-
que recreer, cognitostrarum
rerum statu.

20 Neminem enim habeo ei
parem animo, qui vestra germanè
curet.

21 Omnes enim suæ rei stu-
dent, non Jesu Christi.

22 Ejus autem exploratam
probitatem hinc cognoscite, quod
ceu patri filius, mecum unà in-
servivit Evangelio.

23 Hunc igitur, ut spero,
mittam, simulac meis rebus pro-
spexero.

24 Confido autem fore per
Dominum, ut ego ipse brevi
veniam.

25 Necessarium autem putavi
Epaphroditum fratrem & colle-
gam, commilitonemque meum,
vestrum autem apostolum, &
mei muneris vicarium, ad vos
mittere.

26 Quandoquidem desiderabat
vos omnes, de eo anxius, quòd
se ægrotasse audivissetis.

27 Ægrotavit enim ita, ut
morti proximus esset: Verùm
Deus ejus misertus est: nec ejus
solum, sed etiam mei, ne dolo-
rem super dolorem haberem.

28 Itaque eò avidius eum misi,
ut & vos eo viso rursus gaudea-
tis, & ego minùs doleam.

29 Quare eum excipite per
Dominum, cum omni lætitia, &
tales in honore habete:

30 Nam propter Christi ne-
gotium eò venit, ut à morte pa-
rum abesset, nulla habita suæ
vitæ ratione, dum vestri erga
me officii defectum suppleret.

C A P U T III.

*Refellit inanes Pseudapostolorum
jactantias, & illis unum Chri-
stum opponit, vim & naturam
fidei describit, ut, posthabitis
omnibus, aspirent ad communi-
cationem crucis Christi, cujus
inimicos notat.*

CÆterum, mei fratres, gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, neque me piget, & vobis tutum est.

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisos.

3 Nos enim sumus circumcisi, qui spiritu Deum colimus, & in Christo Jesu gloriamur, non carne freti:

4 Quanquam ego carne fretus esse possem. Si quis alius sibi videtur in carne fiduciam habere posse, ego magis.

5 Circumciscus octavo die, genere Israëlita, tribus Benjaminæ, Hebræus ex Hebræis, instituto Phariseus.

6 Studio insectator ecclesiæ, iustitia in lege sita inculpatus.

7 Sed quæ mihi lucra erant, ea propter Christum pro damno habui.

8 Quinimò omnia damnum esse puto, propter cognitionis Christi Jesu Domini mei præstantiam, propter quam omnium jacturam feci, eaque pro stercorebus habeo, ut Christum lucrer.

9 Et mihi in eo suppetat, nec habeam iustitiam meam, quæ à lege pendeat, sed in fide Christo habenda positam, pendentem à Deo, iustitiam in fide sitam.

10 Eum, ejusque & resurrectionis vim & suppliciorum communiter cognoscendo: dum ad ejus mortem conformor:

11 Si quæ ad mortuorum resurrectionem perveniam.

12 Non quia jam consecutus sim, ut jam perfectus, sed persequor ut comprehendam, quatenus à Christo Jesu sum comprehensus.

13 Fratres, ego me nondum affecutum esse arbitror:

14 Veruntamen quæ sunt à tergo obliviscens, & ad anteriora

me intendens, ad scopum contendendo, ad palmam, ad quam superne vocatus sum divinitus per Christum Jesum.

15 Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: quòd si quid aliter sentitis, id vobis patefacit Deus.

16 Interim quantum adepti sumus, idem sentiamus, eandem ad regulam vivamus.

17 Este mei imitatores, fratres, eos considerate qui ita se gerunt ut nos exemplum habetis.

18 (Nam multi ita se gerunt quos & sæpe vobis dixi, & nunc plorans dico, Christianæ crucis hostes:

19 Quorum exitus est exitium: qui & ventrem pro Deo habent, & gloriam sibi in sua turpitudine collocant: qui terrestria sapiunt.)

20 Nam nostra quidem obversatio in cælis est, unde etiam servatorem manemus Dominum Jesum Christum.

21 Qui humile nostrum corpus sic transfigurabit, ut eandem cum ejus glorioso corpore formam habeat, pro ea vi, qua ipse sibi subicere potest omnia.

CAPUT IV.

A particularibus monitis ad generalia descendit. Eorum libertate ita quidem se fuisse exultatatum dicit, ut patienter deservum laturus fuerit.

Quamobrem, fratres mei chari ac desiderati, lætitia coronæque mea, sic stete in Domini, ô charissimi.

2 Euodiam exhortor, & Syntychem exhortor, idem ut sentiant in Domino.

3 Quin te quoque, vere socie, rogo, eis opitulare, quæ mecum certaverint in Evangelio, una cum Clemente, reliquisque meis collegis,

collegis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: iterum dicam, gaudete.

5 Æquitas vestra cunctis nota sit hominibus. Dominus propè adest.

6 Nihil este solliciti, sed omni in re efficite precibus & supplicationibus cum gratiarum actione, ut vestra postulata Deo de- clarentur:

7 Et divina pax, omnem mentem exuperans, vestros animos ac cogitationes in Christo Jesu custodiet.

8 Cæterùm, fratres, quæ vera sint, quæ gravia, quæ iusta, quæ casta, quæ amabilia, & fausta, si qua virtus & si qua laus est, ea cogitate.

9 Quæ didicistis, & accepistis, & audivistis, & vidistis in me. Hæc agite, & Deus pacis vobis aderit.

10 Gavissus sum autem per Dominum magnopere, quòd tandem aliquando reviruit vestra de me cura: tametsi curam habebatis, sed opportunitate carebatis.

11 Neque propter inopiam dico: nam ego didici iis contentus esse quæ adsint.

12 Scio deprimi, scio & excellere: in omnibus ubique rebus edoctus sum & saturari, & esurire, & abundare, & carere.

13 Omnia possum per eum, qui me corroborat, Christum.

14 Sed tamen rectè fecistis, quod calamitati meæ opitulati estis.

15 Scitis vos quidem Philip-penses, initio Evangelii, cùm ex Macedonia profectus essem, nul-lam ecclesiam mihi quicquam contulisse ad rationem expen-sorum & acceptorum, nisi vos so-los.

16 Qui mihi Theſſalonicam semel atque iterum, quæ opus essent, misistis.

17 Non quia dona quæram; quæro enim profectum, qui in vestram rationem redundet.

18 Habeo autem omnia, & abundo: cumulatus sum, acce-ptis ab Epaphrodito iis, quæ misistis, qui suavis odor est, sa-crificium Deo gratum, atque ac-ceptum.

19 Deus verò meus, pro sua opulencia, quibus vobis opus erit, gloriosè cumulabit per Christum Jesum.

20 Deo autem Patrique no-stro gloria in perpetua secula: Amen.

21 Salutate sanctos omnes in Christo Jesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, præsertim Cæsaris domestici.

23 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit vobis omnibus: A-men.

*Missa Roma per Epaphrodi-
tum,*

PAULI EPISTOLA

A D

COLOSSENSES.

CAPUT I.

Post inscriptionem, illos laudat ut attentos faciat ad se audiendum, testimonium doctrinæ quam ab Epaphra audierant, reddit; Divinam erga eos gratiam suis elogiis prædicat, & omnes nostræ salutis partes in solo Christo omnino sitas esse exponit.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, voluntate Dei & Timotheus frater,

2 Iis qui Colofsiis degunt sanctis fidentibus fratribus in Christo, gratiam & pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Agimus Deo Patrique Domini nostri Jesu Christi gratias, semper pro vobis orantes.

4 Audita vestra in Christo Jesu fide, & amore in omnes sanctos,

5 Propter ea, quæ vobis in cælis repofita sperantur, quæ antè audivistis in vera Evangelii oratione,

6 Quod ad vos pervenit, quemadmodum etiam in toto orbe proficit, sicut in vobis, ex qua die Dei beneficium verè audivistis ac cognovistis :

7 Quemadmodum ex Epaphra didicistis, conservo nostro charissimo, qui fidus est pro vobis minister Christi,

8 Qui idem nobis vestram in spiritu charitatem exposuerit.

9 Itaque nos ex quo die id

audivimus: non desinimus pro vobis orare, ac pofcere, ut ejus voluntatis cognitionem repleamini, cum omni sapientia, prudentiaque divina.

10 Quòd sic vos geratis, ut Domino dignum est, ut ei omnino placeatis in omnibus rectè factis fructum ferentes, & in Dei cognitione crescentes,

11 Summa vi convalescentes per ejus gloriosum robur, ut summâ sitis patientiâ & clementiâ cum lætitiâ præditi.

12 Agimusque Patri gratias, qui nos idoneos reddidit ad participandam sanctorum sortem in luce.

13 Qui nos ex tenebrarum potestate vindicatos, transtulit in regnum sui charissimi Filii,

14 In quo filio liberationem habemus per ejus sanguinem, peccatorum veniam,

15 Qui imago est inaspektabilis Dei, totius rerum naturæ primogenitus,

16 Utpote per quem condita sunt omnia, tum quæ in cælis tum quæ in terra sunt: tum aspektabilia, tum inaspektabilia, & solia, & dominatus, & principatus, & potestates: Omnia & per eum, & propter eum, condita sunt,

17 Et is est ante omnia, & per eum constant omnia.

18 Et is corporis ecclesiæ caput est

est. Is est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit is in omnibus princeps.

19 Quoniam per eum visum est Patri omnem universitatem inhabitare.

20 Et per eum omnia sibi reconciliare, pacificando per ejus crucis sanguinem, hoc est per eum, tum terrestria, tum celestia.

21 Et vos aliquando mentibus alienos atque hostes in prave factis.

22 Nunc reconciliavit ejus humano corpore per mortem, quod vos in suo conspectu sanctos, inculpato & criminis expertes redderet:

23 Si modò permanetis fide fundati, atque fixi, neque de Evangelii spe dimovemini, quod audivistis, quod in omni creatura subjecta cælo prædicatum est, cujus ego Paulus factus sum minister.

24 Nunc lætor in eis quæ pro vobis patior: & quæ defunt Christi calamitates, meo corpore suppleo, pro ejus corpore, quæ ecclesia est,

25 Cujus ego factus sum minister, divina dispensatione, quæ mihi ad vos commissa est, ut divinam doctrinam impleam.

26 Quod mysterium, ab omni seculorum ævo celatum, nunc patefactum est ejus sanctis.

27 Quibus voluit Deus declarare quæ sit hujus gloriosi mysterii opulentia apud exterarum gentes: qui Christus est in vobis gloriæ spes.

28 Quem nos nunciamus, omnem hominem admonentes, omnem hominem cum omni sapientia docentes, ut omnem hominem reddamus in Christo Jesu perfectum:

29 In quod ego elaboro, ejus vi certando, quæ fortiter in me viget.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid est extra Christum. Nominatim de circumcissione, ciborum abstinentia, Angelorum cultu loquitur, unde constituit à decretis per Christum liberatos esse.

VOlo enim scire vos quantum pro vobis & Laodicensibus, & quicumque me corpore præsentem non viderunt, certamen habeam;

2 Tum ut confirmetur eorum animi, charitate connexorum: tum ut tam divite, tam plena abundant peritia, ut Dei Patrisque & Christi mysterium percipiant.

3 In quo sunt omnes sapientiæ ac scientiæ opes reconditæ.

4 Hoc ideo dico, ne quis vobis probabilius verbis imponant.

5 Quamvis enim corpore absim, at animo quidem apud vos sum, gaudens spectansque vestrum ordinem, & vestræ in Christum fidei firmitatem.

6 Quamobrem, quemadmodum Christum Jesum Dominum accepistis, sic in eo vos gerite;

7 Ut in eo radicati ædificemini, & in fide (ut docti estis) confirmemini, in ea cum gratiarum actione excellentes.

8 Videte ne quis sit, qui vos philosophia, fallaciaque vana prædetur, ex hominum institutione mundique rudimentis, non ex Christo,

9 In quo tota divinitatis plenitudo corporaliter habitat:

10 Et vos in eo estis perfecti, qui caput est omnis principatus & potestatis:

11 In quo etiam circumcisi estis circumcissione non manu facta,

facta, exuto humanorum peccatorum corpore in Christi circumcissione,

12 Unà cum eo sepulti in baptismo: in quo etiam simul resurrexistis, per collocatam in Dei vi fiduciam, qui eum ex mortuis suscitavit.

13 Qui idem vos delictis & vestri corporis præputio mortuos in vitam unà cum eo revocavit, omniaque nobis delicta condonavit,

14 Obliterato placitorum chirographo, quod nobis adversabatur, contrariumque erat. Id ille de medio sustulit affixum cruci:

15 Per quam in spoliatos principatus, ac potestates palam exemplum edidit, eosque triumphavit.

16 Quare nemo vos damnet ob cibum, aut potionem, aut festorum discrimen, aut novilunia, aut Sabbata,

17 Quæ sunt futurorum umbræ, quarum corpus est Christus.

18 Nemo vos supplantet, in modestia angelorumque cultu sibi placens, in iis quæ non didicit sese jactans, sua humana mente temerè tumens.

19 Neque caput tenens, a quo totum corpus, dum commissuris copulisque compactum regitur, divino crescit incremento.

20 Quòd si unà cum Christo, quod ad mundi rudimenta attinet, mortui estis, cur tanquam in mundo viventes utimini placitis?

21 Ne tetigeris, nève gustaveris, nève attrectaveris:

22 Quorum omnium is usus est, ut usu pereant, & ad corporis expletionem pertineant, non ut id aliquo sint honore.

23 Ista verò placita sunt ex hominum præceptis atque do-

ctrinis, quæ quidem sunt ejusmodi, ut rationem habeant sapientiæ, ob religionis speciem atque modestiam, & corporis vexationem severam.

CAPUT III.

Terrenis exercitiis quæ Pseudopoli urgebant, cœlestia opponit, & à mortificatione carnis orditur, unde deducit particulares exhortationes, & particularia officia, quæ pendunt ex singulorum vocatione.

SI igitur cum Christo surrexistis, superis studete, ubi Christus est, Deo dexter assidens.

2 Supera sentite, non terrestria.

3 Interiistis enim, vestraque vita cum Christo latet apud Deum.

4 Cùm Christus vita vestra patefiet, tum vos quoque unà cum eo patefietis gloriosi.

5 Quamobrem necate vestra membra terrestria, impudicitiam, obscenitatem, libidinem, cupiditatem malam, & avaritiam: quæ deastrorum cultus est,

6 Propter quæ invadit ira Dei contumaces homines.

7 In quibus vos quoque versati estis aliquando, cùm in eis viveretis.

8 At nunc vos iidem omnia deponite, iram, odium, malitiam, maledicentiam, & orationis turpitudinem ex ore vestro.

9 Nolite alii in alios mentiri, exuti veterem hominem cum suis actionibus.

10 Indutique novum qui cognitione renovatur ad imaginem conditoris sui:

11 Ubi non est Græcus aut Judæus, circumcisio aut præputium, Barbarus, Scythæ, servus, liber.

liber, sed & omnia & in omnibus Christus.

12 Induite igitur, ut Dei electi, sancti amatique, affectum misericordiæ, benignitatem, modestiam, mansuetudinem, patientiam,

13 Alius alium ferentes, & invicem condonantes, si quis habet quod de aliquo expostulet: quemadmodum Christus vobis condonavit, sic vos quoque facite.

14 Sed super hæc omnia charitatem, quæ perfectionis vinculum est:

15 Vigeatque divina pax in vestris animis, ad quam estis in uno corpore vocati, & este grati.

16 Christi sermo largè in vobis habitet, summa cum sapientia. Docete & commonefacite alius alium, carminibus Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum animis gratè cantes:

17 Ac quicquid vel verbis, vel re facitis, id in Domini Jesu nomine facitote. Deo Patrique per eum gratias agentes.

18 Uxores, parete vestris viris, ut Dominicis dignum est.

19 Viri, amate uxores vestras, nève in eas sævite.

20 Nati, obedite parentibus in omnibus: hoc enim Domino gratum est.

21 Patres, ne vestros irritate natos, ne respondeant animos.

22 Servi, obedite in omni re vestris, quod ad carnem attinet, dominis, non ad oculum serviendo, ut hominum captantes gratiam, sed cum animi simplicitate, metuentes Deum:

23 Ac quicquid facitis, id ex animo agitote, tanquam Domino, non hominibus servientes:

24 Scientes fore, ut à Domino hæreditatem præmio accipiat, quippe cum Domino Christo serviat.

25 Qui verò injuriam facit, is quam fecerit injuriam luet, nec habebitur ulla ratio personarum.

26 Domini ex justo æquoque cum servis agite, scientes vos quoque dominum habere in cælis.

CAPUT IV.

Ad generales exhortationes redit, & precandi studium, ac sermonis suavitatem præcipit: per se præ commendationes & salutationes subjungit.

Supplicationi incumbite, in ea cum gratiarum actione vigilantes:

2 Orantes simul pro nobis quoque ut Deus nobis portam sermonis aperiat, quo Christi mysterium eloquamur, propter quod vincit sum.

3 Ut id ita patefaciam, ut loqui debeo.

4 Sapienter vos erga alienos gerite, tempus redimentes.

5 Esto semper oratio vestra gratiæ prædita, sale condita, ut sciatis quomodo cuique respondere debeatis.

6 De me omnia vobis exponet Tychicus, charus frater fidelisque minister & conservus in Domino:

7 Quem ideo ad vos misi, ut vestrarum rerum statum cognoscat, vestrosque confirmet animos,

8 Cum Onesimo fido charoque fratre, qui vestrâs est. Ii vos de omnibus, quæ hic gerantur, certiores facient.

9 Salutat vos Aristarchus, meæ captivitatis socius: & Marcus Barnabæ consobrinus, de quo man-

mandata accepistis, si venerit ad nos, ut eum excipiat.

10 Item Josua nomine Justus, qui sunt ex circumcisis, & ii quidem soli ad divinum regnum adjutores, qui mihi solatio fuerunt.

11 Salutat vos Epaphras vestrâs, Christi servus, assiduus pro vobis precibus certans, ut perfecti absolutique stetis in omni voluntate Dei.

12 Nam eum testor magno vestri & Laodicensium ac Hierapolitanorum studio teneri.

13 Salutat vos Lucas medicus, mihi charissimus, & Demas.

14 Salutate Laodicenses fratres, & Nympham, & ejus domus ecclesiam.

15 Cùmque lecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium ecclesia legatur, itemque ut Laodicensem epistolam vos quoque legatis:

16 Et Archippo dicite, ut quod munus à Domino accepit, id curet implendum.

17 Salutatio mea manu Pauli. Mementote meorum vinculorum. Adsit vobis Dei gratia: Amen.

Scripta est Romæ, missa per Ty-chicum & Onesimum.

PAULI EPISTOLA I.

A D

THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Gratiarum actionem idèd proponit, ut Dei beneficium esse admoneat, quicquid prædicat in ipsis laude dignum: & quod reliquis exemplum facti sint.

PAULUS & Sylvanus, & Timotheus Thessalonicensium ecclesiæ, quæ Dei Patris est, & Domini Jesu Christi, gratiam & pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Agimus immortales gratias Deo de vobis omnibus, vestri mentionem facientes in nostris precibus.

3 Continenter coram Deo, Patreque nostro recolentes opus fidei vestræ, charitatisque laborem, & spei in Domino nostro Jesu Christo sitæ coram

Deo & Patre nostro tolerantiam.

4 Scientes, fratres charissimi, vos esse divinitus electos:

5 Quandoquidem evangelium nostrum non fuit apud vos in verbis duntaxat positum, sed cum potentia, Sanctoque Spiritu & certissimis argumentis conjunctum. Scitis enim & quales nos istic vestra causa fuerimus.

6 Et ut vos nostri Dominique fueritis imitatores, admissa doctrina cum multa calamitate, cum sancti afflatus lætitia,

7 Adèd ut exemplo fueritis omnibus in Macedonia & Achaia fidentibus.

8 Non solum enim à vobis Dominica doctrina Macedoniam Achaiamque personuit, verum etiam in omnia loca permanavit vestra

vestra erga Deum fides, adeò ut nos quicquam loqui non sit opus.

9 Ipsi enim de vobis prædicant, qualem ad vos aditum habuerimus, utque vos à deastris ad Deum converteretis, ut venti veroque Deo serviretis.

10 Et ejus Filium ex cælis expectaretis, quem ex mortuis excitavit Jesum, qui nos à futuro supplicio defendit.

CAPUT II.

Declaret quanta fide ipsi evangelium prædicarint, neque lucrum aut gloriam quaesierit, idque eorum testimonio probat: Et quòd ipsi infracto animo persecutiones à suis tulerint. Addit se magno illos visendi desiderio teneri.

SCitis enim ipsi fratres, nostrum ad vos adventum non inanem fuisse:

2 Quin quamvis antè Philip-
pis (ut scitis) mala contumelia-
que passi essemus, tamen per
Deum nostrum, ausi sumus divi-
num Evangelium vobis liberè
multo cum certamine, eloqui.

3 Non est enim nostra coh-
ortatio erroris, aut obscenitatis,
aut fraudis:

4 Sed quemadmodum nobis
divinitus probatis creditum est
Evangelium, sic loquimur, non
ut hominibus placentes, sed Deo
qui nostros explorat animos.

5 Nec enim unquam assenta-
toria oratione usi sumus, ut vos
scitis: nec per avaritiam quic-
quam fecimus, testis Deus:

6 Nec ab hominibus gloriam
expetivimus, nec à vobis nec ab
aliis. Et licet oneri esse posse-
mus, ut Christi Apostoli;

7 Tamen adeò mites inter vos
fuimus, ut quemadmodum nu-
trix suos fovet alumnos:

8 Sic vos præ vestri cupidita-

te libenter vobis non modò divi-
num Evangelium, verum etiam
nostras ipsorum animas imper-
tituri fuerimus: tam chari nobis
eratis.

9 Recordamini enim, fratres,
nostrum laborem ac defatigatio-
nem: quippe qui noctes & dies
operando (ne quem vestrum gra-
varemus) apud vos divinum E-
vangelium publicaverimus.

10 Vos testes estis, & Deus
quàm piè, quàm justè, & inculpa-
tè nos erga vos fidentes gesserim-
us:

11 Quemadmodum scitis, ut
unumquemque vestrum, sicuti
pater liberos, sic cohortaremur,

12 Ac consolaremur, monere-
musque, ut ita vos gereretis, uti
Deo dignum esset, qui vos ad su-
um regnum ac gloriam vocaret.

13 Itaque nos Deo continen-
ter gratias agimus, quòd vos, ac-
cepto Dei sermone, quem à vo-
bis audivistis, admisistis non ho-
minum sermonem, sed (ut verè
est) Dei sermonem, qui in vobis
fidentibus viget.

14 Vos enim imitatores fui-
stis, fratres, divinarum ecclesia-
rum, quæ sunt in Judæa, quòd
ad Christum Jesum attinet: si-
quidem eadem vos quoque passi
estis à vestris tribulibus, quæ nos
à Judæis.

15 Qui etiam Dominum Jesum
suosque vates interfecerunt, &
nos exegerunt: neque Deo pla-
cent, & omnibus sunt hominibus
contrarii.

16 Vetantes ne alienigenas,
quòd servantur, alloquamur, ut
eorum peccata semper explean-
tur, adeò extrema Dei ira infe-
stantur.

17 Nos verò, fratres, vobis a-
liquandiu præsentia, non animo,
orbati, magna vehementique
vestri

vestri coram videndi cupiditate flagravimus.

18 Itaque ad vos venire voluimus, ego quidem Paulus semel atque iterum, sed impedivit nos Satanas.

19 Etenim quænam nostra spes est, aut lætitia, aut gloriationis corona? nonne vos coram Domino nostro Jesu Christo, in ejus adventu?

20 Vos enim nostra estis gloria atque lætitia.

CAPUT III.

Desiderii erga illos sui fidem facit, quod Timotheum ad eos miserit, quod prosperi eorum status nuncio ita sit affectus, ut gratias non possit satis agere, itaque in precationem erumpit.

Itaque cum jam durare non possemus, visum est nobis Athenis relinqui solis,

2 Timotheumque mittere, fratrem nostrum & Dei ministrum, ac nostrum in Christi evangelio collegam, ad vos confirmandos, & de vestra fiducia commonefaciendos,

3 Ne quis ob has calamitates percellatur. Scitis enim ipsi nos huic esse rei destinatos.

4 Nam dum apud vos eramus, vobis prædicebamus, fore ut affligeremur: quemadmodum & accidit, & vos scitis.

5 Propterea ego me jam non tenui, quin vestram fidem cognitum mitterem, ne forte vos tentasset tentator, atque ita labor noster periisset.

6 Verum cum modò Timotheus istinc ad nos venisset, nobisque vestram fidem & charitatem nuntiasset, vosque nostri bonam semper tenere memoriam, cupientes videre nos, ut nos quoque vos:

7 Propterea de vobis recreati

sumus, fratres, in omni calamitate nostra ac rebus adversis, per vestram fidem.

8 Adeò ut nos nunc vivamus, si vos statis in Domino.

9 Ecquam enim Deo de vobis referre gratiarum actionem valeamus, ob tantam lætitiā, quam propter vos percipimus coram Deo nostro.

10 Noctes & dies summo opere orantes videre vos coram, & quæ vestræ fidei desunt, supplere? Ipse Deus Paterque noster, & Dominus noster Jesus Christus nostrum ad vos iter secundet:

11 Vos verò Dominus & mutua inter vos & erga omnes charitate abundè cumulet, quali nos erga vos sumus:

12 Ut animi vestri inculcata sanctitate confirmentur in Dei Patrisque nostri conspectu, in adventum Domini nostri Jesu Christi cum ejus sanctis omnibus.

CAPUT IV.

Hortatur ad vitæ sanctitatem & charitatem mutuam. More infidelium eos vetat lugere mortuos, & historiam resurrectionis nostræ graphicè depingit.

Quod superest igitur, fratres, oramus ac hortamur vos, per Dominum Jesum, ut quemadmodum à nobis didicistis, quomodo vos gerere, Deoque placere debeatis, in eo præcellatis.

2 Scitis enim, quæ mandata vobis per Dominum Jesum tradiderimus.

3 Hoc enim, & Dei voluntatis, & vestræ sanctitatis est, ut ab impudicitia vos abstineatis,

4 Sciatque quisque vestrum suum vas cum sanctimonia ac honestate possidere,

5 Non (ut alienigenæ Deum ignorantes

288 I. AD THESSALONICENSES.

ignorantes) cum cupiditatis libidine, possidere :

6 Ne quis suum fratrem in negotiis circumveniat, aut circumscribat. Siquidem horum omnium ultor est Dominus, ut etiam antea vobis diximus, testatique sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad obscenitatem, sed ad sanctimoniam.

8 Itaque qui repudiat, non hominem repudiat, sed Deum, qui nos suo Sancto Spiritu donat.

9 Quod ad fraternum amorem attinet, nihil opus est ut vobis scribatur, cum vos ipsi mutuò amare, divinitus didiceritis :

10 Quippe cum id erga omnes fratres, qui sunt in tota Macedonia, faciatis. Hortamur autem vos, fratres, ut in dies præcellatis,

11 Acquiescere, & vestras res agere, vestrisque manibus operari contendatis, quomodo nos vobis præcipimus,

12 Ut honestè vos ad alienos geratis, nec ulla re indigeatis.

13 Nolo autem ignorare vos fratres, de iis qui obdormiverunt, ne cruciemini, ut cæteri qui spem non habent.

14 Si enim credimus, Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita Deus eos etiam, qui in Christo obdormiverint, ducet cum eo.

15 Hoc enim vobis Domini verbis dicimus fore ut nos vivi, qui ad Domini adventum supererimus, non antevertamus eos qui obdormiverint.

16 Nam ipse Dominus cum præconio, cum summi angeli voce, cumque divina tuba descendet de cælo, & mortui in Christo resurgent primum.

17 Deinde nos viventes, qui erimus superstites, unà cum eis

rapiemur in nubibus obviam Domino in aerem, atque ita semper cum Domino erimus.

18 Quamobrem consolamini alius alium his sermonibus:

C A P U T V.

Curiosam temporum adventus Christi inquisitionem damnans, admonet, ut assidue ad eum excipiendum sint parati. Hinc descendit ad varias admonitiones.

DE temporibus verò, tempestatibusque, fratres, non est opus ut vobis scribatur.

2 Cum ipsi præclare sciatis, Domini diem esse venturum ut furem noctu.

3 Cum enim dicent homines, pacem esse & securitatem, tum repente, ut dolor uterum ferenti, sic eis instabit interitus, quem non effugient.

4 Vos fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur opprimat :

5 Omnes enim lucis dieique homines estis : Non sumus noctis aut tenebrarum :

6 Ne dormiamus ergo, ut cæteri, sed vigilemus, sobriique simus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt : & qui inebriantur, noctu ebrii sunt.

8 At nos cum diei simus, sobrii simus, induti fidei charitatisque loricam, galeamque spei salutis :

2 Siquidem non destinavit nos Deus supplicio, sed salutis partæ per Dominum nostrum Jesum Christum :

10 Pro nobis mortuum, ut five vigilamus, five dormimus, unà cum eo vivamus,

11 Quamobrem cohortamini inter vos & alius alium instruite, ut & facitis.

12 Roga-

12 Rogamus autem vos, fratres, ut eos qui in vobis laborant vobisque præsunt in Domini negotio, & vos castigant, agnoscatis,

13 Et maximi faciatis, charosque habeatis, propter eorum opus. Præbete vos eis pacatos.

14 Hortamur item vos, fratres, castigate incompósitos, solamini parum magnanimos, infirmis opitulamini, clementes este in omnes.

15 Videte, ne quis cui malum pro malo rependat: sed semper beneficia & inter vos & in omnes exercetis.

16 Semper gaudete.

17 Continenter orate.

18 In omnibus Deo gratias agite: nam ea est Dei de vobis, qui sitis Christi Jesu, voluntas.

19 Spiritum ne extinguite,

20 Vaticinationes ne contemnite:

21 Omnia probate, bonum tenete,

22 Ab omni maleficii genere abstinete.

23 Ipse Deus pacis vos sanctos reddat & absolutos, integritate vestri spiritus, & animæ, & corpora criminis expertia in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Ita fidelis est is qui vos vocavit, ut id facturus sit.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes osculo sancto.

27 Obtestor vos per Dominum, ut hæc legatur epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Adsit vobis Domini nostri Jesu Christi gratia. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta est Athenis.

PAULI EPISTOLA II.

A D

THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Laudat incrementa fidei, charitatis, & tolerantia Thessal. Et Dei ultionem adversus piorum oppressores describens, fideles docet recumbere in expectationem extremi judicii.

PAULUS & Sylvanus, & Timotheus, Thessalonicensium ecclesiæ, quæ Dei Patris nostri est, & Domini Jesu Christi,

2 Gratiam & pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Deo gratias agere debemus immortales de vobis fratres, ut dignum est, quod adeo crescit vestra fides adeoque exuberat vestrum omnium mutua charitas.

4 Ut nos ipsi de vobis gloriemur in divinis ecclesiis, de patientia atque fide qua præditi estis in omnibus, quas sustinetis, vexationibus ac calamitatibus:

5 Quod iudicio est fore, ut iusto Die iudicio divinum regnum consequamini, pro quo patimini.

N

6 Si-

6 Siquidem æquum est, ut à Deo reddatur, sicut affligentibus vos afflictio.

7 Sic vobis qui affligimini, requies unā nobiscum, tum cūm existet de cælo Dominus Jesus, cum potestatis suæ angelis.

8 In igne flammante, supplicium irrogaturus nescientibus Deum, & Domini nostri Jesu Christi Evangelio non obedientibus,

9 Qui æterno exitio pœnas dabunt Domino, ejusque gloriæ potentiæ,

10 Cūm venerit, ut in illa die in sanctis suis illustretur, inque cunctis fidentibus admirandus esse videatur, quod nostro ad vos testimonio creditum fuerit.

11 Eam ob rem nos semper pro vobis oramus, ut vos Deus eo, in quem vocati estis, statu dignos reddat, perficiatque at bonitatem ac fidei opus, libentissimè & fortiter persequamini atque absolvatis,

12 Quod Domini nostri Jesu Christi nomen in vobis celebretur, & vos in eo, pro Deo nostri & Domini Jesu Christi beneficentia.

CAPUT II.

Negat venturum Christi diem, donec in apostasiam prolapsus fuerit mundus, & revelatus fuerit Antichristus, cujus interitum describit. Infertque inde exhortationem ad constantiam.

Rogamus autem vos, fratres, quod attinet ad adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem.

2 Ne citò de sententia dimoveamini, neve turbemini, nec spiritu, nec oratione, nec epistola cujus nos authores esse videamur, quasi instet Christi dies.

3 Nemo vos ullo modo deci-

piat: nam non prius id futurum est, quàm venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitiosus, homo ille perditus,

4 Qui adversatur, & se supra quicquid dicitur Deus aut numen extollit: adeò ut in Dei templo tanquam Deus sedeat, sese Deum esse ostendens.

5 An non meministis, me, cūm adhuc apud vos essem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc scitis quid obftet, quò minus existat ille suo tempore:

7 Sceleris enim mysterium jam agitur: superest tantum, ut qui nunc tenet, è medio tollatur.

8 Tum demum existet ille scelerosus: quem Dominus oris sui spiritu conficiet, adventusque sui claritate delebit:

9 Cujus scelerosi adventus Satanæ opera, erit cum omni falsorum prodigiorum, portentorum miraculorumque genere.

10 Cumque omni scelerum fraude conjunctus, apud perituros quidem: quoniam veritatis amorem, quo salvi fierent, non admiserint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio.

12 Quod damnentur quicumque veritati non crediderint, sed sceleribus delectati fuerint.

13 Nos vero debemus Deo gratias agere immortales de vobis, fratres Domino dilecti, quod vos principio Deus elegerit ad salutem, per spiritus sanctimoniam fidemque veritatis,

14 Ad quod vos vocavit per Evangelium nostrum quærendæ Domino nostro Jesu Christo gloriæ causâ.

15 Quamobrem, fratres, perstate, & instituta tenete, quæ

ex nostra vel oratione vel epistola didicistis.

16 Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus Pater noster, qui nos suo favore adamavit, æternoque solatio & bona spe donavit,

17 Vestros stabiliat animos, & vos in omni bono & sermone & opere confirmet.

CAPUT III.

Monet ut piis precibus Evangelii prædicationem promoveant: & se subducant ab iis, qui otio & curiositate turbant ordinem publicum, quos etiam à communi fidelium cœtu excludit.

QUod superest, orate, fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illustretur, sicut apud vos,

2 Utque defendamur ab importunis, & malis hominibus: nec enim omnium est fides.

3 Sed Dominus, ut est fidelis, vos confirmabit, & à malo tuebitur.

4 Atque equidem de vobis per Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos esse.

5 Dominus verò vestros dirigat animos ad divinam charitatem, Christianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut vitetis omnem fratrem intemperanter se, non ex institutione, quam à nobis accepit, gerentem.

7 Nam vos ipsi scitis quomodo simus imitandi: quippe qui nos

adèd non intemperanter gesserimus apud vos.

8 Ut ne victum quidem gratis à quoquam acceperimus, sed operoso labore noctes & dies functi fuerimus, ne cui vestrum graves essemus:

9 Non quia nobis id non liceret, sed ut nos vobis imitandos exemplum proponeremus.

10 Etenim dum istic eramus, hoc vobis edicebamus, si quis operari noller, eum ne comedere quidem debere.

11 Audimus enim quosdam apud vos immodestè vivere, nihil agentes, sed supervacanea agentes.

12 Iis nos edicimus, eosque per Dominum nostrum Jesum Christum hortamur, ut quietè operantes sibi victum quærant.

13 Vos verò, fratres, nolite rectè agendo fatigari.

14 Quòd si quis dictis nostris non obtemperat, eum per epistolam significate, & ab ejus commercio abstinete, ut eum pudeat:

15 Neve eum pro inimico habete, sed ut fratrem castigate.

16 Ipse pacis Dominus, pace vos & semper, & omnino donet. Dominus vobis adsit omnibus.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod signum est in omnibus epistolis. Sic scribo:

18 Adsit vobis omnibus Domini nostri Jesu Christi gratia. Amen.

Scripta Athenis.

PAULI EPISTOLA I.

AD

TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Absolutum veri pastoris exemplar proponens, cum præcipua ejus functio sit in docendo, monet ut rejeitis vanis quæstionibus ea tradat, quæ charitatem & fidem spirent. Ac ne contemptui sit sua auctoritas, qualis factus sit per Dei gratiam honorificè prædicat.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, ex mandato Dei Servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ.

2 Timotheo germano in fide filio, gratiam, misericordiam, pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo, Domino nostro.

3 Quemadmodum ego te in Macedoniam proficiscens cohortatus sum, maneto Ephesi, ut quibusdam denuncies ne aliam sequantur doctrinam.

4 Nève fabulas attendant, & antiquitates infinitas, quæ potius quæstiones pariunt, quàm divinam in fide instructionem.

5 Enimverò præceptionum finis est charitas, ex animo puro, bonaque conscientia, fide non ficta proficiscens:

6 A quibus aberrantes quidam, in eam orationis vanitatem deflecterunt,

7 Ut velint legis esse doctores, cum nesciant quid dicant, neque de quibus affirmant.

8 Scimus sanè bonam esse legem, si quis eà legitimè utatur,

9 Hoc intelligens, justis non esse latam legem, sed sceleratis & contumacibus, impiis & improbis, irreligiosis & profanis, patricidis & matricidis.

10 Homicidis, impudicis, prædiconibus, plagiaris, mendacibus, perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ contrarium est.

11 Quæ sita est in glorioso beati Dei Evangelio, quod mihi commissum est.

12 Et gratiam habeo ei qui mihi vires dedit, Christo Jesu Domino nostro, qui mihi tantum fidei habuerit, ut me huic ministerio præficeret,

13 Qui prius eram in Deum maledicus, & infestus, & contumeliosus. Sed mei misertum est, quoniam ignarus feci, expers fidei:

14 Verùm Domini nostri beneficium fuit excellentissimum, cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

15 Certa res est, & omni approbatione digna, Christum Jesum in mundum venisse servatum fontes quorum vel primus ego sum.

16 Sed ideo mihi tributa misericordia est, ut in me in primis exerceret Jesus Christus summam clementiam, ad eorum exemplum, qui ei fidem essent habituri ad vitam æternam.

17 Regi autem seculorum immortalis, inaspeclabili, soli sapienti

enti Deo honos & gloria in perpetua secula : Amen.

18 Hoc tibi præceptum commendando, fili Timothee, secundum prægressa de te oracula, ut quemadmodum ea postulant præclara fungare militia.

19 Fidem habens, bonamque conscientiam : qua repulsa, quidam fidei naufragium fecerunt.

20 Quorum est Hymenæus & Alexander, quos ego Satanæ dedidi, ut dediscant impiè loqui.

CAPUT II.

In precibus publicis vult omnes commendari Deo, idque duplici ratione. Inde omnes, cujuscunque loci sunt, ad orationem invitatur, & quo vestitu, quaque modestia mulieres in sacro cœtu se gerere debeant, differit.

Exhortor igitur primum omnium, ut fiant supplicatione, preces, interpellationes, gratiarum actiones, pro cunctis hominibus.

2 Pro regibus & omnibus potestate pollutibus, ut tranquillam quietamque vitam agamus, cum omni pietate ac gravitate.

3 Hoc enim honestum est, nostroque Servatori Deo acceptum,

4 Quomnes homines servari vult, & ad veritatis cognitionem venire.

5 Unus enim Deus est, unus item sequester Dei & hominum homo Christus Jesus.

6 Qui seipsum liberationis præcium pro cunctis dedit : quam ad rem suis temporibus testandam ego præco sum & apostolus constitutus.

7 Verum dico per Christum, non mentior, magister alienigenarum fidelis atque verax.

8 Volo igitur ut supplicent homines quovis in loco, attolentes pias manus, citra iram pravamque cognitionem.

9 Item ut se mulieres modesto habitu cum verecundia & frugalitate comant, non cincinnis, aut auro, aut margaritis, aut sumptuoso vestitu :

10 Sed ut fœminas decet, pietatem rectè factis profitentes.

11 Mulier quietè discat, summa cum obedientia.

12 Mulieri quidem docere non permitto, nec auctoritatem sibi vendicare in virum, sed quietam esse.

13 Nam prior Adamus formatus est, diende Eva :

14 Et Adamus non deceptus est : at mulier decepta delictum admisit.

15 Servabitur tamen per liberorum procreationem, si manserit in fide, & charitate, & sanctimonia cum frugalitate.

CAPUT III.

Episcopos, & Diaconos Christianos depingit, cum eorum uxoribus, liberis & familia. Et ecclesiam domum Dei nominat.

Certa res est si quis episcopi munus expetit, bonum munus cupit.

2 Debet autem episcopus irreprehensibilis esse, unius uxoris vir, sobrius, frugi, modestus, hospitalis, aptus ad docendum :

3 Non vinolentus, non percussor, non sordidus, sed æquanimis, à jurgiis & avaritia alienus,

4 Suam domum bene administrans, liberos habens dicto audientes, summa cum gravitate.

5 Quod si quis suam ipsius domum administrare nescit, quo pacto Dei ecclesiam procurabit ?

6 Ne sit novitius : ne inflatus in Diaboli criminationem incurrat.

7 Debet etiam honesto alienorum testimonio commendatus esse

esse ne in probrum diabolique laqueum incidat.

8 Itidem ministri sint graves, non bilingues, non vino nimis dediti, non sordidi,

9 In fidei arcano sibi bene conscii.

10 Atqui hi prius probentur, deinde ministrent inculpati.

11 Uxores item graves non calumniatrices, sobriæ, fideles in omnibus,

12 Ministri sint singularum uxorum viri, liberos domosque sua bene regentes.

13 Nam qui rectè ministrant, in præclarum sibi gradum faciunt, magnamque in fide in Christo Jesu collocanda libertatem.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venturum esse brevi,

15 Ut si tardem, scias quomodo sit in Dei domo versandum, quæ est Dei viventis ecclesia, veritatis columen, atque firmamentum.

16 Et professio magnum est pietatis arcanum. Deus apparuit in carne, per spiritum commendatus est, conspectus angelis, prædicatus gentibus, creditus in mundo, receptus in gloria.

CAPUT IV.

Falsas doctrinas tam de conjugio & ciborum discrimine, quam prophanas damnat, commendat autem pietatis studium, & assiduum scripturæ lectionem.

Spiritus autem disertè dicit, fore ut ultimis temporibus, deficient quidam à fide, spiritibus additi fallacibus, dæmoniorumque doctrinis,

2 Per simulationem hominum falsiloquorum, inustam habentium conscientiam:

3 Vetantium matrimonia contrahere, abstinere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratia-

rum actione vescantur fidentes, qui verum intelligunt:

4 Videlicet omnia à Deo condita esse bona, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumatur,

5 Quippe quod divinis verbis & supplicatione lustretur.

6 Hæc tu fratibus proponens, bonus eris Jesu Christi minister, educatus in fidei verbis, bonæque doctrinæ quam assecutus es.

7 Profanas autem & aniles fabulas evita, ac teipsum ad pietatem exercetò.

8 Cùm sit enim corporis exercitatio ad pauca utilis, pietas ad omnia utilis est, promissiones habens & præsentis & futuræ vitæ.

9 Certa res rest, & summâ approbatione digna.

10 Nam ideo & laboramus, & probrapatimur, quòd spem habemus in vivente Deo, qui cùm omnium, tum maximè fidentium hominum Servator est.

11 Hæc præcipito ac doceto.

12 Effice, ut nemo tuam juventutem despiciat: quin fidentibus exemplo esto, verbis, moribus, charitate, spiritu, fide, castitate, donec veniam.

13 Da operam lectioni, cohortationi, doctrinæ.

14 Noli dotem negligere, quæ præditus es, quæ tibi per oraculum collata est, cùm quidem tibi manus imposuisset senatus.

15 Hæc meditare, in his esto ut in omnibus proficere videare.

16 Curam gere & tui ipsius & doctrinæ, in iisque persevera: hoc enim faciens, & teipsum servabis & auditores tuos.

CAPUT V.

Postquam modum monendi singulos præscripsit, de viduis agit, quæ tunc in Ecclesiæ ministerium cooptabantur, inde ad presby-

presbyteros transis, & quædam corporis valetudini servientia admiscet.

Seniorum ne objurgato, sed ut patrem exhortare: juniores, ut fratres:

2 Seniores fœminas, ut matres: juniores ut sorores, summa cum castitate.

3 Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.

4 Quod si quæ vidua liberos habet, aut nepotes, doceat in primis suam familiam pietatem colere, parentibusque vicem reddere. Hoc enim honestum est, & Domino acceptum.

5 Vera quidem vidua & deserta habet in Deo spem, vacatque supplicationibus & precibus noctes & dies.

6 At deliciis indulgens vidua, vivens mortua est.

7 Atque hæc denunciato, ut sint criminis expertes.

8 Quod si quæ suorum præsertim domesticorum curam non habet, ea fidem abnegavit, estque insidente deterior.

9 Vidua cooptetur non minor annis sexaginta, quæ unius viri fuerit uxor.

10 A rectè factis bene audiens, si liberos educavit, si hospitalitatem exercuit, si sanctorum pedes lavit, si subvenit afflictis, si omnia rectè facta persecuta est.

11 Juniores autem viduas repudiato. Nam postquam Christum repudiantes lascivire cœperunt, nubere volunt:

12 Eo damnandæ, quod primam fidem frugerunt.

13 Adde quod ociosæ discunt pervagari domos: nec solum ociosæ, verum etiam nugaces, & curiosæ, loquentes illicita.

14 Itaque volo juniores nubere, liberis operam dare, regere

familiam, nullam dare adversario occasionem criminandi.

15 Jam enim nonnullæ ad Satanam desciverunt.

16 Si quis, aut si quæ fidens viduas habet, subveniat eis: neve gravetur Ecclesia, ut veris viduis sufficiat.

17 Seniores qui rectè gubernant, gemino præmio afficiantur, præsertim qui in sermone doctrinaque elaborant.

18 Aiunt enim literæ: Bovi trituranti os ne obturato: &, Dignus est operarius mercede sua.

19 Contra seniore non admitteris accusationem, nisi duo tresve testes sint.

20 Peccantes coram omnibus argue, quo cæteri metu afficiantur.

21 Obtestor in Dei, Domini-que Jesu Christi, & lectorum angelorum conspectu, ut hæc sine ullo discrimine exequare, nihil per favorem faciens.

22 Manus nemini protinus imposito, neve aliena peccata participato. Te ipsum castum servato.

23 Ne amplius aquam bibe, sed exiguo vino utere, propter tuum stomachum & crebras infirmitates.

24 Nonnullorum hominum peccata perspicua sunt, & judicium anteveniunt: in nonnullis verò subsequuntur.

25 Itidem rectè facta perspicua sunt, & quæ aliter se habent, latere nequeunt.

CAPUT VI.

Docet quid servos deceat. Quam exitiosa pestis sit avaritia. Et postquam obiter de divitiis meminit, iterum prohibet Timotheo ne se inanibus doctrinis impediatur.

QUicumque sunt sub iugo servi, heros suos omni honore dignos existiment, ne Dei nomen & doctrina malè audiat.

2 Qui verò fidentes habent heros, ne ideo contemnant, quia fratres sunt, sed potius serviant quia fidentes, Deoque chari sunt, idem beneficium adepti. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis diversam sequitur doctrinam, neque sanis Domini nostri Jesu Christi dictis, pietatisque doctrinæ accedit.

4 Is inflatus nihil intelligit, sed morbo circa quæstiones & verborum certamina laborat: ex quibus oritur invidia, jurgium, maledicta, pravae suspiciones.

5 Ineptæ disputationes hominum mente corruptorum, & veri expertium, pietatem pro quæstu habentium. A talibus abstineto.

6 Est verò quæstus magnus pietas, & sua forte contentum esse.

7 Cùm enim nihil in mundum attulerimus, profectò nihil auferre possumus:

8 Itaque alimenta & tegumenta habentes, iis contenti simus.

9 Qui verò ditescere volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum, inque multas & insanas ac perniciosas cupiditates, quæ homines in perniciem intexitumque demergunt.

10 Radix enim omnium malorum est avaritia: cujus avidi quidam à fide aberrarunt & sese in multos dolores induxerunt.

11 At tu, divine vir, hæc fuge, justitiamque persequere, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa præclarum fidei certamen: vitam prehende sempiternam ad quam vocatus es, & præclara professione coram multis testibus professus es.

13 Edico tibi in Dei conspectu, vitam dantis omnibus: itemque Christi Jesu, qui coram Pontio Pilato præclara illa confessione verum testatus est.

14 Ut præceptionem serves intemeratus ac irreprehensibilis, usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi,

15 Quem adventum suis temporibus exhibebit beatus ille rex, solusque potens, regnantium & dominantium Dominus,

16 Solus habens immortalitatem, lumen habitans inaccessum, quem hominum nullus neque vidit, neque videre potest, cui honor & imperium æternum Amen.

17 Iis qui in hac vita divites sunt, denuncia ne superbiant, nève spem habeant in incertis divitiis: sed in vivente Deo qui nobis omnia largè suppeditat ad fruitionem:

18 Ut benefaciant, ut rectè factis divites, ut liberales sint atque largi,

19 Præclarum sibi fundamentum in futurum congerentes, ut vitam assequantur verè sempiternam.

20 O Timothee, depositum serva, abhorrens à profanarum vocum vanitate, & dissidiis ejus quæ falsò nominatur scientia:

21 Quam profitentes quidam, à fide aberrarunt. Adsit tibi gratia: Amen.

Scripta est Laodiceæ, quæ Patianæ Phrygiæ caput est.

PAULI EPISTOLA II.

A D

T I M O T H E U M.

CAPUT I.

Laudata fide Timothei, ut in munere sibi commisso fideliter pergat, eum hortatur. Et ne propter sua vincula, aut aliorum defectiones labescat, de suo apostolatu gloriatur, & depositi custodiam illi commendat. Laudat etiam Onesiphorum.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, secundum vitæ in Christo Jesu positæ promissionem.

2 Timotheo charo filio gratiam, misericordiam, pacem, à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem ritu majorum pura conscientia colo, quod assiduam teneo memoriam tui in meis supplicationibus,

4 Noctes & dies cupiens videre te, memor tuarum lacrymarum, ut lætitia complear,

5 Memoria repetens tuam non fictam fidem, quæ prius habitavit in avia tua Loide, & matre Eunice, & (quomodo mihi persuasi) etiam in te.

6 Quam ob causam summono te, ut suscites divinam dotem, qua per mearum manuum impositionem præditus es.

7 Non enim dedit nobis Deus timiditatis spiritum, sed fortitudinis, & charitatis ac frugalitatis.

8 Quamobrem ne te pudeat testificationis Domini nostri, neque mei ejus vincti: sed simul

Evangelii adversa, Dei virtute, perpetere,

9 Qui nos servavit, ad sanctumque statum vocavit, non ob facta nostra, sed ob suum decretum & beneficium, quod nobis in Christo Jesu ante omnem temporum æternitatem donatum,

10 Nunc repræsentatum est adventu Servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit & vitam ac immortalitatem colustravit, per Evangelium,

11 Ad quod ego externarum gentium præco, & Apostolus & magister constitutus sum.

12 Ob quam causam hæc patior, sed me non pudet. Scio enim cui crediderim: & persuasum habeo, eum posse meum depositum custodire ad illam diem.

13 Exemplum sanorum dictorum, quæ ex me audivisti, retineto cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

14 Præclarum istud depositum servato, per Spiritum Sanctum in nobis habitantem.

15 Adversati sunt me (hoc tibi nostri) omnes Asiatici, quorum est Phygelus, & Hermogenes.

16 Tribuat Dominus misericordiam Onesiphori familie: nam is me sæpe recreavit:

17 Adeoque eum meæ catenæ non pudet, ut postquam Romam pervenit, me diligenter quæsierit ac invenerit.

18 Faxit Dominus, ut misericordiam

cordiam consequatur à Domino in illa die. Quantum item Ephesi præstiterit, tu satis nosti.

CAPUT II.

Ut perseverantiam in militia Christiana commendet, similitudines sumit à militibus, & ab agricolis. Vincula sua sanctis usui esse declarat. Inde monet Timotheum, ut sermonem veritatis rectè dispertiat, & reproborum exempla fugiens, modeste omnia agat.

QUare tu, fili, convalesce beneficio in Christo Jesu posito :

2 Et quæ ex me multis testibus audivisti, ea exponito fidis hominibus, qui sint ad alios etiam docendos idonei.

3 Tu ergo adversa patere, ut bonus Jesu Christi miles.

4 Nemo militans sese vitæ negotiis implicat, ut militiæ duci placeat.

5 Jam si quis dimicat, non coronatur, nisi legitimè dimicaverit.

6 Laborandum agricolæ est, prius quàm fructum percipiat.

7 Intellige quæ dico : det verò tibi Dominus industriam in omnibus.

8 Recordare Jesum Christum ex mortuis excitatum, Davidis femine prægnatum, ut fert Evangelium meum.

9 In quo adversa fero usque ad vincula, tanquam facinorosus : verum divinus sermo victus non est.

10 Propterea omnia tolero propter electos, ut ipsi quoque positam in Christo Jesu salutem cum gloria consequantur æterna.

11 Certa res est : si simul mortui sumus, simul etiam vivemus.

12 Si unà toleramus, etiam unà regnabimus. Si negamus, ille quoque negabit nos.

13 Si diffidimus, ille fidelis ma-

net, seipsum negare non potest.

14 Hæc commemorato, obtinens in Domini conspectu, non esse verbis pugnandum, quæ res non modò nihil profit, verum etiam auditores evertat.

15 Da operam ut teipsum Deo probes, operarium non erubescendum, rectè secantem veritatis orationem.

16 Profanas autem verborum futilitates evitato : nam ad multam serpent impietatem.

17 Eorumque sermo gangrenæ ritu corrodet : quorum est Hymenæus & Philetus,

18 Qui à veritate aberrârunt, dicentes resurrectionem jam fuisse, & nonnullorum fidem evertunt.

19 Atqui firmum Dei fundamentum stat, hoc habens sigillum, Novit Dominus qui sint sui : itaque recedat ab injustitia, quisquis nominat Christi nomen.

20 In magna autem domo non sunt solum aurea argenteaque vasa, verum etiam lignea & testacea, & alia ad res honestas, alia ad inhonestas.

21 Proinde si quis seipsum ab his expurgaverit, vas erit ad honestatem sacratum, hero utile, ad omne bonum opus paratum.

22 Juveniles cupidites fuge : justitiam, fidem, charitatem, pacem, unà cum iis qui Dominum sincero animo invocant, persequere.

23 Stultas & indoctas questionis declina, quippe quæ (ut scis) pugnas gignant :

24 Cum Domini servus non pugnare debeat, sed erga omnes mitis esse, ad docendum accommodatus, injuriæ patiens,

25 Cum mansuetudine erudientis dissentientes, si forte, Deo eos ad frugem revocante, verum agnoscant ;

26 Ad

26 Ad seque redeant, & diaboli laqueum evadant, à quo capti, ejus arbitrio tenentur.

CAPUT III.

Prædicit quàm infesta piis tempora immineant; sed fiducia victoriæ animat eum ad certamen: exercitationem sanæ doctrinæ in primis commendans.

Illud autem scito, extremo ævo difficilia fore tempora.

2 Erunt enim homines sui amantes, avari, arrogantes, superbi, maledici, in parentes contumaces, ingrati, irreligiosi,

3 Inhumani, sædisfragi, calumniatores, intemperantes, immittes, virtutis inimici.

4 Proditores, temerarii, inflati (L.) cæci & (G.) voluptatis magis quam Dei amantes,

5 Pietatis speciem habentes, sed qui ejus vim abnegaverint. Hos tu averfare.

6 Ex his autem sunt, qui in domos sese insinuant, captivasque reddunt mulierculas, quæ peccatis coopertæ, & variis cupiditatibus actæ.

7 Semper discunt, & nunquam ad veri cognitionem pervenire possunt.

8 At quomodo Jannes & Jambres Mosi resisterunt, ita hi veritati resistunt: homines mente corrupti, circa fidem improbat.

9 Verùm non procedent longius: nam eorum dementia erit omnibus perspicua, ut illorum fuit.

10 Tu verò assequutus es meam doctrinam, mores, propositum, fidem, clementiam, charitatem, patientiam,

11 Vexationes, res adversas: qualia mihi contigerunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quales vexationes sustinui: ex quibus omnibus me vindicavit Dominus,

12 Et verò omnes qui volent in Christo Jesu piè vivere, infestabuntur:

13 Cùm interea mali homines & impostores pergent in deterius, & fallent & fallentur.

14 Tu verò in eis persevera quæ didicisti, & per quæ fidens factus es, cùm & scias à quo didiceris.

15 Et à puero sacras literas noveris, quæ te possunt erudire ad salutem per fidem Christo Jesu habendam.

16 Omne scriptum divinitus inspiratum est, & utile ad doctrinam, ad reprehensionem, ad correctionem, ad justitiæ disciplinam,

17 Ut compositus sit divinus homo, ad omne rectè factum bene comparatus.

CAPUT IV.

Obtestatur eum ut maximè evangelium prædicet in tam deplorato tempore. Sibi in propinquo esse mortem, sed ita ut quasi victor ad gloriosum triumphum properet: Tandem accersendi Timothei necessitatem ex præsentis suo statu ostendit.

ITaque obtestor ego in Dei conspectu, & Domini Jesu Christi, qui adventu regnoque suo & vivos & mortuos judicaturus est,

2 Publica doctrinam, instā opportunè, importunè: argue, increpa, cohortare summa cum clementia ac doctrina.

3 Erit enim tempus cum sanam doctrinam non ferent homines, sed ad suas libidines sibi magistros cum labant,

4 Auribusque prurientibus & à vero averfis, ad fabulas se convertent.

5 Tu verò in omnibus esto sobrius: mala patere: Evangelistæ officio fungere: tuo munere perfungere.

6 Nam ego jamjam immolans sum, discessusque mei tempus instat.

7 Præclarum certamen certavi: cursum absolvi: fidem servavi:

8 Quod superest, reservatur mihi justitiæ corona, quam mihi Dominus reddet in illa die justus iudex: neque solum mihi, sed etiam omnibus qui ejus adventum amaverint.

9 Da operam ut ad me brevi venias.

10 Demas enim me, vitæ præsentis amore, dereliquit, & Thesalonicensem profectus est: Crescens in Galatiam: Titus in Dalmatiam:

11 Lucas solus est mecum. Marcum assumptum tecum adducito: est enim mihi utilis ad ministerium.

12 Tychicum legavi Ephesum.

13 Penulam, quam in Troade apud Carpum reliqui, cum venies afferto, & libros, maxime membranas.

14 Alexander faber ferrarius multis me malis affecit: reddat ei Dominus digna ejus factis præmia.

15 Eum tu quoque caveo: nam magnopere restitit nostris verbis:

16 In prima mea causæ ditione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt, id quod ne eis imputetur precor.

17 At Dominus mihi adfuit, meque corroboravit, ut per me peragatur præconium, audiantque gentes omnes: atque ita liberatus sum ex leonis ore,

18 Meque liberabit ab omni mala re, & ad cæleste suum regnum conservabit Dominus, cui gloria in perpetua secula. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi. Trophimum reliqui Mileti ægrotantem.

21 Cura ut ante hyemem venias. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, denique fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus adsit animo tuo. Adsit vobis gratia. Amen.

Scripta est Romæ ad Timotheum secunda, cum se Paulus iterum stitisset Cæsari Neroni.

PAULI EPISTOLA

A D

T I T U M.

CAPUT I.

Docet quales oporteat ministros eligere, simul ostendit quomodo vaniloquis os obturare oportet. Hæc occasione perstringit Cretensem moris. Ac Judæos qui in rebus æternis sanctitatem locabat.

PAULUS Dei servus & Jesu Christi Apostolus quod attinet ad fidem electorum Dei, & veritatis cognitionem.

2 Quæ in religione cum spe vitæ sempiternæ conjuncta sita est,

est, quam Deus qui nunquam mentitur, ante æterna tempora promiserat.

3 Et suis temporibus exhibuit videlicet suum sermonem præconio promulgandum, quod præconium mihi Servatoris nostri Dei mandato commissum est,

4 Tito germano, quod ad communem fidem attinet, filio, gratiam misericordiam, pacem à Deo Patre, & Domino Jesu Christo Salvatore nostro.

5 Ego te idcirco in Creta reliqui, ut reliqua componas, & oppidatim seniores constituas, ut ego tibi præcepi :

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fidentes, non luxu infames aut contumaces.

7 Decet enim episcopum inculpatum esse, ut Dei dispensatorem, non audacem, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non avarum :

8 Sed hospitalem, virtutis amantem, frugi, justum, pium, temperantem,

9 Fidi sermonis, qui in docendo adhibetur, defensorem, quo possit & sana doctrina cohortari, & contradicentes refellere.

10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, atque vafri, præsertim circumcisi, quos refutare oportet :

11 Qui totas domos evertunt, docentes illicita, turpis lucri causâ.

12 Dixit eorum quidam, proprius ipsorum vates. Crete semper mendax, mala bestia, venter iners est.

13 Hoc testimonium verum est : quamobrem argue eos severè, ut sint in fide sani,

14 Non addicti Judaicis fabulis, hominumque præceptis, veritatem adversantium.

15 Puris quidem pura sunt omnia : sed pollutis & infidelibus nihil purum : quin polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum se scire profitentur, & eundem factis negant, nefarii, & contumaces, ad omne bonum opus inepti.

CAPUT II.

Personarum & ætatum præscribens officia, jubet ut de moribus doceat Ecclesiam : & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit esse studium piæ & rectæ vivendi.

TU vero loquere quæ sanam deceant doctrinam.

2 Senes ut sint sobrii, graves, frugi : fide, charitate & patientia sani.

3 Anus item habitu augustæ, non calumniatrices, non nimis emancipatæ vino, bene institutæ :

4 Ut juvenes sæminas doceant suorum virorum ac liberorum amantes esse :

5 Frugi, castas, domi manentes, bonas, suis viris obedientes, ne divina doctrina malè audiat.

6 Juniores item exhortare ut sint frugi :

7 In cunctis teipsum rectè factorum exemplum præstans, in doctrinæ integritatem, gravitatem,

8 Orationem sanam, & quæ damnari nequeat ; ut adversarii moveantur, nihil habentes de vobis dicere vitiosum.

9 Servi suis heris pareant, in omnibus obsequiosi, non respondatores, non furaces.

10 Sed summam fidem bene præstantes, quo servatoris nostri Dei doctrinam cohonestent in omnibus.

11 Extitit enim divina beneficentia,

ficentia cunctis hominibus salutaris.

12 Quæ nos erudiat ut impietate mundanisque cupiditatibus valedicto, frugaliter & iuste piæque vivamus in hoc seculo;

13 Expectantes speratam beatitudinem, adventumque gloriosum magni Dei & Servatoris nostri Jesu Christi,

14 Qui seipsum pro nobis dedit, quod nos ab omni scelere vindicaret, & sibi peculiarem populum purgaret, rectè factorum cupidum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue summa cum auctoritate, ita ut nemo te contemnat.

C A P U T III.

Generaliter nunc vult omnes moneri ut placidè colant ordinem politicum, & memores sint vitæ pristinæ, ut justificationem omnem ex gratia esse existiment. Quid si quis contentiosus bis reclamet, illum jubet omitti.

EOS commonesfacio ut magistratibus & potestatibus pareant, & imperata faciant: ad omne rectè factum parati sint;

2 Nemini maledicant: ne sint contentiosi, sed æquanimis, summam erga omnes homines comitatem exerentes.

3 Fuimus enim aliquando nos quoque dementes, contumaces, errantes, variis servientes cupiditatibus, & voluptatibus in pravitate invidiaque degentes, odiosi, alii aliis infensi.

4 Sed postquam benignitas &

humanitas extitit Servatoris nostri Dei,

5 Non ob justitiæ opera, quæ fecerimus nos, sed pro sua miserrisordia servavit nos, lavacro renascentiæ, renovationisque Spiritus Sancti.

6 Quæ nos largè persudit, per Jesum Christum Servatorem nostrum;

7 Ut ejus beneficio iusti facti, fiamus hæredes vitæ, quæ speratur, æternæ.

8 Certa res est. Hæc te asseverare volo, quod curent rectè factis fungi, qui Deo confidunt, Hæc sunt præclara, & hominibus utilia.

9 Stultis autem quæstionibus & antiquitatibus, & litibus pugnisque legalibus, supersedeto: sunt enim inutiles atque futes:

10 Sectarium hominem post unam atque alteram admonitionem declinato,

11 Sciens eum perversum esse, & ita peccare, ut ipse a seipso damnetur.

12 Cùm ad te Artemam aut Tychicum misero, cura ut ad me venias Nicopolim: illic enim hyemare statui.

13 Zenam legisperitum & Apollo sedulò deducito, ne quid eis desit.

14 Discant & nostri rectè facta obire, ad usus necessarios ne sint infructuosi.

15 Salutant te mei comites omnes. Saluta eos, qui nos amant in fide. Adsit vobis omnibus gratia: Amen.

Scripta Nicopoli Macedonia.

PAULI EPISTOLA

A D

PHILEMONEM.

CAPUT I.

Paulus argumentum humile bñc tractans, suo tamen more sublimis ad Deum evebitur. Fugitivum servum & furem Philemoni remittens, pro illo deprecatur veniam: & graviter de aequitate Christiana deprecatur.

PAULUS Jesu Christi victus, & Timotheus frater, Philemoni charo amico, adjutorique nostro,

2 Et Appiæ charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & ecclesiæ domus tuæ.

3 Gratiam & pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Ago Deo meo gratias, semper tui mentionem faciens in meis supplicationibus,

5 Audiens qua charitate, & fide præditus sis tum in Dominum Jesum, tum erga sanctos omnes.

6 Quò ista liberalitate tuæ in Christo Jesu collocatæ fidei fiat, ut intelligatur quantum sit in vobis boni.

7 Magna quidem lætitia & consolatione afficimur ex charitate tua, quò sanctorum animi per te, frater, recreati sunt.

8 Proinde cùm magnam in Christo auctoritatem habeam imperandi tibi officium,

9 Propter charitatem potius rogo, talis ego, hoc est, Paulus

senex, & nunc etiam Jesu Christi victus.

10 Te, inquam, rogo de meo filio, quem in meis vinculis genui, Onesimo,

11 Eo qui tibi aliquando fuit inutilis, nunc & tibi & mihi utilis, quem dimisi.

12 Tu verò eum, hoc est, mihi intimum recipe:

13 Quem ego volebam apud me retinere ut mihi tua vice ministraret, in Evangelii vinculis;

14 Sed injussu tuo nihil volui facere, ut non coactum, sed voluntarium esset tuum beneficium.

15 Fortassis enim ideo ad tempus abfuit, ut eum reciperes æternum:

16 Non jam ut servum, sed plus quàm servum fratrem etiam mihi charissimum, nedum tibi, & carnis & Dominicæ religionis nomine.

17 Quare, si me socium habes, accipe eum, ut me.

18 Quòd si quid te læsit, aut tibi debet, id mihi imputato.

19 Ego Paulus scripsi mea manu, ego dissolvam: ut interim illud tibi non dicam, quod tu mihi etiam teipsum debes.

20 Age, frater, gratificare mihi per Dominum, recrea meum animum per Dominum.

21 Fretus obedientia tua scripsi tibi: sciens te plus etiam, quàm peto, facturum.

22 Præte-

22 Præterea para mihi hospitium. Spero enim fore ut vobis per vestras preces condoner.

23 Salutant te Epaphras meæ in Christo Jesu captivitatis comes:

24 Et Marcus, Aristarchus,

Demas, Lucas, collegæ mei.

25 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit animis vestris: Amen.

Missa est Roma, per Onesimum servum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Disserit de potentia, de fide, de animi modestia, ad divites. Deinde ostendit tentationes ad malum, non ex Deo esse, cum omnis boni auctor sit. Qualiter recipiendus sit sermo vitæ.

JACOBUS Dei & Domini Jesu Christi servus duodecim tribubus ultro citroque dispersis, salutem:

2 Summopere gaudendum existimate, fratres mei, cum in varias inciditis periclitationes,

3 Intelligentes fidei vestræ exploratione patientiam gigni.

4 Patientia autem perfectum opus habeat, ut perfecti integri-que nulla re careatis.

5 Quod si quis vestrum sapientiâ caret, postulet à Deo, qui omnibus planè donat, nec exprobrat, & ei donabitur.

6 Postulet autem cum fiducia, nihil dubitans. Qui enim dubitat, similis est fluctui maris, ventis actus ac excito.

7 Neque verò se putet is homo quicquam à Domini impetraturum.

8 Homo dup'icis animi, in omnibus suis actionibus inconstans.

9 Glorietur autem frater humilis in sublimitate sua,

10 Et dives in humilitate sua: nam, ut herbæ flos, sic peribit.

11 Ut enim exortus cum ardore sol herbam arefacit, ejusque & flos decidit, & decora species interit: ita dives cum suis copiis marcescet.

12 Felix homo qui tentationem sustinet: approbatus enim, vitæ coronam accipiet, quam promissit Dominus suis amatoribus.

13 Nemo, dum tentatur, dicat à Deo tentari se: Deus enim nec malis unquam tentatur, nec tentat ipse quenquam.

14 Sed à sua quisque cupiditate allectus ac inescatus, tentatur.

15 Deinde cupiditas conceptum parit peccatum: peccatum porro perpetratum, gignit mortem.

16 Nolite errare, mihi fratres charissimi,

17 Omne bonum donum omneque perfectum munus, supernè est descendens à patre luminum, apud quem nulla est mutatio, aut ulla conversionis umbra.

18 Is consulto nos genuit, veritatis

veritatis oratione, ut essemus quædam quasi primitiæ suorum operum.

19 Proinde, mei fratres charissimi, esto omnis homo ad audiendum celer, ad loquendum tardus, ad iram tardus.

20 Nam hominis ira divinæ justitiæ non parat.

21 Quamobrem, fratres, omnibus vitiorum sordibus excrementisque depositis, comiter accipite sativum sermonem, qui vestras animas servare potest.

22 Este autem ii qui sermoni pareatis, non eum duntaxat audiat; alioquin vosipfos decipitis.

23 Nam si quis sermonem audit, nec exequitur, is perinde est ac si quis corporis sui faciem contempletur in speculo.

24 Deinde seipsum speculatus abeat, ac protinus qualis sit obliviscatur.

25 Qui verò in perfectam libertatis legem penitus introspexerit, & in ea manserit, is, qui non sit obliviosus auditor, sed operis effector, suo facto beatus erit.

26 Si quis sibi videtur esse religiosus apud vos, neque tamen linguam suam frænât, sed animum suum fallit, hujus vana est religio.

27 Religio pura & impolluta apud Deum & Patrem hæc est: curam gerere pupillorum & viduarum in eorum calamitate, & intaminatum se custodire à mundo.

CAPUT II.

Personarum acceptiones discrepare dicit à Christi fide, quam non satis est verbis profiteri, nisi & operibus misericordiæ & charitatis præstemus eandem, Abrahæ exemplo.

Fratres mei, nolite ita fidem habere in glorioso Domino nostro Jesu Christo collocatam, ut personarum habeatis rationem.

2 Nam si quis aureos gestans annulos, in veste splendida, in vestrum conventum ingrediatur, eodemque intret etiam pauper in obsoleta veste:

3 Et vos in eum, qui vestem gestat splendidam, intueamini, eique dicatis: tu sede hic pulchrè: pauperi autem dicatis, Tu istic sta, aut hîc sub meo subsellio sede:

4 Nonne discrimen apud vos fecistis? & male cogitantes/judices fuistis?

5 Audite, mei fratres charissimi: Nonne Deus elegit hujus mundi pauperes, fide divites, hæredesque regni quod suis promisit amatoribus?

6 Et vos pauperem despiciatui habetis? Nonne divites vobis imperant, iidem vos in jus trahunt?

7 Nonne iidem pulchro nomini maledicunt, à quo vos nuncupamini?

8 Si quidem Legi paretis regiae, quæ sic literis est prodita, Alterum ut teipsum diligit: rectè facitis.

9 Sin personis indulgetis, peccatum committitis; & à lege, ut qui contra eam faciatis, arguimini.

10 Qui enim, quamvis alioquin totam legem observet, tamen in uno delinquit, is omnibus tenetur.

11 Nam qui dixit. Ne adulterato: idem dixit, Ne occidito. Quòd si non adulteras, sed occidis, contra legem committis.

12 Sic loquimini & sic agite, ut libertatis lege judicandi,

13 Nam

13 Nam iudicium erit inclemens in eum, qui pietatem non exercuerit: at pietas iudicio insultat.

14 Quæ est utilitas, mei fratres, si quis se fidem habere dicat, & opera non habeat? Num potest eum servare fides?

15 Si frater aut soror nudi sint, quotidianoque alimento destituti,

16 Et eos vestrum aliquis bona cum pace abire calesierique & satiari, jubeat, nec eis detis quæ corpus requirit, quid prodest?

17 Ita fides ejusmodi per se est, ut si opera non habeat, mortua sit.

18 Itaque dicet aliquis: Tu fidem habes, ego opera habeo: ostende mihi tuam fidem sine tuis operibus, ego tibi ex meis operibus fidem meam ostendam.

19 Tu Deum unum esse credis? Rectè facis: & dæmones credunt atque horrent.

20 Vis autem intelligere, ô homo vane, fidem sine operibus mortuam esse?

21 Abrahamus parens ille noster, nonne operibus factus est justus, Isaaco filio suo in ara libando?

22 Vides, ut fides ejus opera adjuverit, utque operibus fides perfecta fuerit.

23 Atque ita comprobatum est scriptum illud, quod sic se habet: Credidit Abrahamus Deo, idque ei justitiæ dictum est, & Dei amicus est appellatus.

24 Videtis ergo operibus justum reddi hominem, non solum fide.

25 Itidem Rachaba meretrix, nonne operibus justificata est, admissis nunciis, & alia via emissis?

26 Ut enim corpus absque spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Ut doceat linguam homini Christiano esse coercendam fidei & caritatis sanctæ repagulis, commoda & incommoda quæ ab ea proveniunt ostendit, & quid humana sapientia à cœlesti distet.

Nolite multi esse magistri fratres mei: scientes nos graviore esse penas daturus.

2 Multa enim delinquimus omnes. Si quis in verbis non delinquit, is perfectus homo est, qui possit etiam totum frænare corpus.

3 Frænos quidem equorum oribus adhibemus, ut nobis pareant, eorumque totum corpus agimus.

4 Itemque tantæ naves, tam vehementibus impulsæ ventis, tantulo gubernaculo, quocunque vult gubernatoris impetus, aguntur.

5 Sic & lingua, quæ parvum membrum est, magnas vires habet. En quantulus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua ignis est, scelerum mundus. Sic se habet in nostris membris lingua, totum corpus contaminans, & ævi cursum inflammans, & ipsa à Gehenna inflammanda.

7 Omnis enim & ferarum natura, & volucrum serpentumque & aquatiliū humano ingenio domatur, domitaque est:

8 At linguam nemo potest hominum domare, effrænatum malum, mortifero refertam veneno.

9 Eâ Deum & patrem collaudamus, eâdem homines execramur ad Dei similitudinem factos.

10 Prodeunte ex eodem ore laudatione & execratione. Non decet, mei fratres, hæc ita fieri.

11 Num

11 Num fons, ex eodem foramine, dulci aqua manat, & amara?

12 Potestne, mei fratres, aut ficus oleas, aut vitis ficus edere? Sic nullus fons & balsam & dulcem aquam emittere.

13 Qui in vobis sapiens est, & intelligens, ostendat bonis moribus sua opera, cum sapientiæ mansuetudine.

14 Quod si amaram invidiam, & simultatem habetis in animo, nolite contra verum iactare vos, atque mentiri.

15 Non ea est ista sapientia, quæ supernè proficiatur: sed terrestres, humana, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & simulas, ibi est inconstantia, omnisque vitiosa res.

17 At supernè oriens sapientia, primùm casta est, deinde pacifica, æqua, obsequiosa, pietate bonisque referta fructibus, severa, & minimè simulatrix.

18 Fructus verò iustitiæ in pace feritur, colentibus pacem.

CAPUT IV.

Enumerat incommoda quæ ex carnis operibus proveniunt. Animi submissionem subjungit & repurgationem à superbia, detractione, & ab oblivione propriæ infirmitatis.

UNde apud vos bella & pugnae? nonne hinc, ex vestris libidinibus, quæ militant in vestris membris?

2 Concupiscitis, nec obtinetis: invidetis & æmulamini, nec assequi potestis: pugnat & beligeratis: non obtinetis, quoniam non postulatis.

3 Postulatis, & non adipiscimini, quia malè postulatis, ut in vestras impendatis libidines.

4 O degeneres & viri & foeminae: nescitis mundi amicitiam

Dei esse inimicitias? Qui vult amicus esse mundi, inimicus efficitur Dei.

5 An putatis id inaniter esse literis proditum: Scilicet, ad invidiam propensus est is qui in vobis habitat spiritus?

6 At majus confert beneficium. Itaque Deus, inquit ille, & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

7 Quamobrem parete Deo, resistite diabolo, & is vos fugiet:

8 Accedite Deum, & accedet vos. Purgate manus, ô improbi, & animos lustrate:

9 Qui estis animo duplici, afflicte vos, & lugete ac plorate. Risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Summittite vos Domino, & vos evehet. Nolite alius alii detrahare. Qui fratri detrahit, fratremque suum damnat, legi detrahit legemque damnat.

11 Quod si legem damnas non legis executor es, sed condemnator.

12 Unus est legislator atque iudex, qui & servare potest, & perdere. Tu verò quis es, qui alterum damnas?

13 Age jam qui dicitis: Hodie aut cras proficiscemur in illam urbem, & illic unum annum agemus, & mercabimur, & lucrabimur:

14 Cùm nesciatis quid sit cras futurum. Qualis enim est vita vestra? Vapor est qui paulisper extat, deinde evanescit.

15 Cùm dicere debeatis: Si volet Dominus & si vivamus, hoc aut illud faciemus:

16 Nunc in vestris insolentibus vos iactatis. Omnis ejusmodi iactantia prava est:

17 Ergo qui rectè facere novit, neque facit, is in vitio est.

CAPUT V.

Divini judicii severitatem divitibus denunciatur, enumerata eorum superbia, ac pauperes, audientes divitum infelicem exitum, æquo animo afflictiones, ut Job, etiam cum infirmantur, ferant.

JAM verò, ô divites, plorate, ejulantes ob vestras miseras vobis eventuras.

2 Divitiæ vestræ putruerunt: vestimenta vestra à tineis erosa sunt.

3 Aurum & argentum æruginosum, eorumque ærugo contra vos testimonium dicet, vestrasque carnes ignis in morem consumet *L. Pœnam G.* vobis congestistis in ultimum tempus.

4 Merces ipsa mercenariorum qui vestros messuerunt agros à vobis retenta, quiritatur messorumque querelæ in Domini omnipotentis aures penetrarunt.

5 Luxuriastis ac lasciviistis in terris: genio indulgistis, tanquam ad laniendræ diem.

6 Condemnastis, occidistis insontes vobis non resistentes.

7 Quamobrem durate, fratres, usque ad Domini adventum. Ipse agricola expectat exitum terræ fructum, & quidem in eo durat, dum primorem serotinamque pluviam accipiat.

8 Durate vos quoque roborate vestros animos: nam Domini adventus instat.

9 Nolite alius adversus alium gemere, fratres, ne damnemini. En iudex pro foribus adest.

10 Exemplum capite, fratres mei, tolerantia ac patientia, de

vatibus, qui Domini nomine locuti sunt.

11 Equidem beatos judicamus eos, qui patiuntur. Jobi patientiam audistis, & quem ei finem Dominus (quippe misericors, & clemens) dederit, vidistis.

12 In primis autem, mei fratres, ne juratote neque cælum, neque terram, nec aliud ullum jurisjurandum: sed esto ejusmodi sermo vester, ut etiam sit etiam, & non non, ne in simulationem cadatis.

13 Affigitur vestrum aliquis, supplicet. Lætus est quis, p'allat.

14 Ægrotat vestrum aliquis, advocet ecclesiæ seniores, qui eum in Domini nomine ungant oleo, pro eoque supplicent,

15 Et fidei supplicatio laborantem servabit, eumque allevabit Dominus, & si peccata commiserit, ignoscetur ei.

16 Confitemini invicem delicta, & supplicate alius pro alio, ut sanemini. Multum valet efficitque justis precatio.

17 Elias homo erat iisdem, quibus nos, obnoxius: & tamen cum precibus petiisset ne plueret, non pluit in terram per annos tres & sex menses.

18 Eodem rursus precato, & cælum dedit imbrem, & terra suum fructum germinavit.

19 Fratres, si quis vestrum à vero aberraverit, & eum quispiam revocaverit,

20 Intelligat eum, qui fontem ab erroris sui via revocaverit, animam ex morte vindicasse, multitudinemque texisse peccatorum.

PETRI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Magnificè extollit Dei gratiam in Christo, quæ fide recipitur, & spe possidetur: de qua vaticinati sunt prophætæ. Inde deducit exhortationem, ut renunciantes mundo & priori vitæ, se Deo conforment.

PETRUS Jesu Christi Apostolus sparsim peregrinantibus in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia.

2 Secundum Dei Patris providentiam & electis, spirituque illustratis, ut obediant, & Jesu Christi sanguine conspergantur, gratiam & pacem plurimam dicit.

3 Gratias agimus Deo, Patrique Domini nostri Jesu Christi, qui nos pro sua singulari misericordia, Christum ex mortuis suscitando regenuit in vividam spem.

4 Ad immortalem impollutam, & invictam hæreditatem, vobis in cælis repositam,

5 Qui divina potentia per fidem custodimini ad salutem ultimo tempore exhibendam.

9 Ac in eo sanè exultatis, paululum modo (si est opus) variis tentationibus vexati.

7 Ut explorata vestra fides, auro (quod perit, & igne exploratur) longè precior inveniat, ad laudem & gloriam, & honorem tum futurum, cum existit Jesus Christus,

8 Quem vos non visum ama-

tis: de quo jam, non eum videntes, sed ei confidentes, incredibili & gloriosa lætitia gestitis,

9 Reportaturi fidei vestræ finem, salutem animorum,

10 Quam salutem exquisiverunt ac perscrutati sunt vates, qui de conferendo in vos beneficio vaticinati sunt,

11 Scrutantes quodnam aut quale tempus indicaret Christi spiritus, quo erant præditi, præsignificans & Christi supplicia, & deinde securam gloriam.

12 Quibus demonstratum est non ipsos sibi, sed vobis ea administrare, quæ nunc vobis nuntiata sunt per eos qui vos in evangelio instituerunt, per Spiritum Sanctum de cælo missum, quæ cupiunt ipsi angeli perspicere.

13 Quamobrem succinctis mentis vestræ lateribus, sobrii, perfectè sperate afferendum vobis adventu Jesu Christi beneficium,

14 Ut obedientes filii, non vos superioribus ignorantie vestræ cupiditatibus accomodantes:

15 Sed, quemadmodum qui vos vocavit sanctus est, ita vos quoque sanctos in omni vita præbentes.

16 Quandoquidem scriptum est: Sancti estote, nam ego sum sanctus.

17 Quod si Patrem invocatis eum, qui severissimè ex cujusque facto judicat, vestræ peregrinationis tempus religiosè transigite.

18 Scientes

310 I. PETRI EPISTOLA.

18 Scientes non vos caducis rebus argente aut auro ex vanis istis patriis moribus esse liberatos;

19 Sed Christi precioso sanguine, sicut integri vitioque carentis agni,

20 Provisi ante orbem conditum: exhibiti autem ultimis temporibus, propter vos,

21 Qui per eum Deo confiditis, qui eum ex mortuis excitavit, & gloria donavit, ut sit vestra fides atque spes in Deo collocata.

22 Lustrate obediendo veritati vestros animos, per spiritum ad fraternum amorem non fictum: & pura mente inter vos impensè amate.

23 Renati non ex mortali, sed immortali semine, per sermonem viventem Dei, & manentem in sempiternum.

24 Nam mortales quidem omnes sunt herbæ similes, omnisque hominis gloria est velut herbæ flos. Aret herba, caditque flos:

25 At domini dictum manet in sempiternum. Est autem hoc dictum illud, quod apud vos est nunciatum.

CAPUT II.

Fideles verbo Dei renatos hortatur ad ducendam vitam, quæ genituræ respondeat: ac ne titubet eorum fides, allegat quid de Christo prædictum fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præstent magistratibus, & patienter adversa ferant Christi exemplo.

Ergo deposito omni vitio, omnique fallacia, & simulationibus, & invidiis, & omnibus maledicentiis,

2 Ut recens nati infantes, rationale & alienum à fraude lac

appetite, ut eo grandescatis ad salutem:

3 Si modò sensistis Dominum esse benignum,

4 Ad quem (lapidem vivum, ab hominibus improbatum, Deo lectum & eximium) accedentes,

5 Ipsi quoque ut vivi lapides ædificamini, divina domus, sacrum sacerdotium, ad facienda divina sacrificia, Deo per Jesum Christum accepta.

6 Itaque sic in literis habetur: Positurus sum in Sione lapidem angularem, lectum, eximium: cui qui confidet, non frustrabitur.

7 Vobis quidem fidentibus, eximius est, at diffidentibus, quem lapidem structores improbarunt, is ad anguli caput adhibitus est, & lapis in quem impingant, & petra in quam illidant.

8 Qui in sermonem offendent, ei inobedientes, ad quod erant destinati.

9 At vos lectum genus estis, regale sacerdotium, sancta gens, populus acquisitus, ut virtutes prædicetis ejus qui vos ex tenebris in suam lucem admirabilem vocavit:

10 Qui aliquando non populus, nunc Dei populus estis: qui misericordiam non consecuti, nunc misericordiam estis consecuti.

11 Charissimi, cohortor, ut inquietos ac peregrinos: abstinete vos à corporis cupiditatibus, quæ contra animum militant,

12 Honestè vos gerentes apud externos, ut pro eo quod vobis tanquam maleficis detrahunt, rectè facta considerantes honorent Deum in die curationis.

13 Itaq; omnibus parete personis humanis propter Dominum: & regi, ut potestate possenti:

14 Et

14 Et prætoribus, ut ab eorum ad maleficorum ultionem, tum ad beneficorum laudationem missis.

15 Nam ea est Dei voluntas, ut rectè facientes, amentium hominum ignorantiam conpescatis,

16 Ut liberi, non ut vitiorum prætextum habentes libertatem, sed ut Dei servi.

17 Omnes honorate: fraternitatem amate, veremini Deum, regem honorate.

18 Servi, parete cum omni metu heris, non solum bonis & æquis, verum etiam iniquis.

19 Hoc enim gratiam emeretur, si quis, quoniam sibi sit Dei conficius, dolores fert, patiens injustè.

20 Nam quæ gloria est, si peccantes cædi vos sustinetis? At si rectè facientes toleratis injuriam, hoc verò gratiam meretur apud Deum.

21 Ad hoc enim vocati estis, siquidem Christus quoque pro nobis injuriam passus est, nobis præscriptum relinquens, ut ejus vestigia subsequamini:

22 Qui peccatum nullum commisit, nec extitit in ejus ore dolus:

23 Qui conviciantibus convicia non regerebat, injuriam patiens non minabatur, sed rem justè judicaturus committebat:

24 Qui peccata nostra ipse suo corpore sustulit in patibulum, ut peccatis defuncti, justitiæ vivamus: ejus vibice vos estis sanati.

25 Eratis enim quasi palantes oves: sed nunc ad pastorem vos & animorum vestrorum curatorem, convertistis.

CAPUT III.

Ne mulieres Christianæ viros suos licet Ethnicos contemnant, pia-

rum mulierum exemplum proponit: Addit generales præceptiones, ut æquis animis sustineant persecutiones: & intrepidè respondeant de sua fide, idque auspiciis Christi.

Similiter, uxores, vestris parete viris, ut quibus oratione non persuadetur, ii per uxorum mores absque oratione lucrifaciant,

2 Vestrorum morum castitatem cum religione conjunctam contemplati.

3 Esto autem vester ornatus non exterior ille, in capillorum cincinnis, & auri circumpositus, aut palliorum amictu positus:

4 Sed mentis occultus homo, cum mitis & quieti animi sinceritate, quæ res magni est in Dei conspectu pretii.

5 Sic enim olim sanctæ illæ feminae, in Deo spem habentes, sese comebant, obediens suis viris.

6 Ut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum appellans, cujus factæ estis filia, dum benefacitis, & nullo pavore terimini.

7 Viri itidem, habitate scienter cum uxoribus, muliebri vasi, ut infirmiori, tribuentes honorem, ut multiplicis beneficii & vitæ cohæredes, ne vestrae preces impediatur.

8 In summa, este omnes unanimis, eodem modo affecti, fraterno amore, misericordes, affabiles.

9 Non malum malo, aut convicium convicio rependentes, sed è contrario fausta precantes, scientes ad hoc vocatos esse vos ut felicitatem obtineatis.

10 Nam qui vitæ cupidus est, & felicia videre vult temporaria, coerceat linguam suam à malitia,

malitia, & labra sua à loquendo fraudulentè: declinet. malum, & faciat bene: studeat paci, eamque persequatur.

11 Habet enim Dominus oculos intentos in iustos, & aures ad eorum implorationem.

12 Faciem autem habet Dominus intentam in maleficos.

13 Ecquis verò est qui vos lædat, si bonitatis imitatores sitis?

14 Quanquam etiam si propter iustitiam feratis injuriam, felices estis. Quæ verò metuunt illi, vos ne metuite, nè turbamini.

15 Sed Dominum Deum animis sanctè colite: Ac semper parati este, quicumque ex vobis spei, qua præditi estis rationem petierit, ei comiter ac religiosè respondere,

16 Vobis bene conscii, ut cum nunc de vobis ceu maleficis maledicant, contrà fiat, ut pudeat eos, qui vestros bonos in Christianitate mores incessunt.

17 Præstat enim rectè facientes, si ita ferat Dei voluntas, adversa pati, quàm pravè facientes:

18 Siquidem Christus quoque semel pro nobis passus est, iustus pro injustis, quò nos ad Deum adduceret, carne necatus, spiritu in vitam revocatus:

19 In quo etiam spiritibus, qui erant in carcere prædicatum ivit,

20 Qui olim non paruerant, cum semel expectaret Dei clementia, temporibus Noë, cum extrueretur arca in qua paucæ, hoc est octo animæ, in aqua conservatæ sunt.

21 Consimili forma nunc quoque baptisma vos servat, quod non est corporis sordium detractio, sed bonæ conscientiæ stipulatio ad

Deum, per Jesu Christi resurrectionem,

22 Qui est ad Dei dexteram profectus in Cælum, angelis ei potestatibus potentatibusque subiectis.

CAPUT IV.

Longius profert Christi exemplum nempe ad carnis mortificationem. Charitatem in primis commendans; Reddit inde ad patientiæ doctrinam. Necessè enim esse ut initium correctionis ab ecclesia fiat.

Igitur Christo pro nobis carne supplicium passio, vos quoque eadem mente armamini, siquidem qui carne supplicium tulit, is peccare desit,

2 Ne deinceps ad hominum cupiditates, sed ad Dei voluntatem reliquum in carne tempus vivat.

3 Satis est enim nobis, præterito vitæ tempore extraneis morem gessisse, versantes in libidinibus, cupiditatibus, vinolentiis, comestationibus, potionibus, & nefariis deastrorum culturis.

4 Atque id sanè mirantur illi, non concurrere vos ad eandem luxuriæ profusionem, & maledicunt:

5 Reddituri rationem ei, qui & vivos est & mortuos iudicaturus.

6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus est; ut & secundum homines carne judicentur, & secundum Deum spiritu vivant.

7 Omnium autem finis instat: Quocirca este frugi, & ad supplicationes sobrii.

8 Ac ante omnia mutuam charitatem intentam habete: nam charitas multa peccata tegit.

9 Estè alii in alios hospitales, sine murmuribus.

10 Prout quisque aliquo munere

munere donatus est, ita id alii in alios dispensare, ut boni variorum Dei beneficiorum dispensatores.

11 Si quis loquitur, ut divina oracula: si quis administrat, ut ex facultate quam Deus suppeditet, quo in cunctis celebretur Deus per Jesum Christum, cuius est gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

12 Charissimi, nolite istud incendium quod vestri periclitandi gratiâ vobis accidit, quasi novum aliquid vobis usueniat, admirari:

13 Sed quatenus Christi suppliciorum participes estis, gaudete, ut tum quoque, cum existet ejus gloria, lætitiâ exultetis.

14 Si ob Christi nomen probris incessimini, felices estis, quod gloriosus divinusque spiritus vos insidet. Per illos quidem vituperatur, sed per vos colaudatur.

15 Absit enim ut aliquis vestrum supplicio afficiatur, ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut ut alieni appetens:

16 At si ut Christianus, ne pudeat eum, quin Deum hac in parte condecoret:

17 Quandoquidem ejusmodi tempus est, ut pœna à divina domo incipiat. Quod si capitur à nobis initium, quis futurus est exitus eorum, qui divino non parent Evangelio?

18 Et si justus ægrè servatur, impius & improbus ubi comparabit.

19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur adversa, ii rectè faciendo conditori, ut fideli, suas commendent animas.

CAPUT V.

Seniores admonet ne imperium usurpent in ecclesiam, juvenibus

docilitatem & modestiam commendat: Sobrietatem quoque, & excubias adversus hostem truculentum.

Igitur seniores vestrum cohortor, ipse quoque senior, & Christi suppliciorum testis & idem repræsentandæ gloriæ socius,

2 Pascite istud ovile Christi, id non inviti, sed sponte curantes: non avarè sed alacriter:

3 Neque ut gregibus imperantes, sed ut qui ovilis exempla sitis,

4 Ita fiet, ut cùm advenerit pastorum magister, nunquam flaccescentem gloriæ coronam accipiat.

5 Similiter juniores parete senioribus, & omnes invicem obsequendo modestia ornami: nam Deus & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

6 Quamobrem summittite vos potenti Dei manui (ut vos tempore curationis evehat)

7 Omni vestri cura in eum rejecta: quippe cui curæ sitis.

8 Sobrii este, vigilate: nam adversarius noster Diabolus, ut leo rugiens circuit, quærens quem devoret.

9 Cui resistite fide firmi, scientes eadem vestris qui in orbe degunt fratribus usuenire patienda.

10 Deus verò omnis gratiæ, qui nos ad æternam suam gloriam per Christum Jesum vocavit, is vos paulum passos componat, confirmet, corroboret, fundet.

11 Ei gloria & imperium in perpetua secula. Amen.

12 Per Sylvanum vobis, fidum, ut arbitror, fratrem, paucis, scripsi, commonefaciens, & testificans, istud esse verum Dei beneficium, in quo statis.

314 II. PETRI EPISTOLA.

13 Salutat vos ea quæ Baby-
lone est, etiam electa, & Mar-
cus filius meus.

14 Salutate inter vos charita-
tis osculo. Pax vobis quotquot
estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

*Postquam Dei bonitatem, & fidei
bona commemoravit, sanctita-
tem vitæ illis commendat: &
quo plus ponderis habeat moni-
tio, se jam morti vicinium indi-
cat. Insuper etiam oculatum
testem se esse offerit.*

SIMON PETRUS, JESU
Christi servus & apostolus,
iis qui parem nostræ fidem
per Dei nostri & Servatoris Jesu
Christi justitiam fortiti sunt,

2 Gratiam & pacem plurimam
dicit in Dei & Jesu Domini nostri
cognitione,

3 Ut cujus divina potentia
omnia nobis ad vitam & pietatem
largita sit, per ejus cognitionem,
qui nos gloria & virtute vo-
cavit,

4 Propter quem ille nos exi-
miis, maximisque promissis dona-
vit, ut per ea fiat divina par-
ticipes naturæ, & mundanum cu-
piditatis corruptelam effugiatis.

5 Vos verò in hoc omni stu-
dio incumbite, acquirentes in fide
vestra virtutem, in virtute scien-
tiam,

6 In scientia temperantiam,
in temperantia patientiam, in pa-
tientia pietatem,

7 In pietate fraternum amo-
rem, in amore fraterna charita-
tem.

8 Hæc enim si in vobis ine-
runt & abundabunt, non ociosos
vos aut inertes efficient ad Do-
mini nostri Jesu Christi cognitio-
nem.

9 Cui verò non adsunt hæc,
cæcus est, cæcutiens, oblivione
captus expiationis veterum suorum
peccatorum.

10 Proinde magis studete,
fratres, rectè factis ratum effi-
cere vestri vocatum ac electio-
nem. Hæc enim facientes nun-
quam delinquetis.

11 Ita enim vobis largè sup-
petet additus ad æternum Domini
nostri Servatorisque Jesu Christi
regnum.

12 Itaque non negligam vos
semper de his commonefacere,
quoniam gnaros, & in præienti
veritate fixos.

13 Veruntamen æquum esse
judico, quamdiu sum in hoc domi-
cilio, excitare vos admonitione:

14 Sciens brevi fore, ut meum
domicilium deponam, quemad-
modum mihi Dominus noster
Jesum Christum significavit.

15 Verum dabo operam, ut
vos post meum discessum assidu-
am horum mentionem facere
valeatis.

16 Non enim sciolas secuti
fabulas, potentiam vobis & ad-
ventum Domini nostri Jesu
Christi

Christi declaravimus: sed ipsi ejus majestatem contemplati,

17 Quippe qui à Deo Patre honorem acceperit & gloriam, voce delata ad eum hujusmodi à magnifica gloria.

18 Hanc nos vocem audivimus de cælo delatam, quum unà cum eo essemus in sacro monte: Hic est meus charissimus Filius in quo me oblecto.

19 Adde quod habemus firmiorem fatidicum sermonem, in quem rectè facitis quod estis intenti tanquam in lucentem in obscuro loco lucernam, donec dies illucescat & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20 Dum tamen hoc primùm intelligatis, nullum fatidicum scriptum, privatæ explanationis esse.

21 Non enim hominis voluntate editum est unquam oraculum, sed Sancti Spiritûs instinctu locuti sunt homines divini.

CAPUT II.

Exponit cur hæc monuerit superior, nimirum propter falsos doctores, quorum nefandas artes ac interitum describit. Brutis animalibus, & fontibus sine aqua eos comparat, quod homines Deo consecratos ad pristinam immunditiam retrabant.

Fuerunt autem & falsi vates in populo, ut etiam in vobis erunt falsi magistri, qui perniciosas sectas introducent, vindicemque suum herum abnegantes, celerem sibi perniciem conciliabunt.

2 Eorumque perniciem multi subsequenter, per quos veri institutio malè audit.

3 Quippe vos per avaritiam fictitiis verbis nundinabuntur: quorum supplicium jamdiu non ociatur, neque perniciēs dormitat.

4 Nam si Deus angelis, qui

peccaverunt, non pepercit, quum eos in tartarearum tenebrarum catenas præcipitatos conjecit, ad judicium custodiendos:

5 Et antiquo generi aded non pepercit, ubi octavo Noa justitiæ præcone consecrato, impiorum generi diluvium invexerit:

6 Et Sodomorum, Gomorrhæque urbes in cinerem redactas, everfione punivit, documentum statuens eorum qui impii essent futuri:

7 Et justum Lotum, qui à libidinosis nefariorum moribus vexabatur, tutatus est:

8 Nam justus ille inter eos habitans, justum animum noctes & dies, scelestorum operum & aspectu, cruciabat & auditu;

9 Scit Dominus & pios ex periculis eripere, & injustos ad judicii diem cruciandos custodire.

10 Maximè qui corpori obsequentes, in obscænis cupiditatibus degunt, dominatumque contemnunt, audaces, insolentes, qui de dignitatibus maledicere non horrent:

11 Cum angeli viribus & potestate majores, non ferant contra eos apud Dominum maledicam sententiam.

12 At isti, similes animalibus rationis expertibus, naturaliter in prædam interitumque natis, de eis quæ ignorant, maledicunt, in sua corruptela perituri,

13 Et injustitiæ præmium latenti: qui voluptatem in quotidianis ponant deliciis: labes & maculæ, qui de vobis in suis erroribus convivantes jocantur,

14 Oculos habentes degeneris perpetuique peccati plenos, inescantes infirmas animas, animum rapinis exercitatum habentes: homines intestabiles,

15 Qui relicta recta via, errant

316 II. PETRI EPISTOLA.

Balaami Bosoris filii viam secuti, qui sceleris præmium amavit, sui que criminis convictus est.

16 Jumentum mutum, humana voce locutum, inhibuit vatis amentiam.

17 Ii sunt fontes ardi, vestæ procella nubes, quibus tenebrarum caligo sempiterna reservatur:

18 Nam prætumida vanaque loquendo inescant libidinosi corporis cupiditatibus eos, qui propemodum effugerant eos qui in errore versantur,

19 Libertatem eis pollicentes, ipsi servi interitus. Si quidem quo quis victus est, ei emancipatus est.

20 Si enim ex mundanis fœditatibus, Domini & servatoris Jesu Christi cognitione elapsi, isdem rursus implicati vincuntur, fit eorum posterior conditio priore deterior.

21 Satiùs enim fuisset eis, justitiæ viam non cognovisse, quàm ea cognita, à tradita sibi sancta disciplina retrò recessisse:

22 Eisque accidit, quod est in illo vero proverbio; Canis ad suum vomitum regressus, & lotus ad cœni volutabrum.

CAPUT III.

Ostendit non frustra hæc repeti, quia sæpius excitandi sunt, ob periculum quod ab illusoribus illis impendit. Itaque pios monet ne ex carnis sensu, diem Domini metiantur, sed quasi præsentem sibi statuans. In qua doctrina Paulum facit sibi socium & suffragatorem

HAS jam alteras vobis, charissimi, scribo literas, in quibus vestram sinceram mentem admonitione excito,

2 Ut vetera dicta sanctorum ratum, & nostram, qui Domini

Servatorisque legati sumus, disciplinam recordemini:

3 Hoc in primis scientes, venturos esse postremis temporibus illusores, suis cupiditatibus obsequentes;

4 Qui dicant: Ubi est ejus promissus adventus? nam ex quo majores obdormiverunt omnia eodem in statu manent ab orbe condito.

5 Illud enim eos volentes præterit, cœlos olim terramque & ex aqua & in aqua, Dei jussu constituisse,

6 Quibus rebus illius temporis mundus aqua inundatus perierit,

7 Item qui nunc sunt cœli & terra, eodem ejus jussu condita reservantur igni, ad judicii & impiorum hominum exitii diem.

8 Hoc autem unum ne lateat vos, charissimi, unum diem apud Dominum perinde esse ac mille annos, & mille annos perinde ac unum diem.

9 Non tardat Dominus promissum, ut nonnulli tarditatem interpretantur: sed lentus est erga, nos, nolens quenquam perire, sed omnes ad sanitatem redire,

10 Veniet autem Domini dies ut fur noctu, in qua cœli perniciousiter interibunt, elementa ardentia dissolventur, & tellus, & quæ sunt in ea res, conflagrabit.

11 Quod cum sint hæc omnia dissipanda, quales decet esse vos? in sanctis moribus ac pietatibus expectantes properantesque diei adventum Dei,

12 Per quam & cœli incendio peribunt, & elementa ardentia consumerunt.

13 Novos autem cœlos, terramque novam ex ejus promisso expectamus, in quibus habitet justitia,

14 Qua-

14 Quapropter, charissimi, his expectandis, date opeam ut ei impolluti inculpatique cum pace reperiamini.

15 Et Domini nostri lenitudinem pro salute ducite, quem admodum noster charissimus frater Paulus, pro ea qua donatus est sapientia, vobis scripsit,

16 Ut in omnibus epistolis de hisce rebus in eis loquens: in quibus infunt obscura quædam, quæ

indocti infirmique, ut & cæte a scripta, in suam perniciem detorquent.

17 Vos igitur, charissimi, id præcognoscentes, cavete ne in nefariorum errorem abducti, excidatis ex vestra firmitate:

18 Et crescite in beneficio ac cognitione Domini nostri Servatorisque Jesu Christi, cui gloria, & nunc & in diem sempiternam. Amen.

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Sermonem illum æternum in quo est Vita, & Lux, annunciare se testatur, & propitium fidelibus Deum fore, si gementes sub vitiorum onere, confugere discant ad ipsius misericordiam.

QUOD fuit à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod & spectavimus, & nostris ipsi manibus tetigimus,

2 (De sermone vitæ loquor, quæ vita patefacta est) id, in quam, & videmus, & testamur, & vobis vitam nunciamus æternam, quæ apud Patrem erat & nobis patefacta est.

3 Quod & vidimus & audivimus, id vobis annunciamus, ut & vos nobiscum communitatem habeatis. Est autem nobis communitas cum Patre, cumque ejus Filio Jesu Christo.

4 Atque hæc vobis scribimus, ut plenâ afficiamini lætitiâ.

5 Est autem hoc nuncium quod & ab illo audivimus, & vo-

bis nunciamus, Deum esse lumen, nec ullas in eo tenebras esse.

6 Si nobis cum Deo communionem esse dicimus, & tamen in tenebris degimus, mentimur, nec verum facimus.

7 Si in luce versamur, ut ipse in luce est: nobis est inter nos communitas: nosque Jesu Christi sanguis ejus Filii, expurgat ab omni peccato.

8 Si nos peccati expertes esse dicimus, fallimus nosipsos nec est in nobis veritas.

9 Si confitemur peccata nostra, ille ita fidelis & justus est, ut nobis peccatorum veniam det, nosque ab omni culpa expiet.

10 Si nos peccasse negamus, mendacem facimus eum, nec est in nobis sermo.

CAPUT II.

Proposito Christo Mediatore, & Advocato, docet in vitæ sanctimonia sitam esse Dei cognitionem, quam cujusvis ætatis & conditionis hominibus communem facit, modo uni Christo adhaerent.

318 I. JOANNIS EPISTOLA.

Tandem ubi ad contemptum mundi hortatus est, suadet Antichristos fugiendos esse: inbærendum autem agnitæ veritati.

Filioli mei, hæc vobis scribo, ut non peccetis: quòd si quis peccaverit, patronum habemus ad Patrem, Jesum Christum justum:

2 Qui idem piaculum est peccatorum nostrorum: nec solum nostrorum sed etiam totius mundi.

3 Ac in eo nobis eum esse notum intelligimus, si ejus præceptis paremus.

4 Qui eum sibi notum esse dicit, & tamen ejus præceptis non paret, mendax est, nec in eo est veritas.

5 Qui verò ejus dictis paret, is verè Dei amore perfectò præditus est. Hac re nos in eo esse cognoscimus.

6 Quod qui se in eo manere dicit, debet, ut ille gessit, ita ipse se gerere.

7 Fratres, non novam præceptionem vobis scribo, sed veterem præceptionem, quam à principio habuistis. Præceptio vetus est sermo, quem audivistis principio.

8 Rursus novam præceptionem vobis scribo, quæ res & in se & in vobis vera est: videlicet tenebras præterire, jamque verum lumen apparere.

9 Qui se in lumine esse dicit, & tamen fratrem suum odit, is adhuc in tenebris est.

10 Qui fratrem suum amat, is in luce manet, & is est qui non impingat.

11 Qui verò fratrem suum odit, is in tenebris est, & in tenebris graditur: neque scit quòd eat, quippe quum ejus oculos occæcaverint tenebræ.

12 Scribo vobis, filioli, quia vobis ignoscuntur peccata per ejus nomen.

13 Scribo vobis, patres, quia eum, qui à principio est, novistis. Scribo vobis, juvenes, quia Malum vicistis.

14 Scribo vobis, nati, quia Patrem nostis. Scripsi vobis, patres, quia eum, qui, à principio est, nostis. Scripsi vobis, adolescentes, quoniam fortes estis in vobisque manet Dei sermo & Malum vicistis.

15 Ne amate mundum, neque mundana. Si quis mundum amat, is non est Patris charitate præditus.

16 Nam quicquid in mundo est, videlicet carnis, & oculorum cupiditas, & vitæ arrogantia, non à Patre sed à mundo est.

17 Et mundus abit, & ejus cupiditas. Sed qui Dei voluntati paret, is manet in sempiternum.

18 Nati, ultimum tempus est: & quemadmodum venturum audivistis. Antichristum, nunc quoque multi sunt Antichristi: unde ultimum tempus esse intelligimus.

19 A nobis profecti sunt, sed non erant ex nobis. Si enim ex nobis fuissent, nobiscum mansissent. Sed declarandum fuit non omnes ex nobis esse:

20 Et vos à sancto uncti, novistis omnia.

21 Non ideo vobis scripsi, quòd verum nesciatis: sed quòd verum scitis & quod nihil falsum ex vero est.

22 Quis est mendax, nisi qui Jesum negat esse Christum? Is Antichristus est, qui Patrem negat, & Filium.

23 Quisquis Filium negat, ne Patrem quidem habet.

24 Quod

24 Quod ergo vos ab initio audivistis, id in vobis maneat. Si in vobis manserit quod initio audivistis, vos in Filio ac Patre manebitis.

25 Ac quod nobis promisit, id vita æterna est.

26 Hæc vobis de vestris deceptoribus scripsi :

27 Et tamen ii estis in quibus unctio, quam ab eo accepistis, maneat : neque vobis opus est, ut quisquam vos doceat, quippe cum eadem unctio vos de cunctis doceat, veraque sit, & falsitatis expers : ac quemadmodum ille vos docuit, sic maneatis in eo.

28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum existet, confidentiam habeamus, nec eum in ejus adventu erubescamus.

29 Si scitis eum esse justum, cognoscite, quicumque justa faciat, ex eo esse natum.

CAPUT III.

Inestimabilem divinæ adoptionis honorem commendans testandam esse bonis operibus vitæ novitatem docet, cujus certum symbolum est charitas. Deinde fiduciam, & Dei invocationem subnectit.

V Idete quanto nos persecutus sit amore Pater, ut Dei filii vocemur. Ideo nos mundus non cognoscit, quod eum non cognoscit.

2 Charissimi, nos nunc Dei filii sumus, tamen nondum patet quid sumus futuri. Scimus autem cum id patefactum fuerit, nos ejus fore similes : utpote quem cernemus, ut est.

3 Ac quisquis hanc in eo spem habet, is seipsum expurgat, quemadmodum ille purus est.

4 Quisquis peccatum committit, is noxam committit, & peccatum noxa est :

5 Et scitis illum ideo advenisse, ut peccata nostra auferret, nec ullum in eo esse peccatum.

6 Quisquis in eo manet, non peccat : quisquis peccat, eum non didicit, neque novit.

7 Filioli, nemo vos decipiat. Qui justa facit, justus est, quemadmodum ille justus est.

8 Qui peccatum committit, ex diabolo est : siquidem à principio Diabolus peccat. Ideo patefactus est Dei Filius, ut Diaboli opera aboleret.

9 Quisquis ex Deo natus est, peccatum non committit, quod Dei semen in eo manet : ideoque peccare nequit, quod ex Deo natus est.

10 In eo manifesti sunt Dei filii, & diaboli filii, quod quisquis justa non facit, is Dei non est, itemque qui fratrem suum non amat.

11 Nam hæc est, quam principio audivistis, denunciatio, ut amemus inter nos :

12 Non ut Cainus, qui cum à malo esset, fratrem suum interemit. Cujus autem gratiâ eum interemit ? quoniam ejus opera erant mala, cum fratris essent justa.

13 Nolite mirari, fratres mei, si vos odit mundus.

14 Nos scimus, nos à morte ad vitam migrasse, quoniam fratres amamus. Qui fratrem non amat, manet in morte :

15 Quisquis fratrem suum odit, homicida est : Scitis autem neminem esse homicidam, qui æternam vitam habeat in se manentem.

16 Inde amorem cognoscimus, quod & ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Jam qui cum hujus vitæ

facultates habeat & fratrem suum egere videat, tamen non ejus vicem misereatur, qui fieri potest ut sit Dei charitate præditus?

18 Filioli mei, non verbis aut lingua, sed re ac veritate amemus.

19 Ita fiet ut nos à veritate esse intelligamus, & id in ejus conspectu animis persuasum habeamus.

20 Quòd si nos damnat animus noster, major est Deus quàm noster animus, & cuncta novit.

21 Charissimi, si noster animus nos non damnat, confidentiam habemus ad Deum:

22 Ac quicquid postulamus, id ab eo impetramus, quoniam ejus præceptis obtemperamus, eique morem gerimus.

23 Atque hæc est ejus præceptio, ut in ejus Filii Jesu Christi nomen credamus, & inter nos amemus quemadmodum præceptum dedit,

24 Ac qui ejus præceptis obedit, & ipse in illo, & ille in ipso manet. Atque hinc eum in nobis manere cognoscimus, videlicet ex spiritu quo nos donavit.

CAPUT IV.

Ubi quædam inseruit de probandis spiritibus: quia alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad charitatem redit, & Dei exemplo fraternum amorem hortatur.

Charissimi, ne cuius spiritui credite, sed spiritus explore, an ex Deo sint: nam multi falsi vates in mundum prodierunt.

2 Hinc cognoscite Dei spiritum: quisquis spiritus Jesum Christum corporatum venisse confitetur, is à Deo est.

3 Quisquis autem spiritus Jesum Christum corporatum venisse non confitetur, is à Deo non

est. Atque hoc illud est de Antichristo quod audivistis, venturum esse, qui jam nunc in mundo est.

4 Vos à Deo estis, filioli, & eos vicistis: quoniam major est qui in nobis, quàm qui in mundo est.

5 Illi à mundo sunt, itaque à mundo loquuntur, eosque mundus audit.

6 Nos à Deo sumus: Deum qui novit, nos audit: qui à Deo non est, non audit nos. Inde quis veritatis, quis sit erroris spiritus, cognoscimus.

7 Charissimi, amemus nos inter nos. Nam amor à Deo est: ac quisquis amat, ex Deo natus, Deumque novit.

8 Qui non amat, non novit Deum: nam Deus amor est.

9 In eo patuit Dei erga nos amor, quòd suum Filium unicum misit Deus in mundum, ut per eum vivamus.

10 In eo amor est, quòd Deus non quia nos eum, sed qui ipse nos amaverit, misit Filium suum, pro peccatis nostris piaculum.

11 Charissimi, si sic nos amavit Deus, nos vicissim debemus amare nos mutuo.

12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium amamus manet in nobis Deus, sumusque ejus perfecto amore præditi.

13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere intelligimus, quòd nobis suum spiritum impertivit:

14 Et nos vidimus & testamur à Patre legatum esse Filium, Servatorem mundi.

15 Quisquis Jesum Dei esse filium confessus fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.

16 Et nos amorem, quo nos Deus prosequitur, novimus ac credimus.

credimus. Deus amor est: & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In eo perfecto amore præditi sumus, si de iudicii die confidimus, quod qualis ille est, tales nos simus in hoc mundo.

18 In amore metus non est: quin perfectus amor foras quatit metum, quoniam metus cruciatum habet: quique metuit, perfectus amore non est.

19 Nos eum amamus, quoniam prior ipse nos amavit.

20 Si quis à se Deum amari dicit, & tamen fratrem suum odit, mendax est. Qui enim fratrem suum, quem vidit, non amat; Deum, quem non vidit, qui possit amare?

21 Atque hoc ab eo præceptum habemus, ut Deum qui amat, suum quoque fratrem amet.

CAPUT V.

*Ostendit fraternum amorem, & fidem esse res conjunctas. Nul-
lam autem haberi posse fidem
Deo, nisi credendo in Christum.
Hinc certa est invocatio: ut pro
fratribus etiam valeant preces
nostre.*

Quicunque Jesum credit esse Christum, ex Deo natus est: & quisquis genitorem amat, etiam ex eo natum amat.

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, si Deum amamus ejusque præceptis obtemperamus.

3 Is enim Dei amor est, si ejus præceptis obtemperamus, quæ sanè ejus præcepta gravia non sunt.

4 Nam quicquid ex Deo natum est, vincit mundum: & hæc victoria est, quæ vicit mundum, fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Dei Filium?

6 Hic est qui venit per aquam & sanguinem Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testatur: siquidem spiritus est veritas:

7 Quoniam tres sunt qui testantur in cælo, Pater, Sermo & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt;

8 Item tres sunt qui testantur in terra, spiritus, & aqua, & sanguis, qui tres unum sunt.

9 Si hominum testimonium admittimus, Dei testimonium majus est. Atque hoc est quod Deus de Filio suo testimonium dixit:

10 Qui credit in Dei Filium, is in se Dei testimonium habet. Qui Deo non credit mendacem facit eum: quod testimonio fidem non habet, quod dixit Deus de Filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, quod æterna vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus Filio est.

12 Qui Dei Filium habet, vitam habet: qui Dei Filium non habet, vitam non habet.

13 Hæc ego vobis, in nomen Filii Dei credentibus, idè scripsi: ut voc æternam habere vitam sciatis, utque in nomen Filii Dei credatis.

14 Atque ea est quam ad eum habemus confidentia, quod si quid ex ejus voluntate postulamus, audit nos:

15 Quod si nos ab eo audiri scimus, quicquid poscimus, scimus ea obtinuisse nos quæ ab eo poposcimus.

16 Si quis fratrem suum peccatum non lethale committere viderit, si is Deum poscat, Deus illi vitam dabit, videlicet peccantibus non lethaler. Est lethale peccatum, pro quo orandum esse non dico.

322 IL. JOANNIS EPISTOLA.

17 Omnis injustitia est peccatum. Est & peccatum nostrum lethale.

18 Scimus quisquis ex Deo natus est, eum non peccare, nam ex Deo natus seipsum servat, nec eum Malus attingit.

19 Scimus nos à Deo esse, totumque mundum in malo jacere.

20 Scimus item Dei Filium venisse, & nos eo ingenio donasse, ut verum cognoscamus Deum, sumusque in vero, in ejus Filio Jesu Christo. Is verus est Deus, æternaque vita.

21 Filioli, cavete deaistros: Amen.

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Inscribitur hæc Epistola eximie ac præstanti dignitate fœminæ, quæ filios in Dei timore rectè educatos habebat. Hanc orat, ut in charitate Christiana perseveret, ne in Antichristos incidat, potius eos omnino vitet.

SENIOR electæ dominæ Jesuque liberis quos ego verè amo: nec ego solus, sed etiam omnes, qui veritatem noverunt,

2 Propter veritatem, quæ & in nobis manet, & nobis aderit in sempiternum:

3 Adsit vobis gratia, misericordia, pax, à Deo Patre, & à Domino Jesu Christo, Patris Filio, cum veritate ac charitate.

4 Lætatus sum magnopere, quod liberos tuos ex veritate vivere comperi, sicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non quidd tibi novum scribam præceptum, sed quod habuimus ab initio, ut amemus nos mutuo.

6 Est autem in eo situs amor, ut ex ejus præceptione nos ge-

ramus. Hæc est præceptio, quemadmodum audivistis ab initio, ut ex ea vivatis:

7 Quoniam multi impostores in mundum introiverunt, qui Jesum Christum corporatum venisse non consentunt. Hic ille impostor & Antichristus est.

8 Date operam ne perdamus quæ elaboravimus, sed mercedem plenam accipiamus.

9 Quisquis delinquit, neque manet in Doctrina Christi, Deum non habet. Qui manet in Doctrina Christi, is & Patrem habet & Filium.

10 Si quis venit ad vos, qui hanc doctrinam non ferat, eum domum ne accipite, neque salvere jubete

11 Qui enim salvere jubet, participat ejus pravè facta.

12 Cum multa vobis habere scribenda, nolui charta & atramento: spero enim me venturum ad vos, & coram collocuturum, ut plenam percipiatis lætitiā.

13 Salutant te liberi tuæ sororis electæ. Amen.

JOANNIS APOSTOLI

EPISTOLA TERTIA.

CAPUT I.

Hospitalitatem Gaii laudat, & Diotrebis petulantiam accusans, Gaium monet, ut bene faciendo perseverat. Postremò Demetrium commendat.

SENIOR Gaiο charissimo, quem ego vere amo.

2 Charissime, cupio te ante omnia feliciter agere ac valere, quemadmodum animo feliciter agis.

3 Lætatus sum enim vehementer, cū venissent fratres & tuam veritatem testati essent, uti ex veritate vivas.

4 Majorem lætitiā nullam habeo, quā ut audiam meos natos ex veritate vivere.

5 Charissime, fideliter agis, quicquid erga fratres & hospites facis,

6 Qui tuam charitatem in ecclesiæ conspectu testati sunt: quos, rectè facies, si ut Deo dignum est deduxeris.

7 Nam pro ejus nomine profecti sunt: nihilque ab extraneis acceperunt.

8 Nos verò tales accipere debemus, ut veritatis simus adjuutores.

9 Scripsi ecclesiæ: sed qui vult eorum esse primarius, Diotrephe, non admittit nos.

10 Itaque si venero, commemorabo, qualia patret facinoræ, qui in nos verbis improbis garrat: nec his contentus, nec ipse fratres admittat, & volentes prohibeat, exque ecclesia ejiciat.

11 Charissime, ne imitare malum, sed bonum. Qui benefacit, à Deo est, qui verò male facit, Deum non novit.

12 Demetrius & omnium & ipsius veritatis testimonio commendatus est: & nos idem testamur, & vos verum esse testimonium nostrum scitis.

13 Multa haberem scribenda tibi, sed nolo tibi charta & atramento scribere.

14 Brevi te, ut spero, videbo, & præsentes colloquemur. Vale.

15 Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ APOSTOLI

EPISTOLA

CAPUT I.

Admonet pios ut sibi caveant ab eo hominum genere, qui ex Christi gratia lasciendi prætextum captant, quos non impunè laturos ejus gratiæ contemptum, tribus exemplis demonstrat, & vaticinium Enoch profert: Modum denique piis ostendit, quo omnes eorum machinas disjicere queant.

JUDAS Jesu Christi servus Jacobi frater, sanctificatis in Deo Patre, & Jesu Christi reservatis, vocatis;

2 Misericordiam, & pacem, & charitatem plurimam dicit.

3 Charissimi, cum vobis de communi salute scribere summo studio contenderem, necesse habui vos scribendo cohortari, ut fide, quæ semel sanctis est tradita, certetis.

4 Irrepererunt enim homines quidam, olim ad hoc ipsum supplicium designati, impii, Dei nostri beneficium transferrentes in libidinem: & solum herum Deum, Dominumque nostrum Jesum Christum negantes:

5 Illud autem vobis, quod semel didicistis, commemorare volo, quod Dominus, cum populum ex Egypto servasset, rursus eos qui non considerant perdidit.

6 Angelosque qui suam originem non retinuerunt, sed suum domicilium reliquerunt, ad magni Dei judicium æternis vinculis sub tenebris servandos curavit:

7 Ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urbes, quoniam consimili modo meretricatæ, impudici corporis libidinibus obsecutæ sunt, jacent ad exemplum, pœnas igne lucentes sempiterno.

8 Similiter hi quoque somniantes, corpora habent polluta, & dominatum repudiant, dignitatibusque maledicunt.

9 Atqui Michael ille princeps angelus, cum disceptans cum diabolo, de Moysis corpore disputaret, non ausus est sententiam ferre maledicam, sed dixit: Increpet te Dominus.

10 Isti verò & quæ ignorant, de iis maledicunt: & quæ naturaliter brutorum animalium more intelligunt, in iis corrupti sunt.

11 Væ eis, quoniam Cainiana via grassantur; & erroris Balaa-mici mercede profigati sunt, Coranaque conjuratione pereunt.

12 Hi sunt in vestris charitatibus labes, irreligiosè conviventes, seipsos pascentes, siccæ nubes ventis circumactæ, arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ ac eradicatæ,

13 Feri fluctus maris, spumantes suas scæditates, stellæ errantes, quibus reservatur caligo sempiterna tenebrarum.

14 De his etiam vaticinatus est septimus ab Adamo Enochus, dicens:

15 Venturus est Dominus cum suis sanctis legionibus, ut in om-

nes iudicium exerceat, omnesque eorum impios convincat omnium quæ patnaverint impie factorum, omniumque quæ contra eum atrociter dixerint fontes impii.

16 Hi sunt oblocutores, queruli, cupiditatibus suis obsequentes, & ore loquentes prætumida, personas admirantes utilitatis gratia.

17 Vos verò, charissimi, recordamini ea quæ à Domini nostri Jesu Christi apostolis prædicta sunt.

18 Qui vobis dixerunt, futuros postremo tempore illusores, ex suis impiis cupiditatibus viventes.

19 Hi sunt qui seipsos fecerunt, animales, spiritum non habentes.

20 Vòs verò, charissimi, in sanctissima vestra fide vosipso exædificantes, sacro afflatu Dei supplicantes,

21 Vos in Dei charitate conservate, expectantes Domini nostri Jesu Christi misericordiam, ad æternam vitam.

22 Et alios miseramini, delictum habentes :

23 Alios religiosè servate ex igne rapientes, exosi etiam carne coinquinatam vestem.

24 Ei verò qui vos expertes delicti servare, & in gloriæ suæ conspectu inculpato cum lætitia sistere potest.

25 Soli sapienti Deo Servatori nostro gloria, & magnitudo, imperium & potentia, nunc & in omnia secula : Amen.

EPISTOLA

AD

HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut ostendat doctrinam à Christo allatam primas tenere, quia sit omnium prophetiarum clausula, nominatim illum supra angelos effert, & variis scripturæ testimoniis longè omnibus præcellere probat.

Multifariam & multipliciter olim Deus majores per vates allocutus,

2 Postremis hisce temporibus allocutus est nos per Filium, quem omnium statuit hæredem, per quem etiam mundum fecit.

3 Qui cum sit ejus gloriæ splendor, & forma expressa substantiæ, feratque cuncta suo potenti sermone, facta per semetipsum expiatione peccatorum nostrorum, consedit ad dexteram majestatis, in sublimi.

4 Tantò angelis factus præstantior, quantò excellentius quàm illi nomen obtinuit.

5 Cui enim dixit unquam angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te ? Et rursum : Ego ei Pater, & ipse mihi Filius erit.

6 Item cum in orbem inducit prim-

primogenitum, dicit: Eumque adorent omnes divini angeli.

7 Et de angelis quidem sic dicit: Qui angelis utitur spiritibus, & ministris ignea flamma.

8 Sed de filio: Solium tuum ò Dive, in omnem permanet æternitatem: sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui est.

9 Iustitiam amans, perosus improbitatem: propterea Deus, tuus Deus, oleo te lætifico potius inunxit quàm tuos socios.

10 Et: Tu principio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.

11 Et illi quidem peribunt, te permanente, omnesque tanquam indumentum inveterascent.

12 Et, te tanquam amictum eos involvente, obsolescent. At tu is es, qui annorum sis infinitorum.

13 Item cui unquam angelorum dixit: Sede ad dexteram meam, donec ex tuis hostibus faciam pedum tuorum subsellium?

14 Nonne sunt omnes procuratores spiritus, qui ad ministerium legantur propter eos qui salutem adepti sunt?

C A P U T II.

Inde refert, Christi doctrinæ solidam audientiam deberi. Et eum nobis fratris loco in carne nostra proponit, ut libentius nos totos illi tradamus.

Propterea eò magis nobis attendenda sunt audita, ne fortè persuamus.

2 Si enim habitus per angelos sermo ratus fuit, & omne delictum ac contumacia dignas luit pœnas;

3 Quomodo effugiemus nos, tanta salute neglecta? Quæ sumpto à Domino ejus eloquendæ initio, ab iis qui audi-

erant apud nos est confirmata.

4 Attestante Deo ostentis & miraculis, variisque prodigiis, & Spiritûs Sancti donationibus, suo arbitrato.

5 Non enim angelis subjecit orbem futurum, de quo loquimur.

6 Sic autem testificatus est alicubi quidam: Quid est homo, ut ejus memineris? quid est homine natus, ut eum cures?

7 Eum paulò angelis minorem fecisti: eum gloria & honore coronasti, & operibus præfecisti manuum tuarum.

8 Omnia ejus pedibus subjecisti. Nam omnia ei subjiciendo, nihil reliquit non ei subiectum. Nunc nondum videmus ea omnia subiecta.

9 Sed paulò angelis minorem factum videmus Jesum, propter necis supplicium gloria & honore coronatum, ut Dei beneficio pro cunctis pateretur mortem.

10 Decebat enim, ut is, propter quem & per quem fiunt omnia, tot filiis in gloriam ducendis, eorum salutis authorem suppliciis perficeret.

11 Nam & qui sanctos reddit, & qui sancti redduntur, omnes sunt ab uno. Quam ob causam eum non pudet eos vocare fratres, dum ait,

12 Prædicabo nomen tuum meis fratribus, in medio te cæta collaudans.

13 Item: Ego ei confidam, Item: En ego & pueri, quos mihi tradidit Deus.

14 Jam cum pueri carnem & sanguinem habeant, ipse similiter iisdem præditus fuit, ut per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc est, Diabolum:

15 Eosque liberaret, qui mortis

tis metu per omnem vitam servituti erant obnoxii.

16 Non enim angelos, sed Abrahami semen assumpsit:

17 Et proinde debuit per omnia fratribus esse similis, ut misericors fieret, fidusque pontifex in rebus divinis, quo populi peccata expiaret.

18 Quoniam enim passus est ipse dum tentaretur, potest, qui tentantur subvenire.

CAPUT III.

Nunc ostendit quomodo inferior sit Moses Christo, nempe quantum distat servus à Domino. Inde exhortationes minasque admiscet ex Davidis testimonio, si quis vel contumaciter repugnet, vel ad obsequendum sit tardior.

Proinde fratres sancti celestis vocatus participes, confiderate legatum & pontificem professionis nostræ Christum Jesum,

2 Fidelem erga eum à quo factus est, ut Moses in tota ejus domo fidelis erat.

3 Hic enim tantò majore, quam Moses, gloria affectus est, quomodo majorem habet, quam domus, honorem is qui eam condidit.

4 Omnis enim domus ab aliquo conditur: qui autem omnia condidit, Deus est:

5 Et Moses quidem fidelis erat in ejus universa domo ut famulus, ad ea testanda, quæ erant dicenda.

6 At Christus ut filius est ejus domus præpositus, cujus domus sumus nos, si modò confidentiam, & spei gloriationem ad extremum firmam tenemus.

7 Quamobrem ut ait Spiritus Sanctus: Hodie si ejus vocem audieritis.

8 Nolite indurare corda ve-

stra, ut in jurgio, die tentationis in solitudine,

9 Ubi me tentavere majores vestri, cum me probaverunt, & opera mea viderunt annos quadraginta.

10 Itaque pertæsus illius nationis, cogitans eos semper animis errare, meorumque institutorum ignaros esse,

11 Iratus juravi non esse in meam requietem ingressuros.

12 Videte, fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum prava diffidentiae mens deficiendo à vivente Deo:

13 Quin vos inter vos quotidie cohortamini, quamdiu hodie dicitur, ne quis vestrum peccati fraude occallecat.

14 Etenim Christi consortes facti sumus, si modò hoc argumentum ab initio ad finem firmum tenemus.

15 In quo dicitur: Hodie si ejus vocem audieritis, nolite indurare corda vestra, ut in jurgio.

16 Nam pars eorum qui audierant, jurgati sunt, non omnes ex Ægypto ductu Mosis egressi.

17 Quorum ergo pertæsus est annos quadraginta? nonne eorum qui peccarunt, quorum membra ceciderunt in solitudine?

18 Quibus autem juravit, non esse in suam requietem ingressuros, nisi contumacibus?

19 Quos videmus ingredi non potuisse, propter diffidentiam?

CAPUT IV.

Adhortationem comminationi admiscet, ne quemadmodum patres requie sibi oblata priventur, sed in eam ingredi studeant. Inde initium facit retractandi de sacerdotio Christi.

Quamobrem metuamus, ne si fortè desinat ingredien-
di in ejus requietem promissio,

missio, aliquis nostrum tardasse videatur.

2 Etenim nobis denunciatum est, quemadmodum illis. Sed illis nihil auditus sermo profuit, non conjunctus cum eorum fide qui audiverant.

3 Ingredivimur enim in requietem, qui fidem habemus: quemadmodum dixit, Iratus juravi, non esse in meam requietem ingressuros: cum tamen eæ res jam ab orbe condito fuissent.

4 Nam quodam in loco de die septimo sic dictum est: Requievitque Deus die septimo ab omnibus suis operibus.

5 Atque hic rursum: Non esse in meam requietem ingressuros.

6 Ergo cum supersit ut aliqui in eam ingrediantur, & quibus ante denunciatum est, non ingressi sint propter contumaciam.

7 Rursum quandam statuit David diem. Hodie dicens, tanto post tempore: ut dictum est: Hodie si ejus vocem audieritis, nolite indurare corda vestra.

8 Si enim eos Josua quietos reddidisset, nunquam ille postea de alio loqueretur die.

9 Superest ergo Sabbatismus divino populo.

10 Qui enim in ejus requietem ingressus est, is à suis requievit operibus, quemadmodum Deus à suis.

11 Quamobrem demus operam, ut in illum requietem ingrediamur, ne quis eodem contumaciæ exemplo cadat.

12 Est enim divinus sermo vivus & efficax, & quovis ancipiti gladio acutior, ac penetrans usque ad divisionem animæ, & spiritus, compagumque & medullarum, & animi cogitationum, consiliorumque judex:

13 Adeoque nulla res ei obscura est, ut omnia nuda ac resupina sint ejus oculis, de quo loquimur.

14 Habentes ergo summum pontificem, qui cælos penetravit. Jesum Dei Filium, teneamus professionem.

15 Non enim eum habemus pontificem, qui nostris infirmitatibus affici non possit: sed qui sit in omnibus similiter periclitatus, citra peccatum.

16 Accedamus ergo confidenter ad gratiæ solium, ut misericordiam adipiscamur, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

C A P U T V.

Primo docet quodnam sit summi Pontificis officium. Secundo Christum à Deo nostrum pontificem constitutum esse. Et verè præstitisse quæ summi pontificis erant.

OMnis enim pontifex ex hominibus desumptus pro hominibus præest rebus divinis, ut munera victimasque libet pro peccatis:

2 Potestque facilis esse ignorantibus & hallucinantibus: utpote cum ipse sit infirmitate circumdatus,

3 Et propter hanc debeat ut pro populo, sic etiam pro se ipso libare picula.

4 Neque sibi quisquam eum honorem arrogat, nisi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aaron.

5 Sic Christus quoque non ipse sibi eum honorem vendicavit, ut fieret pontifex, sed is qui sic eum allocutus est: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es sacerdos in æternum ad rationem Melchisedechi.

7 Is. Christus quum mortalis ageret, precibus ac supplicationibus ei, qui se à morte servare poterat, libatis cum vehementi questu & lacrymis, & pro sua religione exauditus,

8 Quamvis filius, didicit tamen ex iis quæ passus est obedientiam :

9 Et perfectus omnibus sibi obedientibus salutis æternæ causa fuit,

10 Appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchisedechi.

11 De eo nobis multa dicenda sunt, eaque explicatu difficilia, quandoquidem vos auribus segnes estis.

12 Etenim cùm per tempus magistri esse debeatis, rursus docendi estis, quæ prima divinorum oraculorum elementa sunt: & ii estis quibus lacte sit opus, non solido cibo.

13 Cuicunque enim cum lacte res est, is orationis iustitiæ rudis est, quippe infans.

14 Adultorum autem est solidus cibus, qui propter habitum, sensus habent ad boni malique discretionem exercitatos.

CAPUT VI.

Hebræorum puerilem ignaviam perstringens severa denunciatione eos terret, & maturè profitendi studium excitat, meliora de ipsis sperans. Abrabæ exemplum citat, fidemque verbo Dei innixam anchoræ comparat.

QUapropter omisso rudimentorum Christi sermone, ad perfectionem tendamus, non denuò fundamentum jacentes correctionis mortuorum operum, fidei Deo habendæ,

2 Doctrinæ baptismorum, impositionisque manuum & resurrectionis mortuorum, supplicique sempiterni.

3 Atque id faciemus, si permiserit Deus.

4 Fieri enim non potest, ut qui semel collustrati cælestè donum gustarunt, & participes fuerunt Sancti Spiritus,

5 Præclaraque Dei dicta & ævi futuri virtutes gustarunt,

6 Et tamen relabuntur, ii iterum vitæ correctione renoveantur: qui sibi Dei filium iterum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imbrem sapius in se venientem combibit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur, ea Dei favore felicatur.

8 At quæ spinas effert, & tribulos, improba est, & affinis execrationi, ad extremumque exurenda.

9 Quanquam de vobis, amici, meliora nobis, & salutis vicinæ persuasimus, licet ita loquamur.

10 Nec enim ita injustus Deus est, ut oblitus sit opus vestrum, laboremque charitatis, quam exercuistis in ejus nomen, dum sanctis & ministrastis & ministratis:

11 Verùm optamus, ut vestrū quisque idem studium ad spei plenitudinem præstet ad extremum,

12 Ne sitis ignavi, sed eorum imitatores, qui per fidem & patientiam obtinent promissa.

13 Nam Abrahamo promittens Deus, cùm per nullum majorem jurare posset, juravit per seipsum:

14 Dicens: Ni ego te felicitabo atque amplificabo.

15 Atque ita, cùm ille patiens fuisset, promissum consecutus est.

16 Homines enim per majorem,

rem jurant eisque omnium controversiarum finis est iusjurandum, ad rem confirmandam.

17 Itaque volens vehementius demonstrare Deus, hæredibus promissi immutabilitatem sui consilii, iusjurandum interposuit.

18 Ut per duas immutabiles res (in quibus ut Deus mentiatum fieri non potest) validam consolationem habeamus, qui ad tenendam spem propositam confugimus.

19 Quam velut anchoram habemus animi, tutam atque firmam, & intra siparium intrantem,

20 Quò præcursor pro nobis intravit Jesus, ad Melchisedechi rationem pontifex factus in sempiternum.

C A P U T VII.

Hætenus ipse simulavit, ut attentè expenderent, quæ in Melchisedechi considerata sunt. In quibus similis sit Christus. In summa cur cedere Lex Evangelio debeat.

IS enim Melchisedechus Solymæ rex, summi Dei sacerdos, qui Abrahamo à regum cæde redeunti occurrit, eumque faustis omnibus profecutus est,

2 Cui etiam decumas omnium dedit Abrahamus: qui Melchisedechus primùm justitiæ rex interpretatur: deinde Solymæ rex, hoc est, pacis rex,

3 Sine patre, sine matre, sine majoribus, nec ævi principium, nec vitæ finem habens, ac Dei Filio consimilis, manet sacerdos in perpetuum.

4 Videtis autem quantus sit hic, cui etiam decumas dederit Abrahamus ex manubiis, summus ille pater.

5 Et equidem qui à Levi genus ducentes sacerdotium ineunt,

in mandatis habent, ut populum ex lege deciment: hoc est, suos consanguineos, quamvis ex Abrahami lumbis egressos.

6 Is verò, qui ad idem cum eis genus non refertur, Abrahamum decimavit, & habentem promissa profecutus est faustitate.

7 Jam verò sine ulla controversia, minori à præstantiore impertitur faustitas:

8 Et hîc quidem decumas morituri homines accipiunt: at illic, is quem vivere traditur.

9 Atque ut dicam, in Abrahamo etiam Levis, qui decumas accipit, decimatus est.

10 Adhuc enim in patris lumbis erat, cum illi Melchisedechus occurrit.

11 Quòd si in Levitico sacerdotio sita foret perfectio (nam sub eo sacerdotio lata lex est populo) quid jam opus esset ad rationem Melchisedechi alium existere sacerdotem dici, ac non ad Aharonis rationem:

12 Transferendo enim sacerdotio, etiam legis translatio fiat necesse est.

13 Nam de quo hæc dicuntur, is aliæ tribus est, ex qua nullus astat aræ.

14 Perspicuum est enim à Juda exortum esse Dominum nostrum: ad quam tribum quod pertineret, nihil de sacerdotio locutus est Moses.

15 Atque id eò etiam magis manifestum est, si ad Melchisedechi similitudinem existit sacerdos alius.

16 Qui non ex humani præcepti lege factus sit, sed ex vi indissolubilis vitæ.

17 Sic enim testatur: Tu es sacerdos in æternum, ad rationem Melchisedechi.

18 Fit enim præcepti superioris

ris abrogatio, propter ejus infirmitatem & inutilitatem:

19 Quandoquidem nihil perfecit lex, sed adjectio melioris spei, per quam ad Deum accedimus:

20 Melioris, inquam, quatenus non abest jusjurandum. Nam illi sine jurejurando facti sunt sacerdotes:

21 Hic verò cum jurejurando, per eum qui de eo sic dicit: Jurat Dominus non mutaturus sententiam, ut sacerdos es in æternum, ad rationem Melchisedechi:

22 Tantò præstantioris testamenti sponsor fuit Jesus.

23 Et illi quidem plures fuere sacerdotes, quòd morte prohiberentur permanere.

24 At hic, qui durat in sempiternum, nunquam transitorium habet sacerdotium:

25 Et ideo planè servare potest eos, qui per ipsum Deum adeunt, quippe qui semper vivat ad supplicandum pro eis.

26 Talis enim nobis conveniebat pontifex, pius, vitii expers, intemeratus, a fontibus alienus, cælisque sublimior factus,

27 Qui non habet quotidie necesse, sicuti pontifices, prius pro suis peccatis victimas libare, deinde pro populi.

28 Hoc enim semel fecit, dum seipsum libavit.

29 Lex enim homines constituit pontifices, imbecillitate præditos: at jurisjurandi legem secuti sermo, filium in perpetuitatem perfectum.

CAPUT VIII.

Quò certius probet abrogatas esse Legis ceremonias, ideo institutas esse commemorat, ut cælesti prototypo servirent. Jeremiæ locum adducit, ut veteris Testamenti correctionem probet.

Hujus autem orationis summa est, quòd ejusmodi habemus pontificem, qui consedit ad dextram solii majestatis in cælis.

2 Sanctuarii sacrificus & veri tabernaculi, quod fixit Dominus, non homo.

3 Omnis enim pontifex ob munera victimasque libandas constituitur: ideoque necesse est, ut hic quoque aliquid habeat, quod libet.

4 Nam si foret in terris, ne sacerdos quidem esset, quum sint sacerdotes qui ex lege munera obmoveant,

5 Qui quidem cælestium exemplo & umbra ceremoniis operantur, quemadmodum oraculo monitus est Moses absoluturus tabernaculum. Vide, inquit, ut omnia facias ad exemplum tibi in monte demonstratum.

6 Nunc hic tantò præstantius sortitus est munus, quantò melioris est testamenti sequester, quod melioribus adhibitis promissis compositum est,

7 Si enim primum illud vitio careret, non quæreretur secundi locus.

8 Atque ille eos accusans sic loquitur: Futurum est (inquit Dominus) ut faciam cum Israël Judæque domo novum testamentum,

9 Non quale testamentum feci cum eorum majoribus, tum cum eos manu prehenso ex Ægypto eduxi. Nam illi in meo testamento non manserunt, & ego eos neglexi, inquit Dominus.

10 Sed hoc est testamentum quod cum Israël domo faciam post illud tempus, inquit Dominus. Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos eas inscribam, & ego eis Deus, &

& ipsi mihi populus erunt.

11 Neque jam inter sese & alii alios Dominum cognoscere docebunt: nam omnes ab eorum minimo ad maximum me cognoscent:

12 Quoniam eorum vitiiis veniam dabo, nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

13 Dum novum dixit, prius antiquavit.

14 Quod autem antiquatur ac fenescit, id est prope interitum.

C A P U T IX.

Tabernaculi dispositionem, & ritus legales ad veritatem in Christo exhibitam conferens, concludit non jam amplius alio sacerdote opus esse, quia ipse Christus sub novo Testamento has partes impleat.

HAbebat autem prius testamentum instituta ceremoniarum, mundanumque sanctuarium.

2 Fuit enim conditum primum tabernaculum, in quo erat candelabrum, & mensa, & appositio panum, quæ sacra dicitur.

3 Post secundum velum erat tabernaculum, quod sanctissimum sanctuarium appellatur, aureum habens thuribulum, & arcam testamenti, undique tectam auro:

4 In qua erat urna aurea, habens manna, & Aharonis virga, quæ germinaverat, testamentique tabula.

5 Super eam erant splendidi Cherubi, propitiatorium inumbantes, de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His autem ita compositis, in primum tabernaculum semper ingrediuntur sacerdotes, ceremonias obeuntes.

7 At in secundum semel in

anno solus pontifex, non absque sanguine, quem & pro seipso, & pro populi imprudenter commissis libat:

8 Hoc declarante Sancto Spiritu, nondum patefactam esse sanctuarii viam, adhuc priore tabernaculo statum habente: quæ ejusmodi res erat, ut præsens in tempus aliam rem indicaret,

9 Quo tempore munera & hostiæ libarentur, quæ immolatorem, quod ad conscientiam attingit, perficere non possent.

10 Posita tantum in cibis & potionibus diversisque lotionibus, & carnalibus institutis usque ad correctionis tempus.

11 At Christus advenit, futurorum bonorum pontifex, qui per majus perfectiusque tabernaculum, non manufactum, hoc est non hujus structuræ,

12 Neque per hircorum & vitulorum sanguinem, sed per suum ipsius sanguinem, ingressus est semel in sanctuarium, æternam liberationem adeptus.

13 Si enim taurorum & hircorum sanguis, juvenæque cinis, pollutos aspergens, lustrat ad corporis puritatem:

14 Quantomagis Christi sanguis, qui per æternum spiritum seipsum libavit innocentissimum Deo, purgavit nostram conscientiam à mortuis operibus, ut viventem colamus Deum?

15 Atque ideo novi testamenti sequester est, ut mortis inventu ad expiationem commissorum in primum testamentum, vocati consequantur promissam hæreditatem sempiternam.

16 Nam ubi est testamentum testatoris mortem consequi necesse est.

17 Testamentum enim post mortem ratum est: siquidem nondum

nondum valet, dum vivit testator.

18 Itaque ne primum quidem sine sanguine sancitum est.

19 Effatus enim omnia mandata ex lege Moses universo populo, sumpto vitulorum & hircorum sanguine, cum aqua & lana coccina ac hyssopo, ipsum librum & universum populum consperxit,

20 Dicens: Hic est sanguis testamenti, quod ad vos mandavit Deus.

21 Tabernaculum quoque & omnem ceremoniarum supellectilem sanguine similiter omnia consperxit.

22 Et ferè sanguine omnia ex lege purgantur, nec absque sanguinis fusione datur venia.

23 Necessè est ergo, celestium exempla hisce purgari: ipsa autem celestia potioribus sacrificiis, quam sunt hæc.

24 Non enim in manufactum sanctuarium ingressus est Jesus, quod veri sanctuarii exemplar foret: sed in ipsum cælum, ut nunc Deo coram appareat pro nobis.

25 Neque ut sæpe seipsum libaret, quemadmodum pontifex ingreditur sanctuarium quotannis, adhibito sanguine alieno.

26 Alioquin fuisset ei sæpe patiendum supplicium ab orbe condito. Nunc semel sub seculorum exitu ad obliterandum suo sacrificio peccatum, extitit.

27 Ac quomodo hominibus semel moriendum est, deinde subeundum iudicium:

28 Ita Christus semel ad multorum tollenda peccata libatus, iterum sine peccato conspicietur expectantibus se ad salutem.

CAPUT X.

Legis sacrificia inde collegit infirma fuisse, quia quotannis repetebantur, Christi verò hostiam unicam esse, & perpetuam, Davidis testimonio probat. Hinc exhortationem subjiciens, severè eos minatur qui Christi gratiam abjecerint. Postremò tolerantiam, quæ ex fide nascitur, commendat.

U Mbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum repræsentationem: anniversariis iisdem sacrificiis, quæ jugiter fiunt, nunquam potest accedentes perficere.

2 Alioquin nonne fieri desissent, quod semel purgati immolatores, nullius jam sibi peccati essent conscii?

3 Atqui per ea sit quotannis peccatorum commemoratio.

4 Fieri enim non potest, ut taurorum caprorumque sanguis peccata tollat.

5 Itaque in mundum ingrediens dicit: Sacrificium & fertum, tibi non placet, corpus autem perfecisti mihi:

6 Victimis & piaculis non delectaris.

7 Tunc dixit: En adsum: in capite libri scriptum est de me, ut exequar, Deus, voluntatem tuam.

8 Cum superius dixisset, sacrificium, & fertum, & victimas, & piacula ei non placere, nec accepta esse quæ ex lege fiunt, deinde dicit: En adsum, exequar, Deus, voluntatem tuam.

9 Tollit prius, ut alterum statuatur.

10 In qua voluntate semel lustrati sumus per corporis Jesu Christi libationem.

11 Cumque omnis sacerdos pergat quotidie ceremoniis fungi

&

& eadem sæpè sacrificia facere, quæ peccata adimere nunquam possunt :

12 Ille uno pro peccatis functus in perpetuum sacrificio, consedit ad Dei dexteram,

13 Deinceps expectans donec ejas hostes fiant ejus pedum subfellium.

14 Uno enim libamento perfectus in perpetuum lustrandos :

15 Id quod nobis testatur etiam Spiritus Sanctus, qui ita prædixerit :

16 Hoc est testamentum, quod cum eis faciam post illud tempus, inquit Dominus : Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos inscribam,

17 Nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

18 Ubi autem est peccatorum venia, nulla superest pro peccato libatio.

19 Quamobrem, fratres, cum ad sanctuarium aditum habeamus liberum per Jesu sanguinem,

20 Quam viam nobis lustravit recentem atque vivam, per velum, hoc est per suum corpus :

21 Cumque pontificem habeamus, Dei domui præfectum,

22 Accedamus cum vero animo, plenaque fide, & animis à mala conscientia ablutis & corporibus aqua pura lotis.

23 Teneamus spei professionem immobilem (fidelis enim est qui promissit)

24 Et videamus ut alii alios ad charitatem & rectè facta provocemus :

25 Nève nostram consociationem deferamus, ut solent nonnulli : sed cohortemur, idque eò magis, quòd videtis instare diem.

26 Nam si postquam veri cognitionem assecuti sumus, data opera peccamus, non jam super-

est ullum pro peccatis sacrificium,

27 Sed horrenda quædam expectatio judicii, ignisque sævitia adversarios confecturi.

28 Si quis contra Mosaicam legem commisit, is citra ullam misericordiam, ex duorum triumve testimonio moritur :

29 Quanto graviore putatis afficiendum pena, qui Dei Filium proculcaverit, testamentique sanguinem, per quem lustratus est, pro profana habuerit, & gratiæ spiritum affecerit contumelia ?

30 Scimus enim quis dixerit : Mea est ultio, ego rependam, inquit Dominus. Item : Dominus vindicabit suum populum.

31 Horribile est in viventis Dei manus incidere.

32 Recordamini verò superiora tempora, in quibus collustrati magnum adversorum certamen sustinuisistis,

33 Partim dum ipsi per contumelias & calamitates ostentui fuistis : partim dum socii fuistis eorum, cum quibus sic actum est.

34 Nam & meorum vinculorum vicem doluistis, & facultatum vestrarum direptionem cum lætitia tulistis, intelligentes habere vos penes vosipsos, meliores opes in cœlis, & durabiles.

35 Quapropter nolite vestram projicere confidentiam, quæ magnum est habitura præmium.

36 Nam patientia vobis opus est, ut Dei voluntatem executi, promissa reportetis.

37 Etenim perpaulò post qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem fide vivet : quòd

quòd si se subtraxerit, non est acceptus animo meo.

39 Nos verò non ii sumus, qui nos subtrahamus ad perniciem: sed qui fidamus ad vitam comparandam.

CAPUT XI.

Trahat usque ad finem capitis non aliunde salutem adeptos esse patres quicunque ab initio mundi Deo probati fuerunt, quam ex fide: ut sciant Judæi hac sola se colligari partibus in sanctum unitatem.

EST autem fides speratorum subjectio, rerum demonstratio quæ non cernuntur,

2 Atque in ea explorati sunt antiqui.

3 Fide intelligimus mundum esse Dei jussu conditum, ita ut ex non extantibus, facta sint ea quæ cernuntur.

4 Fide præstantiorem rem divinam fecit Abel, quam Cainus, Deo per quam eum justum esse testatum est, ejus muneribus testimonium dante Deo: & per eandem mortuus ad hæc loquitur.

5 Fide Enochus ita translatus est, ut mortem passus non sit, & à Deo translatus, nusquam extitit. Nam ante ejus translationem, testatum est eum placuisse Deo.

6 Cui ut sine fide placeatur, fieri non potest. Credendum est enim ei, qui ad Deum accedat, Deum esse, & sui studiosis præmia rependere.

7 Fide admonitus oraculo Noa de rebus, quæ nondum cernebantur, veritus Deum, extruxit arcam, ad suæ familiæ salutem, per quam damnavit mundum, & positam in fide justitiam obtinuit.

8 Fide vocatus Abrahamus

obedivit, in locum proficiscendo quem hæreditate obtenturus erat: & profectus est, nesciens quò vaderet.

9 Fide migravit in promissam terram, ut alienam, & in tabernaculis habitavit, cum Isaac & Jacobo, ejusdem cum eo promissi cohæredibus.

10 Expectabat enim fundamenta habentem urbem, cujus artifex opifexque Deus est.

11 Fide ipsa quoque Sara vires ad jactum seminis accepit, præterque tempus ætatis peperit, quandoquidem fidum existimavit promissorem.

12 Itaque ex uno, eoque emortuo, tam multi nati sunt, quantus est cælestium stellarum numerus, aut arenæ marini littoris, quæ est innumerabilis.

13 Fide præditi, mortui sunt omnes hi, non adepti promissa, sed ea procul conspicati crediderunt, & amplexi sunt, seque in terra hospites & peregrinos esse confessi.

14 Qui enim dicunt talia, patrum se requirere declarant.

5 Quòd si eam recordarentur ex qua profecti sunt, haberent revertendi tempus.

16 Nunc potiore desiderant, hoc est cælestem. Itaque Deum non pudet eorum, quo minus eorum Deus appelletur: quippe quibus urbem paraverit.

17 Fide libavit Abrahamus Isaacum, cum tentaretur: unigenitum obtulit is cui illa promissa fuerant.

18 Cui dictum fuerat, ejus progeniem ab Isaac denominatum iri:

19 Cogitans Deum vel ex mortuis excitare posse: unde eum videtur quodam modo recepiisse.

20 Fide

20 Fide in futurum fausta precatus est Isaac Jacobo & Esao.

21 Fide Jacobus moriens, utri-
que filio Josephi bene precatus
est, & in caput baculi sui sese
venerabundus inclinavit.

22 Fide Josephus decedens
Israëliitarum exitum memoravit,
deque suis ossibus mandata dedit.

23 Fide Moses natus tres
menses à parentibus occultatus
est, quod puerum elegantem
videntes, regis edictum veriti non
fuerunt.

24 Fide Moses, postquam ado-
levit, filiae Pharaonis filius dici
recusavit,

25 Maluitque cum divino po-
pulo mala pati, quàm brevem
habere peccati fruitionem :

26 Majores divitias esse ratus
Christi probum, quàm Egypti
thesauros, utpote qui præmium
spectaret.

27 Fide reliquit Ægyptum,
non veritus regis iram : tanquam
enim inaspectabilem aspiceret, sic
duravit.

28 Fide Pascha sanguinisque
fusionem fecit, ne primogenito-
rum interfector illos tangeret.

29 Fide item illi mare rubrum,
tanquam terra sicca trajecerunt,
quod experti Ægyptii exhausti
sunt.

30 Fide Hierichuntis mœnia
collaspa sunt, per septem dies
circumdatis.

31 Fide Rachaba meretrix non
periit unà cum dissidentibus, quæ
exploratores amicè accepisset.

32 Denique quid multis ? defi-
ciet me tempus narrantem de Ge-
deone, Baraco, Sampson, Jephtha
Davide, Samuele, & vatibus.

33 Qui per fidem regna ex-
pugnaverunt, iustitia functi sunt,
adepti sunt promissa, obthura-
runt fauces leonum.

34 Vim ignis extinxerunt,
gladium mucrones effugerunt,
convalescerunt ex morbis, fortes
in bellis fuerunt, agmina verte-
runt hostium,

35 Receperunt sœminæ revo-
catis in vitam suos mortuos. Alii
autem cruciati sunt, neque se li-
berari siverunt, quo meliorem
assequerentur resurrectionem.

36 Alii ludibria, & scruticas,
itemque viacula & custodias ex-
perti sunt,

37 Lapidati, secti, tentati sunt,
gladii cæde interierunt, ovinas
caprinaeque pelles gestarunt, e-
gentes, calamitosi, æumnosi,

38 Quibus dignus non erat
mundus, per deserta & montes
antraque & terræ specus errantes.

39 Atque hi omnes fide ex-
plorati, non obtinuerunt pro-
missum.

40 Deo de vobis quiddam
melius providente, ne illi sine
nobis perfecti redderentur.

C A P U T XII.

*Non modo ab eorum patrum quos
recitavit exemplis hortatur ad
patientiam & constantiam, sed
etiam ab exemplo Christi. Non
rectè estimatum iri castigationes
Dei ex præsentis carnis nostræ
sensu.*

PRoinde nos quoque tanto cir-
cumsepti nimbo testium, de-
posito omni onere ambitiosoque
peccato, patienter decurramus
propositum nobis certamen,

2 Spectantes in fidei ducem
perfectoremque Jesum, qui pro
lætitiâ sibi proposita, sustinuit
contempto pudore crucem, & ad
dexteram solii Dei confedit.

3 Considerate verò eum, qui
tantos pertulit improborum ad-
versum se insultus, ne defatigati
animos despondeatis.

4 Nondum usque ad sanguinem resististis adversus peccatum decertantes.

5 Et obliti estis cohortationis, quæ vos ceu filios alloquitur: Filii mi, ne contemne Domini castigationem, nevé desponde eo te corrigente.

6 Quem enim amat Dominus, castigat: & verberat quemcunque filium acceptum habet.

7 Si castigationem sustinetis, ut filiis vobis utitur Deus. Quis est enim filius quem non castiget pater?

8 Quòd si castigationis expertes estis, cujus participes fuerunt omnes, ergo spurii estis, non veri.

9 Ergone cum corporum nostrorum patres haberemus castigatores, reverebamur? non multò magis parebimus spirituum patri, ut vivamus?

10 Nam illi ad tempus exiguum, prout eis videbatur, castigabant: hic verò ad utilitatem, quò ejus sanctitatem participemus.

11 Omnis quidem castigatio in præsentia non voluptatis, sed doloris esse cernitur; verum tandem salutarem justitiæ fructum reddit iis, qui per eam sunt exercitati.

12 Quocirca remissas manus dissolutaque genua porrigite,

13 Et rectas pedibus istis orbitas imprimate, ne claudum quod est contorqueatur, sed potius sanetur.

14 Pacem cum omnibus prosequimini & sanctimoniam, sine qua nemo Dominum videbit:

15 Dispicientes, ne quis Dei favore careat, ne qua radix acerbitalis sursum pullulans, noceat, per eamque multi contaminentur.

16 Ne quis sit impudicus, aut profanus, ut Esau, qui pro uno cibatu ætatis suæ prærogativam addixit.

17 Scitis enim, cum postea felicitatem obtinere vellet, repudiatum fuisse, neque pœnitentiæ locum invenisse, tametsi felicitatem cum lacrymis requisierit.

18 Non enim accessistis ad palpandum montem, ardentemque ignem, & caliginem, & tenebras, & procellam.

19 Tubæque sonitum, & illam verborum vocem, quam qui audiverant orarunt ne sibi plura verba fierent.

20 Non ferebant enim præceptum illud: Etiam bestia, si montem tetigerit, lapidetur, aut missilibus configuratur:

21 Cum adeo horribile foret illud spectaculum, ut se Moses ipse præ timore tremere dixerit.

22 Verùm accessistis ad Sionem montem, & Dei viventis urbem, Hierosolymam cœlestem, angelorum legiones,

23 Convantum cœtumque primogenitorum in cœlis conscriptorum, & judicem Deum omnium, & ad spiritus justorum perfectorum,

24 Et novi fœderis sequestrum Jesum, & iustalem sanguinem, meliora loquentem quàm sanguis Abelis.

25 Vide ne loquentem repudiatis. Nam si illi non effugerunt, qui oracula dantem in terris detrectârunt: multò magis nos non effugiemus, si cœlestem averfamur,

26 Qui & tum sua voce terram concussit, & nunc ita denunciavit: Adhuc semel ego commovebo non solum terram, verùm etiam cœlum.

27 Hoc verbum, Adhuc semel, concutiendorum mutationem declarat, quippe conditorum, quo maneant non concutienda.

28 Proinde regnum capeffentes inconcussum, habemus gratiam, per quam ita reverenter & religiosè Deum colamus, ut ei firmus accepti.

29 Est enim Deus noster ignis edax.

C A P U T XIII.

Præceptiones addit non tantum quæ ad mores, sed etiam quæ ad doctrinam, pertinent.

D Uret fraternus amor.

2 Hospitalitatem oblivioni ne mandate: per hanc enim nonnulli inscipienter angelos hospitio acceperant.

3 Mementote victorum, perinde ac si essetis ipsi simul victi: & calamitosorum, ut qui fitis ipsi quoque in corpore.

4 Honestum esto matrimonium in omnibus, intemeratusque lectus. Impudicos verò & adulteros puniet Deus.

5 Moribus esse à pecuniæ studio alienis, contenti iis quæ adfunt. Dixit enim ille: Non deseram te, neque derelinquam.

6 Aded ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defensor est, non metuum quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præfunt, qui vobis divinam exposuere doctrinam, quorum inuentes eventum morum, imitmini fidem.

8 Jesus Christus & heri, & hodie, & idem est in sempiternum:

9 Variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Præclarum verò est gratiarum, actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi potestatem non habent qui tabernaculo serviunt.

11 Quorum enim piaculorum sanguis in sanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora cremantur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hîc durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus assiduum laudationis sacrificium Deo, hoc est laborum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propitiatur Deus.

17 Parete verò gubernatoribus vestris & obsequimini (nam ii pro animis vestris vigilant, ut rationem reddaturi) ut id cum lætitia faciant, non gementes, nam id è re vestra non esset.

18 Orate pro nobis, qui nos benè nobis esse confcios confidimus, præclare nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum eò vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem per æterni testamenti sanguinem Dominum nostrum Jesum.

21 Vos ritè componat in omnibus rectè factis ad exequendam suam voluntatem, vobis ut ei visum fuerit, faciens per Jesum Christum, cui gloria in omnem perennitatem, Amen.

22 Quæso vos, fratres, boni consulite

consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scripsi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si quamprimùm venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores vestros, omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omnibus gratia. Amen.

Missa ex Italia per Timotheum.

APOCALYPSIS

JOANNIS THEOLOGI,

HOC EST, PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hic tractatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JESU Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut servis suis ostenderet quæ brevi futura sunt, & misso angelo suo, per eum significavit servo suo Joanni.

2 Qui Dei sermonem, & Jesu Christi testimonium, ac quæcunque vidit testatus est.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo scripta sunt exequentur: nam tempus instat.

4 Joannes septem Asianis ecclesiis gratiam & pacem, ab eo qui est, & qui fuit, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui sunt ante ejus solium:

5 Et à Jesu Christo, teste illo fideli, primogenito ex mortuis, & regum terræ principe.

6 Ei qui nos amavit, suoque sanguine à peccatis abluit, & reges ac sacerdotes Deo & Patri suo fecit, ei gloria & imperium in perpetua secula, Amen.

7 Venturus est cum nubibus, eumque cernet omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego sum *α* & *ω*, principium & finis, inquit Dominus, qui est, qui fuit, & qui venturus est, omnipotens.

9 Ego Joannes, & frater sum vester, & socius in calamitate, inque regno & patientia Jesu Christi, cum in insula nomine Patmo, propter Dei sermonem propterque Jesu Christi testimonium, essem.

10 Divinitus afflatus die Dominico, audiivi post me magnam quasi tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum *α* & *ω*, primus & ultimus. Tu quod cernis, scribe in libro, & mitte Asianis ecclesiis, Ephesum, & Smyrnam, & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego me converti, ut viderem, quæ vox esset allocuta me: conversusque vidi septem aurea candelabra,

13 Et in medio septem candelabrorum similem hominis filio

P 2 indutum

indutum veste talari, & ad mammas cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi, ut alba lana aut nix: oculi ut ignis flamma:

15 Pedes chalcobano similes, tanquam in fornace igniti. Vox ejus, qualis est aquarum multarum vox.

16 Habebat in sua manu dextera septem stellas, exque ejus ore gladius anceps acutus predibat. Ejus aspectus erat, qualis micat cum sua virtute sol.

17 Eum conspicatus ego, ad ejus pedes penè mortuus cecidi. At ille dextera sua manu mihi imposita dixit: Ne metue: ego sum primus & ultimus qui vivo,

18 Et fui mortuus, & jam sum vivus in perpetua secula. Ita est: & habeo Orci claves atque mortis.

19 Scribe quæ videris, quæque sunt, & quæ sunt posthac futura.

20 Arcanum septem stellarum, quas in mea dextera vidisti, & septem aureorum candelabrorum est hoc: Septem stellarum, angeli sunt septem ecclesiarum. Septem autem candelabra, quæ vidisti, septem ecclesiarum sunt.

C A P U T II.

Jubetur Joannes scribere quæ Dominus necessaria noverat Ecclesiis, Ephesiorum, Smyrnenſium, Pergamenorum, Thyatirensium, ut quæ ab Apostolis acceperunt, teneant.

Ephesianæ Ecclesiæ angelo sic scribito: Hæc dicit qui septem stellas sua dextera tenet, qui in medio septem aureorum candelabrorum ambulat,

2 Novi tua facta, laborem, & patientiam, utque malos ferre nequeas: & eos exploraveris

qui se profitentur apostolos nec sunt: quos tu falsos deprehendisti.

3 Et tolerasti, patientiaque uteris, & propter meum nomen laboras, indefessus.

4 Sed habeo de te quod exoptulem, quod charitatem tuam pristinam omisisti.

5 Quamobrem memento unde excidero, & ad sanitatem redi, ac priora opera facito. Alioquin adoriar te brevi, tumque candelabrum ex suo loco transmovebo, nisi ad sanitatem redieris.

6 Quamquam id habes, quod Nicolaitarum facta odisti, quæ ego quoque odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis: Victori dabo vesci arbore vitæ, quæ in medio est divini pomarii.

8 Item angelo ecclesiæ Smyrnenorum scribito: Hæc dicit primus & ultimus, qui fuit mortuus & revixit.

9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem cum tamen dives sis, eorumque impium dictum, qui se Judæos esse dicunt nec sunt, sed Satanæ cetera.

10 Noli metuere quæ passurus est. Daturus est quidem Diabolus vestrum nonnullos in custodiam, ut exploremini feretisque decem dierum afflictionem. Esto fidelis ad mortem usque, & tibi dabo coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit, non lædetur à secunda morte.

12 Item Pergamensis ecclesiæ angelo scribito: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem, acutum:

13 Novi tua facta, & ubi habites,

habites, ubi Satanæ solium est : tenesque meum nomen, nec meam fidem negasti, etiam iis temporibus, quibus Antipas, fidus ille testis meus, apud vos interfectus est, ubi Satanæ habitat.

14 Sed habeo contra te pauca, quod habes istic qui Balaami doctrinam teneant, qui propter Balaacum docebat Israëlitis detrimentum afferre, quod immolata deastris vescerentur, ac scortarentur.

15 Item habes tu idem qui Nicolaitarum doctrinam teneant, id quod ego odi.

16 Corrige te : alioquin aggrediar te brevi, & cum istis oris mei gladio depugnabo.

17 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis : Victori dabo occultum manna vesci : eique dabo calculum album, & in calculo novum nomen scriptum, quod nullus novit, nisi qui accipit.

18 Item angelo Thyatirensis ecclesiæ scribito : Hæc dicit Dei Filius, qui oculos habet igneæ flammæ similes, cujusque pedes similes sunt chalcobano.

19 Novi tua facta, & charitatem, & administrationem, & fidem, & patientiam, & postrema plura prioribus.

20 Sed habeo contra te pauca, quod mulierem Jesabelem, quæ se vatem esse dicit, docere sinis, servosque meos decipi & scortari, & deastris immolata vesci.

21 Cui quum ego tempus dederim, quo ab impudicitia sua recederet, non vult recedere.

22 Ego verò eam in lectum, & cum ea adulterantes in magnam calamitatem prosternam, nisi à suis operibus destiterint :

23 Ejusque liberos morte multabo : & efficiam, ut intelligant

omnes ecclesiæ, eum esse me, qui renes & corda scruter, & vos pro suis quemque factis remunerabor.

24 Vobis autem dico reliquique Thyatirensibus, quotquot hanc disciplinam non habent, & qui Satanæ calliditates non norunt, ut aiunt : non imponam vobis aliud onus :

25 Ac quod habetis, tenete, donec veniam.

26 Qui verò vicerit operaque mea ad extremum retinuerit, huic ego dabo in gentes eam potestatem,

27 Ut eos virga ferrea pascat, quomodo fistilia vasa conteruntur, ut & ego à Patre meo accepi :

28 Eique stellam dabo matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

CAPUT III.

Sequitur epistola quinta ad pastores Ecclesiæ Sardenis, Philadelphensium, & Laodicensium, ne trepidi sint, sed gloriæ Dei promovendæ operam dent.

Item angelo Sardenis ecclesiæ scribito : Hæc dicit qui septem Dei spiritus, & septem stellas habet : Novi tua facta, qui quum viventis nomen habebas, mortuus es.

2 Præsta te vigilantem, & cætera moritura confirma. Non enim inveni tua opera erga Deum officiosa.

3 Reminiscere igitur, quomodo acceperis audiverisque, & serva, ad frugemque redi. Quod nisi vigilaveris, adoriar te ut fur, neque scies qua te adoriar hora.

4 Sed habes pauca nomina etiam Sardis, quæ sua vestimenta

non contaminarunt : ii mecum in albis vestibus ambulant, utpote digni.

5 Qui vicerit, is albis induetur vestibus, nec ejus nomen ex libro vitæ delebo : & ejus nomen coram meo Patre coramque ejus angelis confitebor.

6 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

7 Item angelo Philadelphienfis ecclesiæ scribito : Hæc dicit sanctus, verus, qui Davidis clavam habet, quo aperiente nullus claudit, claudente nullus aperit.

8 Novi tua facta. Ego tibi apertam proposui portam, quam claudere nullus queat, quoniam exiguas vires habens, meis dictis paruisti, neque meum nomen negasti.

9 Ego cogam nonnullos ex Satanæ caterva, qui se Judæos esse dicunt, nec sunt, sed mentiuntur : eos inquam, eò adigam, ut te ante pedes tuos veneratum veniant, teque mihi charum esse intelligant.

10 Quoniam meum patientiæ sermonem conservasti, ego quoque te adversus tentationis horam conservabo, eventuram toti orbi, quò tenentur incolæ terrarum.

11 Ego brevi venturus sum : tene quod habes, ne quis tibi coronam præripiat.

12 Qui vicerit, eum ego columnam faciam in templo Dei mei, quæ deinceps inde non exibit : eique Dei mei nomen inscribam, & nomen urbis Dei mei novæ Hierosolymæ, de cælo à Deo descendentis, itemque meum nomen novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

14 Item angelo Laodicensis ecclesiæ scribito : Hæc dicit

Amen, testis fidus atque verus, opificii Dei caput.

15 Novi tua facta, qui neque frigidus sis, neque fervidus. Utinam aut frigidus esses, aut fervidus.

16 Ergo quia tepidus es, neque frigidus, neque fervidus, evomam te ex ore meo :

17 Quoniam te divitem ditatumque esse dicis, nec ulla re indigere : neque scis te esse ærumnosum, & miserum, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Suadeo tibi, ut à me aurum igne candens emas, quò ditiescas : & vestimenta candida, quo induare, ne appareat tuæ nuditatis obscenitas : & collyrio illine tuos oculos, ut cernas.

19 Ego quos amo, arguo & castigo. Quamobrem vehementior esto, teque corrige.

20 Equidem præ foribus asto, atque pulso. Si quis audita vice mea januam aperuerit, ingrediar ad eum, & cum eo cænabo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, ei dabo mecum in meo sedere folio, ut ego quoque victor consedi cum meo Patre in ejus folio.

22 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

C A P U T IV.

Alia narratur visio, divinæ majestatis gloriam continens, quæ à quatuor animalibus, & viginti quatuor senioribus celebratur.

Postea animadverti apertam in cælo portam, voxque illa prima (quam perinde ac si mecum tuba loqueretur, audiveram) dixit : Ascende huc, & tibi ostendam quæ posthac futura sunt.

2 Hic ego continuo divinitus afflatus video positum in cælo solium,

folium, & in folio sedentem quendam.

3 Qui sedens, aspectu similis erat jaspidi gemmæ, & sardio. Solium circumdabat Iris, aspectu smaragdum referens :

4 Idemque solium circumstant vigintiquatuor solia, in quibus foliis vidi sedentes vigintiquatuor senatores, vestibus indutos candidis, qui in capitibus coronas habebant aureas.

5 Ex folio prodibant fulgura, & tonitrua & fragores, & septem faces igneæ, & ante solium ardentes, quæ sunt septem Dei spiritus.

6 Ante solium erat mare vitreum, crystalli simile : & in medio solii, circumque solium, quatuor animalia, oculis, & à fronte & à tergo referta.

7 Primum animal erat leoni simile : alterum animal erat vitulo simile : tertium animal faciem habebat hominis : quartum animal simile erat aquilæ volanti.

8 Hæc quatuor animalia habebant singula senas alas per circuitum, & intus erant oculis referta. Et sine ulla intermissione dies, & noctes dicunt : **SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS**, Dominus Deus armipotens, qui fuit, qui est, & qui venturus est.

9 Cum autem tribuunt animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem sedenti in folio, viventi in perennia secula :

10 Procumbunt vigintiquatuor senatores ante sedentem in folio, & adorant viventem in perennia secula, abjiciuntque suas coronas ante solium dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui gloriam, & honorem, & potestatem accipias, quoniam tu omnia

condidisti, eaque tua voluntate & sunt & condita sunt.

CAPUT. V.

Librum septem sigillis obsignatum, quem nemo aperire poterat, Agnus ille Dei dignus qui aperiat, omnium cælestium decantatur voce.

I Tem vidi ad sedentis in folio dexteram, librum intus, & extra scriptum, septem sigillis obsignatum :

2 Vidique validum angelum magna voce pronunciantem : Quis dignus est qui librum aperiat, & ejus sigilla resignet.

3 Sed nullus nec in cælo nec in terra, nec sub terra, librum aperire aut inspicere poterat.

4 Ego verò multum plorare quòd nullus inventus esset dignus, qui librum aperiret, & legeret, aut inspiceret.

5 Tum senatorum quidam me alloquens : Ne plora, inquit, en vicit leo qui est ex tribu Judæ, Davidica stirps, qui librum aperiat, ejusque septem sigilla referet.

6 Tum ego aspiciens animadverti in medio solii, & quatuor animalium, inque medio senatorum astantem agnum, tanquam mactatum, habentem septem cornua, septemque oculos, qui sunt septem Dei spiritus in omnes dimissi terras.

7 Is venit, accepitque librum de dextera sedentis in folio.

8 Postquam is librum accepit, quatuor animalia, & vigintiquatuor senatores procidere ante agnum, habentes singuli citharas, aureasque phialas suffimentorum plenas, quæ sunt sanctorum supplicationes,

9 Novumque carmen canere dicentes : Dignus es qui librum accipias, ejusque sigilla resolvas,

quoniam mactatus es, nosque Deo sanguine tuo comparasti ex omni natione, lingua, populo, gente,

10 Nosque fecisti Deo nostro reges & sacerdotes regnatos in terra.

11 Deinde aspiciens audiui multorum angelorum vocem circum solium, & animalium ac senatorum, quorum numerus erat distributus in millies centena millia & decies centena millia,

12 Qui magna voce dicebant: Dignus est mactatus agnus qui potestatem accipiat, & divitias, & sapientiam, & vim, & honorem, & gloriam, & laudem.

13 Tum omnem rerum naturam quæ in cælo est, & in terra, & sub terra, & in mari, hæc & quæ in eis sunt omnia audiui dicere: Sedenti in folio & agno laus, & honos, & gloria, & imperium in sempiterna secula.

14 Et quatuor animalia dixerunt: Amen. Et vigintiquatuor senatores procubuerunt, & viventem in sempiterna secula venerati sunt.

C A P U T VI.

Aperit agnus primum libri sigillum: secundum, tertium, quartum, quintum & sextum: quibus apertis, cædes, fames, pestis, sanctorum querelæ, terræmotus & varia cæli prodigia oriuntur.

Deinde aspiciens, quum aperuisset agnus unum de septem sigillis, audiui unum de quatuor animalibus dicens, quasi voce tonitruï: Veni spectatum.

2 Ego aspiciens animadverti equum album, cui qui insidebat, arcum habebat, eique data corona est: isque prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Deinde ubi sigillum secundum aperuit, audiui secundum animal dicens: Veni spectatum.

4 Tum prodiit alius equus rufus, quem insidenti commissum est ut ex terris auferret pacem, ita ut alii alios necarent: eique datus est magnus gladius.

5 Postquam tertium aperuit sigillum, audiui tertium animal dicens: Veni spectatum. Hic ego aspicio nigrum equum, cui qui insidebat, libram habebat in manu;

6 Audivique vocem in medio quatuor animalium dicentem: Chænix tritici denario, & tres chænenices hordei denario, & oleum & vinum ne læseris.

7 Ubi quartum aperuit sigillum, audiui vocem quarti animalis dicentem: Veni spectatum.

8 Animadvertique pallidum equum, cui qui insidebat, nomen habet mors, quem simul comitatur Orcus. - His data potestas est interficiendi ad quartam partem terræ, gladio, fame, letho, ferisque terrestribus.

9 Deinde ubi quintum aperuit sigillum, vidi sub ara animas necatorum propter Dei sermonem, propterque testimonium quod habebant.

10 Qui ingenti voce sic clamabant: Quousque tandem, ô Domine sancte atque vere, non ulcisceris ac vindicas sanguinem nostrum de terræ incolis?

11 Sed eis singulis datæ sunt albæ stolæ, eisque dictum est ut quiescerent adhuc paulisper, donec plenus esset numerus etiam conservorum eorum atque fratrum, qui interficiendi essent, & ipsi.

12 Deinde aspiciente me, ubi sextum

sextum sigillum aperuit, extitit magnus terramotus: factusque est sol tam ater, quam est saccus cilicinus: & luna facta est sanguinea.

13 Et cœli stellæ ceciderunt ad terram, sicut ficus abjicit suas grossos, cum vehementi vento quatitur:

14 Et cœlum recessit, perinde ac si scheda convolvatur: omnesque & montes & insulæ ex suis locis motæ sunt.

15 Et terrarum reges & summates, & divites, & tribuni, & potentes, & omnes tum servi, tum liberi, seipsos in spicus rupesque montium abdere,

16 Et montibus rupibusque dicere: Obruite nos & abdite ex conspectu sedendis in folio, & ab ira agni.

17 Quoniam venit magna dies ejus iræ, quam quis possit subsistere?

CAPUT VII.

Grassantes in orbe angeli, inhibentur donec electi Domini ex omnibus tribubus signentur. Deinde eorum qui Christi causâ persecutionem sustinuerunt, felicitas, & gaudium describitur.

Postea vidi quatuor angelos, stantes ad quatuor terræ angulos, tenentes quatuor terræ ventos, ne ventus terram, aut mare, aut ullum arborem afflaret.

2 Item vidi alium angelum ab ortu solis ascendentem, habentem viventis Dei sigillum, qui ad quatuor angelos (quibus ut terram & mare, læderent, commissum erat) magna voce clamavit his verbis:

3 Ne læditote terram, nec mare, nec arbores, donec Dei nostri servos in eorum frontibus consignemus.

4 Audiavi autem consignato-

rum numerum, qui consignati erant, centum quadraginta quatuor millia ex omnibus Israëlitarum tribubus.

5 Ex tribu Judæ consignati erant duodecim millia. Ex Rubenis, duodecim millia. Ex Gaddi, duodecim millia.

6 Ex Aseris, duodecim millia. Ex Napthalis, duodecim millia. Ex Manassis, duodecim millia.

7 Ex Simeonis, duodecim millia. Ex Levis, duodecim millia. Ex Issacharis, duodecim millia.

8 Ex Zebulonis, duodecim millia. Ex Josephi, duodecim millia. Ex Benjaminis, duodecim millia.

9 Postea animadverti tantam turbam ut eam numerare nullus posset, ex omnibus gentibus, nationibus, populis & linguis, qui ante solium & agnum stabant, stolis amicti candidis, palmas gestantes in manibus.

10 Et magna voce clamantes in hunc modum: Salus sedenti in folio Dei nostri, & agno.

11 Omnes autem angeli, solium senatoresque & quatuor animalia circumstantes procuberunt ante solium proni, Deumque venerati sunt,

12 Dicentes: Amen. Fauistas, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honores, & potentia, & vires, Deo nostro in perpetua secula: Amen.

13 Tum unus de senatoribus sic me affatus est: Hi stolis albis amicti quinam sunt, & unde venerunt?

14 Cui ego: Domine, tute scis. Et ille: Hi sunt, inquit, qui ex magna calamitate veniunt, stolasque suas agni sanguine perluerunt ac dealbarunt.

15 Propterea sunt ante Dei solium, eumque dies & noctes in ejus templo colunt, apud eoque deget is qui sedet in folio.

16 Non amplius esurient, nec amplius sitient, nec eos sol aut ullus æstus feriet :

17 Quoniam agnus, qui est inter solium, pascet eos, & ad vivos aquæ fontes ducet, abstergetque Deus ex eorum oculis omnem lacrymam.

C A P U T VIII.

Septimo sigillo aperto, offeruntur sanctorum preces per suffitus. Procedunt septem angeli cum tubis, & quatuor primis clangentibus ignis decedit, mare turbatur, aquæ amarescunt, & stellæ obtenebrantur.

UT autem septimum aperuit sigillum, extitit in cælo silentium ferè dimidiam horam :

2 Vidique septem angelos, qui in Dei conspectu astiterant, quibus septem tubæ datæ sunt.

3 Alius item angelus venit, & ad aram constitit, thuribulum habens aureum, eique data sunt multa suffimenta, ut sanctorum omnium supplicationes ad auream aram ante solium positam obmoveret :

4 Ascenditque fumus suffimentorum, supplicationum sanctorum, ex angeli manu in Dei conspectum.

5 Deinde sumpsit angelus thuribulum, & altaris igne replevit, ad terramque dejecit : & extiterunt fragores & tonitrua, & fulgura, & terræmotus.

6 Itemque septem angeli, qui septem tubas habebant, sese ad clangendum pararunt.

7 Cùmque primus angelus claxisset, extitit grando & ignis permixta sanguine : quibus ad terram dejectis, tertia pars

arborum combusta est, & omnes virentes herbæ conflagraverunt.

8 Deinde ubi secundus claxit angelus, quidem quasi mons ingens, igni flagrans, in mare dejectus est, conversaque est pars tertia maris in sanguinem :

9 Et mortua est tertia pars rerum, quæ in mari animatæ sunt, tertiaque navium pars corrupta.

10 Ut tertius claxit angelus, cecidit de cælo magna stella, facis in morem ardens, qua in tertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes delapsa :

11 (Est autem stellæ nomen Absinthium) conversa est tertia pars in Absinthium, multique nominum ab aquis interierunt, quod amaræ factæ essent.

12 Ad quarti angeli clangorem ista est solis tertia pars, & lunæ tertia pars, & stellarum tertia pars, aded ut offuscata eorum parte tertia, dies tertia parte sui non lucret, itidemque nox.

13 Tum, aspiciens audivi quendam angelum volantem per medium cæli, magna voce dicentem : Væ, Væ, Væ terræ habitatoribus, à reliquis tubarum sonis trium angelorum, qui jam clangent.

C A P U T IX.

Quinto angelo clangente, locustæ vastatrices prodeunt. Sextus autem clangens equites producit, humanum genus devastantes.

TUM ubi claxit quintus angelus, vidi stellam de cælo delapsam ad terram, cui data clavis est putei Tartari :

2 Qua, postquam Tartareum puteum aperuit, exhalavit ex puteo talis fumus, qualis est magnæ fornacis; quo putei fumo sol est & aer obscuratus.

3 Ex eo fumo prodierunt in terram locustæ, quibus talis est data vis, qualem habent terrestres scorpionii :

4 Eisque præceptum est, ne terrestres herbas læderent, néve ullam viriditatem, ullamve arbo-rem, sed solos homines, qui Dei signum in frontibus suis non haberent.

5 Est autem mandatum eis, ne eos interficerent, sed ut quinque menses cruciarentur : ita ut essent eorum cruciatus, qualis scorpionii cruciatus est, cum hominem punxit.

6 Atque illa tempestate quærent homines mortem, nec invenient : cupientque mori, & eos fugiet mors.

7 Erat autem locustarum ea species, ut similes essent equis ad prælium paratis : erantque in earum capitibus quædam quasi coronæ, auri similes. Vultus erant ut vultus hominum :

8 Capillos habebant mulierum similes : dentes erant quales sunt leonum.

9 Habebant & loricas, cuiusmodi sunt ferreæ lorice : eratque earum alarum sonitus qualis est curruum sonitus multorum equorum, ad pugnam currentium.

10 Caudas habebant scorpionum similes & in caudis erant aculei. Earum potestas est homines lædere per quinque menses :

11 Habentque sibi præfectum regem, angelum Tartari, cui nomen est Hebraicè Abaddon, Græco autem sermone Apollyon.

12 Una miseria præterit, venturæ sunt adhuc, posthac duæ miseriæ.

13 Deinde ubi sextus clauxit angelus, audiui ex quatuor altaris aurei cornibus, ante Deum positi, vocem quandam,

14 Dicentem sexto angelo qui tubam habebat, Solve quatuor angelos ad magnum flumen Euphratem colligatos.

15 Itaque soluti sunt quatuor angeli, qui ad horam, & diem, & mensem, & annum parati erant, ad hominum tertiam partem necandam.

16 Erat autem exercitus equitum numerus bis millies centena millia, eorumque numerum audiui.

17 Atque ita visus sum videre equos, & in eis equitantes, qui loricas habebant igneas & hyacinthinas ac sulphureas. Equorum capita erant leoninorum capitum similia, exque eorum oribus manabat ignis, & fumus & sulphur.

18 Ab his tribus cladibus, interfecta est hominum pars tertia, videlicet igne, & fumo, & sulphure, quæ prodibant ex eorum oribus.

19 Potestas enim eorum in ore eorum erat : siquidem eorum caudæ erant anguium similes, capita habentes quibus nocerent.

20 Reliqui hominum, qui his calamitatibus occisi non sunt, non destiterunt à suis actionibus, ne dæmonia venerarentur, & simulachra aurea, argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre possunt, nec audire, nec ingredi :

21 Nec sua homicidia nec veneficia, nec stupra, nec furta, omiserunt.

CAPUT X.

Alius apparet angelus amictus nube, libellum apertum tenens. Inclamat, & Joanni, oraculi jussu, devorandum tradit.

Deinde vidi alium angelum, validum, de cælo descendentem,

dentem, indutum nube, cujus capiti iris incumbibat. Facies erat soli similis, pedes ut igneæ columnæ. Habebat autem in manu libellum apertum, posuitque pedem suum dextrum in mari, sinistrum in terra.

2 Et magna voce clamavit, quomodo rugit leo. Postquam clamavit, locuta sunt septem tonitrua suas voces.

3 Quibus septem tonitruis suas voces locutis, cum ego scripturus essem, audiui vocem dicentem mihi: configna quæ locuta sunt septem tonitrua, & ea ne scripseris.

4 Tum angelus, quem in mari & in terra stantem videram, sublata in cælum sua manu,

5 Juravit per viventem in perpetua secula, qui cælum & cœlesti, terram & terrestria, mare & marina condidit, futurum esse ut tempus deinceps non sit.

6 Videlicet diebus vocis septimi angeli, quum clanxerit, peractumque fuerit arcanum Dei, ut suis servis vatibus nunciavit.

7 Atque eadem vox, quam de cælo audiveram, rursus mecum locuta est in hunc modum: I, fume libellum apertum, qui est in manu angeli, in mari terraque stantis.

8 Tum ego angelum aggressus: Da mihi libellum, inquam. Et ille: Accipito, inquit, eumque degluti, & tibi ventrem amaritudine torquet, quanquam in ore tuo erit tam dulcis quam est mel.

9 Hic ego sumptum de angeli manu libellum deglutivi, qui mihi in ore quidem tam dulcis fuit quam est mel: sed ubi id comedi, amaruit mihi venter.

10 Et ille me alloquens: Vaticinandum tibi rursus est, in-

quit, super populis, & gentibus, & linguis, regibusque multis.

C A P U T X I.

Templum metiri jubetur. Dominus testes duos excitat, quos à bestia laniatos nemo terræ mandat: Deus autem in vitam revocatos ad cælum evocat. Terrentur impii. Et septimi angeli tuba resurrectionis, & judicii nuncia describitur.

TUM datus est mihi calamus virgæ similis. Et angelus stans: Surge, inquit, & Dei metire templum aramque, & adorantes in eo.

2 Ac exterius atrium templi foris exclude, neque id metire, quippe datum extraneis, qui sanctam urbem conculcabunt menses quadringenta duos,

3 Mandaboque duobus meis testibus, ut vaticinentur dies mille ducentos sexaginta, centonibus amicti.

4 Hi sunt olivæ duæ, duoque candelabra in conspectu Dei terræ stantia.

5 Quodd si quis eos lædere vult, manat ex eorum ore ignis, qui eorum hostes conficit: & si quis eos lædere vult, sic interficiendus est.

6 Hi potestatem habent claudendi cæli, ne pluat imber tempore suæ vaticinationis: habentque in aquas potestatem, eas in sanguinem convertendi, & terræ quam libet cladem infligendi, quoties velint.

7 Quum autem suum testimonium peregerint, bestia ex tartaro ascendet, quæ eos aggressa, bello vincet ac interficiet:

8 Jacebuntque eorum corpora in urbis magnæ foro, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi etiam Dominus noster crucifixus est:

9 Et aspicient homines de populis & nationibus, linguisque & gentibus eorum corpora tres dies & dimidium, nec finient eorum corpora monumentis mandari.

10 Gaudebunt autem terræ incolæ super eis, lætique dona mittent inter sese, quòd hi duo vates cruciaverint incolas terræ.

11 Verùm post dies tres & dimidium, vitali spiritu à Deo in eos ingresso, constiterunt in pedes suos, magno timore correptis iis qui eos spectabant :

12 Audivique vocem magnam de cælo dicentem eis : Ascendite huc. Atque illi in cælum in nube ascenderunt, spectantibus eos hostibus eorum.

13 Ac eadem horâ tantus extitit terræmotus, ut collapsa sit urbis pars decima, occisis in eo motu humanorum capitum septem millibus. Reliqui timore perculsi tribuerunt cælesti Deo gloriam.

14 Miseria secunda præteriit, ecce tertia miseria mox aderit.

15 Deinde septimus clauxit angelus, extiteruntque magnæ voce in cælo dicentes : Facta sunt mundi regna Domini nostri, ejusque Christi, qui regnabit in omnem perpetuitatem.

16 Et vigintiquatuor senatores ante Deum suis in soliiis sedentes, proni procubuerunt, Deumque venerati sunt,

17 Dicentes : Agimus tibi gratias, Domine Deus omnipotens, qui es, qui fuisti, quique futurus es quòd magnam tuam potestatem adeptus, regnum inisti,

18 Et gentes iratæ sunt, & venit ira tua, tempusq; quo mortui judicentur, & merces detur tuis servis vatibus & sanctis, tuamque nomen reverentibus cum

parvis tum magnis, & corrumpantur corruptores terræ.

19 Tum aperto Dei templo in cælo, visa est arca fœderis in ejus templo, extiteruntque fulgura, & sonitus, & tonitrua, & terræmotus, & magna grando.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis signum apparet, cujus filio infidiatur draco qui à Michael devictus, deicitur. Et quòd magis vincendus excluditur, eò acrius suas non desinit multiplicare versutias.

Vlsum est ostentum ingens in cælo, mulier amicta sole, ejus pedibus subjecta luna, capiti autem imposita duodecim stellarum corona.

2 Ea in alvo gestans vociferabatur, & parturiens pariendi doloribus cruciabatur.

3 Item conspectum est aliud ostentum in cælo : Draco erat ingens, rufus, habens septem capita, & decem cornua, & in capitibus diademata septem,

4 Cujus cauda tertiam cælestium siderum partem detraxit, ad terramque dejecit. Is draco stetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cum ea suum filium peperisset, ipse eum devoraret.

5 Peperit autem filium marem, qui gentes omnes ferreo sceptro rectorus est : qui ejus filius raptus est ad Deum, ejusque solium.

6 Mulier autem fugit in solitudinem, ubi locum habet à Deo paratum, ut illic alatur dies mille ducentos sexaginta.

7 Factum est autem in cælo prælium, Michael & ejus angeli adversus draconem pugnabant :

8 Et draco ejusque angeli pugnantes victi sunt, nec ullus extitit jam eorum locus in cælo.

9 Itaque

9 Itaque, dejectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui Diabolicus & Satanas appellatur, qui totum orbem decipit: dejectus est inquam ad terram, ejusque angeli dejecti sunt.

10 Deinde magnam vocem audiui dicentem: In cælo nunc facta est salus, & potestas, & regnum Dei nostri & potentia Christi ejus: quoniam dejectus est fratrum nostrorum accusator, qui eos apud Deum nostrum dies & noctes accusabat.

11 Eum illi, agni sanguine, sui que testimonii sermone, vicerunt: animamque suam usque adeo non amarunt ut mortem oppetierint.

12 Propterea lætamini cæli, & cælicolæ. Væ terræ & maris incolis, quandoquidem descendit Diabolus ad vos, magno furore percitus, sciens habere se breve tempus.

13 Ubi draco se ad terram jactum vidit, mulierem persecutus est, quæ marem pepererat.

14 Sed mulieri datæ sunt alæ duæ ingentis aquilæ, ut in solitudinem in locum suum avoleret, illic alenda tempus, & tempora, & dimidium temporis, ad vitandum serpentem.

15 Jecit autem serpens post mulierem, ex ore suo aquam fluminis instar, quo eam flumine summergeret.

16 Verùm terra mulieri succurrit, apertisque suis faucibus, flumen hausit quod draco ore suo ejaculatus erat.

17 Tum iratus mulieri draco, ivit illatum bellum reliquis ejus feminis, qui Dei præceptis obedirent & Jesu Christi testimonium haberent.

C A P U T XIII.

Describitur Bestia illa multiceps,

quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit, quæ ab alia bestia ascendente confirmatur.

EGO in maris arena stans, vidi ascendentem ex mari bestiam habentem capita septem & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & super capita nomen contumeliosum.

2 Erat autem bestia, quam vidi, pardali similis, pedibus urfinis, ore leonino simili. Ei draco suas vires suumque folium, & magnam dedit potentiam.

3 Deinde vidi unum ejus capitum penè morte extinctum, sed cujus lethiferum vulnus sanatum est. Itaque tantæ fuit per totam terram admirationi bestia,

4 Ut draconem venerarentur, qui potentiam dedisset bestiæ? & bestiam item venerarentur, dicentes: Quis par est bestiæ? quis cum ea pugnare possit?

5 Ei autem datum est os magna & infanda loquens, & potestas agendi menses quadraginta duos,

6 Eaque os suum aperuit, in contumeliam adversus Deum, in ejus nomen: inque tabernaculum & cælicolas contumeliosè loquens.

7 Item ei datum est bellum cum sanctis gerere, eosque vincere: eidemque potestas est data in omnes nationes, & linguas atque gentes.

8 Ita ut eam adoraturi sint omnes terrarum incolæ, quorum nomina ab orbe condito scripta non sunt in vitæ libro agni mactati.

9 Si quis aurem habet, audiat.

10 Si quis captivos abigit, in captivitatem abit. Si quis gladio occiderit, eum gladio oportet occidi. Hic est patientia fidesque sanctorum.

11 Item

11 Item vidi aliam bestiam ex terra ascendentem, quæ duo cornua habebat agni similia, & loquebatur ut draco.

12 Ea omnem prioris bestię potestatem exercebat in ejus conspectu: efficiebatque ut terra & ejus incolæ priorem bestiam, cujus mortiferum vulnus erat sanatum, venerarentur:

13 Magnaque ostenta faciebat, adeo ut etiam ignem de cœlo ad terram devocaret in hominum conspectu.

14 Et terræ incolas ostentis (quæ ei in bestię conspectu facere datum erat) fallebat, jubens terræ incolis ut simulacrum facerent bestię, quæ gladio vulnerata revaluerat.

15 Atque ei datum est, spiritu donare simulacrum bestię, adeo ut loqueretur simulacrum bestię, efficeretque ut quicumque non venerarentur bestię simulacrum, occiderentur.

16 Atque eo adigebat omnes, parvos juxta ac magnos, divites ac pauperes, liberos ac servos, ut eorum manui dexteræ, aut frontibus, notam inureret:

17 Nêve cui emere liceret, aut vendere, nisi qui notam aut nomen haberet bestię, aut ejus nominis numerum.

18 Hic est acumen. Qui habet ingenium, computet bestię numerum: numerus enim hominis est, estque ejus numerus sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Agno stante super montem Sion, unâ cum castis suis cultoribus, Angelus unus Evangelium nuntiât. Alius Babylonis casum prædicat. Tertius Bestiam vitari monet, vox à cœlo beatos illos pronuntiat qui Domini causa moriuntur. Mittitur postea

falx Domini in messem, & in vendemiam.

DEinde animadverti agnum stantem in Sione monte, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, Patris ejus nomen in suis frontibus scriptum habentia:

2 Audivique de cœlo sonitum, qualis multarum aquarum ingentisque tonitruï sonitus est: itemque vocem audiui citharædorum, citharis suis canentium,

3 Qui velut novum carmen canebant ante solium, & ante quatuor animalia ac senatores, quod carmen nullus discere poterat, nisi illa centum quadraginta quatuor millia redempti à terra.

4 Hi sunt qui cum feminis non sunt polluti; sunt enim virgines. Hi sunt qui agnum, quocunque vadat, sequuntur. Hi ex hominibus redempti sunt, primitiæ Deo & agno.

5 Quorum in ore nulla reperta fraus est: sunt enim inculpati coram Dei solio.

6 Vidi item alium angelum medio cœlo volantem, evangelium æternum habentem, quod terræ incolas, gentesque & nationes, & linguas, & populos omnes doceret,

7 Dicentem magna voce: Time Deum, eique gloriam tribuite: nam venit hora ejus judicii: & adorete cœli, terræ, maris, & fontium aquarum conditorem.

8 Item alius angelus secutus est, dicens, Cecidit, cecidit Babylon urbs illa magna, quoniam sævo impudiciæ suæ vino gentes omnes potionavit.

9 Item tertius angelus eos secutus est magna voce dicens: Si quis bestiam, & ejus imaginem veneratur, notamque in frontem manumve suam admittit:

10 Is etiam sævum Dei vinum mixtum merumque potabit in ejus iræ poculo, & igne ac sulphure torquebitur in sanctorum angelorum agnique conspectu.

11 Eorumque tormenti fumus exhalabit in omnem perpetuitatem, nec ullam die nocte requietem habebunt, qui bestiam & ejus imaginem venerantur, aut siquis ejus nominis notam accipit.

12 Hic est sanctorum patientia: hîc sunt qui Dei præcepta, Jesuque fidem ruentur.

13 Tum vocem audiui de cœlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Ii deinceps (affirmat spiritus) à suis resquiescent laboribus, & sua eos comitantur opera.

14 Præterea animadverti nubem candidam & nubi insidentem quendam filio hominis similem, habentem in capite coronam auream, & manū falcem acutam.

15 Tum alius angelus exiit ex fano, magna voce clamans, ad eum qui nubi infidebat, Immitte falcem tuam, & mete: nam tibi venit hora metendi, quandoquidem aruit terræ seges.

16 Itaque immisit qui nube sedebat falcem suam in terram, messaque terra est.

17 Item alius prodiit, ex fano quod in cœlo erat, angelus, habens & ipse facem acutam:

18 Et alius prodiit angelus ex ara, ignipotens, qui magna voce clamans, eum qui falcem habebat sic allocutus est: Injice tuam istam falcem acutam, & terræ uvæ vindemia, quoniam ejus maturuerunt racemi.

19 Ita angelus ille, sua falce in terram injecta, terræ vineam

vindemiavit, & uvæ in ingens sævitie Dei torcular conjecit:

20 Quo torculari extrâ urbem calcato, manavit ex torculari sanguis usque ad frænos equorum, per mille sexcenta stadia.

C A P U T X V.

Apparent septem angeli habentes plagas septem ultimas. Victores bestie Deum laudant. Angelis septem, septem dantur divini furoris phialæ.

Vidi & aliud cœlo ostentum ingens ac mirabile, angelos septem, habentes septem clades ultimas, in quas Dei sævitia absumatur.

2 Itemque vidi quasi mare vitreum, igne mixtum, & ex bestia ejusque simulacro, & nota, & nominis numero, victores, stantes super mare vitreum, divinas habentes citharas.

3 Et Moïsi Dei servi carmina agnique carmen ita cantantes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: justa veraque sunt instituta tua, sanctorum rex.

4 Quis te non metuat, Domine, tuumque nomen celebret? nam tu solus sanctus: nam te gentes omnes coram adoratum venient, quod tua jura patefacta sint.

5 Postea vidi fanum aperiri oracularis tabernaculi in cœlo:

6 Et ex fano prodire septem angelos, septem ultimas clades habentes puro nitidoque vestitos lino, & pectora cingulis aureis cinctos:

7 His septem angelis dedit unum quatuor animalium septem phialas aureas, plenas sævitie Dei viventis in omnem seculorum seriem.

8 Estque fanum tanto fumo, præ Dei splendore atque potentia completum,

completum, ut nullus posset in fanum intrare, donec septem angelorum septem clades peractæ forent.

CAPUT XVI.

Effundunt Angeli septem commissos sibi furoris divini phialas, quibus effusis variæ plagæ in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magnæ urbis incolæ.

TUM magnam ex fano vocem audiui, dicentem septem angelis: Ite, effundite phialas sævitie Dei in terram.

2 Itaque primus abiit, & phialam suam in terram effudit, diroque & tetro vulnere affecti sunt homines, bestię notam habentes, & ejus simulacrum colentes.

3 Deinde secundus angelus effudit suam phialam in mare: idque in cruorem, qualis mortuorum esse solet, mutatum est, omnesque animantes mortuæ sunt in mari.

4 Item tertius angelus phialam suam in fluvios & aquarum fontes effudit, iique mutati sunt in sanguinem.

5 Tum aquarum angelum audiui dicentem: Justus es, Domine, qui es, quique fuisti, quique sanctus es, qui hæc ita facienda judicaveris,

6 Ut qui sanctorum vatumque sanguinem effundebant, eis sanguinem potandum dederis, ut digni sunt.

7 Deinde alium audiui ex ara dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens: vera justaque sunt tua judicia.

8 Item quartus angelus effudit phialam suam in solem, ei-que mandatum est ut homines igne ureret.

9 Itaque magna ardore usti sunt homines, Deique nomini

contumeliam dixerunt, qui haberet in eas clades potestatem: nec ad frugem redierunt, ut ei gloriam tribuerent.

10 Deinde quintus angelus phialam suam effudit in bestię folium: adeoque obscuratum est ejus regnum, ut ipsi suas præ dolore linguas manderent.

11 Cœlique Deo præ doloribus vulneribusque suis conviciarentur, nec à suis actionibus desisterent.

12 Deinde sextus angelus phialam suam effudit in magnum flumen Euphratem, & aruit ejus aqua, ut pararetur via regum, qui essent à solis ortu.

13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore bestię, & ex ore falsi vatis, tres spiritus immundos, ranarum similes.

14 Sunt autem dæmonum spiritus, qui spiritus efficiunt ut edantur ostenta ad terrarum & totius orbis reges, quò eos congregent in prælium illius magnæ diei omnipotentis Dei.

15 Venturus sum ut fur. Felix qui vigilat, suaque vestimenta servat, ne nudus incedat, ejusque obscœna cernantur.

16 Congregavit autem eos in locum, qui Hebraicè vocatur Armageddon.

17 Deinde septimus angelus phialam suam in aërem effudit, & prodiit magna vox ex cœli fano, ex folio, dicens, Factum est:

18 Extiteruntque sonitus & tonitrua ac fulgura: tantusque terræmotus factus est, ut post homines in terris natos, tantus tam ingens terræmotus nullus extiterit:

19 Divisæque est urbs magna in tres partes, & gentium urbes corruerunt: & Babylon magna Deo

Deo venit in mentem, ut ei poculum daret vini suæ sævæ iracundiæ:

20 Et omnes insulæ fugerunt, & montes nusquam extiterunt.

21 Et ingens grando ad talenti magnitudinem de cælo delata est in homines, feceruntque homines convicium Deo, ob grandinis cladem: tam gravis erat illa clades grandinis.

C A P U T. XVII.

Describitur Meretrix illa magna, cum qua reges terræ scortantur, ebria piorum sanguine, & bestia quæ portat illam, mysterium utriusque & exitium, postremò agni victoria.

Venit autem unus septem angelorum, septem phialas habentium, qui me sic allocutus est: Ades, ostendam tibi supplicium meretricis magnæ, sedentis in multis aquis:

2 Cum qua scortati sunt reges terræ, cujusque impuditiæ vino inebriati sunt incolæ.

3 Deinde me divino afflatu abstulit in solitudinem, ubi mulierem vidi insidentem beluæ coccinæ nefariis nominibus plenæ, habenti septem capita, & decem cornua.

4 Erat ea mulier induta purpura & coccino, auróque deaurata, & gemmis & margaritis, habens aureum poculum in sua manu, flagitiis & turpitudine ejus stuprorum refertum.

5 Et inscriptum suæ fronti nomen: Mysterium, Babylon magna, meretricum, flagitiorumque terræ mater.

6 Eam ego mulierem vidi sanguine sanctorum, testiumque Jesu, ebriam, qua visa, cum vehementer admirarer, angelus sic mecum loquitur:

7 Quid miraris? ego tibi mulieris mysterium eloquar, & por-

tantis eam beluæ, habentis septem capita & cornua decem.

8 Belua, quam vidisti, fuit & non est: & ascensura est ex Tartaro, & in perniciem abitura: mirabunturque terræ incolæ, quorum nomina in vitæ libro ab orbe condito scripta non sunt, videntes beluam fuisse, nec esse, tametsi est.

9 Hic est sententia, quæ acumen habet. Septem capita septem sunt montes, quibus sedet mulier: septemque reges sunt,

10 Quorum quinque ceciderunt, & unus est: alius nondum venit, & cum venerit, paululum duraturus est.

11 Bestia autem quæ fuit, & non est, is est octavus, & ex septem est, inque perniciem abit.

12 Decem autem, quæ vidisti cornua, decem reges sunt, qui regnum nondum adepti sunt: sed potestatem, ut reges eadem hora adipiscerentur cum belua.

13 Ii eundem animum habebunt, suasque vires ac potestatem beluæ tradent.

14 Ii cum agno bellum gerent, eosque vincet agnus utpote dominorum Dominus & regum Rex: necnon vocati cum eo, electique ac fidentes.

15 Quas autem aquas vidisti (inquit me alloquens) ubi sedet meretrix, populi sunt, & plebes, & gentes, & linguæ

16 Item decem cornua, quæ super belua vidisti, ii meretricem oderint, eamque desertam, ac nudam reddent, & ejus carnes comedent, & eam igne comburent.

17 Eis enim Deuseam mentem injecit, ut ejus sententiam exequantur, eodemque animo agant, & regnum suum beluæ tradant, donec Dei mandata peragantur.

18 Mulier

18 Mulier autem, quam vidisti, est urbs magna, regnum in reges terræ obtinens.

C A P U T XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent negotiatores terræ, qui ex pompa & luxu ipsius ditati sunt. Exultant verò omnes electi ex tam iusta Dei ultione.

Postea vidi alium angelum de cælo descendentem, magna potestate præditum, cuius splendore collustrata terra est.

2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit: Cecidit, cecidit magna Babylon, factaque est dæmonum domicilium, & omnium impurorum spirituum, omniumque obsecrarum & invisarum volucrum custodia:

3 Quoniam tetro stuprorum suorum vino gentes omnes potio- navit, regesque terrarum cum ea scortati sunt, & terrarum mercatores ejus deliciarum copia locupletati.

4 Item aliam vocem audi vi de cælo dicentem: Migrate ex ea, mi populus, ne sitis ejus peccatorum participes, néve ejus cladi- bus afficiamini:

5 Quoniam ejus peccata ad cælum usque pertigerunt, ejusque scelera recordatur Deus,

6 Afficite eam ut & ipsa vos affecit, eique duplicem pro ejus factis gratiam referte: eodem poculo quo miscuit, miscete ei duplum:

7 Quantum ipsa se honoravit & luxuriata est, tantum ei cruciatum licetumque date: quoniam ipsa sic cum animo suo cogitat: Sedeo regina, neque vidua futura sum, neque luctu afficiar.

8 Propterea uno die venient ejus clades, mors, luctus, fames, eaque igne cremabitur, quoniam

potens est Dominus Deus, qui eam ulciscetur:

9 Eamque terrarum reges, qui cum ea scortati luxuriatique fuerint, deplorabunt, ac lamentantur, cum ejus incendii fumum videbunt.

10 Procul, metu ejus cruciatûs, absistentes, ac dicentes: Eheu urbs illa magna Babylon, urbs illa potens, cujus supplicium unâ venit horâ.

11 Item eam terrarum mercatores deslebunt ac lugebunt, quod eorum mercem nemo jam emet.

12 Mercem auri, & argenti, & gemmarum, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & coccini, & omnis generis lignum thymum, eburneque, & ex preciosissimis lignis confecta vasa, & ære, & ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum, & odores, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equorum, & rhedarum, & corporum, & animas hominum.

14 Discesserunt à te cupita animo tuo poma, omnia denique opima & præclara à te discesserunt, nec ea amplius invenies,

15 Horum mercatores, ab ea locupletati, procul præ ejus cruciatûs metu astabunt, plorantes ac lugentes,

16 Et ita dicentes: Heu, heu, urbs illa magna, induta byssino, & purpureo, & coccino, & auro deaurata, gemmisque & margaritis. Unâ horâ depopulatæ sunt tantæ opes.

17 Item, omnes navicularii, omnisque copia navalis, & nautæ, & quicunque in mari negotiantur, procul astiterunt.

18 Et ejus incendii fumum spectantes, ita vociferati insisterunt, Ecquæ par fuit urbi illi magnæ?

19 Tum

19 Tum sparso super capita sua pulvere, fientes ac lugentes ita quiritati: Heu, heu, urbs magna in qua omnes habentes in mari navigia, ditati sunt ejus pretiis: eâ unâ horâ depopulata est.

20 Lætare super ea cælum, sanctique Apostoli atque vates, quoniam Deus vestras injurias in eam ultus est.

21 Deinde sustulit robustus quidam angelus saxum ingens, ut molam: & in mare dejecit, dicens: Tali impetu jaciatur Babylon urbs illa magna, nec amplius extabit,

22 Nec amplius in te citharædorum, & musicorum, & tibicinum, & tubicinum vox audietur: nec amplius in te ullius artis artifex extabit, nec amplius in te molæ sonus audietur,

23 Nec amplius in te lucernæ lumen lucebit, nec amplius in te sponsi sponsæve vox audietur. Tui mercatores erant hominum optimates: tuis beneficiis deceptæ sunt gentes omnes.

24 Et in eadem te vatium sanctorumque cruor inventus est, & omnium in terris occisorum.

C A P U T XIX.

Laudant cælestes Deum, quod vindicavit sanguinem suorum à manu meretricis. Beati describuntur qui ad cænam nuptiarum agni vocati sunt, Angelus adorari se prohibet. E cælo summus ille Rex regum apparet, Bellum oritur in quo apprehenditur Bestia, & in stagnum ardens dejicitur.

Postea audiui magnam ingentis multitudinis vocem in cælo, dicentis: Halleluia, Salus & gloria, & honos, & potestas Domino Deo nostro.

2 Cujus vera justaque sint ju-

dicia, qui magnam illam meretricem (quæ terram impudicitia sua corrumpebat) damnaverit, & ab ea pœnas sanguinis suorum repetiverit,

3 Iterumque dixerunt: Halleluia. Ejus autem fumus exhalat in omnia secula.

4 Tum vigintiquator senatores, & quatuor animalia procubuerunt, Deumque in solio sedentem venerati sunt, dicentes: Amen. Halleluia.

5 Et vox ex solio prodiit, dicens: Laudate Deum nostrum omnes ejus servi, eumque metuentes parvi juxta ac magni.

6 Item audiui quasi ingentis multitudinis vocem, quasique multarum aquarum, & vehementium tonitruorum sonitum, qui dicebant: Halleluia, regnum enim adeptus est Dominus Deus omnipotens.

7 Gaudeamus & exultemus, eique gloriam tribuamus, quoniam agni venerunt nuptiæ, ejusque conjux sese paravit.

8 Eique datum est byssino puro splendidoque vestiri. Est autem byssinum, virtutes sanctorum.

9 Scribe (inquit me alloquens) Beati qui ad nuptiarum agni cænam vocati sunt. Hæc sunt (inquit mihi) vera dicta Dei.

10 Hic ego ei ad pedes accidi, ejus venerandi gratiâ. Sed ille: Cave, inquit, ne facias: confervus tuus sum, tuorumque fratrum, Jesu testimonium habentium. Deum venerator: nam Jesu testimonium oraculi spiritus est.

11 Deinde vidi apertum cælum: & ecce albus equus cui qui insidebat, vocatur fidelis & verus, justæque & judicat & beligerat.

12 Ejus oculi sunt igneæ flammæ

flammæ similes : in capite insunt multa diademata : habet nomen scriptum, quod nullus novit, nisi ipse.

13 Indutus est pallio tincto sanguine, & nomine vocatur Sermo Dei.

14 Eumque sequuntur in equis albis exercitus, candido mundoque byssino induti.

15 Ex ejus ore prodit gladius acutus, quo gentes feriat, quas ipse ferroo baculo reget : idemque calcabit torcular vini sævitix iræque Dei omnipotentis.

16 Habet autem in pallio & femore suo scriptum nomen : regum Rex, & dominorum Dominus.

17 Præterea vidi alium angelum in sole stantem, qui magna voce clamans, omnes medio cælo volantes aves sic allocutus est : Adeste, & coite ad magni Dei cœnam.

18 Ut regum, ut tribunorum, ut potentum, ut equorum, equitumque, ut omnium tum liberorum, tum fervorum, tum parvorum, tum magnorum carnes comedatis.

19 Vidi & belluam, terræque reges & eorum exercitus congregatos, ad bellum gerendum cum equite, ac ejus exercitu.

20 Verùm comprehensa est bellua, & cum ea falsus vates, qui in ejus conspectu fecerat ostenta, quibus deceperat eos qui bestix notam acceperant, quique ejus venerabantur imaginem. Duo illi vivi coniecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure.

21 Reliqui gladio necati sunt sedentis in equo, qui gladius ex ejus ore prodibat, eorumque carnibus satiatæ sunt omnes alites.

CAPUT XX.

Angelus Satanam vinculis confringit ad mille annos, quibus solutus, Gog & Magog, id est, occultos & apertos hostes, in Sanctos concitat. Sed Domini vindicta coercet illorum insolentiam. Aperiantur libri, ex quibus judicantur mortui.

DEinde vidi angelum de cælo descendantem, clavem habentem Tartari, & ingentem catenam in manu sua.

2 Is cepit draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus, & Satan, eumque colligavit in mille annos,

3 Et in Tartarum conjecit, conclusitque, & insuper obsignavit, ne deinceps gentes deciperet, donec peracti forent mille anni, post quos solvendus est ad exiguum tempus.

4 Tum sellas vidi in quibus confessum est, illisque judicium datum est : itemque vidi animas decollatorum propter Jesu testimonium, propterque Dei sermonem, & qui neque bestiam, aut ejus imaginem venerati sunt neque notam acceperunt, eæ revixerunt, & cum Christo mille annos regnarunt.

5 Reliqui mortuorum non revixerunt, donec transacti forent mille anni. Hæc est prima resurrectio.

6 Felices, sanctique sunt, qui sunt primæ resurrectionis compotes. In eos secunda mors potestatem non habet, quin erunt Dei & Christi sacerdotes & cum eo regnabunt mille annos.

7 Peractis iis mille annis, solvetur Satan ex suo carcere,

8 Et proficiscetur ad decipendas gentes, quæ quatuor terræ angulis continebuntur, Gogum, &

& Magogum ut ~~ad~~ ad bellum convocet: quorum tantus erit numerus, quantus est arenæ maris.

9 Hi facta, quàm late tellus patet, expeditione; sanctorum castra & urbem amatam circumfederunt.

10 Sed eos delapsus à Deo ignis de cælo confecit: & Diabolus, qui eos decipiebat, dejectus est in igneum, sulphureumque stagnum, ubi erat belua, falsusque vates: cruciabunturque dies & noctes in omnem perennitatem.

11 Item vidi folium album, ingens, & quendam in eo sedentem, cujus ex conspectu terra cælumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt.

12 Vidi item mortuos, parvos juxta ac magnos, ante Deum astantes, apertique sunt libri, & alius liber apertus est, qui est vitæ liber, & judicati sunt mortui ex librorum scriptis pro suis factis.

13 Reddiditque mare suos mortuos, & mors & Orcus mortuos reddidère suos: de quibus, ut erant cujusque facta, ita judicatum est.

14 Mors autem & Orcus conjecti sunt in stagnum igneum. Hæc est secunda mors.

15 Quòd si quis in vitæ libro scriptus inventus non est, is in igneum stagnum conjectus est.

C A P U T XXI.

Novam Jerusalem descendentem de cælo sponsam uxorem agni, ac illius structuram describit preciosis lapidibus ornatam, cujus templum est agnus.

Vidi autem novum cælum, novamque terram: nam prius cælum, priorque terra perierat, nec usquam jam erat mare.

2 Ego Joannes vidi urbem sanctam, Hierosolymam novam à Deo de cælo descendentem, paratam ut sponsam viro suo ornatam.

3 Audivique magnam vocem de cælo dicentem: Ecce Dei apud homines tabernaculum, qui apud eos habitabit, & ipsi ejus populus erunt, & ipse Deus erit apud eos Deus eorum:

4 Abstergetque Deus omnem lacrymam ex eorum oculis, nec amplius mors erit, neque luctus, neque quiritatus, neque labor erit amplius, quòd priora abierint.

5 Ego (inquit is qui in folio sedebat) facturus sum omnia nova. Tu, me alloquens, Scribe, inquit, hæc dicta vera fidaque esse.

6 Tum mihi dixit: Factum est. Ego sum α & ω , principium & finis: ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor possidebit omnia, ei que ego Deus ero, & ipse mihi filius erit.

8 Sed ignavos & infideles, & execrabiles, & homicidas, & impudicos, & veneficos, & deastricolos, & omnes mendaces, hos, inquam, sua fors manet in stagno, quod igni ardet & sulphure, quæ secunda mors est.

9 Tum venit ad me unus septem angelorum, qui septem phialas habebant, septem postremarum cladum plenas, qui me sic allocutus est: Ades, monstrabo tibi sponsam, agni uxorem.

10 Deinde me divino afflatu in magnam, arduumque montem sustulit, & mihi monstravit urbem magnam, sanctam Hierosolymam, de cælo à Deo descendentem.

11 Divinâ gloriâ præditam. Ejus luminare simile erat lapidi preciosissimo, velut jaspidi crystallum imitanti,

12 Habebatque murum ingentem & altum, & portas duodecim, superque portis angelos totidem, & inscripta nomina, videlicet duodecim Israëlitarum tribuum.

13 Ab oriente tres erant portæ: à borea tres: ab austro tres: ab occidente tres.

14 Urbis murus habebet fundamenta duodecim, & in eis nomina duodecim Apostolorum agni.

15 Qui autem mecum loquebatur, calamum habebat aureum, quo urbem, ejusque portas & murum metiretur:

16 Cujus urbis is situs erat, ut erat quadrata, tanta longitudine quam latitudine. Hanc urbem calamo dimensus est ad stadiorum duodecim millia, pari longitudine & latitudine ac altitudine.

17 Ejus murum centum quadraginta quatuor cubitis dimensus est hominis, hoc est angeli mensura.

18 Ejus muri structura erat ex jaspide: urbs ipsa ex auro puro, puri vitri similis.

19 Muri urbis fundamenta omnibus ornata gemmis. Primum fundamentum erat jaspis, alterum sapphirus, tertium chalcodon, quartum smaragdus,

20 Quintum sardonix, sextum sardius, septimum chroyolithus, octavum berillus, nonum topazium, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus, duodecimum amethystus.

21 Duodecim portæ duodecim erant uniones, ex singulis unionibus singulæ constantes. Urbis area erat aurum purum, pellucida ut vitrum.

22 In ea fanum non vidi: nam Dominus Deus omnipotens ejus fanum est, & agnus.

I

23 Urbs Sole non eget, neque Luna, qui in ea luceant: nam Dei splendor eam collustrat, ejusque lucerna agnus est.

24 Atque in ejus urbis lumine gentes servatorum ingredientur, in eamque conferent terrarum reges gloriam & honos:

25 Nec ejus portæ claudentur interdiu (nam nox quidem illic nulla erit)

26 Et in eam conferetur gentium gloria & honos:

27 Nec in eam intrabit quicquam profanum quodve scelus committat, aut mendacium, sed duntaxat scripti in agni libro vitæ.

CAPUT XXII.

Ostenditur aqua viva fluvius & arbor vitæ. Sequitur Prophetiæ hujus conclusio, in qua Joannes ostendit verissima esse quæ hîc continentur. Et jam tertio repetit dictata hæc omnia ab eo esse, qui est A & Ω.

DEinde mihi monstravit vitalis aqua purum fluvium, limpidum ut crystallum, ex Dei & agni folio manantem:

2 Et in medio ejus areæ & fluvii hinc atque hinc vitæ arborem: fructus duodecim parientem, singulis mensibus suum fructum edentem, Arboris folia ad gentium curationem pertinent:

3 In ea nec ulla deinceps erit devotio, & Dei, agnique solium erit, eumque sui servi colent, & faciem videbunt.

4 Et ejus nomen gestabunt in suis frontibus:

5 Nec erit ibi nox, nec lucerna, solive lumina indigebunt, quippe quos collustrabit Dominus Deus, & regnabunt in omnia secula.

6 Hæc sunt (inquit me alloquens) certa veraque dicta: & Dominus, sanctorum vatum Deus, angelum

angelum suum misit, ad monstrandum suis servis quæ brevi futura sunt.

7 Ego brevi venturus sum. Felix qui verbis paret oraculi hujus libri.

8 Ego verò Joannes, qui hæc & aspexi & audivi, cum audissem aspexissemque, angelo qui hæc mihi monstrabat, ad pedes accidi, ut eum venerare.

9 Sed ille: Cave ne facias, inquit: tuus enim conservus sum, tuorumque fratrum vatum, & eorum qui istius libri dictis parent. Deum venerator.

10 Tum illud addidit: Oraculi istius libri dicta ne obsignato, nam tempus in propinquo est.

11 Qui nocet, nocentior fiat: & qui sordet, sordidior fiat: & justus, justior fiat: & sanctus, sanctior fiat.

12 Equidem brevi venturus sum, meam mecum mercedem ferens, ut pro suo quemque merito remunerer.

13 Ego sum α & ω , principium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui ejus præcepta obeunt, ut potestatem habeant

in arborem vitæ, & per portas intrent in urbem.

15 Foris quidem erunt canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & deafricolæ & quisquis falsa amat atque facit.

16 Ego Jesus meum angelum misi, qui vobis hæc super ecclesiis testaretur. Ego sum Davidis stirps atque genus, stella clara & matutina.

17 Et spiritus & sponsa dicunt, Veni: & qui audit, dicat, Veni: & qui sitit, veniat: & qui vult, sumat aquam vitæ gratis.

18 Testificor autem omnibus oraculi hujus libri dicta audientibus, si quis ad hæc addiderit, addet ei Deus clades in hoc libro scriptas.

19 Et si quis de verbis libri hujus oraculi ademerit, adimet Deus sortem ejus de libro vitæ, deque sacra urbe; & scriptis in hoc libro.

20 Dicit, qui hæc testatur: Etiam, veniam brevi: Amen. Etiam veni, Domine Jesu.

21 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit vobis omnibus: Amen.

F I N I S.

